ACTA PANGRATIA
Istorie și patrimoniu ecleziastic

II

editura | iași
palatul
culturii | 2024

COMPLEXUL MUZEAL NAȚIONAL
„MOLDOVA” IAȘI
MUZEUL DE ISTORIE A MOLDOVEI

MĂNĂSTIREA PÂNGĂRAȚI

ACTA PANGRATIA

ISTORIE ȘI PATRIMONIU ECLEZIASTIC

II

2024

IAȘI
2024

https://biblioteca-digitala.ro

COMITETUL DE REDACȚIE

Petroniu MARIN

Senica ȚURCANU

Costin CLIT

Costică ASĂVOAIE (redactor șef)

Cosmin NIȚĂ (secretar de redacție)

Traduceri realizate/revizuite
Alexandra NIȚĂ-VUZA

Adresa redacției
Complexul Muzeal Național „Moldova" Iași
Muzeul de Istorie a Moldovei
Piața Ștefan cel Mare și Sfânt, nr. 1
Iași, RO-700028
Telefon: 04 0232218383

Mănăstirea Pângărați
Com. Pângărați, RO-617305
Jud. Neamț
Telefon: 0723247833
e-mail: actapangratia@gmail.com

ISSN 2972-192X

EDITURA PALATUL CULTURII

Iași

https://biblioteca-digitala.ro

CUPRINS

Abrevieri 5

Pângărați – un loc, un destin

Valentin ARAPU, Natalia GRĂDINARU, ***Semnificația antroponimului Pangratie în contextul etimologic al toponimului și numelui de Mănăstirea Pângărați: Aspecte onomastice, istorice, lingvistice, teologice și etnoculturale*** / *The meaning of the anthroponym Pangratie in the etymological context of the toponym and monastery name Pângărați: onomastic, historical, linguistic, theological and ethnocultural aspects* 7

Costin CLIT, ***Documente ale Mănăstirii Pângărați din secolele XVII-XVIII*** / *Documents of the Pângărați Monastery from the XVII-XVIII centuries* 21

Mihai GICOVEANU, ***Marele vornic Dumitrașco Șoldan și o inscripție de la Mănăstirea Pângărați*** / *The great governor Dumitrașco Șoldan and an inscription from the Pângărați Monastery* 99

Costin CLIT, ***Moșii ale Mănăstirii Pângărați din stânga Prutului: Braicău, ținutul Soroca – documente*** / *Estates of Pângărați Monastery on the left side of the Prut river: Braicău, Soroca County – documents* 107

Costin CLIT, ***Egumenii și catagrafiile Mănăstirii Pângărați din secolul al XIX-lea*** / *The abbots and catagraphs of the Pângărați Monastery from the 19th century* 137

Suzana BODALE, ***Dificultățile întâmpinate în zidirea şcolii elementare săteşti de pe moșia înconjurătoare a Mănăstirii Pângărați (1853-1859)*** / *The difficulties in building the village elementary school from the Pângărați Monastery estate (1853-1859)* 185

Costin CLIT, ***O nouă versiune a „Istoriilor" arhimandritului Varnava despre Mănăstirea Pângărați și Schitul Tarcău*** / *A new version of archimandrit Varnava „Histories" about Pângărați Monastery and Tarcău Hermitage* 201

Emanuel BALAN, ***Schitul Pângărați în presa din perioada 1900-1939*** / *The Pângărați Hermitage în the press from the 1900-1939* 217

Ana CIORNEI, ***Un popas la Mănăstirea Pângărați. File din istoria familiei Palade*** / *A stop at the Pângărați Monastery. Pages from the history of the Palade family* 227

Istorie și patrimoniu ecleziastic

Cosmin NIȚĂ, ***Câteva referințe istorice privitoare la satul Glăvănești (Jud. Bacău)*** / *Some historical references regarding the village of Glăvănești (Bacău County)* 237

https://biblioteca-digitala.ro

Daniel DIEACONU, ***„Valea Muntelui" – Fapte istorice și religioase (secolele XVII-XIX)*** / *„Valea Muntelui" - Historical and religious facts (17th-19th centuries)* 297
Benone DASCĂLU, Elena GHERMAN, ***Noi informații documentare referitoare la biserica „Sfinții Teodori" din Iași*** / *New documentary information regarding the „Saint Theodore" church from Iași* 309
Lucia LECA, Florentina MUREA-MATACHE, Mihai MANOLESCU, ***Mănăstirea Crasna. Aspecte privitoare la evoluția ansamblului istoric*** / *Crasna monastery. Aspects regarding the evolution of the historical ensemble* 327
Igor CERETEU, ***Răspândirea și drumul cărții românești în Basarabia*** / *The spreading and the path of the romanian book in Bessarabia* 357
Constantin PISICĂ, ***Modelul Bell-Lancaster al școlilor parohiale din Basarabia primelor decenii de după anexarea țaristă*** / *The Bell-Lancastrian model of parochial schools in Bessarabia in the first decades after the tsarist annexation* 371
Vitalie JOSANU, ***Restituiri istorice: Biserica „Sf. Gheorghe și Sf. Dimitrie" din Slobozia – Roznov, Jud. Neamț*** / *Historical restitutions: the church of „St. George and St. Demetrius" in Slobozia-Roznov, Neamț County* 377
Arcadie M. BODALE, ***Documente privitoare la arendarea moșiei din jurul Mănăstirii Bisericani de către arhimandritul Nicon (1844-1845)*** / *Documents regarding the lease of the estate around Bisericani Monastery by the archimandrite Nicon (1844-1845)* 389
Vera STIGLEȚ, ***Un pomelnic din timpul arhimandritului Neonil Buzilă (1846)*** / *A pomelnic from the time of archimandrite Neonil Buzilă (1846)* 435
Ion GUMENÂI, ***O încercare de scriere a unei „Istorii" privind spațiul românesc de către starețul Andronic Popovici*** / *An attempt to write a „History"of the Romanian space by the archimandrite Andronic Popovici* 453

Restituiri

Vasile ALECSANDRI, *O primblare prin munți* 471

Recenzii și note de lectură

Alex Drace-Francis, ***Istoria mămăligii***, Editura Humanitas, București, 2023, 291 p. (Daniel ȘUVĂIALĂ) 485
Radu Petre Mureșan, ***Istoria stilismului în România (1924-2022)***, Editura Doxologia, Iași, 2023, 291p. (Marcela IFRIM) 490
Hieroteos Vlachos, ***Psihoterapia ortodoxă. Calea tămăduirii după Sfinții Părinți***, București, Editura Sophia, 2021, 341 p. (Alexandra NIȚĂ-VUZA) 492

https://biblioteca-digitala.ro

ABREVIERI

AARMSI	*Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Istorice,* București.
AARMSL	*Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Literare,* București.
AB	*Arhivele Basarabiei,* Chișinău.
AIIAI	*Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol",* Iași.
ANARM	Agenția Națională a Arhivelor a Republicii Moldova, Chișinău.
ANI	Arhivele Naționale Iași.
ANIC	Arhivele Naționale Istorice Centrale, București.
AȘUI	*Analele Științifice ale Universității „Al. I. Cuza", seria Istorie,* Iași.
BAR	Biblioteca Academiei Române, București.
BCIR	*Buletinul Comisiei Istorice a României,* București.
BCMI	*Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice,* București.
BOR	*Biserica Ortodoxă Română,* București.
CDM	*Catalogul documentelor moldovenești din Arhiva istorică centrală a statului,* vol. I-V, București.
CMI	Comisiunea Monumentelor Istorice, București.
DIR	*Documente privind istoria României,* seria A, Moldova, București.
DMI	Direcția Monumentelor Istorice, București.
DRH	*Documenta Romaniae Historica,* seria A, Moldova, seria B, Țara Românească, București.
HU	*Historia Urbana,* Institutul de Cercetări Socio-Umane, Sibiu
INP	Institutul Național al Patrimoniului, București.
MMS	*Mitropolia Moldovei și Sucevei,* Iași.
RA	*Revista arhivelor,* București.
RI	*Revista Istorică,* Institutul de Istorie „Nicolae Iorga", București.
RIAF	*Revista pentru Istorie, Arheologie și filologie,* București.
RIM	*Revista de Istorie a Moldovei,* Chișinău.
RESEE	*Revue des Études Sud-Est Européennes,* București.
Rsl	*Romanoslavica,* București.
SCS	*Studii şi cercetări ştiinţifice. Istorie,* București.
SMIM	*Studii și Materiale de Istorie Medie,* București.

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

SEMNIFICAȚIA ANTROPONIMULUI PANGRATIE ÎN CONTEXTUL ETIMOLOGIC AL TOPONIMULUI ȘI NUMELUI DE MĂNĂSTIREA PÂNGĂRAȚI: ASPECTE ONOMASTICE, ISTORICE, LINGVISTICE, TEOLOGICE ȘI ETNOCULTURALE*

Valentin ARAPU[1], Natalia GRĂDINARU[2]

În Biserică, fiecare este prezent după numele său, ca persoană unică și inconfundabilă, din momentul nașterii în Hristos până la trecerea în viața de după moarte și culminând cu înfățișarea personală înaintea lui Dumnezeu[3]. (Tatiana Petrache)

Cuvinte cheie: *Pangratie, Pancratie, Pankrátos, Mănăstirea Pângărați, Pangarie, Panharie*

Keywords: *Pangratie, Pancratie, Pankrátos, Pângărați Monastery, Pangarie, Panharie*

Originea antroponimelor este determinată de circumstanțele trecutului istoric, nuanțată de specificul antropologic, teologic, geografic, psihologic, lingvistic și etnocultural. Problema semnificației antroponimului Pangratie în contextul etimologic al toponimului și a numelui de mănăstire Pângărați este actuală prin abordările sale interdisciplinare și pluridisciplinare, fiind cooptate, analizate și comparate informații din varii domenii conexe istoriei: onomastică, geoistorie, etnologie, hagiografie și istoriografie. Pe dimensiunea etimologică a prenumelui Pangratie / Pancratie au fost expuse explicații relevante din perspectiva onomastică și lingvistică. Totodată, în istoriografie, în jurul subiectului originii toponimului și numelui mănăstirii Pângărați au fost formulate mai multe supoziții, fiecare dintre ele bazându-se pe anumite argumente de ordin teoretic, deoarece lipsesc cu desăvârșire izvoarele scrise de epocă.

Prenumele **Pangratie.** Sfântul Sfințit Mucenic Pangratie a fost episcop al Tavromeniei (Taorminei) din Sicilia. Era originar din Antiohia Siriei, și a făcut studii laice

---

* Acest articol a fost elaborat în cadrul programului de cercetare: „Cercetarea și valorificarea patrimoniului cultural construit, etnografic, arheologic și artistic din Republica Moldova în contextul integrării europene” / 170101.

[1] Institutul Patrimoniului Cultural, CHIȘINĂU; Centrul de Istorie și Civilizație Europeană, Academia Română – Filiala Iași, IAȘI (cercetător afiliat).

[2] Institutul Patrimoniului Cultural, CHIȘINĂU.

[3] Tatiana Petrache, *Dicționar de nume,* Carte tipărită cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Teofan Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, Iași, Editura Doxologia, 2016, p. 9.

https://biblioteca-digitala.ro

care l-au ajutat la formarea sa creștinească. La împlinirea vârstei majoratului, Pangratie, împreună cu tatăl său, au mers la Ierusalim, ajungând în oraș „imediat după Înălțarea la cer a Mântuitorului și pogorârea Duhului Sfânt". Pangratie a fost botezat „prin mijlocirea Sf. Petru", care-l numește episcop al Tavromeniei. Sfântul Pangratie avea darul convingerii. Astfel, în urma cuvintelor sale pline de harul Duhului Sfânt, dregătorul cetății, romanul Bonifatie, primește botezul și zidește o biserică pentru creștini. Grație darului său de convingere, Sfântul Pangratie avea și două ucenice – Sfintele Mucenițe Esia (Aisia) și Suzana[4]. Plecarea pentru scurt timp a lui Bonifatie din oraș, s-a soldat cu prinderea și uciderea Sfântului Pangratie de către „elinii idolatri". Sfântul Pangratie este pomenit în Biserica orientală în ziua de 9 iulie[5].

Originea prenumelui Pangratie a fost analizată de N. A. Constantinescu care invocă un șir de reguli aplicate în antroponimie, respectiv, regulile de scurtare prin schismă sau segmentare, în cazul prenumelui Pangratie se divizează „în Pan și Gratie, dar și în Pang, Ratie etc"[6]. În arealul antroponimic românesc este atestat documentar numele de familie Mangîr (Mangîru), provenind de la turcescul „mangyr" cu sens de „gologan". Sub influența prenumelui Pangratie ar fi apărut și forma numelui *Mangratie*[7].

Prenumele Pangratie era întâlnit frecvent printre fețele bisericești. La 2 iunie 1641, Patriarhul Constantinopolului, Ioanichie, împreună cu Sinodul său, ridica la rangul de Stavropighie biserica Sf. Nicolae din Ismail, eparhia respectivă numindu-se „Mitropolia Proilaviei[8] și a Ismailului". Actul respectiv a fost subscris de 13 fețe bisericești, primul fiind Patriarhul Ioanichie, iar al patrulea „Pangratie alu Mironiei". Pangratie ocupa o poziție ierarhică înaltă, fiind urmat de ierarhi bisericești din Niceea, Rodos, Adrianopol, Mesembria[9]. Într-un act domnesc din 8 aprilie 1657, prin care, Nil egumenul și soborul Mănăstirii Pângărați vând Mănăstirii Barnovschi un loc de dugheană din Iași, la făclieri, cu 30 de lei, este menționat ca martor călugărul Pangratie[10]. Într-un alt act, datat cu 15 februarie 1670, de restituire Aliverei („danie de la Alivara") a unui loc pe ulița

---

[4] *Sinaxarul Sfinților de pretutindeni, martie-august,* Cu binecuvântarea Prea Sfințitului Părinte † Galaction Episcop al Alexandriei și Teleormanului, București, Editura Platytera; Editura Cartea Ortodoxă, 2001, p. 203.

[5] În mod eronat, Sfântul Pangratie este pomenit și la 9 februarie (Aurelia Bălan Mihailovici, *Dicționar onomastic creștin. Repere etimologice și martirologice*, București, Minerva, 2003, p. 431); *Calendarul românilor de pretutindeni,* București, s.n., 1944, p. 41.

[6] N.A. Constantinescu, *Dicționar onomastic românesc*, București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1963, p. XXXIX.

[7] *Ibidem*, p. 316.

[8] Sinonimă cu Mitropolia Brăilei.

[9] Melchisedec Ștefănescu, *Chronica Hușilor și a Episcopiei cu aseminea numire,* București, Typographia C. A. Rosseti, 1869, p. 152-156.

[10] Ioan Caproșu, Petronel Zahariuc (editori), *Documente privitoare la istoria orașului Iași,* vol. I, Iași, Editura „Dosoftei", 1999, p. 488.

https://biblioteca-digitala.ro

Tărbujenească din Iași, printre prelații soborului Mănăstirii Bisericani este menționat și popa Pangratie care a semnat acest zapis și în calitate de martor, cu prenumele Pangrate[11].

Pancratie. Prenumele Pancratie (gr. Παγκρατής) descinde de la vechiul nume grecesc Pankrátos sau Pankrátes, cunoscut și sub forma Pangratés[12] „cu varianta Pankrátios, atestat ca supranume al lui Zeus și Apolo în operele lui Sofocle, Eschil, Euripide"[13]. Prenumele Pankrátos / Pankrátes este atestat în operele lui Polibiu și Plutarh. Structura prenumelui Pankrátos este compusă din *pan* – „tot" sau „a tot" (la fel în cazul prenumelor Pamfil, Panait, Pantelimon) și *krátos* – „tărie, forță, putere" („cunoscut fie din antroponimicele *Hipocrate, Policrate, Socrate* etc., fie din compusele *democrat, aristocrat* etc")[14], antroponimul având semnificația de „atotputernic, atotstăpânitor"[15]. Din aceleași elemente este format și substantivul *pankrátion*, etimonul lui pancrațiu – „exercițiu atletic la greci, compus din trântă și pugilat"[16].

În mitologia vechilor greci, Pan era ocrotitorul păstorilor, protejându-le turmele[17]. În pofida faptului că era un zeu păgân, Eusebius de Cezareea îl amintește, prin citarea lui Vergilius Maro, pe „Pan, zămislitul din țărnă arcadă" în „Cuvântarea lui Constantin cel Mare către Adunarea sfinților"[18].

Prenumele Pancratie a intrat în onomastica creștină prin cultul „unui martir roman din timpul împăratului Diocleţian" – Sfântul Mucenic Pancrațiu, răspândindu-se în toată Europa. În apusul Europei a circulat prenumele latinizat Pancratius, iar în Biserica răsăriteană s-a răspândit tot prin filiera latină. Cultul Sfântului Mucenic Pancrațiu este foarte puternic în Biserica romano-catolică, în special în Italia și Anglia, „pretutindeni

---

[11] Ioan Caproșu (editor), *Documente privitoare la istoria orașului Iași*, vol. II, Iași, Editura „Dosoftei", 2000, p. 286

[12] Cristian Ionescu, *Dicționar de onomastică*, Ediția a II-a, Editura Elion, 2008, p. 306.

[13] Idem, *Mică enciclopedie onomastică*, București, Editura enciclopedică română, 1975, p. 228-229; Maria Cosniceanu, *Dicționar de prenume*, Chișinău, Î.E.P. Știința (Combinatul Poligrafic), 2006, p. 100; Idem, *Dicționar de prenume*, Chișinău, Î.E.P. Știința (Combinatul Poligrafic), 2010, p. 100.

[14] Cristian Ionescu, *op. cit.*, p. 306.

[15] Idem, *Mică enciclopedie onomastică*, p. 228-229; Maria Cosniceanu, *Dicționar de prenume*, Chișinău, Î.E.P. Știința (Combinatul Poligrafic), 2006, p. 100; Idem, *Dicționar de prenume*, Chișinău, Î.E.P. Știința (Combinatul Poligrafic), 2010, p. 100.

[16] Cristian Ionescu, *Dicționar de onomastică*, p. 306.

[17] Ю.В. Кондакова, *Мифонимы в творчестве Н.В. Гоголя и М.А. Булгакова*, în „Дергачевские чтения – 2006. Русская литература: национальное развитие и региональные особенности: материалы международной научной конференции, Екатеринбург, 5–7 октября 2006 г.", Том 1, Екатеринбург, Издательство Уральского университета; Издательский дом «Союз писателей», 2007, с. 124, în https://elar.urfu.ru (Accesat: 10.03.2023).

[18] Eusebius de Cezareea, *Viața împăratului Constantin și alte scrieri*, Ediția a II-a revizuită și adăugită, *Studiu introductiv* de Emilian Popescu, traducere din limba greacă și note de Radu Alexandrescu, Carte publicată cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, București, Editura Basilica a Patriarhiei Române, 2012, p. 290.

https://biblioteca-digitala.ro

înălțându-se numeroase Biserici sub patronajul său", Sfântul fiind celebrat în Biserica occidentală în ziua de 12 mai[19].

În spațiul românesc, prenumele Pancratie a ajuns pe filiera slavilor de sud, fiind atestat documentar la cumpăna dintre secolele XVI-XVII cu următoarele forme: Pancrate, Pangraz, Pangrati, Pangratie, Pangrat (vistier, 1594), Prangati, Prangatie, Gratie, Grată, Grătan, Grate, Gratea / Gratia, Gratii, Grăteşti, Gratin / Grattin, Grătinești, Grătiana; Pangratie, cu primul element: Panga, Pangu, Panghie, Pănghiță, Pangalu; Ratea / Ratia, Rata, Ratie, Rătea, Rătescu, „și toponimul Pangrați, devenit Pângărați"[20]. Aceste prenume au devenit cu timpul nume de familie, multe dintre care se întâlnesc și astăzi în arealul onomastic românesc: „Panga, Pangă, Panghe, Panghea, Panghici, Pangica, Pangică, Pangrati, Pangratie, Pangratiu, Pangratti, Pangrație, Pănca, Pănga, Pângă, Pângăleanu"[21]. Totodată, prenumele Pancratie actualmente este ieșit din uz[22].

Varianta antroponimică Pongrați, fiind de influență catolică, a pătruns prin filiera maghiară și germană, stând la baza numelui topic Pângărați[23]. În spațiul german a fost răspândit prenumele *Pankratius* și derivatele sale *Pankratz* și *Kraatz*. Varianta italiană este *Pangrazio*, în maghiară – *Pongrác* și *Pongor*, în engleză – *Pancras*.

În limbile rusă și bulgară a fost răspândit prenumele Pankratii[24]. În onomastica rusă, prenumele Pankratii este arătat ca provenind din Pagkratii (*Пагкра́тий*), adică din grecescul Pagkratēs, cu semnificația de atotputernic, epitet al lui Zeus, Asclepios, iar mai târziu a lui Dumnezeu atotputernic. În limba uzuală este răspândit prenumele Pankrat (*Панкра́т*)[25], forma sa prescurtată fiind Panea (*Па́ня*). Panea este și forma prescurtată a prenumelui Parfenii (*Parfenie*)[26]. În anul 1622, în orașul Arhanghelsk a fost atestată

---

[19] Aurelia Bălan Mihailovici, *op. cit.,* p. 430.

[20] *Ibidem,* p. 431.

[21] *Ibidem.*

[22] Cristian Ionescu, *Mică enciclopedie onomastică,* p. 228-229; Maria Cosniceanu, *Dicționar de prenume,* Chișinău, Î.E.P. Știința (Combinatul Poligrafic), 2006, p. 100; Idem, *Dicționar de prenume,* Chișinău, Î.E.P. Știința (Combinatul Poligrafic), 2010, p. 100; Lidia Kulikovski (coord.), *Maria Cosniceanu: în slujba numelui corect. Monografie bibliografică,* Chișinău, Garomont-Studio, 2022, p. 44.

[23] Cristian Ionescu, *op.cit.,* p. 306.

[24] *Ibidem.*

[25] De exemplu, în anul 1556 este amintit un oarecare Pankrat Lepeşka (Панкрат Лепешка) (А.В. Кузнецов, *Народный именослов русского севера XV-XVII веков. Происхождение имён (прозвищ), отчеств, названий деревень,* Вологда, Русское устье, 2020, с. 161).

[26] А.В. Суперанская, *Современный словарь личных имён: Сравнение. Происхождение. Написание,* Москва, Айрис-пресс, 2005, с. 172-174.

https://biblioteca-digitala.ro

documentar o altă formă a prenumelui Pankrat, cea de Pankratko[27], iar la 1646 prenumele și porecla – Pankratka[28].

Prenumele Pankrat a stat la baza formării unor nume de familie cum ar fi Kratov, mecanismul constând în prescurtarea prenumelui prin renunțarea la prima parte a lui în limba uzuală, adresându-i-se persoanei doar cu Krat. Această practică a fost valabilă pentru prenumele Pankrat, Pasikrat și Sokrat[29]. Din prenumele Pankrat și Pankratii au derivat numele de familie Pankratov[30], Pankratiev[31] și Panikov[32].

Poarta Sfântului Pancratie. În cartea *Războiul cu goții*, Procopius din Caesarea[33] descrie campaniile lui Velisarios în Italia. Într-un episod al războiului, comandantul armatei bizantine, Velisarios, aflându-se deja la adăpost sub zidurile Romei, a fost informat de către un subaltern pe nume Bessas „care avea sub paza sa poarta zisă

---

[27] Pankratko, fiul unui originar de pe malurile râului Kehta - „Панкратко Кипреянов сын Кехтенин" (А.В. Кузнецов, *op. cit.*, p. 117).

[28] „Pankratka, poreclit Bedaşka" - „Панкратка, прозвище Бедашка" (А.В. Кузнецов, *op. cit.*, p. 21).

[29] Юрий Федосюк, *Русские фамилии: Популярный этимологический словарь*, Москва „Детская литература", 1972, с. 102.

[30] În anul 1637 în actele vamale din nordul Rusiei a fost trecut Semion Pankratov (А.В. Кузнецов, *op. cit.*, p. 32).

[31] De exemplu, un oarecare Kolupai Pankratiev (Колупай Панкратьев) este amintit întru-un document din prima jumătate a secolului al XVII-lea (А.В. Кузнецов, *op. cit.*, p. 130).

[32] În limba rusă a circulat și o zicătoare de șicanare: „Pankrat – apucă pe îndesat" = „Панкрат - скорохват" (Юрий Федосюк, *op. cit.*, p. 141).

[33] Procopius din Caesarea / Procopius Caesarensis (c. 500 - c. 562) era originar din Caesarea palestiniană, grec de naționalitate, descendent dintr-o familie nobiliară înstărită, fapt care i-a permis să capete studii temeinice, inclusiv în domeniul jurisprudenței. Procopius era partizanul aristocrației senatoriale și privea cu scepticism spre religia creștină și reformele împăratului Justinian. Între anii 527-531, Procopius din Caesarea l-a însoțit pe Velisarios în campania împotriva perșilor, participând în calitatea sa de consilier la războaiele împotriva vandalilor în Africa de Nord (533-534) și împotriva ostrogoților în Italia, război soldat cu cucerirea Romei de către bizantini în anul 536. Lucrarea sa *Istoria războaielor lui Iustinian*, cunoscută și cu titlul *Istoria războaielor romanilor*, a fost scrisă în perioada anilor 540-553 și este structurată în 8 cărți, dintre care 2 sunt consacrate războaielor cu persanii, 2 războaielor cu vandalii, 3 războaielor cu goții, iar ultima, după spusele autorului, avea un caracter mai „pestriț". Scrisă într-o manieră oficială, *Istoria războaielor* îl are în centrul atenției nu pe Justinian, ci pe Velisarios. Această operă include evenimente în bună parte văzute de autor, cuprinde informații istorice de o valoare incontestabilă (З.В. Удальцова, *Мировоззрение Прокопия Кесарийского*, în „Византийский Временник", Том 31 (56), 1971, с. 8-22; Idem, *Развитие исторической мысли*, în „Культура Византии (IV – первая половина VII в)", Москва, Наука, 1984, с. 119-271).

https://biblioteca-digitala.ro

Praenestina"[34] că în cetate ar fi pătruns dușmanii, adică goții, „strecurați prin altă poartă, aflată dincolo de râul Tibru și purtând numele Sfântului Pancratie". Dar, cum se dovedise ulterior, vestea a fost neîntemeiată[35]. Într-un alt episod, Procopius precizează că „trupele dușmane venite la poarta de dincolo de Tibru, numită Pancratiana, nu săvârșiră nimic vrednic de amintit, din pricina greutății locului, căci zidul împrejmuitor al cetății era acolo înalt și greu de înfruntat pe vremea năvalelor"[36]. Un alt detaliu important, oferit de autorul bizantin, este că poarta Pancratiana se afla în preajma câmpiei lui Nero unde își făcuse tabăra oastea dușmanilor[37]. Relevant este și faptul că în traducerea românească a scrierii lui Procopius din Caesarea, H. Mihăescu folosește antroponimul Pancratie, dar nu Pangratie. În baza acestui exemplu constatăm că prenumele Pancratie, prin intermediul sfântului cu același nume, și-a lăsat amprenta asupra topografiei Romei, desemnând poarta urbei de dincolo de Tibru. Astfel, poarta Pancratiana făcea parte din sistemul de fortificații a orașului etern, și – într-un fel, Sfântul Pancratie era invocat ca ocrotitor și apărător al romanilor pe segmentul zidului înalt și greu de înfruntat în cazul atacurilor din afară.

Pangratios – „fals profet și astronom". Sfântul Teofan Mărturisitorul[38] descrie în *Cronografia* sa și campania împăratului bizantin Constantin al VI-lea (780-797) împotriva bulgarilor. În luna iulie a anului 783, armata bizantină condusă de Constantin al VI-lea a invadat Bulgaria, construind cetatea Markellai. Bătălia decisivă a avut loc la 20

---

[34] Procopius menționează mai multe porți ale Romei: poarta mică Pinciana, poarta Salaria, poarta Praenestina, poarta Pancratiana (Procopius din Caesarea, *Războiul cu goții*, Traducere și introducere de H. Mihăescu, București, Editura Academiei, 1963, p. 61, 68, 76-77).

[35] Procopius din Caesarea, *Războiul cu goții*, Traducere și introducere de H. Mihăescu, București, Editura Academiei, 1963, p. 61.

[36] *Ibidem*, p. 68.

[37] *Ibidem*, p. 77.

[38] Sfântul Teofan Mărturisitorul sau Theophanes Confessor (~752-818), s-a născut într-o familie bogată, părinții numindu-se Isaakios și Theodoti. A intrat de timpuriu în mănăstirea de pe Muntele Sigriani, opunându-se politicii iconoclaste a împăratului Leon al V-lea. Fiind bolnav, în anul 815 a fost adus în Constantinopol și închis în temniță. Peste doi ani a fost exilat în Samorthraki unde a și murit. Biserica răsăriteană îl consideră între sfinții mărturisitori, de unde și cognomenul său latinesc Confessor. *Cronografia* sa a fost scrisă între anii 810-814 și a înfățișat evenimentele dintre anii 284 și 813. Ea are o valoare documentară importantă, în special pentru evenimentele din secolele VII-VIII. Sfântul Teofan Mărturisitorul a depășit canoanele tradiției istoriografice antice. Spre deosebire de predecesori, el nu expune opinii personale, ci faptele în strictă conformitate cu sursele disponibile și nu adaugă nimic de la sine. Autorul pretindea o expunere universală, a descris lumea arabă, occidentală, capitalele și provinciile, bizantinii și lumea barbară. Dar, descrierea Constantinopolului este cea mai detaliată, uneori noțiunea de imperiu este substituită de autor prin cea de capitală, capitala prezenta pentru cronicar întruchiparea imperiului, simbol care treptat capătă o dimensiune hipertrofiată (И.С. *Чичуров, Византийские исторические сочинения: „Хронография" Феофана, „Бревиарий" Никифора. Тексты, перевод, комментарий*, Москва, Наука, 1980, 216 с.).

https://biblioteca-digitala.ro

iulie, hanul bulgar Kardamos reușind să distrugă armata bizantină. Înainte de această bătălie, împăratul „fiind cuprins de înflăcărare", a fost „convins de către falși profeți că a lui va fi victoria". În urma înfrângerii suferite, Constantin al VI-lea „a revenit [ca un fugar] în oraș, pierzând mulți, nu numai din armata cea de rând, ci și dintre cei cu demnități, între care și pe" (...) „Pangratios, falsul profet și astronom, care îi și prorocise că va învinge"[39]. Teofan Mărturisitorul nu oferă alte informații despre acel Pangratios, dar ține să accentueze faptul că împăratul „a pornit lupta fără vreun scop și fără rânduială, sfârșind prin a suferi o grea înfrângere"[40]. Pangratios, deși făcea parte din oamenii „cu demnități" din anturajul împăratului, și-a pierdut viața.

Interferențe onomastice ungurești și armenești. În anul 1922, într-un studiu dedicat toponimiei românești, V. Bogrea a alcătuit o listă de „nume topice din vechiul Regat, de origine ungurească" în care a inclus și numele mănăstirii Pângărați (în județul Neamț) = „ung. *Pongorácz* (Pancratie, Pangrati)"[41].

În anul 1939, Nicolae Iorga a vizitat Mănăstirea Pângărați, reiterând convingerea sa, expusă mai devreme, că numele dat mănăstirii „nu are nimic a face cu vreo pângărire pe care a adus-o numai reaua îngrijire a Statului, ci cu forma românească a numelui unguresc Pongrácz, Pangrațiu pe grecește, în biserică, și de aici, ca apelativ, Pangratie la armeni: Bagrat, de unde dinastia Bagratizilor"[42].

Exemplul antroponimului armean Bagrat nu este întâmplător în contextul apariției numelui dat Mănăstirii Pângărați deoarece Nicolae Iorga a cercetat și a apreciat mult contribuția comunității armenești în dezvoltarea Țărilor Române, marele istoric arătându-se extrem de binevoitor față de cercetările lui H. Dj. Siruni[43] pe care l-a tutelat și sprijinit după ce savantul armean, în urma genocidului la care a fost supus poporul său în

---

[39] Sfântul Teofan Mărturisitorul, *Cronografia,* Traducere din limba greacă, Studiu introductiv și note de Mihai Țipău, Carte publicată cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, București, Editura Basilica a Patriarhiei Române, 2012, p. 446.

[40] *Ibidem.*

[41] Vasile Bogrea, *Câteva considerații asupra toponimiei românești,* în „Dacoromania. Buletinul „Muzeului Limbei Române", Condus de Sextil Pușcariu, Anul I, 1920-1921, Cluj, Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul", 1921, p. 219.

[42] Nicolae Iorga, *Veche artă moldovenească în Ținutul Neamțului,* în *BCMI,* an XXXII, fasc. 99, ianuarie – martie 1939, p. 1.

[43] H. Dj. Siruni, *Armenii în România. (Cu prilejul unui centenar),* București, Editura Fundației Culturale Mihail Kogălniceanu, 1940, 48 p.; Idem, *Cronica Armenilor din țările române,* Partea I (sec. X-XIII), în „ANI. Revistă de cultură armeană", Anul I, vol. I, decembrie, București, 1935, p. 68-73; Idem, *Cronica Armenilor din țările române,* Partea II (sec. XIV), în „ANI. Revistă de cultură armeană", Anul I, vol. II, București, aprilie, 1936, p. 65-74; Idem, *Cronica Armenilor din țările române,* Partea a III-a (1401-1450), în „ANI. Revistă de cultură armeană", Anul I, vol. III, București, iulie, 1936, p. 69-75; Idem, *Cronica Armenilor din țările române,* Partea a IV-a (1451-1500), în „ANI. Revistă de cultură armeană", Anul I, vol. IV, București, noiembrie 1936, p. 60-63; Idem, *Erzânga - orașul zeilor* (Extras din anuarul „A.N.I."), București, Tipografia „Carpați", 1941, 20 p.

https://biblioteca-digitala.ro

Imperiul Otoman, și-a găsit refugiu în România, manifestându-se în domeniile armenologiei și orientalisticii românești.

Circulația onomastică a antroponimului armean Bagrat a fost destul de frecventă în spațiul est și sud-est european. A. Iu. Vinogradov nuanțează persistența unei tradiții bizantine prin care prenumele creștine caucaziene erau redate prin echivalentele lor bizantine, practicându-se chiar căutarea și identificarea pentru prenumele caucaziene a unor astfel de corespondente: „Bagrat = Pancratie"[44]/ Pangratie. De exemplu, pe durata secolului al X-lea, Imperiul Bizantin își subordonase un șir de formațiuni statale caucaziene printre care era și principatul Taron. În anii 968-969 principele armean Pancratie / Pancratii (Bagarat / Bagrat)[45] și fratele său Grigorie[46] au primit titlurile de patriciu, recunoscând astfel suzeranitatea împăratului bizantin Nicetas Focas[47].

O altă interferență armeană a fost nuanțată pe dimensiunea arhitecturală. Astfel, cercetând arhitectura medievală a Armeniei și a țărilor balcanice, Arșavir Toramanian include biserica în două nivele de la Pângărați în categoria monumentelor specifice Moldovei. Biserica cu două nivele de la Pângărați îl face să creadă că acest edificiu „are legătură directă cu bisericile în două nivele din Bulgaria și o legătură indirectă cu cele armenești"[48].

---

[44] А. Ю. Виноградов, *Греческие тексты из мощевой балки и поэтическая структура византийских аккламаций,* în „Индоевропейское языкознание и классическая филология-XVIII (чтения памяти И. М. Тронского). Материалы Международной конференции, проходившей 23–25 июня 2014 г. / Отв. редактор Н. Н. Казанский" / „Indo-european linguistics and classical philology-XVIII (Joseph M. Tronsky memorial Conference). Proceedings of the InternationalConference, St. Perersburg, 23-25 June, 2014 / edited by Nikolai N. Kazansky, St. Perersburg, Nauka, 2014"/, СПб, Наука, 2014, c. 136.

[45] Bagrat / Bagarat – Pancratii era fiul principelui Aşot (Александр Хачатрян, *Уникальная печать армянского князя «Бакрата ибн Бакрата»,* în „Страны и народы Ближнего и Среднего Востока", Том XVI, Ереван, Издательство «Гитутюн» НАН РА, 1996, c. 97-98, 106).

[46] В.А. Арутюнова-Фиданян, *Еще раз о феме „Иверия",* în „Кавказ и Византия", Выпуск 1, Ереван, Издательство АН Армянской ССР, 1979, c. 54-55; Idem, *Административные перемены на востоке Византии в X-XI вв. (К вопросу о „кризисе" фемного строя),* în: „Византийский Временник", Том 44, c. 77.

[47] О.М. Луговой, *Политическая карта мира глазами византийского интеллектуала X века,* în „Византийская мозаика. Сборник публичных лекций Эллино-византийского лектория при Свято-Пантелеимоновском храме", 6 выпуск, (*Нартекс. Byzantina Ukrainensia. Supplementum* 6), Под редакцией проф. С. Б. Сорочана, Составитель А. Н. Домановский, Харьков „Майдан", 2018, c. 172-173.

[48] Arşavir Toramanian, *Arhitectura medievală a Armeniei și a țărilor balcanice,* Traducere de Iulia Antonian, București, Editura Ararat, 2013, p. 85-86.

https://biblioteca-digitala.ro

Pancratie - vindecător de boli. Mavro Orbini arată că în jurul anului 1360 trupul Sfântului Pancratie a fost dus în Biserica Sfântului Ștefan din centrul Ragusei[49]. Autorul expune un episod interesant în legătura cu insula Meleda și anume că, aici trăia, în anul 1410, un individ din neamul Babinopoglie, pe nume Sciurmalo care a fost blestemat de propria mamă pentru că nu a lăsat-o să intre în casa lui. Blestemul mamei spunea ca după moartea fiului, osemintele lui să nu fie primite nici de pământ, nici de mare. Când fiul muri, osemintele lui au fost îngropate în fața bisericii Sfântului Pancratie, dar a doua zi trupul său a fost găsit în afara sicriului, situația dată repetându-se mai multe zile la rând. Ulterior, trupul blestemat a fost aruncat în mare, dar marea care a fost până atunci liniștită, s-a agitat brusc, aruncând osemintele pe mal, oasele lipindu-se atât de strâns de piatră încât puteau fi desprinse cu mare dificultate cu ajutorul unei rângi de metal[50].

Sfântul Pangratie este considerat „vindecătorul bolilor de gât, de cap și de piele"[51]. În acest context, pe insula Meleda, unde se află biserica Sfântului Pangratie, dermatologul iugoslav Kogoj a descris pentru prima dată *boala Meleda* (sinonim: *keratodermie palmo-plantară Meleda*) care este o boală ereditară de piele[52]. Descoperirea acestei boli pe insula Meleda ne face să presupunem că, înainte chiar de a fi descrisă simptomatologia ei științifică, localnicii deja invocau numele Sfântului Pangratie pentru a fi protejați și vindecați de maladiile pielii.

Numele mănăstirii. Prima încercare de explicare a etimologiei toponimului și numelui de mănăstire Pângărați îi aparține lui Nicolae Iorga care, mai întâi, a ținut o conferință la radio, la 29 septembrie 1929; ulterior, alocuțiunea sa fiind publicată în ziarul „Avântul" cu titlul *„Încă o ruină de istorie și artă sub ochii noștri nesimțitori. Cazul Mănăstirii Pângărați"*, relevând următoarele: „Acolo era odată un sat al lui Pancrațiu sau Pangratie, cum se zice după grecește, care în formă ungurească era Păngrați, Pongracz, iar în cea românească vocalizată Pângărați, fără nici un amestec al unei idei de pângărire, care nu și-ar avea locul în ce privește vechea ctitorie"[53].

---

[49] Мавро Орбини, *Царство Славян. Факты великой истории (Dalmatia, Croatia, Bosna, Servia, Rassia, Bvlgaria),* Москва „Вече", 2015, с. 97, 232, 243.

[50] Meleda este o insulă aflată spre coasta dalmată a Mării Adriatice. Denumirea insulei în croată este Mljet, în latină – Melita.

[51] *Acatistul Sfântului Sfințit Mucenic Pangratie, Episcopul Taorminei – Italia (9 iulie),* Icosul 12, în https://acoperamantulmaiciidomnului.wordpress.com (Accesat: 12.03.2023).

[52] Boala este „transmisă autosomal-recesiv, caracterizată prin eriteme palmo-plantare (cu aspect de „mănuşi" şi „şosete"), apoi depozite cornoase proeminente, de la galben-ceros până la cenuşiu-brun, fisuri şi hiperhidroză" (Boris Nedelciuc, *Aspecte eponimice, toponimice și acronimice în dermatovenerologie,* în „Analele Științifice ale USMF „N. Testemițanu", nr. 3 (10), 2009, p. 471).

[53] Nicolae Iorga, *Încă o ruină de istorie și artă sub ochii noștri nesimțitori. Cazul Mănăstirii Pângărați,* în „Avântul. Ziar regional din Piatra Neamț", Piatra-Neamț, 29 octombrie, 1939, Anul XI, nr. 193-194, p. 1.

https://biblioteca-digitala.ro

Într-un studiu dedicat rolului „numelor comune și al toponimelor în fixarea numelor de mănăstiri", Silvia Pitiriciu invocă opinia lui Nicolae Iorga precum că, mânăstirea Pângărați, respectiv și comuna Pângărați, poartă „numele călugărului Pangratie" care, în anul 1460 „a ridicat prima biserică din lemn", mai târziu schitul fiind transformat în mănăstire „de voievodul Alexandru Lăpușneanu"[54]. Cu timpul, mănăstirea a primit „un nume cu formă adaptată", iar „transferul de la antroponim la numele mănăstirii presupune și modificări fonetico-grafice: *Pangratie* → *Pângărați* (cu pronunție populară)"[55].

Aceeași ipoteză este împărtășită și de Vasile Bîzgu în monografia sa dedicată Mănăstirii Pângărați. Autorul susține că numele mănăstirii „se pare" că provine „de la un posibil călugăr Pangratie", un pustnic care a dat „numele pârâului din apropiere". Însă, Pangratie, de la care ar fi provenit locul de sihăstrie Pângărați, nu este menționat „de nici o sursă istorică"[56].

În cadrul Simpozionului Național „Istorie și patrimoniu ecleziastic", arheologul Costică Asăvoaie a propus o abordare onomastică originală prin care antroponimul Pangratie ar urma să fie asociat cu două componente: *pan* – denumirea dată nobililor polonezi (feudali, magnați etc.) în epoca medievală, folosită ulterior ca termen de politețe pentru a se adresa unui bărbat, echivalent cu *domn* în românește. Prin analogie, termenul era folosit și în Țările Române în adresările față de marii boieri; a doua parte a antroponimului – *gratie* – ar urma să fie asociată cu *grația divină,* sinonimă cu harul dumnezeiesc, darul dumnezeiesc sau ajutorul spiritual. Majoritatea autorilor de până acum s-au axat pe originile antice ale antroponimului Pancratie / Pangratie. Ipoteza propusă de Costică Asăvoaie reprezintă o interpretare bazată pe sursele medievale, în special cele românești și poloneze, interferate cu scrierile eclesiastice, presupunerea respectivă fiind inspirată, aidoma unei revelații, din ambianța profund duhovnicească a locașului monastic în care această supoziție a fost glăsuită de către autor[57].

Am intuit din timp această ipoteză privind apariția toponimului Pângărați, dar am considerat necesar de a amâna lansarea ei din cauza lipsei unor surse istorice care ar converge în favoarea viabilității argumentelor formulate. Este puțin probabil ca la originea antroponimului Pangratie, care a dat naștere numelui topic Pângărați, să stea doi termeni din limbi diferite, slavă și latină. Costică Asăvoaie pune accentele pe dimensiunile spirituală și duhovnicească care ar sugera că la originile numelui topic Pângărați se află

---

[54] Silvia Pitiriciu, *De la antroponime la nume de mănăstiri,* în *Proceedings of the Third International Conference on Onomastics Names and Naming Conventional /Unconventional in Onomastics, Sacred and Profane in Onomastics,* september 5-7, 2017, Editura Mega, Editura Argonaut, 2017, p. 974.

[55] *Ibidem,* p. 976.

[56] Vasile Bîrzu, *Mănăstirea Pângărați: monografie, studiu istoriografic și aghiologic,* Sibiu, Astra Museum, 2016, p. 21-22.

[57] *Simpozionul Național „Istorie și patrimoniu ecleziastic. Program,* Ediția a II-a, Mănăstirea Pângărați, 19-20 mai 2023, 11 p.

https://biblioteca-digitala.ro

termenii *pan* și *grație*, cu semnificația teologică de *Domn* și *har / dar / ajutor*, adică cu *harul Domnului, darul Domnului, ajutorul Domnului*. Nuanțăm faptul că, adresarea de politețe *pan* este prezentă într-un șir de limbi slave, inclusiv în poloneză, cehă, slovacă și ucraineană. În limba poloneză *pan* este o adresare la persoana a treia, prin politețe adresarea către un bărbat prin semnificația de *Dumneavoastră*. În epoca medievală termenul *pan* era caracteristic pentru cultura șleahtei poloneze.

Totuși, în istoriografie, în special în studiile antroponimice, este dovedită etimologia antică greacă a prenumelui Pancratie (Pankrátos, Pankrátes) cu derivatele sale ulterioare de Pangratie, Pangratés. Prenumele de origine greacă Pancratie (Pangratie) apare în sursele istorice cu multe secole înainte de a apărea slavii pe arena istorică a popoarelor europene, lipsind astfel cu desăvârșire vreo influență onomastică slavă asupra acestui antroponim.

Rămâne destul de dificilă datarea primei atestări a numelui mănăstirii Pângărați. În acest sens, Daniel Dieaconu, Mirela Topoliceanu și Emanuel Bălan fac referire la Arhimandritul Ioanichie Bălan care afirma că „începuturile vetrei sihăstrești de la Mănăstirea Pângărați trebuie plasate între sfârșitul secolului al XIV-lea și începutul secolului al XV-lea, când au apărut primele sihăstrii și mănăstiri ctitorite de marii domnitori, în perioada numită și „secolul de aur al monahismului moldovenesc în general și al vieții pusnicești în special”[58]. Complementară la această opinie istoriografică este abordarea onomastică a Tatianei Petrache care, în baza unor martirologii și calendare, prezintă și explică antroponimele creștine printre care este menționat *„Pangratie* Sihastrul, cuv. (sec. XIV)”, pomenit la 9 februarie și la 28 august[59].

Studiu de caz: Sfântul Pangariu. Aurelia Bălan Mihailovici descrie prenumele Pangariu, numindu-l „straniu, fără corespondență în greacă sau latină ca nume de persoană”. Prenumele dat provine de la sintagma latină „Pangaeus mons” (fig. *Pangaea , -orum*) – oronim cu sensul „lanț de munți între Macedonia și Tracia. Forma de adjectiv *Pangaeus* „era folosit ca nume ce indică „tot ce aparține Pangeului” „tracic”, prin extensie putea să fie folosit și pentru persoană originară din Pangaea”[60]. Un sfânt martir cu numele redat în cinci variante – Pangariu, Panhariu, Panharie, Pagarie, Pangarie – este înregistrat în *Sinaxar*, toate variantele neputând fi asociate unui nume cunoscut. Totodată, conform scrierilor hagiografice și istorice, Sfântul Mucenic Pangariu / Panhariu a trăit în timpul domniilor împăraților Diocleția și Maximian (305-311), ambii cunoscuți ca persecutori

---

[58] Ioanichie Bălan, *Vetre de sihăstrie românească*, București, Editura Institutului Biblic, 1982, p. 83; Daniel Dieaconu, Mirela Topoliceanu, *Stephen the great and the regions of neamt and roman – medieval history contributions*, în Iulian Boldea (Editor), *The Shades of Globalisation. Identity and Dialogue in an Intercultural World. History, Political Sciences, International Relations*, Tîrgu Mureș, „Arhipelag XXI” Press, 2020, p. 121; Emanuel Bălan, *Neamțul prin călători străini (secolele XV-XX)*, Piatra Neamț, Tipografia Graph Est, 2018, p. 63.

[59] Tatiana Petrache, *op. cit.*, p. 263.

[60] Aurelia Bălan Mihailovici, *op. cit.*, p. 431.

https://biblioteca-digitala.ro

ai creștinilor. Sfântul Pangariu provenea dintr-o familie nobilă de creștini, cel mai probabil din Tracia, „din ținutul Usanilor și anume din cetatea Vilapatis”[61]. Pangariu după finalizarea studiilor s-a stabilit la Roma, fiind apreciat pentru cunoștințele sale vaste în domeniul legislației romane. Era un bărbat distins, înalt de statură și frumos, fiind înzestrat cu o vastă cultură care ia permis să devină senator, apropiat și prieten al împăratului Diocleția[62]. Pangariu a ascuns că este creștin, iar ulterior chiar s-a dezis de credința în Hristos, devenind păgân și „primind în schimb nu numai funcții, dar și daruri”, „lefuri anuale și venituri de tot felul”, devenind astfel, funcționar imperial. Când au aflat despre această trădare, mama sa și sora i-au scris o epistolă în care l-au mustrat pentru acțiunile sale înfiorătoare, amintindu-i și de pedeapsa care va urma după moartea sa când va „ajunge la judecata supremă a lui Isus Hristos”[63]. I-au mai amintit că dacă-și va pierde sufletul „nici un câștig nu va fi vreodată vrednic să-l despăgubească de pierderea sufletului său”. După citirea scrisorii, Pangariu „și-a venit în fire”, a căzut la pământ, plângând și pocăindu-se „în sala de consiliu, pe coridoare, unde putea fi văzut de toți, și mai ales auzit în rugăciunea lui, a strigat: „Miluiește-mă Doamne, Atotștiutorule, și nu mă rușina pe mine robul Tău, înaintea îngerilor, ci fie-ți milă de mine pentru mare mila Ta”[64]. Vorbele lui Pangariu au ajuns la urechea împăratului care l-a chemat, întrebându-l dacă este cu adevărat creștin? Răspunsul său a fost afirmativ după care Pangariu „a fost bătut cu vine de bou în fața împăratului și a senatului, fără să se obțină negarea din partea Sfântului”[65]. În scrierile hagiografice este prrecizat faptul că împăratul îl iubea pe Pangariu și a poruncit să fie dus mai departe de curtea sa pentru a nu fi de față la moartea lui. La porunca împăratului, Pangariu a fost dus în Nicomidia, guvernatorul de aici fiind cunoscut pentru persecutarea cruntă a creștinilor. După o discuție în contradictoriu cu guvernatorul, Sfântul Pangariu și-a făcut rugăciunea după care a fost executat prin tăierea capului, probabil în anul 302[66], la 19 martie, zi în care este pomenit în Biserica Ortodoxă. Este relevant faptul că în onomastica veche românească prenumele Pangariu „nu a fost descoperit, dar el a

---

[61] *19 martie. Tot în această zi, pomenirea sfântului mucenic Panhariu,* în „Luna Martie. Sinaxar”, p. 53, în https://doxispraxis.files.wordpress.com (Accesat: 20.03.2023).

[62] *Ibidem.*

[63] Aurelia Bălan Mihailovici, *op. cit.,* p. 431-432.

[64] *Ibidem,* p. 432.

[65] *Ibidem.*

[66] *Настольная книга священнослужителя*, Том 3, *Месяцеслов (март-август),* Москва, Издание Московской Патриархии, 1979, с. 90, în https://ktds.org.ua/ (Accesat: 16.03.2023); *19 martie. Tot în această zi, pomenirea sfântului mucenic Panhariu,* în „Luna Martie. Sinaxar”, p. 54, în https://doxispraxis.wordpress.com/ (Accesat: 20.03.2023). În Rusia la 1 aprilie sunt celebrați toți acei care poartă prenumele Panharii (*Имена и именины: Краткие жития святых (Январь – Август)*, Том 1, Новосибирск, 2020, с. 17).

https://biblioteca-digitala.ro

supraviețuit ca nume de familie: Panga, Pangă, Panghe, Panghea, Panghici, Pangica, Pangică"[67].

În Biserica răsăriteană, la 19 noiembrie este pomenit și Sfântul Mucenic Panharie, „martir care a pătimit și a primit moartea prin sabie"[68]. Totodată, în Sinaxar, Sfântul Mucenic Panharie „care s-a săvârșit prin sabie în Nicomidia (†302)" este pomenit la 19 martie[69]. O altă formă a prenumelui este Panhariu; astfel, în „Sinaxarul Sfinților de pretutindeni" este menționat Sfântul Mucenic Panhariu, „care s-a săvârșit de sabie, în Nicomidia (†302)", pomenit la 19 martie[70]. Un alt Sfânt ierarh Panharie, „episcop de Besançon și mărturisitor" și-a desfășurat activitatea în Franța, murind în jurul anului 356 și fiind pomenit la 22 iulie[71].

Onomasticul din RM. În anul 2007, în Republica Moldova, numele de familie Pancratiev era atestat într-o singură localitate, existând două familii cu acest nume[72]. Varianta feminină a numele de familie, Pancratieva, era atestată în două localități în care existau cinci familii cu acest nume[73]. În același an, în onomasticul basarabean erau atestate numele de familie Pancrat (în 3 localități, 5 familii cu acest nume)[74], Pancratov (în 5 localități, 12 familii cu acest nume)[75] și Pancratova (în 6 localități, 17 familii cu acest nume)[76]. Este interesant faptul că forma prescurtată a prenumelui Pankrat / Pankratii, cea de Panea[77] se întâlnește în 23 de localități în care există 94 de familii cu acest nume[78].

Concluzii. În pofida faptului că nu există surse istorice cunoscute până acum în care ar fi menționat călugărul sau/și pustnicul Pangratie de la care provine toponimul și numele mănăstirii Pângărați, ipoteza lansată de Nicolae Iorga rămâne totuși cea argumentată din punct de vedere onomastic, istoric, lingvistic, teologic și etnocultural. În constituirea numelui topic Pângărați este pronunțată influența filierei maghiare, interferată cu tradiția locală. Totodată, nu trebuie exclusă în totalitate și posibila influență asupra constituirii numelui topic și a celui de mănăstire Pângărați a antroponimului

---

[67] Aurelia Bălan Mihailovici, *op. cit.,* p. 432.
[68] *Ibidem.*
[69] *Sinaxar, martie,* Mănăstirea Sihăstria Putnei, 2016, p. 37, în https://www.sihastriaputnei. ro (Accesat: 20.03.2023).
[70] *Sinaxarul Sfinților de pretutindeni, Martie-august,* Cu binecuvântarea Prea Sfințitului Părinte † Galaction Episcop al Alexandriei și Teleormanului, București, Editura Platytera; Editura Cartea Ortodoxă, 2001, p. 48.
[71] *Ibidem,* p. 300.
[72] *Familia Pancratiev,* în https://nume.casata.md/ (Accesat:11.03.2023).
[73] *Familia Pancratieva,* în https://nume.casata.md/ (Accesat:11.03.2023).
[74] *Familia Pancrat,* în https://nume.casata.md/ (Accesat:11.03.2023).
[75] *Familia Pancratov,* în https://nume.casata.md/ (Accesat:11.03.2023).
[76] *Familia Pancratova,* în https://nume.casata.md/ (Accesat:11.03.2023).
[77] Poate deriva atât de la Pankrat / Pankratii cât și de la Parfenii sau Parfenie.
[78] *Familia Panea.* în https://nume.casata.md/ (Accesat:11.03.2023).

https://biblioteca-digitala.ro

Pangariu (Pangarie), descendent de la oronimul cu sensul de lanț de munți între Macedonia și Tracia, fiind răspândit ulterior în tradiția creștină de către Sfântul Mucenic Pangariu / Pangarie.

THE MEANING OF THE ANTHROPONYM PANGRATIE IN THE ETYMOLOGICAL CONTEXT OF THE TOPONYM AND MONASTERY NAME PÂNGĂRAȚI: ONOMASTIC, HISTORICAL, LINGUISTIC, THEOLOGICAL AND ETHNOCULTURAL ASPECTS

(Abstract)

The origins of the anthroponym Pangratie lie in the Greek surname Pancratie, which descends from the ancient Greek name Pankrátos or Pankrátes, also known as Pangratés. The anthroponymic variant Pongrați, being of Catholic influence, penetrated through the Hungarian and German filiation, being the basis of the topical name Pângărați. In the absence of written historical sources of the period, Nicolae Iorga's hypothesis remains valid, according to which the locality and the monastery come from the village of Pancrațiu or Pangratie (pronounced in Greek), in the Hungarian form being Păngrați, Pongracz, and in the Romanian one vocalized Pângărați.

In historiography, this first-born Pangratie is considered to have been a monk and/or a hermit (Vasile Bîzgu, Tatiana Petrache). Another anthroponymic hypothesis, formulated and launched by the author of this article, invokes a possible influence on the constitution of the topical name and that of the monastery Pângărați of the anthroponym Pangariu (Pangarie), descended from the oronym with the meaning of mountain range between Macedonia and Thrace, being later spread in the Christian tradition by the Holy Martyr Pangariu / Pangarie.

https://biblioteca-digitala.ro

DOCUMENTE ALE MĂNĂSTIRII PÂNGĂRAȚI DIN SECOLELE XVII-XVIII

Costin CLIT[1]

Cuvinte cheie: *Moldova, mănăstirea Pângărați, secolele XVII-XVIII, domni, egumeni, danii, moșii, judecăți, vecini, clăcași, robi țigani*

Keywords: *Moldova, Pângărați monastery, XVII-XVIII centuries, lords, abbots, donations, estates, judges, neighbors, boots, gypsy slaves*

Publicației „Acta Pangratia", apărută sub egida Mănăstirii Pângărați, i-ar reveni rolul și obligația morală de a edita și documentele lăcașului monahal situat în apropierea orașului Piatra Neamț, județul Neamț de astăzi, ctitoria voievodală a lui Alexandru Lăpușneanu din 1560, vatră de trăire ortodoxă. Continuăm publicarea documentelor Mănăstirii Pângărați, cu precădere a celor din fondul omonim păstrat în Arhivele Naționale din Iași, dar și din alte fonduri și chiar alte instituții în care sunt depozitate – e drept, mai puține – fără a le putea însă epuiza.

Documentele publicate surprind realitățile și problemele cu care se confruntă mănăstirea Pângărați în secolele XVII-XVIII, succesiunea de egumeni, aspectele economice și sociale, daniile și judecățile ce întregesc sau apără fondul funciar mănăstiresc, implicarea mitropolitului Gavriil Callimachi în rezolvarea unor chestiuni.

Monahul Sava, egumenul mănăstirii Pângărați, dă, la 11 octombrie 1760, episcopului Ioanichie al Romanului un vad de moară pe Gârla Putnei, la Moițești, părăsit de mai bine de 25 de ani, și trei pământuri și cinci pași în câmp, *„înțelegându de svinție sa că multi pomeni di agiutoriu au făcut și cu alti sfinte biserici și mănăstiri, am năzuit și noi cătră sfinția sa căzând cu rugăminte, arătând că fiind la Sfânta Mănăstire Pângărații niști trepezări(i) descoperiti, am cerșut noi, tot seborul, ca să prim(e)ască svinția sa acest vad de moară și cu pământurili ci arată mai sus"*. În schimbul ridicării morii, episcopul Ioanichie urma *„să acopere trepezare(a) ca să nu să răsâpe(a)scă … Iară den întâmplare(a) vremii nedându mâna sv(i)nții sali să acopere trepezările, făcând moara să o ții sfinție sa șase ani cu vinitul său, apoi de acolè înnainte să rămâi moara a Mănăstirii Pângăraților, dară acoperindu sfi(n)ție sa trepezarili, cum ne-(a)m învoit și am așăzat, să aibă sfi(nția) sa, păr(intele) episcopul, a-ș(i) stăpâni moara și cu pământurili în veci, neclătit și despre niminea nici o supărari să nu aibă"*[2]. La 1 decembrie 1760, egumenul Sava primește 40 de lei de la episcopul Ionichie al Romanului, prețul unui vad de moară de la ținutul Putna, *„ca să acoperi trepezoriia mănăstirii"*[3].

---

[1] Colegiul Național „Cuza Vodă", HUȘI.

[2] ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/142, f. 1v.

[3] *Ibidem*, III/142, f. 1.

https://biblioteca-digitala.ro

Egumenii și monahii de la mănăstirea Pângărați pot fi întâlniți ca martori în diferite documente. Astfel, la 19 octombrie 1661, în actul de miluire a mănăstirii Vizantia de către Grozava cu feciorii ei Precopie și Vasile, alături de soacra ei, Obreatina, prin care dau un pogon de vie pentru pomenirea bărbatului său, Gligore, sunt prezenți popa Parthenie *ot* Cașin, Athanasie *ot* Pângărați, ieromonahul Iacov *ot* Soveja, Cărste, Strătulat, Iftimie și Ifrim, toți din Giulești. Athanasie era probabil egumenul mănăstirii Pângărați[4].

Învoiala din 18 mai 1662 dintre Iorest, egumenul mănăstirii Bistrița, cu cel de la Bisericani pentru hotarul satelor Brașeuți și Vânători, ne aduce în prim plan și pe Pancratie, egumenul de la Pângărați ca martor, al cărui nume nu se regăsește în documentul publicat[5], iscălit și la 19 mai 1662[6]. Pe baza hotarelor stabilite de medelnicerul Nicolai Buhuș, domnul Eustratie Dabija întărește, la 2 iulie 1662, uric mănăstirii Bisericani ca să stăpânească peste câteva locuri din Vânători, pentru care s-a judecat cu mănăstirea Bistrița. În uricul de întăritură este menționat și egumenul mănăstirii Pângărați, fără pomenirea expresă a numelui, pe care îl intuim a fi a lui Pancratie[7].

Ieromonahul Necolai, egumenul de Pângărați, alături de Lavrentie, pe când acesta din urmă era episcop de Rădăuți, Varlaam, egumenul de Bisericani și alții sunt martori la vânzarea către mănăstirea Secu a cinci pogoane de vie, de pe gârla Putnei, de către Panaioti Grecul și Anisia, femeia lor, la care se adaugă și dăruirea unui loc de cramă și pivniță la Căpotești, cele vândute și dăruite fiind întărite de Mihai Racoviță la 27 iulie 1704[8]. Ieromonahul Neculai este atestat ca egumen la Pângărați în 1701[9]. Păstoria episcopului Lavrentie la Rădăuți se întinde în perioada dintre iunie 1689 și începutul anului 1702, când trece la Roman (înainte de 28 ianuarie)[10].

Constantin Mavrocordat miluește mănăstirea Pângărați cu câte două ocă de untdelemn lunar din vama domnească *„ca să fie pentru candile de arsu înnainte(a) sfintelor icoane în sf(â)nta biséricǎ, pentru ca și rugătorii noștri călugării ce vor hi petrecători la această m(ă)n(ă)stire să ne pominiasc(ă) la Sf(â)nta Liturghie, la Sf(â)ntul și Marele Jărtăvnic pentru*

---

[4] Idem, Fond Manuscrise, nr. 580 (Condica Mănăstirii Vizantea), f. 38, nr. 1.

[5] Idem, Fond Mănăstirea Bisericani, I/36; C. Stoide, *Documente și regeste nemțene de la Dabija Vodă*, în „Anuarul Liceului Petru Rareș", Piatra Neamț, 1935-1936, p. 160-161, nr. XII; CDM, III, p. 185-186, nr. 814.

[6] ANI, Fond Mănăstirea Bisericani, I/37; CDM, III, p. 186, nr. 817.

[7] *Ibidem*, Fond Mănăstirea Bisericani, I/38; C. Stoide, *op. cit.*, p. 162-164, nr. XV; CDM, III, p. 191, nr. 842.

[8] ANI, Fond Mănăstirea Neamțului, LXIX/57; CDM, V (1701-1720), volum întocmit de Veronica Vasilescu, Doina-Duca Tinculescu București, 1975, p. 88, nr. 343.

[9] Olimpia Mitric, *Manuscrise românești din Moldova – Catalog* –,vol. I, Prefață de G. Strempel, Iași, Editura Junimea, 2006, p. 345.

[10] *Istoria românilor*, V, volum coordonat de Acad. Virgil Cândea, București, Editura Enciclopedică, 2003, p. 1038.

https://biblioteca-digitala.ro

iartare(a) păcatilor noastre"[11]. Actul de miluire va fi reînnoit de Grigore al II-lea Ghica la 9 ianuarie 1736[12].

Moșia Siliștea, ce se numea Sărata, de pe Almașul Mic era împresurată de egumenul mănăstirii Bistrița dinspre moșia Gârcina, cu care se învecina, motiv de apel la judecata domnească al egumenului Anthim al Pângăraților. Egumenul de Pângărați prezintă în fața Divanului actele justificative ale stăpânirii de la Ieremia Movilă, Mihai Viteazul, Ștefan Tomșa, Alexandru Iliaș, Miron Barnovschi, Moise Movilă, Gheorghe Ghica și Gheorghe Duca, care *„au întărit și au miluit acești mai sus numiț(i) domni cu această moșie, anume Sărata, ca s(ă) fie pentru hrana călugărilor din Pângărați(i), carii or fi petrecători acolo, pentru pomenire(a) sufletelor mai sus n(um)iților domni*". Cartea domnului Constantin Mavrocordat din 13 ianuarie 1734 este emisă *„ca s(ă) nu mai îndrăzniască egumenul de Bistriță să facă cât de puțin supăraré, iar călugării de Pângărați(i) să stăpâniască precum au stăpânit din veac*"[13].

Moșia Mășcăteștii, cumpărată de Fotie Lipțcan de la Neculai Jora, a fost dată zestre ginerelui cumpărătorului, stolnicului Ștefan Catargiu, care a mai cumpărat „o sumă de pământuri" în satul Dobreni, unde s-a și așezat cu locuința. Mășcăteștii și Dobrenii stolnicului Ștefan Catargiu se învecinau cu moșiile mănăstirilor Bisericani, Gârcina, Pângărați și Precista de la Roman, apoi cu Budeștii și Costin Darie. Stolnicul Ștefan Catargiu va împresura jumătate din moșia Siliștea a Pângăraților, așa cum se plângea egumenul Climent în 1771[14].

Grigorie al III-lea Alexandru Ghica scria, la 4 octombrie 1765, biv vel banului Toader Cantacuzino (?) și biv vel paharnicului Neculai Roset să cerceteze împresurarea moșiei Siliștea a mănăstirii Pângărați de egumenul mănăstirii Bistrița și stolnicul Ștefan Catargiu *„cu niște părți ce-au cumpărat de la niște țărani"* și de alte părți de moșii din jur[15], litigiu neîncheiat nici la 11 ianuarie 1768, când este dată porunca domnului Grigore Callimachi către Constantin Roset vel spătar și Toader Canta biv vel ban: *„stol(nicul) cu moșie sa au cuprinsu cu stăpânire moșie mănăstirii giumătati fără nici o scrisoari sau dovez(i)"*. În același timp, cei desemnați urmau să cerceteze și împresurarea moșiei Ivănești dinspre Roznovul paharnicului Neculai Roset, partea împresurată *„fiind aproapi de casile*" lui[16]. Oamenii din Gârcina, cu popa Sandul *ot* Mășcătești și Ioniță, țiganul mănăstirii Bistrița, după ce au cuprins moșia, au refuzat plata dijmei *„din păpușoi, din fân, și din alte sămănături*", recurgând la violențe asupra oamenilor și carelor mănăstirii, veniți acolo pentru perceperea dijmei. Stolnicul Iordache obține mărturia celor din Gârcina, la 28 noiembrie 1765, care considerau moșia ca fiind a mănăstirii Bistrița; *„și văzând că iaste pricină și iaste trebuință ca să s(e) aducă*

---

[11] ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/122.
[12] *Ibidem*, III/125.
[13] *Ibidem*, III/121.
[14] *Ibidem*, III/143; Ibidem, III/170.
[15] *Ibidem*, III/137.
[16] *Ibidem*, III/131.

https://biblioteca-digitala.ro

hotarnici să hotărască moșiia, am grăit către amândoao părțile să scrie și unii și alții dijma ce s-a face cu izvod și hotărându-se moșiia a cui a rămânea, a aceluia a fi și dijma și după izvod o va lua"[17].

Vasile Roset paharnic și Iordache Darie spătar, ispravnicii ținutului Neamț, primesc, la 5 mai 1771, porunca Divanului în vederea întreprinderii cercetărilor necesare și a hotărârii moșiei Siliștea, împresurată de stolnicul Ștefan Catargiu, *„puindu și p(i)etre în sămni ca să nu să asupriasc(ă) piste driptate"*[18]. Egumenul cere la 10 ianuarie 1776 (?) rânduirea ca hotarnici a paharnicului Iordache Darie și a jitnicerului Sandul din Bădești[19]. Din porunca domnului vor fi desemnați, la 11 ianuarie 1776, Lăscărache Roset vel spătar, isăpravnic de Neamț, Iordache Darie biv vel paharnic și Sandul sulgerul[20].

Arendată la 23 aprilie 1789 de banul Constantin Balș, pe o perioadă de zece ani cu dreptul de protimisis[21], moșia Sărata/Siliștea devine obiectul unei noi dispute începută înainte de 15 septembrie 1799, când *„oamenii lăcuitori din satul Sărata de la ț̂ân(u)t(ul) Neamțului asupra dumn(ealui) Costandin Balș biv vel vornic, cerșind să răscumpere de la dum(nea)l(ui) venitul aceștii numite moșie Sărata pe care șed ei, a cărie venit l-ar fi avut ei cumpărat pe anul acesta. Și dum(nea)l(ui) vornicul, cu al doile cumpărătură, mai pe urmă, i-ar fi scos pe dânșii; s-au înfățășet la Divan înnaintea noastră cu dum(nea)l(ui) vornicul"*. Câștig de cauză vor avea jăluitorii[22].

Înainte de 1 septembrie 1637-31 august 1638 (7146) mănăstirea Vizantea, situată în podgoriile de la Panciu, în partea de nord-vest a județului Vrancea, intră sub ascultarea mănăstirii Pângărați. Închinarea la Pângărați a fost săvârșită de către ctitorul Broștoc și ar fi durat până la 1662, când Eustratie Dabija cumpără pentru folosul mănăstirii, la rugămintea călugărilor, poiana Pângărațul[23]. Eustratie Dabija întărește, la 11 aprilie 1664, mănăstirii Pângărați *„o poian(ă) de fânaț"* cumpărată de la călugării bistrițeni *„ce iaste în Pângărați în gura Stejarului, ce le-au fost lor danie de la bătrânul Ștefan vodă"*. Costurile poienii cumpărate de domn s-au ridicat la 200 de oi și 100 de lei bani gata. Domnul le întărește acum *„altă bucată de loc ce să chiamă în Gura Pângărociorului"* cumpărată de călugării din Pângărați de la bistrițeni cu 110 lei, un poloboc de miere și un cal[24]. O sustragere de la actul domnului

---

[17] *Ibidem*, III/139.
[18] *Ibidem*, III/143.
[19] *Ibidem*, III/170.
[20] *Ibidem*, III/157.
[21] *Ibidem*, III/162.
[22] *Ibidem*, III/166.
[23] Cătălina Chelcu, *Un așezământ monahal din ținutul Putna – mănăstirea Vizantea*, în Petronel Zahariuc (editor), *Relațiile românilor cu Muntele Athos și cu alte locuri sfinte (secolele XIV-XX)*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza", 2017, p. 170-171.
[24] Costin Clit, *Din documentele mănăstirii Pângărați (1649-1706)*, în „Acta Pangratia. Istorie și patrimoniu ecleziastic", Iași, I, 2023, p. 94, nr. 20.

https://biblioteca-digitala.ro

Eustratie Dabija este încercată la 11 august 1678 de Leontie, egumenul mănăstirii Bistrița, care se semnează în limba greacă.[25]

Litigiul pentru Poiana din Gura Stejarului este reluat și la mijlocul veacului al XVIII-lea. Constantin Cehan Racoviță scria la 12 martie 1752 biv vel stolnicului Toderașcu Cantacuzino să ceceteze actele justificative ale lui Damian, egumenul Bistriței, și cele ale Pângăraților. *„La cari fiind șî Damiianu, egumenul de Bistrița faț(ă) au răspunsu precum că sint la mănăstire ispisoaci mai noaă decât acesti ce arată Pangaraț(ii), în cari nu pomenești aceste ce scrie la ispisoscul lor, de cari nefiind scrisorili Bistriții aice faț(ă) s-au rânduit la dumn(eata). Carii venind acolo șî aducându-ș(i) fiișticari parti scrisori ce-a fi având, să le cauți dum(neata) aceli scrisori, luându-le sam(a) foarti cu amănunt și cu bună dreptati, șî carili din scrisori să vor afla rele să s(e) (i)e(e) de la mâna lor ca să nu mai fie pricină între dânșii, și să dai șî mărturie dum(itale) la a cui mână s-a căde"*[26].

Încă din 1754 încep disputele dintre Calistru Eni, egumenul mănăstirii Râșca, și Alexandru Balica, ginerele Lupului Boțul, pentru moșiile Roșcanii și Horonțeștii, de pe Almaș, revendicate de Balica că *„ar fi a lui după moșiia femeii sali* <Maria – n.a.> *Boțeștii și ar fi și stăpânit"*[27]. Mănăstirea Pângărați avea în Roșcani *„parte di stăpânire, zicând numiții răzeș(i) cum că de neamul lor este dată danie la Păngărați acea parte de Roșcani"*. Pentru aplanarea conflictului se implică și mitropolitul Gavriil Callimachi prin solicitarea actului de danie al mănăstirii Pângărați și a hotarnicelor moșiilor mănăstirii Bistrița, megieștie cu cele împricinate, fiind necesare la judecata ce urma a se desfășura la Divan[28].

Moartea boilor mănăstirii îl determină pe egumenul Sava să apeleze, la 5 septembrie 1760, la episcopul Ioanichie al Romanului pentru 40 de lei ca preț al unui vad de moară propus spre vânzare din cele trei deținute *„la Ivănești și la Mățăști în Gârli, dincolo"*, la ținutul Putnei: *„însă mergându sfinție sa la toamnă în gios, să cauti trusteli vadurili, și care vad ~~îi va plăce~~ îi va fi sfinții sali după plăciri acela va fi și de noi dat desăvârșit"*[29]. Un alt document din 1780 face referire la un vad de moară și șapte pământuri în satul Ivănești *„cu doao zapise de cumpărătură de la un Andronceа, nepotul lui Gavril Curea, și cu carte g(o)sp(o)d de la domniia sa Vasile vodă, de întăritură"*. Stricarea morii și războiaele (*„nepăcile"*) sunt urmate de părăsirea de către călugări a vadului și a pământului de la Ivănești, care au intrat în stăpânirea a *„cine cum au vrut"*. Egumenul Daniil încearcă recuperarea locului amintit și

[25] Cătălina Chelcu, *op. cit.*, p. 172; Costin Clit, *op. cit.*, p. 103, nr. 29.
[26] ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/112.
[27] Costin Clit, *Egumenii mănăstirii Râșca de la 1542 până în prima jumătate a secolului al XIX-lea*, în „Buletin informativ al Simpozionului Național Rolul Mănăstirii Secu în viața religioasă a Țării Moldovei", Piatra Neamț, Editura Doamnei, 2022, VIII, p. 195-197, nr. 29; Idem, *Un hrisov inedit privitor la judecata dintre Mănăstirea Râșca și Alexandru Balica pentru moșiile Roșcani și Horonțești*, în „Valori perene". Revista Asociației „Visarion Puiu", Anul 11, nr. 7 (10), Serie nouă, p. 86-89.
[28] ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/180.
[29] *Ibidem*, III/142, f. 1.

https://biblioteca-digitala.ro

obține cartea domnului Constantin Moruzi din 15 martie 1780 către biv vel spătarul Iancu Razul să efectueze cercetările necesare în vederea restituirii[30].

Egumenul Chiril căpăta, la 23 mai 1793 cartea de blestem a mitropolitului Iacov Stamati pentru dezbaterea a două vaduri de moară de pe gârla Putna, 13 pământuri și patru pogoane de vie în siliștea Ivănceşti, care *„din depărtarea loc(u)lui și mai ales din necăutare(a) igumenilor au rămas de (s-)au prăpădit de nu să știu acum la ce loc sânt"*. Egumenul obține cartea domnească de rânduire a ispravnicilor ținutului Putna în vederea cercetării. În blestemul său, mitropolitul rostește: *„De nu vor arăta, ce lăcomindu-să la strâmbătate cu nedreptate de vor tăgădui sau părtinind vreunii părți vor mărturisi strâmbu, unii ca acéia iată zicem să fie blăstămați de D(o)mnul Dumnezău și de Precurata a sa Maică, de slăviții 12 Apostoli, și de 318 Sfinți Părinți de la soborul Nichei, în viața lor procopsal(ă) să nu vaz(ă), ostenelele și sudorile lor să fie spre perdire, herul, petrile, să putrezasc(ă) și să să răsipasc(ă), iar trupurile lor după moarte să stea întregi și nedezlegate, și de cătră arhieriia noastră încă să fie blăstămați, iar de vor urma dreptății mărturisind adivărul în frica lui D(u)mnezău să fie (i)ertați și blagosloviți"*[31].

Egumenul Sava obține cartea de blestem a mitropolitului Gavriil Callimachi, din 18 iunie 1762, pentru aflarea adevărului despre moșia Săliște de la Roșcani, stăpânită de mănăstirea Pângărați „din vechi" și împresurată de egumenul Bistriței. *„De nu vor mărturisi adevărul în frica lui Dumnezău, ci părtinind vre unii părți cu lăcomie și nedreptate vor tăgădui, atât aceștia, cât și ceia ce să întând cu nedreptate și intră în moșiia măn(ă)stirii, să fie blăstămați de Domnul Dumnezău și de Preacurată a sa Maică, de slăviții 12 Apostoli, și de 318 Sfinți Părinți de la Nicheia, să moștenească bubili lui Ghiezi și cutremurul lui Cain, fierul, pietrile să putredească și să s(e) risipe(a)scă, iar trupurile acelor să stea întregi și după moarte nedezlegate, ostenelile și sudorile lor să fie spre pierzare, în toată viiața lor procopsală să nu vadă, încă și de către smereniia noastră unii ca aceia să fie blăstămați. Iar mărturisind adevărul în frica lui Dumnezău să fie (i)ertați și blagosloviți în veci"*[32].

Stolnicului Ion Razu și spătarului Iordache Darie, ispravnicii ținutului Neamț, ce hotărâseră moșia Almașul a Pângăraților împresurată de mănăstirea Bistrița, li se poruncește, la 17 iunie 1771, ca să o aleagă și să o stâlpească cu pietre de hotare[33].

Hotarnica moșiei Siliștea (Săliștea) va fi întocmită la 10 iulie 1772 de ispravnicul ținutal Iordache Darie în prezența lui Chiril, arhimandritul Bistriței[34]. Hrisovul de întăritură al domnului Alexandru Mavrocordat, din 15 decembrie 1784, face referire la *„Sărata, care din vechi s-au numit Silișe"*. Cercetările s-au făcut de banul Constantin Balș din porunca domnului Alexandru Mavrocordat. Egumenul Daniil prezintă o hotarnică falsă, din 12

[30] *Ibidem*, III/158.
[31] *Ibidem*, III/163.
[32] *Ibidem*, III/134.
[33] *Ibidem*, III/145.
[34] *Ibidem*, III/147.

https://biblioteca-digitala.ro

martie 1634, și alte acte doveditoare, cercetate de marele logofet Nicolae Roset. După cercetarea actelor doveditoare și a hotarnicei din 23 octombrie 1784, întocmită de banul Constantin Balș, domnul întărește mănăstirii *„moșiia Serata din ținutul Niamțului, care din vechiu s-au numit Silište”*[35].

Moșia Siliștea (Sărata) va fi arendată la 23 aprilie 1789 pe o perioadă de zece ani de către banul Constantin Balș, în urma învoielii încheiate cu egumenul Inochentie, cu dreptul de *protimisis* la încheierea perioadei de împosesuire. *„Și la înplinitul a zăce ani să rămâe moșiia iarăș suptu stăpânire(a) mănăstirii, înpreună și cu celi ce s-a întâmpla a face eu pe moșie, crășmă, moară sau altă orice, neavând a cere nici o cheltuială de la mănăstire pentru acele”*[36]. Despre egumenul Inochentie mai știm că îl plătește pe logofătul Chira ca să tălmăcească la mănăstirea Pângărați, *Ecaterina al doile. Istorie adunată a Impărății rusești*, o traducere, prin intermediar grec, a unei lucrări germane. Tălmăcirea este închinată mitropolitului Leon Gheuca. Ioniță Chira era un posibil fugar aciuat la mănăstire din cauza războiului, iar Inochentie își găsise adăpost la Roman, unde a fost primit de episcopul Leon Gheuca[37].

Dar litigiul dintre mănăstirile Pângărați nu s-a încheiat la 15 decembrie 1784. Egumenul Daniil întocmește o nouă suplică la domnie, în 25 iunie 1785, în care arată că mănăstirea Bistrița *„de 5 ani îmi stăpâniști o parte de moșie, din moșie Sarata”* și mănăstirea Pângărați se vede păgubașă[38]. Alexandru Mavrocordat (Firaris-Fugarul) încredințează, la 25 iunie 1785, cercetările necesare pe seama lui Aleco Ianculeo biv vel agă și Ioniță Roset biv vel paharnic, ispravnicii ținutului Neamț[39].

Grigore Callimachi învoiește pe egumenul Sava al Pângăraților, la 7 mai 1763, să dijmuiască părțile de moșii de la Verșești *ot* Niamț (jumătate de sat), de la Avrămești *ot* Tutova și un loc de prisacă cu poieni de la Bacău, din țarini, fânețe, grădini de zarzavat, livezi cu pomi, bălți de pește, prisăci de stupi (unul la 50) *„iar fiind mai mulți sau mai puțini câte o para”*[40]. Locul de prisacă situat „mai sus de Târgul Bacăului” a fost dăruit la 29 iulie 1565 de ctitorul Alexandru Lăpușneanul rugătorului *„noștri de la Pângărați, care se numește Amfilohie”*[41].

Mănăstirea Pângărați deținea în târgul Piatra un metoh învăluit de târgoveți în 1646, unde viețuia un om al mănăstirii. Vasile Lupu poruncește la 12 ianuarie 1646 șoltuzului și

---

[35] *Ibidem*, I/6.

[36] *Ibidem*, III/162.

[37] N. Iorga, *Cărți și scriitori români din veacurile XVII-XIX*, în AARMSL, Seria II, tom. XXIX, București, Institutul de Arte „Carol Göbl”, 1906, p. 16-17 (180-181); Al. Duțu, *Mișcarea iluministă moldoveană de la sfârșitul secolului al XVIII-lea*, în „Studii. Revistă de istorie”, 1966, tomul 19, p. 914.

[38] ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/169.

[39] *Ibidem*, III/161.

[40] *Ibidem*, III/135.

[41] DRH, A. Moldova, VI (1546-1570), volum întocmit de I. Caproșu, București, Editura Academiei Române, p. 566, nr. 327.

https://biblioteca-digitala.ro

pârgarilor târgului Piatra să fie lăsat *„acel om în pace, de la acel metoh, mai multu val de voi să n-aibă, nici de una”*[42]. Târgoveții din Piatra dau mărturie, la 29 iunie 1766, egumenului Climent despre metoh, *„care acil mitoh am vădzut pomilnic de la răpăosatul domnul Pitru voivoda, caré l-au dat mitoh Sf(i)n(tei) Măn(ă)stiri Pângărților, care să hotărăști din sus cu Dumitraș popa, din gios cu Păvăleștii, cu Ștefan și cu Ioniț(ă), iar din drum la dial cu popa Irimiia i cu Stan pah(arnic)”*[43].

Mănăstirea a avut de-a lungul timpului și alte metoace. Potrivit hotarnicei banului Constantin Balș din 23 octombrie 1784, de la gura Răchiții în jos, unde se varsă în apa Almașului, s-au găsit trei semne bouri *„și locul unde au fost metocul M(ă)n(ă)stirii Pângărații, precum ar fi arătat și ar fi mărturisit și oameni bătrâni care au apucat și au văzut mitocul”*[44].

Un interes aparte pentru locul de metoc din târgul Piatra și vadul de moară din satul Dărmănești, *„pe apa Cuiașdului”*, îl poartă și egumenul Ghedeon, pentru care obține porunca domnească din 22 martie 1796 către ispravnicii ținutali de Neamț.

Se vede că egumenul Climent a fost preocupat de reîntregirea moșiilor mănăstirii și recuperarea celor părăsite de-a lungul timpului. Obține, la 27 iulie 1766, cartea domnului Grigore al III-lea Alexandru Ghică către Ioniță Cantacuzino biv vel spătar, ispravnicul ținutului Neamț, și Costin Darie biv vel stolnic, ca să cerceteze împresurarea părților de la Bălțești din ținutul Neamț, de către Gheorghe Hâncul cu părțile cumpărate acolo. Mănăstirea avea *„50 pământuri ... și cu loc cu iaz și alte 5 pământuri la păduri tot acolo”*. Demersul egumenului Climent era bazat pe ispisoacele domnești[45]. Climent cere cercetarea documentelor mănăstirilor Pângărați și Bisericani pentru hotarul dintre moșiile Pângărați și Bicaz, ultima a Bisericanilor, pentru care intervine, la 5 februarie 1774, mitropolitul Gavril Callimachi prin scrisorea trimisă lui Misail din care reiese că *„răpile acéstea sânt în hotarnica Pângărților ca să le stăpânească, și din ce pricină nu să știe că le stăpânéște Bisericanii, au cerșut ca să să facă cercetare pentru acéle râpe”*[46].

Din documentele expuse aici transpar și activitățile economice în care sunt implicați monahii de la mănăstirea Pângărați pentru obținerea veniturilor și întreținerea traiului zilnic. Una dintre ocupații este cea a creșterii ovinelor, favorizată de domeniul mănăstiresc din munți.

Drăgușan din Stănilești și mănăstirea Pângărați își disputau pe la 1662-1675 un număr de 60 de oi, luate de egumen. Împăcarea se produce în fața marelui vornic Toma Cantacuzino și a marelui spătar Iordache. Egumenul urma să-i dea lui Drăgușan 20 de oi cu miei și cinci sterpe, iar Drăgușan îi lasă 18 oi, șase oi cu miei și 12 sterpe[47].

---

[42] DRH, A. Moldova, XXVIII (1645-1646), volum întocmit de Petronel Zahariuc, Marius Chelcu, Silviu Văcaru, Cătălina Chelcu, București, Editura Academiei Române, 2006, p. 215-216, nr. 271.
[43] ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/140.
[44] *Ibidem*, I/6.
[45] *Ibidem*, III/141.
[46] *Ibidem*, III/154.
[47] *Ibidem*, III/116.

https://biblioteca-digitala.ro

Mitropolitului gruzin Ionà Ghedevanișvili, rămas fără salariu, i se acordă, în 1791, unul anual de 1000 de „curuși”, dar și mănăstirea Pângărați și biserica Sfântul Nicolae de pe malul Bistriței. Vizitează Pângărațul și Bicazul. Despre mănăstirea Pângărați spune că avea 13 sate mici și mari, *„și era acolo muntele care este hotar cu Ungaria și un om stăpânea moșia și păștea acolo oile sale. Anual (gospodăria) îmi dădea: 150 oi cu miei, 100 ruble argint, 700 păstrăvi prăjiți și 700 ocă de brânză. Un sat dădea a zecea parte din recoltă și 4000 de stridii ... Locuitorii aici se numesc <<țărani>>; ei aduc o zecime din pâine și vin. Din zece copaci fructiferi, recolta unuia aparține stăpânului moșiei. De aseminea, ei dau o zecime din morcovi, sfeclă, varză și din tot ce cultivă în sat. În plus, o zi pe lună ei lucrează în folosul mănăstirii. Cine nu lucrează 12 zile pe an plătește 12 ruble. În afară de aceste îndatoriri, este interzis a merge la ei și a-i ocărî. Ei nu vor aduce (atunci) nici daruri, iar dacă vor voi, apoi cu totul se pot muta în alt sat și nimic nu vei putea spune la aceasta. Este interzis a bate pe <<țărani>> ... ”*[48]. În satul Ivănești avea o moară și un călugăr cu casă, 200 de stupi cu albine, 300 de gâște și aproximativ 600 de găini. Satul îi dădea 400 de ruble de argint, pâine, orz, 4000 de oboroace de porumb și fânul necesar. Din mănăstirea Pângărați primește 400 de oi, 120 de vaci, 200 de porci și câțiva cai. La plecarea sa, din decembrie 1792, lasă totul mitropolitului Moldovei. *„În acești doi ani o singură dată am fost la mănăstirea Pângărați”*[49].

Prin hrisovul din 12 ianuarie 1798, când era egumen arhimandritul Ioil, Alexandru Callimachi scutește mănăstirea Pângărați *„la slujbile rusumaturi a Visterii”*, 400 de oi de goștină și 250 de stupi *„i sfini”* de deseatină. *„Pe acesti bucati fiind drepti a mănăstirii nimăruia nici un ban să nu dea, nici să să superi de cătră slujbaș(i) cu vreo ceriré de plată”*. Totodată, o miluiește câte 50 de lei anual din vama domnească de ziua hramului[50]. Catagrafiile din secolul al XIX-lea demonstrează practicarea creșterii ovinelor, caprinelor și vitelor.

Este atestat documentar și pescuitul din apele de pe moșiile mănăstirii. Mihai Racoviță volnicește la, 7 august 1722, pe egumen și sobor să-și apere hotarul *„și văile cu péșteli să nu viniadză nime pe Tarcău, și în Frasin, și în Brateș, și în Ața, și alte izvo(a)r(e) ce sint în hotarul mănăstiri(i)”*, celor prinși la pescuit sau vânătoare urmând să li se confiște *„măestriili și s(ă) hie și de certari”*[51]. Egumenul Climent obține, la 29 ianuarie 1774, reînnoirea privilegiului obținut de la Mihai Racoviță: *„Și arătându igum(enul) că toți acei ce lăcuescu pe acele văi necontenit prindu pește și măn(ă)stirea n-are nici un folos, iată de la Divan încă s-au întărit măn(ă)stirii ca văile arătate mai sus și de acmu înnainti să fie apărate, nimeni să nu*

---

[48] Paul Mihail, *Mitropolitul gruzin Ionà Ghedevanișvili și biserica Moldovei între 1790-1792,* în *BOR,* Anul XCII, nr. 5-6, mai-iunie 1974, p. 714-715; Валегиан Мачардзе, *Грузунский Лутешественник XVIII века Иона Гедеванишвили о Молдове и Валахии,* în „Revue des études sud-est européennes”, tom VIII, 1970, nr. 3, p. 435-459.

[49] *Ibidem.*

[50] ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/165.

[51] *Ibidem,* III/117.

https://biblioteca-digitala.ro

vânez(e) pește făr(ă) de știrea igum(enului) și a săborului, iar carii n-ar urma poroncii, acelora să li s(e) ia măistriile"[52].

Din cauza morții boilor la 1760, răpuși de boală, a fost afectat inventarul animal și *„au rămas măn(ă)stirea la zăticniri pentru hrană"* iar egumenul Sava se vede silit, după cum s-a mai arătat, să vândă un vad de moară ce-l avea la ținutul Putna, în Gârle[53].

Oamenii din Mășcătești, care nu au apucat stăpânirea Bistriței, mărturiseau, la 25 ianuarie 1762, hotarele moșiei mănăstirilor Pângărați și Râșca unde au *„lucrat cu co(a)sa, cu plugul, cu păstorie dobitoacelor"*. Pentru hotarul moșiei mănăstirii Pângărați sunt date următoarele repere: Pietrile Albe, matca iazului, scursura Căcaci, fântâna lui Vârlan, fântâna Rocoaze, Lacul Porcului, dealul Bănilă, pârâul Răchiții, matca Almașului, vadul Almaș, fântâna albă, drumul spre Negrești, Comori [54].

Fresca socială a vremii este reliefată și ea în documentele epocii. Pe moșiile mănăstirii Pângărați au fost așezați și au trăit poslușnicii, vecinii (șerbii), clăcașii – după desființarea șerbiei de către Constantin Mavrocordat în 1749 – robii țigani, care au manifestat acte de nesupunere, s-au căsătorit și au avut urmași, și-au ridicat locuințe, fiind baza întemeierii unor așezări rurale.

Mihai Racoviță scrie, la 23 iulie 1725, boerilor și slujitorilor de la ținutul Neamțului pentru iertarea de toate dările și angăriile a unui argat și a unui călugăraș de la mănăstirea Pângărați, condiționată de a fi de *„triaba posluș aniei sfintii măn(ă)stiri"*. Totodată, sunt atenționați și țăranii din jur în vederea neamestecului celor doi la dările și angăriile lor[55]. Privilegiul acordat va fi reînnoit de Grigore al II-lea Ghica, la 11 iunie 1728, în prima sa domnie[56], apoi de Constantin Mavrocordat la 27 iunie 1733[57].

Egumenul Climent s-a confruntat în 1773, în timpul războiului ruso-otoman, cu nesupunerea a patru poslușnici *„oameni răi, semeți, nesupuși, gâlcevitori, arțăgari și bătăuși, fac de-a pururea răutăți și bătăi în toate părțile. Pân(ă) și în Streaja înpăr(ă)tiască au bătut cazacii și li-ar fi spart și capetile, și asupra călugărilor să scoală cu zorbale și ocări, vrându ei ca s(ă) fie de sineș volnici și nestăpâniți"*. Jalba egumenului este urmată de porunca Divanului Cnejiei Moldovei din 3 aprilie 1773 către ispravnicii de Neamț, Ilie Roset biv vel paharnic ca să se efectueze cercetările necesare și să le fie *„de hac dup(ă) vinili și faptile lor, supuindu-i suptu ascultarea și poroncile măn(ă)stirii la rândul lor, precum sântu și ceilalți, lucrându céle 12 zâle pe an"*[58].

---

[52] *Ibidem*, III/152.
[53] *Ibidem*, III/142, f. 1.
[54] *Ibidem*, III/132.
[55] *Ibidem*, III/118.
[56] *Ibidem*, III/119.
[57] *Ibidem*, III/120.
[58] *Ibidem*, III/150; Vasile Mihordea, Ioana Constantinescu, Corneliu Istrati, *Documente privind relațiile agrare în veacul al XVIII-lea*, vol. II, *Moldova*, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1966, p. 452-453, nr. 451.

https://biblioteca-digitala.ro

Prezența vecinilor (șerbilor) la mănăstirea Pângărați este atestată documentar. Constantin Mavrocordat volnicește pe egumenul Sava de la Pângărați, la 18 ianuarie 1734, să caute vecinii *„ce-au jăluit că sint înprăștiat(i) pin sate boiarești și pin sate g(ospo)d și pintr-alte sate”* și să-i dea pe mâna boierilor zlotași. Vecinii mănăstirii urmau să ajungă pe mâna călugărilor *„carei n-or ave bani, iar carii dintr-acei vecini vor fi în ban(i) cu alții, să rămâié tot cu banii acolo, numai pentru obicinuita posluşanié ce să cade a o face la m(ă)n(ă)stire să de într-un an câte şes(e) orți pentru slujba posluşanii m(ă)n(ă)stirii”*[59].

Mănăstirile de la munte se confruntau cu strămutarea/fuga vecinilor de pe moșiile mănăstirești *„pintr-alte sate, și pintre alți o(a)meni”* în condițiile războiului ruso-austro-otoman dintre 1736 și 1739 încheiat prin pacea de la Belgrad. Plângerile egumenilor sunt urmate de cărțile domnești *„pentru acei vecini pe unde i-ar afla să-i apuce, fiind drepți vecini netăgăduiț(i) și să ia de la dânșii de tot vecinul câte 2 lei pre an pentru stogul de fân și podvoada ce era obicinuiți a face”*. Identificarea vecinilor nu aduce liniștea în mănăstiri din cauza opoziției lor de a plăti câte doi lei. Mai mult, dregătorii ținuturilor nu pun în practică cărțile domnești, spre paguba mănăstirilor și a întocmirii de noi jalbe. Fenomenul luase amploare în timpul celei de-a doua domnii a lui Grigore al II-lea Ghica (1735-1739) care poruncește la 12 ianuarie 1739, boierilor și dregătorilor ținutali sau de la margine ca să-și trimită oamenii la vecinii depistați și ostili plății sumei de doi lei și să-i aducă *„față și să luaț(i) sama fieștecari boiar dregător s-ar tâmpla mai aproape, și fiind vecini netăgăduiț(i) să pliniți de la dânșii acei câte 2 lei de om pre an și să dați la mâna omului m(ă)n(ă)stirii”*. Cei care nu-și recunoșteau statutul de vecini urmau să fie sorociți la Divan cu monahii mănăstirilor. Unul dintre vecinii Pângăraților, Ilie Doagă cu cei doi feciori, Vasile și Trancă, sunt găsiți pe Trotuș la 12 septembrie 1739[60].

Problema vecinilor strămutați nu este rezolvată odată cu sfârșitul războiului, mai mult asistăm la o continuitate de care se plânge egumenul Daniil: *„dzâcând că ar(e) măn(ă)stir(ea) câț(i)va vecini strămutaț(i) di la locuril(e) sale dispre carii nici un folos n-ar(e) măn(ă)stire(a) de slujba lor, după cum esti obiceiul vecinilor să facă stog de fân de boiriscu și să aducă podvoadi”*. În urma jalbei egumenului, Constantin Mavrocordat poruncește, la 23 ianuarie 1743, ispravnicilor ținutali să perceapă plata obișnuită de doi lei de vecin pentru a-i da călugărilor, iar în cazul refuzului să fie prezentați la Divan[61].

Arhimandritul Chiril, egumenul mănăstirii Bistrița (semnat în limba greacă) și Climent, egumenul Pângăraților, își împart la 10 mai 1768 un număr de 39 de suflete de robi țigani *„și la înpărțal(ă) s-au venit Bistriții 19 pol suflete și Păngărațului iarăș 19 pol suflete … Iar la Păngărați au rămas aceștea: Marie, ce o ține Apostul Zotic, cu șasă copii a ei, feți și (fe)te; și iarăș Marie, ce o ține Petre, cu cinci copii; și iarăș o fată a Marii lui Apostul Zotic, anume*

[59] ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/123; Vasile Mihordea, Ioana Constantinescu, Corneliu Istrati, *op. cit.*, p. 191-192, nr. 129.
[60] ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/126.
[61] *Ibidem*, III/127.

https://biblioteca-digitala.ro

Varvara, cu trii copii mici, această Varvara iaste din cei șasă copii a Marii, ce scrie mai sus; și au mai dat Bistrița la Păngărați un țigan, anumi Ion Micleș, și s-au făcut piste tot la Păngărați sufleti șaptesprézeci. / Au trecut la Bistrițe cinci sufleti mai mult. Acele cinci sufleti când s-or cere să s(e) de(a) cu pace, făr(ă) de nici o judecat(ă), că s-au hotărât"[62].

La 23 ianuarie 1779 este încheiată o scrisoare de învoială între Ioasaf, egumenul Bistriței, și Daniil, egumenul Pângăraților, pentru căsătoria lui Petre a lui Istrate, rob țigan al Bistriței, și Maria, fata lui Grigore Moaleș, roabă țigancă a Pângăraților, *„și cându a trimite egum(enul) de Păngărați vreun țiganu la Bistriță ca să ia vreo țigancă, să fie nepopritu să ia țigancă ori în ce vreme. Și aceasta țigancă s-au luat în urma înpărțălii ce s-au făcutu în zilele proigumenului Chiril, Mănăstire(a) Bistrița cu Mănăstire(a) Păngărațu"*[63]. O altă învoială, din 23 ianuarie 1779, privește unirea casnică dintre Ion, robul țigan al Bistriței, cu Varvara a Pângăraților ce avea patru copii cu primul bărbat, *„iar câtu pentru țigancă să rămâe Bistrița datoare Păngărațului să-i dia altă țigancă oricându va ceri Păngărațu"*[64].

Un Irimia, rob țigan al paharnicului Andriiu (Andrei) Iancul, se pripășise la mănăstirea Pângărați unde s-a și însurat. Trimisul paharnicului primește de la egumen numai pe robul țigan, *„dar țiganca n-ai vrut ca să o dai, făcând răspunsu ori să-ț(i) triimată 150 lei, ori să-ț(i) triimată șăsi epi de herghelii, ori să-ț(i) triimată răvaș di la mini precum că-ț(i) voiu răspundi svinții tali pentru țiganca aciasta cu altă țigancă din țiganii domnești"*. La 11 iunie 1781 se intervine pe lângă egumenul Daniil pentru a da țiganca măritată *„și domnie a răspundi svinții tali cu țigancă la loc din țiganii streini ci ai svinție ta pripășiț(i) la mănăstiri. Iar di ai a răspundi svinție ta pentru acei țigani, găsăști alți țigani nemernici acolo din Țara Unguriască ori din Cordun și-mi trimiti numili lor. Și eu arătând mării Sali, lui vodă, oi faci carti g(os)pod pe dânșii măcar di or și mai treci la mănăstiri un suflet, doă, nu s-or băga în samă, numai poftesc pe sfinție ta făr(ă) greș pe țiganca de sus arătată să o dai la omul triimis al dum(nealui) pah(arnicul) Andriiu Iancul, și cu acest triimis să înștiințăzi ci țigancă ori țigan ai găsit ca să-ț(i) dè domnie la loc să știu să ți să facă și luminată carte pe dânsul tot acmu în grabă"*[65].

Robii țiganii ai mănăstirii fug în Țara Ungurească, unul dintre ei fiind „Luca sin Adam țiganu g(os)pod, herar ungurian", dat de Constantin Moruzi lui Macovei Țintilă vornicului de țiganii gospod și revendicat de Daniil, egumenul Pângăraților. În schimbul lui Luca, a femeii lui și celor doi copii, Constantin Moruzi dă mănăstirii, la 10 aprilie 1782, *„un selaș de țigani din țiganii g(os)pod, anume pe Ion țigan, (gos)[1]pod, herar ungurian cu țiganca lui și cu toți copii(i) lor"*[66].

Egumenul Ghedeon de la Pângărați intermediază pe lângă Daniil, la 28 octombrie 1794, însoțirea lui Ion, feciorul Petrii Florea, văduv, *„cu o muere văduvă din țigancile*

---

[62] ANI, Fond Mănăstirea Sfântul Sava, XXVIII/48.
[63] *Ibidem*, XXVIII/51.
[64] *Ibidem*, XXXVIII/52.
[65] *Ibidem*, XXXIII/60.
[66] BAR, Documente istorice, MCLXXI/242.

https://biblioteca-digitala.ro

Măn(ă)stirii Bistriții să o iae soț luiș"[67]. Fostul egumen al Pângărților, Daniil, ajunge egumen la mănăstirea Bistrița, unde a suferit, după cum s-a consemnat, o moarte cumplită, *„rumpându-să un pod putred dintre dou(ă) turnuri*"[68].

După salvogvardia feldmareșalului Piotr Aleksandrovici Rumianțev, comandantul trupelor țariste din războiul dintre 1768 și 1774, Climent, egumenul Pângărților, primește prin cartea Divanului Cnejiei Moldovei dreptul de a avea 30 de liudi *„pentru slujbă și posloșanie mănăstirii*" și se poruncește ispravnicilor *„să nu să superi întru nimică la orice rândueli vor fi pe alți lăcuitori*".[69] Dintre ei, zece liuzi s-au dovedit a fi *„nesupuș(i) și înprotivitori, și nu numai că fac mare răzvrătiré și pricină de stricăciuni satului Pângărații, ce încă și mănăstire(a) nu are nici o posluș anii de la dânșii*". La propunerea egumenului Climent s-a poruncit ispravnicilor de către Divan, la 24 ianuarie 1774, impunerea liuzilor împricinați la toate rânduielile ținutului și scutirea a doar 10 liuzi de la Stejar *„ca să fiie iarăș 30 scutelnici a mănăstirei deplin*"[70]. O nouă poruncă survine către biv vel paharnicul Ilie Roset și Iordache Gheuca, ispravnicii ținutului Neamț, la 29 ianuarie 1774, în privința celor zece liudi neascultători care *„fac mari răzvrătiri și aduc pricini de stricăciune satului Pângărații*" iar mănăstirea nu are nici un folos (posluș anie) de la ei. Certarea și pedepsirea liuzilor amintiți reiese și din mărturia dată de arhimandritul Misail, egumenul Bisericanilor, Eftimie Canano, egumenul Secului, Silvestru, egumenul Hangului și paharnicul Iordache Darie, pe când era ispravnic. Divanul poruncește ridicarea celor zece liudi odată cu sosirea primăverii *„într-alt sat unde veți socoti, afar(ă) în ținut, pe carii să-i puneți și la rânduelile Divanului, dup(ă) cum să scrie dum(nea)v(oastră) prin deosăbite carte și să odihniț(i) măn(ă)stirea de acei oameni răi și răzvrătitori*"[71].

Cu izvod iscălit sunt dați 29 de plăeși pentru posluș ania mănăstirii despre care a fost informat Ion, căpitanul de plăeși, la 27 ianuarie 1771, când le este poruncit de către stolnicul Ion Razu și spătarul Iordache Darie *„să cauti cu toții să fii supuși și să de(a) ascultar(e) la toati slujbile și posluș aniile mănăstirii*"[72].

„Aproape de măn(ă)stire asupra Muntelui" călugării aveau *„un loc ce să numește Tarcăul, loc de hrană și poeni cu erburi de fânațe, și cu apă de pește, și mori țărănești*", unde își duceau traiul zilnic 20 de oameni, plăeși ce-și aveau vătăjelul lor, care i-a oprit la îndeplinirea boierescului – cele 12 zile de clacă -, și voia să *„ia acea moșie de la măn(ă)stire mai mult în dar de la măn(ă)stire făr(ă) voia călugărilor și să stăpâniască el moșiia, și dejma să ia el, și oameni să lucriaz(ă) lui, și să fac(ă) și alte negustorii și chivernisele a lui*". Egumenul Climent și

---

[67] ANI, Fond Mănăstirea Sfântul Sava, XXXI/56.

[68] Victor G. Cădere, *Însemnări despre unele mănăstiri și schituri din Moldova, după cronica Mitropoliei Moldovei și Sucevei, din anul 1857,* în *MMS,* XI, 1964, nr. 9-10, p. 517.

[69] ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/146.

[70] *Ibidem,* III/151; Vasile Mihordea, Ioana Constantinescu, Corneliu Istrati, *Documente privind relațiile agrare în veacul al XVIII-lea,* vol. II, *Moldova,* nr. 460, p. 459-460.

[71] ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/153.

[72] *Ibidem,* III/159.

https://biblioteca-digitala.ro

călugării de la Pângărați au refuzat în 1773 împosesuirea moșiei cu prețul plătit până atunci și au urmărit să revină la mănăstire. Monahii trimiși de egumen la Tarcău s-au lovit de opoziția vătăjelului *„dârzu și sămăț”* care nu s-a dat îndărat de la folosirea violenței *„cu gâlceav(ă) și bătae”* împotriva celor care purtau haina monahală. Vătăjelul și un tovarăș de al său, chiar dacă au încheiat o nouă înțelegere cu egumenul Climent, nu s-au sfiit să o încalce imediat. Documentul glăsuește că *„au făcut tocmală cu ig(u)m(enul) ca s(ă) cosască de tot omul cât(e) o falce de fân în iarba măn(ă)stirii în loc osăbit, și să fie falcea drept șase zâle, iar pentru alte 6 zâle să dea câte un leu la măn(ă)stire și erburile să fie a lor, să le cosască toate, cum vor fi pe moșie, și să dea și dejma din toate dup(ă) obiceiu. / Pe care așăzare au dat și zapis, și acel vătăjăl dup(ă) ce au cuprinsu toate erbile și li-au împărțit cui au vrut cu ce ține de tocmal(ă), la care au cerut igum(enul) dreptate”*. Divanul Cnejiei Moldovei poruncește intervenția ispravnicilor de Neamț, a biv vel paharnicului Ilie Roset, pentru a-l supune pe vătăjel și egumen *„la toate dup(ă) tocmală”*[73].

Se vede că izvodul liuzilor și cartea Divanului nu au fost respectate de ispravnicii de Neamț, altfel nu ne-am explica jalba egumenului Climent și porunca Divanului Cnejiei Moldovei din 23 iunie 1772 ca *„întru nimică să nu fii supărați acești 30 posluș nici, ce să fii numai pentru slujba sfintei măn(ă)stiri”*[74].

În timpul războiului amintit mai sus locuitorii de pe moșiile mănăstirii manifestă nesupunere prin refuzul achitării dijmei *„și alte multe neagiunsuri”*. Cartea Divanului Cnejiei Moldovei din ianuarie 1761, adresată vornicilor, reflectă statutul și obligațiile locuitorilor de pe moșii: obligația de a sluji anual 12 zile la mănăstire cu libertatea egumenului de a-i supune sau plata sumei anuale de doi lei, deținerea crâșmelor de pe moșii de egumen sau posesorii care s-au învoit, perceperea dijmei după obicei, îndestularea mănăstirii cu fânețe și împărțirea surplusului locuitorilor *„pentru trebuința bucatilor lor, iar ci va prisosi mai mult pesti trebuința lor, iarăș egum(enul) să fie volnic să o dea cu-i va vrea”*, anularea tocmelii pentru morile ridicate de unii cu acordul fostului egumen, *„și morile să le ia egum(enul) supt stăpânirea mănăstirii, cum și morile ce s-au obrăznicit unii din țărani de au făcut în tăriia lor pe moșiile mănăstirii, de va fi făcută de curând și n-au apucat a-ș(i) scoate cheltuiala ce au făcut cu moara și cu iazul, să-i întoarcă egum(enul) cheltuiala și să ia moara supt stăpânirea mănăstirii”*. Așezarea stânilor din munți și a vânătorilor se putea face numai cu acordul stăpânului munților și a egumenului. *„Lăcuitorii cum și bejănarii să nu fie volnici a șădea pe loc de țarină sau de fâneațe ce numai la silište. Și pentru acei ce vor șădea pe loc de țarini și de fâneațe, de nu s-or ridica de voia lor ca să meargă la silişti, scriem dum(nea)v(oastră), de primăvară și fără voia lor să-i râdicați și să-i așăzați la sate unde trăesc și alți lăcuitori”*[75].

---

[73] *Ibidem*, III/149.
[74] *Ibidem*, III/148.
[75] *Ibidem*, III/144.

https://biblioteca-digitala.ro

Departamentul oștenesc fixează un număr de 60 de scutelnici mănăstirii Pângărați, realitate încredințată de țidula mitropolitului Gavriil Callimachi din 14 iunie 1774[76].

DOCUMENTS OF THE PÂNGĂRAȚI MONASTERY
FROM THE XVII-XVIII CENTURIES
(Abstract)

The publication „Acta Pangratia", published under the aegis of the Pângărați Monastery, has the role and obligation to edit the documents of the monastic place located near the city of Piatra Neamt, today's Neamț County, the voivodeal foundation of Alexandru Lăpușneanu in 1560, hearth of Orthodox spirituality.

We continue publishing the documents of the Pângărați Monastery, especially those from the homonymous fund kept in the National Archives of Iasi, but also from other funds and even other institutions where they are stored, admittedly fewer, without being able to exhaust them.

The published documents capture the realities and problems faced by the Pângărați monastery in the seventeenth and eighteenth centuries, the succession of abbots, economic and social aspects, the donations and trials that complete or defend the monastic land fund, the involvement of Metropolitan Gavriil Callimachi in solving some legal issues.

ANEXE

1. **<c. 1601-1630>[1] ianuarie 3**

Adecă noi satul Mirceștii, și vătămanul, și popa Dinga, și noi mai mari mărturii vătași mari ot volost Suceavschii, scriem ceastă mărturie părinților ot Св(ѧ)таа mănăstire Pângărații, cum ș-au înnecat în Molduv(a) ale sale drépte urici a sventii mănăstiri și câteva unélte, multe le-au perit într-acea apă. De aceasta mărturisim noi toț(i) cu sufletele noastre.

гинар г҃ <3>.

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/115. Original (15 x 22 cm), rupt puțin la îndoituri, trei sigilii inelare în fum, unul turcesc (Datat după scris); Descrierea arheografică după CDM, Supliment I.

EDIȚII: CDM. Supliment I (1403-1700), p. 90, nr. 200 (rezumat).

[76] *Ibidem*, III/155.

https://biblioteca-digitala.ro

[1] Datarea după CDM. Supliment I (1403-1700).

2. **1661 (7170) octombrie 19**

1. Adecă eu Grozava, și soacră-mea Obreatina, și cu ficiorii miei, anume Precopie, și Vasile, înșine mărturisim cu acest zapis al nostru, cum noi de bună voe noastră, am dat și am miluit la Sfânta Măn(ăs)tire Vizantie un pogon de vie pentru sufletul soțu mieu lui Gligore. Și părinții de la sfânta mănăstire s-au apucat să facă o sărăcustă și cinci pemintoare, și să-l scrie la pomelnic(ul) cel mare. Deci de acum înnainte nime ca să n-aibă a să amesteca la acea vie dintru frații mei sau din ficiorii miei sau din nepoții miei, și ca să fie ocină și moșie sfintei mănăstiri în veci.

Și într-această tocmală au fost popa Parthenie ot Cașin, și Athanasie ot Păngărați(i), și Cărste ot Giulești, și Strătulat de acole, și Iftimie de acole, Ifrim de acole.

Iar cine să va amesteca piste zapisul nostru la această danie ce am dat și-am întărit la sfânta mănăstire din ficiorii noștri sau din nepoții noștri, să fie proclet și treclet și anaftima, și să nu-i agiute 318 o(te)ți din Nichie, i 12 Apostoli, i 4 Evangheliști i Precisteia materi.

Și pogonul iaste în dialul Clipiceștilor din gios de hotar pe lângă vie lui Posmag.

Și pentru credința, noi marturi ni-am pus iscăliturile și degetele pe acest zapis ca să să știe.

S-au scris în Giulești.

Ѣ(ѣ)лєт ҂зрѻ <7170 / 1661> ѻкт(ѻм)в(рїє) ѳї <19>.

Parthene ot Cașin.

Athanasie iscal.

Ermonah Iacov ot Soveja.

ANI, Fond Manuscrise, nr. 580 (Cindica Mănăstirii Vizantea), f. 38, nr. 1. Copie.
EDIȚII: CDM, III (1653-1675), p. 166, nr. 723 (rezumat).

3. **1662 (7170) mai 18**

† Adec(ă) eu, Iorest egumenul și cu tot săborul de la sv(â)nta mănăstire de la Bistriț(a), facem știre cu cest zapis al nostru cum ne-am tocmit și ne-am înpăcat cu egumenul și cu tot săborul de la sv(â)nta mănăstire de la Bisericani, pentru o pâr(ă) ce am avut-o noi, pentru hotarul Brașeuților și cu hotarul Bes(e)recanilor dină Vânători, ca să ținem noi înpreună cu dânșii pre unde am ținut și mai dennainte la câmpu. Încépem din părăul Boțoaei, unde să înpreun(ă) cu hotarul Boțeștilor, unde iaste piatră, și de-acolo iaste niște pământuri Trei Boteae să fac clin până într-o piatră, și de-acolo într-o piatră véche iar de acolo într-o moviliț(ă) ce s-au pus piatră, iar de-acolea din piatră în piatră până în muchea dealului iar în piatră, unde s-au tăiat nişti pământuri de s-au făcut clin, iar de-acolo derept peste șes din piatră în piatră, pân(ă) în muchea dealului din gios de groap(ă) în piatră, și de-

https://biblioteca-digitala.ro

acolo în țermurile Bistriței până la capetele pământurilor, iar în piatră. Iar de-acol(o) derept peste Bistriț(a) în colmea Nijnii, unde s-au făcut 2 boori undi-i stejar și piatră, iar de-acolo dereptu în vale[1] peste poeni în piiatră la drum, și de acol(o) iar peste poeni[2] pe coasta Cernegurei într-un dâmbu la un fag unde s-au făcut boor și s-au pus piatră, iar de-acolo derept pe Cernegura Sac(ă) în vârvo, iar de-acolo pe picior până în apa Calului într-on fag cu boor și la un boor într-o stâncă lângă stânca cea mari la straj(a) cea de gios pe Calul să ție înpreună Vânătorii cu Brașeuții pe rând cu săptămâna, iar de la straj(a) pe Calul în sus pân(ă) în poiana Mărtineștilor la un părău ce cadi în Calul, ce să chiam(ă) părăul Izvorului Topliței, pe mijlocul poenii în sus pân(ă) în Topliț(a). Iar de-acolo iar pe mijlocul poenii până în fondu, pen pietri, iar din fondul poenii iar să porcedi pe Ap(a) Calului în sus până în gura Răntăului, și pe Răntău în sus până în obcina Pinilor, și de-acolo pe obcină până în obârșiia Angrăciei unde să (înp)[3]reun(ă) cu hotarul trăgului și cu a Bistriției, și cu a Vânătorilor. Iar de-acolo până în gora Domnișoarei, iar de-acolo pân(ă) în părăul Cernegurei, unde cade în Domnișoar(a), iar de-acolo pe părăul Cernegurei până în colme pe din sus de Cernegura la Brad, iar de-acolo spre Bistriț(a) pre părăul în capul Cetățuei din sus, unde cad în Bistriț(a), iar de-acolo pe niște stălpi ce au pus Banul pe din sus de corte, iar de-acii la câmpu pe hotarul cel bătrân a Tătărașilor cu a Vânătorilor.

Și această tocmal(ă) s-au făcut dinnaintea dumisale lui Nicolai Bohoș marele medelnicear, carele ni l-au dat măria sa vod(ă) hotarnic, dinnaintea trăgoveților de Piatră, dinnaintea egumenului și a tot săborul de la Pangaraț(i), și dinnaintea satolui Dărmăneștilor, și dinnaintea satului Mășcăteștilor, satul Averești, satul Popcești, satul Ivănești, satol Boțești, Roznovul, Vânătorii, Brașeuții, Călimani, și mulți oamenii buni.

Și pentru credința, noi toți călugării și cu egumenul, ne-am pos toț(i) iscăliturile și pecețile ca să s(e) știe, iar despre aiaste zapis a noastre fac și dereas(e) domnești.

В(ъ) леат(о) ҂зро <7170 / 1662> **маи иі** <18>.

† Єромонах Їорест єгѹмен, искал <m.p.>.

Аз, Никѡлаи Бѹхѹш вел мед(елничер), иаскал <m.p.>.

Ermonah Misail.

Arsene.

Cél rând di cel de slove l-am scris eu, căci au fostu greșit diacul să scrie acél(e) sămne, să s(e)știe.

† Ion diiac.

† Ermonah Gheorghi.

† Sarapion.

Pecétea târgului.

Egomen Pancratie.

Iar de să vor mai găsi nescai dirăse tăgăduit să spue în seamne ca iastă ce s-au aflat nedirépte și s-au ruptu, câte s-or mai afla să s(e) ia toate și să fie și de hatalmu 12 boi, cine va mai scorni pâră, să s(e) știe.

https://biblioteca-digitala.ro

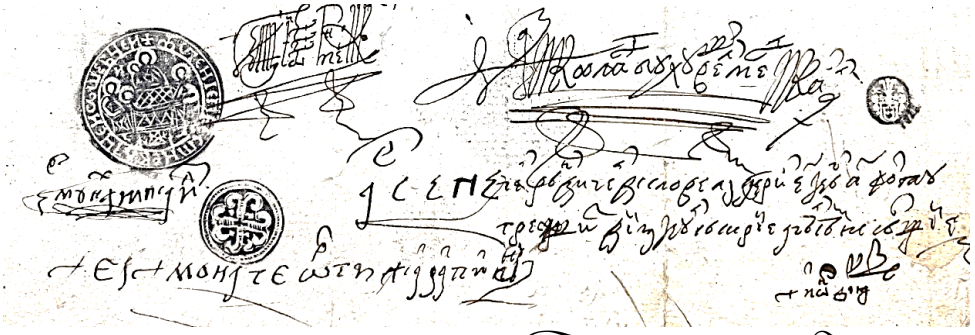

<Pe verso-ul filei a doua>: 7170 mai 18; ҂зро <7170 / 1662> маи иі <18>; 7170 mai 18. Învoiala egum(e)n(u)l(u)i Mon(a)st(irii) Bistrița cu tot soborul, pentru moșia Vânători, cu egum(e)n(ul) Mon(a)s(tirii) Bisăricani.

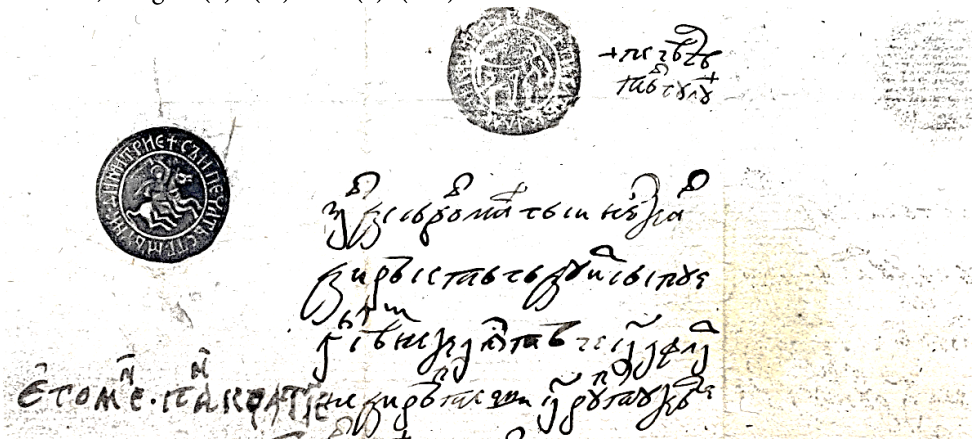

ANI, Fond Mănăstirea Bisericani, I/36. Original, difolio (31,8 x 21,8 cm.), rupt la îndoituri, 5 sigilii în fum din care 3 mijlocii iconografice și 2 inelare (2 pe verso); Sigiliul mănăstirii Bistrița având în centru Adormirea Maicii Domnului, iar în exergă legenda în limba slavonă: „† **Печат Прес(вѣ)т(ѧ)и Вл(а)д(и)ч(и)цеи наш(е) Б(огоро)дице**" („Pecetea Preasfintei Stăpânei noastre de Dumnezeu Născătoare")[4]; Sigiliul mănăstirii Pângărați având în centru pe Sfântul Dimitrie, iar în exergă legenda în limba slavonă „† **Съи печатъ С(вѧ)т(о)г(о) Мъчен(и)к Димитрие**" („Acestă pecete a Sfântului Mucenic Dimitrie")[4]. Cu 2 copii; Idem, Manuscrisul nr. 548, f. 30.

EDIȚII: C. Stoide, *Documente și regeste nemțene de la Dabija Vodă,* în „Anuarul Liceului Petru Rareș", Piatra Neamț, 1935-1936, p. 160-161, nr. XII (text fără iscălituri); CDM, III, p. 185-186, nr. 814 (rezumat)

---

[1] De aici marginal alt scris.

[2] Până aici alt scris.

[3] Rupt.

[4] După Petronel Zahariuc, *Note de sigilografie eclesiastică moldovenească,* în „Herb. Revista română de heraldică", I (VI), 1999, nr. 1-2, Iași, Institutul Român de Genealogie și Heraldică „Sever Zotta", p. 177.

https://biblioteca-digitala.ro

4. **1662 (7170) mai 19, Piatra**

† M(i)lost(i)ve și luminate doamne, să fii măriia dumital(e) sănătos. După cinstită cartea mării tale caré ai scris măriia ta la mini ca să mărgu să hotărăscu Mănăstirei Bistriței și cu Vânătorii, satul Beserecanilor, pentru neşte poeni și alte locuri din munte.

Deci am mărsu și am luat sama foarte pe amănuntul. Deci direase bătrâne pe cum ai învățat măriia ta, nu s-au aflat să spue în sémne, ce numai ce scriia pe sate, iar neşte direase ce s-au aflatu făcut pe urmă în sémne s-au aflatu făcuti pe adăosături. Deci cum au fostu învățetura mării tale, câte am aflat că nu-s direapte despre amândoao mănăstirile le-am luat și le-am ruptu, și am socotit cât loc au fostu cuprins și cu gâlceav(ă) i-am tocmit cu megiași. Au lăsat și Vânătorii din cât au ținut până acmu și au lăsat și bistricénii din cât vrea să ia de l(a) Vânători și am pus stâlpi și buori, și i-am înpăcat și s-au ertat ei ani de sine și ș-au făcut zapis de la îmbe mănăstirile unii altor ca să nu s(e) mai pârască, nici să mai aibă prici(nă), să ție pe unde s-au făcut acmu aiaste, să ție cu oameni buni iar câte sémne și buori au fostu făcut ei mainte și ceia și ciae tot i-am tăiat, că au fostu făcuți făr(ă) isprav(ă) de neşte oameni neînțelegător(i) și de neşte brăniștéri pentru vrajba.

Iar hotarul așea s-au hotărât și ș-au iubit (!) ei, începându-s(e) din părăul Boțoaei, din piiatră peste neşte boteae ce s-au făcut cline iar într-altă piiatră, iar de acolo într-o piiatră véche, de-acii iar într-o moviliț(ă) cu o piiatră, de-acii din piiatră în piiatră până în muchea dialului iar în piiatră unde s-au tăiat trei pământuri de s-au făcut cline, de-acii peste șes iar din piiatră în piiatră pân(ă) în muchea dialului iar în piiatră din din gios de groapă, iar de acol(o) direptu peste șes pe la capeteli pământurilor până în țermurili Bistrițe(i) într-o piiatră, iar de aco(lo) direptu în dialul Nijnei în muche, unde s-au făcut doi buori în doi stejéri, iar de acolo la vale în direptu peste poeni în piiatră la drum, și de acolo iar peste poeni pe Coasta Cernegurei într-un dâmbu la o piiatră unde s-au făcut buori în neşte fagi, iar de acolo dirept în Cernegura Sacă în vârvu, iar de acolo pe picior până în Apa Calului la un fag, unde s-au făcut buor, și într-o stâncă cu boor din gios de stânca cea mare aproape la strajia de gios, însă strajea să ție înpreună Vânătorii cu Brașeuți pe rându cu săptămâna, iar de va trebui straj(a) și mai sus pe Calul iar, iar să aibă aibă a străjui de(n)preun(ă). Décii, de acolo din straj(a) de gios pe apa Calului în sus pâ(nă) în poiana Mărtineștilor, unde cade părăul Izvorului Topliței în Calul, de-acii pe părâu în sus până în Topliț(a), iar din Toplițe pe mijlocul poenii pin pietri până în fundul poenii, unde s-au pus piatră, iar di-acii în sus iar pe apa Ca(lu)lui până în gura Rântăului, unde cade în Calul, de-acii pe pârâul Rântăului în sus pân(ă) în obcina Pinilor, și de aco(lo) pe obcină până în obârșiia Angărciei, unde s-adună hotarul târgului cu a bistricénilor, și de acol(o) până în Gura Domnișoarei, iar de acol(o) în pârâul Cerneguri(i), unde cade în Domnișoara, de-acii pe pârâul Cernegurei în culme pe din sus de Cernegur(a) la Brad, de-acii spre Bistrițe până în capul Cetățuei din sus în pârâu, de-acii peste Bistrițe la câmpu pin neşte stâlpi ce-au pus Banul pe din sus de curte, de-acii la țarină pe hotarul cel bătrân a Tătărașilor și a Vânătorilor, pe unde au ținut de v(e)ac pân(ă) iar la locu(l) de unde am început a erta iaste tot hotarul satului Vânătorilor.

https://biblioteca-digitala.ro

Și la aiastă tocmală s-au făcut dinaintea egumenului ș-a tot săborul de l(a) Păngăraț(i), și denaintea târgului Pietrei, și-naintea satelor de pinpregiur, anumi Dărmăneștii, și Măcicăteștii, și Căciuleștii, și Giurovul, și Boțeștii, și Ivănești, și Șerbești, și Troița, Roznovul, și Buciulești, și Zeneștii, Călimani, și Pod(o)leanii, și Brașeuții, și Vân(ă)torii și alți mulți oameni buni. Să fii măriea ta sănătos …. Amin. ѡхє. Amin.

V Пїатръ, л(ѣ)т(о) ҂зро <7170 / 1662> **маи ѳі** <19>.

Robul mării tal(e) Nicolai Buhuș med(elnicer) fac știre mării tale.

† Єромонах Їорест єгѹмен, искал <m.p.>.

† Єрмонах Георгїє єгѹмень, искал <m.p.>.

Єгомен Панкратїє.

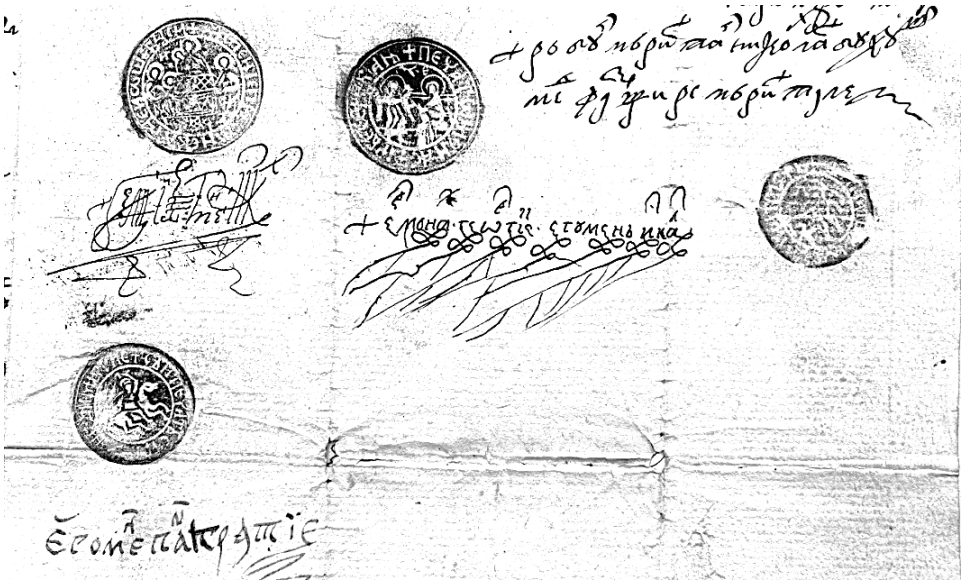

<Pe verso-ul filei a doua>: 7170/1662 mai 19. Cercetarea orânduitului de către domn a unor părți de pământ de pe moșia Vânători a M(ănăsti)rei Bisericani, ce se află în prigonire; † Vân(ă)tori; S-au scris.

ANI, Fond Mănăstirea Bisericani, I/37. Original difolio (31 x 21,5 cm.), filigran, 4 sigilii mici, iconografice în fum, pe f. 2-a; Sigiliul mănăstirii Bistrița având în centru Adormirea Maicii Domnului, iar în exergă legenda în limba slavonă: „**† Печат Прес(вѣ)т(ѧ)и Вл(а)д(и)ч(и)цеи наш(е) Б(огоро)дице**" („Pecetea Preasfintei Stăpânei noastre de Dumnezeu Născătoare")[1]; Sigiliul mănăstirii Bisericani având în centru pe Arhanghelul Gavril aducând Vestea cea Bună Maicii Domnului, iar în exergă legenda în limba slavonă: „**† Печат ѡт монастир Бесерекани**" („ Pecetea de la mănăstirea Bisericani")[1]; Sigiliul mănăstirii Pângărați având în centru pe Sfântul Dimitrie, iar în exergă legenda în limba slavonă: **† Съи печатъ С(вѧ)т(о)г(о) Мъчен(и)к Димитриє** („Acestă

https://biblioteca-digitala.ro

pecete a Sfântului Mucenic Dimitrie”)[1]; *Ibidem*, XII/54, nr. 3. Rezumat; idem, Manuscrisul nr. 548, f. 30v.

EDIȚII: CDM, III, p. 186, nr. 817 (rezumat).

---

[1] După Petronel Zahariuc, *Note de sigilografie eclesiastică moldovenească*, în „Herb. Revista română de heraldică”, I (VI), 1999, nr. 1-2, Iași, Institutul Român de Genealogie și Heraldică „Sever Zotta”, p. 177.

5. **1662 (7170) iulie 2, Iași**

† Иѡ Євстратїє Дабиж(а) воєвода, Б(ѻ)жїю мил(ѻ)стїю, г(ѻ)сп(ѻ)даръ Землѝ Мѡлдавскои. Adecă s-au părăt, de față înnaintia domnii méle, rugătorii noștri, egumenul și tot săborul de la Sv(â)nta Mănăstire de la Beserecani, cu rugătorii noștri, egumenul și tot săborul de la Sv(â)nta Mănăstire de la Bistriță, pentru nește bucăț(i) de loc a sv(i)ntelor mănăstiri, dzicând rugătorii noștri călugării de la Beserecani, cum acéle bucăți de loc sintu de hotarul satului lor Vânătorilor, iară rugătorii noștri călugării de la Bistriță vor să le înpresoare locul în hotarul Tătărașilor.

Deci domniia mea nu i-am credzut nici pre unii, ce am ales și am trimis pre credincios boiarinul nostru Nicolai Buhuș marele medelniciariu să margă acolo și să socotiască acesta lucru foarte pre direptate. Și deac-au mărsu acolo, după învățătura noastră, au strânsu oameni buni și bătrâni de prinpregiur megiași, și așia au socotit și au aflat cu acei oameni buni foarte pre amăruntul.

Deci diriasă bătrâne precum am dat domniia mia învățătură nu s-au aflat să s(e) pue în sémne, ce numai ce scriia pre sate, iară nește diriasă ce s-au aflat făcute pre urmă în sémne s-au aflat făcute pre adăoseturi.

Deci după cum au fost învățătura domnii méle, câte diriasă s-au aflat că nu-s diriapte, despre amândoă mănăstirile, s-au luat și s-au ruptu, și au socotit cât loc au fost cu price și cu gâlceavă, i-au tocmit cu megiiași, au lăsat și Vânătorii din cât au ținut până acmu și au lăsat și bistriceanii din cât vrea să ia de la Vânători, și au pus stâlpi și buori, și i-au înpăcat și s-au ertat ei an de sine și ș-au făcut zapisă de la amândoă mănăstirile unii altora, ca să nu s(e) mai pârască, nici să mai aibă price, ce să ție pre unde s-au tocmit acmu aciaste sémne cu oameni buni, iară câte sémne și buori au fost făcut ei mainte și ceia și ceia tot i-au tăiat, că au fost făcuți fără de ispravă de nește oameni neînțălegători și de nește brăniștiari pentru vrajba.

Iară hotarul așia s-au hotărât și și-au iubit ei, începându-să din pârâul Boțoaei, din piiatră preste nește boteae ce s-au făcut cline iară într-altă piiatră, iară de acolo într-o piiatră véche, di-acii iarăș într-o moviliț(ă) cu o piiatră, di-acii din piiatră în piiatră până în muchia dialului iarăș în piiatră, unde s-au tăiat trei pământuri de s-au făcut cline, de-acii preste șes iarăș din piiatră în piiatră până în muchia dialului iarăș în piatră din gios de groapă, iară de acolia dirept peste șes pre la capetele pământurilor până[1] în țărmurele[1] Bistriți într-o piiatră, iară[1] de acolo direptu în dialul Nijinei în muche, unde s-au făcut doi buori[1] în doi stejéri, iară de acolo la vale în direptu peste poeni în piiatră la drum, și de acolo iară peste poeni pe

https://biblioteca-digitala.ro

coasta[1] (Ce)rnegurei într-un dămbu la o piiatră, unde s-au făcut buori în neşte fagi, iară de acolo direptu în Cernegura Sacă în vârvu, iară de acolo pre picior până în Apa Cal(u)lui la un fag unde s-au făcut buor, şi într-o stincă cu buor din gios de stinca cea mare aproape la straja de gios, însă strajă să ţie înpreună Vânătorii cu Braşăuţii pre rând cu săptămâna, iară de va trebui straje şi mai sus pre Calul, iarăş să aibă a străjui depreună. De-acii de acolo din straja de gios pre Apa Calului în sus până în poiana Mărtineştilor unde cade părăul Izvorului Topliţéi în Calul, de-acii pre părău în sus până în Topliţă, iară din Topliţ(ă) pre mijlocul poenii pin pietri până în fundul poenii unde s-au pus piiatră, iară de-acii în sus iarăş pre Apa Calului până în gura Rântăului unde cade în Calul, di-acii pre părăul Rântăului în sus până în obcina Pinilor, şi de acolo pre obcina până în obârşiia Angărăcei, unde să adună hotarul târgului cu a bistricianilor, şi de acolo până în Gura Domnişoarei, iară de acolo în părăul Cernegurei unde cade în Domnişoara, de-acii pre părăul Cernegurei în culmé pre din sus de Cernegura la Brad, de-acii spre Bistriţă până în capul Cetăţuei din sus în părău, di-acii peste Bistriţ(ă) la câmpu prin neşte stâlpi ce-au pus Banul pe din sus de curte, de-acii la ţarină pre hotarul cel bătrân a Tătăraşilor şi a Vânătorilor pre unde au ţinut de v(e)acu, până iarăş la loc de unde s-au început, care mai sus scrie.

Acesta iaste tot hotarul satului Vânătorilor precum ni-au arătat rugătorie noştri, călugării de la Beserecani şi scrisoare mărturie făcută de boiarinul nostru Buhuş medelniciariu denaintia egumenului şi a tot săborul de la sv(â)nta mănăstire de la Păngăraţi, şi denaintea târgoveţilor din Piiatră, şi a mulţi oameni buni.

Deci şi domniia mia înpreună cu tot Sv(a)tul nostru încă am dat şi am întărit Sv(i)ntei Mănăstiri Beserecanilor pre acest hotar pre tot cât mai sus scrie, ca să-i fie şi de la noi diriaptă ocină şi moşie în viaci din tot locul cu tot vinitul, şi uric, şi întăritură, neclătit şi neruşăit nici dănăoar(ă) în viaci.

Ѡу Ꙗсѡх, в(ъ) л(ѣ)ато ҂зро <7170 / 1662> **м(ѣ)с(ѧ)цаа юл(їє) в** <2> **д(ь)н(и).**

† Са(а)м г(ос)п(о)д(и)нъ велѧл.

Иѡ Истратиє Дабижѣ воєво(да) <m.p.>.

† Стратꙋл <**писал**>.

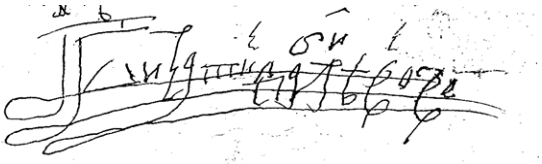

<Pe verso-ul filei a doua>: Hotarnic(ă) la Vân(ă)tori. **҂зро** <7170 / 1662> **юл(їє) в** <2>; S-au scris; Privitor la părţile de moşie din Vânători a M(ănăsti)rei Bisericani.

ANI, Fond Mănăstirea Bisericani, I/38. Original, difolio (43 x 29 cm.), filigran, sigiliu inelar în ceară roşie, căzut; Idem, Manuscrise, nr. 548, f. 30v. Rezumat.

https://biblioteca-digitala.ro

EDIȚII: C. Stoide, *Documente și regeste nemțene de la Dabija Vodă,* în „Anuarul Liceului Petru Rareș", Piatra Neamț, 1935-1936, p. 162-164, nr. XV (text fără iscăliturі); CDM, III, p. 191, nr. 842 (rezumat)

---

[1] Rupt.

6. **<1662-1675> iunie 23, Iași**

† Adecă eu Drăgușan din Stănilești, scriu și mărturisescu, cu ceastă scrisoare a mea, cum am avut o pâră cu egumănul de la Pângărați(i), pentru șeasedzeci de oi ce mi-au fost luat egumănul, iar acmu noi né-am înpăcat și né-am tocmit denaintea dumisale Tomei vornicul cel mare, și denaintea dumisali lui Iordachie spătariul cel mare, cum să-mi dea egumănul doaodzeci de oi cu mei și cinci oi stérpe. Și eu am lăsat egumănului optsprădzeaci oi, șease oi cu mei și doaospréce oi stérpe.

Și de acmu înnainte să him în paci unul de cătră altul, iar carile dentru noi va mai scorni aceasta pâră, să hie de mare certare, să să știe.

Ѵ Іѡс, ѥон(їе) кг <23>.

Аз, Тома вѡрник, искал <m.p.>.

Аз, Иордакє вел спътар <m.p.>.

<Pe verso>: Carte de rămas pe Drăgușan de oi.

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/116. Original.

7. **1704 (7112) iulie 27**

† Їѡ Михаи Раковицъ воєвода, Б(о)жїею м(и)л(о)стїю, г(о)сп(о)даръ Землі Молдавскои. Adec(ă) au venit înnainte(a) noastră ți înnainte(a) a lor noștri moldovenești boiari, a mari și a mici, rugătorii n(o)ștri călugării de la sf(â)nta m(ă)n(ă)stiria de la Săcul, și ne-au arătat un zapis încredințat de la Panaioti Grecul, și de la fămeia lui, Anăsiia, făcut denainte sf(i)nții sal(e) părintelui chir Lavrentie, Episcopul de Roman, fiindu atuncia ep(i)sc(o)pă Radovschii, și denaintea lui Neculai ier(o)monah, egumăni ot Pângărați, și a lui Varlaam, egumănul ot Besiarécani, și denainte altor megiiaș(i) anumé, Dumitru vătămanul, și Vasili snă Chiril, și Ion zét pop(a) Gligorie, și Vasilii Bardzul, și Ioniț(ă) Asăracului, precum vădzum iscăliturile și pecețile al tuturor, scriindu și mărturisindu Panaiote Grecul cu acél adevărat zapis a lui, precum de nimia silit, nice asuprit, ce de a lui bună voia, au vândut cinci pogoane de vie rugătorilor noștri călug(ă)rilor de Sf(â)nta M(ă)n(ă)stiria Săcul, drept șes(e)dzecișidoi de lei ban(i) gata, ca să fie de hrana sf(i)ntei m(ă)n(ă)stiri Săcului, care vii sintu pre gârla Putnii. Iar lui Panaioti Grecul i-au fost cumpărătur(ă) de la preoteasa popii Ursului.

https://biblioteca-digitala.ro

Și le-au mai dat danie Panaioti Grecul și loc de cramă, și de pivniț(ă) la sat la Căpotești unde sintu viile rug(ă)torilor noștri călug(ă)rilor și Sf(i)ntei M(ă)n(ă)stiri Săcului ca să l(e) fie driaptă ocină și moșiia.

Întru acéia și domniia mia dacă am vădzut acél zapis adevărat și plată deplin, iar domniia mea încă am dat și am întărit rug(ă)torilor noștri călugărilor și Sf(i)ntei M(ă)n(ă)stirii Săcului pre acéle cinci pogoan(e) de vii, și cu loc de cramă, și de pivniță, ce sint la sat la Căpotești pre gârla Putnii, ca să le fie și de la domniia mea dreaptă ocini și moșiia, și uric dintăritură cu tot venitul neclătit în véci.

Въ настѡлнѣм градеа.

Ꙋ Ꙗсѡх, в(ъ) л(ѣ)тѡ ҂зсві <7212 / 1704> **м(ѣ)с(ѧ)ца їюли(є) кз** <27> **д(ь)нъ.**

Иѡ Михаи Раковицъ воєвода <m.p.>.

Пис(ал) Аѯинтїє.

<Pe verso-ul filei a doua>: 7212 iul(ie) 27. Ispisoc g(o)sp(o)d pe viile de la Gârle; No. ~~50~~ 2527; Aice este și copie.

ANI, Fond Mănăstirea Neamț, LXIX/57. Original, difolio (39 x 26,5), filigran, sigiliu inelar octagonal în chinovar din 1703 invocația și intitulația în chinovar; Cu două copii, una adeverită de Paisie arhimandritul și starețul Mănăstirii Neamț și Secul și alta, în 1819 februarie 15 de Ilarie arhimandritul și starețul Mănăstirii Neamț și Secul; *ibidem*, XXXVI/62, nr. 52.

EDIȚII: CDM, V (1701-1720), p. 88, nr. 343 (rezumat).

8. **1722 (7230) august 7, Iași**

† Їѡ Михаи Раковиц(ъ) воєвода, Б(о)ж(їю) м(и)л(ос)т(ї)ю, г(о)сп(о)даръ Земли Молдавскои. Dat-am cartea domnii méli rugătorilor noștri, egumenului și a tot săborul de la Sf(â)nta Măn(ă)stiri de la Pangarați, ca (să) fie volnici cu cartea domnii méli a opri ș-a apăra tot hotarul sv(i)ntei mănăstiri, și văile cu péșteli să nu viniadză nime pe Tarcău, și în Frasin, și în Brateș, și în Ața, și alte izvo(a)r(e) ce sint în hotarul mănăstiri(i). Iar pe cini vor afla vânând péște sau altă hiară în hotarul mănăstirii ca s(ă) aibă a lua măestriili și s(ă) hie și de certari. Și nime să nu cuteadză a sta înpotriva cărții domnii méli.

Ѵ Ꙗс, л(ѣ)т(о) ҂зсл <7230 / 1722> **ав(гꙋст) з** <7>.

Бел вор(ник) Бишни.

https://biblioteca-digitala.ro

<Pe verso>: S-au cetit; De văi ca să nu vâneaze nimini, fără măn(ă)stiria numai; Un mic text în limba greacă; 7230/1722 ~~april~~ aug(ust) 7; N° 117.

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/117. Original, sigiliu.

9. **1725 (7233) iulie 23, Iași**

† Їѡ Михаи Раковиц(ъ) в(ѳе)в(ѳ)да, Б(ѳ)жїїѡ м(и)л(ѳс)тїїѡ, г(ѳ)сп(ѳ)даръ Земли Молдавскои. Scriem domniia mia la boeri și la toț(i) sluj(i)torii carii viț(i) înbla ori cu ci fel di slujbi a domnii meli la ținutul Neamțului. Vă facim știri tut(u)ror pintru un sărac di argat și un călugăraș Băbiiac di la Sfânta Măn(ă)stire di la Pângărați, carii sint di posluş̦anie sfintei măn(ă)stiri.

Iat(ă) că domnia mea m-am milostivit și i-am (i)ertat ca s(ă) fie în paci di toat(e) dările și angăriili oricâti vor fi pri alții în țara domnii meli. Acești nimărui nimic să nu de, numai ei ca s(ă) fie di triaba posluş̦aniei sfintii măn(ă)stiri, cari mai sus scriem.

Pentru acie dumn(ea)voastră boeri și voi sluj(i)tori carii viț(i) înbla ori cu ce fel di slujbi a domnii meli la acel ținut, dacă viț(i) vide carti(a) domnii meli să căutaț(i) toți să aveți a vă feri di acil argat și di acil călugăraș cari scriu mai sus, și întru nimică di dânși(i) să nu vă atingiț(i).

Aş̦ijdire și voi țărani di acolo di pin pregiur încă să li daț(i) bun(ă) paci și întru nimica cu voi să nu-i amestecaț(i), că cini s-ari ispiti a li faci oricât de puțân val pisti carti(a) domnii meli, unii ca acie vor fi di mari cirtari de la domnia me. Într-alt chip n-a fi. Aceasta scriem.

V Ꙗс, л(ѣ)т(ѳ) ҂зслг <7233 / 1725> **юли(є) кг** <23>.

Иѡ Михаи воєвод(а) <m.p.>.

<Pe verso>: Posluş̦nici; Un cuvânt în limba greacă; 7233/1725 iulie 23; N° 118.

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/118. Original, sigiliu mic octagonal.

10. **1728 (7236) iunie 11**

† Иѡ Григорїє Гика воєвѡд(а), Б(ѳ)жїїѡ м(и)л(ѳ)стїїѡ, г(ѳ)сп(ѳ)даръ Земли Молдавскои. Scriem domniia mea la boiari și la toți slujitorii care veț(i) umbla ori cu ce fel de slujbe a domnii méle la ținutul Neamțului. Vă facem știre tuturor pentru un sărac de argat și un călugăraș Bobiiac de la Sfânta Mănăstire de la Pangaraț(i), care-i sânt de posluş̦aniia sfintei mănăstiri.

Iată că domniia mea m-am milostivit și i-am (i)ertat ca să fie în pace de toate dările și angărâiile oricâte or fi pre alții în țara domnii méle. Aceștea nimărui nimică să nu dea, numai ei să fie de treaba și de posluş̦aniia sfintei mănăstiri care mai sus scrie.

https://biblioteca-digitala.ro

Pentru acéia dumn(ea)voastră boiari și voi slujitori cari veț(i) umbla ori cu ce fel de slujbe a domnii méle la acel ținut, dacă veț(i) vedea cartea domnii méle să căutaț(i) toț(i) să aveț(i) a vă feri de acel argat și de acel călugăraș, cari scriu mai sus, și întru nimică de dânșii să nu vă atingiț(i).

Așijderea și voi țărani de acolo de penpregiur încă să le daț(i) foarte bună pace și întru nimic cu voi să nu amestecaț(i), că cine s-ar ispiti a le face oricât de puțin val peste cartea domnii méle, unii ca aceia vor fi de mare certare de la domniia mea. Într-alt chip nu va fi. Aceasta scriem.

Л(ѣ)т(о) ҂зсл҃ѕ <7236 / 1728> **юни(є) а҃і** <11> **д(ь)ни.**

Иѡ Григориє Гика вѡєвѡда <m.p.>.

<Pe verso-ul filei a doua>: Poslușnici; ~~Măcrușul și Tărhaoșul~~; Două cuvinte în limba greacă; 7236/ 1728 iunie 11. No. 119.

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/119. Original, difolio, sigiliu mic octogonal.

11. **1733 (7241) iunie 27, Iași**

† Иѡ Костандин Неколає в(оє)вѡд(а), Бож(їю) мил(о)ст(їю), г(ос)п(о)даръ Земли Молдавскои. Scriem domnie mea la boeri și la toți slujitorii carii viți înbla ori cu ce fel de slujbe a domniéi mele la țânutul (…)[1]. Vă facem știre tuturor pentru un sărac de argat și un călugăraș Băbiiac de la Sfânta Mănăstire de la Pângărați, carii sânt de poslușenie sfintii mănăstiri și ne arătă și carti de milă de la domniia sa Grigorie vod(ă) pe acei oameni.

Deci iată că și domniia me m-am milostivit și i-am (i)ertat ca să fie în pace și-n scutială de toati dărili și angăriele oricâte or fi pre alțâi în țara domniéi mele. Acește, nemărui nemică să nu de, numai éi să fie de triaba și de poslușenie sfintii mănăstiri.

Pentru aceia dumniavoastră boeri și voi slujitori carii veți înbla ori cu ce fel de slujbe a domniéi mele la acel țânut, dacă veț(i) vede carti(a) domniéi mele să le dați bună pace.

Așijdere și voi țărani de acolo de penpregiur încă să le dați bună pace, întru nemică cu voi să nu-i amestecați, că cine li-ar face mai mult val pesti carti domnié mele, unii ca aceia vor fi de mare certare de la domniia me, într-alt chip n-a fi. Aceasta scriem.

Ѹ Ꙗс, л(ѣ)т(о) ҂зсм҃а <7241 / 1733> **юни(є) к҃з** <27>.

Иѡ Кѡстандин вѡєвѡда <m.p.>.

Прѡч(и) г҃ <3> **лог(офє)т.**

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/120. Original, difolio, sigiliu mic octogonal.

[1] Spațiu gol; Neamț.

https://biblioteca-digitala.ro

† Иѡ Костандин Никꙋлаи воєвод(а), Б(ѡ)жїю м(и)л(ѡ)стїю, г(ѡ)сп(ѡ)даръ Земли Молдавскои. S-au jeluit în câteva rânduri rugătoriul nostru Anthim, egumenul de la mănăstire(a) Pângărații, precum are mănăstire(a) o moșie, anume Silișteș pe Almașul Mic, în ți(nu)tul Niamțului, ce s(e) hotărește cu Gârcina, moșie măn(ă)stirii Bistriții, iar egumenul de Bistriță au intrat și au luat cu silnicie o bucată de loc di pe moșie măn(ă)stirii Pângăraților.

Deci viind egumenul de Bistriță și egumenul de Pângărați(i) înnainte Divanului domnii mele și luându-le sama scrisorilor și uricilor amânduror măn(ă)stirilor, s-au cunoscut că egumenul de Bistriță rău și fără cale au asuprit pe măn(ă)stire Pângărațu, fiind că această moșie, anume Silișteș, ce s(e) chiamă Sărata, este danie de miluire de la răpăosatul Petru voevod, cu uric de întăritură din semne în semne și știut este că această moșie n-au lipsit a nu o stăpâni călugării de Pângărați(i) de atunce pân(ă) astădzi, dovedit di pe ispiso(a)ce de întărituri de la răpăosații domni cei mai denainte(a) no(a)stră, de la Ieremie voevod, leat ҂зрз <7107 / 1599> їꙋл(їє) кф <29>, și de la Stefan voevod din leat ҂зрк <7120 / 1612> ген(арїє) ѕї <16>, și de la Mihailî voevod din leat ҂зри <7108 / 1600> їꙋн(їє) кє <25>, și de la Alexandru Ilieș voevod din leat ҂зрм <7140 / 1631> ѡк(томврїє) і <10>, și de la Duca voevod din leat ҂зроз <7177 / 1669> ген(арїє) л <30>, și de la Gheorghie Ghica voevod din leat ҂зрѯѕ <7166 / 1658> ап(рилїє) і <10>, și de la Miron Burnoschi Moghila voevod din leat ҂зрлѕ <7136 / 1628> ап(рилїє) ѕї <16>, și de la Moisi Moghila voevod din leat ҂зрмв <7142 / 1628> сеп(темврїє) д <4>. Și au întărit și au miluit acești mai sus numiț(i) domni cu această moșie, anume Sărata, ca s(ă) fie pentru hrana călugărilor din Pângărați(i), carii or fi petrecători acolo pentru pomenire(a) sufletelor mai sus n(um)iților domni.

Iar hotarul aceștii moșii să începe de la pietrile albe în pisc și pogo(a)ră în matca iazului pe din sus de moșie Gârcinii, iar acest iaz au rămas de înpărțală amânduror măn(ă)stirilor, și din matca iazului caută drept în capul piciorului de mijloc supt margine lângă vale Căcați, acole este buor într-un giugastru, și apucă piciorul la dial și (i)ese în fântâna lui Vârlan și de acolo caută drept la fântâna Rogoze, și de acolo into(a)rce la dial și caută în lacul Porcului, și apucă culmea dialului lui Bănilă, și tot culme în gios alături cu Mășcăteștii, și apucă piciorul din mijloc pân(ă) în gura pârăului Răchiții, și tot pârăul Răchiții în gios pân(ă) în matca Almașului, și tot matca véche a Almașului în sus și (i)ese în gura drumului ce merge la Piatră, și tot drumul pâ(nă) la fântâna Albă, și de acolo într-o moviliță în Comori, și de acolo în Pietrile Albe.

Aceste sint semnele și hotarăle aceștii Silișteș, și de acmu înnainte poruncim cu această carte a domnii melé ca s(ă) nu mai îndrăzniască egumenul de Bistriță să facă cât de puțin supăraré, iar călugării de Pângărați(i) să stăpâniască precum au stăpânit din veac. Aceasta facem știre.

Лѣт ҂зсмв <7242 / 1734> **ген(арїє) гї** <13>.

https://biblioteca-digitala.ro

Иѡ Кѡстандин вѡєвѡда <m.p.>.
Прѡч(и) вел лог(офє)т.

<Pe verso-ul filei a doua>: N° 121; 7242 (1734) ghenarie 13; No. 7; Sărata.

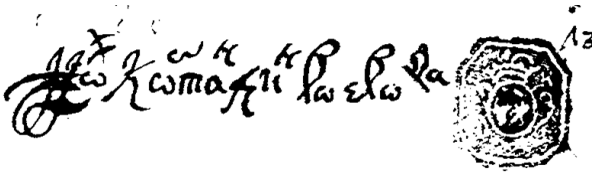

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/121 (**Fig. 1**). Original, difolio, sigiliu mic octagonal; *Ibidem*, I/6. Rezumat.

13. **1734 (7242) ianuarie 13**

† Иѡ Костандин Николає воєвода, Божїю м(и)л(о)стїю, г(о)сп(о)даръ Земли Молдавскои. Adecă domniia mia binevrând cu a noastră bună vrérea și din osăbită mila noastră dăm și miluim pre sf(â)nta m(ă)n(ă)stire Pangarații unde iaste hramul Sv(â)ntul slăvit Marele Mucenic Dimitrie, ca să aibă a lua din vama domniască din Iași câte doaă ocă de untdelemnu pre lună pe tot anul nelipsit, ca să fie pentru candile de arsu înnainte sfintelor icoane în sf(â)nta bisérică, pentru ca și rugătorii noștri călugării ce vor hi petrecători la această m(ă)n(ă)stire să ne pominiasc(ă) la Sf(â)nta Liturghie, la Sf(â)ntul și Marele Jărtăvnic pentru iartare(a) păcatilor noastre.

Pentru acéia dar carii viț(i) fi vamiși, vădzind carte(a) domnii mele să daț(i) acestu puțin untdelemnu la călugărașii de la această pominită m(ă)n(ă)stire deplin pe tot anul nelipsit.

Așijdere și după a noastră viiață și domnié pre cine Dumnedzău va alegi a fi domnu aceștii țără, poftim ca să nu strâce aceast(ă) puțină milă ce-am făcut sfintii m(ă)n(ă)stiri, ce mai vârtos să miluiască și să întăriască pentru a sa vecinică pomenire. Aceasta facim știre.

Ꙋ Ꙗс, в(ъ) л(ѣ)то ҂зсмв <7242 / 1734> **ген(арїє) гі** <13>.
Иѡ Кѡстандин вѡєвѡда <m.p.>.
Прочи г <3> **лог(офє)т.**

<Pe verso-ul filei a doua>: 7242 (1734) ianuar(ie) 13; N° 122; Pentru untâdelemnu; Un rezumat în limba greacă.

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/122. Original, difolio, sigiliu mic octogonal, rupt.

https://biblioteca-digitala.ro

14. **1734 (7242) ianuarie 18**

† Иѡ Костандин Николає в(оє)вода, Божїю м(и)л(о)стїю, г(о)сп(о)даръ Земли Молдавскои. Dat-am cartia domnii mele rugătoriului nostru Savii egumănul și cu tot săborul de la sf(â)nta m(ă)n(ă)stire Pangarații, să fie volneci cu carte(a) domnii méle a căuta vecini de a m(ă)n(ă)stirii ce-au jăluit că sint înprăștiaț(i) pin sate boiarești și pin sate g(ospo)d, și pintr-alte sate, și unde iar găsi să-i trag(ă) să-i ducă la boiarii zlotaș(i), și boiarii zlotaș(i) să le ia sama. Și de or afla că sint drepț(i) vecini mănăstirii să-i dea pi mâna călugărilor să-i duc(ă) la locul lor, carei n-or ave bani, iar carii dintr-acei vecini vor fi în ban(i) cu alții, să rămâié tot cu banii acolo, numai pentru obicinuita poslușanié ce să cade a o face la m(ă)n(ă)stire să de într-un an câte șes(e) orți pentru slujba poslușanii m(ă)n(ă)stirii.

Așea să-i așeze boiarii zlotaș(i), iar carii vor răspunde că nu sint vecini, să le dea zi cu mărturie să vie faț(ă) la Divan, și nime să nu ste înpotriva cărții domnii méle. Aceasta poroncim domniia méa.

Въ л(ѣ)то ҂зсмв <7242 / 1734> **ген(арїє) иі** <18>.

Прочи г <3> **лог(офет).**

<Pe verso-ul filei a doua>: 7242/1734 ianaur(ie) 18. N° 123; Vecini.

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/123. Original, difolio, sigiliu mic octogonal.

EDIȚII: Vasile Mihordea, Ioana Constantinescu, Corneliu Istrati, *Documente privind relațiile agrare în veacul al XVIII-lea,* vol. II, Moldova, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1966, p. 191-192, nr. 129.

15. **1736 (7244) ianuarie 9**

† Иѡ Григорїє Гика в(оє)вѡда, Б(о)ж(їю) м(и)л(о)ст(їю), г(о)сп(о)даръ Земли Молдавскои. Adecă domniia mea binevrând cu a noastră bună vrerea și din osăbit(ă) milă a noastră dăm și miluim pré sfânta Sfânta Mănăstire Pangarații, unde iaste hramul Sfântul slăvit marele Mucinic Dimitrie, ca să aibă a lua de la vama domniască din Iași câte doaă oc(ă) de untdelemnu pe lună pe tot anul nelipsât, ca să fie pentru candile înnainte(a) sfintelor icoane să arză în sfânta beseric(ă) pentru ca și rugători călugării ce vor fi petrécături la acea sfântă mănăstire să ne pomeniască la Sfintele Leturghii la Sfântul și maril(e) jărtăvnic pentru iartare(a) păcatelor noastré.

Pentru aceia dar, car(e) viț(i) fi vamiși, vădzindu carte(a) domnii méle să dați acest puțin untdelemnu la călugării de la această pomenită mai sus mănăstire deplin peste tot anul nelipsât.

Așijdere și dup(ă) a noastră viață și domnie, pe cine Dumnădzău va alegi a fi domnu aceștii țări, poftim ca să nu să strâce această puțin(ă) mila ce-am făcut sfintei mănăstiri, ce mai vârtos să miluiască și să întăriască pentru a sa vecinic(ă) pomeniri. Aceasta facem știre.

Ѹ Іс, л(ѣ)т(о) ҂зсмд <7244 / 1736> **ген(арїє) ѳ** <9>.

https://biblioteca-digitala.ro

Иѡ Григорїє Гика воєвода <m.p.>.

<Pe verso>: Pentru untdelemn; 30; (...)[1].

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/125. Original, sigiliu mic octogonal.

[1] Cuvânt în limba greacă.

16. **1739 (7247) ianuarie 12**

† Иѡ Григориє Гика воєвода, Б(о)жїю м(и)л(о)стїю, г(о)сп(о)даръ Землѝ Молдавскои. Scriem domniia mia la boiarii noștri la toți dregătorii carei sântem cu dregătorii pe la ținuturi și la margini, și la alți boiari carii viț(i) îmbla ori cu care slujbe. Vă facem știre tuturor că într-acești ani ni-au fostu dat jalobă egumenii de la m(ă)n(ă)stirile de la Munte, dzicând că vecinii ce-au avut la m(ă)n(ă)stire și pintr-alte sate s-au strămutat di pe la locurile lor ducându-se pintr-alte sate, și pintre alți o(a)meni și mănăstirile să păgubescu de posluș̦aniile obicinuite ce-au avut a lua de la dânș̦ii, fân să facă, podvoadă să aducă.

Și după jaloba egumenilor li s-au dat cărți g(o)spod pentru acei vecini pe unde i-ar afla să-i apuce, fiind drepți vecini netăgăduiț(i) și să ia de la dânș̦ii de tot vecinul câte 2 lei pre an pentru stogul de fân și podvoada ce era obicinuiți a face.

Dară acmu de iznoavă ni-au jăluit egumenii dzicând precum ei cu cărțile g(o)spod înblă, și cercând pe acei vecini îi găsăscu și cerând de la dânș̦ii acei câte 2 lei, vecinii pun pricină și nici atâta nu vor să le de. La dregători mărgu și arată cărțile g(o)spod, și dregătorii nu vor să le pliniască și rămân mănăstirile de tot păgubașe.

De care lucru iată mare poroncă vă dăm ori de la cari m(ă)n(ă)stire ar veni călugări cu carte(a) noastră să arete c-au găsât dintr-acei vecini și nu vor să de acei câte 2 lei, să trimiteț(i) să aduceț(i) pe vecinii aceia față și să luaț(i) sama fieștecari boiar dregător s-ar tâmpla mai aproape, și fiind vecini netăgăduiț(i) să pliniți de la dânș̦ii acei câte 2 lei de om pre an și să dați la mâna omului m(ă)n(ă)stirii, iară carii or pune pricină că nu-s vecini să-ș̦(i) de chizeși cui or sta faț(ă), și să le puneț(i) soroc să vie cu călugării faț(ă) la Divan, și cum va alege Divanul aș̦e va fi. Că de ni-a mai vini jalobă de la vreunul însămnând la care dregător au arătat carte(a) noastră și n-au vrut să pliniască, om triimite om g(o)s(po)d de a plini de la dregătoriul acela. Aceasta scriem.

Л(ѣ)т(о) ҂зсмз <7247 / 1739> **ген(арїє) ві** <12>.

Прочи г <3> **лог(о)ф(є)т.**

Прочи в <2> **лог(о)ф(є)т).**

<Pe verso-ul filei a doua>: Pentru vecini; - Ilie Doag(ă) cu doi ficiori, unul Vas(i)lie și altul Tranca, vicini Pângăraților, șed pe Trotuș; 7247/1739 septembrie 12; N° 126.

https://biblioteca-digitala.ro

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/126. Original, difolio, sigiliu mic octogonal.

17. **1743 (7251) ianuarie 23**

† Иѡ Костандин Н(иколае) в(ѳе)вод(а), Бож(ї)ю милост(їю), г(ѳ)спо(даръ) Земли Молдавскои. Scriem domnie mea la credincioși boiarii noștri dum(nea)lor ispravnicii de pre la țânuturi. Facem știri că ni-au jiluit rugătoriul nostru Daniil eguminul de la Mănăstir(ea) Pângărații, dzâcând că ar(e) măn(ă)stir(ea) câț(i)va vecini strămutaț(i) di la locuril(e) sale dispre carii nici un folos n-ar(e) măn(ă)stire(a) de slujba lor, după cum esti obiceiul vecinilor să facă stog de fân de boiriscu și să aducă podvoadi. Carii unii ca aciia și mai înnainte s-au obicinuit de la domnie să dea pi an câte doi lei la mănăstiri pentru slujba lor, după cum arată cărțil(e) domnilor de mai înnainte (...)[1] nici acii câte 2 lei nu pot scoati de la vecini.

Pentru ca(re iată)[1] că vă scriem di la carii n-ar putea scoate acii câti 2 lii ce-au fost obicinuiț(i) să dia dându-vă în știre dumn(e)avoastră să-i chimaț(i) fat(ă) pe vecin(i) și să luaț(i) sama, și fiind vecin(i) netăgăduiț(i) să înpliniț(i) câte 2 lii di vecin, și să daț(i) la mânul călugărilor. Iar având a răspund(e) tăgăduind că nu sânt vecin(i) acolo să nu-i giudecaț(i), ce să li puniț(i) soroc și să-i trimitiți aicea să-i giudicăm noi. Aceasta poroncim.

Лет ҂зсна <7251 / 1743> **ген(арїе) кг** <23>.

Прочи вел пит(ар).

<Pe verso-ul filei a doua>: 7251/1743 ianuarie 23. N° 127.

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/127. Original, difolio, sigiliu mic octogonal.

[1] Pătat.

18. **1749 (7257) martie 15**

Adecă eu To(a)der comiș(e)l, înpreun(ă) cu fiică-me Safta, făcut-am acestu adevărat zapis al meu, la mâna dum(nealui) Radului, copil din cas(ă), precum să s(e) știe că de bun(ă) voe me am vândutu o cas(ă) dum(nealui) dreptu 10 lei bani gata, care văzând toț(i) bani(i) întru minele me, i-am vândutu dum(nealui). Dar de s-ar întâmpla cineva mai pe urmă ca s(ă) să rădice cu vro o pri(ci)n(ă), să fie de certare ori la ce giudecat(ă) s-ar întâmpla să fie de certare, căci de bun(ă) voe me și cu voința fiicălor mele am vândutu.

Și la această tocmal(ă) s-au întâmplat și alți mahalagii care mai gios s-au iscălit.

҂зснз <7257 / 1749> **март(їе) еі** <15>.

Eu, To(a)der comișil, am vândut.

Eu, fiica-me Safta, am pus degitul.

Eu, Măreuța.

Eu, Ursachi.

https://biblioteca-digitala.ro

Eu, Vasâle.
Eu, Cuniță log(o)f(e)t Cog(...), am scris cu zâsa lui To(a)der.
Eu, Vasâle Vatrămari.
Eu, Tudorache, mar(tor).
Eu Gligorie mar(tor).

<Pe verso-ul filei a doua>: 7257/1749 martie 15. N° 128.

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/128. Original, rupt; *Ibidem*, III/129.

19. **1752 (7260) martie 12**

† Їѡ Костандин Мих(а)ил Чехан Раковиц(ъ) во(є)в(о)д(а), Бож(їю) мил(о)ст(їю), г(о)сп(о)дар(ъ) Зъмли Молдавскои.

† Scriem domnie me la credincios boeriul nostru dumi(sale) Toderașco Cant(a)cozinu biv vel stolnic. Îți facim știre că aice s-au jăluit rugătorul nostru egumenul de la mănăstire Pangarații pe egumenul de Bistrița, zicând că are mănăstire Pangarații o moșie anumi Poiana în Gura Stejarului, cu ispisoc de la răpăosat Istratii Dabij(a) vod(ă) din velet ҂зроѳ <7172 / 1664> ап(рилїє) аї <11>, în cari ispisoc arată că ace Poiană au cumpărat-o Istrati Dabij(a) vod(ă) de la mănăstire(a) Bistrița ș-au dat-o la mănăstire(a) Pangarați(i) pentru un schit anumi Vizantie, ce-au fost a Pângarților, făcând domnie schimbu drept schimbu cu călugării de Pangarați(i).

În cari ispisoc mai arată cum că înnainti domnii la Divan au fost călugării de Pangarați(i) și cu călugării de Bistriți(a), învoindu-să ei în de iai, șî pentru o bucată de loc ce să numești în Gura Pangărăciorului, ce-au fost iarăș a mănăstirii Bistriții, ș-au cumpărat-o călugării de Pangarați(i) drept 110 lei șî un poloboc de miere ș(i) un cal, șî acum să scoală călugării de Bistrița de trag la stăpâniria mănăstirii acea Poian(ă) șî acea bucat(ă) de loc.

La cari fiind șî Damiianu, egumenul de Bistrița fați(ă) au răspunsu precum că sint la mănăstire ispisoaci mai noaă decât acesti ce arată Pangarați(ii), în cari nu pomenești aceste ce scrie la ispisoscul lor, de cari nefiind scrisorili Bistriții aice fați(ă) s-au rânduit la dumn(eata). Carii venind acolo șî aducându-ș(i) fiișticari parti scrisori ce-a fi având, să le cauți dum(neata) aceli scrisori, luându-le sam(a) foarti cu amănunt și cu bună dreptati, șî carili din scrisori să vor afla rele să s(e) e de la mâna lor ca să nu mai fie pricină între dânșii, și să dai șî mărturie dum(itale) la a cui mână s-a căde.

Egum(enul) de Bistrița dă sam(ă) că au ei scrisori să răspundă Pangarților că n-au luat nemică ei pe acili poeni și locuri, și la cea de pe urmă au rămas la minciună.

Лет ҂зсѯ <7260 / 1752> март(їє) вї <12>.

Проч(и)

Вел столн(ик); вел мед(єлничер).

https://biblioteca-digitala.ro

<Pe verso-ul filei a doua>: Pentru Poiana Colacul și locul din Gura Pângărocioriului; 7260/1752 mart(ie) 12; N° 112.

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/112. Original, difolio, sigiliu mic octogonal.

20. **<1760 aprilie 1760-1786 aprilie 20>**[1]

† Cuvioșilor egumeni a Svintelor Mănăstiri Bistrița și Pângărațul, arhierească blagoslovenie vă trimitem. Cătră aceasta vă înștiințăm că având Măn(ă)stirea Rășca multi pricini și judecăți cu niște răzeș(i), anume Boțăștii, pentru 2 moșii ci are măn(ă)stirea la țin(utul) Neamțului, anumi Roșcanii și Horonțăștii, în care Roșcani are și Mănăstirea Pângărați(i) parte di stăpânire, zicând numiții răzeș(i) cum că de neamul lor este dată danie la Pângărați acea parte de Roșcani.

Și fiind că ș-au pus vadea egumenul cu dânșii ca pân(ă) într-o lună de zile să să afle aicea să să giudece de iznoavă la Divan, este trebuință pentru aflarea dreptății ca să aibă egumenul la mână daniia acea de Roșcani ci are Pângărațul și hotarnica ci are Bistrița pe moșiile ce să hotărăsc cu Horonțăștii.

Pentru care scriem cuviioșiilor voastre ca să dați(i) egumen(u)lui de Râșca atât hotarnica de la Bistrț(a), cât și daniia de la Pângărați, și viț(i) lua de la egumenul scrisori de încredințare, ca să aibă a vi le aduce iarăș după ce i să va hotărî giudecata. Însă hotarnica și daniia să fie céle adevărate cu copii, ca să nu găsască iarăș pricing(ă) să rămâe întunecată dreptatea măn(ă)stirii.

Și la aceasta smintial(ă) să nu faceți. ci negreșit să dați(i) numitile scrisori, și pe urmă iar(ă)ș(i) să vor trimite la locul lor făr(ă) de nici o pricin(ă). Aceast(a) și să fiț(i) săn(ă)toși.

De binivoitor.

Gavriil Mitropolit <m.p.>.

<Pe verso-ul filei a doua>: Pentru danie ot Roșcani să s(e) de Rășcăi până îș(i) va hotărî moșiile sale.

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/180. Original, difolio.

[1] După anii de păstorie ai mitropolitului Gavriil Callimachi.

21. **1760 (7269) septembrie 5**

Copii.

Eu, monah(ul) Sava, egumenul de la Mănăstire(a) Pângărților, adeverim cu acest zapis al nostru la cinstită mâna sfin(ției) sali păr(intelui) chir Io(a)nichie, Episcopul Romanului, pentru că întâmplându-să de au murit boii Mănăstirei Pângărților de bo(a)lă, și au rămas măn(ă)stirea la zăticniri pentru hrană neavându boi de agiuns, am vinit la

https://biblioteca-digitala.ro

sv(in)ţâe sa părintili episcopul aducând şi zapisile de trei vaduri de moară ci ari măn(ă)stire(a) la ţân(u)t(ul) Putnii la Ivănceşti şi la Măţăşti în Gârli dincolo. Şi am cerşut de la sv(i)nţie sa să-m(i) de(a) patruzăci lei să cumpărăm boi în locu, să nu rămâe măn(ă)stirea lipsită de hrană.

Şi dintr-acesti 3 vaduri de moară ci arată mai sus să fie vândut unul svinţii sali, carili va plăce(a), însă mergându sfinţiie sa la toamnă în gios, să cauti trusteli vadurili, şi care vad ~~îi va plăce~~ îi va fi sfinţii sali după plăciri acela va fi şi de noi dat desăvârşit. Însă vadul carili va socoti svinţâe sa să-l ia acolo, vom face şi noi tocmală, şi di s-a mai faci să ne mai dea sfinţâia sa bani, ne va mai da acolo în gios după ce s-a vede(a) vadul.

Iară aceşti patruzăci lei mi i-au dat svinţie sa acmu toţ(i) bani(i) deplin în mânili meli.

Şi pentru credinţă am iscălit.

L(ea)t(o) 7269[1] <1760> sept(emvrie) 5.

Ermonah Sava, iegumăn Pângăraţi.

20 lei ne-(a)u mai dat sv(in)ţi(a) sa părinteli episcopul chir Ioanichii acmu în Ţara di Gios la crama Mănăstire(i) Bisericanilor la Gârli, fiind faţă şi p(ă)rintile Misail arhimandrit şi igumen Bi(se)ricanilor. Let 7269[1] <1760> oct(omvrie) 9.

Şi eu Misail arhimandrit şi igumen de Bisericani m-am întâmplat când i-au dat sfinţi(a) sa părentelui chir Io(a)nichii, epics(op) de Roman.

Patruzăci lei amu dat Savie ot Pângăraţ(i) tot pi acest vadu de moară, însă aceşti bani i-am dat în mâna Savei, egumenului Pângăraţi(lor). După Sava cel dintâi egumen ca să acoperi trepezoriia mănăstirii

7205 (?) dec(e)mv(rie) 1.

După cum arată pecete(a) mănăstirei.

De la Isprăv(ni)ci(a) Romanului adeverită.

<Pe verso-ul filei a doua>: Copii de pe scrisorile ce mi-au tri(mi)s Dosoftei de la Braz(i) de pe schimburile ce-au avut Pângăraţul cu Episcopiia Romanului; 7269/1769 (?) <1760> sept(embrie) 5.

ANI, Fond Mănăstirea Pângăraţi, III/142, f. 1. Copie, difolio.

[1] Cifra miilor în grafie chirilică, urmată de cifre arabe.

22. **1760 (7269) octombrie 11**

Copie

Eu monah Sava, igumen de la Monastire(a) Pângăraţii(u)lui, făcut-am zapisul meu meu la cinst(ită) mâna sfin(ţiei) sali păr(i)nteului chiriu chir Iio(a)nichii, Episcopul Romanului, precum să să ştii că având Sf(ân)ta Măn(ă)stire Pângăraţii un vadu de moară pi Gârla Putnei din acolo la Moiţeşti şi trei pământuri, şi cinci paş(i) la câmpu, carili mai pre

https://biblioteca-digitala.ro

largu arată în hotarnica măn(ă)stire(i) ci am dat la mâna sfi(nției) sali. Și acest vad de moară fiind de 25 și mai bine de ani părăsit și neavând sfânta măn(ă)stire prelej ca să facă moară la loc, înțelegându de svinție sa că multi pomeni di agiutoriu au făcut și cu alti sfinte biserici și mănăstiri, am năzuit și noi către sfințiia sa căzând cu rugăminte, arătând că fiind la Sfânta Mănăstire Pângărații niști trepezări descoperiti, am cerșut noi tot seborul ca să prim(e)ască svințiia sa acest vad de moară și cu pământurili ci arată mai sus.

Și dând mâna sv(in)ții sali să acopere trepezare ca să nu să răsâpe(a)scă, și sfi(nția) sa să facă moară într-acel loc, stăpânindu și pământurili desăvârșit. Iară den întâmplare(a) vremii nedându mâna sv(i)nții sali să acopere trepezările, făcând moara să o ții sfinție sa șase ani cu vinitul său, apoi de acole înnainte să rămâi moara a Mănăstirii Pângăraților, dară acoperindu sfi(n)ție sa trepezarili, cum ne-(a)m învoit și am așăzat, să aibă sfi(nția) sa păr(intele) episcopul a-ș(i) stăpâni moara și cu pământurili în veci, neclătit și despre niminea nici o supărari să nu aibă.

Și pentru credința am iscălit.

Velet 7269[1] <1760> oct(omvrie) 11.

Ermonah Sava, igumen ot Păngărați i ves sebor.

De la Isp(ră)v(nicia) Romanului adeverită.

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/142, f. 1v. Copie, difolio.

23. **1762 (7270) ianuarie 25**

† Adecă noi oameni din Mășcătești carii ni-am hrănit din copilărie no(a)stră pe moșie călugăr(i)lor din Pângăraț(i) și a Râșcăi precum știm sămnele moșiilor, că pe acele locuri noi li-am lucrat cu co(a)sa, cu plugul, cu păstorie dobitoacelor, și știm că hotarul Pângăraților pe din sus în Pietrile Albe, și în matca iazului, și apucă scursura Căcaci supt margini, și de acolo la dial în pădure până (i)ese în fântâna lui Vârlanu și în fântâna Roco(a)ze și în Lacul Porcului, și culme(a) dealului Bănilă, și chiciorul din mijloc, și pârâu(l) Răchiți(i) în gios, și matca Almașului în sus, și (i)ese în vadu(l) Almașu, cel ce merge drumul la Negrești, și în fântâna albă și în Comori.

Deci noi în viiața no(a)stra n-am apucat ca s(ă) stăpâniască Mănăstire(a) Bistriții, ce tot călugării din Pângărați au stăpânit pe aceste semne, și noi li-am dijmuit și li-am păstorit cu dobito(a)cele.

Și noi pentru mai mare credința ni-am pus și degitile.

Лѣт(о) ҂зсо <7260 / 1752> ген(арїе) кє <25>.

† Eu, Trifan Aștefănesă.

† Eu, Athanasie.

† Eu, Daniil monah.

† Eu, Iftimie Apopei.

† Eu, Simion Șomutcă.

https://biblioteca-digitala.ro

Și noi tot satul Mășcăteștii cu preoț(i) cu toț(i), și unii sântem bătrâni ca l(a) 80 de ani și am apucat de la moși(i) noștri și de la părinți, și așe știm și mărturisim cu sufletele no(a)stre.

Adecă eu dieconul Petru Druțul din Gârcina fiind că am lucrat pe ce moșie din copilărie cu plugul, cu coasa pe lângă hotar, mărturism precum am apucat din părinții noștri, precum scrie mai sus. Pentru credința am pus și degetul.

<Pe verso>: 1762 ghen(arie) 25.

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/132. Original.

24. **1762 (7270) iunie 18**

Gavriil, cu mila lui Dumnezău, arhiepiscop și mitropolit Moldavii.

† Facem știre cu această carte a noastră de blăstăm precum ne-au jăluit Sava, egum(enul) de Pângărați pentru o moșie a sfintii măn(ă)stiri, anume Săliște la Roșcani, care moșie au stăpânit-o Măn(ă)stirea Pângărați din vechi, de câtâva somă de ani și acmu să întinde egum(enul) de Bistriță de cuprinde cu hotarul o bucată de loc dintr-acea moșie. Dreptu aceasta făcut-am această carte de blăstăm asupra răzeșilor i înpregiurașilor di acolo și asupra altora oricarii vor ști cum că au stăpânit acea moșie tot mănăstirea Pângărații din vechi, cum și hotarăle de baștină numitii moșii pe unde au înblat. De nu vor mărturisi adevărul în frica lui Dumnezău, ci părtinind vre unii părți cu lăcomie și nedreptate vor tăgădui, atât aceștia, cât și ceia ce să întând cu nedreptate și intră în moșiia măn(ă)stirii, să fie blăstămați de Domnul Dumnezău și de Preacurată a sa Maică, de slăviții 12 Apostoli, și de 318 Sfinți Părinți de la Nicheia, să moștenească bubili lui Ghiezi și cutremurul lui Cain, fierul, pietrile să putredească și să s(e) risipe(a)scă, iar trupurile acelor să stea întregi și după moarte nedezlegate, ostenelile și sudorile lor să fie să fie spre pierzare în toată viiața lor, procopsală să nu vadă, încă și de către smereniia noastră unii ca aceia să fie blăstămați. Iar mărturisind adevărul în frica lui Dumnezăusă fie (i)ertați și blagosloviți în veci. Amin.

҂ЗСѲ <7270 / 1762> ІѲН(ЇЄ) ИІ҃ <18>.

Gavriil Mitropolit <m.p.>.

<Pe verso>: Eu, ermonah Sarafim ot Dumbrăvele, făcut-am scrisoare me pentru un cuvânt ce-(a)m grăit, dară eu adevărul nu-l știu. Cine știe, mărturisasc(ă) cum știe, iară acel moșniag de-(a)u grăit minciună și de la mine rămâe așe. Câ(n)d am scriss-au tâmplat călugărul Varlam Ștrega, dară eu mai multu nu grăesc, cine știe grăească sănătoș(i) și D(u)mnezeu să (i)erte toți păcătoșii și pre mine.

https://biblioteca-digitala.ro

<Pe verso>: Carte de blestem; 7270 iun(ie) 18; Carte de blăstăm pentru Sărata; 7270/1762 iulie 18.

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/134. Original.

25. **1763 (7271) mai 7**

† Иѡ Григорїѧ Иѡан в(оє)вод(а), Бож(їю) м(и)л(ос)т(їю), г(ос)п(о)д(аръ) Земли Молдавскои. Dat-am carte(a) domnii méle cuvios rugătoriul(ui) nostru Sava, egumin de Pângărat(i) și omului său, pre cine va trimite la moșiile ce zis(e) că ari, anume giumătate de sat de Verșești ot Niamțu, și o bucată de moșié de Avrămești ot Tutova, și un loc de prisacă cu poeni înpregiur ot Bacău, pe cari părț(i) de moșii zis(e) că ar fi avut și scrisori, și din tânplările vremilor s-ar fi prăpădit.

Deci după mărturii și dovez(i) ce vor arăta oameni buni că au înblat simnile din v(e)acu și tot mănăstire(a) au stăpânit, să aibă voi a stăpâni și a dejmui acele părți de moșii, din țarini, spini (?), din fânață, din grădini cu legume, din livezi cu pomi, din bălț(i) cu pești, din prisăci cu stupi, însă din 50 unul, iar fiind mai mulți sau mai puțini câte o para, și din tot locul cu tot venitul după obiceiu și după hotărârea testamentului, îns(ă) prin știrea is(pravnicului) de ținut. Iar având cineva mai mult a răspunde să-ș(i) ia dres și scrisori ce vor fi având și s(ă) vié de faț(ă) la Divan. Aciasta poroncim.

Л(ѣ)т(о) ҂**зсоа** <7271 / 1763> **маи з** <7>.

Прочи в <2> **лог(о)ф(є)т.**

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/135. Original, sigiliu oval.

26. **1764 octombrie 9**

† Иѡ Григорїє Алеѯандрꙋ Гика в(оє)вода, Бож(їю) милѡст(їю), г(ос)подар(ъ) Земли Молдавскѡи. Facem știre printr-acest hrisov al domnii méle tuturor celor ce se s(ă) cade a ști că iată domniia mia m-am milostivit și din osăbită mila noastră am dat și am miluit pe sluga noastră Toader călăraș de Țarigrad cu un loc de cas(ă) din drept locul domnescu de aicea din Iași, ce iaste în costișă din vale de Curte(a) domniască supt gunoiu, pe care loc are el și casă cumpărată.

La care din poronca domnii méle orânduit-au cinstit și credincios boiariul domnii méle dum(nealui) Ștefan Ros(e)t vel log(o)f(e)t și hotarnici de l-au hotărât prinpregiur cât iaste fără de supărarea altor mahalagii, pe boiarii noștri Tănasie Meleghe i Ioniță Meleghe, vornicii de poartă.

De la carii am văzut domniia mia și mărturie hotarnică încredințată cu iscălitura lor și cu pecétea porții g(os)pod, scriind că după poroncă mergând ei acolo au strânsu toți mahalagii de pe înpregiur, și făcându stânjin de opt palme au început a măsura din marginea uliții de la dial, ce iaste despre dughianile popii lui Manolachi din gardul lui Toader călăraș,

https://biblioteca-digitala.ro

și la vale iarăș pân(ă) în gardul lui. Și s-au aflat 11 stânjini și 1 palmă lungul locului din dial pân(ă) și pân(ă) în vale, și s-au pus 2 pietri hotară, una din dial marginea uliții, și alta de la vale pân(ă) unde i s-au aflat locul casii, însă pe despre locul casii Tudosiei Stătiiase. Și măsurând și curmezișul din locul Tudosiei și până în locul lui Hurmuzache gÆ <3> armaș pe din vale s-au aflat 2 stânjini, 6 palme. Și de acolia la dial în lungu alăturea cu gardul armașului și până în gardul Tudosiei Stătiiase, s-au aflat 3 stânjini și 1 palmă. Și lungul locului la dial pân(ă) în uliță pe lângă gardul armașului, s-au aflat 12 stânjini.

Și așa s-au făcut tot locul casii lui Toader călăraș cu măsură din giur împregiur de numiții hotarnici, care loc l-au și stâlpit cu pietri hotară dându și mărturie hotarnică.

După care mărturie hotarnică iată că și domniia mia dăm și întărim stăpânirea slugii noastre lui Toader călăraș de Țarigrad, ca să-i fie de la domniia mia lui și ficiorilor lui, nepoților și strănepoților lui, driaptă danie și miluire, și hrisov și întăritură, după toate semnele și hotarăle ce s-au zis mai sus, neclătit și nestrămutat de supt stăpânirea lui nici odănăoară în véci.

҂ аѱзд <1764> октомврїе ѳ <9>.
Ștefan Ros(e)t vel log(o)f(e)t procitoh <m.p.>.
Lucăsache vor(nic) glotnii prociti <m.p.>.
S-au trecut la condica Divanului.
Lupul Pravilă <m.p.>.

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/136. Original, sigiliu mic octogonal.

27. **1765 octombrie 4**

† Иѡ Григѡрїе Ѧлизандрꙋ Гика в(ѳе)вѡда, Бѡжї(и)ю мил(ѳ)ст(иїю), г(ос)подар(ъ) Земли Молдавскѡи. Cinstiț(i) și credincioș(i) boiarii domnii méle dumn(neavostră) (Toader)[1] Cantacuzino (?) biv (v)el ban i Neculai Rosăt biv vel pah(a)r(nic). Vă facem știre că domnii méle au dat jalob(ă) cuvios rugător(ul) nostru Climentu eg(u)men și cu tot sobor(ul) de la Sfânta Mănăstire Pângărați, cum că având sfânta mănăstire o moșie anume Siliștea ce este la ținutul Niamțului, pe care moșie zisăr(ă) că au și scrisori, și au stăpânit-o tot cu pace pân(ă) acmu, dar acmu zisăr(ă) că s-ar fi înpresurând acea moșie Siliștea a mănăstirii despre o part(e) de cătră o moșie a Mănăstirii Bistriții și despre altă parti de cătră stol(nicul) Ștefan Catargiu cu niște părți ce-au cumpărat de la niște țărani, cum și de cătră alte moșii ce se răzeșescu pin pregiur după cum mai pre largu viț(i) înțelége pricina din jaloba lor.

De care cerșindu-și dreptate la domniia mea ca să i s(e) hotărască moșiia sfintii mănăstiri de cătră părțile ce să înpresoar(ă), iată că vă rânduim domniia mea pe dum(neavoastră) hotarnici și vă scriem. Vădzind cartea domnii méle să vă sculaț(i) negreșit și să mergeț(i) acolo la acea moșiia Siliștea, și să strângeț(i) pre toț(i) răzeșii și înpregiurașii din toate laturile, făcând știre și stol(nicului) Catargiu ca să s(e) afle la hotărât și să staț(i) a

https://biblioteca-digitala.ro

lua sama foarti cu amărunt și cu bună dreptate, atâta pe scrisori, cât și pe mărturii a bătrân(i) și să trageț(i) loc cu funea, și pe unde viț(i) afla semnile și hotarăle acii moșii Siliștea că au înblat din vechi să o alegeț(i) și să o hotărâți stâlpindu-o și cu p(i)etri hotar, dând și mărturie hotarnic(ă) în semne iscălită de dum(neavoastră) și de toț(i) răzeșii, iar neodihnindu-s(e) vreo parti cu hotărârea ce li-ț(i) face, să le dați zi de soroc și dinpreună cu mărturiia dum(neavoastră) să vie la Divan. Aceasta scriem.

҂а҃ѱ҃ѯ҃є <1765> ок(томврїє) д҃ <4>.

Прочи вел лѡг(о)ф(є)т.

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/137. Original.

---

[1] Deteriorat.

28. **1765 (7274) noiembrie 28**

Viind înnaintea noastră sfinția sa părintele Climent, egum(en) de Pângărați, ne-au arătat cum că oamenii din satul Gârcina și cu popa Sandul ot Mășcătești însoțindu-se cu un Ion(i)ți țigan Bistriții, ce șade iar în Gârcina, au cuprinsu o parte de moșie din moșiia Siliștea ot Almaș, ce iaste a Măn(ă)stirii Pângărațului, și de trei ani nu vor să dea obicinuita dijmă din păpușoi, din fân, și din alte sămănături, și mai vârtos că au venit toți cu gâlceavă asupra oamenilor măn(ă)st(i)rii, când i-au trimis cu carăle să ia dijma de pe moșie, și i-au scos din moșie și ei silnicéște au luat toată dijma acei moșii, rămâind măn(ă)stirea păgubașă.

Deci întrebând noi pe oamenii din Gârcina pentru ce au făcut această pricină, ei au răspunsu cum că acea moșie mărturisesc ei că iaste a Măn(ă)st(i)rii Bistriții, iar nu a Pângărațului, și văzând că iaste pricină și iaste trebuință ca să s(e) aducă hotarnici să hotărască moșiia, am grăit cătră amândoao părțile să scrie și unii și alții dijma ce s-a face cu izvod și hotărându-se moșiia a cui a rămânea, a aceluia a fi și dijma și după izvod o va lua.

Însă după aceasta mai târziu iarăș au venit egum(enul) și ne-au spus cum că oamenii din Gârcina nu să țin de acea așăzare ce am făcut noi și nu vor să îngăduiască ca să s(e) scrie dijma.

Drept acéia văzând și noi neînțelegerea lor am dat această mărturie iscălită de noi la mâna egum(enului), ca hotărându-se moșiia să aibă a-ș căuta să-ș(i) înplinească paguba.

ноєм(врїє) к҃и <28> ҂з҃со҃д <7274 / 1765>.

Iordache stol(nic) <m.p.>.

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/139.

29. **1766 ianuarie 20**

† **Иѡ Григорїє Алеѯандрꙋ Гика в(оє)вѡд(а), Бѡж(їю) мил(о)ст(їю), г(ос)под(а)р(ъ) З(емли) Молдавскѡи.** Scriem domniia mea la cuvios rugătoriul nostru

https://biblioteca-digitala.ro

egumenul de la Mănăstire(a) Pângărații, săn(ă)tate. Îți facem știré că fiind oarișcaré pricină dispre parte Țării Ungurești pentru hotarul Moldovii și cu a Țării Ungurești, iată de cătră domniia mea îț(i) scriem și-ț(i) poroncim, ca toate ispisoacile ce va avea mănăstire(a), ori slovinești, ori românești, caré vor arăta pentru hotărâre moșiilor și a munților ce să hotărăscu cu Țara Unguriască, ca fieștecare toate să li trimiț(i) aice la gÆ <3> log(o)f(e)t cu omul mănăstirii ca să s(e) scoată perilipsis de pe dânsăle, și iarăș să vor triimite cu omul măn(ă)stirii. Ce cum am zis îndată făr(ă) nici o zăbavă sau întârziere să triimiț(i) hrisoavile aice. Aceasta scriem.

Л(ѣ)т(о) ҂**аѱѯѕ** <1766> **ген(арїє)** **к҃** <20>.

Прочи **г҃** <3> **лωг(о)ф(є)т.**

<Pe verso>: 1765 ianaurie 20. N. 138; La cuvios rugător(ul) nostru egumenul de la Măn(ă)stire Pângărații. Datisea zdravie .

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/138. Original, sigiliu în ceară roșie deteriorat.

30. **1766 (7274) iunie 29**

† Adic(ă) noi târgovéții din târgu din Piatră, carii mai în gios ni vom numi numili, făcut-am adévărată scrisoarea noastră la mâna pricuviosului părintilui nostru Climent, egum(en) di Pângărat(i), pricum să s(e) știe că având sf(â)nt(a) măn(ă)stiri un mitoh aici în târgul Piitrii, care acil mitoh am vădzut pomilnic de la răpăosatul domnul Pitru voivoda, caré l-au dat mitoh Sf(i)n(tei) Măn(ă)stiri Pângăraților, care să hotărești din sus cu Dumitraș popa, din gios cu Păvăleștii, cu Ștefan și cu Ioniț(ă), iar din drum la dial cu popa Irimiia i cu Stan pah(arnic). Și când am hotărât această puțină moșie s-au dat această scrisoare.

Лит ҂**зсод** <1766> **ıон(їє)** **кѳ҃** <29>.

Dumitraș Popa.

Ion Tudos.

Alexandru Dobroliscu.

Tofan Șoldan.

Fivan Niculai șoltuz.

Toadir Olariu rizaș.

Toadir Butunoiu.

Și pintru mai mari credința am pus și pice(tea) târgului ca să s(e) criadză.

Și eu preutul Irimiia am scris cu dzisa lor.

<Pe verso>: 45 stânjini g(os)pod arată hrisovul lui Petru vodă într-amândoao capeteli.

https://biblioteca-digitala.ro

<Pe verso>: Zapisul locului din Piiatră pricina ce-au fost cu târgovéții; 7274/1766 iunie 29; No. 140.

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/140. Original.

31. **1766 iulie 27**

† Иѡ Григорїє Алеѯандрꙋ Гика в(ѳє)вѡда, Бѡж(їю) мил(ѳ)ст(їю) г(ѳ)сп(ѳ)дар(ъ) Земли Молдавскѡи. Scriem domniia me la cinstit și credincios boeriul domnii méle dum(nealui) Ioniț(ă) Cant(a) biv vel spat(ar), isprav(nic) de ținutul Niamțului, i dum(nealui) Costin Darie biv vel stol(nic).

Vă facem știre că domnii méle au dat jalobă Climent, egumenul de la Mănăstirea Pângărații, asupra unui Gheorghie Hâncul ot Niamț, zicând că are Sfânta Măn(ă)stire Pângărații 50 pământuri la satul Bălteștii ot Niamțu și cu loc cu iaz și alte 5 pământuri la păduri tot acolo, pe care au arătat că ari și ispisoaci domnești și le înpresoară acel Gheorghie Hâncul cu părțile lui de cumpărătură ce ari.

De care înpresurare cerându-ș(i) dreptate, iată că domniia mia v-am orânduit și vă scriem, văzind carte domnii méle, negreșit să vă sculaț(i) și să mergiț(i) la aceli pământuri cu pricină și să cercetaț(i) din scrisorile a înbe părțile, și din stăpânirea și în frica lui D(u)mnezău după dreptate ce s-a cădia să hotărâți și să alegiți aceli pământuri de moșie a mănăstirii osăbite cu p(i)etri hotară de cătră cumpărăturile acelui Gheorghie Hâncul, dând și mărturie hotarnică în sămne iscălit(ă), cum și de toț(i) răzeși(i) și alții care s-or întâmpla la hotărât, ca de nu s-ar odihni vreo parte cu cercetarea și hotărârea de acolo, având altă a răspundi cu zi de soroc și cu mărturie hotarnică ce-ți face, să le dați zi de soroc să vie la Divan. Aceasta scriem.

҂ҀѰѯ <1766> ꙗлїє кз <27>.

Прочи вел лѡг(ѳ)ф(є)т.

<În interiorul documentului se păstrează o jumătate de foie ruptă cu conținutul de sus>.

<Pe verso-ul filei a doua>: Carte domnească pentru Băloșești. (…); 1766 iulie 27.

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/141 (**Fig. 2**). Original, difolio, sigiliu mic octogonal.

32. **1768 ianuarie 11**

† Иѡ Григорїи Иѳан Калимах в(ѳє)вода, Б(ѳ)ж(їю) м(и)л(ѳ)ст(їю), г(ѳс)п(ѳ)дар(ъ) Зъм(ли) Молдавскои. Cinstiț(i) și credincioș(i) boerii domnii méle dum. Costandin Ros(e)t vel spat(ar) i dum. Toader Canta biv vel ban. Vă face(m) știre că domnii méle au dat jalobă cuvios rug(ă)toriul nostru Climentu egum(en) de la Mănăstire(a) Pângărații, zicând că ari mănăstire(a) moșie la ținutul Niamțului, anume Siliștea, cari moșie

https://biblioteca-digitala.ro

să hotărăști cu altă moșie a stol(nicului) Ștefan Catargiul și stol(nicul) cu moșie sa au cuprinsu cu stăpânire moșie mănăstirii giumătati fără nici o scrisoari sau dovez(i), și prin jaloba numitului egum(en) ci-au dat către domnie mea au arătat că în câteva rânduri au dus cărți g(ospo)d de hotărât și stol(nicul) Ștefan Catargiul nu s-au supus poroncei să m(e)argă la hotărât, făcându-ș(i) prilej că ari alti trebuinți ca să nu m(e)argă, și stăpânești moșie mănăstirii.

Osăbit au mai jăl(uit) domnii méli că mai ari mănăstire(a) și altă moșie tot la acel ținut, anume Ivăniștii, aproapi de ceelantă moșie cé să numești Săliște, cari moșie Ivăniștii să hotărăști cu Roznovul, moșie dum(nealui) pah(arnicului) Neculaiu Rusăt, și iarăș au cuprinsu giumătati de moșie mănăstirii Ivăniștii dum(nealui) pah(arnicul) Neculaiu Ros(e)t, fiind aproapi de casile dum(nealui).

Și cerșând dreptati la domnie mea ca să-ș(i) hotărasc(ă) moșiile mănăstirii, iată că vă scriem dum(neavoastră) să vă sculați și să mergiți acolo la mai sus numitile moșie și să aduceți de frați pe stol(nicul) Ștefan Catargiu, cum și pe pah(arnicul) Neculaiu Ros(e)t, și să strângeți pe toți răzășii și înpregiurașii din sus și din gios.

Și întâi să cercetați dum(neavoastră) pricina cu stol(nicul) Ștefan Catargiul cu ce chip stăpânești moșie numenii[1] mănăstiri și dup(ă) scrisori și mărturii a oameni bătrâni s-o alegiți și să o stâlpiți cu p(i)etri hotară pe undi să va căde, cum și cu dum(nealui) pah(arnicul) Neculaiu Rusăt iar să cercetați dup(ă) scrisori și dovez(i) ce vor fi și să hotărâți și moșiia Ivăniștii a Mănăstirii Pângărații, alegând-o de moșie dum(nealui) pah(arnicului) Neculai Ros(e)t ca să stăpâniasc(ă) mănăstire(a) moșiile și să dați și mărturii hotarnic(ă) în sămni ca dup(ă) mărturie ace(a) de hotărât să i să fac(ă) întăritur(ă) și de către domnie mea. Iar cari vor ave ceva a răspundi mai multu și nu să va odihni vreo parti cu hotărâre ce vi-ți face dum(neavoastră) acolo, cu zi de soroc să vii la Divan. Aceasta scriem.

Л(ѣ)т(ѡ) ҂ѧѱѯи <1768> **ген(варїє) аї** <11>.

Прѡчи в(є)л лѡг(ѡ)ф(є)т.

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/131. Original, difolio, sigiliu oval.

[1] Așa în text.

33. **1768 (7276) mai 10**

Chiril arhimandritul și egumenul dinpreună cu cu tot săborul de la Sfânta Mănăstire Bistrița, dat-am scrisoarea noastră la mâna lui Climent, igum(en) și a tot săborul Sfintei Mănăsti(ri) Pângărațul, precum să s(e) știe că fiind luminată poronca mării sale Grigorie Alexandru v(oe)v(o)d la dumis(ale) spat(arul) Ioniț(ă) Cant(a) is(pravnic) i la dum(nealui) stolnicul Costin Darie, ca să cercetéze cu judecată dreaptă i înpărțala unor țigani a acistor doao mănăstir(i).

Și înnainte(a) dumne(a)lor boerilor adunându-ne frați după luminata poroncă dispre amândoao părțile, igumeni, călugări și țiganii mănăstirilor acestor, mănăstire(a) Bistrița are

https://biblioteca-digitala.ro

aceste suflete la Păngărați: o țigancă Marie cu șasă copii, feți și fete, ce o ține Apostul Zotic, țigan al Păngarațului, și aceștii copii au mas de înpărțală, și iarăș are pe Marie țiganca cu cinci copii, feți și fete, ce o ține Petre, țigan al Păngărațului, acişti copii au rămas de înpărțali. Atâta are Bistrița la Păngărați.

Arătăm și ce are Păngărațul la Bistriț(a): o țigancă Varvara, fata lui Apostul cel bătrân, țigan al Păngărațului, ce o ține Luposchi, are un ficior holtiiu și doaă fete mari ale ei, aceștea au rămas de înpărțală; și iar pe un Gavril sin lui Apostul, și un copil al acistui Gavril, iar să s(e) înparță; și iarăș o țigancă Sanda, fata lui Apostul, cu un copil pe care o au dat Bistrița la Bisericani; și iar o țigancă, fata Sandii, făcută cu alt bărbat mai nainte, acéște iar să s(e) înparță; și iar doao țigance, Nastasii și Marie, fete lui Halischi, țigan al Păngărațului, cu patru copii ai acestor țigance, pe care le-au fost dat bistriceni(i) la boeri, au rămas să s(e) înparțe; și iară o țigancă Varvara, fata lui Apostul Zotic, țigan al Păngărațului, ce o ține Ion Micleș, țigan al Bistriți(i), și are trii copii mici, au rămas de înpărțală; și iară o țigancă Iftimie, ce o ține Ionițe al lui Dum(i)trașcu, cu o fată ai ei, au rămas de înpărțal(ă); și iar o țigancă, Anuța, nepoată lui Nistor, țigan al Păngărațului, cu trii copii, și cu o fată a ei, aceștea iar de înpărțal(ă). Atâta are Păngărațul la Bistrițe.

Și s-au făcut piste tot, suflete triizeci și noao la amândoaă mănăstirile, și la înpărțal(ă) s-au venit Bistriții 19 pol suflete și Păngărațului iarăș 19 pol suflete, cum s-au împărțit au luat Bistrița pe Varvara, fata lui Apostul cel bătrân, cu trii copii ai sei, și pe Gavril sin Apostul cu un copil al său, și pe Sanda, fata lui Apostul cu o fată i cu un copil al său, și iar pi Nastasiia și pe Marie, féte lui Halischi, cu patru copii, și pe Iftimie, ce o ține Ioniți, cu o fată a ei; și iar pe Anuța, nepoată lui Nistor, cu trei copii și o fată, care s-au făcut suflete doaăzéci și doao la Mănăstire(a) Bistrița.

Iar la Păngărați au rămas aceștea: Marie, ce o ține Apostul Zotic, cu șasă copii a ei, feți și (fe)te; și iarăș Marie, ce o ține Petre, cu cinci copii; și iarăș o fată a Marii lui Apostul Zotic, anume Varvara, cu trii copii mici, această Varvara iaste din cei șasă copii a Marii, ce scrie mai sus; și au mai dat Bistrița la Păngărați un țigan, anumi Ion Micleș, și s-au făcut piste tot la Păngărați sufleti șaptesprézeci.

Au trecut la Bistrițe cinci sufleti mai mult. Acele cinci sufleti când s-or cere să s(e) de cu pace făr(ă) de nici o judecat(ă), că s-au hotărât.

Așijdire și Păngărațul să stăpâne(a)scă acéli șaptisprezece sufleti cu paci. Și de acum înnainte să nu mai fie pricini pentru aceștea ți(ga)ni, că ne-(a)m așezat cum au fost mai bine și ași ne-(a)m priimit și ne-am odihnit și o parte și alta.

Însă să s(e) știe că ne-(a)m mai judecat pentru muntele Tărhaoșul, și pentru Poiana Colacul, și pentru Braniștea din Păngărăcior, și pentru Grigoraș ți(ga)nul Bărnici. Și toate acestia au rămas să le stăpâne(a)scă Păngărațul cu pace dispre noi.

Și pentru credința ne-(a)m și iscălit mai jos.

Лет ҂зсоѕ <7276> **маи** ї <10>.

Κύριλλος ἀρχιμαν(δρίτης) ὁ τῆς Μπίστριτζας <Chiril, arhimandritul Bistriței>[1] <m.p.>.

https://biblioteca-digitala.ro

Climent egum(en) Păngărați <m.p.>.

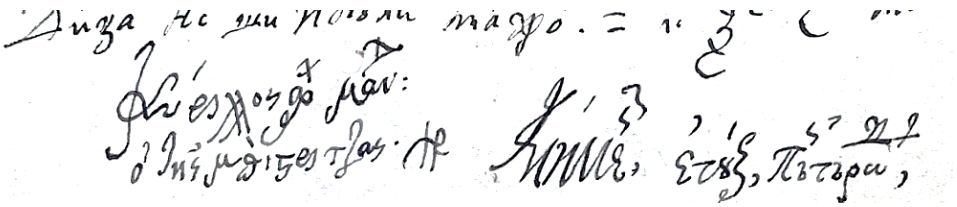

<Pe verso-ul filei a doua>: ҂зсоѕ <7276> маи і <10>; μερασία τον κατζηβελον με την μπίστριτζα / Împărțirea țiganilor cu Bistrița[1].

ANI, Fond Mănăstirea Sfântul Sava, XXVIII/48. Original, difolio .

[1] Transcrierea și traducerea aparțin doamnei Lidia Cotovanu, căreia îi mulțumim și pe această cale.

34. **1770 ianuarie <f. z.>**

De la boerii Divan(u)lui Cnejâii Mold(o)vvii

Să face știre cu această carte a Divan(u)lui că după salvogvardie preînălțat(u)lui feldmar(e)șal ce s-au dat svinții sali Climent egumenul Mănăstirii Pângărațâi ot țânut Niamțului ca să aibă treidzăci liud(i) pentru slujba și posloșanie mănăstirii, iată s-au dat și de la Divan această carte, și să poronceşti dum(nea)v(oastră) ispravnici(i) ca după salvogvardie înălțmii sali să urmați și acești treidzăci liud(i) să nu să superi întru nimică la orice rândueli vor fi pe alți lăcuitori, fiind că s-au lăsat să fie pentru slujba și posloșanie mănăstirii.

L(upu) Balș (log)(o)f(e)t <m.p.>.
Vas(ile) R(oset) hat(man) <m.p.>.
Ion Cant(acuzino) vist(iernic) <m.p.>.
Cost(ache) C(rupen)schi spat(ar) <m.p.>.
Arg(hiri) ban <m.p.>.
Alixand(ru) pah(arnic) <m.p.>.
Gen(arie) 23: 1770.
S-au trecut la condică.
Ște(fa)n.

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/146. Original, difolio.

https://biblioteca-digitala.ro

35. **1771 ianuarie <f. z.>**

De la Divanul Moldovii

Să face știre pintr-această carte de la Divan voao vornicelor și tuturor lăcuitorilor ce vă aflați șăzători pe moșiile Mănăstirii Pângărații, că viind sfinția sa egum(enul) de la mănăstire, au arătat cum că la toate céle obicinuite ale pământului nu vă supuneți a sluji la mănăstire, și a da dijma pe obiceiu și alte multe neagiunsuri că faceți egum(enului), care toate cercetându-să după buna dreptate ce s-au găsit cu cale, s-au hotărât în ce chip să să urmeze.

Adecă fiiștecare lăcuitoriu să aibă a sluji la mănăstire 12 zile într-un an, după cum să arată pin ponturi ce s-au obicinuit de la o vréme încoace, iar care lăcuitoriu nu s-a supune să slujască, să fie volnic egum(enul) a-l supune, iar de nu va avea trebuință egum(enul) de lucru să ia de tot căsariul câte 2 lei într-un an. Cârciume cu băutură pe moșiile mănăstirii numai egum(enul) și cei ce să vor învoi cu egum(enul) să fie volnici a vinde, iar cei ce vor îndrăzni fără voia egum(enului), pe unul ca acela să fie volnic egum(enul) a-l popri să nu vândă băutură. Dijma să ia egum(enul) din toate după obiceiu, fânéațile ce sânt pe moșiile mănăstirii să poprească egum(enul) cât ar fi pentru trebuința mănăstirii, și ce va mai trece să dea lăcuitorilor ce șăd pe moșiile mănăstirii cât va fi pentru trebuința bucatilor lor, iar ci va prisosi mai mult pesti trebuința lor, iarăș egum(enul) să fie volnic să o dea cu-i va vrea. Morile ce-au făcut unii din lăcuitori cu cu tocmeală cu egum(enul) ce au fost mai înnainte, acia tocmeală să nu să ție în seamă, și morile să le ia egum(enul) supt stăpânirea mănăstirii, cum și morile ce s-au obrăznicit unii din țărani de au făcut în tăriia lor pe moșiile mănăstirii, de va fi făcută de curând și n-au apucat a-ș(i) scoate cheltuiala ce au făcut cu moara și cu iazul, să-i întoarcă egum(enul) cheltuiala și să ia moara supt stăpânirea mănăstirii. Și acia cheltuială să să prețuască prin marafetul Isprav(niciei).

Pentru munți pe unde sânt locuri de stâni, să aibă a să tocmi cu stăpânul munților și așa să pue stână, și cu prețul ce ar da alții streini, dându acei de loc mai volnici să fie acei de loc. Pentru munți să aibă a să așăza vânătorii cu egum(enul) după cum au fost obiceiul vechiu. Lăcuitorii cum și bejănarii să nu fie volnici a șădea pe loc de țarină sau de fâneațe ce numai la siliște. Și pentru acei ce vor șădea pe loc de țarini și de fâneațe, de nu s-or ridica de voia lorca să meargă la siliști, scriem dum(nea)v(oastră), de primăvară și fără voia lor să-i râdicați și să-i așăzați la sate unde trăesc și alți lăcuitori.

Deci după hotărârea ce s-au arătat mai sus să aveți a urma și a da ascultare la toate, și scriem dum(nea)v(oastră) ispravnici, oricare din lăcuitori nu s-ar supune după hotărârea ce s-au arătat mai sus, pe unii ca aceia să-i cerți ca să să veghe și alții.

҂ⲁ͡ⲯⲱⲁ <1771> ⲅⲉⲛ(ⲁⲣⲓ̈ⲉ).

(Lupu) Balș (log)(o)f(e)t <m.p.>.

Sturzea vor(nic) <m.p.>.

Vasile Roset hat(man) <m.p.>.

https://biblioteca-digitala.ro

Alixand(ru) pah(arnic) <m.p.>.

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/144. Original, difolio.

36. **1771 ianuarie 27**

Căpitanului Ion de plăeși, săn(ă)tate. Pentru 29 de oameni din plăeși ot Pânpărațî[1] pe cari i-au dat Divanul cu izvodî iscălit ca să fii pentru poslușanie Mănăstirii Pângăraț(i)lor. Deci să cauțî de acum înnainti la triaba, plăeșii întru nimic să nu te atingi a-i mai supăra, ce să fii pentru a a mănăstirii poslușanii după poronca Divan(u)lui și să le spui că după poronca Divan(u)lui iat(ă) le poroncim și noi să cauti cu toții să fii supuși și să de ascultar(e) la toati slujbile și poslușaniile mănăstirii, fiind că cu slujbi și poronci n-au a să supăra, că or(i)cari nu s-a supuni și n-a da ascultari la cel(e) ci-i va poronci părinteli igumen, să știi că să va pedepsî. Aceasta.

҂ а҃ψѡа <1771> ген(арїє) к҃з <27>.
Ion Razu stol(nic) <m.p.>.
Iord(ache) D(a)r(ii) spat(ar) <m.p.>.

<Pe fila a doua>: ἐπέρασε κ(αὶ) εἰς τον κόντηκα / A intrat şi în condică; Ce o ține Lățscărachi vor(ni)c.

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/159. Original.

[1] Pângărați.

37. **1771 mai 5**

Către dum(neavoastră) păh(arnice) Vasâli Ruseti i dum(neavoastră) spăt(are) Iordachi Darii, is(pravnici) de țin(u)tu(l) Niamțul(u)i de la Divan(ul) Cnejii Moldovii.

Poroncă.

Pentru că aice la Divan ni-au arătat sfinție sa Climent, egumin de la Măn(ă)stire(a) Pângărații ot ținut(ul) Niamțului, cum că ar fi având sfânta măn(ă)stiri o moșioară, anumi Săliște ot Almaș, departi de Dobreni ca la pol ceas, avându și urici de miluire de la mărie sa răpăosat(ul) Pătru vodă, și păr(ă) acmu ar fi stăpânit-o cu pace, iar de la o vremi încoaci luându-ș(i) Fotie cu cumpărătură moșie Mășcăteștii de la Neculai Jora, au dat-o zăstri dumisali stol(nicului) Ștefan Catargiu, și mai cumpărându stol(nicul) o sumă de pământuri în sat în Dobrini de la niști răzăș(i) mazili carii sânt șezători la acel loc la acel loc, au vinit de s-au aședzat cu șidere(a) dumisali în Dobreni.

Și fiind că moșie Mășcăteștii și Dobrenii să înpreună în hotară cu moșiile acistor măn(ăs)tiri, Bisericanii, Păngăraților i Gârcina, Precista de Roman, cu Budeștii, și cu

https://biblioteca-digitala.ro

dumn(e)alui Costin Darii, aciste hotară să alătură și să înpreună cu aceli 2 moșii ali dumisali stol(nicului) Ștefan, din cari arată părintili numit egumen, cum că să întinde stol(nicul) de intră și în moșiile măn(ăs)tirii de li e mai pe giumătati, după cum viți înțălegi dum(neavoastră) mai pre largu din răvaș de jalobă ce-au dat.

La cari cerșindu-ș(i) driptati de la Divan, iată scriem dum(neavoastră) să cercetaț(i) pricina aceasta foarti cu cu amăruntul și în frica lui Dumnăzău și pe scrisori și dresă ci or fi avându și o parti și alta, să le hotărâți moșiile măn(ăs)tirii despre moșiili dumisali Ștefan Catargiu, puindu și p(i)etre în sămni ca să nu să asupriasc(ă) piste driptate, și pi hotăre ci viț(i) face după cum viț(i) găsî cu cali și cu driptate prin mărturie dumilorvoastre să înștiințaț(i) Divanul. Aceasta, și fiț(i) dum(neavoastră) săn(ă)toși.

҂ⲁ͡ⲯⲱⲁ <1771> ⲙⲁⲏ ⲉ͡ <5>.

Ai dum(neavoastră).

(Lupu) Balș (log)(o)f(e)t <m.p.>.

Sturzea vor(nic) <m.p.>.

Cost(an)d(i)n vornic <m.p.>.

(...) <m.p.>.

S-au trecut în condică.

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/143. Original, difolio.

38. **1771 iunie 17**

Către dum(neavoastră) isprav(nici) di țin(utul) Niamțului Ioan Raz(u) stol(nic) i Iordach(e) Darie spăt(ar).

De la Divan(ul) Cnejii Moldovii

Poroncă

La Divan au dat jalobă Climent, egum(enul) di la Măn(ă)stire(a) Pângărații, că are o moșiie, anumi Almașul, la țin(utul) Niamțului, din care moșie au fost cuprinsu cu înpresurare o bucată de loc Măn(ă)stire(a) Bistrița, și mergând dumn(eavoastră) acolo ați hotărât și ați diosăbit parti mănăstirii după dovezâle ci ați găsât, dar pietri n-ați pus păr(ă) acum.

Pentru care iată scriem dum(neavoastră) să cercetați și di n-ați hotărât precum zâci egum(enul), să mergiți să faceți hotărâre strângând fați atâta pi egum(en) de Bistriță, cât și pe alți înpregiuraș(i). Și după cum viți cunoaște cu dreptati să faceți alegere și hotărâre stâlpind cu pietri hotară și să dați și mărturie hotarnică la parti(a) ci s-a căde.

Balș (log)(o)f(e)t <m.p.>.

Arg(hiri) ban <m.p.>.

Alixand(ru) pah(arnic) <m.p.>.

1771 iuni(e) 17.

https://biblioteca-digitala.ro

Trecută în condică de Ștefan condicar.

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/145. Original.

39. **1772 iunie 23**

De la boerii Divanului Cnej(iei) Moldovii.
Cătră ispravnicii de ţin(utul) Niamţului.

Să face ştiré dum(nea)v(oastră) că la Divan au jăluit părintele egumen de la Măn(ă)stirea Pângăraţii cum că dum(nea)v(oastră) după carte(a) Divanului şi după izvod iscălit de la Divan ce ari pentru 30 liudi poslușnici ce i s-au dat cu salvogvardie preînălţat(u)lui feldmar(e)şal ca să fie pentru poslușanie măn(ă)stirii, nu-i ţineţi în samă. Pentru care iată şi acum cu această carte scriem dum(nea)v(oastră) să căutaţi şi după carte(a) Divanului şi izvod iscălit de Divan ce ari egumen(ul) la mână să urmaţi şi întru nimică să nu fii supăraţi aceşti 30 poslușnici, ce să fii numai pentru slujba sfintei măn(ă)stiri.
Balş (log)(o)f(e)t <m.p.>.
Sturzea vor(nic) <m.p.>.
Con(stan)d(in) Grecean(u) ban <m.p.>.
Alixand(ru) pah(arnic) <m.p.>.
Ion Canta(cuzino) vist <m.p.>.
(...) spat(ar) <m.p.>.
Co(sta)nd(in) Grece(an) ban<m.p.>.
Alixand(ru) pah(arnic) <m.p.>.

1772
iuni(e) 23.

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/148. Original, difolio.

40. **1772 iulie 10**

Din poronca dum(nealor) veliţilor boeri ai Divanului Cnejii Moldovii ne-(a)u venitî carti ~~Divanului~~ întru care ni să poronceşti ca să hotărâm moşie Sălişti a Sfintii Măn(ă)stiri a Pangaraţilor de cătră moşiia Măn(ă)stirii Bistriţii şi de cătră alti hotar(e), arătând la Divan sfinţâia sa părintile Climent, egumenu ce esti la Pangaraţi, că această moşie Săliştea esti înpresurat(ă) de cătră alte hotară.

După poronca Divanului am urmat şi am mărs la locu undi esti această moşie şi p(r)in scrisori şi hrisovu Măn(ă)stirii Bistriţii am cercetat hotaru(l) aceştii moşii Săliştii a Măn(ă)stirii Pangaraţilor, şi s-au găsât hotaru(l) aceştii moşii din Pietrile Albe ce sânt dispre Hărcă, şi mergi drept din piatră în piatră ce s-au pus o piiatră într-un picioru în câmp la

https://biblioteca-digitala.ro

Pietrile Albe, și altă piiatră pisti drum(ul) Almașului ce mergi la piiatră, și altă piiatră pisti pârâu într-un picioru, și una în movila de lângă vale ce-i zic Căcacea. Din movilă dreptu supt de(a)lu la bouru vechiu ce esti într-un jugastru cu trei craci, alăture s-au pus piiatră și s-au făcut și bouru nou într-un fagu mare iar cu trei craci. De acole mergi drept pe picior la de(a)lu pân(ă) în fântâna lui Varlam p(r)in pădure, și iarăș să să știi din sus dispre Almașu din Pietrili Albe de când s-au zis mai sus mergi hotaru(l) în Comori dispre apa Almaș(u)lui, de acole în fântâna albă, din fântâna albă în gura pârâului, din gura pârâului mergi dreptu pe drum în apa Almașului în matca vechi, și totu matca vechi în jos pân(ă) în capul hotarului undi au fost metocu(l) Măn(ăsti)rii Pangarații.

Și cercetând pricina aceștii moșii Săliști, așa am găsit cu cale și cu dreptati și am hotărât și noi și am dat această carti de hotărât la mâna sfinții sale părintelui Climent, egumănu(l) de Sfânta Măn(ă)stire Pangarații ca să-i fii de încredințare. Aceasta.

*ⲁ͡ⲯⲱⲃ <1772> ⲓⲟⲗⲏⲏ ⲓ̂ <10>.

Iordache Darii is(pravnic) <m.p.>.

Κύριλλος ἀρχιμανδρίτης ὁ τῆς Μπίστριτζας <Chiril, arhimandritul Bistriței>[1] <m.p.>.

<Pe verso-ul filei a doua>: Siliștea ot Almaș; N° 187; 1772 iulie 5.

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/147. Original, difolio; *Ibidem*, I/6. Rezumat.

[1] Transcrierea și traducerea din limba greacă aparțin doamnei Lidia Cotovanu, căreia îi mulțumim și pe această cale.

41. **1773 aprilie 3**

De la boerii Divanului a Cnej(iei) Moldovii.

Către dum(nealor) ispravnicii de țin(utul) Niamțului, Ilie Ros(e)t biv vel pah(arnic), și

Poroncă.

Vi s(e) face știre că sfințiia sa chir Climentu, igum(enul) Măn(ă)stirii Pângăraților au dat jalbă la Divan cum că aproape de măn(ă)stire asupra Muntelui iaste un loc ce să numește Tarcăul, loc de hrană și poeni cu erburi de fânațe, și cu apă de pește, și mori țărănești, pe care loc să află și 20 de oameni trăitori, fiind moșiia măn(ă)stirii. Și acești oameni[1] (ce lă)[1]cuescu pe acea moșie, fiind plăeși, au vătăjălul lor, carele nu va să lase pe lăcuitori să lucrez(e) măn(ă)stirii céle 12 zâle, boerescul ce să cade, dup(ă) ponturile Divanului, ce va acel vătăjăl ca s(ă) ia acea moșie de la măn(ă)stire mai mult în dar de la măn(ă)stire făr(ă) voia călugărilor și să stăpâniască el moșiia, și dejma să ia el, și oameni să lucriaz(ă) lui, și să fac(ă) și alte negustorii și chivernisele a lui.

https://biblioteca-digitala.ro

Și întru acestu an nevrând părinții măn(ă)stirii ca să mai las(e) moșiia cu prețul ce da el mainainti, au vrut ca s(ă) ia moșiia supt stăpânirea măn(ă)stirii, și trimițând ig(u)m(enul) călugări ca s(ă) vaz(ă) céle ce vor fi pe moșie și să opriască și o vam(ă) de iarbă pentru triaba măn(ă)stirii, acel vătăjăl fiind om dârzu și sămăț, au ținutu calea călugărilor, și au sărit cu gâlceav(ă) și bătae, și i-au întorsu înnapoi. Mai multu văzându acel vătăjăl că n-a fi bine, au venit la igum(en) cu altî tovarăș a lui și au făcut tocmală cu ig(u)m(enul) ca s(ă) cosască de tot omul cât(e) o falce de fân în iarba măn(ă)stirii în loc osăbit, și să fie falcea drept șase zâle, iar pentru alte 6 zâle să dea câte un leu la măn(ă)stire și erburile să fie a lor să le cosască toate, cum vor fi pe moșie, și să dea și dejma din toate dup(ă) obiceiu.

Pe care așăzare au dat și zapis, și acel vătăjăl dup(ă) ce au cuprinsu toate erbile și li-au înpărțit cui au vrut cu ce ține de tocmal(ă), la care au cerut igum(enul) dreptate.

Ce iată să scrie dum(nea)v(oastră) ca s(ă) aduceți pe acel vătăjăl, și dup(ă) zapisul lor să-i supuneți la toate dup(ă) tocmală sau să li s(e) ia acea iarbă ce să poprise ca s(ă) să cosască pentru măn(ă)stire, și să înpliniți și câte 2 lei de cas(ă). În scurtu dup(ă) zapis să-i supuneți ca s(ă) nu mai vie j(a)lbă la Divan.

L(upu) Balș (log)(o)f(e)t <m.p.>.

Alixand(ru) pah(arnic) <m.p.>.

҂ⲁ͡ψⲱⲅ <1773> ⲁⲡ(ⲣⲓⲗⲓ̈ⲉ) ⲅ͡ <3>.

Прочит в͡ <2> ⲗⲱⲅ(ⲟ)ⲫ(ⲉ)ⲧ.

S-au trecut la condic(ă).

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/149. Original, difolio.

---

[1] Rupt.

42. **1773 aprilie 3**

De la boerii Divan(u)lui a Cnej(iei) Moldovei.
Către dum(nealor) ispravnicii de țin(utul) Niamțului, Ilie Roset biv vel pah(arnic).
Poroncă.

Vi s(e) face știre că sfințiia sa chir Climentu, igum(enul) Măn(ă)stirii Pângăraților, au dat jalbă la Divan cum că între poslușnicii măn(ă)stirii sântu 4 oameni, anume Dumitru, Lupul, Moisa și Ichim, oameni răi, semeți, nesupuși, gâlcevitori, arțăgari și bătăuși, fac de-a pururea răutăți și bătăi în toate părțile. Pân(ă) și în Streaja înpăr(ă)tiască au bătut cazacii și li-ar fi spart și capetile, și asupra călugărilor să scoală cu zorbale și ocări, vrându ei ca s(ă) fie de sineș volnici și nestăpâniți, după cum pre largu veț(i) pliroforisi dum(nea)v(oastră) din răvașul cel de jalbă a igum(enului) care vi s-au trimis.

Pentru carii dup(ă) jalba igum(enului), iată să scrie dum(nea)v(oastră) și vi s(e) poroncește de la Divan ca s(ă) trimiteți ca să aduceți faț(ă) pe acești oameni și să faceți cercetare. Și fiind dup(ă) cum jăluește igum(enul), dum(nea)v(oastră) să le ve[1]niți de hac

https://biblioteca-digitala.ro

dup(ă) vinili și faptile lor, supuindu-i suptu ascultarea și poroncile măn(ă)stirii la rândul lor[1], precum sântu și ceilalți lucrându céle 12 zâle pe an și altile ce vor fi, cum și dejma din sămănături încă să dea, și să fie supuș(i) igum(enului) spre trebile măn(ă)stirii, poroncindu-le ca s(ă) nu mai fac(ă) bătăi și alte zorbalâcuri, că apoi să vor giudeca cu Divanul.

L(upu) Balș (log)(o)f(e)t <m.p.>.

Alixand(ru) pah(arnic) <m.p.>.

҂ а҃ψѡг <1773> ап(рилїє) г҃ <3>.

Прочит вт(ори) лѡг(о)ф(є)т.

S-au trecut la condic(ă).

<Pe verso-ul filei a doua>: 1773 aprilie 3 / N° 150; Pentru apărare măn(ă)stiri(i) i (...)li domnești; Pen(tru) apărare măn(ăstirii).

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/150. Original, difolio.

EDIȚII: Vasile Mihordea, Ioana Constantinescu, Corneliu Istrati, *Documente privind relațiile agrare în veacul al XVIII-lea,* vol. II, *Moldova,* București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1966, p. 452-453, nr. 451.

[1] Șters, ilizibil.

43. **1774 ianuarie 24**

De la boerii Divanului a Cnejiei Moldovii.
Către dum(nealor) isprav(nicii) de țin(utul) Niamțului.

Să face știre dum(nea)v(ostră) pentru 30 liudi scutelnici ce are Mănăstire(a) Pângărații, care după poronca prea înălțatului feldmar(e)șal i s-au dat și cărțile Divanului, scriind dum(nea)v(oastră) ispravnicilor pentru acești liudi scutelnici din Pângărați(i) să nu-i puneț(i) la nici o orânduială, ce să-i lăsaț(i) să fie numai pentru slujba mănăstirii. Dar acum viind la Divan svinție sa egum(enul) mănăstirii, au arătat cum că dintr-acei 30 scutelnici, zăci liudi sânt foarte nesupuș(i) și înprotivitori, și nu numai că fac mare răzvrătiré și pricină de stricăciuni satului Pângărații, ce încă și mănăstire nu are nici o poslușanii de la dânșii, și au cerut de la Divan din oamenii de la Stejar să i să rânduiască10 scut(elnici).

Deci iată scriem dum(nea)v(oastră) pe acei 10 liudi ce-i va arăta svinție sa egum(enul) mănăstirii că sânt răi și nesupuș(i), de aice înnainte să-i puneț(i) dum(nea)v(oastră) la toate orânduelile ce or fi pe ținut și în locu(l) lor să scutiț(i) dum(nea)v(oastră) 10 liudi de la Stejar ca să fiie iarăș 30 scutelnici a mănăstirei deplin, după cum iaste poronca.

(Lupu) Balș (log)(o)f(e)t <m.p.>.

Cropiț(chi) vor(nic) <m.p.>.

https://biblioteca-digitala.ro

Iordache Canta vist(ier) <m.p.>.
Beld(iman) ban <m.p.>.
Alixand(ru) pah(arnic) <m.p.>.
(Constantin) Balș stolnic <m.p.>.
Iordachi spătar <m.p.>.
1774 ghen(arie) 29.

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/151. Original, difolio.

EDIȚII: Vasile Mihordea, Ioana Constantinescu, Corneliu Istrati, *Documente privind relațiile agrare în veacul al XVIII-lea,* vol. II, *Moldova,* p. 459-460, nr. 460.

44. **1774 ianuarie 29**

De la boerii Divanului a Cnej(iei) Moldovei.

De vréme ce sfințiia sa Climentu, igum(enul) de Pângărați au arătat la Divan carte(a) răposatului Mihai v(oe)vod Racoviț(ă) din ҂зсл <7230 / 1722 august 7>[1] dată igum(enului) și soborului măn(ă)stirii, cu care să fie volnic a opri și a apăra toate văile cu peștele din hotarul măn(ă)stirii, Valea Bolovanului, Brateșul Tarcăul, Frasinul, Ața și Cracul, să nu vânez(e) nimeni pește dintr-acesti văi, iar pe cine vor afla vânându pește sau altă hiar(ă) în hotarul măn(ă)stirii să aibă ale lua măn(ă)sterile. Și arătându igum(enul) că toți acei ce lăcuescu pe acele văi necontenit prindu pește și măn(ă)stirea n-are nici un folos, iată de la Divan încă s-au întărit măn(ă)stirii ca văile arătate mai sus și de acmu înnainti să fie apărate, nimeni să nu vânez(e) pește făr(ă) de știrea igum(enului) și a săborului, iar carii n-ar urma poroncii, acelora să li s(e) ia măistriile.

L(upu) Balș (log)(o)f(e)t <m.p.>.
Cropiț(chi) vor(nic) <m.p.>.
Arg(hir) post(elnic) <m.p.>.
Alixand(ru) pah(arnic) <m.p.>.
Cost(antin) Balș stolnic <m.p.>.
M. Dira post(elnic) <m.p.>.
҂аѱѡд <1774> ген(арїе) кѳ <29>.
Прочит вт(ори) лѡг(о)ф(е)т.
S-au trecut la condic(ă).

https://biblioteca-digitala.ro

<Pe verso-ul filei a doua>: Cărți pen(tru) păduri și pen(tru) vânare peștelui di pe pâriie să nu îndrazniasc(ă) nime fără știre egum(enului).

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/152. Original, difolio.

[1] ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/117; A se vedea documentul nr. 8 din studiul de față.

45. **1774 ianuarie 29**

De la boerii Devanului a Cnej(iei) Moldovii.

Către dum(nealor) Ilie Ros(e)t biv vel pah(arnic) și Iordache Gheuca, isprav(nici) de țin(utul) Niamțului.

Să face știre dum(nea)v(oastră) că sfințiia sa Climentu igum(en) de la Măn(ă)stirea Pângărații între 30 liude ce are scutelnici măn(ă)stirea, dup(ă) poronca preaînălțatului feldumar(e)șal și a Divanului zéce liude sântu foarte nesupuși și înpotrivitori, oameni răi, gâlcivitori și ocărâtori, carei în multe rânduri s-au râdicat și asupra igumi(ni)lor ce-au fost dup(ă) vremi la acea măn(ă)stire, și nu numai că fac mari răzvrătiri și aduc pricini de stricăciune satului Pângărații, ce încă și măn(ă)stirea n-are nici o poslușanie de la dânșii.

Pentru care oameni arătat-au igum(enul) și mărturie la Divan de la arhimandritul și igum(enul) de Biséricani Misail, și Eftimie Canano, ig(u)m(enul) de Săcul, și Sălvestru, igum(enul) de Hangu, întru care arată toate faptile și răutățile acelor oameni, care mărturie iasti iscălită și de dum(nealui) pah(arnicul) Iordache Darie, ce-au fost isprav(nic), cum că pe acei oameni i-au certat și i-au pedepsit de multe ori, și nu s-au părăsit de faptele lor.

Deci fiind că acei oameni sântu aducători de gâlcevi și de toate răutățile, care aduc supărare măn(ă)stirii de nu să poate odihni dup(ă) cum ni-am adeverit și din mărturiia arătată mai sus. Iată de la Divan să scrie dum(nea)v(oastră) cu hotărâre asupra primăvării să-i râdicați pe acei 10 oameni ce va da igum(enul) izvod din satul măn(ă)stirii și să-i mutați într-alt sat unde veți socoti, afar(ă) în ținut, pe carii să-i puneți și la rânduelile Divanului, dup(ă) cum să scrie dum(nea)v(oastră) prin deosăbite carte și să odihniț(i) măn(ă)stirea de acei oameni răi și răzvrătitori ca s(ă) nu mai vie jalbă la Divan de la măn(ă)stire pentru dânșii.

L(upu) Balș (log)(o)f(e)t <m.p.>.
Cropiț(chi) vor(nic) <m.p.>.
Arg(hir) post(elnic) <m.p.>.
Alixand(ru) pah(arnic) <m.p.>.
Cost(antin) Balș stolnic <m.p.>.
M. Dira post(elnic) <m.p.>.
҂аѱѡд <1774> ген(арїє) к҃ѳ <29>.
Прочит вт(ори) лѡг(о)ф(є)т.
S-au trecut la condic(ă).

https://biblioteca-digitala.ro

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/153. Original, difolio.

46. **1774 februarie 3**

Cuvioasă arhimandrite și egumene a Svintei Mănăstiri Bisericanii chir Misaile, să fii sănătos și blagoslovit. Cuvioșie sa Climent, egum(enul) Măn(ă)stirii Pângărațul, ni-au arătat cum că moșiia Pângărațul a aceștii mănăstiri să înpreună cu hotarul moșiei Bicazul a Bisericanilor la răpe. Și fiind că răpile acéstea sânt în hotarnica Pângăraților ca să le stăpânească, și din ce pricină nu să știe că le stăpânéște Bisericanii, au cerșut ca să să facă cercetare pentru acéle râpe.

Pentru care scriem cuvioșii tale ca înpreună cu numitul egum(en) să vă adunați la locul acel de pricină, și scoțind scrisorile ce viț(i) fi având și o parte și alt, atâta din scrisori, cât și din mărturiile oamenilor ce vor fi știind, precum să va afla cu cale și cu dreptate să vă așăzați ca să nu mai fie pricină. Iar neputându-vă învoi, să vă puneți zi de soroc ca să veniți să vă judecați și să ia sfârșit pricina cu driaptă hotărâre. Aceasta.

҂ѧ҃ѱѡ҃д <1774> ф҃єв(рꙋарїє) г҃ <3>.

Gavriil Mitropolit <m.p.>.

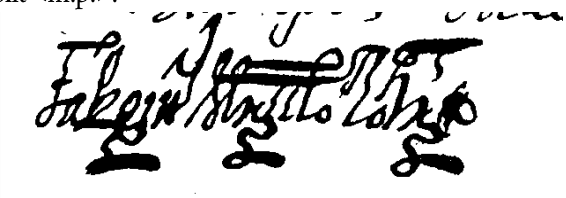

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/154. Original, difolio.

47. **1774 iunie 14**

În izvodul de scutelnicii mănăstirilor ce s-au dat la Departamentul oștenesc s-au pus 60 liudi scutelnici Măn(ă)stirii Pângărațului, pentru care s-au dat la mâna egumen(u)lui aceast(ă) țidulă ca să-i fie de încredințare. Aceasta.

1774 iunii 14.

Gavriil Mitropolit <m.p.>.

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/155. Original.

https://biblioteca-digitala.ro

48. **<1776?> ianuarie 10**

Prea înălțate doamne,

Jăluim măriei tale pentru dum(nealui) ban(ul) Ștefan Catargiu, că având Măn(ă)stirea Pângărațul o moșioară, anume Siliștea ot Almașul Mic danie de la răposatul Pătru v(oe)v(o)d, dum(nealui) banul luând moșiia Mășcăteștii de zéstre de la Fotie Lipțan, și fiind că să înpreună aceste moșii în capete, s-au tinsu și au luat moșiia măn(ă)stirii în jumătate și o stăpânește dum(nealui). Rugăm să fie mila măriei tale să ni să rânduiască hotarnici, dum(nealui) pah(arnicul) Iordache Darie și dum(nealui) jicniceriul Sandul din Bădești ca s(ă) meargă la fața locului, și după scrisori și stăpânire véche și după mărturiile lăcuitorilor bătrâni să s(e) hotărască moșiia cu dreptate prin carte de bluestem. Așa rugăm, și ce a fi mila măriei tale.

Al măriei tale plecat rugător,

Climent, egum(en) Măn(ă)stirii Pângărați ot ținut Neamțul.

Carte la Is(prăvnicie) și la acești doi boeri să cerceteze cu amărunt scrisorili și dovezile ce vor arăta de îmbe părțile, și de vor cunoaște că are mănăstire(a) vreo strâmbătati, atunci să îndrepteze și precum va fi cu drept, în frica lui Dumnăzău după scrisori și dovezi să și hotărască.

Vtori (?) log(o)f(e)t.

ген(арїє) ї <10>.

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/170. Original.

49. **1776 ianuarie 11**

† Иѡ Григориє Алеѯандрꙋ Гика в(ѳє)в(ѳ)да, Б(ѳ)ж(їю) мил(ѳ)ст(їю), г(ѳс)подар(ъ) Земле Молдавскои. Cinstiț(i) și credincioș(i) boerii domnii mele dum. Lăscărache Ros(e)t vel spat(ar), is(pravnic) de țin(u)t(ul) Neamțului, i dum. Iordache Darie biv vel pah(arnic), i Sandul sulgériul. Vă facem știre că domnii mele au jăluit rugătoriul nostru Climent, egum(enul) de la Măn(ă)st(i)rea Pângărații ot Neamți, arătând că are mănăstirea o moșie la ținutul Neamțului, anume Siliștea ot Almașul Mic, danie de la domnie sa Petru vodă, care moșie să lovește în capete cu moșiia Mășcăteștii a a dumi(sale) banului Ștefan Catargiu, și s-ar fi (în)tinsu banul Catragiu cu moșiia dumisale Mășcăteștii și ar fi luat moșiia mănăstirii în gium(ă)tate. Și cerșindu-vă pe dum(nea)v(oastră) boeri hotarnici ca dupe scrisori ce are să hotărască moșiia Siliștea a mănăstirii.

Iată că vă scriem, luând cartea domnii mele să mergeț(i) la numita moșie și fiind față și dum(nealui) banul Catargiu cu toate scrisorile moșii Mășcăteștilor, cât și alți răzași înpregiurași, să cercetaț(i) toate scrisorile de îmbi părțile, și așa pe arătarea scrisorilor și

https://biblioteca-digitala.ro

mărturii a oameni bătrâni să alégeț(i) și cu dreptate să hotărâț(i) moșiia măn(ă)stirii, atât despre moșiia Mășcăteștii a dumn(ealui) banului Ștefan Catargiu, cât și despre moșiile altor înpregiuraș(i), stâlpindu-le și cu pietri hotară. Să-i daț(i) și mărturie hotarnică în semen iscălită de dum(nea)v(oastră) și de toț(i) răzeșii și înpregiurașii câț(i) să vor tâmpla la hotărât, iar cându vreo parte nu s-ar odihni cu cercetarea și hotărârea ce veți face-o dum(nea)v(oastră) acolo, atun(ci) atât egumenuluiu, cât și dumn(ealui) banului Ștefan Catargiului, să le puneț(i) zi de soroc, și cu mărturiia dum(nea)v(oastră) scriindu-ne toată pricina pre largu, să vie la Divan. Aceasta scriem.

҂ѧψѡѕ <1776> ген(арїє) аі <11>.

Прочи вел вор(ник).

S-au trecut la condica Divanului.

D(...) Andrii izbași.

<Pe verso-ul filei a doua>: 1776 iunie 11 / N° 157; Mănăstirea Pângărați. Sarata.

Arhivele Naționale Iași, Fond Mănăstirea Pângărați, III/157. Original, difolio, sigiliu oval.

50. **1779 ianuarie 23**

† Dat-am scrisoaria noastră noastră la mâna frății sale igum(e)nului de Păngărați chir Daniil, precum să s(e) știe că s-au învoitu un țiganu a Mănăstirii Bistrița, anum(e) Petre a lui Istrate, țiganu a Bistriții, și acestu Petre au luat o fată de țiganu a Mănăstirii Păngărațului, anume Mar(ia)[1], fată lui Gligore Mo(a)leș, și cându a trimite egum(enul) de Păngărați vreun țiganu la Bistriță ca să ia vreo țigancă, să fie nepopritu să ia țigancă ori în ce vreme. Și aceasta țigancă s-au luat în urma înpărțălii ce s-au făcutu în zilele proigumenului Chiril, Mănăstire(a) Bistrița cu Mănăstire(a) Păngărațu.

Și pentru credința ni-am iscălit.

҂ѧψѳѳ <1779> ген(арїє) кг <23>.

Igum(en) de Bistriț(a) Ioasaf <m.p.>.

ANI, Fond Mănăstirea Sfântul Sava, XXVIII/51. Original.

[1] Altă cerneală.

51. **1779 ianuarie 23**

Cu aceasta scrisoaria a noastră să face încredințare precum că învoindu-să Ion, țiganu(l) Mănăstirii Bistrița, cu o țigancă a Mănăstirii Pă(n)gărațului, anume Vărvara, vrându ca să s(e) însoari, avându Vărvara patru copii, doi feciori și doao fete cu bărbatu cel dintâiu a țigancii, cu acești copii să n-aibă triabă Bistriț(a) iar câtu pentru țigancă să rămâe Bistrița datoare Păngărațului să-i dia altă țigancă oricându va ceri Păngărațu. Și

https://biblioteca-digitala.ro

aceasta țigancă ce este mai sus numită este fată lui Zotic țiganu, dreptu țiganu a Păngărațului, și această țigancă Vărvara s-au luat de la Păngărați în urmă înpărțălii ce s-au făcut cu proigumenul Chiril, Mănăstire(a) Bistrița cu Mănăstire(a) Păngărațu.

Și pentru credința ni-am iscălit.

҂ а҃ѱ҃о҃ѳ҃ <1779> ген(арїе) к҃г <23>.

Igum(en) de Bistriț(a) Ioasaf <m.p.>.

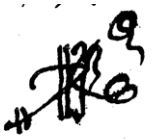

ANI, Fond Mănăstirea Sfântul Sava, XXVIII/52. Original.

52. **1780 martie 15**

† **Иѡ Кѡстандин Димитриє мѹрѹз во(єво)да, Б(ожїю) мил(о)стїю г(ос)п(о)дар(ъ) Землє Мѡлдавскѡи.** Cinst(it) și credincios boeriul domnii mele, dum(nealui) Iancu Razul biv vel spat(ar), staroste de Putna, săn(ă)t(ate). Să face știre dum. că domnii mele au jeluit rugătoriul nostru Daniil, egumenul de la Pângărați(i), arătând că are monastirea un vad de moară și cu șepte pământuri la țin(u)t(ul) Putnei pe Gârle la satul Ivănceștii cu doao zapise de cumpărătură de la un Androncea, nepotul lui Gavril Curea, și cu carte g(o)sp(o)d de la domniia sa Vasile vodă de întăritură, și ar fi stăpânit mănăstirea vadul acela cu acele șepte pământuri, făcând și moară acolo.

Iar dupe ce s-au stricat moara, dând și nepăcile, au rămas locul acela necăutat de mănăstire și l-ar fi stăpânit până acmu cine cum au vrut. Acmu vrând egum(enul) să triimită omul mănăstire(i) să ia acele pământuri la stăpânirea mănăstirii și să facă și moara acolo, au cerut ca dupe scrisorile vechi să i să dea și carte g(o)sp(o)d de la domnie me să poată lua vadul acel de moară și acele șepte pământuri la stăpânirea măn(ăs)t(irii).

Pentru care scriem dumn(eatale) să-i cercetezi scrisorile ce zice că are măn(ă)stirea și să faci cercetare cine stăpânește acmu vadul cel de moară și acele pământuri și de când și cu ce temei, cum și de au stăpânit mănăstirea mai înainte acolo cu acele scrisori și până la ce vréme. Și de nu are nimea a răspunde pentru acel loc și pentru acel vad de moară, fiind drept al mănăstiri(i), să ne înștiințeze, și atunci i s-a da carte g(os)p(o)d de stăpânit dupe cum cere, iar de are cineva a răspunde pentru acel loc, le vei pune zi de soroc și cu mărturiia dum. să vie la Divan. Aceasta scriem.

1780 mart(ie) 15.

Прѡчи вел лѡг(о)ф(є)т.

S-au trecut la condică.

<Pe verso-ul filei a doua>: Cinst(it) și credincios boeriul domnii mele, dum(nealui) Iancu Razul biv vel spat(ar), starosti de Putna. Datise zdraviem. Ivănceşti; 1780 martie 15.

https://biblioteca-digitala.ro

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/158. Original, difolio, sigiliu în ceară roșie.

53. **1781 iunie 11**

Cu plecăciuni închinându-mă sărut cinstită mâna svinții tale.

Plecată scrisoare(a) me di altă nu este cătră svinție ta, făr(ă) decât dum(nealui) pah(arnicul) Andriiu Iancul mi-au arătat că având un țigan fugar, anumi Irimie țigan, și fugind di la casa dum(i)sali au nimerit acolo la svinție ta în țiganii mănăstirii, și însurându-si au luat pi o țigancă a mănăstirii, și triimițindu pah(arnicul) Iancul ca să-ș(i) e țigan(ul) di la svinție ta, țigan(ul) l-ai fi dat, dar țiganca n-ai vrut ca să o dai, făcând răspunsu ori să-ț(i) triimată 150 lei, ori să-ț(i) triimată șăsi epi de herghelii, ori să-ț(i) triimată răvaș di la mini precum că-ț(i) voiu răspundi svinții tali pentru țiganca aciasta cu altă țigancă din țiganii domnești. Carili viindu dum(nealui) pah(arnicul) Andriiu Iancul mi-au arătat și răvaș ci i-ai scris svinție ta, și fiind că pah(arnicul) Andriiu la înpărțala ci au avut cu domnie au dat o țigancă mai multă la domnie, adică pe (...)[1], ci esti măritată după (...)[1], țigan strein g(os)pod, pi cari esti datoari domnie să-i de o țigancă în loc.

Pentru aciasta poftesc pe svinție ta să dai pi țiganca ci esti cununată după acest țigan al dum(nealui) pah(arnicul) și domnie a răspundi svinții tali cu țigancă la loc din țiganii streini ci ai svinție ta pripășiț(i) la mănăstiri. Iar di ai a răspundi svinție ta pentru acei țigani, găsăști alți țigani nemernici acolo din Țara Unguriască ori din Cordun și-mi trimiti numili lor. Și eu arătând mării sali lui vodă oi faci carti g(os)pod pe dânșii măcar di or și mai treci la mănăstiri un suflet, doă, nu s-or băga în samă, numai poftesc pe sfinție ta făr(ă) greș pe țiganca de sus arătată să o dai la omul triimis al dum(nealui) pah(arnicul) Andriiu Iancul, și cu acest triimis să înștiințăzi ci țigancă ori țigan ai găsit ca să-ț(i) de domnie la loc să știu să ți să facă și luminată carte pe dânsul tot acmu în grabă, că eu să s(e) mai întârzii nu voiu, nici mă amestic cu întârdieri, ce acum îndată voiu să ia sfârșit aciastă triabă, că omul nu știi ce i să întâmplă și nu voiu să fiu legat a da țigancă svinții tali după vremi ci acum îndată poftesc[2] pi svințiia ta ca să-m(i) trimiț(i) însămnari să-ț(i) trimit și carte g(os)pod să e sfârșit cu aceasta.

1781 iuni(e) 11.

A svinții tali plecat fiiu suflitisc.

Иордаки Зинт(ила) вт(ори) кам(араш) <m.p.>.

Pe verso-ul filei a doua>: Cinstit și al mieu părinte sufletisc svinția sa chir Daniil, eguminu svintii măn(ă)stiri Pângărații cu plecăciuné; ҂**а҃ψпа** <1781> **сеп(темврїе)** **а҃ї** <11>; τοῦ καμαράσουλ γεοργακη τζηντιλα διά την κατζιβέλα <[zapisul] cămăraşului Iorgachi Tzintila pentru țigancă>[3].

https://biblioteca-digitala.ro

ANI, Fond Mănăstirea Sfântul Sava, XXXIII/60. Original, difolio.

[1] Spațiu gol.
[2] Urmează cu altă cerneală.
[3] Transcrierea și traducerea aparțin doamnei Lidia Cotovanu, căreia îi mulțumim și pe această cale.

54. **1782 aprilie 10**

† Иѡ Кѡстандин Димитриє мꙋрꙋз во(єво)да, Б(о)жї(ю) мил(о)ст(їю) г(о)спѡдар(ъ) З(єм)ли Мѡлдавскои. Facem știre cu această carte a domnii mele pentru un Luca sin Adam țiganu g(os)pod, herar ungurian, care numit țigan înpreună cu țiganca și cu doi copii ai lui, anume Flore și Andrei, fiind dat domnie mea cu hrisov danie și miluire lui Macovei Țintilă vornicului de țiganii g(os)pod. Pentru cari țigan după aceia dând jalobă domnii mele rugătoriul nostru Daniil, egumenul de la Sfânta Mănăstire Păngărații ot ținut Niamțului, cum că acest Luca țiganul s-ar fi trăgând din țiganii mănăstirii ci sint fugiți din vremile di demult în Țara Unguriască, și măcarî că egum(enul) vreo altă dovadă adevărată n-au arătat cum că ar fi drept țiganu al mănăstirii, ce numai după arătare(a) țiganilor mănăstirii, ce zic că țiganul acesta ar fi dintr-acei țigani fugiț(i) de la mănăstiri în Țara Unguriască.

Deci după cerire numitului egum(en)u, nevrând domnie mea a să păgubi, i s-au dat Mănăstirii Păngăraților un selaș de țigani din țiganii g(os)pod, anume pe Ion țigan, (gos)[1]pod, herar ungurian cu țiganca lui și cu toți copii(i) lor, pe carii după osăbită carte(a) domnii mele ce s-au dat mănăstirii, să aibă a și-i stăpâni cu pace, cum și numitul Macovei Țintilă vornicul de țigani, după hrisovul g(os)pod ce i s-au dat la mână din anul ҂а҃ѱпа҃ <1781> нѡємв(рїє) і҃ <10[2]> să aibă a-ș stăpâni pe Luca sin Adam țigan cu țiganca lui și cu copii(i) lor cu bună pace și nesupărat de cătră nimini în veci. Aceasta.

҂а҃ѱпв҃ <1782> април(їє) і҃ <10>.

Treti pit(ar).

S-au scris și s-au trecut la condica Divanului de mini Andrei biv izbaș condicar[1].

BAR, Documente istorice, MCLXXI/242. Original, sigiliu mic octogonal.

[1] Rupt.
[2] Rupt; Lipsește cifra unităților.

55. **1784 decembrie 15**

Cu mila lui D(u)mnezău, Noi Alexandru Constantin v(oe)v(o)da domn Țării Moldaviei.

https://biblioteca-digitala.ro

† Facem ştire cu acest hrisov al domniei méle tuturor cui se cade a şti, că iată viind la Divanul domniei méle cuvios rugătoriul nostru Daniil egumenul de la M(ă)n(ă)stirea Pângăraţii ce iaste în ţinutul Niamţului, prin jaloba sa au arătat precum M(ă)n(ă)stirea Pângăraţii are o moşie la ţinutul Niamţului, anume Sărata, care din vechi s-au numit Silişte, care moşie s-ar fi stăpânind din vechiu de m(ă)n(ă)stirea aceasta după ispisoace vechi şi alte scrisori ce-ar fi având. Dar fiind că de la o vreme moşiia aceasta se înpresura cu stăpânirea de cătră cei cu moşiile de pin pregiur, după cercetarea ce au făcut acum la starea moşiei dumi(sale) banul Costandin Balş din poronca domniei méle, dovedindu-se cele adevărate semne şi margini a moşiei aceştiia, au cerşut acum ca după mărturiia hotarnică şi alte scrisori vechi ce are m(ă)n(ă)stirea să i se facă întăritură şi de la domniia mea pe moşiia aceasta.

Deci rânduit fiindu cu jaloba sa la al nostru cinstit şi credincios boiar, dumnealui Necolae Roset vel logofăt ca se cerceteze scrisorile ce are, la cercetarea ce au făcut dumn(ea)lui, aceste scrisori au arătat numitul egumen:

Întâi o mărturie hotarnică veche din anii 7142 <1634> mart(ie) 12[77] a unui Gheorghie Boţul, carele mărturiseşte precum trimis fiind de domnul Vasilie vodă ca se hotărască un sat, anume Silişte, din ţinutul Niamţului, pe Almaşul Mic, ce iaste al M(ă)n(ă)stirei Pângăraţii, au mersu la numitul loc, şi adunându oameni bătrâni şi pre toţ(i) megieşii de pin pregiur, după uricele şi scrisorile de la Petru vodă au hotărât moşiia aceasta din giur înpregiur, începându de la Petrile Albe şi pogoară în matca pârăului, şi din matca pârăului în moviliţ(ă) supt margini la capul piciorului din mijloc lângă mocirla Căcaţii, şi acolo s-au făcut buor într-un giugastru lângă cel vechiu. Şi apucă piciorul din mijloc la dial în pădure pân(ă) iase în fântâna lui Vârlan, şi din fântâna lui Vârlan în dreptul locului în în fântâna Rogoazăi, şi din fântâna Rogoazii în Lacul Porcului, şi din Lacul Porcului culmea dialului lui Bănilă pân(ă) într-un stejar unde au aflat bourul vechiu, şi s-au făcut şi altul nou. Şi de acolo tot culmea în gios pân(ă) într-un plopu[1] în care au aflat buor vechiu, şi iar s-au făcut şi altul nou înprotiva acelui vechiu. Şi din plopu în gios pân(ă) în Bâlcul lui Bălhac şi apucă piciorul[1] din mijloc şi pogoară[1] în gura pârâului Răchiţii, şi apucă pârâul Răchiţii în gios şi pân(ă) în Mitoh şi pân(ă) în matca Almaşului. Şi apucă matca veche a Almaşului în sus, şi tot matca veche a Almaşului iase în drumul vechiu, şi tot drumul vechiu pân(ă) în fântâna Albă, şi din fântâna Albă în dreptul locului într-o moviliţă unde iaste drumul vechiu, şi de acolo iar în Pietriş(i)le Albe de unde s-au început hotarul. Într-acest chip numitul acesta hotarnic Gheorghie Boţul hotărând moşiia aceasta după arătarea semnelor ce se pomenesc aice, scrie prin hotarnică că fiind cu priimirea tuturor megieşilor au dat scrisoarea sa aceasta de hotărât la mâna călugărilor ot Pângăraţi ca se stăpâniască, care scrisoare s-au văzut adeverită atât cu iscălitura numitului hotarnic

[77] Document fals; a se vedea DRH. A. Moldova, XXII (1634), volum întocmit de C. Cihodaru, I. Caproşu şi L. Şimanschi, Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1974, p. 341-342, nr. I.

https://biblioteca-digitala.ro

Boțul, cât și cu iscăliturile a oarecăruia Serapion, egumen de Bistriță, și Iosif de la M(ă)n(ă)stirea Râșca, înpreună și cu pecețile a acestor doao m(ă)n(ă)stiri și cu alte doao iscălituri a altora.

Al doilea, au mai arătat o carte g(o)spod cu pecete și iscălitura fericitului întru pomenire răpăosat părintelui domniei méle Costantin Nicolae v(oe)vod din anii 7242 <1734> gen(arie) 13 după giudecata ce au avut înnainte Divanului Anthim, egumenul de Pângărați cu egumenul de Bistrița pentru moșiia Silište pe Almașul Mic, care hotărându-se cu moșie Gârcina a M(ă)n(ă)stirii Bistriții au fost luat egumenul Bistriții fără dreptate o bucată de loc din moșiia M(ă)n(ă)stirii Pângărații, care carte g(os)pod de giudecată (după cercetarea ce s-au făcut atunce scrisorilor și uricelor amânduror m(ă)n(ă)stirilor) așa adeverează, cum că egumenul Bistriții piste dreptate au fost asuprind pe M(ă)n(ă)stirea Pângărații, fiind această moșie Silište, ce se chiamă Sărata, danie de miluire de la Petru vodă cu uric de întăritură[1] din[1] semne[1] în semne. Drept aceia hotărăște ca M(ă)n(ă)stirea Pângărații se-ș(i) stăpâniască moșiia aceasta precum au stăpânit-o din vechiu, arătându că hotarul moșiei se începe din Pietrile Albe în pisc și pogoară în matca iazului pe din sus de moșiia Gârcinii, iar iazul zice că au rămas de înpărțală a amânduror m(ă)n(ă)stirilor, apoi arată semnele iarăș după hotarnica veche, aceasta ce s-au pomenit.

Al treilea, au mai arătat o hotarnică din anii 1772 iulie 10 a dumn(ealui) pah(arnicului) Iordache Darie, iscălit fiindu și un Chiril arhimandrit, egumen de Bistriț(a), care numit(ul) boer hotarnic arată că poruncindui-se de cătră dumn(ea)lor veliții boeri ai Divanului Moldovei ca se hotărască moșiia Silište a M(ă)n(ă)stirii Pângărații despre alte hotară de cătră care se înpresura, după poroncă au mersu la starea locului și după cercetarea ce au făcut arată pietrile hotară pe unde sint puse.

Apoi au mai arătat numitul egumen și mărturiia dumn(ealui) banului Costandin Balșu din anul acesta din trecuta lună a lui oct(omvrie) 23, carele după cartea domniei mele ce i s-au scris, poruncindui-se ca se facă cercetare și alegere pentru înpresurarea ce se făcea moșiei Săratei a M(ă)n(ă)stirii Pângărații despre partea de moșie Oprișenii a M(ă)n(ă)stirii Bistriții, arată prin mărturie că după poronca domniei méle au mersu la starea locului, unde fiindu față atât Daniil, egum(enul) de M(ă)n(ă)stirea Pângărații, cât și sv(i)nție sa Iacov arhimandritul, egum(en) de M(ă)n(ă)stirea Bistriții, cum și toț(i) răzășii și înpregiurașii; Au făcut cu amăruntu cercetare întâi unui ispisoc ce au scos egumenul Bistriții de la domnul Vasilie vodă din 7153 <1645> iuli(e) 26, care ar fi arătându pre scurt semnele și hotarăle moșiei M(ă)n(ă)stirii Bistriții. Apoi după ispisoace vechi ce au văzut și după cartea g(os)pod hotarnică a răposatului domnu părintelui domniei méle care s-au pomenit pe moșiia M(ă)n(ă)stirii Pângărații, arată că purcegându spre cercetarea semnelor și hotarălor moșiei Silište, ce se numește Sărata, s-au început hotaru(l) din Pietrele Albe despre Hârcu în stânca cea mare, carele iaste diasupra piscului și caută spre răsărit. Și de acolo pogoară la vale în matca iazului alăture cu moșiia Obrișenii a M(ă)n(ă)stirei Bistriții, ce se numește Gârcina, și din matca iazului tae capul piciorului care vine despre zăpodii, și de acolo apucă scursura veche care vine despre Vale(a)

https://biblioteca-digitala.ro

Cacace, ce să începe de la groapa mălaiului, și de acolo drept pin capul piciorului din mijloc într-o moviliță alături cu valea Cacace supt margini, și de acolo apucă piciorul din mijloc la dial în pădure și iase la fântâna lui Varlam, și din fântâna lui Varlam merge drept supt bâtcă supt margine care iaste asupra piciorului despre Dărmănești, ce iaste din gios de Fundătură și merge drumul la Sărata. Și de acolo merge drept la fântâna Rogoaza, unde s-au găsit și piatră hotar și unde să înpreună și colțurile a trei moșii, anume Dărmănештii, Mășcătештii și Silište, ce se numește acum Sărata, și de acolo apucă la dial spre miazănoapte și merge într-o irugă (adecă drum sepat) pân(ă) în Lacul Porcului, și din Lacul Porcului apucă culme(a) dealului lui Bănilă și merge tot culmea în gios alături cu Mășcătештii, și pogoară piciorul din mijloc pân(ă) în gura pârâului Răchiții, și apucă pârâul Răchiții în gios pân(ă) unde dă în matca Almașului. Acolo s-au aflat trei buore unul drept altul și s-au găsit și locul unde au fost metocul M(ă)n(ă)stirii Pângărații, precum ar fi arătat și ar fi mărturisit și oameni bătrâni care au apucat și au văzut mitocul. Și de acolo apucă matca veche a Almașului în sus și tot matca Almașului pără unde iase în vadul drumului care merge în târgul Pietrei. Și din vadul drumului apucă drept la fântâna albă, și din fântâna albă în Comori și în moviliță alături cu Roșcanii Boțăștilor, și de acolo apucă la Pietrile Albe de unde s-au început hotaru(l) moșiei Seratei a M(ă)n(ă)stirii Pângărații, și acolo se înpreună hotarăle a trei moșii, adecă a Obrișenilor M(ă)n(ă)stirii Bistriții, a Roșcanilor și a Silištei (ce se numește Serata) a M(ă)n(ă)stirii Pângărații.

Care după aceste semne arătate ce li-au adeverit din vedere și din scrisorile M(ă)n(ă)stirei Pângărații Pângărații (arată banul Balș) că au făcut și hotărâre pe unde se se urmeze stăpânirea atât a moșiei M(ă)n(ă)stirei Pângărații, cât și a moșiei M(ă)n(ă)stirei Bistriții, fiind cunoscută înpresurarea ce se făcea moșiei M(ă)n(ă)stirei Pângărații de către moșiia M(ă)n(ă)stirei Bistriții, și de către Dărmănештii pah(arnicului) Iordache Darie, și de către Mășcătештii dumn(ealui) banului Ștefan Catargiu.

Deci, dar această mărturie hotarnică a banului Costandin Balșu prin cercetarea ce i s-au făcut de către dumn(ealui) vel log(o)f(e)t adeverindu-ne din arătarea dum(i)sale cum că urmiază semnele și hotarăle moșiei Seratei, tot după hotarnica veche și după carte(a) g(os)pod a răpăosat părintelui domniei mele ce sintu pomenite, și cu că iaste făcută cu dreptate.

Pentru acéia și domniia me am crezut, și iată printr-acest hrisov dăm și întărim M(ă)n(ă)stirei Pângărații pe moșiia Serata din ținutul Niamțului, care din vechiu s-au numit Silište, ca după tăriia scrisorilor acestor arătate se aibă a o stăpâni în toate semnele și hotarăle întocma precum se cuprinde prin hotarnica această de acum, cu pace și făr(ă) de nici o supărare de către nimine.

Și hrisovul acesta se-i fie de la domniia mea danie, miluire și întăritură pe moșiia aceasta cu tot venitul și cu tot hotarul cum se arată mai sus, neclintită și nestrămutată nici odinioară în veci, care hrisov s-au întărit cu al noastră domniască pecete și iscălitură.

҂ аѱпд <1784> декє(мврїє) єї <15>.

Ѡѡи Ѧлеѯандрꙋ вѳ(є)вѡда <m.p.>.

https://biblioteca-digitala.ro

Ни(колае) Рwсет вел лwг(о)ф(е)т прwчитwх <m.p.>.
S-au trecut la condica Divan(u)lui.
Andrei biv izbaș, condicar <m.p.>.

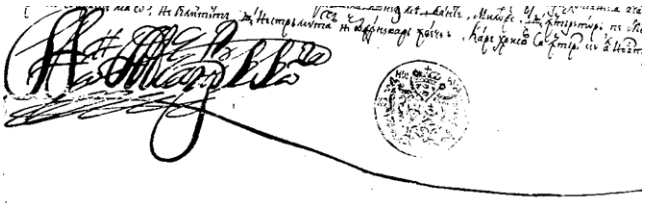

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, I/6. Original, difolio, sigiliu rotund.

[1] Rupt.

56. **<1785> iunie 25**

Prea înălțate doamne

Jăluesc mării tale că am pricină de giudecată cu egum(enul) de la M(ă)n(ăsti)re(a) Bistriț(e)i ot Neamțu, că în tărie făr(ă) de dreptate, de 5 ani îmi stăpânești o parte de moșie, din moșie Sarata ot țân(utul) Neamțului, ci iaste a Măn(ăsti)rii Pângărților, și m(ă)n(ăsti)re(a) să află păgubaș(ă) de venitul acei părți de moșié.

Mă rog mării tale, din poronca mării tale, se se scrii o carti g(os)pod dumi(lorsale) isprav(ni)ci(lor) de țân(ut) ca să facă cercetare, și dovedindu-să că această parte de moșie iaste cuprinsă în scrisorile Măn(ăsti)rii Pângărații și că egumenu(l) de Bistriți cu nedreptate au stăpânit-o, ce-a fi cu dreptu să înplinească vinitul părții de moșii ca să nu să păgubască măn(ăsti)re(a).

Și precum a fi mila mării tale.
Smerit rugător mării tale,
Daniil egum(en) Măn(ăsti)rii Pângărații ot Neamțu.
Mergi la dum(nealui) vel log(o)f(e)t.
юни(е) к҃е <25>.
(...) cluce(r).

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/169. Original, difolio.

57. **1785 iunie 25**

† Иw Алеѯандрꙋ Иwан Маврwкwрдат (воє)вода, Божию милости(ію) г(ос)п(о)дар(ъ) З(е)м(ли) Молдавскои. Cinst(iți) și credincioș(i) boerii domnii mele,

https://biblioteca-digitala.ro

dum(neata) Aleco Ianculeo biv vel agă i dum(neata) Ioniță Roset biv vel pah(arnic), isprav(nici) de țin(u)t(ul) Niamțului, săn(ă)tate.

Se faci ştiri că domnii mele ni-au jăluit Daniil, egumen(ul) Mănăstirii Păngărații ot Niamțu, arătând că egumenul de la Mănăstire(a) Bistrița ot țin(u)t(ul) Niamțului de cinci ani în tărie și fără dreptate ar fi stăpânind a parte ce-ar fi având Mănăstire(a) Păngărații în moșie Sărata, tot de la acel țin(u)t. Și cerșind dreptate să nu rămâe păg(u)baș de venitul ci a fi luat egumenul de la Bistriță de pe acea parte de moșie, iată scriem dum(nea)v(oastră) chemând față pe egumenul de la Bistriți să cercetați cu amărunt(ul) pricina aciasta, și de s-a dovedi că parte(a) aceia din moșie Sărata, cari a fi stăpânit-o egumenul de la Bistriță, esti driaptă a Mănăstirii Păngăraților, atunce tot venitul ce va fi luat egumenul de la Bistriță de pe acia parte să să înpliniască și să s(e) de egumenului de Păngărați(i) ca să nu să păg(u)b(e)ască.

Iar de a fi pricina într-alt chip, prin giudecată să le hotărâț(i) precum a fi drept, dând și carte de giudecată la cari parte să va cădia, ca de nu s-ar odihni vreo parte acolo, cu zi de soroc să vie la Divan. Aceasta scriem.

҂ѧѱпє <1785> ѥнн(є) кє <25>.

Прѡчи вєл лѡг(о)ф(є)т.

S-au trecut la condică. Andrii condicar.

<Pe verso-ul filei a doua>: Cinst(i)ț(i) și credincioș(i) boerii domnii mele, dum(neata) Aleco Ianculeo biv vel agă i dum(neata) Ioniță Roset biv vel pah(arnic), isprav(ni)ci de țin(utul) Niamțului. Datisă zdraviem; Daniil egum(en) Măn(ă)stirii Păngăraților; Pentru să s(e) hotărască Sărata. 1785.

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/161. Original, difolio, sigiliu în ceară roșie.

58. **1789 aprilie 23**

Adiverez cu acestu încredințat zapis al meu la Svănta Mănăstire Păngărații precum să s(e) știe că am făcut învoială și așăzare cu svințiia sa părintili Inochente[1], egumenul mănăstirii, de am cumpărat în zăci ani moșiia Siliștea, cari acum să numește Sărata, ce o are svănta mănăstire pe apa Almașului de la ținut(ul) Niamțului, cu tot venitul și și cu toate câte să află pe dânsa după hotarăle ce să cuprind prin scrisorile mănăstirii, cu tocmală câte șesăzăci[1] lei pe anu, începându-s(e) anul de la 1789 apr(ilie) 23, și banii aceștiia la începutul fiișticăruia anu să aibu a-i da la mănăstire.

Și la înplinitul a a zăce ani să rămâe moșiia iarăș suptu stăpânire(a) mănăstirii, înpreună și cu celi ce s-a întâmpla a face eu pe moșie, crășmă, moară sau altă orice, neavând a cere nici o cheltuială de la mănăstire pentru acele.

Asămine și de voi mai ave eu trebuință de această moșiia după înplinire(a) a zăce ani cum și mănăstirea vrând să o mai vândă, iarăș eu să mă protimisăscu a o lua cu prețul ce vor da alții, iar altul să nu s(e) protimisască.

https://biblioteca-digitala.ro

Și spre încredințare m-am și iscălit.

1789 apr(ilie) 23.

Iar nedându banii la începere(a) fiestecăruia anu, să fii volnic mănăstire(a) a-ș(i) lua moșiia supt a sa stăpâniri[1].

Cost(antin) Balș ban adiverez <m.p.>.

<Pe verso-ul filei a doua>: Zapisul dum(nea)lui banului Costandin Balș pentru moșie Sărata. 1789 ap(rilie) 23.

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/162. Original.

[1] Altă cerneală.

59. **1793 mai 23**

Iacov cu mila lui Dumnezău, Arhiepiscop și mitropolit Moldaviei.

Facem știre prin această carte de blăstăm precum ni-au arătat cuvioșiia sa igumenul Sfintei Măn(ă)stiri Pângărațul chir Chiril că având măn(ă)stire(a) la ținutul Putnii în gârla Putnii doo vaduri de moar(ă), și în săliștea Ivănceștii triisprizăci pământuri și patru pogoani de vie, a cărora scrisori sânt și astăzi la măn(ă)stire, dar din depărtarea loc(u)lui și mai ales din necăutare igumenilor au rămas de au prăpădit de nu să știu acum la ce loc sânt. Și vrând acum cuvioșiia sa ca să le caute și să le dezbată, aflându-le la ci loc sânt, după jaloba ce au dat la măriia sa vodă, i s-au rânduit o carte g(os)p(o)d cătră dum(nea)lor starostii de Putna, ca să cercetezi.

Și spre descoperirea adivărului s-au dat și de la noi această carte de blăstăm, atât asupra cărora prin știință vor fi făcând înpresurare arătatilor pământuri, vaduri de moar(ă) și vii, cât și asupra altora oricarii vor fi știind sau vor fi auzit din bătrânii lor pentru aceste locuri, unde li-au stăpânit din vechi Măn(ă)stirea Pângărațul. De nu vor arăta, ce lăcomindu-să la strâmbătate cu nedreptate de vor tăgădui sau părtinind vreunii părți vor mărturisi strâmbu, unii ca acéia iată zicem să fie blăstămați de D(o)mnul Dumnezău și de Precurata a sa Maică, de slăviții 12 Apostoli, și de 318 Sfinți Părinți de la soborul[1] Nichei, în viața lor procopsal(ă) să nu vaz(ă), ostenelele[1] și sudorile lor să fie spre perdire, herul, petrile, să putrezasc(ă) și să să răsipasc(ă), iar trupurile lor după moarte să stea întregi și și nedezlegate, și de cătră arhieriia noastră încă să fie blăstămați, iar de vor urma dreptății mărturisind adivărul în frica lui D(u)mnezău să fie (i)ertați și blagosloviți. Amin!

1793 mai 23.

Iacov Mitropolit Moldavii <m.p.>.

https://biblioteca-digitala.ro

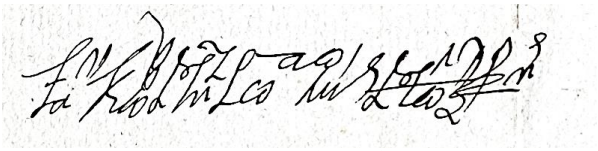

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/163 (**Fig. 3**). Original.

---

[1] Rupt.

60. **1794 octombrie 28**

În ce întru H(risto)s dragosti fr(ă)țască închinând(u)-mă sf(i)nț(i)ei tale părinti chir Daniil, egumen Sf(intei) Măn(ă)stiri Bistriți(i).

Aceast(ă) dat(ă) n-avusei mai mult a lungi cu smerită scrisoarea me către sf(i)nție ta, făr(ă) decât te pohtescu pe sf(inția) ta, viind acest fecior țigan, anume Ion, fecior a Petri(i) Flori(i) văd(u)voi ca să fie cu voința și bl(a)gosloveniia sfi(nției) tale unde s-ar putia învoi cu o muere văduvă din țigancile Măn(ă)stirii Bistriții să o iae soț luiș.

Așa earăș și noi după obiceiul sf(intei) mă(nă)stiri a le fi îndatoriți a urma. Aceast(a) te pohtescu pe sf(inția ta), rămâind a sf(i)nții tale întru H(risto)s frate.

1794 oct(omvrie) 28.

Ghedeon egum(en) Pangarați(i) <m.p.>.

<Pe verso>: S-a dat. A. Gabriel; Țigani.

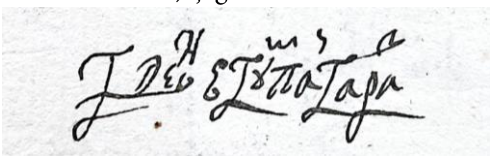

ANI, Fond Mănăstirea Sfântul Sava, XXXI/56. Original.

61. **1796 martie 22**

Io Alexandru Ioan Calimah v(oe)voda, cu mila lui Dumnezău domn Țări(i) Moldavvei.

Credincioși boerii domnii mele dum(nea)v(oastră) is(pravnici) de țân(u)t(ul) Niamțului, săn(ă)t(ate). Iată jaloba ce au dat domnii mele cuvioșie sa Ghedeon, egum(e)n(ul) di la Măn(ă)stire(a) Pângarații, arătând că sfânta mănăstire ar fi având un un loc de mitoc în Târg(ul) P(i)etrii, cum și la sat(ul) Dărmănești, pe apa Cuiașdului[1], ar fi mai având un vad de moară, carile fiind nealesă și nehotărâte, au făcut cerere ca după dovezâle ci ar fi având să s(e) diosăb(e)ască despre ciialanți răzăș(i) / cum pre larg veț(i) înțălegi din răvaș di jalobă ci vi s-au triimes /.

https://biblioteca-digitala.ro

Pentru aceia scriem dum(nea)v(oastră) să aduceț(i) de față pe acei răzăși cari să răzășăsc cu acele locuri și să cercetați scrisorile despre amândoă părțâle, și când veț(i) dovedi că mănăstire(a) are acel loc de mitoc și vad di moară, și de va fi trebuință a să hotărî, veț(i) rândui din mazâlii acelui țân(u)t pe cari veț(i) socoti a fi oameni cu știință la hotărât, carile mergând la stare(a) locului și după cuprindire(a) scrisorilor de îmbe părțile, să aliagă și să hotărască acele locuri puind și p(i)etri hotară pi la locurile undi dreptate(a) va da, dând și mărturie hotarnică iscălită pe obiceiu atât de toț(i) răzășii i megieșii, cât și di alții cari să vor întânpla față la hotărât, arătând suma stânjinilor în lungu și în curmezâș, și pi(e)trile hotară pi la ce locuri s-au pus și cătră ci trupuri de moșii li-au lipit.

Iar mărturiia aducându-o la dum(nea)v(oastră) și făcându-i căzuta cercetare di veț(i) adiveri-o că este făcută cu bună dreptate și priimire(a) tuturor să o încredințaț(i) și cu a dum(nea)v(oastră) iscălituri, iar dacă la hotărât născând pricină despre vreo parte, atunce cu p(i)etri să nu stâlp(e)ască, ci în ce chip să va dovidi pricina, să s(e) dei mărturii la parte(a) ci să va căde(a), făcând și hartă închipuitoare de stare(a) locului în cari să s(e) arăte și locul de pricină, și prin zî de soroc ci li viț(i) puni viind la Divan li să va da hotărâre dup(ă) cum a fi drept.

1796 mart(ie) 22.

Прѡчи вел лѡг(ѳ)ф(є)т.

<Pe verso-ul filei a doua>: Credincioși boerii domnii meli dum(nea)v(oastră) is(pravnici) de țân(u)t(ul) Niamțului cu sănătate să să dea. Măn(ă)stirei Pângărații.

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/164. Original, difolio, sigiliu în ceară roșie.

---

[1] Cuejd sau Cuejdiu, afluent al Bistriței.

62. **1798 ianuarie 12, Iași**

Cu mila lui Dumnezău, Noi Alexandru Ioan Calimah v(oe)v(o)da, domn Țării Moldaviei.

Facim știré cu acest hrisov al domnii mele tuturor cui i să cadi a ști, pentru Mănăstirea Pângărației de la țin(u)t(ul) Niamțului, unde să cinstești și să prăznuești hramul Sfântului Marelui Mucenic Dimitrie, că dând jalobă cătră domnie mea cuvioșie sa Ioil arhimandritul și egumenul al numitii mănăstiri, înpreună cu tot soborul părinților călugări ce să află petrecători acolo, au arătat că mănăstirea aceasta neavând de nicăiri nici un agiutor de milă, nu numai că li este pitrecire cu supărari, dar să află și întru lipsă de multe celi trebuincioasă și au făcut rugăminte ca să cuprindem și pe această mănăstiri cu oareșcare agiutor de milă.

Deci domnie me după cum pe alte sfinte dumnezăești lăcașuri nu li-am lăsat a nu le agiutora cu celi ce s-au socotit. Asămine și pentru mănăstirea aceasta prin cercetare ce s-au făcut încredințându-ni că arătările ce ni-au făcut sânt adivărate, și socotind că să cade

https://biblioteca-digitala.ro

a ave oareşcare agiutor de milă, nu li-am trecut cu viderea rugăminte(a), ce milostivindune hotărâm prin acest hrisov al domnii meli ca să aibă a scuti la slujbile rusumaturi a Visterii patru suti oi de goştină şi doaă suti cinzăci stupi i sfini di desătină. Pe acesti bucati fiind drepti a mănăstirii nimăruia nici un ban să nu dea, nici să să superi de cătră slujbaş(i) cu vreo ceriré de plată.

Aşijderea am mai făcut domnie me milă cu numita mănăstiri, şi rânduim ca să aibă a lua pe tot anul câte cincizăci lei, milă din vama g(os)pod la zioa hramului spre agiutoriul celor trebuincioasă la mănăstirii.

Drept aceia poroncim domnie mea slujbaşilor goştinari şi desătnici ca după cum mai sus să arată, să aveţ(i) a urma întocma, cum şi vameşilor de carvasara poroncim ca ori în vânzari de va fi slujba aceasta, ori în credinţi di să va căuta, să aveţi a da pe tot anul câte cincizăci lei milă din vamă la zioa hramului nesmintit după hotărâri.

Poftim dar domnie mea şi pe alţi fraţi luminaţi domni pe carii din mila lui Dumnezău să vor orândui în urma noastră la domnie aceştii ţări, să nu strâci această puţină milă ce am făcut domnie mea cu numita mănăstire, ce mai vârtos să adaogă şi să întăriască pentru a domniilor sali vecinica pomenire.

Scrisu-s-au hrisovul acesta la scaonul domnii mele în oraşul Eşii întru cea dintâi domnie a noastră la Moldavie în anul al triile.

La let 1798 ghenari 12.

Иѡ Алеѯандрꙋ Калимахъ воєвода <m.p.>.

Ио Иордаки Рꙋсет вел вистиерник прѡчит <m.p.>.

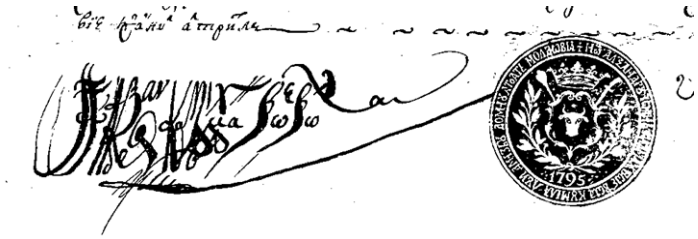

S-au tricut la condica Visterii.

Con(s)t(a)nd(in) Veisa ot Vist(ierie).

ANI, Fond Mănăstirea Pângăraţi, III/165 (**Fig. 4**). Original, difolio, sigiliu rotund.

63. **1799 iulie 27**

Ponturile pentru lucrul ce s-au socotit să lucrezi cei ce şed pe moşiile altora după hotărâre(a) hrisovului.

1799 iuli(e) 27.

1 12 zile se lucreze fiişticare sătian într-un an stăpânului moşiei, însă patru zile de primăvară, patru zile de vară şi patru zile de toamnă.

https://biblioteca-digitala.ro

2 Fiiștecare sătian să lucreze acesti 12 zile la rânduitele vremi la orice lucru ar avea trebuință stăpânul moșiei, însă din răsăritul soarelui și pân(ă) la apus cu odihna sa ce i s-ar cădea cu dreptaté, lucrând slujbă de o zi ca când ar lucra și pentru însuș(i) trebuința sa.

3 Fiișteci om căsar[78] și holteiu în vârstă, fără tată, cari vor fi de slujbă să lucrezi aceste 12 zile rânduite, iar flecăul neînsurat ce va ședea în casă cu tatăl lui, de va fi și de slujbă să nu să superé, fiind că va lucre tatăl lui, iar cel neputincios și nevolnic să nu să supiré cu slujba întru nimică.

4 Cel care din pricină de boală sau că ar fi dus aiure cu altă trebuință sau cu chirié, să aibă a da stăpânului moșiei pe aceli zili ce au fost să lucrezi câte doaăzăci bani noi pe zi sau să dea plată pe zi unui om ce-ar lucra stăpânului moșiei cu hac în locul celui ce n-ar lucra din vreo pricină arătată mai sus ori după cum să va putea învoi.

5 Cari din săteni or vrea să dea bani la stăpânul moșiei ca să nu lucreze, să nu aibă sătenii acea volnicié iar stăpânul moșiei de va vrea să ia bani pentru lucru, volnic să fié.

6 La moșiia ce va fi șezător sătianul, acolo să aibă a lucra fieștecare aceli rânduité 12 zile pe an sau și la moșiia ce va fi alăturea cale de trii, de patru ceasuri, iar de-l va duci mai departé cale de cinci, de șasă ceasuri, să i să socotiască pen zare zilii din cele 12 rânduite zile iar cu podvozi și cu alti angării să nu se supere.

7 Lucrând fieștece om acel 12 zile pe an pe rânduiala arătată să aibă a da toți și dejmă din toate după obiceiu de a zăce la stăpânul moșiei și nimi să nu cutezi a-ș(i) rădica di pe țarină pără nu va veni stăpânul moșiei sau omul său ca să ia dejma, pe cum și stăpânul moșiei să aibă purtare de grije a mergi sau a trimité om la vremi afară numai de grădinile cu legume ce vor fi numai de trebuința casei lui, iar fiind de neguțătorié să dea dejmă.

8 Satile ce vor fi pi margine(a) țării hotar(u)lui Moldovii, să lucrezi pe giumătaté, adecă șasă zile să lucrezi într-un an în trii vremi, cum și bani de va să dea pentru slujbă, pe giumătati să dea, adică câte zăci bani pe zi, iar dejmă să dea fiiștecine din toaté pe obiceiu.

9 La satile răzășești de să vor afla săteni fără de moșié să nu să superé cu lucrul, ce să dea bani după cum s-au hotărât mai sus pentru acesti 12 zile rânduite de lucru, dând și dejma obicinuită a zăce, însă bani să dea câte un leu de casă, iar la satile ce vor fi la margine să dea câte triizăci bani de casă și răzășii să-ș(i) înpartă întocma pe câte părți de moșii va avea fiiștecine.

10 Vin, numai stăpânul moșiei să pui să vânză pe moșie sa, cum și cari s-ar învoi cu stă(pâ)nul moșiei, iar altul nimine să nu fié volnic a vindé, iar alt feliu de băutură nu vor fi popriți nici sătenii. Așijdire și vinul stăpânului moșiei după ce să va vindé, și sătenii învoindu-s(e) cu stăpânul moșiei.

[78] Om căsătorit; Bărbat care lucrează acasă.

https://biblioteca-digitala.ro

11 De va fi trebuință de arat câti pluguri vor eși în sat să ari tot plugul pe zi zăci pași, și pasul să fié de șasă palmé, iar de va fi arătura în țălină să are opt pași, și câți oameni vor fi părtaș(i) la acel plug arând pașii rânduiți să s(e) scutiască fiiștecare de o zi din celi 12 zile, atât cel ce va avea un bou, cât și cel ce va avea doi boi sau și mai mulți, cum și cel ce va fi numai cu capul, iar cari nu va fi părtaș la acel plug va lucra aceli rânduite zile la altă slujbă ce va vre(a) stăpânul.

12 De va fi trebuință de prășit să prășască fieștecare om pe zi o firtă, adecă a patra parte de pogon.

13 De va fi trebuință de săcerat, să săcire fiiștece om pe zi trii clăi.

14 De va fi trebuință de cosit fân, să cosască fiiște(ce) om pe zi giumătaté de falci.

15 De va fi trebuință de adunat și de clădit, să adune și să clădiască fiiștece om pe zi giumătaté de falce.

Acesti cinci ponturi ce s-au hotărât cu nart lucrându-le fieștecine după hotărâre să i să ții în samă din celi 12 zile rânduite pe an, cum și la alt lucru lucrând fieștecine după cum s-au arătat prin ponturi iar să i să ții în sam(ă) din rânduitili 12 zile a anului, iar cari din săteni vor face tocmală pentru lucru cu stăpânul moșiei după zapisul acel de tocmală, să s(e) urmeză.

Și așa la toaté să s(e) urmeze nestrămutat, ferindu-s(e) atât stăpânii moșiilor a sili pe cei ce vor șidea pe moșiile lor peste cât să hotărăști prin ponturile ce să arată în Hristos, cât și cei ce vor șidea ori pe a cui moșii, să nu cuteză a lipsi pe stăpânul moșiei cât de puțin din câte s-au hotărât, ce și o parte și alta să păzască întocma după cum să hotărăști.

Vel vist(iernic).

Scoasă asămine după condica Visteriei.

Cons(tan)d(i)n Veisa.

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/167. Original, difolio, sigiliu oval.

64. **1799 septembrie 15**

Noi Con(s)tand(in) Alexandru Ipsilant v(oe)voda, cu mila lui Dumnezău, domn Țării Moldavei.

Cetindu-să anaforaoa aciasta înnainte domnii meli, s-au cunoscut că dum(nealo)r veliții boeri bini și după dreptate au giudecat. Pentru aceiași domniia me asămine hotărâm și poroncim ca întocma precum mai gios pren anaforaoa aciasta să cuprindi, să s(e) urmezi întărindu-o și cu a noastră domniască pecete.

1799 sept(em)v(rie) 24.

Прѡчит в҃ <2> **лѡг(ѳ)ф(є)т.**

Pre înălțati doamne

https://biblioteca-digitala.ro

După jaluba ce-au dat înălțâmii tale oamenii lăcuitori din satul Sărata de la țân(u)t(ul) Neamțului asupra dumn(ealui) Costandin Balș biv vel vornic, cerșind să răscumpere de la dum(nea)l(ui) venitul aceștii numite moșie Sărata pe care șed ei, a cărie venit l-ar fi avut ei cumpărat pe anul acesta, și dum(nea)l(ui) vornicul cu al doile cumpărătură mai pe urmă i-ar fi scos pe dânșii, s-au înfățășet la Divan înnaintea noastră cu dum(nea)l(ui) vornicul. Și cercetându-să pricina, cât pentru că au avut jăluitorii aceștie cumpărată moșie pe acest curgătoriu an 1799, aceasta s-au dovedit din zapisul de vânzare a igumenului de la Măn(ă)stirea Pângărații /a cărie măn(ă)stire este moșie/, și după tocmala ce-au avut au dat la măn(ă)stire și banii, încă mai înnainte de a intra în stăpânirea moșiei. Adică, banii 75 lei i-au dat la martie 30, iar anul s-au început de la april(ie) 23, care zapis este și acum de față la mâna jăluitorilor.

Și macar că dum(nea)l(ui) vor(nicul) au răspunsu cum că această moșie țiindu-o dum(nea)l(ui) mai înnainte 12 ani / a cărora vade s-au fost înplinit la vremea ce-au cumpărat-o jăluitorii / și văzind că au eșit la alții cu protimisirea acée pentru că au ținut-o mai înnainte, după arătarea ce-ar fi făcut cătră dumn(ealor) boerii caimacami astă primăvară i s-ar fi dat dreptate să o ție tot dum(nea)l(ui), și așe ar fi luat-o, dar cu aceasta jăluitorilor li s-au făcut strâmbătate, căci ace(a) protimisiré pute(a) să o aibă vor(nicul) când ar fi cumpărat alții streini iar fiind cumpărată de însuș lăcuitorii ce șed la moșie, pe dânșii după dreptate nu pute(a) să-i strămute, pentru că totdeauna mai întâi să protimisăsc lăcuitorii moșiilor la asăminea pricini și apoi cei de laturiu.

Drept acée pe jăluitorii aceștie dreptate(a) îi agiută a stăpâni ei moșie pe anul acesta după zapisul de cumpărătură ce-l au la mâna lor, ca unii ce ei au cumpărat întâiu, și pe dânșii din cei pe de laturi nu pute(a) să-i scoată din cumpărătura lor, cum s-au zis și mai sus, și de le-au și lepădat igum(enul) de Pângărați(i) banii după ce-au vândut și dumis(ale) vor(nicului), fiind că au fost în silă și făr(ă) dreptati să și-i e înnapoi, și ei să-ș(i) stăpânească moșie după puterea zapisului igumenului, iar hotărârea ce(a) desăvârșit(ă) rămâne la înaltă înțălepciune(a) înălțimii tale.

1799 săpt(emvrie) 15.

A înălțimii tale plecati slugi.

Mih(ălache) Luca spăt(ar) <m.p.>.

<Alte 5 iscălituri>.

S-au trecut în condica Divanului.

Fotachi izbaș.

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/166. Original.

https://biblioteca-digitala.ro

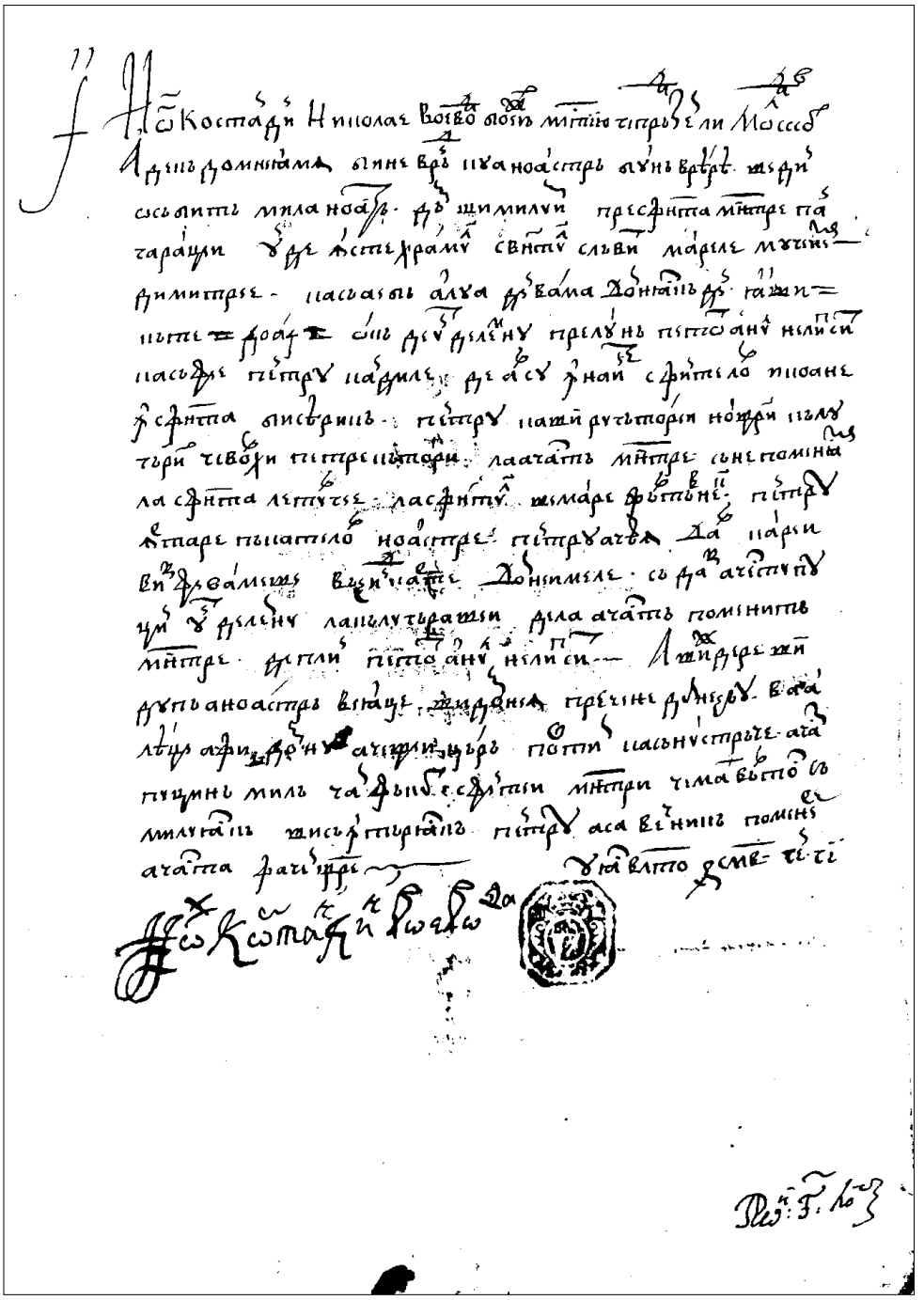

Fig. 1. Arhivele Naționale Iași, Fond Mănăstirea Pângărați, III/121 din 13 ianuarie 1734

https://biblioteca-digitala.ro

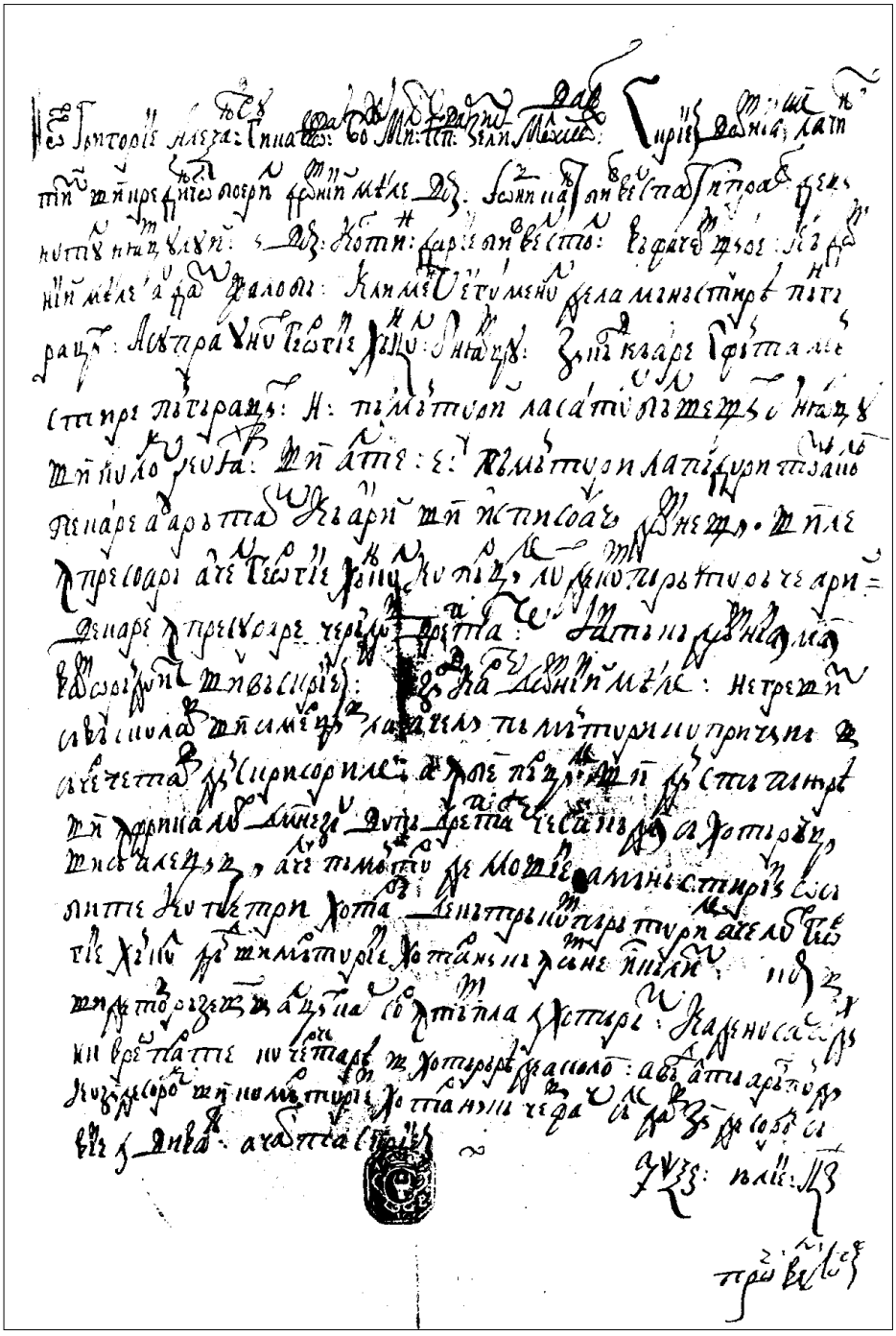

Fig. 2. Arhivele Naționale Iași, Fond Mănăstirea Pângărați, III/141 din 27 iulie 1766

https://biblioteca-digitala.ro

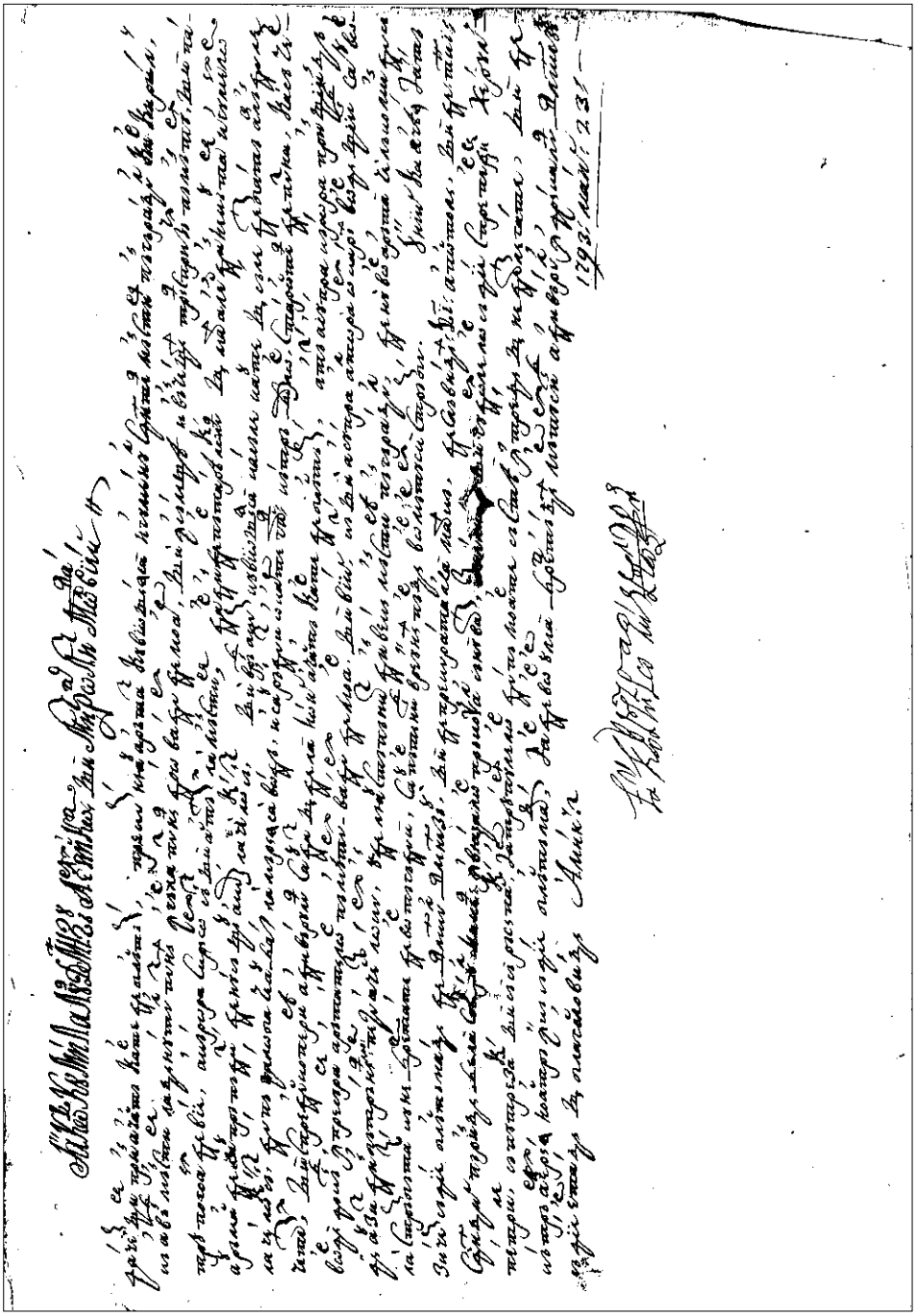

Fig. 3. Arhivele Naționale Iași, Fond Mănăstirea Pângărați, III/163 din 1793 mai 23

https://biblioteca-digitala.ro

Fig. 4. Arhivele Naționale Iași, Fond Mănăstirea Pângărați, III/165 din 12 ianuarie 1798

https://biblioteca-digitala.ro

10 februarie 1629

8 septembrie 1629

16 iulie 1634

9 ianuarie 1635

18 mai 1662

18 mai 1662

19 mai 1662

27 iulie 1704

10 aprilie 1782

https://biblioteca-digitala.ro

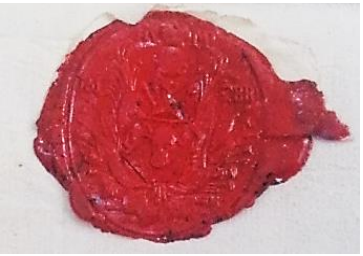

25 iunie 1785

22 martie 1786

12 ianuarie 1798

27 iulie 1799

24 septembrie 1799

15 ianuarie 1801

ianuarie 1801

18 februarie 1802

https://biblioteca-digitala.ro

12 iunie 1803

2 iulie 1804

20 martie 1805

15 august 1812

12 februarie 1818

28 martie 1821

11 mai 1830

17 martie 1855

Planșa 1. Sigilii aplicate pe documentele Mănăstirii Pângărați (1629-1855)

https://biblioteca-digitala.ro

MARELE VORNIC DUMITRAȘCO ȘOLDAN ȘI O INSCRIPȚIE DE LA MĂNĂSTIREA PÂNGĂRAȚI

Mihai GICOVEANU[1]

Cuvinte cheie: *boier, Dumitrașco Șoldan, avere, ctitor, construcție, inscripție*
Keywords: *boyar, Dumitrașco Șoldan, wealth, founder, construction, inscription*

Actul de ctitorire a fost în Moldova medievală o atitudine constantă a celei mai mari părți a clasei dominante. Ca și ctitori inițiali ori ulteriori, domnii, boierii, clericii și orășenii înstăriți au sprijinit edificarea și funcționarea așezămintelor monahale. În felul acesta, ei dovedeau o înțelegere superioară a sensului vieții și își asigurau pomenirea periodică în biserică, în conformitate cu rânduielile consacrate[2].

Pomelnicul mare al Mănăstirii Pângărați consemnează obligația de pomenire anuală la 11 ianuarie a familiei boierului Dumitrașco Șoldan, despre care se arată că a edificat clisierița[3]. În aceași zi, mai erau cinstiți părinții și socrii săi[4].

Așa cum o demonstrează documentele vremii, Dumitrașco Șoldan a fost una dintre personalitățile politice influente din secolul al XVII-lea. Tatăl său era Pătrașco, fiu al lui Drăghici Nădăbaico[5], mare logofăt în vremea lui Constantin Movilă și mare vornic al Țării de Sus în timpul domniei lui Ștefan Tomșa al II-lea[6]. Mama lui se numea Antimia și era rudă cu Movileștii[7]. Supranumele Șoldan l-a moștenit de la părintele său, care a avut o proprietate/reședință în satul Șoldănești/Suceava[8].

---

[1] Liceul Tehnologic „Ștefan cel Mare și Sfânt", VORONA, Jud. BOTOȘANI.

[2] Maria-Magdalena Székely, *Actul de ctitorire în evul mediu românesc. Curs special de istorie medievală a românilor*, Iași, Facultatea de Istorie, 2006-2007, p. 3-4.

[3] Petronel Zahariuc, *Pomelnicul Mănăstirii Pângărați*, în *SMIM*, XXVIII, 2020, p. 134.

[4] *Ibidem.*

[5] Ștefan S. Gorovei, *Miscellanea*, în *AIIAI*, XIX, 1982, p. 668; Idem, *Contribuții la genealogia familiei domnitoare Tomșa*, în *RA*, XXXIII, 1971, 3, p. 386-388.

[6] Nicolae Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova (sec. XIV-XVII)*, București, Editura Enciclopedică Română, 1971, p. 423.

[7] Ştefan S. Gorovei, *Doamna Elisabeta Movilă. Contribuții pentru o biografie nescrisă*, în „Movileștii. Istorie și spiritualitate românească, II, Ieremia Movilă. Domnul. Familia. Epoca", Sfânta Mănăstire Suceviița, 2006, p. 273-284; Maria-Magdalena Székely, *Înrudirile doamnei Elisabeta Movilă*, în „De potestate. *Semne și expresii ale puterii în Evul Mediu românesc. Studii și articole*", Iași, Editura Universității „Al. I. Cuza", Iași, 2006, p. 523.

[8] DIR, A, Moldova, XVII/1, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1952, p. 82, nr. 121. Și Dumitrașco și Toderașco, fratele său, au purtat numele Șoldan. Părintele lor, Pătrașco, nu este consemnat niciodată cu acest apelativ.

https://biblioteca-digitala.ro

Cu o ascendență solidă și cu un simț al adaptării deosebit, Dumitrașco Șoldan a îndeplinit între 1622 și 1640 demnitățile de vătaf de Suceava[9], în 1622, stolnic al doilea[10], în 1628, pârcălab de Neamț[11], în 1631, stolnic și mare stolnic[12], între 1628-1632, mare spătar[13], între 1632-1634, mare vornic al Țării de Sus, între 1634-1637[14], și mare vornic al Țării de Jos, din 1637[15]. Funcțiile cele mai importante le-a avut în timpul domniilor lui Moise Movilă și Vasile Lupu. Cel din urmă îi era nepot[16] și l-a făcut mare vornic al Țării de Sus, în locul lui Pătrașco Bașotă, imediat ce a ajuns pe tron. Dumitrașco Șoldan a păstrat demnitatea de mare vornic până la moarte.

În timpul domniei muntene a lui Radu Mihnea (1620-1623) s-a aflat la curtea acestuia, împreună cu Lupul și Savin Prăjescu, Dumitrașco Buhuș și Vasile Romașcel[17].

Dumitrașco Șoldan s-a căsătorit cu Safta, unicul copil al marelui paharnic Ion Caraiman și al Nastasiei Prăjescu[18]. Soții Șoldan au avut trei urmași: doi băieți, Vasile, ajuns jitnicer și Ștefan postelnicul, și o fată, numită probabil Tofana, care s-a însoțit cu Toader Bașotă stolnic[19]. Averii moștenite de la tatăl său, Pătrașco logofătul, și anume

---

[9] *Ibidem*, XVII/5, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1957, p. 132, nr. 183.

[10] DRH, A, Moldova, XIX, volum întocmit de Haralambie Chrică, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1969, p. 93, nr. 73.

[11] Theodor Codrescu, *Uricariul*, II, Iași, 1889, p. 51.

[12] DRH, A, Moldova, XIX, p. 97, nr. 77, p.437, nr. 321; XX, volum întocmit de I. Caproşu şi C. Burac, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2011, p. 237, nr. 232; XXI, volum întocmit de C. Cihodaru, I. Caproşu şi L. Şimanschi, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1971, p. 46, nr. 42, p. 108, nr. 93. Uneori, documentele nu fac distincția între diferitele nivele ale calității de stolnic.

[13] *Ibidem*, XXI, p. 242, nr. 185, p. 385, nr. 299.

[14] *Ibidem*, XXII, volum întocmit de C. Cihodaru, I. Caproşu şi L. Şimanschi, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1974, p. 137, nr. 126.

[15] *Ibidem*, XXIV, volum întocmit de C. Cihodaru şi I. Caproşu, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1998 p. 23, nr. 22. Vezi și indice. Mai multe documente îl prezintă când mare vornic al Țării de Sus, când mare vornic al Țării de Jos. Ca mare vornic al Țării de Jos l-a înlocuit pe Savin Prăjescul (*Ibidem*, p. 185, nr. 201).

[16] Vasile Lupu s-a căsătorit prima oară cu o fată a lui Costea Băcioc, a cărei soție era soră cu Dumitrașco Șoldan (Constantin Șerban, *Vasile Lupu domn al Moldovei (1634-1653)*, București, Editura Academiei Române, 1991, p. 27-32).

[17] DRH, B, Țara Românească, XXI, volum întocmit de Damaschin Mioc, București, Editura Academiei Române, 1965, p. 343, nr. 145.

[18] Mihai Anatolii Ciobanu, *Marele paharnic Ioan Caraiman(+1609) și câteva date despre neamul său*, în *AȘUI*, tom LXV, 2019, p. 298; Stefan S. Gorovei, *Ansambluri pierdute: necropolele familiale ale Moldovei medievale*, în, în „Monumentul, XIX. Simpozionul Internațional Monumentul-Tradiție și viitor". Ediția a XVIII-a, 6-9 octombrie 2016, Iași. Volum coordonat de Lucian-Valeriu Lefter și Aurica Ichim, Iași, Editura Doxologia, 2017, p. 20.

[19] Maria-Magdalena Szekely, *Din nou despre cupele moldovenești de argint. Cu prilejul unei descoperiri*, în *SMIM*, XXXVII, 2019, p. 28-29; Ștefan S. Gorovei, *Epigrafie, genealogie, istorie. Noi contribuții*, în *SMIM*, XXXI, 2013, p. 167.

https://biblioteca-digitala.ro

Dolniceni, Ciutureşti, Dămileni, Obârşie, Petia Mare[20], Dumitraşco Şoldan i-a asociat zestrea soției sale, care a împărțit cu fratele ei vitreg, Dumitru Buhuș, moșiile Dobârceni, Vulpășești, Mulovata, Țăpeni, Gâdinți și Simionești, Rădeni, Păuleni pe Turia, Roșiori, vii la Cotnari și altele[21]. El însuși a cumpărat proprietăți la Petia Mare[22], Nădăbăuți și Vlădicina[23], Platonești[24], Șușmănești și Brăteni[25], Ungurași[26], Răchiteni, Tămășeni și Iugani[27]. A revendicat în fața domniei satul Troița, ținutul Neamț, ce îi era danie lui Pătrașco logofătul de la Constantin Movilă și pe care Ștefan Tomșa al II-lea îl confiscase și-l dăduse Mănăstirii Bisericani[28]. Când l-a recuperat, a preferat să-l lase aceloraşi monahi, ca să nu strice „pomenirea părintelui său"[29]. Fiindcă prin soție era urmaș al lui Isac Balica, cel omorât de Tomșa la Cornul lui Sas, a solicitat cu alte rude averea celui ucis și a obținut-o în parte[30]. S-a judecat și cu Mănăstirea Sfântul Ilie pentru niște vii la Cotnari și a câștigat disputa[31]. A răscumpărat, cu neamuri ale sale, satul Balasinești din ținutul Hotin[32].

După moartea vornicului, soția lui a continuat să cumpere moșii și să reglementeze probleme referitoare la averea familiei[33].

În contextul expediției militare din Țara Românească, prin care urmărea înlăturarea de pe tron a lui Matei Basarab, Vasile Lupu l-a trimis pe Dumitraşco Şoldan la

---

[20] DRH, A, Moldova, XXIV, p. 110-111, nr. 120.

[21] Mihai Anatolii Ciobanu, *op. cit.*, p. 298-303.

[22] DRH, A, Moldova, XXI, p. 103-104, nr. 91, p. 118-19, nr. 97, p. 551, nr. 438; XXII, p. 101, nr. 86, p. 180, nr. 158; XXV, volum întocmit de Nistor Ciocan, Dumitru Agache, Georgeta Ignat şi Marius Chelcu, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2003, p. 30-32, nr. 25-26.

[23] *Ibidem*, XXI, p. 269-270, nr. 212-213.

[24] *Ibidem*, XXIII, volum întocmit de L. Şimanschi, Nistor Ciocan, Georgeta Ignat şi Dumitru Agachi, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1996, p. 40, nr. 40.

[25] *Ibidem*, p. 374, nr. 330; XXV, p. 162, nr. 146.

[26] *Ibidem*, XXI, p. 242, nr. p. 185; *Din tezaurul documentar sucevean. Catalog de documente (1393-1849)*. Întocmit de Vasile Gh. Miron et all, Bucureşti, 1983, p. 191, nr. 564.

[27] Petronel Zahariuc, *Actul de întemeiere al Colegiului lui Vasile Lupu de la mănăstirea Trei Ierarhi din Iaşi*, în *SMIM*, XXVII, 2009, p. 274-275 (Anexa); DRH, A, Moldova, XXV, p. 331-332, nr. 326.

[28] *Ibidem*, XXIV, p. 110-111, nr. 116.

[29] *Ibidem*.

[30] *Ibidem*, XXIII, p. 129-130, nr. 94, p. 135, nr. 98, p. 138-139, nr. 101, p. 157-158, nr. 122; XXIV, p. 185, nr. 120.

[31] *Ibidem*, XXIV, p. 389, nr. 404.

[32] *Ibidem*, p. 478, nr. 515.

[33] *Ibidem*, XXVI, volum întocmit de I. Caproşu, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2003, p. 131, nr. 134, p. 320, nr. 386, p. 344, nr. 410, p. 423, nr. 500 etc; XXVII, volum întocmit de Petronel Zahariuc, Cătălina Chelcu, Mariu Chelcu, Silviu Văcaru, Nistor Ciocan, Dumitru Ciurea, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2005, p. 55-56, nr. 48-49, p. 237, nr. 264; XXVIII, volum întocmit de Petronel Zahariuc, Marius Chelcu, Silviu Văcaru, Cătălina Chelcu, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2006, p. 226, nr. 382, p. 351-353, nr. 410-412.

https://biblioteca-digitala.ro

hotarul Moldovei, în pasul Oituz, pentru a bloca intrarea lui Ion Movilă, pretendent la domnie[34]. La aflarea veștii că de locul său se apropia o armată condusă de Ioan Kemeny, marele vornic s-a retras de pe poziție[35].

Dotat „cu mare învățătură și putere", fidel domnului său, a fost trimis în Transilvania cu scopul de a îmbunătăți legăturile cu principele acestei țări. În fruntea unei delegații ce cuprindea 110 persoane, Dumitrașco Șoldan a sosit la Brașov, la 4 septembrie 1638[36]. De aici s-a deplasat la Alba Iulia, unde s-a angajat, la 15 septembrie 1638, în numele lui Vasile Lupu, să păstreze „vecinătatea frățească" cu principatul condus de Gheorghe Rakoczy și se obliga să-i extrădeze „fără nicio zabavă pe Mihai Mikes, Ion Mikes și Pavel Mikes, împreună cu slugile lor, cari fiind osândiți după legile acestei țări pentru faptele lor rele, au fugit din Țara Ardealului în Moldova și acum sunt în țara milostivului meu Domn, îi va da în mâinile oamenilor trimiși pentru aceasta de Măria Sa Principele Ardealului, dându-le însoțitori îndeajuns până la hotarul Ardealului"[37]. Vasile Lupu, boierii și mitropolitul țării au întărit angajamentul prin acte emise la 26 octombrie 1638[38].

Averea și poziția socială i-au permis lui Dumitrașco Șoldan să-și îndrepte o parte a agoniselii sale și spre acte de ctitorire. După cum este menționat în pomelnice, dar și în pisanii, acest mare boier a contribuit la împrejmuirea incintei Mănăstirii Bisericani și la realizarea unei pivnițe și a unei clisierniță[39].

Așa cum am precizat mai sus, Dumitrașco Șoldan a înălțat o clisierniță și la Pângărați. Locul unde s-a aflat aceasta, dimensiunile sale și alte detalii sunt imposibil de stabilit, având în vedere transformările care s-au petrecut în incinta așezământului monahal în a doua jumătate a veacului al XIX-lea.

Donarea sau vânzarea fără bani a satelor Răchiteni, Tămășeni și Iugani lui Vasile Lupu, care le-a dăruit Colegiului de la Trei Ierarhi, a acreditat ideea că marele vornic ar putea fi considerat un ctitor al acestei instituții de învățământ[40].

---

[34] Nicolae Stoicescu, *Matei Basarab*, București, Editura Academiei Române, 1988, p. 151-152; N. Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, IV, București, 1902, p. CLXXXIX.

[35] *Călători străini despre Țările Române*, V. Volum îngrijit de Maria Holban, București, Editura Științifică, 1973, p. 132.

[36] *Erdélyi Történelmi Adatok, IV, întocmit de Szabo Kiroly, Cluj, 1862, p. 51.* N. Iorga, *Socotelile Brașovului și scrisori românești către Sfat în secolul al XVII-lea*, în *AARMSI*, s. II, tom XXI, 1899, p. 193-194; Idem, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, IV, p. CXCIII-CXCIV.

[37]Andrei Veress, *Documente privitoare la istoria ardealului, Moldovei și Țării Românești*, X. Acte și scrisori (1637-1660), București, 1938, p. 35-36, nr. 20.

[38] *Ibidem*, p. 51-56, nr. 28-30.

[39] Elena Linița, *Pomelnicul de la Bisericani*, în *Rsl*, XIV, 1967, p. 447; Ștefan S. Gorovei, *O pisanie „inedită" la mănăstirea Bisericani*, în „Epigrafie, genealogie, istorie. Noi contribuții", în *SMIM*, XXXI, 2013, p. 171-182; N. Iorga, *Pomelnicul românesc al mănăstirii Bisericani*, în Idem, „Studii și documente cu privire la istoria românilor", XVI, București, 1909, p. 238.

[40] Petronel Zahariuc, *op. cit.*, p. 261.

https://biblioteca-digitala.ro

Dumitrașco Șoldan a murit în intervalul 9 mai 1640, când era membru al Sfatului domnesc[41], și 28 mai 1641, când apare ca răposat[42]. Piatra de mormânt nu i s-a păstrat. Despre locul îngropării sale s-au avansat trei variante: Șoldănești, Dolniceni și Dulcești-Neamț[43]. Dat fiind faptul că în biserica de la Dulcești-Neamț, ctitoria socrului său, Ioan Caraiman, au fost îngropați cei doi fii ai marelui vornic și soția sa, Safta, s-a presupus că boierul în discuție își doarme somnul de veci în acest loc.

Safta Șoldan a murit la 21 martie 1673, la trei decenii după soțul său, și a fost înmormântată la Dulcești[44]. Anterior, a asistat neputincioasă la moartea celor doi băieți, Ștefan, în 1651, Vasile, în 1669, ce au fost depuși în același lăcaș de cult[45].

Cu prilejul lucrărilor de înnoire de la mijlocul secolului al XIX-lea, în colțul de nord-est al bisericii de la Mănăstirea Pângărați, a fost fixată singura pisanie din acest așezământ monahal care a mai ajuns până la noi[46]. Când a fost desprinsă din mortarul amplasamentului inițial, inscripția s-a rupt în două, ceea ce a dus la distrugerea unor litere sau grupuri de litere. Așa cum poate fi surprinsă azi, conținutul ei se desfășoară pe cinci rânduri, a căror înălțime crește progresiv de sus, în jos. Textul cel mai înghesuit se găsește pe rândul de sus, iar cel mai răsfirat se află pe rândul de jos. Pe primele două rânduri s-a apelat la prescurtări și la scrierea suprapusă, pentru a concentra textul suplimentar, comparativ cu rândurile patru și cinci, unde literele sunt mai mari și mai rare. O astfel de distribuire inegală a spațiului ne dovedește că lapicidul acestei pisanii nu avea multă experiență într-o astfel de activitate.

Transcrierea textului slavon al pisaniei și traducerea lui, realizate de preotul Nicolae M. Popescu, au fost publicate în 1928 de către arhitectul George Balș, în volumul privitor la monumentele ecleziastice moldovenești din veacul al XVI-lea[47]. Cu acel prilej, autorul lucrării a semnalat o neconcordanță în transcriere și punea sub semnul întrebării calitatea de vistiernic a lui Dumitrașco Șoldan[48].

În vremurile mai apropiate de noi s-a arătat că anul 1642, acceptat ca fiind inseratat în inscripție, nu corespunde realității, deoarece, în acel moment, ctitorul nu mai trăia[49].

---

[41] *Ibidem*, p. 274-275.

[42] DRH, A, Moldova, XXVI, p. 130-131, nr. 134.

[43] Stefan S. Gorovei, *Ansambluri pierdute: necropolele familiale ale Moldovei medievale*, p. 22-23.

[44] *Ibidem*, p. 22.

[45] *Ibidem*, p. 21.

[46] Vezi anexa. Au mai existat și alte pietre incripționate: una dintre ele a fost utilizată la rezidirea unor construcții (Gr. C. Tocilescu, *Raporturi asupra câtorva mănăstiri, schituri și biserici din țară*, în *AAR*, s. II, tom VIII, 1886-1887, Memorii și notițe, p. 237).

[47] G. Balș, *Bisericile și mănăstirile moldovenești din veacul al XVI-lea (1527-1582)*, București,1928, p. 347.

[48] *Ibidem.*

[49] Ștefan S. Gorovei, *op. cit.*, p. 267 și nota 54; Petronel Zahariuc, *Pomelnicul Mănăstirii Pângărați*, p. 103.

https://biblioteca-digitala.ro

Înlăturarea suspiciunilor s-ar fi făcut ușor, dacă pisania nu ar fi fost afectată la reamplasare. Având în vedere că unele litere și cifrele văleatului au fost distruse cu prilejul mutării, o verificare fizică a textului pisaniei este dificil de realizat.

Chiar și în aceste condiții, se impun câteva lămuriri. Așa cum am arătat mai sus, documentele vremii infirmă o posibilă demnitate de vistiernic a lui Dumitrașco Șoldan. Credem că ceea ce a văzut preotul Popescu în spațiul destinat funcției boierului a fost un **дв**, care era urmat de un **о** și un **р**, prescurtarea de la **дворник**, și în nici un caz **вист**, prescurtarea de la **вистѣрник**.

Privitor la datare, s-au sugerat ca momente ale zidirii clisierniței văleaturile 7141[50] și 7144[51]. Cel din urmă este consemnat în Pomelnicul mare al Pângăraților, în legătură cu edificarea unor construcții sub supravegherea monahului Andonie de la Bisericani[52]. Deoarece în inscripție este pomenit ca domn Vasile Lupu, despre care știm că s-a aflat pe tron între aprilie 1634 și aprilie 1653, primele două cifre ale văleatului sunt neapărat **З** și **Р**. În aflarea următoarelor două cifre trebuie să ținem cont și de faptul că lucrările de construcție s-au încheiat în luna septembrie, ceea ce înseamnă că la anul de la Hristos, conform erei bizantine, s-a adăugat numărul 5509, și nu 5508, cât se adaugă în intevalul ianuarie-august. Cifra zecilor ar putea fi 40 (**М**), numai dacă ar fi urmată cel puțin de 3 (**Г**), ca cifră a unităților. Cifra zecilor nu poate fi 50 (**Н**), deoarece indiferent de ce cifră a unităților ar fi urmată s-ar depăși anul morții marelui vornic. Dacă cifra unităților ar fi 1(**А**), așa cum ar părea, văleatul format ar fi ori **ЗРМА** (7141), ori **ЗРНА** (7151), adică anii 1632 și 1642, care nu corespund, primul – domniei lui Vasile Lupul – iar celălalt perioadei de sfârșit a vieții lui Dumitrașco Șoldan. S-ar putea spune că pisania putea fi realizată în numele marelui vornic Șoldan și după decesul acestuia. Cei familiarizați cu paleografia slavă știu că în cazul în care boierii își pierdeau funcțiile, din varii motive, erau arătați ca foști, *biv*. În cazul celor decedați de curând, se utiliza expresia „răposatul".

În concluzie, credem că văleatul înscris pe pisanie (**Fig. 1**) a fost 7144 (**ЗРМД**), adică, 1635, așa cum se consemnează și în pomelnic. Cu aceste corecturi, pisania de la Pângărați ar trebui citită astfel:

† Изволениєм о(т)ца и съ поспѣшениєм с(и)на и съвръшениєм с(вѣ)т(аг)о д(ꙋ)ха, сѧ клисѧрнїцѧ сътвори пан Дꙋмитрꙋ Шолдан вел двор(ника) и кнѣгїнѣ єго Сафта, въ дни Василиє воєвода, в(ъ) л(ѣ)то ҂зрмд, м(є)с(и)ц(а) сеп(тємвриє) и днъ и҃ бывъ пристав Андонїє от Бесереканї на пиргъ и на трепезаре и на покров свѣти ц(є)рк(овъ). În traducere românească „† Cu voia Tatălui și cu ajutorul Fiului și săvârșirea Sfântului Duh. Această clisearniță a făcut-o pan Dumitrașco Șoldan, mare vornic, și soția sa, Safta, în zilele lui Vasilie voievod, în anul 7144

[50] Ștefan S. Gorovei, *Un ctitor uitat la Putna și asocierea la atributele puterii suverane*, p. 267 și nota 54.

[51] Petronel Zahariuc, *Pomelnicul Mănăstirii Pângărați*, p. 103

[52] *Ibidem.*

https://biblioteca-digitala.ro

(1635), luna septembrie, 8 zile, fiind pristav Andonie de la Bisericani, la turn și la trapeză și la acoperișul sfintei biserici”.

Trecutul nostru este presărat cu numeroase momente necunoscute sau mai puțin știute. Documente zămislite în vremuri de altădată, pietre și cărămizi așteaptă să li se desluşească sau să li se completeze povestea, cât timp mai pot fi citite sau mai există cititori de slove vechi.

THE GREAT GOVERNOR DUMITRAȘCO ȘOLDAN AND AN INSCRIPTION FROM THE PÂNGĂRAȚI MONASTERY

(Abstract)

In the first half of the 17th century, the boyar Dumitrașco Șoldan stood out in the political life of Moldova. Descendant of the Nădăbaico family, he took over his father's surname. During the reign of Vasile Lupu, he held high positions in the state. He acquired a great fortune both because of his father and of his marriage. He built enclosure walls and various annexes to the Bisericani and Pângărați monasteries. Ultimately, an inscription commemorates his effort.

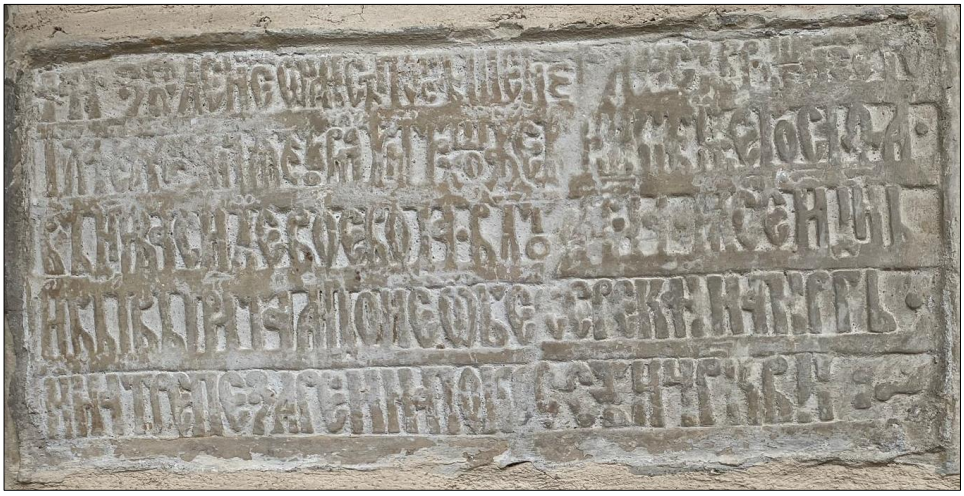

Fig. 1. Pisania bisericii „Sfântul Dimitrie” de la Mănăstirea Pângărați

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

MOȘIILE MĂNĂSTIRII PÂNGĂRAȚI DIN STÂNGA PRUTULUI: BRAICĂU, ȚINUTUL SOROCA – DOCUMENTE

Costin CLIT[1]

Cuvinte cheie: *Braicău, Republica Moldova, Nistru, Mănăstirea Pângărați, moșie, documente, posesori*

Keywords: *Braicau, Republic of Moldova, Nistru, Pângărați Monastery, estate, documents, owners*

Satul Braicău este situat în ținutul/județul Soroca într-un *„hârtop din valea între satele Moșeni și Sudarca"*[2]. Planul moșiei Braicău ne indică în vecinătate moșia și satul Sudarca, cu biserică, apa Căinariului, în partea de răsărit; moșia Borosăni, a paharnicului Bașotă, siliștea Borosăni, moșia Horodiștea a răposatului vornic Manolachi Conache, Trăistenii spătarului Dumitrașcu Sturza, satul Trăisteni cu biserică, siliștea Moșanii, moșia Moșanilor a Mănăstirii Burdujeni, moșia Noscova sau Braicău, satul Braicău cu biserică (**Fig. 1**)[3]. Conform planului pe care îl atașăm la sfârșitul anexei moșia Braicău s-a numit și Noscova. Toponimul a fost supus rusificării. Astfel, la 24 septembrie 1875 apară sub forma „Braicovu"[4].

Stanciul, Ivanco și Isaico, fiii lui Fedca Stărostescul, nepoții lui Mihul Starostici și a lui Giurgiu din Frătrăuți vând, la 26 februarie 1491, două sate pe Nistru: Drislivoe, „iar celălalt unde a fost Nosco", lui Purece spătar, fratelui său, Ivanco Tolocico, surorii lor, Oliușca, nepoților de frate, Danciul și Petriman, și nepoților de soră, Mihăilaș și Copaci, fiii Vasilesei, cu prețul de 150 de zloți tătărești. Ștefan cel Mare le întărește stăpânirea pe cele două sate și – totodată – lui Purece spătar a cincea parte din „Drislivoe și unde a fost Nosco", cumpărată cu 30 de zloți de la Ivanco Tolocico. Pe verso-ul pergamentului din

---

[1] Colegiul Național „Cuza Vodă", HUȘI.

[2] Zamfir Arbore, *Dicționarul geografic al Basarabiei,* văzut, îndreptat și aprobat de Comitetul de redacție compus din domnii Profesor Grig. Tocilescu, Colonel Iannescu și Gion, tipărit prin îngrijirea domnului George Ioan Lahovari, București, Atelierele grafice I. V. Socecu, 1904, p. 36; Redăm cele două voci din *Dicționar*: „**Braicău**l, rusește **Braicov**, *sat,* în jud. Soroca, volosti Otaci (Atachi), așezat într-un hârtop din valea între satele Moreni și Sudarca. Dealul dinspre N. are 126 de stânjeni deasupra n. m. Biserică. Vitele satului 560 capete;. populațiunea 828 de suflete"; „**Braicăul**, *vale,* în jud. Soroca. Începe la N. de satul Braicăul și merge în direcțiunea S.-E., până la Valea Căinarului. Lungimea văiei după harta statului major Rus e de 8 kilometri. Pe partea dreaptă să află satul Brăicăul, iar întreaga coastă dreaptă e acoperită cu pădure".

[3] ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/190.

[4] *Ibidem,* II/7.

https://biblioteca-digitala.ro

26 februarie 1491 se află notița: *„A mănăstirei Sfân(tu)lui Savva, în Basarabia”*[5]. Ivanco Tolocico era ginerele lui Zvorișteș cel Bătrân[6].

Un Ciudinschii vătav a dat un cal lui Ioan Babici diac *„și ș-au răscumpărat un sat anume, Noscova, care au fost silit el în zilele lui Alexandru v(oie)vod și i-ar fi zălogit lui jumătate din satul acela Noscova pentru acel cal”*. Babici diac va da lui Dumitru Ciudinschii diac, fiul vătavului Ciudinschii, *„un cal murg pentru o mie de aspri, înaintea noastră, pentru acea jumătate de sat”*. Iancu Sasu întărește la 30 decembrie 1580 lui, Ioan Babici, stăpânirea asupra satului Noscova[7].

Moise Movilă judecă, la 25 decembrie 1630, pricina dintre Enachi postelnic și Pană fost vistiernic, care i-a *„împresurat, către satul lui, Slobodzia Săucăi, o bucată de loc din hotarul satului Măcicéni, ce este în ținutul Soroca”*. Cele două sate vor fi hotărâte la porunca domnului de Ion Potlog vornic și Dumitru uricar, care constată: *„Începându-se hotarul <satului> Măcișénilor dinspre satul Volcineț, pe malul Nistrului, drept până la Troian, de acolo drept pe deal, la apus, la vârful dealului, pe drumul Volcinețului ce dă în Soroca, de acolo la deal, în mijlocul săpăturilor, până la un stejar, de acolo la deal, la obârșia Ciortovei în sus, iar de acolo la vale, la fântâna Babina și la drumul Alaciovul, lângă Hostinețul ce cade în Verbova, iar de acolo, pe drum în sus, până la drumul ce vine de la Nistru, la vale, spre apus, către Slobodzie, prin mijlocul satului Slobodzia, până la valea Căinarului, în jos, pe vale, până la drumul de jos* **ce merge la Prisaca lui Braico**, *iar de acolo pe vale în jos, unde se împreună Adiciobca cu Căinarul, între drumuri, unde se împreună cu hotarul Larioneștilor, de acolo drept la Nistru”*[8]. Avem de a face cu o primă atestare a toponimului Prisaca lui Braico, viitorul sat/moșie Braicău.

Marii boieri adeveresc, la 2 martie 1633, învoiala dintre Dumitrașcu Mihul și soția lui Antimia, fata lui Tudoran, să se moștenească reciproc după decesul unuia dintre ei.

---

[5] DRH, A. Moldova, III (1487-1504), volum întocmit de C. Cihodaru, I. Caproșu și N. Ciocan, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1980, p. 182-185, nr. 91; Bogdan P. Hăjdeu, *Archiva istorică a României,* București, Imprimeria Statului, tomul I, partea I, 1865, p. 156-157, nr. 247; Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade,* Huși, Atelierele Zanet Corlăteanu, 1925, p. III; I. Bogdan, *Documentele lui Ștefan cel Mare,* București, Atelierele Grafice Socec & Co., volumul I, *Hrisoave și cărți domnești (1457-1492),* 1913, p. 458-460, nr. CCXXXII: J. Bogdan, *Album paléographique moldove. Documents du XIVe, XVe et XVIe siècle,* recueillis par … et publiés par N. Iorga, Bucarest-Paris, 1926, p. 70; DIR, veacul XV, A. Moldova, II (1476-1500), București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1954, p. 156-158, nr. 142.

[6] Gh. Ghibănescu, *op. cit.,* p. III.

[7] DRH, A. Moldova, VII (1571-1584), volum întocmit de Ioan Caproșu, București, Editura Academiei Române, 2012, p. 411, nr. 343.

[8] DRH, A. Moldova, XX (1629-1631), volum întocmit de I. Caproșu, C. Burac, București, Editura Academiei Române, 2011, p. 413-415, nr. 400; Constantin N. Velichi, *Documente moldovenești (1607-1673) din arhiva metohului Sf. Mormânt din Constantinopol*, în „Buletinul Institutului Român din Sofia”, București, II, 1942, p. 534-536; CDM, II, p. 137, nr. 612.

https://biblioteca-digitala.ro

„Iară ocinile Antemiei sintu anume: satul Lencăuții, giumătatea de sat cu tot vinitul, ci iaste în ținutul Sorocei, și tot satul Moscova <greșit pentru Noscova – nota editorilor>*, iarăș în ținutul Sorocei, cu tot vinitul*"[9].

Satul Noscova de la ținutul Soroca a fost făcut danie Mănăstirii Suceviţa de frații Avram Babici și Salomia, *„ca să le facă pomenire lor și părinților lor în fiecare an, în ziua sfântului Athanasie Athonitul*". Fără consimțământul călugărilor de la Suceviţa, Toader Moghilă face schimb: *„a luat de la ei acel sat Noscova și l-a dat mănăstirii sale, Pantocrator, unde este hramul Înălțarea Domnului Dumnezeu*", în locul căruia a dat Suceviței satul Năhorenii și jumătate de Hrușevăț, ținutul Hotin. Schimbul respectiv va fi anulat de către domnul Ștefan Tomșa la 8 martie 1615[10].

Mănăstirea Pângărați efectuează un schimb, prin intermediul mitropolitului Veniamin Costachi, cu Ecaterina Iancoleo, căreia îi dă moșia Verceşti de la ținutul Neamțului și primește în schimb „Cornova sau Braicău" de la ținutul Soroca, precum și suma de 2500 de lei „ca să-i fie spre pomenire". Arhimandritul Macarie, egumenul Pângăraților se plângea, în septembrie 1810, de neprimirea banilor. Banii au fost luați de clucerul Costandie, logofătul Mitropoliei, *„de la ginerele răposatei d-lui hatman Dimitrie Bogdan, însă din poronca preosfințitului mitropolit proin Moldaviei nu s-au dat mănăstirii*"[11].

Moșia Braicău a fost și în „stăpânirea"/posesia vistiernicesei Catinca Ruset, după care ajunge la Grigore Antipa, posesor pe o perioadă de 4 ani, care se plânge mitropolitului, la 5 august 1807, de împresurarea suferită dinspre egumenul de Burdujeni, ce se folosea de o hotarnică și care *„au hotărât și mi-au luat giumătate de moșii ce(a) mai trebuincio(a)să, cari esti țarină toată*". Posesorul moșiei primește între timp planul moșiei de la egumenul Mănăstirii Pângărați. Egumenul de Burdujeni recurge la diverse șiretlicuri pentru a evita cercetările ce se impuneau, cum ar fi tăinuirea cărții egumenului de Pângărați de recomandare a sulgerului Constantin Ureche ca hotarnic. *„Întru care eu mergându cu ace(a) scrisoari la părintele igumenu de Bordozăni, sfinția sa au luat scrisoare(a) și au ascuns-o și faci tot după cum voești sfinția sa, întru cari nici harta ce-mi scrii mie ca să-mi stăpânesc eu din hotar în hotar vechi, nici aciia nu o ține într-o samă, luând și pâine în stăpânire(a) sfinții sali*"[12].

Moșia Braicău care era, împresurată de Burdujanul, la 10 august 1807, se afla în posesia lui Grigore Antipa. Atunci mitropolitul Veniamin Costachi îi scrie

---

[9] DRH, A. Moldova, XXI (1632-1633), volum întocmit de C. Cihodaru, I. Caproșu și L. Șimanschi, București, Editura Academiei Republicii Socialiste Române, 1971, p. 385-386, nr. 299.

[10] DIR, veacul XVII, A. Moldova, III (1611-1615), București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1954, p. 195, nr. 294.

[11] Constantin N. Tomescu, *Diferite știri din arhiva Consiliului Eparhial – Chișinău,* în „Arhivele Basarabiei", an 2, nr. 4, 1930, p. 440.

[12] ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/195.

https://biblioteca-digitala.ro

arhimandritului Macarie, egumenul Mănăstirii Pângărați, să cerceteze cauzele neînțelegerilor dintre cele două entități[13].

Atanasie, egumenul Mănăstirii Teodoreni (Burdujanul) așteaptă megieșii moșiei Moșana cu actele necesare de la 1 iulie până 21 august 1807; înștiința și pe arhimandritul Macarie, egumenul Mănăstirii Pângărați, *„de la care am luat înștiințare că nu poati vini, avându vreme(a) lucrului"*, răspuns văzut și de postelnicul Matei Costachi, ispravnicul ținutului Soroca, alături de Grigore Antipa, arendașul Braicăului. Plecat la 4 septembrie 1807 să rezolve problemele mănăstirii, Atanasie, carea a semnat în limba greacă, este pus în fața sorocului de 5 zile fixat de Macarie pentru amplasarea pietrelor hotare. Atanasie intervine pe lângă Matei Costachi ca acesta să determine pe *„părintile Măcarie să fii îngăduitori pân(ă) la zi întâi oct(om)v(rie), și atunce negreșit, dinpreună cu dumi(sale) hotarnicu(l) și cu toati scrisorili măn(ă)st(i)rii, aducând inginire după cum am făgăduit dum(ita)li oi veni și oi sta la hotărât"*. Macarie sau vechilul său era invitat cu toate actele moșiei Braicău[14].

Spătarul Matei Negel, pe când era ispravnicul ținutului Soroca, dispune transportul a 15 chile de grâu la Mănăstirea Pângărați din zahere(a)oa împărătească, pe care a transformat-o samavolnic în danie ce ar fi fost făcută de către sătenii din Braicău, care au primit, după descărcare, țidula Isprăvniciei ținutului Neamț către ocolași, spre a nu mai fi *„supărați"*. Sătenii se plâng Divanului Cnejiei Moldovei de presupusa danie a răposatului spătar Matei Costachi ce constă în cele 15 chile de grâu, pentru care ispravnicii le cer achitarea sumei 300 de lei, din care se scad 120 de lei și le mai rămân de plată 180. Sătenii conchid la sfârșitul jalbei din 11 mai 1808: *„căci (ce) vinovați sântem noii să mai plătim și altă somă de bani, fiind că noi zahere(a)oa grâului am dat-o toată după poroncă și di esti trebuinți de bani(i) zaherelii, să să înpliniască banii de la mănăstiri sau grâu, că noi pomană cu grâu(l) nostru nu putem să facim ,că ni aflăm nişti oameni cu totul săraci și după dreptati să ni să plătiască și toată cheltuiala ce avem cheltuiți 50 lei cu ducire(a) pe la Soroca și pe la mănăstiri și cu venire(a) noastră pe aici"*[15].

Visteria Moldovei, prin vornicii Dimitrie Sturza și Grigorie Sturza, scriu, la 12 mai 1808, arhimandritului Macarie de la Pângărați să le plătească sătenilor din Braicău valoarea celor *„15 chile de grâu ce-au fost orânduiți în anul trecut din zahereaoa magazalii Fălciiului"*. Banii vor fi înmânați *„în mâna vornicului Simion i Prodan Balan … scoțând ce s-au dat în mâna lui Arăhuță 15 lei, și pe doao merțe ce nu s-au adus câte 6 lei"*[16].

Raporturile dintre egumeni și posesorii moșiei sunt marcate uneori de neînțelegeri și chiar violențe, mai ales în timpul războaielor, când sunt afectate autoritățile centrale de lipsa puterii. Intervenția egumenului Mănăstirii Pângărați este urmată de rânduirea unui

---

[13] *Ibidem*, III/184.
[14] *Ibidem*, III/185.
[15] *Ibidem*, III/186.
[16] *Ibidem*, III/187.

https://biblioteca-digitala.ro

om de către stolnicul Theodor, înainte de 21 februarie 1812, care să cerceteze situația binalelor de pe moșia Braicău, găsite de „orândator" pe care *„li-au stricat și li-au arsu atât pe acele de mai înnainte, cât și pe aceste ce li-au făcut însuș în anii de când stăpânești"*[17].

De la 23 aprilie 1812, moșia Braicău a fost dată în posesia lui Grigore armean pe o perioadă de 3 ani, cu 1000 de lei anual[18].

Veniamin Păngărățeanul se plângea Divanului Cnejiei Moldovei, la 12 iunie 1812, de împresurarea moșiei Braicău de către cele megieșite, ale Mănăstirii Sfântul Sava din Iași și Burdujeni. Cercetarea demersului egumenului mănăstirii Păngărați revine ispravnicilor ținutului Soroca, prin porunca Divanului din 13 iunie 1812: *„să cercetați și dovedindu-să precum cuviușie sa arată, atunce să nu fii îngăduiț(i) pârâții a treci piste cuprindere(a) scrisorilor și stăpâniri vechi"*[19].

Grigore armean îl acuză, la 13 iulie 1812, pe Manolachi Negruțu, posesorul moșiilor Moșenii și Sudarca din vecinătate *„trecând cu stăpânire(a) în numita moșie ce o țin eu piste pietrile hotară vechi, luându-mi din pâne de dejmă și cosindu-mi și fânațul tot"*. Jăluitorul cere porunca Divanului Cnejiei Moldovei către ispravnicii ținutului Soroca *„ca toată ace pâni și fânaț să fie săcfestruită, care în tărié vr(e)a să-mi ia de pe moșie, și la toamna viitoare să s(e) sorocească pe pârât ca s(ă) vii la Divan să s(e) giudece cu mini, cum și pâne și fânațul să fie poroncă a sta pe locul de pricină la mâna cui s-a socoti, neîngăduindu-s(e) pe pârât a le rădica, căci eu mă aflu sărăc din pricina aceasta"*[20].

Moșia Braicău rămâne a Mănăstirii Păngărați și după fatidicul tratat de la București din 16/28 mai 1812, prin care Rusia țaristă anexa Moldova dintre Prut și Nistru, deși mitropolitul Veniamin Costachi se înțelesese cu biv vel serdarul Alexandru Anastasie pentru ai da moșiile Mitropoliei din stânga Prutului: Creulenii și Bucioșca, ținutul Orhei, Dărcăuții și Haliciul, ale Mitropoliei; Braicăul a Mănăstirii Păngărați, ținutul Soroca, părțile din Costuleni, Căuești și Prisăcani, ce trec în stânga Prutului, Vasiliții Mici, și parte din Brădeni, ținutul Iașului, la schimb cu Hudicenii, ținutul Fălciu, Rediul, ținutul Vaslui, 8 pogoane de vie la Odobești, 4 pământuri de „câtină", 62000 de lei și 95 mătci stupi. Nemulțumirile manifestate față de acest schimb sunt urmate de strigarea moșiilor respective la sultan-mezat, săvârșită la 14 decembrie 1813 asupra lui Alexandru Anastasie, *„după ce el, la îndemnul boerilor, primi să mai de(i)e, peste tocmeala de la 17 (sau 20) Noemvrie, încă 7000 de lei"*[21]. După *„despărțire, puindu-să hotar apa Prutului între Moldova*

---

[17] *Ibidem*, III/192.
[18] *Ibidem*, III/194.
[19] *Ibidem*, III/193.
[20] *Ibidem*, III/194.
[21] Alex. Lăpedatu, *Documente și lămuriri istorice cu privire la desfacerea proprietăților moldovene de peste Prut după pierderea Basarabiei – 16/28 mai 1812-2/14 ianuarie 1814*, în *RIAF*, XVI, București, Cartea Românească,1922, p. 40.

https://biblioteca-digitala.ro

și Basarabie" (formulare din 11 mai 1830) moșiile Mitropoliei și Braicăul Pângăraților sunt arendate diverșilor posesori[22].

Posesor al moșiilor Mitropoliei Moldovei și Mănăstirii Pângărați era în 1821 *„Guberschi secretar Gheorghie Hrisostrag"*, care s-a plâns Mitropolitului Veniamin Costachi de împresurarea moșiei Braicău. Veniamin Costachi cerea arhimandritului Atanasie, la 3 februarie 1821, să-și trimită un om cu actele moșiei, bani de cheltuială pentru execuția copiilor și trimiterea documentelor originale posesorului[23]. Constantin paharnic confirma, la 13 februarie, recepția a *„opt scrisori și o hartă a moșiei Braicău din țin(utul) Sorocii, ce-i din partea stângă a Prutului, ce este a Monastirii Pângărații"*[24].

Posesorii din 1830 își încheiau contractul de arendă la 23 aprilie 1835, *„și banii să trage la Mitropolie pentru embaticul ci este așăzată monastire(a) de dă pe anu la Mitropolie"*. Actele moșiei Braicău au trecut de la Pângărați la Mitropolie *„spre dizbatire(a) pricinii de hotar ce născusă acolo în anii trecuți, unde și până acum să află întru păstrare"*. Mitropolitul Veniamin Costachi hotărăște, la 11 mai 1830, revenirea moșiei Braicău la Mănăstirea Pângărați *„întru a sa vecinică și nestrămutată stăpânire, cu toate scrisorile ce sânt pe dânsa"*[25].

Mănăstirea Pângărați obține în 1844, *„de la 23 Aprilie, când s-au înființat Departamentul bisericesc"* un venit de 3500 de lei de pe moșia Braicău, împosesuită lui Vasile Roșca cu un contract ce expira la 23 aprilie 1847[26], înoit în 1845[27] și 1846[28]. Moșia Braicău era arendată în perioada 23 aprilie 1847 – 23 aprilie 1852 comisului Ioan Gherghel Costescu „în 801 garboave". Venitul mănăstirii Pângărați de pe moșia Braicău se ridica în 1847 la suma de 9612 lei[29].

Posesor al moșiei Braicău din Basarabia rusească, a mănăstirii Pângărați, devine *„ostavnoi stekarski pomoșnicu Konstantin Zalozeski"*, în urma licitațiilor din 25, 26 și 28 iunie 1861, și conform contractului din 3 iulie 1861, cu prețul de 551 galbeni austrieci (20387 lei) pe o perioda cuprinsă între 25 aprilie 1862 și 25 aprilie 1867. Garanția posesorului se ridică la 275 „pol galbeni", depozitați la Ministerul Cultelor și al Instrucțiunii Publice din Moldova. Contractul include 18 condiții ce urmau a fi îndeplinite de ambele părți, una dintre ele (nr. 12) se referă la săvârșirea regulată a

---

[22] ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/194.

[23] *Ibidem*, III/202.

[24] *Ibidem*, III/203.

[25] *Ibidem*, III/209.

[26] „Analele parlamentare ale României", tomul XIII, partea a II-a, *Obicinuita Obștească Adunare a Moldovei, Legislatura III, sesiunea III (XIII) – 1845,* București, Imprimeria Statului, 1903, p. 240.

[27] „Analele parlamentare ale României", tomul XIV, partea a II-a, *Obicinuita Obștească Adunare a Moldovei, Legislatura III, sesiunea IV (XIV) – 1846,* București, Imprimeria Statului, 1907, p. 226.

[28] *Ibidem*, partea a II-a, *Obicinuita Obștească Adunare a Moldovei, Legislatura III, sesiunea V (XV) – 1847,* p. 526.

[29] „Analele parlamentare ale României", tomul XIII, partea a II-a, *Obicinuita Obștească Adunare a Moldovei, Legislatura IV, sesiunea I (XVI) – 1847-1848,* București, Imprimeria Statului, p. 950.

https://biblioteca-digitala.ro

ceremonialului religios de la biserica din satul Braicău. Posesorul se obliga să asigure preotului cele necesare: făina de grâu, lumânările, tămâia, untdelemnul și altele, *„încât niciodată să nu se facă smintială dumnezăeștilor slujbe, căci va fi răspunzătoriu și învinovățit de călcătoriu (al) contractului*". Prin contract se garanteau locurile de hrană fixate prin Așezământ, *„fără să-i supere întru nimic și cât de puțin cu vreo cerire de lucru*". Îngrijirea edificiului este asumată prin contract de către Konstantin Mihail Zalozeski/Zalozețki. Din partea Moldovei din dreapta Prutului contractul este semnat de către Dimitrie Rosetti[30], ministru ad-interim la Culte, din 23 mai 1861, ca urmare a demisiei fostului titular Constantin Rolla. Detaliile contractului pot fi văzute în Anexă[31]. În urma jalbei din 13 februarie 1862, Ministerul Cultelor din Moldova scria lui Aroneanul în privința predării moșiei Braicău a mănăstirii Pângărați către Konstantin Mihail Zalozeski/Zalozețki, fapt care i se face cunoscut la 15 februarie, *„și totodată s-au făcut cunoscut și Consulatului Rosienescu din Iași a pune in vedere guver(nului) din Besarabiea spre a nu ve face inpiedecare intru stăpânirea citatei moșii*"[32].

Semințele de cereale necesare cultivării moșiei Braicău au fost procurate la 5 august 1861 de Konstantin Zalozeski de la Dimitrie Egorov Caramoscu, anume: 200 chile grâu, câte 100 chile de orz, ovăz și secară, în valoare de 6600 de ruble de argint. Vânzătorul își asuma obligația livrării cerealelor până la 1 decembrie: *„Toate acestea producte vor fi de cea mai bună cualitate și fiecare chilă să fie de 21 cetferice de Odessa. ... Banii dupe acest contract, șepte mii șese sute rub(le) argint / 7600 /, pe deplin i-am priimit. 2 august 1861*"[33].

Despre afacerile nobilului Constantin Mihail Zalozețki aflăm și din contractul încheiat la 5 octombrie 1861 cu Ianchel Mardco Zeilicovici Șarțes, negețitor de clasa a II-a, căruia îi contractează *„<u>două mii una sută</u> cetferte / 2100 / dupe moșia Brăicau din districtul Soroca, ce o am în arendă prin contract; socotindu-se fiecare cetfertă la măsurătoare câte u cetferice de Odessa, cu transportul meu cu carăle și cheltuelele mele la Târgul Ataki [Otaci] dupe malul Dnistrului pe galerul cumpărătorului Șarțes*"[34]. Târgușorul Atachi/Otaci este situat pe malul Nistrului, la doi km de Hotin, pe atunci în județul Hotin, volostea Rucșin[35]. Astăzi există un punct de vamă la Otaci între Republica Moldova și Ucraina.

Termenii contractului nu sunt îndepliniți până la 1 septembrie 1862, iar Ianchel Mardco Zeilicovici Șarțes primește în Mohilev, la 1 noiembrie 1865, suma datorată „pentru neîndeplinirea legatului său", de la Constantin Mihail Zalozețki[36]. Administrația

---

[30] ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, II/6, f. 1-4v. (traducere); *Ibidem*, f. 5- 8v. (în limba rusă).

[31] Stelian Neagoe, *Istoria guvernelor României de la începuturi – 1859 până în zilele noastre – 1999*, Ediția a II-a revizuită și adăugită, București, Editura Machiavelli, 1999, p. 25.

[32] ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, II/6, f. 9-10v (traducere și în limba rusă).

[33] *Ibidem*, f. 22.

[34] *Ibidem*, f. 22-23.

[35] https://dictionar.casata.md/index.php?l=ro&action=viewdictionar&id=1625

[36] ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, II/6, f. 23-23v.

https://biblioteca-digitala.ro

poliţienească a districtului Moghilev închide dosarul dintre cei foşti parteneri de afaceri la 11 noiembrie 1865[37].

Constantin Mihail Zalozeţki se judeca, în 1866, cu Ministerul Cultelor din Principatele Unite din Moldova pentru moşia Braicău, proprietatea mănăstirii Pângăraţi, şi cerea, în ianuarie 1866, protecţia ţarului Rusiei, transmisă la 13 februarie 1866 Ministerului Afacerilor Externe şi comunicată „guvernatorului Besarabiei, ca să se facă cunoscut reclamantului", sarcină îndeplinită la 3 aprilie 1866. *„Reclamantul Zalozeţki încheiase contractul cu guvernul Moldavii, care guvernu i-a arendat moşiea Braicovu, proprietatea Monastirei Pângăraţi, aflată în Besarabia, care contract, Curtea Civilă a Provinciei Besarabiei l-a găsit contrariu legilor noastre; Decisiunea acestei Curţi, reclamantul au contestat-o, iar pentru păgubile ce au suferit, au intentat proces la Judecătoria ocolului Soroca-Iassi contra guvernului Moldavii, care i l-a respins"*. Căpitanul Constantin Zalozeţici/Zalozeţki recurge la noi jalbe înaintate Cancelariei Stats-Secretarului sale Imperiale la 21 iunie şi 4 septembrie 1875, a cărei răspuns survine la 24 septembrie 1875[38].

La 1872 respectiv 1874 mănăstirile Pângăraţi şi Bisericani sunt transformate în închisori[39]. Zidurile „sihastre" ale Pângăraţilor erau, la 1910, *„ici şi colo îngenunchiate de ruină, strejuesc ca nişte sentinele fantastice, lăcaşul cel înmormântat în verdeaţă şi pustietate"*. Turla se clătina pe căpriorii putrezi iar „oaspeţii" închisorii treziţi de sunetul clopotului dogit porneau la rugăciunea săvârşită de bătrânul sihastru Eviatos. Cimitirul se afla *„acolo, sus în deal ..."* unde *„singurătatea se aşterne tristă, funerară ... şi pas de om nu atinge cărăruia cea îngustă, până când un alt fericit se întoarce cu dor spre mormânt, lângă fratele său de eri"*[40].

Prin hotărârea cu nr. 598 din 22 decembrie 1921, Comisia judeţeană Soroca, relativ la moşia Braicău, din plasa Atachi, judeţul Soroca, proprietatea Mănăstirii Pângăraţi din Moldova, hotărăşte exproprierea acesteia: *„proprietatea mănăstirei Sf. Bogdan, din străinătate, în întindere de aproximativ 1017 ha. 7200 m.p., şi anume: 704 ha. 3760 m.p. pământ arabil, 100 ha. mocirlă, 50 ha. ponoare, 37 ha. 7065 m.p. arendă îndelungată, 119 ha. 6375 m.p. pădure şi 6 ha. sub drum"*. Moşia se megieşea cu proprietatea locuitorilor din Briceni (Nord), moşia locuitorilor din satul Maşani (Est), proprietatea locuitorilor din Braicău şi Boroşeni (Sud) şi moşia locuitorilor din Sudarc şi Boroşeni (Vest)[41]. Într-un articol de presă din 1938 se nota: *„Mai adăugăm că odată cu alipirea Basarabiei la patria mumă, m-rei Pângăraţi i-a mai venit şi suma de 630000 lei, depusă cu 5*

---

[37] *Ibidem*, f. 23v.-24v.

[38] *Ibidem*, II/7.

[39] Octavian Gorescu, *„Văcăreştii" Penitenciar, precedat de un scurt istoric asupra regimului Penitenciar în România*, 1930, cu o Prefaţă de Nicolae Iorga, 1930, p. 21.

[40] *Vremuri grele. Închisoarea Pangaraţi*, în „Universul literar", Anul XXVII, nr. 42, din 18 octombrie 1910, p. 4.

[41] „Monitorul Oficial al României", nr. 191, din 3 septembrie 1924, p. 10006.

https://biblioteca-digitala.ro

% venit, de la moșia sa avută pe vremuri la Bravicău <Braicău – n. n.>, *luată în primire la 6 mai 1924 de starețul Antipa"*[42].

ESTATES OF PÂNGĂRAȚI MONASTERY ON THE LEFT SIDE OF THE PRUT RIVER: BRAICĂU, SOROCA COUNTY – DOCUMENTS

(Abstract)

The village of Braicău, in historical Moldova (currently, in the Republic of Moldova), located near the Nistru, borders the villages Moseni (N), Boroseni and Horodişte (S), Sudarca (E) and Elisavetovca (W). The Braicău estate, formerly called Noscova, as reflected in the 1807 plan, is first documented on February 26, 1491.

Through this present study we try to partially reconstruct the evolution of the ownership of the estate and integration into the monastic domain by valuing the documents of the fund of Pângărați Monastery, found at the National Archives in Iasi. The estate reaches through donation to Sucevita Monastery, then to Saint Sava and probably by exchange to Pângărați.

The oppressive annexation of Moldavia between the Prut and Nistru rivers by tsarist Russia by the Treaty of Bucharest of May 16/28, 1812, did not interrupt the dominion of the Pângărați Monastery over the Braicău estate, proof being the documents we published in the annex.

ANEXĂ

1. **1807 august 5, Moghilău**

Cu mult și smerită evlavii închinându-mă sărut dr(e)apt(ă) mâna preosfențăii tali părinte mitropolite.

Fac înștiințari pentru mosiia Braicăului, țânutul Soroca, ce esti a Sfintii Mănăstiri Pângărații, cari esti dată de preosfințiia ta în vânzari pi patru ani. Acmu după hotarile ci iarau la stăpânire sfintii mănăstiri de sus arătat(ă), acmu să sco(a)lă părintele igumenul de Bordozăni cu o hotarnică a sfințâi sali de stăpâniri, cari au hotărât și mi-au luat giumătate de moșii ce(a) mai trebuinio(a)să, cari esti țarină toată, cari eu am făcută înștiințari sfințâi sali părintelui arhimandritului igumenului sfintii mănăstiri pentru această pricină, cari sfințâia sa me-au tremes hartă de stăpânire a stăpâni din hotar în hotarili vechi ca să stăpânesc eu după cum au fost și mai înnainte la stăpânire(a) cucoanei Catincăi vistieresa Ruset.

[42] Ioachim Moruzzi, *Monumente istorice din județul Neamț. Mănăstirea Pângărați, uitată și ruinată* (I) în „Universul", an 55, nr. 193, 19 iulie 1938, p. 8; A se vedea și reeditarea din „Acta Pangratia. Istorie și patrimoniu ecleziastic", nr. 1/2024, p. 332.

https://biblioteca-digitala.ro

Acest răspunsu mi li-au tremes pi trimesul omu al meu în cari și altă carte de la sfintiia sa părântele arhimandritul către igumenul de Burduzăni ca să m(e)argă dum(isa)li sulgeru(l) Costandin Urechi ca să hotărască moșiia. Întru care eu mergându cu ace(a) scrisoarila părintele igumenu de Bordozăni, sfinţiia sa au luat scrisoare(a) și au ascuns-o și faci tot după cum voești sfinţiia sa, întru cari nici harta ce-mi scrii mie ca să-mi stăpânesc eu din hotar în hotar vechi, nici aciia nu o ţâne într-o samă, luând și pâine în stăpânire(a) sfinţâi sali.

Acu cad cu smereti plecăciuni la pre înaltă și bogată milă preosfinţii tali ca să nu fiu lipsit de aciastă cerire a me, fiind că mari păgubire mi să întâmplă. Întru cari așa îmi scrii și în răvasul ce mi-au trimes părintele arhimandritul că neţâându-mi în samă de pe cum arată harta, să fac însteîntari la preosfintiia ta în ce chip voi orma ca să nu fiu păgubit.

Rămăândî pre plecat slugă.

Gligore Antipa, cunpărătorul mosâi Braicău ot Soroca.

În 5 avguștî (1)807.

Mo(gh)ilău (?).

<Pe verso-ul filei a doua>: Întru preosfintit(ă) mână preosfintii sali părintelui mitropolitului, cu smerenii. Eși.

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/195. Original, sigiliu în ceară roșie.

2. **1807 august 10**

Arhierească blagoslovenie trimitem preacuvioșiei tali.

Din scrisoare(a) aceasta a lui Grigori Antipa, orândatariul moșiei Braicău a măn(ă)st(i)rii de la ţin(u)t(ul) Sorocii, pe larg vei înţălege.

Deci fiind că această purtare de grijă iaste datorie preacuvioșiei tali a merge și a sta în pricini și giudecăţi și a nu îngădui de a să înpresura moși(i)le măn(ă)st(i)rii, îţi scriem ca numai decât să faci cercetare cu ce cuvânt Burdujanul face înpresurare aceștii moșii, fiind de la mezat luată, și precum vei afla să vii să faci arătare la Divan nelăsând a să prelungi pricina, căci și venitul acel de care să va păgubi cumpărătoriul de pe bucata acea cu pricină vei fi îndatorit a-i răspunde de aceasta și fii blagoslovit.

https://biblioteca-digitala.ro

1807 av(gu)st 10.
A prea cuv(io)ș(iei) tale părinte sufletesc.
† Veniamin Mitropolit Moldaviei <m.p.>.

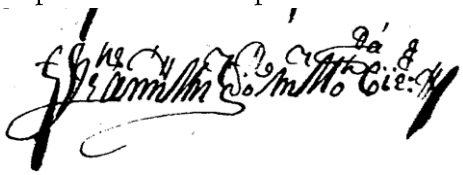

Opt hârzoabe cu păstrăvi s-au priimit și mulțămim. Iată și țidula pentru scuteală de sătenii.

<Pe verso-ul filei a doua>: Preacuvioșiei sale chir Macarie arhimandrit și igum(e)n Măn(ă)st(i)rii Pângărații, cu arhierească blagoslovenie; Niamțu.

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/184. Original, difolio.

3. **1807 septembrie 11**

Cu părintească dragoste și blagoslovenie mă închin dum(ita)li cucoane Matei.

Fiind că eu cucoane Matei m-am dus la moșie Moșana de la zi întâi iuli(e) și am șezut pân(ă) la 21 avg(us)t, așteptând megieșii numitei moșii să vii după poronca cin(s)t(itului) Divan cu toati scrisorile ce vor ave(a) să ste(a) față la hotărât, din care triimițindu înștiințare și sfinții sali părintelui Macarie, egum(e)n de Pângărați(i), de la care am luat înștiințare că nu poati vini, avându vreme lucrului, care răspunsul sfinții sale s-au văzut și de către dum(neata), și eu neputând a mai șede acole avându multe trebi a măn(ă)st(i)rii, prin știre și cu voe dum(ita)li, fați(ă) fiind și Grigorie, orândatariul Braicăului, am purces acasă viindu la 4 zili a lui sept(em)v(rie), mai avându și alti trebi pe la alti moșii ai măn(ă)st(i)rii.

Și aice la măn(ă)stire după ce am venit mă mer de care lucru și trebuință m-oi prindi mai întâi, de care însuș dum(neata) știi cum să chivirnisesc și să ții casăli.

Și acum făr(ă) de veste mi-au venit înștiințare de la omul meu de la Moșana că au venit sfinție sa părintile Macarie egum(e)n de Păngărați(i) și mă așteaptă puind soroc ca în cinci zâli să mă aflu acolo, că neviindu sfinție sa a puni pietri hotară.

De care foarte poftesc și mă rog dum(ita)li ca să faci pe sfinție sa părintile Măcarie să fii îngăduitori pân(ă) la zi întâi oct(om)v(rie), și atunce negreșit dinpreună cu dumi(sale) hotarnicu(l) și cu toati scrisorili măn(ă)st(i)rii aducând inginire, după cum am făgăduit dum(ita)li oi veni și oi sta la hotărât.

Eu și acum a-ș(i) fi lăsat toati și a-ș(i) fi venit, dar dumi(sale) hotarnicu(l) având trebili casăi dumis(a)li nu poati mergi acum, după cum prin răvașul ci mă înștiințază dumi(sale) te vei pliroforisi și dum(neata), pe cari l-am trimis să-l vez(i) și dum(neata).

https://biblioteca-digitala.ro

Așa mă rog cucoani Matei ca să faci pe sfinție sa să fii pân(ă) la zioa ce pun vade îngăduitori ori de nu a pute sfinție sa a șede, să lasă vechil diplin răspunzători cu toate scrisorile ce va (i) având asupra moșii Braicău ca să ste(a) atunce când om veni față.

Așa mă rog și sânt,

1807 sept(emvrie) 11.

Al dum(ita)li părinte sufletesc

ὁ κατὰ πάντα δοῦλος πρόθυμος ὁ τοῦ θεωδορονί(ου) Ἀθανάσι(ος)[1] <m.p.>

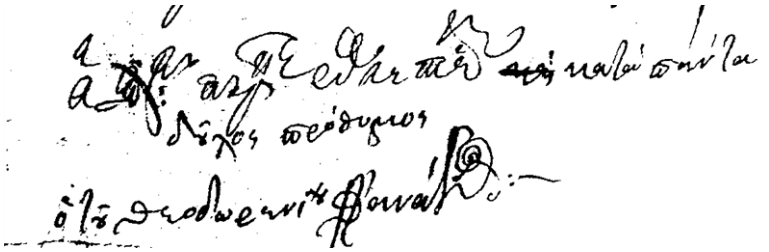

<Pe verso-ul filei a doua>: Cătră cinst(it) dumi(sale) arh(on) post(elnic) cuconului Matei Costachi, cu părintiască dragoste și blagoslovenie să s(e) de.

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/185. Original, difolio.

[1] De bunăvoie rob întru toate / Al [mănăstirii] Teodoreni Atanasie <m.p.> ; Transcrierea și traducerea aparțin doamnei Lidia Cotovanu, căreia îi mulțumim și pe această cale.

4. **1808 mai 11**

Pre cinstitu Divanu Cnejii Moldavii

Jăluim precinstitului Divan că în anul trecut în vremi când să afla dumi(sali) spăt(a)r(ul) Mateiu Negel, ispravnic la țân(u)tu(l) Sorocii, rânduiți am fost de am dus 15 chili di grâu din zahere(a)oa înpărătească la Mănăstire(a) Pângărților di la țân(u)t(ul) Niamțului cu cuvânt că acolo ar fi poroncă să o ducim.

Pe care după ce am discărcatu grâu ni s-au dat și țâdula Isprăvnicii cătră ocolași ca să nu fim supărați pentru toată zahere(a)oa ce am avut a da. Acmu avem mari supărari di cătră dum(nea)lor ispravnici(i) din vreme(a) de acmu, că pentru acesti cinsprăzăci chili ci li-au priimitu mănăstiri(a) cu cuvânt că răposatu(l) spăt(a)r li-au făcut danii mănăstirii.

Isprăvniciia ceri de la noi să li plătim cu 300 lei, și după carte(a) mănăstirii ce am dus la cinstita Isprăvnicii ni să mai scad din bani 120 lei iar pentru 180 lei să fim buni platnici.

Pentru aciasta cu mari plângiri ne rugăm dum(nea)v(oastră) ca prin cercetare(a) Divanului să ni putem afla dreptati, căci vinovați sântem noii să mai plătim și altă somă de bani fiind că noi zahere(a)oa grâului am dat-o toată după poroncă și di esti trebuinți de

https://biblioteca-digitala.ro

bani(i) zaherelii să să înpliniască banii de la mănăstiri sau grâu, că noi pomană cu grâu(l) nostru nu putem să facim că ni aflăm nişti oameni cu totul săraci şi după dreptati să ni să plătiască şi toată cheltuiala ce avem cheltuiţi 50 lei cu ducire(a) pe la Soroca şi pe la mănăstiri şi cu venire(a) noastră pe aici, şi mare pomană a fi dum(nea)v(oastră).

Plecaţi la mila dum(nea)v(oastră),

Toţi sătenii din sat(ul) Braicău din ţin(u)t(ul) Sorocii.

Să ro(a)gă să fii puş(i) la cali pentru 15 chili di grâu ci li-ar fi dus la Mănăstire(a) Pângăraţiidin zahere(a)o ace au avut să de la miriia părintiască pe anul trecut şi acmu nu li să ţâni ţâdula în samă.

La cinstiţi fraţii noştri dum(nealo)r boerii Nazări ai Visterii.

1808 mai 11.

Matei Crupenschi ꙋ 2 log(o)f(e)t.

ANI, Fond Mănăstirea Pângăraţi, III/186. Original, difolio.

5. **1808 mai 11**

De la Vistiriie

Cătră cuvioşia eg(u)m(e)n(ul) de la Mă(năs)tire(a) Pângăraţi.

Prin jaloba ce au dat sătenii din Braicău de la ţân(utul) Sorocăi, care şăd pe moşiia măn(ăs)tirii, arată că 15 chile de grâu ce-au fost orânduiţi în anul trecut din zahereaoa magazalii Fălciiului le-(a)i fi luat sfinţiia ta acolo la măn(ă)stire şi pe dânşii acum îi apucă dum(nealo)r is(pravnicii) ca să plătească din poronca Divanului.

Deci să scrie sfinţii tale, viind numiţii oameni acolo numai decât să le plăteşti bani(i) pe acest grâu, precum li să cer de cătră Is(prăvnicie), căci dup(ă) cercetare(a) ce li s-au făcut aici la tablile Visterii s-au găsit acest grâu trecut, de a nu mai veni să jăluiască, căci atunci vei fi sâlit de a le plăti şi toată cheltuiala.

1808 mai 12.

Dimitrie Sturza vor(nic) <m.p.>.

Grig(ore) Ghica vor(nic) <m.p.>.

După poruncă precinstitii Vistierii ce mi să porunceşte ca după jaloba ce au dat oamenii din satul Brăicăului ot ţin(u)t(ul) Sorocii de pe moşie mănăstirii pentru 180 de lei pentru 15 chile de grâu, i-am dat în mâna vornicului Simion i Prodan Balan 150 de lei,

https://biblioteca-digitala.ro

scoțând ce s-au dat în mâna lui Arăhuță 15 lei, și pe doao merțe ce nu s-au adus câte 6 lei, și s-au înplinit toți banii după poruncă Divanului 180 de lei.

Și noi cei mai jos iscăliți din satul Brăicău am priimit toți banii deplin, neștiind carte ne-am pus numile și degitile.

Eu, Simion Mândru, am priimit toți banii, adecă 153.

Eu, Prodan Balan, martur că am luat banii toț(i) mai sus arătaț(i).

<Pe verso-ul filei a doua>: De la Vist(ie)rii; Cătră cuvioșiia sa eg(u)m(e)n(ul) de la Măn(ăs)tire(a) Pângărații.

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/187. Original, difolio, sigiliu în ceară roșie deteriorate.

6. **1812 februarie 21, Soroca**

Cu fiască evlavie mă închin sfințâi tale părinte igumene.

Am priimit cinstita scrisoare svinții tale și am înțăles cele scrisă pentru moșia Braicău a Svintei Mănăstirii de la țân(u)tu(l) acesta ca să s(e) cercetezi pe orândator de acum pentru binalile ce li-au găsât de la orândatorii de mai înnainte pe numita moșie precum ai luat svințâe ta înștiințare că li-au stricat și li-au arsu atât pe acele de mai înnainte, cât și pe aceste ce li-au făcut însuș în anii de când stăpânești.

Pentru aci(a)sta îndată am orânduit om înnadinsu cu bună știință ca să cercetezi și să înștiințăzi Isprăv(ni)ci(a) pre larg, după care să nu fii svinție ta la îndoiali că nu să va puni la cale spre nepăgubire svintei mănăstiri am îndatorit și pe lăcuitori ca s(ă) fac o clacă la vreme(a) cuviincioasă și să facă iazul la locul ci să va găsî, precum sânt îndatoriți.

Și cu aciasta sânt,

1812 fevr(uarie) 21.

Soroca.

A svinții tale fiu sufletesc.

Theodor stoln(ic) <m.p.>.

Iată să triimite contractual înnapoi. Orice pricină vei ave și mă vei socoti de vrednic a sluji mă rog să-m(i) poroncești.

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/192. Original, difolio.

7. **1812 iunie 12**

Prea cinst(itului) Divan Cnejâi Moldaviei.

https://biblioteca-digitala.ro

Jăluesc cinst(itului) Divan că având Mănăstire(a) Pângărații o moșié, anume Brăicău în țin(u)t(ul) Sorocii, să înpresoară cu tărié de către cumpărătorii moșiilor megieșite a Mănăstirii Sfântului Savva și a Burdujenilor, pentru cari rog pre cin(stitul) Divan ca să să dei o carte cumpărătoriului moșii Brăicău cu care să înputerniceze a stăpâni numita moșie, după puterea scrisorilor mănăstirii, și după cum au stăpânit și alți cumpărători. Și de vor socoti megieșii că au a trage ceva de la moșii aceasta, să vié înaintea cinst(itului) Divan spre a să înfățoșa la giudecată.

Smerit rugătoriu,

Veniamin Păngărățeanul.

Să s(e) scrii carte către dregători(i) țin(utului).

(1)812 iuni(e) 12.

(...) ꙁ͡ <2> (?) log(o)f(e)t.

De la Divan(ul) Cnejii Moldaviei.

Către cinstita Isprăv(ni)cie de țin(u)t(ul) Sorocăi.

Din jaloba ace(a)sta pre largu să ba înțălegi arătare și cerire ce faci cuvioșie sa egumen(ul) Măn(ăs)tirii Pângărații pentru înpresurare(a) ce să faci moșii măn(ăs)tirii de către moșiile Măn(ăs)tirii Sfântului Sava și Burdujenii, trecând piste cuprindere(a) scrisorilor Măn(ăs)tirii Pângărații și stăpânire(a) vechi.

Deci să scrii dum(nea)v(oastră) ca să cercetați și dovedindu-să precum cuvioșie sa arată, atunce să nu fii îngăduiț(i) pârâții a treci piste cuprindere(a) scrisorilor și stăpâniri vechi, ce de vor ave vreo pricină de giudecată pentru înpresurare de hotar cu scrisori dovezi ce vor ave(a), să vii la Divan ca să s(e) caute pricina cu giudecată, și atunce precum dreptate(a) va da, așe să urma. Și viind însuș egum(e)n(ul) acolo cu hotarnica ce are pe moșie Măn(ăs)tirii Pângărații după aceia să-i urmeză.

1812 iuni(e) 13.

L(upu) Balș vor(ni)c <m.p.>.

Manolache Dimachi vor(ni)c <m.p.>.

Ioan Neculce vor(ni)c (?) <m.p.>.

Iordache Roset spat(ar) (?) <m.p.>.

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/193. Original, difolio.

8. **1812 iulie 13**

Pre cinst(it) Divanul Cneji(ei) Moldavii.

Jăluesc cinst(itului) Divan că eu cumpărând în orândă moșiia Brancău de la țin(u)t(ul) Sorocii cu contract pe trii ani, de la Mănăstire(a) Păngărații, începându-să anii

https://biblioteca-digitala.ro

acum de la Sf(ântul) Gheorghie trecut, câte 1000 lei pe an, care moșié aceasta megieșindu-să cu altă moșié Moșănii i cu o Sudarca, și un Manolachi Negruțu ce țini aceste moșii cu anul în orândă, de la Sf(ântul) Gheorghie și pân(ă) acum, me-au făcut o mare înpresurare trecând cu stăpânire(a) în numita moșie ce o țin eu piste pietrile hotară vechi, luându-mi din pâne de dejmă și cosindu-mi și fânațul tot.

Și fiind că această pâni și fânaț încă tot nu l-au râdicat di pi țarină, mă rog cin(s)t(itului) Divan să mi să de poroncitoare carte cătră dum(nea)l(o)r isprav(ni)cii țin(utu)lui Sorocii ca toată ace pâni și fânaț să fie săcfestruită, care în tărié vr(e)a să-mi ia de pe moșie, și la toamna viitoare să s(e) sorocească pe pârât ca s(ă) vii la Divan să s(e) giudece cu mini, cum și pâne și fânațul să fie poroncă a sta pe locul de pricină la mâna cui s-a socoti neîngăduindu-s(e) pe pârât ale râdica, căci eu mă aflu sărăc din pricina aceasta, și mare poman(ă) a rămâne.

La mila cinst(itului) Divan pre plecat,

Grigorie Arman orândator moșii Braicău de la țin(utul) Sorocii.

Să s(e) scrii carte cătră dum(nea)lui pah(arnicul) Ioan Jora.

(...) ϐ<2> (?) log(o)f(e)t.

(1)812 iuli(e) 13.

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/194. Original, difolio.

9. **1821 februarie 3**

Arhieriască blagoslovenie trimitem preacuvioșiei tali.

Posesorul moșielor Mitropoliei și al Monastirii Pângărații de peste Prut dum(nea)lui Guberschi secretar Gheorghie Hrisostrag prin scrisoarea ce ne trimite face înștiințare că moșie Braicău al acei monastiri ar fi pătimind înpresurare despre moșiile megieșite și ceri toate scrisorile aceștii moșii ca să i să trimită.

Drept aceasta iată cu înnadins sluga Mitropoliei să scrie preacuvioșiei tali ca îndată după priimirea scrisoarei noastre aceștie numaidecât să trimiti cu înnadins omul preacuvioșiei tale toate scrisorile moșiei Braicău, căruia trimis să-i dai și de cheltuială pentru ca să plătiască scriitoriului ce va scoate copii de pe toati celi adevărate, care copii să s(e) întăriască de Divan spre a rămânea la monastire, și celi adevărate să s(e) trimită la numitul posesor, smintială sau întârziere cât de puțin să nu faci.

(1)821 fevr(uarie) 3.

Al preacuv(io)ș(iei) tali părinti blagoslovitor.

Veniamin Mitropolit <m.p.>.

https://biblioteca-digitala.ro

<Pe verso-ul filei a doua>: Prea cuviosului arhimandrit chir Athanasie igum(e)n Monastirii Pângărații, cu arhierească blagoslovenie; No. 7.

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/202. Original, difolio.

10. **1821 februarie 13**

Opt scrisori și o hartă a moșiei Braicău din țin(utul) Sorocii ce-i din partea stângă a Prutului ce este a Monastirii Pângărații, s-au priimit la Mitropolie de mini, pentru care am dat această încredințare.

1821 fecr(uarie) 13.

Costandin pah(a)r(ni)c <m.p.>.

<Pe aceeași filă>: Scrisoare de priimirea scrisorilor Braicău de la log(o)f(e)t(ul) Mitr(o)poliei; No. 8.

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/203. Original.

11. **1830 mai 30**

Cu smerită duhovnicească dragoste

Să adiveriază prin aciastă scrisoare din partea Sfintei Mitropolii Moldavviei ce să da la Mănăstirea Pângărații, unde să cinstește și să prăznuești hramul Svântului Marelui Mucenic Dimitrie, din țânutul Niamțului, ce este supusă aceștii Mitropolii, că având această monastire o moșie, anumi Braicăul la țân(u)t(ul) Sorocii, ci să zăce acum în Oblastiia Basarabiei, driaptă a sa; Și după ce s-au făcut despărțire, puindu-să hotar apa Prutului între Moldova și Basarabie, această numită moșie a monastirii și și cu moșiile ce are și Mitropolie în Oblastie Basarabiei, de atunce și pân(ă) acum la cât(i) posăsori au urmat a ave aceste moșii în posăsie să lega tot într-un contract, precum și acum s-au urmat la înnoire contractului posesorului care le țâne în vreme(a) aciasta, a căruia vade să înplinești la anul 1835 apr(ilie) 23, și banii să trage la Mitropolie pentru embaticul ci este așăzată monastire(a) de dă pe anu la Mitropolie. Asupra cărie moșii și scrisorile ci ave monastire pe dânsa, s-au fost luat la Mitropolie spre dizbatire pricinii de hotar ce născusă acolo în anii trecuți, unde și până acum să află întru păstrare. Apoi jiudecând că după vremi găsându-să aciastă moșii în stăpânire(a) Mitropoliei, poate să rămâi ca o driaptă moșii a Mitropoliei, și monastire(a) să pătimască o așa strâmbătate cu pierdire(a) aceștii moșii, am socotit ca să o întoarcem înnapoi la locul unde este vecinic dată.

Pentru aciasta dar numita moșie Braicăul de la țân(u)t(ul) Sorocii din Oblaștiia Basarabiei va ave-o de astăzi precum și mai înnainte au avut-o Monastire(a) Pângărații întru a sa vecinică și nestrămutată stăpânire, cu toate scrisorile ce sânt pe dânsa, care

https://biblioteca-digitala.ro

înpreună cu moșiia i s-au dat. Și de la înplinire(a) vadelii contractului mai sus însămnat, are puteri egumenul numitei monastiri a o da în posăsie mustereului ce va găsî cu contract din parte(a) monastirii fără a ave Mitropolie vreun cuvânt de dreptate ca să o mai tragă în stăpânire(a) sa.

Drept aceia spre știința pricinii și întemeiata stăpânire a monastrii asupra aceștii numite moșii de mai sus, să întărești scrisoare(a) aciasta cu pecetea Mitropoliei și a noastră iscălitură.

1830 maiu 11.

† Veniamin Mitropolit Moldaviei <m.p.>.

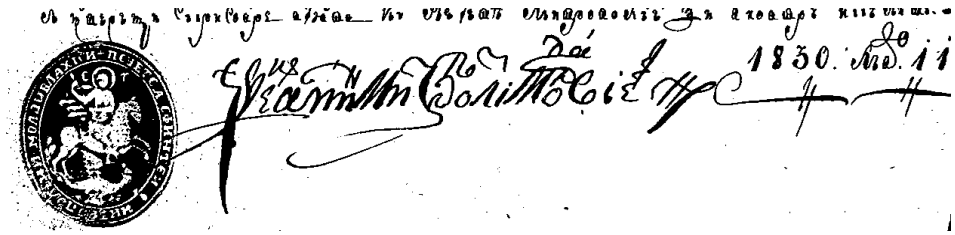

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/209. Original, sigiliu oval.

12. **1861 iulie 3**

Ministeriul Cultelor și al Instrucției Publice din Moldova.

Face cunoscut că după lucrările urmate pentru înposesierea unora din moșiile clerului din Beserabiea rusască, publicate prin Monitoriul oficialu N° 120, făcându-se mezatul în sala Consiliului Administrativ, în prezența membrilor Consiliului i a ministrului Culturi și al Instrucției Publice, venitul moșiei Braicău din Besarabiea rusască a M(ănăsti)rei Pângărații, după legiuitele trei strigări urmate în zilele de 25, 26 și 28 iunie, anul curent, una mie optu sute șasăzăci și unul s-au harciluit asupra d(umi)sale ostavnoi stekarski pomoșnicu Konstantin Zalozeski în prețu de 551 # cinci sute cincizăci și unul galbini austricești sau 20387 douăzăci și trei sute optăzăci și șapte lei pe fiecare anu pe termen de cinci ani, începători de 25 aprilie, anul una mie optu sute șasezăci și doi și sevârșitori la aceași zi a lunei april(ie), anul una mie optu sute șasezăci și șapte și sub condițiile următoare:

1iu. Întrucât se atinge de garanție cerută pentru regulata plată a câștiurilor și urmarea în totul a condițiilor contractului, d(umnea)lui au depusu întregu câștiul Sf(ântu)l(u)i Dimitrie, anul de pe urmă a aceștia posesie în sumă de două sute șaptezăci și cinci și jumătate galbini, care bani vor sta în Ministeriu fără dobândă până după ecspirarea contractului și îndeplinirea în totul a îndatoririlor cuprinse prin elu.

2a. Câștiurile posesiei, d(umnea)lui va fi datoriu a le numera la acestu Ministeriu pe tot anul în două termene: giumătate, adecă zece mii una sută nouzăci și trei lei, douăzăci

https://biblioteca-digitala.ro

parale cu zece zile înnaintea Sf(ântu)lui Gheorghie și giumătate, adecă zece mii una sută nou(ă)zăci și trei lei, douăzăci parale cu zăce zile înnaintea Sf(ântu)lui Dimitrie, căci dacă nici până în ziua de 25 aprilie și 26 octomvrie n-ar răspunde câștiul, atunci Ministeriul se va îndestula din banii depuși de d(umnea)lui posesorul și moșia se va scoate din nou în vânzare cu socoteala posesorului, eară neagiunsul ce ar fi de la această înposesuire până la suma contractului pentru toți anii până la a lui ecspirare, precum și fiecare neîndeplinire a celorlalte condiții se vor înplini din producturile aflătoare pe moșie sau din orice altă avere a d(umi)sale posesorul, mișcătoare sau nemișcătoare cu preferință înnaintea oricăror datorii ale sale, fără a-i rămâne nici un cuvânt de împotrivire.

3ª./ Contractul de posesie nu-i este (i)ertat a-l trece către altă față fără ştirea și învoirea Ministeriului, care nu va cunoaște pe niumene altul, decât pe d(umnea)lui ostavnoi stekarski pomoșnicu Konstantin Zalozeski, asupra căruia s-au adjudecat moșia.

4ª/ D(umnea)lui posesorul este datoriu a apăra hotarul moșiei ca să nu se înpresoare de către megieși și la întâmplare de întindere a vreunuia, de îndată a cere de la ocârmuirea de acolo înpingerea samavolniciei și mărginirea stăpânirei în statokvo, totodată a face de aceasta cunoscut vechilului ce are Ministeriul rânduit în acea Oblastie, nu mai puțin și însuși Ministeriului ; Pentru că la urmarea din contra va fi datoriu ca să plătească tot venitul locului împresurat pe toată vremea până ce cu singura sa cheltuială și stăruință îl va scoate de sub împresurare, îndeplinindu înse aceste îndatoriri, atunce nu-l vor priivi pricinile de judecăți. De aseminea d(umnea)lui posesorul este cu totul oprit a vinde locuri de hrană pe lângă hotară locuitorilor sau proprietarilor megieșitelor moșii, pentru a nu se da preleju de înpresurare a hotarălor.

5ª/ Pe locuitori d(umnea)lui posesorul nu-i va asupri peste legiuitele îndatoriri ce ocârmuirea va statornici în acea Oblastie, și tot după aceliași legiuiri este datoriu a le da locurile de așazare, arat, fânați și de imaș; eară osăbită învoială de ar face cu dânșii pentru vremea contractului că nu va avia lucrătoare pentru numai dacă va fi primită de ocârmuirea locală, înștiințând totodată despre aceasta și pe Ministeriu, căci la din contra urmare toată răspundirea va cădea în singura sarcină a sa. Asemenea când prin a ocârmuirei poruncă s-ar depărta vreunu număr de locuitori de pe moșie, nu va avea dreptate posesorul a cere de la Ministeriu nici o despăgubire, ear de la sine nu este slobod a cere și ai depărta de pe moșie, precum nici ai încărca cu cu datorii peste așezământul Besarabiei, îndatorit fiind mai ales ai cârmui cu înțelepte mijloace, ca se nu se deie preleju de tulburari sau înprăștiere, căci va fi răspunzătoriu.

6ª/ Dacă în curgirea anilor posesiei s-ar întâmpla să nu să de pâine, d(umnea)lui posesorul va fi datoriu a face locuitorilor cuvenita înlesnire cu pâine, potrivit cu măsura ce ocârmuirea de acolo ar hotărî fără ca să se poată întoarce către proprietate cu cerire de a fi despăgubit sau scăzut din câștiuri.

7ª/ Orice feliu de dare s-ar pune de către cârmuirea de acolo asupra moșiei sau asupra vreunui vechil a moșiei în curgirea anilor posesiei, ori în bani, ori în producturi, sau subt orice altă numire, toate vor fi în singura sarcină posesorului, fără să fie proprietatea

https://biblioteca-digitala.ro

nici partașă, nici răsăpunzătoare întrucât de puțin și fără să poată cere pentru aceasta vreo despăgubire sau scădere din câștiuri.

8ª/ Întinderea moșiei fiind cunoscută în hotarăle în care se stăpânește de către posesorul de astăzi, tot în aceasta să va mărgini și noul posesoru, fără se poată sub nici un cuvânt a stărui vreo pretenție că s-ar fi stăpânit odinioară mai multu sau a cerca să ceară scădere, nici în privirea întinderei moșiei, nici în privirea acaretelor de pe ia, căci o aseminea nu va fi primită decât numai la întâmplarea prevăzută la punctul al 11 le.

9ª/ Din pădurea de pe această moșie se dă în folosul d(umi)sale posesorului pe fiecare anu legiuitul analogu după planul de parchetație ce să păstrează în Ministeriu și în starea în care s-ar găsi spre esploatare conform condițiilor generale; Tradarea unor aseminea parchete înse se va urma prin știrea Ministeriului, către care d(umnea)lui posesorul este datoriu a se adresa cu cerire în scris la începutul fiecăruia anu, spre a i se slobozi prin regula prescrisă de legiuirea pentru păduri, aplicată în Moldova, ear în tăerea lemnului se va conforma după aceliași legiuiri și modificațiilor ce în cursul posesiei s-ar mai face. Totodată în temeiul hotărârei Onorab(ilului) Sfat Administrativ, primită la Ministeriu cu adresa Secretariatului de Statu N° 868, din martie 1834, posesorul nu va putea opri a se lua din parchetul anului a cincilea lemnul ce s-ar cere de ocârmuirea de acolo pentru publice trebuințe sau alte întâmplătoare și nici va putea pretinde pentru aceasta vreo despăgubire sau scădere din câștiuri ori alt parchet în locul aceluia, pe care acestu al cincilea parchet îl va primi în starea cum s-ar afla, urmând a se lua din elu lemnu în aretatele trebuinți și chiar în cursul acelui anu.

10ª/ Pentru apărarea pădurei, d(umnea)lui posesorul va fi datoriu a da dintre locuitorii moșiei pădurari câți se vor socoti neapărat trebuitori și care se vor numi de către Ministeriu prin vechilul seu, cărora se va da locurile cuvenite ca și la ceilalți locuitori în apropiere de pădure fără să-i poată supăra nici cu lucrul câmpului, nici cu dejma și sub nici un cuvânt, având a lor îndatorire numai în paza pădurei sub atârnarea Ministeriului, carile singur rămâne în dreptate a-i priface, a lua pe alții tot dintre locuitorii moșiei spre a-i așaza pădurari în locul acelora, pe care ar trebui să-i depărteze în cazu de calacarea datoriei lor.

11ª/ Daca s-ar întâmpla a se rășlui prin formă judecătorească din mărginirea în care s-ar afla stăpânindu-se moșiea la intrarea posesorului în stăpânire, nu va pute(a) cere altă despăgubire, decât după o dreaptă analogie a fălcilor de pământ, tot în această proporție va fi datoriu a plăti către proprietate atunci când s-ar face vreo adăogire de pământ la această moșie, în mare analogie nu au a intra locurile înbrăcate cu pădure.

12ª/ Pentru de obștie păzire dumnezăeștilor slujbe la biserica de pe această moșie în cea mai încuviințată rânduială, d(umnea)lui posesorul neapărat va fi datoriu în toată vremea a da cele trebuitoare, precum <u>făină de grâu, lumânări de ceară, tămâie, vinu, untdelemnu</u> și altele în primirea preotului bisericii, încât niciodată să nu se facă smintială dumnezăeștilor slujbe, căci va fi răspunzătoriu și învinovățit de călcătoriu contractului; ear slujătorilor bisericești va fi datoriu a le da locurile cuvenite după aşăzământul de acolo

https://biblioteca-digitala.ro

fără să-i supere întru nimic și cât de puțin cu vreo cerire de lucru sau de hrană. De asemenea să va îngriji și pintru ținerea în bună stare a zidirii bisericei.

13ª/ Acaretele de pe moșie, precum case, crâșme, mori, iazuri, vii, livezi și altele, de asemene ce s-ar fi aflând în ființă și care în cursul anului dintâiu a posesiei se vor da prin vechilul Ministeriului aflătoru în Besarabiea cu catagrafie în starea de față, precum și prețul lor se va specifica de cătră ecsperți, posesorul este îndatorit a le întocmi, a le ținea și a le trada în cea mai bună stare la ecspirarea contractului; ear lăsindu-leîn neîngrijire va fi datoriu a despăgubi bănește pe proprietate după prețul cuprins în inventariu, și pentru aceea câștiul depusu după art(icolul) 1iu din acest contract nu se va socoti în locul câștiului Sf(ântu)lui Dimitrie, anul de pe urmă a acestei posesii, fiindcă suma depusă urmează a se întoarce întocmai la înplinirea anilor contractului, după ce va trada acaretile potrivit cuprinderii acestui articolu; ear făcând vreun acaret din nou pe moșie, acesta va rămânea în folosul proprietății, fără se poată cere vreo despăgubire.

14ª/ În curgirea anilor contractului, de câte ori ar merge vechilul Ministeriului în orice trebuință a proprietății, d(umnea)lui posesorul va fi datoriu al priimi în gazdă, a-i purta grijă și a-i da hrana trebuitoare și furajul pintru caii sei; ear dacă mergirea vechilului ar urma după cerirea sa, atunci îi va înlesni mergirea și și întoarcirea, fără să ceară vreo plată. De aseminea dacă în curgirea acestor ani ar urma a mergi comisie pentru hotărâtura moșiei după rânduelile de ocârmuirea locală, d(umnea)lui posesorul va fi datoriu a da oaminii trebuincioși pentru purtarea moșâilor și a instrumentelor inginerului și îi va primi în gazdă la sine sau la altă casă de odihnă pe persoanele din care s-ar întrupa comisiea, dându-le și cele trebuitoare pentru hrană cu îndestulare, precum și furajul cailor, fără a putea cere de la Ministeriu vreo plată sau scădere din câștiuri.

15ª/ Dacă d(umnea)lui posesorul va fi cumva supus vreuniea protecții străine încât privește îndatoririle acestui contract, nu va fi cunoscut decât pământeanu, supusu pravelilor țerei.

16ª/ În to(a)mna anului de pe urmă de să va lua această moșie de altu posesoru, acela va fi slobod a face prinu a sale închipuiri arătura și sămănătura de toamnă, fără înpiedecare de la locurile de arat și de la pășunarea boilor de plugu, după stângerea rodurilor anului aceluia.

17ª/ Fiind că după dislegarea Sfatului din anul 1845, primită de la Ministeriu pe lângă adresa Secretariatului de Statu N° 1241 feţelor ce au proprietăți alăturea în megieșie cu a eparhiilor și a monastirilor pământești, le este oprit de a lua în posesie asemene moșii m(ănă)stirești, de aceia dacă în cursul anilor posesiei se va dovedi că d(umnea)lui posesorul va fi megieșu cu această moșie sau că au luat-o pentru vreunul din megieși, atuncea contractul subt orice nume ar fi, se va desființa și moșiea se va înposesiea pe socoteala sa, fără să-i rămâie niciun cuvânt de pretenție.

18ª/ Datoriile câte la înplinirea anilor ar rămânea la lăcuitorii de pe această moșie drepte neprihănite, d(umnea)lui posesorul va avea dreptate a le cere prin ocârmuirea locală în mărginirea pravelilor actualizate de la însuși lăcuitorii, fără să să poată întoarce

https://biblioteca-digitala.ro

cătră Ministeriu cu vreo cerere de despăgubire sau în cădere din câştiuri pentru acele datorii care prevescu pe posesorul şi pe lăcuitori.

Cu aceste condiţii s-au dat d(umi)sale ostavnoi stecarski pomoşnicu Constantin Zalozeski în posesie venitul moşii Braicău din Beserabiea rusască, proprietate a M(ănă)stirei Pângăraţii pe arătata mai sus vreme de cinci ani. Drept aceea spre statornică urmare, fără cât de puţină abatere s-au făcut două deopotrivă contracturi, acesta din partea Ministeriului subt iscăliturile cuvenite şi pecetea sa s-au dat d(umi)sale ostavnoi stecareski pomoşnicu Constantin Zalozeski şi altul din partea d(umi)sale şi subt a sa iscălitură s-au primit în Ministeriu.

Dim(itrie) Rosetti <m.p.>.

P. Capul Secţiei Theodor <m.p.>.

Secţiea contecioasă.

N° 6663.

1861 iulie 3 zile.

Iaşii.

ANI, Fond Mănăstirea Pângăraţi, II/6, f. 1-4v. Traducere, sigiliu oval; *Ibidem*, f. 5- 8v. Original, în limba rusă.

13. **1861 august 5**

Traducţie

Anul 1861, august în 5. Eu, subsemnatul, nobilul Dimitrie Egorov Caramoscu am vândut nobilului Constantin Zalozeţki doue sute chile grâu de toamnă pentru semănatul pe moşia Braicau, şi orz una sută chile, asemenea şi ovăz una sută chile, şi secară una sută chile; cu preţ grâul câte 18 ruble, iar orzul, secara şi ovăzul câte 10 ruble, bani gata, peste tot şase mii şase sute ruble argint / 6600 /. Menţionatele producte, eu, Caramoscu, mă oblig a le preda d(umnu)lui Zalozeţki în satul Braicau până la 1 decembr(i)e a.c. pe socoteala d(omnu)lui Zalozeţki, socotindu-se de chilă câte 2 ruble argint, pentru care, aceşti bani tot acum i-am priimit. Toade acestea producte vor fi de cea mai bună cualitate şi fiecare chilă să fie de 21 cetferice de Odessa; dacă însă eu Caramoscu nu voiu fi următor angajamentului meu dupe acest contract pentru mine obligatoriu ca, cum ar fi şi formal, atunci eu mă supuiu fără cea mai mică împotrivire să plătesc d(omnu)lui Zalozeţki la 1 decembr(i)e a.c. banii îndoiţi ce i-am primit de la d-sa. Banii dupe acest contract şepte mii şese sute rub(le) argint / 7600 / pe deplin i-am priimit. 2 august 1861.

(Semnat) Nobilul Dimitrie Egorov Caramoscu.

Productele în contractul de faţă până la decembr(i)e, anul 1861, pe deplin am priimit şi n-am nici uă pretenţie asupra d(omnu)lui Caramoscu.

/ Semnat / Nobilul Constantin Zalozeţki.

https://biblioteca-digitala.ro

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, II/6, f. 22. Traducere.

14. **1861 octombrie 5**

No. 2

Contract

Anul 1861 octombr(i)e în 5, eu, subsemnatul, nobilul Constantin Mihail Zalozețki, prin acest contractându lui Ianchel Mardco Zeilicovici Șarțes, negețitor clasa III din Mohilev, două mii una sută cetferte / 2100 / dupe moșia Brăicau din districtul Soroca, ce o am în arendă prin contract; socotindu-se fiecare cetfertă la măsurătoare câte u cetferice de Odessa, cu transportul meu cu carăle și cheltuelele mele la Târgul Ataki dupe malul Dnistrului pe galerul cumpărătorului Șarțes cu condițiunile următoare.

1.) Eu, Zalozețki, mă oblig ca menționata cătățimea de cetferte de grâu să-i predau în cea mai bună cualitate uscată, curată și fără pământ, lamurită cu dărmon, morișcă și ciur cu oamenii mei pe socoteala mea, rămășița de sub raft, ciur și morișcă, nici într-un chip nu va intra în socoteala grâului ce i-am vândut, cu un cuvânt curățirea grâului se va face dupe voința însărcinatului din partea lui Sarțes, și după curățirea acestui grâu, mă oblig să-l măsor în satul Braicau și să-l predau lui Salțes la Târgul Ataki cu transportul meu până la 1 septembr(i)e anul viitor, cu preț pentru fiecare cetfertă câte 4 rub(le), 25 sor. argint, care sumă peste tot face opt mii nouă sute douăzeci și cinci ruble argint / 8925/, în socoteala căria la încheerea acestui contract am priimit de la cumpărătorul arvună trei mii ruble argint / 3000 / iar restul banilor voiu priimi la predarea grâului; Cu toate acestea însă de voiu avea necesitate de bani pentru curățirea grâului, cumpărătorul dupe cererea mea este obligat să-mi dea încă una mia ruble argint / 1000 /, fără cea mai mică întârziere, asemenea cumpărătorul este obligat ca să predea sacii la satul Braicau în socoteala sa, fără cea mai mică întârziere.

2.) Dacă recolta va fi abundentă, care ar covârși câtățimea cetfertelor de grâu sus arătate, atunci negețitoriul Șarțes (î)l va priimi cu acelaș(i) prețu.

3.) Dacă eu la termenul sus menționat nu voiu preda arătata cătățime de cetferte de grâu din orice împrejurare s-ar ivi, sau dacă (î)l voiu și pregăti dar nu cu aceiași curățire și cualitate care mai sus s-a zis, atunci spre evitarea a (...) procese din partea cumpărătorului Sarțes, eu de bună voe me(a) mă supuiu să plătesc lui Sarțes bani gata în orașul Mohilev, fără nici ua împotrivire și judecată pentru fiecare cetfertă de grâu ce n-ași preda-o la termen, câte 6 rub(le) arg(int), și aceasta nu mai târziu decât dupe trei zile de la termenul ficsat pentru predarea grâului la Târgul Ataki, adecă la 3 septembr(i)e anul viitor 1862; iar dacă și banii susmenționați nu voiu plăti la termen și voiu da ocasiune cumpărătorului să intervie unde cuvine spre a fi supus la plată dupe contractul de față și de va face cheltueli, atunci eu mă supuiu de bună voe la plata banilor câte 6 rubl(e) argint pentru fiecare cetfertă, după cum s-a zis mai sus, din averea mea, precum asemenea și

https://biblioteca-digitala.ro

pentru timpul prelungirii câte una copeică argint pentru fiecare cetfertă în 24 ore, cu începere din ziua espirării termenului până la definitiva achitare. Acest contract se va păzi de mine cu sânţenie şi fără călcare.

/ Semnat / Nobilul Constantin Mihail Zalozeţki.

ANI, Fond Mănăstirea Pângăraţi, II/6, f. 22-23. Traducere.

15. 1862 februarie 3

Anul 1862, februarie în 3. Curtea Civilă din provincia Besarabiei pe temeiul ordinului domnului guvernator general militar a Besarabiei, prin jurnalul său încheiat la 30 ianuariu, anul curent N. 479, au resolat anularea legalisărei contractului de facia.

(Semnaţi)
Preşedinte ad-Interim
Membru
Membru
Grefierul
Observatorul
Pentru conformitatea traducţiunei cu tecstul originalului în limba rusă.
Interpret G(avril) Solovieff <m.p.>

ANI, Fond Mănăstirea Pângăraţi, II/6, f. 14. Traducere.

16. 1862 februarie 15, Iaşi

Iassi.1862 fevriar 15 zile

PRINCIPATELE-UNITE
ALE
ROMÂNIEI

Directorele Ministeriului de Culte şi INSTRUCŢIUNE PUBLICĂ
Pentru DEPARTAMENTUL din MOLDOVA
Secţiunea Cont(abilitate).
Oficiul Jud.
No. 1283.

Domnul meu.

În urmarea suplicei Dv. din 13 fevr(uarie) vi se face cunoscut, s-au scris d(omnului) Aroneanul a ve trada în stăpânirea moşia Braicaul a M(ănăsti)rei Pangaratii, ce aţi luat-o in posesie de la 23 april(ie) pe timpu de cinci ani, şi totodată s-au făcut cunoscut şi Consulatului Rosienescu din Iasi a pune in vedere guver(nului) din Besarabiea spre a nu ve face inpiedecare intru stăpânirea citatei moşii.

Priimiţi, d(omnu)lu meu, încredinţarea osebitei mele consideraţii.

https://biblioteca-digitala.ro

(...) <m.p.>.
Capul Secțiunei (...) <m.p.>.
Domniei sale
Domnului lecarschi pomosnicu Costantin Zalozeschi.

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, II/6, f. 9; Ibidem, f. 10-10v. În limba rusă.

17. **1865 noiembrie 8**

Quitanța.

N° 3.

Anul 1865 noembr(i)e în 8. Eu, subsemnatul Ianchel Mordco Zailecovici Șarțeș, negețitor clasa II din Mohilev, având încheiat contract cu Nobilul Constantin Zalozețki, relativ la cumpărarea de la d(omnia) sa a 2100 cetferte grâu din recolta anului 1862, dupe proprietatea Braicău cu preț de câte 4 ruble, 25 copeici, pentru fiecare cetfertă pentru care îi dedesem arvună 3000 ruble de argint, cu obligațiune ca la caz de neîndeplinirea celor contractate de d(omnu)l Zalozețki, atunci d(omnia) sa este obligat fără nici uo judecată pentru veri (!) ce neaducere la termen, adecă până la 1 septembr(i)e 1862, să-mi plătească pentru fiecare cetfertă de grâu câte șese rubl(e) argint, iar dacă voiu intenta proces în contra-i pentru a mea îndestulare, atunci iarăși este obligat să-mi plătească de fiecare cetfertă în 24 ore câte una copeică argintdin ziua neîndeplinirei angajamentului său și la 1 noembr(i)e, în urma înfățișărei contractului, adiministrațiunei Polițienești a distr(ictului) Soroca-Iași, Nobilul Constantin Zalozețki viind la or(așul) Mohilev, unde mi-a plătit toți bani(i)ce mi se cuvenea dupre contract pentru neîndeplinirea legatului său, și eu mai mult nu mai am nici ua pretenție asupra domniei sale, și nici uadată nu voiu reclama, ci din contră mă oblig ca chiar astăzi se dau petițiune la Administrația Polițienească a districtului Soroca-Iași, prin care voiu ruga încetarea esecutării dupe contractul ce-i înfățișesem la 1 noembr(i)e curent și de a se libera originalul contract d(omnu)lui Zalozețki.

/ Semnat Mardco Zeilicovici Șarțeș.

N° 25636.

Că în adevăr quitanța de față este subscrisă de însuși Ianchel Mardco Zeilicovici Șarțeș, negețitor cl(asa) II, din or(așul) Mohilev, administrațiunea Polițienească a distr(ictului) Mohilev cu semnătura și punerea sigiliului coroanei încredințează.

/ Semnați /
L(ocul) s(igiliului).
Primul assesor ...
Pentru secretarul ...
Pentru șeful Biuroului ...

https://biblioteca-digitala.ro

Traducțiune dupe copia protocolului Administrațiunei Polițienești a districtului Soroca din 11 noembr(i)e, anul 1865.

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, II/6, f. 23-23v. Traducere.

18. **1865 noiembrie 11**

N° 3.

S-a presentat Nobilul Constantin Zalozețki prin contractul încheiat cu Ianchel Sarțes, negețitor cl(asa) II din orașul Mohilev în luna lui octombr(i)e, anul 1861, i-au vândut 2100 cetferte grâu de toamnă din recolta anului 1862, cu obligațiune a-l preda la Târgul Ataki, dupe marginea râului Dnistru, negreșit la 1 septembr(i)e 1862, cu preț pentru tot grâul vândut, 8925 ruble argint, din care sumă au primit d(om)nu(l) Zalozețki un acont de 3000 de ruble argint, cu condițiune ca la caz de a nu-și îndeplini legatul său dupe orice împrejurare ar fi în predarea grâului vândut, să plătească câte 6 ruble pentru fiecare cetfertă și se despăgubească orice cheltueli i-ar face din ziua neîndeplinirei condițiunilor contractate câte una copeica argint pe 24 ore, pentru fiecare cetfertă până la ziua achitării.

Cu toate acestea d(om)nu(l) Zalozețki n-a predat la termen grâul vândut, din care cauză Șarțes a suferit uă însemnată pagubă, dupe cum se constată prin petiția sa priimită la această administrațiune la 9 ale curentei luni noembr(i)e, pe lângă care au anecsat menționatul contract spre a fi supus d(om)nu(l) Zalozețki la înapoerea arvunei de 3000 ruble argint și la despăgubirea pagubilor ce i s-a cauzat din neîndeplinirea condițiunilor contractate; În urma aceștiea s-a primit la această administrațiune prin poștă de astăzi hârtiile următoare:

1) Petițiunea din parteanegețitorului Sarțes legalizată de administrațiunea Polițienească a districtului Mohilev, prin care se constată autenticitatea semnăturei, unde se declară că el Șarțes au primit de la d(omnul) Zalozetki toată arvună pentru grâul ce-i vânduse dupe moșia Braicău cu contract, precum câte o copeică pe zi de fiecare cetfertă de la espirarea contractului și cheltueli pentru care a dat d(umnea)lui Zalozețki ua osebită quitanță, stăruind precurmarea / închiderea / procesului ce intentase și se se libereze, contractul d(umnea)lui Zalozețki fiind achitat.

2.) Petițiunea Nobilului Zalozețki în persoană dată aceste Administrațiuni tot astăzi, pe lângă care au presentat quitanța a lui Șarțes legalizată tot de Administrațiunea Polițienească a districtului Mohilev de autentica semnătură, că pe deplin s-a despăgubit după contract, insistând închiderea procesului ce-i intentase Șarțes și de a i se da contractul original și uă copie dupe hotărâre în cestiunea de față.

Hotărăște: Având în vedere procesul intentat de Ianchel Șarțes, negețitor clasa II, din or(așul) Mohilev, în contra domn(ului) Zalozețki pentru nepredarea la termenul contractat a 2100 cetferte grâu ce-i vânduse din recolta sus zisei moșii Braicau, nedând și

https://biblioteca-digitala.ro

quitanța înfățișată de d(omnu)l Zalozețki în cuprindere de a se închide dosarul și a-l înainta în păstrarea arhivei, despre care să să facă cunoscut părților în litigiu sub luare(a) semnăturilor d(omnu)lui Zalozețki în Pretoriul acestei administrațiuni când i se va libera originalul contract și ua copie dupre hotărârea de față, iar lui Șarțes prin Administrațiunea Polițienească (a) districtului Mohilev.

Originalul subsemnat de membrii prezenți, de Procurorul districtului, și contrasemnat de grefierul.

N°. 21823.

Că în adevăr copia de față este identică cu hotărârea originală și s-a liberat Nobilului Zalozețki conform cererei sale, de aceia administrațiunea districtului Soroca cu semnătura și punerea sigiliului coroanei, încredințează.

11 noembr(i)e 1865.

/ Semnat /

Secretarul.

Șeful Biuroului.

(L(ocul) S(igiliului).

Pentru conformitatea traducțiunei cu tecstul originalelor în limba rusă.

G(avril) Solovieff.

N. 548.

Ministerul Affacerilor Streine

Certifică autenticitatea semnăturei de mai sus a d(omnului) Gavriil Solovieff, interpret de limba rusă la acest Minister. Se observă că timbrul fics de un leu s-a încrustat pe cererea de legalizare.

București. 16 iulie 1875.

Ministru (...) <m.p.>.

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, II/6, f. 23v.-24v. Traducere.

19. **1875 septembrie 24**

Cancelaria

Stats-Secretarului Majestății sale

Imperiale de primirea petițiunilor.

24 septembr(i)e 1875.

N° 8580.

Căpitanul Constantin Zalozețici, în urma scrisorilor sale adresate domnului Stats-Secretar de la 27 iunie și 4 septembr(i)e anul curent, printr-aceasta se face cunoscut că

https://biblioteca-digitala.ro

prin petițiunea sa din luna ianuariu, anul 1866, dată Majestăței Sale Imperatorelui, au solicitat protecțiune în procesul său ce-l are cu Ministerul Moldavii în privința moșiei Braicovu, proprietatea Monastirei Pangarați, care la 3 februariu acelaș(i) an, sub N° 1459, au fost transmisă Ministeriului Affaceriloru Streine, și tot în aceiași zi cu N° 1460, s-a comunicat guvernatorului Besarabiei, ca să facă cunoscut reclamantului, ceia ce s-a și îndeplinit de către guvernatorul la 3 aprilie 1866, dupe cum se vede acesta din recipisa căpitanului Zalovețki, primită de la suszisul guvernator.

În urma acestora îndeplinitorul datoriilor de Tovaroș al ministrului affacerilor streine au încunoștiințat că reclamantul Zalozețki încheiase contractul cu guvernul Moldavii, care guvernu i-a arendat moșiea Braicovu, proprietatea Monastirei Pangarați, aflată în Besarabia, care contract, Curtea Civilă a Provinciei Besarabiei l-a găsit contrariu legilor noastre; Decisiunea acestei Curți, reclamantul au contestat-o, iar pentru păgubile ce au suferit, au intentat proces la Judecătoria ocolului Soroca-Iassi contra guvernului Moldavii, care i l-a respins.

Către aceasta dirigetorul Ministerului Affacerilor Streine au adăogat că pentru păgubile arătate de sineși se (î)nțelege că despăgubirea de dreptul său să și caută de la Ministeriul Moldavvii prin canalul judiciar. În urma acestei adrese, petițiunea d(omnu)lui Zalozețki au remas fără nici o lucrare, despre care s-a comunicat guvernatorului Besarabiei la 3 iuliu 1866, sub N° 7221, ca să se comunice reclamantului ceia ce s-a și îndeplinit de guvernatorul la 21 august acelaș(i) an, după cum se constată din recipisa d(omnu)lui Zalozețki ce se află în dosarul Cancelariei Stats-Secretarului. Iar ceia ce se atinge de mijlocirea făcută de către reclamantul de a i se libera copiile dupe sus menționată petițiune dată Majestatei Sale Imperatorelui și după rezoluțiune(a) pusă asupra-i în luna iuliu 1866, asemenea copii, dupe regulele esistente nu se libere(a)să din Cancelaria Stats-Secretarului; iar în comunicațiunea sub N° 6929, urme(a)să să se citească: „Ministeriul Domeniilor Statului" ce din eroare s-a strecurat.

/ Semnat /

Directorele Cancelariei (nedescifrabil)

Adjutorul II al Directorului Cancelariei (nedescifrabil)

Pentru conformitatea traducțiunei cu tecstul în limba rusă.

G(avril) Solovieff.

N° 869.

Ministeriul Affacerilor Streine, certifică autenticitatea semnăturei de mai sus a d(omnu)lui G(avril) Solovieff, Interpret de limba rusă. Se observă că timbrul fics de un leu s-a anulat pe lângă cererea de legalizare.

București, 6 noembr(i)e 1875.

Ministru (...) <m.p.>.

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, II/7. Traducere; Cu originalul în limba rusă.

https://biblioteca-digitala.ro

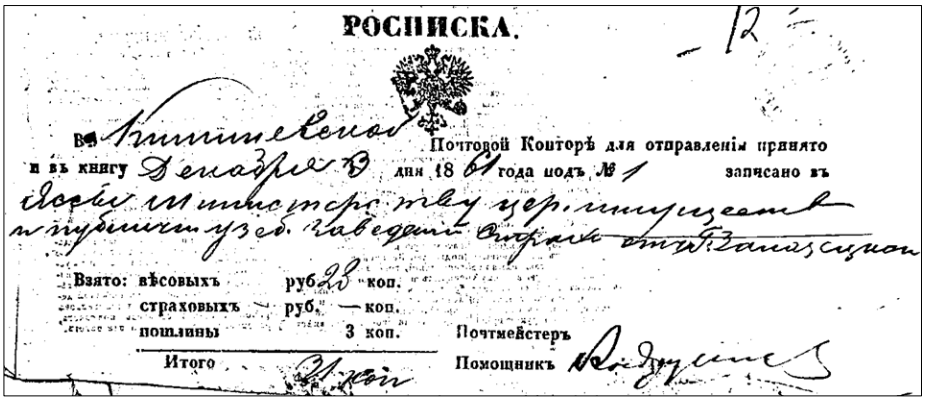

РОСПИСКА.

— 12 —

Въ Кишиневской Почтовой Конторѣ для отправленія принято и въ книгу Декабря 13 дня 18 61 года подъ № 1 записано въ

Взято: вѣсовыхъ руб. 28 коп.
страховыхъ — руб. — коп.
пошлины 3 коп.
Итого 31 коп.

Почтмейстеръ
Помощникъ

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, II/7, f. 12

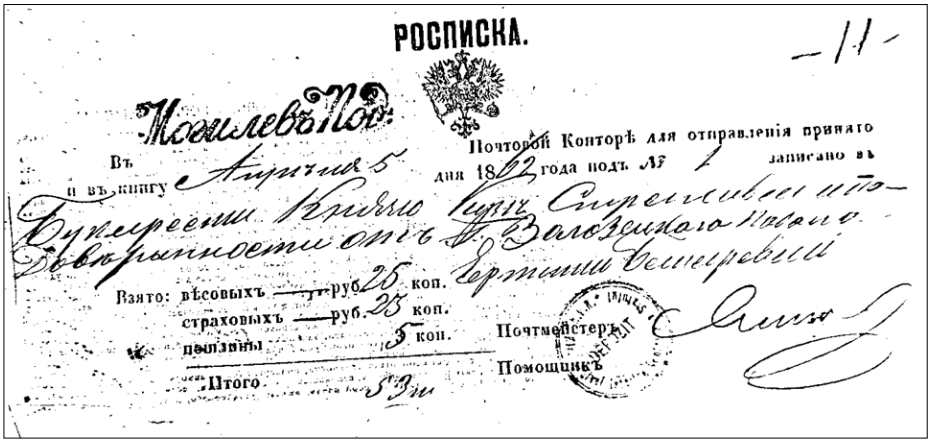

РОСПИСКА.

— 11 —

Въ Могилевъ Под. Почтовой Конторѣ для отправленія принято и въ книгу Апрѣля 5 дня 18 62 года подъ № 1 записано въ

Взято: вѣсовыхъ — руб. 25 коп.
страховыхъ — руб. 25 коп.
пошлины 5 коп.
Итого 53 к.

Почтмейстеръ
Помощникъ

ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, II/7, f. 11

https://biblioteca-digitala.ro

Fig. 1. Planul moșiei Braicău (ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/190)

https://biblioteca-digitala.ro

EGUMENII ȘI CATAGRAFIILE MĂNĂSTIRII PÂNGĂRAȚI DIN SECOLUL AL XIX-LEA

Costin CLIT[1]

Cuvinte cheie: *Mănăstirea Pângărați, egumeni, catagrafii, odoare și cărți bisericești, moșii, robi țigani*

Keywords: *Pângărați Monastery, abbots, catagraphies, church objects and books, estates, gypsies slave*

Pe baza catagrafiilor păstrate în Arhivele Naționale Istorice Centrale și a documentelor mănăstirii de la Arhivele Naționale din Iași, coroborate cu scrierile istoricilor ce s-au ocupat de trecutul Pângăraților, încercăm să reconstituim lista egumenilor din secolul al XIX-lea, faptele lor, acolo unde este cazul, și perioadele de egumenie până la desființarea hotărâtă de domnitorul Alexandru Ioan Cuza.

Catagrafiile pe care le publicăm în anexă reflectă starea mănăstirii, situația odoarelor de cult și a cărților bisericești, elemente de viață economică și socială – moșii, ocupații, robi și țigani -, dar și o evaluare mai exactă a schimbării egumenilor.

Nu știm ce s-a întâmplat cu cele două izvoade păstrate în dosarul nr. 63/1811, cu averea mănăstirii Pângărați din 1804 și 1811, în care sunt trecute hrisoavele domnești, scrisorile *„sârbești de ctitorie și danie.* Se vede că în 7 ani s-a înmulțit averea, iar țiganii robi de la 13 familii au ajuns la 30”[2].

În continuare prezentăm egumenii mănăstirii Pângărați conform documentelor cercetate.

Veniamin (ante 15 ianuarie 1801[3] - după 28 aprilie 1801[4])

În urma jalbei lui Veniamin, egumenul Mănăstirii Pângărați, domnul Constantin Alexandru Ipsilanti îi scutește, la 15 ianuarie 1801, de goștină 400 de oi și deaseatină 250 de *„stupi i sfini”* la slujbile rusumaturi a Visteriéi. Totodată, mănăstirea este miluită cu 50 de lei din vama domnească, de ziua hramului, *„spre agiutoriul celor trebuincioasă”*. În urma cercetărilor domnul era convins că mănăstirea *„să află la slabă și proastă stare, lipsită de celi*

---

[1] Colegiul Național „Cuza Vodă”, HUȘI.

[2] Constantin N. Tomescu, *Diferite știri din arhiva Consiliului eparhial – Chișinău,* în *AB,* Anul IV, nr. 2, aprilie-iunie, 1932, p. 97.

[3] ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/171; A se vedea și Vasile Bârzu, *Mănăstirea Pângărați: monografie (studiu istoriografic și aghiologic),* cu un *Cuvânt înainte de starețul protos. Teofil Lefter,* Mănăstirea Pângărați, 2004, p. 79.

[4] ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/172.

https://biblioteca-digitala.ro

trebuincioasă și făr(ă) de nici un agiutor"[5]. Își întemeia hotărârea și pe hrisovul asemănător dat de Alexandru Ioan Callimachi la 15 septembrie 1799[6].

Între moșiile Sărata și Dărmănești sunt puse semne hotarnice de către doi hotarnici, care cercetează și partea de lângă moșia Almașul, a logofătului Constantin Balș, unde au găsit *„puțin loc înpresurat de almășeni"*. După hotărârea moșiei Sărata, hotarnicii dau, la 28 aprilie 1801, mărturia hotarnică *„părintelui Veniamin arhimandritu și egumen Mănăstirii Pângărați"*[7]. Probabil este cel care egumenește și la 1812.

Ieromonahul Iosaf (ante 18 februarie 1802[8]- după 2 iulie 1804[9])

În pomelnicul Mănăstirii Pângărați este consemnat: *„Ioasaf monah, Grigorie și Ruxanda și tot neamul lor. / Au făcut pridvorașul, la Sfinții Veovozi"*[10]. Grigorie și Ruxanda au fost probabil părinții săi.

Egumenul Ioasaf și soborul mănăstirii, în jalba înaintată domnului, după ce arată *„că mănăstire(a) aceasta neavând de nicăiure nici un agiutor de milă, nu numai că li este pitrecire(a) cu supărari, dar să află și întru lipsă de multe celi trebuincioasă"*, cer întărirea hrisoavelor de miluire avute de la ceilalți domni. Alexandru Nicolae Suțu, întărește prin hrisovul din 18 februarie 1802, scutirea de goștină și deaseatină a 400 de oi, respectiv 250 de stupi, precum și miluirea cu 50 de lei din vama domnească, cu prilejul hramului[11]. Hrisovul a fost reînnoit la 3 iulie 1803 de către Alexandru Moruzi[12].

Mănăstirea deținea un loc în târgul Piatra pe care erau ridicate diverse binale și case, pe baza contractelor încheiate cu egumenii. Manolachi mungiu primește, la 1 iunie 1802, un loc sterp în târgul Piatra *„ca să-ș(i) facă casă să să odihn(e)ască el și copii(i) lui nistrămutat di cătră nimini, nici di cătră mănăstiri"*, unde aveau case Albu și Nicolae Faraon, ce-l avea de la *„răposatul fratili Ioil"*. Locul respectiv se învecina cu *„cu ulicioara ci disparti între biserica Grecilor"*. Valoarea bezmenului datorat mănăstirii Pângărați, în a cărei proprietate se găsea, era de *„una ocă făclii ceară în vremi(a) când i s-ar ceri"*[13]. Ioasaf se plângea domniei la 22 ianuarie 1804 de vânzarea în taină a unei binale de Gheorghe Albul către vătaful Costache, cerând dreptul de răscumpărare prin achitarea costurilor construcției[14].

Ioasaf se confruntă și cu nesupunerea locuitorilor la îndeplinirea zilelor de muncă conform ponturilor, dar și comercializarea ilicită a lemnului de cherestea din pădurile

---

[5] *Ibidem*, III/171.
[6] *Ibidem*, III/166.
[7] *Ibidem*, III/172.
[8] *Ibidem*, III/174; Vasile Bârzu, *op. cit.*, p. 79.
[9] ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/178.
[10] Petronel Zahariuc, *Pomelnicul Mănăstirii Pângărați*, în *SMIM*, XXXVIII, 2020, p. 130.
[11] ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/174.
[12] *Ibidem*, III/175.
[13] *Ibidem*, I/7.
[14] *Ibidem*, III/177 și 179.

https://biblioteca-digitala.ro

mănăstirii, folosirea și cositul abuziv al fânațului. Din porunca domnului Alexandru Moruzi, din 2 iulie 1804, sunt eliberate și înmânate egumenului ponturile din condica Divanului privitoare la zilele de lucru și exploatarea materialului lemnos. Inventarierea vitelor fiecărui „săoian" urma să fie făcută de ispravnicii ținutului Neamț *„și după hotărâre ce este de opștii să să de celui fruntaș pentru zăci sau doăsprizăci vite 6 fălci iarbă, și celui de mijloc pentru opt viti 4 fălci, și celui ce va ave patru vite să i să dè 2 fălci, însă după ce să va măsura toată iarba să să dè fiișticărue și din ce mai bună și din ce mai pro(a)stă, cum și loc de emaș să li să dè îndestul după rânduiala sumii vitilor de sus arătată. Iar pentru oi să-ș(i) cumperi măturі deosăbit"*[15].

Împresurarea moșiei Sărata, hotărâtă de logofătul Constantin Balș pe când era ban, nu a încetat. Ioasaf se plânge, la 26 iunie 1804, domniei de împresurarea unei bucăți de către spătarul Iordache Darie, *„trecând peste hrisovul g(os)pod cu cuvânt că au avut stăpânire și în tării au pus ficiori și țigani de i-au bătut, și au zălogit pe lăcuitori(i) de pe moșii și li-au luat și fânul"*. Alexandru Moruzi poruncește ispravnicilor ținutali de Neamț cercetarea pricinii, la 2 iulie 1804[16].

De la Pângărați, Ioasaf ajunge egumen la Mănăstirea Runcu, fiind decedat înainte de 4 iunie 1809, când este menționat documentar ca răposat[17].

Arhimandritul Macarie (ante 20 martie 1805[18] – după 11 februarie 1811[19])

În august 1809, arhimandritul Macarie semnează o condică cu averea mișcătoare și nemișcătoare a Mănăstirii Pângărați, în care își însușește deschiderea și împodobirea bisericii de jos cu hramul Sfinții Mihail și Gavril, ridicarea unui rând de chilii, amenajarea unui râmnic. *„Iară bisărica s-au sfințit la let 1806 noemvri(e) 6"*[20]. Varnava îi atribuie deschiderea paraclisului *„în bașca de supt mon(astire), ce era făcută de la faciria bisăricii de Alicsandru v(oe)v(o)d Lăpușnian(ul) pentru siguranțiia odoarălor, ear acest arhimandrit Macarie mai săpând pământul din bașcă au așăzat catapiteazmă și au făcut paraclis cu hramul Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril și l-au sfințit la 1806"*[21].

Dintre cărțile de cult sunt înregistrate: o *Evanghelie,* o *Liturghie (Liturghier),* un *Apostol,* două *Psaltiri,* două *Ceasloave,* 12 *Minee,* un *Antologhion* (2 tomuri), un *Octoih* mic, un *Triod,* un *Penticostar,* un *Moltvenic,* o *Cetealnă,* un *„Prilogari* pe 6 luni", un *Otecinic,* completate de Pomelnic și 51 de cărți *„sârbești cu mici cu mari"*[22]. Din 1804 datează unul din clopotele ce cântărește 100 de kilograme[23]. În pomelnicul mănăstirii este însemnată

---

[15] *Ibidem,* III/176.
[16] *Ibidem,* III/178.
[17] *Ibidem,* III/189.
[18] *Ibidem,* III/181.
[19] ANI, Fond Mănăstirea Socola, VII/35.
[20] ANIC, Fond Achiziții noi, MMCCCXCVI/1, f. 1-3.
[21] *Ibidem,* MMCCCXCVI/17.
[22] *Ibidem,* MMCCCXCVI/1, f. 1-3.
[23] Vasile Bârzu, *op. cit.,* 2004, p. 80.

https://biblioteca-digitala.ro

egumenia de șapte ani, amenajarea paraclisului sub mănăstire și a patru chilii din brad[24]. Catagrafia cuprinde și odoarele bisericești din interior: „răclița" cu Sfintele Taine, Sfântul potir de argint poleit, două discosuri, trei zvezde de argint, o cadelniță de argint, patru coroane pentru patru icoane, un panaghiar de argint, două cruci ferecate cu argint, un potir cu discos din cositor, o cruce de argint pentru sfeștanie, două cruci pectorale din argint, o pereche de paftale din argint și alte trei din tombac, fier și aramă, patru candele din tombac alb, un policandru de aramă și altele[25].

Domeniul mănăstiresc era alcătuit din moșiile Pângărați, Tarcău, munții Trăhaușul, Toroglejul, Ardelile din ținutul Neamț – alcătuiau un singur trup; Ivănești, Sărata, o parte din Băloșești din ținutul Neamț, zece pământuri la Gârle în ținutul Putna, Braicău din ținutul Soroca, obținut în urma schimbului cu Verceștii de la ținutul Neamț. Crâșme avea în Tarcău, Straja, Pângărați, Pângărăcior și Ivănești toate din ținutul Neamț, trei mori la Pângărați și Ivănești. Sectorul zootehnic era destul de bine organizat: ovine, caprine și vite, pentru care aveau privilegii[26].

Distrugerea codrilor intră în atenția egumenilor Zaharia al Bistriței, Veniamin al Bisericanilor și Macarie al Pângăraților, care obțin porunca domnească din 20 martie 1805 către ispravnicii de Neamț de a limita tăierea pădurilor și a nu fi opriți de la procurarea lemnului de foc (*„lăcuitorii ce sânt șăzători pe aceste moșii cu obrăznicie trecând piste hotărâre ponturilor g(os)pod, nu puțână stricăciuni ar fi făcând codrurilor di pi arătatili moșii a numitilor măn(ăsti)r(i) tăind și strâcând copacii trebuincioș(i) în zădar, pricinuind păgubire, pentru care au cerșut punire la cale"*). Jalba egumenilor a fost redactată în limba greacă, probabil de Zaharia al Bistriței[27].

Macarie solicita pentru Mănăstirea Pângărați, *„scăpătată și lipsită de multe trebuincioas(e)"*, oameni străini de peste hotare, scutiți de birul Vistieriei și de alte dări. Prin hrisovul din 19 iunie 1805, Alexandru Moruzi hotărăște *„ca optu liudi oameni streini ce-și va găsi și-și va aduci dintr-alte țară, de peste hotar, făr(ă) de bir în Visterii și făr(ă) de nici un amestec de dare cu alți lăcuitori ai țării, fiind adeveriți și prin mărturie dregătorilor de margini că sint streini aduș(i) de peste hotar, făr(ă) de bir, să fie ertați și scutiți de tot birul Visteriei și de alte dări și havaleli ce vor fi asupra altor lăcuitori. Ei întru nimic să nu fié supărați, rămâind să fié numai pentru slujba mănăstirii"*[28].

Împresurarea moșiei Sărata dinspre Dărmănești spătarului Iordache Darie stă și în atenția egumenului Macarie. Spătarul a cerut ca hotarnic pe banul Alecul Beldiman, cumnatul său, ce a dat dreptate mănăstirii, care însă nici *„un sfârșit nu au dat, nici arătare în scris de cuprinderea pricinii nu au făcut, dar măn(ăs)tirea să cunoaște strâmbătățită de către dumn(ea)lui spatarul, intrând dumn(ealui) cu stăpânirea în mijlocul moșiei*

[24] Petronel Zahariuc, *op. cit.*, p. 139.
[25] ANIC, Fond Achiziții noi, MMCCCXCVI/1, f. 1-3.
[26] *Ibidem.*
[27] ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/18.
[28] *Ibidem*, III/183.

https://biblioteca-digitala.ro

măn(ăs)tirii și nu puțină păgubire pricinuești". Aflat la Iași, ca și ceilalți doi, Macarie cere, la 4 iulie 1805, poruncă pentru judecata și cercetarea veliților boieri în fața mitropolitului[29]. Macarie urma să se prezinte la 23 aprilie 1809, în urma poruncii Divanului Cnejiei Moldovei cu actele noi și vechi ale moșiei Sărata din cauza pricinilor de împresurare cu moșiile Gârcina (a Mănăstirii Bistrița), Horunțeștii și Almașul (ale logofătului Constantin Balș)[30].

Lui Macarie i se cerea de către mitropolitul Veniamin Costachi, la 10 august 1807, să cerceteze împresurarea moșiei Braicăul de la ținutul Sorocii de „Burdujanul" (egumenul Mănăstirii Burdujeni). Mitropolitul îi mulțumește pentru cele *„opt hârzoabe cu păstrăvi"* trimise[31]. Din cauza muncilor, Macarie își amână plecarea la moșia Braicău până înainte de 11 septembrie 1809, când se cere postelnicului Matei Costachi fixarea unui termen la 1 octombrie[32]. Sub formă de danie, Mănăstirea Pângărați primește de la Matei Costachi, ispravnicul ținutului Soroca, 15 chile de grâu *„din zahere(a)oa împărătească"* a sătenilor din Braicău, transportată cu carele și de care se plângeau la 11 mai 1809, când menționează pe răposatul spătar Matei Costachi[33]. Macarie este obligat să restituie banii sătenilor din Braicău, la 12 mai 1809[34].

La porunca din 4 iunie 1809 a mitropolitului și exarhului Gavriil Bănulescu-Bodoni, arhimandritul Veniamin, egumenul Mănăstirii Runcu, trebuia să-i dea lui Macarie Pângărățeanul 18 „scrisori" ale Pângăraților lăsate de răposatul Ioasaf, fost egumen la cele două lăcașe monahale[35].

Macarie se plânge, în septembrie 1810, de suma datorată de mitropolitul Veniamin Costachi – 800 de lei -, cerută *„mai înainte de a face paretisis"* (20 februarie 1808)[36].

Mărturia țiganilor Mănăstirii Pângărați, din 11 februarie 1811, dată arhimandritului Chirilă, egumenul Socolei, pentru un Iftimie țigan, este semnată și de arhimandritul Macarie[37].

Veniamin Pângărățeanul (ante 12 iunie 1812[38] - după 13 iunie 1812[39])

---

[29] *Ibidem*, III/182.
[30] *Ibidem*, III/188.
[31] *Ibidem*, III/182.
[32] *Ibidem*, III/185.
[33] *Ibidem*, III/186.
[34] *Ibidem*, III/187.
[35] *Ibidem*, III/189.
[36] Constantin N. Tomescu, *Diferite știri din arhiva Consiliului Eparhial – Chișinău*, în *AB*, an 2, nr. 4, 1930, p. 440
[37] ANI, Fond Mănăstirea Socola, VII/35.
[38] Idem, Fond Mănăstirea Pângărați, III/193.
[39] *Ibidem*, III/193.

https://biblioteca-digitala.ro

O primă atestare a egumenului Veniamin Pângărățeanul („arhiereu Racoviță”), fiul beizadelei Mihăiță Racoviță[40], este din 12 iunie 1812, când se adresează Divanului Cnejiei Moldovei din cauza împresurării moșiei Braicău, de la ținutul Soroca, împresurată de moșiile megieșe ale mănăstirilor Sfântul Sava din Iași și Burdujeni. Ispravnicii ținutului Soroca primesc, la 13 iunie 1812, porunca Divanului în vederea efectuării cercetărilor necesare[41]. A fost egumen timp de doi ani și jumătate, perioadă în care a *„prefăcut casăle igumenești, le-au și îmbrăcat cu așternuturi”*[42].

Arhimandritul Ghenadie[43]

Iosif (1815 - 28 ianuarie 1818[44])

Conform pomelnicului mănăstirii a fost egumen timp de trei ani[45].

Arhimandritul Athanasie/Aftanasie/Atanasie (28 ianuarie 1818[46] - după 27 iunie 1829[47])

În *„Pomelnicul ctitorilor şi a altor miluitori şi făcători de bine ai sfântului lăcaşului acestuia: Ioan, Maria, Mathei, Anghelina, Ierimie, Elena şi tot neamul lor. Aceştia sânt întăi ctitori, carii au făcut monastirea şi au dat moşia Coşula”*, la fila 16v. întâlnim următoarea însemnare: *„Acesta iaste a părintelui Athanasie, arhimandritului şi igumenului monastirii Pangarații”*[48].

„Izvodul” din 28 ianuarie 1818 ne indică un jaf (?) al turcilor prin menționarea obiectelor de cult luate de aceștia, probabil în timpul războiului din 1806-1812, anume trei cruci de argint, din care două stricate, două paftale de argint și două de sticlă, un potir de cositor cu discosul și zvezda lui, diverse veșminte – stihare, poiasuri, un „văzduh de atlas”, un orar și îmbrăcămintea Sfântului Pristol[49].

De la arhimandritul Atanasie se păstează astăzi în muzeul mănăstirii o Sfântă Cruce din lemn, ferecată în argint, cu următoarea inscripție: *„Atanasi Arhim(an)d(rit) / Pângăra(ați): 1829 / iunie 27”*[50].

---

[40] Vasile Bârzu, *op. cit.,* 2004, p. 80.

[41] ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/193; Vasile Bârzu, *op. cit.,* 2004, p. 80.

[42] Petronel Zahariuc, *op. cit.,* p. 139.

[43] Victor G. Cădere, *Însemnări despre unele mănăstiri și schituri din Moldova, după cronica Mitropoliei Moldovei și Sucevei, din anul 1857,* în *MMS,* XI, 1964, nr. 9-10, p. 517; ANIC, Fond Achiziții noi, MMCCCXCVI/17.

[44] ANIC, Fond Achiziții noi, MMCCCXCVI/1, f. 5.

[45] Petronel Zahariuc, *op. cit.,* p. 139.

[46] ANIC, Fond Achiziții noi, MMCCCXCVI/1, f. 5.

[47] Vasile Bârzu, *op. cit.,* 2004, p. 80.

[48] Olimpia Mitric, *Manuscrise românești din Moldova – Catalog –,* vol. I, Prefață de G. Strempel, Iași, Editura Junimea, 2006, p. 106.

[49] ANIC, Fond Achiziții noi, MMCCCXCVI/1, f. 5-7v.

[50] Vasile Bârzu, *op. cit.,* 2004, p. 80.

https://biblioteca-digitala.ro

Marele vistiernic Costachi Canta poruncea, la 20 februarie 1818, să ierte Mănăstirea Pângărați de *„toate dările și havalelile”* pe 10 liudi străini, *„de piste hotară”*[51]. Goștinarii ținutului Neamț erau înștiințați, la 14 mai 1823, de scutirea a 600 de oi de goștină[52]. Marele vistiernic scrie, la 28 martie 1821, Isprăvniciei ținutului Neamț pentru ca 15 liudi ai mănăstirii să fie apărați de havalele după plata ciferturilor[53].

Athanasie poartă corespondență cu ieromonahul Dositei, nacealnicul Schitului Brazi, referitoare la *„moșioara”* Mănăstirii Pângărați de la ținutul Putnei. Corespondența este anterioară datei de 16 iunie 1819, când se menționează arenda anuală a *„moșioarei”*, sosirea hotarnicilor și a omului moșiei *„și după vânzările ce au făcut unii din megieș(i) s-au luat o a trie parte din pământurile Măn(ă)stirii Pangarații și deosăbit au eșit niște scrisori date de igumenul Mănăstirii Pangarații la Episcopiia Romanului, la Prorocul Samoil din Focșani, și o trag cu totul acea moșie, și orândatariul mă apucă pe mine de bani”*. Dositei, cercetat de Stărostie, cere trimiterea actelor doveditoare sau a copiilor întărite cu pecetea mănăstirii[54]. Ieromonahul Dositei nu putea fi viețuitor la mănăstirea Pângărați așa cum se consideră[55].

A doua scrisoare a ieromonahului Dositei către arhimandritul Atanasie este din 17 iulie 1819, din care aflăm: *„Fiind între moșiile Gârlelor multe pricini de hotărâturi, s-au acolisit și de pământurile Măn(ă)stirii Pangarații, și au luat pe giumătate moșiia. Și de nu-i trimite scrisorile până la sfârșâtul lunii iul(ie), apoi vor lua toată moșiia și orândatariul cere banii înnapoi cu dobânda lor. … Deosăbit pentru viile Măn(ă)stirii Pangarații nici bani nu s-au trimis și nici în scris cum să s(e) urmeză și șade lucru gios, doar de s-au lăsat de tot a nu să lucre”*. Corespondența dintre cei doi, mult mai bogată, se realiza și prin intermediul lui hagi Dima din târgul Piatra[56]. Ieroshimonahul Dositei/Dosithei a fost nacealnicul schitului Pralea, între 28 august 1807 și după 26 martie 1811[57], al schitului Brazi, între 1807 și 26 septembrie 1826, 25 noiembrie 1828 și 15 august 1842[58], povățuitor al schiturilor Trotușanu și Buciumi[59]. .

---

[51] ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/197.
[52] *Ibidem*, III/211 bis.
[53] *Ibidem*, III/204.
[54] *Ibidem*, III/198.
[55] Vasile Bârzu, *op. cit.*, 2004, p. 80.
[56] ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/199.
[57] Costin Clit, *Din documentele schitului Pralea de la ținutul istoric al Putnei*, în „Monumentul” XXIV, Lucrările Simpozionului Internațional Monumentul – Tradiție și Viitor, Ediția a XXIII-a, Iași, 2022, volum coordonat de Lucian-Valeriu Lefter, Aurica Ichim și Alexandru Gorea, Iași, Editura Doxologia, 2023, p. 193-194.
[58] Idem, *Schitul Brazi și metoacele sale în prima jumătate a secolului al XIX-lea*, în „Monumentul” XXIII, Lucrările Simpozionului Internațional Monumentul – Tradiție și viitor, Ediția a XXIII-a, Iași, 2021, volum coordonat de Lucian-Valeriu Lefter, Aurica Ichim și Alexandru Gorea, Iași, Editura Doxologia, 2022, p. 48-56; Protos. Glicherie Lovin, *Monăstirea Bogdana din județul Bacău*, Chișinău, Tipografia Eparhială „Cartea Românească”, 1926, p. 14-18.
[59] *Ibidem*, p. 50.

https://biblioteca-digitala.ro

La 21 august 1819, Dositei primește scrisoarea arhimandritului Atanasie însoțită de cinci documente ale Mănăstirii Pângărați pe *„vadurile de moară ot Ivănceşti, însă la înfățișarea ce am avut la cinstita Stărostie s-au găsit că scrisorile măn(ă)stirii cuprind numai doao vaduri de moară, unul din gios în satul Ivănceștii și unul la mijlocul satului Ivănceștii. Iar o hotarnică ce me-au trimis de la un Arsăne vornic pe 13 pământuri cu vadurile înpreună și cu vie în sat în Ivănceşti, acestea nu s-au găsit a fi adevărată, ci iconomicoasă*". La judecata Stărostiei s-a prezentat și Gheorghe Bisericanul (de la Mănăstirea Bisericani), *„că am pătimit și rușine. Toț(i) mă râdea(u) și mă întreba(u) când am scris-o și cum de n-am pus hârtie întreagă și alte cuvinte. / Deci de ai alte scrisori trimite-le cu om înnadins că pământurile s-au luat în stăpânirea altora și omul ce au cumpărat moșie îș(i) cere bani de la mi*ne")[60].

Dositei revine, la 15 octombrie 1819, *„pentru pământurile de moșie de la Ivănceşti, pe care le-au stăpânit Măn(ă)stirea Pângărații, și au luat câte o sută lei pe an după așezarea ce era cu orândatariu*". Stăpânirea Pângărților la ținutul Putnei devenise destul de probleamatică. Atanasie nu a trimis decât actele pentru cele două vaduri de moară din Ivănceşti, neidentificate încă pe teren de cei abilitați. Actele pentru *„3 pol pământuri de la Mățești, din gios de Ivănceşti*" au fost identificate la Episcopia Romanului în urma schimbului dintre egumenul Sava al Pângărților și Episcopul Ioanichie al Romanului (15 septembrie 1747-15 ianuarie 1769). Părțile respective erau alăturea cu cele ale Mănăstirii Berzunț, schimbate cu Episcopia Romanului de egumenul Vărlan Pelin. *„Deosăbit orândatoriul ce au ținut moșie pe anul trecut și banii i-au dat deplin la mine, o sută lei, acum mă apucă să-i plătesc banii și toată păgubirea lui, fiind că el au dat bani și moșiia i-au luat-o alții din stăpânire, și eu banii aceia i-am cheltuit în lucrul viilor Mănăstirii Panagarații. De care tocmesc pe sf(inția ta), negăsind scrisori pe moșie ca să dovedim, să mi să trimiță banii ca să-i răspunzu omului ca să nu plinească de la mine*". Dositei se erija în calitatea de vechil al Mănăstirii Pângărați pentru moșiile de la ținutul Putnei[61].

Dimitrie ieroshimonah ot Brazi[62] / fostul Dositei se adresează la 15 septembrie 1826 arhimandritului Athanasie pentru *„pricina pământurilor de la Ivănceşti*" în care pricină *„trebuința cere ca sf(inția ta) cu jalobă să scoț(i) carte gospod și carte de blăstăm, și la fața locului să faci cercare. Dacă nu vei putea însuș sfinție ta ca să vii, vei trimite un părinte vechil din partea sfintei mănăstiri să vie la fața locului; și eu, precât voi putea, îi voi fi mână de agiutori ca să cerceteză și după alte scrisori ce mai sint la măn(ă)stire, aducându-le toate. Iar vadurile de mori să pot scoate mai ușor: 2 vaduri fără care s-au vândut Episcopiei, iar pentru pământurile cele tr(esprezec)[1]i și cinci paș(i) ce sint luate în stăpânirea Episcopiei, la toamnă să va alege. De vei putea iconomisi ca să le pot desface de Episcopie, căci le au la condică, trăgând*

[60] ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/200.
[61] *Ibidem*, III/201.
[62] Transcris greșit *„Dimitrie Iezeru*" la Vasile Bârzu, *op. cit.*, 2004, p. 80, nota 174.

https://biblioteca-digitala.ro

venitul lor pe tot anul, câte optzăci lei, însă un pământ iaste drept a Episcopii tot întru acest preț"[63].

Arhimandritul Athanasie, în eforturile întreprinse în 1824 *„spre dezrobirea"* unui loc al mănăstirii, beneficiază de intervenția Mitropolitului Veniamin Costachi din 17 ianuarie la biv vel postelnicul Enăcachi Milu și biv vel aga Costachi Milu, ispravnicii ținutului Neamț, *„că igumenii nu sânt înputerniciți a da locuri de veci, ba încă și vremelniceștile alcătuiri, măcar și cu folos, de nu vor fi încredințate de cătră noi /precum acesta/"*. Mitropolitul invocă dreptul mănăstirii de a fi îndestulată cu locul revendicat, fără a fi numit[64].

Vătavul Gavril semnează, la 7 iunie 1825, zapisul de primire de la arhimandritul Atanasie/Aftanasie a unui act de danie din 18 iulie 1643, prin care Pătraşcu cu femeia lui, Dochița, fiica lui Ciocârlie, dăruiau Mănăstirii Pângărați un loc de prisacă la Onișcani, pe Siret. Locul de prisacă nu mai era stăpânit de mănăstire la 1825[65].

În a sa *Istorie,* Varnava îl amintește pe Athanasie, cel prezentat mai sus, *„cari pe urmă s-au făcut arhiereu cu cu titlu Sevastiias"*[66]. Arhimandritul Athanasie, cleric distins, devine mare eclesiarh al Mitropoliei Moldovei și va fi hirotonisit arhiereu, la 2 septembrie 1832[67]. Ca arhiereu revine în fruntea mănăstirii în perioada dintre 23 aprilie 1834 și 24 decembrie 1834 pentru a face trecerea de la protosinghelul Costandie la arhimandritul Varnava (a se vedea mai jos).

Slujba de ipopsfiere a arhimandritului Veniamin Roset, egumenul mănăstirii Dolješti, ales episcop de Roman la 2 februarie 1844, va fi săvârșită la 5 februarie 1844 de arhiereii titulari, Meletie Stavropoleos și Athanasie Sevastias[68].

Protosinghelul Costandie (1 mai 1830[69]-23 aprilie 1834[70])

Arhimandritul Athanasie și protosinghelul Costandie s-au împotrivit proiectului ridicării schitului Tarcău (**Fig. 1**)de către ieroshimonahul Avramie într-un *„loc așa*

---

[63] ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/207.

[64] *Ibidem,* III/205.

[65] *Ibidem,* III/206.

[66] Victor G. Cădere, *op. cit.,* p. 517; ANIC, Fond Achiziții noi, MMCCCXCVI/17.

[67] N. Iorga, *Condica de hirotonii a Mitropoliei Moldovei publicată după original,* în *BCIR,* București, Institutul de Arte Grafice „Mercur", 1924, vol. 3, p. 36, nr. XXVIII; Pocitanu Ploeșteanu, *Arhierei vicari în Biserica Ortodoxă Românească. Vicarii Arhiepiscopiei Bucureștilor, Mitropoliei Ungro-Vlahiei și Patrarhiei Române,* București, Tipografia Seminarului Monahal Cernica, p. 16; Alexandru Crețu, *Arhierei și episcopi vicari în Mitropolia Moldovei (Arhiepiscopiei Iașilor) în secolele XIX-XXI,* Carte tipărită cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Teofan, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, Iași, Editura Doxologia, 2023, p. 40-41.

[68] Melchisedec, Episcopul Dunării de Jos, *Chronica Romanului și a Episcopiei de Roman,* Partea a doua *De la anul 1714 până în zilele noastre,* București, Tipografia Națională, 1875, p. 200-201.

[69] ANIC, Fond Achiziții noi, MMCCCXCVI/1, f. 20 -21.

[70] *Ibidem,* MMCCCXCVI/1, f. 25v.

https://biblioteca-digitala.ro

depărtat în codrii Tarcăului și cu greu de umblat"[71]. După ce devine eclesiarh mare la Mitropolie și este hirotonisit arhiereu, la 2 septembrie 1832[72], Athanasie, *„acel ce mai înnainte au fost înprotivitoriu, pe urmă au fost mijlocitoriu pentru faceria schitului*" Tarcău. Mitropolitul Veniamin Costachi dispune, la 8 martie 1832, iconomului Gheorghie, protoiereul ținutului Neamț, să se deplaseze la fața locului pentru *„sfințâria apei să pui și temelie dupre rânduiala păzâtă întru aceasta. Pre lângă aceasta, ți să face cunoscut îndatoriria cu care s-au dat voia aceasta numitului, adecă să nu primască pre niminia pentru petrecere acolo fără știria și voia noastră în scris, atât monahi, cât și din mireni, a-i supune supt scofă sau cu scofă, a-i tunde în călugărie, despre care că va fi întocmai următoriu au dat și înscris în Duhovniciasca Decasterie*". Materialul necesar construcției era adunat de ieroshimonahul Avramie, cu metania la schitul Durău. Sfințirea noului lăcaș monahal, construit de meșteri locali din lemn de frasin, va fi săvârșită la 9 iulie 1833. Catapeteasma, exceptând câteva icoane, datează din acel an. Inscripția din spatele catapetesmei este edificatorare în privința ctitorului: *„Această biserică este făcută de robul lui Dumnezeu Avramie ieroschimonah, igumen și duhovnic*". Clopotnița va fi ridicată în 1868.[73].

După decesul ieroshimonahului Avramie, întâmplat la 8 februarie 1839 – lângă biserică se observă crucea de pe mormânt[74] –, îngrijirea schitului Tarcău va fi asumată de arhimandritul Varnava, în urma dispoziției mitropolitului. Arhimandritul Varnava stabilea „trepezare de obștie" și introducea practica lefilor pentru a elimina „adunaria de milostenie" pentru hrana zilnică și procurarea îmbrăcămintei[75].

Vlădica Athanasie Sevastias (23 aprilie 1834-24 decembrie 1834)[76]

Ieromonahul Varnava (24 decembrie 1834[77]-după 17 septembrie 1864[78])

Arhimandritul Varnava este mai bine cunoscut în istoriografia bisericească și în studiul de față nu ne vom apleca asupra personalității lui. Pe viitor ar putea fi realizat un mic studiu referitor numai la personalitatea arhimandriului Varnava. Egumenatul arhimandritului Varnava se menține și în 1864, așa cum apare în documente. Nu ne putem da seama de rolul decizional al arhimandritului, în condițiile în care un rol important îl are comitetul mănăstirii, format la 13 aprilie 1864 din duhovnicii Serafim, Ioasaf și Stratonic. Mănăstirea Pângărați se găsea *„în cea mai neesprimabilă lipsă. Lăsând a zice despre personalul petrecătoriu aci și mai alesu servitorii, carii de un spațiu de nouă luni de zile n-au priimit nici măcar un ban; cea mai mare este că pasajării ce vin aci cere necesitatea de a-i*

---

[71] *Ibidem*, MMCCCXCVI/18.

[72] N. Iorga, *op. cit.*, p. 36, nr. XXVIII; Pocitanu Ploeșteanu, *op. cit.*, p. 16; Alexandru Crețu, *op. cit.*, p. 40-41.

[73] *Mănăstirea Sihăstria Tarcăului. Scurt istoric*, afișat la intrarea în biserică.

[74] *Ibidem.*

[75] Victor G. Cădere, *op. cit.*, p. 518; ANIC, Fond Achiziții noi, MMCCCXCVI/18.

[76] ANIC, Fond Achiziții noi, MMCCCXCVI/1, f. 25v.-26.

[77] *Ibidem*, f. 25v.26.

[78] Idem, Fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, *dosar 600/1864*, f. 29.

https://biblioteca-digitala.ro

întâmpina cu cele necesare și alte mai multe nevoi,care au devenit mai suferinde din cauza lipsei în care ne aflăm. Deci, cu tot respectul venim în unire a vă ruga, Domnule Ministru, ca milostivindu-vă să binevoiți a ne triimite mandatele cuvenite pentru triluniile a 3a și a 4a din anul contenit 1863"[79]. Se păstrează două state de plată pe lunile ianuarie, februarie și martie (trilunia I) din 1864, primul semnat de duhovnicii Serafim și Stratonic, care îi cuprinde pe: Silvestru monah, bătrân, învoit în chilie - văcar, Visarion monah – prescurar, Krischentie monah – ceteț, Lavrentie monah – ceteț, Iulian monah – bucătar, Neofit monah – prisecar, Nechifor monah – ajutor la prisacă, Calinic monah – arhondaricar, Ionaftan monah – chelar și Tarasie monah – butnar (**Fig. 2-3**)[80]. Al doilea consemnează: personalul eclesiastic: arhimandritul Varnava, egumen, Veniamin duhovnic, Isachie duhovnic – preot I, Daniil ieromonah – preot II, Isaia ierodiacon – diacon, Varsanufie monah – cântăreț I, Ioan Bonceacu diacon – cântăreț II, Iezechiil monah – paraeclesiarh; personalul economic: Stratonic duhovnic – iconom, Gheorghie Acristinei – argat, Ioan Amăriuței – argat, Gheorghe Chilărescu – argat, Petrea lui Dumitru - , Iordache Rusu – vizitiu[81].

THE ABBOTS AND CATAGRAPHS OF THE PÂNGĂRAȚI MONASTERY FROM THE 19TH CENTURY

(Abstract)

Based on the catalogues kept in the Central National Historical Archives and the monastery's documents from the National Archives of Iasi, corroborated with the writings of historians who dealt with the past of the Pângărați and other sources, we try to reconstruct the list of abbots, their deeds where appropriate, and the periods of abbocy until the abolition decided by the ruller Alexandru Ioan Cuza.

The catalogues we publish in the appendix reflect the material state of the monastery, the situation of religious offerings and church books, elements of economic and social life – estates, occupations, gypsies slave – and a more accurate assessment of the change of abbots.

[79] *Ibidem, dosar 600/1864*, f. 1.
[80] *Ibidem*, f. 4v.
[81] *Ibidem*, f. 44.

https://biblioteca-digitala.ro

ANEXĂ

1. **1809 august**

Condică pentru însămnarea averii stătătoare și mișcătoare a Mănăstirii Pângărații dată din Exarhiceasca Dicasterie la avgust 1809 ani.

Numele, hramul și veleatul mănăstirii	Podoaba bisericii și toate lucrurile din lăuntru.	Moșiile și toate acareturile din afară.
Pângărați, hramul Sf(â)ntului Marele Mucenic Dimitrie, zidită de răposatul domnul Alexandru voevod la let 7068 <1559 septembrie 1-1560 august 31>	Argintăriele 1: Părechi răcliți cu Sf(i)ntele Taini	Moșiia Pângărații ce iaste un trup cu moșiia Tarcău și cu Munții Trăhaușul, Toroglejul, Ardelile, ținut(ul) Neamțului
Iară bisărica de jos ce s-au deșchis și s-au înpodobit de ieromonahul Macarie arhimandrit, unde să prăznuește hramul Sfinților Mai Marelor Voevozi Mihail și Gavriil, și un rând de chilii, și un râmnic săpat în pământ cu toată cheltuiala sa. Această cheltuială rămâne spre a lui vecinică pomenire. Iară bisărica s-au sfințit la let 1806 noemvri(e) 6.	1: Potiriu de argint poliit	Moșiia Ivăneștii, țin(u)t(ul) Neamțu
Iară trapezăle cu cuhne i cu alte odăi de piatră zidite de pan Toma vel stolnic și săvârșite la let 7140 <1632> avgost[82].	2: Discoasă argint	O parte de moșie Băloșăștii, ținut(ul) Neamțu
	3: Zvezde argint	Moșiia Sărata, ținut(ul) Neamțu
	1: Cădelniță argint	Moșiia 10 pământuri la Gârle în Țara de Jos
	4: Coroane la 4 icoane	Moșiia Braicăul în ținutul Surocii, ce s-au făcut schimbu cu moșiia

[82] Transcriere și la Petronel Zahariuc, *op. cit.*, p. 124, nota 63.

https://biblioteca-digitala.ro

	Verceștii ot ținut Neamțului
1: Panaghieriu argint poliit	1: Crâșmă în Tarcău
2: Cruci ferecate cu argint pentru osfeștanie	1: Crâșmă în Straji
1: Potiriu cu discosul lui cositoriu	1: Crâșmă în Pângărați
1: Cruce tij argint pentru osfeștanie	1: Crâșmă în Pângărăcior
2: Cruci de pus la piept, una argint și alta scriză	1: Crâșmă la Ivănești
3: Părechi paftale, însă una tumbac, una fier albu și una aramă	Morile 1: Moară în Pângărați cu o piatră
1: Părechi paftale de argint bune, cu colacul de sârmă	
4: Candile tumbac albu în bisărică	
1: Policandru alamă	1: Moară tij în Pângărați ci să numești la Bocance tij cu una piatră.
1: Cruci cu fofezi policandru în tindă	1: Moară la Ivănești tij cu piatră
1: Candilniță aramă	***Oile***
	137: oi mari
3: Sfeșnice de alamă	10: berbeci mari, însă cu unul albu
1: Cățui alamă cu căpacul ei	33:cârlăniți
2: Linguriți aramă	6: capre mari
2: Blide cositoriu	2: țăpuci
1: Cățui heru	1: țap mare
1: Cruce lemn zugrăvită la Sf(â)ntul Pristol	
1: Aghezmătoriu de farfurie	

https://biblioteca-digitala.ro

Podoaba bisăricii și toate lucrurile din lăuntru

Veșmintele

1: Filon ghiviziu maltin prost cu floricele.
1: Filon cutnie cu 2 văr(s)te, una roșie, una verdi
1: Filon pirvie roș cu floricele
1: Filon zogr(ăvit) galbăn cu floricele
1: Stihariu pirvie verde cu floricele
1: Stihariu cutnie cu doao vărste, una roșie, una verdi
1: Stihariu cit roș cu floricele
1: Stihariu cit albu cu dungi
1: Epetrahir ghermesit roșu
1: Epetrahir cănăvați verdi
1: Epetrahir de cit negru c(u) flori
1: Epetrahir de cutnie roș cu floricile
1: Epetrahir de cit cu dungi

1: Epetrahir de cit prost

1: Orariu diiaconesc roș cănăvați
1: Părechi năracliți ștof
1: Părechi năracliți cutnie roși
1: Părechi năracliți cit albu cu floricele
1: Părechi năracliți cit galbăn
2: Aere vechi
2: Văzduhuri pirvie roș
2: Procoveți tij pirvie roș
2: Poale de icoane ilbichiriu galbănu
3: Poale de icoane aclaz prost
Însă aceste veșminte de mai sus arătate sint toate vechi și stricate

Cărțile

1: *Evanghelie*
1: *Liturghie*
1: *Apostol*
2: *Psaltiri*
2: *Ceasloave*

Moșiile și toate acareturile din afară

Vacili

20: boi mari
9: vaci mari
2: mânzați
5: vițăle mânzate
1: mânzățăl
1: vacă
1: viță̆l
1: buhaiu de un viță̆l
1: cal

Stupi

30: stupi matce

Pâinea

2: stoguri grâu, însă netrierate
70: mierți socotindu-să păpușoi însă cula Ivănești i cula mănăstire

Arămurile

7: Căldări mari
4: Căldări mici
1: Tingire fără căpac
1: Tigai
1: Sinie de aramă pentru colivă

https://biblioteca-digitala.ro

12: *Minie* pe lună
1: *Anthologhion* în 2 tomuri legati

1: *Octoih* mic
1: *Triod*

1: *Pidicostariu*
1: *Molitevnic*
1: *Cetealnă*
1: *Prilogari* pe 6 luni
1: *Otecinic*
1: *Pomelnic*

51: Cărți sârbești cu mici cu mari

2: Sinii de cositoriu
1: Chiuliți aramă cu chilugul ei

Hiarăle

2: Pluguri cu hiarăle lor, însă unul sporiu
2: Topoară
2: Cazmale
2: Cantari
2: Hârleți
1: Lingură de rotărie
1: Custură de rătezat stupii
2: Mistrii de pietrării
1: Vătrariu
1: Părechi pirostii
Moșiile și toate acareturile din afară
Un loc de casă în Piatră în târgul

Macarii arhimandrit.

Această condică a averilor mănăstirii văzându-să și de către Eczarhicească Cantora s-au întărit.

1810 aprilie 30 zile.

Chiril arhimandrit.

Протоерей Лазарь Исакиевичь Присудствующий ризничийи казначей иерей Афанасий Козачинский <Protoiereu Lazăr Isachievici, ponomar de față și trezorier iereu Afanasie Cozacinschi>.

ANIC, Fond Achiziții noi, MMCCCXCVI/1, f. 1-3. Original (**Fig. 4**).

2. **1818 ianuarie 28**

Izvod de toate lucru(ri)le Mănăstiri(i) Pângărați atâtu cele bisericești cât și cele din afară mișcătoare și nemișcătoare care s-au aflatu acum la sama ce s-au făcut proegumenului chir Iosif și s-au datu pe sama și purtare de grije pări(n)telui Atanasie arhimandritu, noul egumen.

1818 ghenar(ie) 28.

https://biblioteca-digitala.ro

1	Potiru de argintu	Un discos fiind din ceste
2	Discose de argintu	însămnate și 2 zvezde fiind mici,
3	Zvezde de argintu.	s-au stricat și s-au făcut 1 discos cu scaun și o zvezdă mare dupre discu[1]
1	Panaghier de argintu	
1	Cadelniță de argintu	
4	Coroane de argintu	
3	Cruce de argintu, însă doao stricate	Le-au luat turcii[1]
4	Paftale, doo de argintu sade și doo cu steclă în mijloc	
1	Potiru cositoru cu discosu lui și zvezda	
4	Candele de madem	
1	Cadelniță de alamă	
4	Sfeșnice mici de alamă	
1	Policandru de alamă	
1	Pecete a mănăstirii de alamă	
1	Cățue de madem cu Sfânt(ul) Dimitrie săpat pe coastă, care la catagrafiia aceasta n-au n-au fost pusu să vede că din greșală. Pentru aceasta acum o însămnai aice[1]	

Veșminte

1	Stihar de atlazu verde cu floricele, vechiu	Acestea le-au luat turcii[1]
1	Stihar de atlazu roșu cu dungi, vechiu	
1	Stihar de citu roșu cu floricele, vechiu	
1	Stihar de alațe (!) rusască, vechiu	
1	Felon de atlaz roșu cu flori, vechiu	
1	Felon creșină (!), vechiu	
3	Poiasuri de ibrișin[83]	Le-au luat turcii
1	Poias de fir	
1	Văzduh de atlaz bun. 1 Orari diaconesc, bun	Le-au luat turcii
1	Înbrăcăminte a Sfântului Prestol	Le-au luat turcii
1	Antemis	
1	Un Aer zugrăvit pe mușama	

[83] Fir de ață albă sau colorată, răsucită, din bumbac sau din mătase, înfășurat pe un sul subțire de carton și întrebuințat la cusut, la brodat ori la împletit (https://dexonline.ro/definitie/ibri%C8%99in).

https://biblioteca-digitala.ro

1	Prostire de acoperit Sfântul Pristol, cit	
2	Meneșterguri	
1	Poală de cit pentru tetrapod	
1	Cruce mare Răstigniria	
1	Chisa mare de aghiazmă de arama	
14	Iconițe, afară de catapeteazmă	Numai scândurile ștersă[1]
11	Iconițe pe mușama, praznicile înpărătești	
5	Iconițe afară în predvoru biserici(i)	
1	Tretapod	
2	Analoghio(a)ne; 1 Antimis; 1 Aer zugrăvit pe mușama	
1	Tretapod, 4 făclii de ceară cu fofezile lor de tiniche	
1	Isbedernița	
9	Icoane; 4 fofeză de her la icoanile înpărătești	
4	Candele de steclă; 6 sfeșnice de lemn mici.	
3	Clopote / mare și mici	
1	Tochița de her	

Cărțile moldovenești

1	*Ivanghelie*
2	*Leturghii* / mică și mare
1	*Apostol*
12	*Minei*
1	*Anthologhion* în doo tomuri
1	*Octoih* mic
1	*Triodu*
1	*Pendicostaru*
2	*Psaltiri*
3	*Ceasloave*
1	*Molitvenic*
2	*Filazi* pentru *Moleb(n)i(c)*
1	*Filadă* pentru *Panahidă*
1	*Tâlcul Evanghelii,* Theofilactu
1	*Sinopsis (?)*
1	*Prologare* pe doo luni
1	*Pomelnic* a ctitorilor
1	*Chiriacodromion*

https://biblioteca-digitala.ro

51	Cărți rusești	
	Alte pojijii a cas(e)i	
4	Icoane ~~prin chilii~~	
1	Macat de citu, rupt	
2	Mindire unplute cu lână	
5	Perne unplute cu lână	
4	Perdele de cit cu vergelele lor de her	
4	Scaune înbrăcate cu meșină	
6	Părechi cuțite, furculițe i linguri	
6	Garafe cu paharule lor	
6	Pahară de rachiu	
1	Sfeșnicu de alamă cu mucările și tăblă lui	
3	Țoluri de cânepă	
8	Saci rupă	
	Arămurile și alte pojijii a cas(e)i	
4	Talere de cositoru	
3	Căldări mari	
3	Tangiri mici de becazi	
1	Sinie mică / chiuliță de aramă spart(ă), cu chilug ei	
2	Tigăi	
2	Blide de cositoru	
2	Heară de plug cu oticele lor i un her lat de plug	
2	Cântare mici	
2	Topoară	
2	Cazmale; 2 sape pentru usturoiu	
7	Coase	
20	Seceri	
1	Pirostii mici / un vătrai rupt	
4	Cară cu 8 giuguri	
5	Putine de brânză, âns(ă) 21 deșarte	Acum cu brânză sânt numai 2[1]
10	Putini deșerte	
14	Poloboace și 4 buț(i) mari	
3	Site	
	Pâine ce să află la mănăstire i la metoc	
120	Merțe popușoi	
10	Orzu, zece merțe	
6	Grâu, șese merțe	

https://biblioteca-digitala.ro

4	Merțe mălaiu mărunțăl
4	Dimirlii sămânță cânepă
3	Dimirlii fasoale
4	Mazăre dimirlii
1	Una demerlie i pol linte

Vite cu coarne

17	Boi mari
9	Vaci
1	Bou gonitoru
1	Vacă gonitoare
5	Boi mânzați
5	Vaci mânzate
38	

Oi

165	Oi mari
40	Oi meoare
49	Meluțe sugare
3	Berbeci mari
7	Berbeci târzii
44	Berbecuți sugători
311	

Capre

6	Capre mari
4	Capre vătăiță[84]
3	Țapi vătui[85]
5	Ezi
18	

Mascuri

6	Scroafe mari
3	Mascuri mari
3	Purcei
4	Mascuri hrăniți
16	
1	Un cal murg șchiop și bătrân

Scrisorile Mănăstiri(i) Pângărați pentru moșii și vii

1	Condică ce este într-însa scris câteva scrisori de a moșiilor

[84] Ieduță până la un an.
[85] Ied până la un an.

https://biblioteca-digitala.ro

23	Scrisori sârbești și moldovenești pentru Dărmănești		
48	Ispisoace sârbești și urice pe Branişti și Munții înprejur mănăstirii		
28	Scrisori sârbești și moldovenești pentru Branişte și Munți înprejuru mănăstiri(i)		
1	Uric sârbăscu pentru Branişte și Munți înprejur mănăstiri(i)		
24	Scrisori sârbești și moldovenești pentru moșiile Ivănești i Bilăeștii		
35	Scrisori pentru moșiia Sărata[86] sau Silişte[87]		
2	Urice sârbești cu peceți mari pentru moșia Sărata		
16	Scrisori pentru moșiia Braicău		
2	Harte a moșii Braicău		
7	Scrisori pe pământurile și vadurile de moară din ținutu(l) Putnii		
4	Scrisori pentru o bucată de moșie Vărșiștii		
2	Urice sârbești pe moșiia Ivănești i Branişte și vii și alte pricini		
14	Scrisori pentru viile de la Cotnar i de la alte locuri		
4	Scrisori a mănăstirii pentru nişte loc de prisacă		
5	Scrisori pentru loc și metoc din târgu Petrii		
4	Scrisori pentru nişte loc de casă în Eș		
1	Hrisov domnescu pentru moșia Sărata		
59	Scrisori pentru țigani		
2	Un hrisov domnescu și o carte de învoială, tot pentru țigani		
19	Scrisori pentru poslușnici		
6	Scrisori pentru vecini		
4	Hrisoave de miluire		
1	Hrisov de miluire din leatu 1813 făcut de părintele Ghenadie		
5	Scrisori domnești pentru boerescuri și altele		
1	Carte de danii pentru o casă cu livadă cu moară și vad de herăsteu, tot pe moșia mănăstiri(i)		
7	Scrisori Mășchitești		
Gospodar	Robii Mănăstiri(i) Pângărații		
1	Ilie Chioru cu fimeia lui, Mariia	Au murit amândoi[1]	(...) copii
2	Vasile Asafti cu fimeia lui, Mariia		
3	Nestor Moaleș cu fimeia lui, Tudora	Au murit[1]	1 copil
4	Timofte veziteul cu fimeia lui Nastasiia		1 fată
5	Filip Pușcașu cu fimeia lui Asiniia	Au murit amândoi[1]	1 copil
6	Ion Zotic cu femia lui Ana cu		5 copii
7	Ioje Scripcaru cu fimeia lui Safta	Au murit amândoi[1]	

[86] În text „Surata”.
[87] În text „Sulişte”.

https://biblioteca-digitala.ro

8	Gheorghe viziteu cu fimeia lui Gahița cu		1 copil
9	Vasile argatu cu fimeia lui Hristina cu		4 copii
10	Luca Ciubotaru cu fimeia lui Lonsandra cu		6 copii
11	Costan moșneagu cu baba lui Nastasia	Au murit amândoi[1]	
12	Ion Mihai cu femeia lui Mariia	Au murit amândoi[1]	(...)
13	Ilie Mihai cu fimeia lui Mariia		
14	Ion Moaleș cu fimeia lui Gahița cu		1 copil
15	Vasile Pușcașu cu fimeia lui Nastasiia		
	Țâgani văduvoi		
1	Simion Moaleș	Au murit[1]	2 copii
2	Mihai Heraru	Au murit[1]	
3	Ion Pușcașu		
4	Vasile Moaleș		3 copii
5	Andrei Bucătariu	Au murit[1]	2 copii
6	Ion Prostul		
	Țigance vădane		
1	Safta vădană	Au murit[1]	
2	Nastasia vădană, tătăroaic(ă)		1 copil
3	Paraschiva vădană	Au murit[1]	
4	Safta Păscărița vădană		1 copil
5	Irina Tătărian	Au murit[1]	1 copil
6	Acsiniia vădană	Au murit[1]	2 copii
7	Irina ce o au ținut vasile Moaleș		
8	Irina de la Ciofi		1 copil
9	Varvara vădană	Au murit[1]	

8 Pogoane vie la Zăbrăuț, ocolu Moviliții, cu cramă și căsuță pentru chelar

Aceste toate de mai sus scrisă și arătate din porunca Înalt Preaosfinții sali părintelui mitrop(o)lit chirio chirio Veniamin, s-au încredințat și s-au dat pe sama sfi(nți)i sali părintelui arhimandrit(u)lui Athanasie igum(enul) S(fintei) M(ănă)st(i)ri Pângarații, și făcându-să și altul asămine izvod s-au dat S(fin)tei Mitropolie.

(1)818 ghen(arie) 1.

Irinarh igum(en) S(fin)t(ei) M(ănă)st(i)ri Cuș(u)lii[2] <m.p.>.

Athanasie arhimandrit <m.p.>.

Iar vitile, atât cele cu coarne albe, cât și oile cu capre cu tot, macar că sint trecute în condică, dar sfi(n)ție sa proin igum(enul) Iosif are a le răspunde și a le da pe sama

https://biblioteca-digitala.ro

părintelui arhimandrit Athanasie igum(enu)lui după fătarea lor, întocma deplin după cum s-au trecut în condică, la primăvară.

1818 ghen(a)r(ie) 1.

Irinarh <m.p.>.

Iosif proigumen <m.p.>.

ANIC, Fond Achiziții noi, MMCCCXCVI/1, f. 5-7v. Original.

---

[1] Altă cerneală; scris mai târziu.

[2] Mănăstirea Coșula.

3. **1828 martie**

1 Potir de argint și potir cu aur
1 Discos (de) argint cu scaun și poleit cu aur
1 Zvezdă argint
1 Panaghieru argint și poleit cu aur
1 Cadelniță argint
3 Cruci de argint, însă una mai mare
2 Părechi paftale de argint, însă o păreche poleită cu auru, cu colanele lor, unul de hir bun și altu de hir prost
3 Candele de argint
4 Candele de alamă
1 Potir cu discosu lui i cu zvezda de cositor
1 Cadelniță de alamă
1 Pecete a monastirii de alamă
1 Cățue madem cu Sfânt(ul) Dimitrie săpată pe coadă
1 Chivot de argint pe dinlăuntru poliit, cum și cu beluța
4 Sfeșnice mici de alamă
1 Policandru de alamă cu 12 fofezi
4 Coroane de argint la icoanele înpărătești

Veșminte

2 Feloane de ștofă galbănă cu chinare înpregiur
4 Epitrahile de asăminea ștofă cu feloanele, însă 2 cu chinare împregiur și 2 cu șireturi albe proaste
2 Feloane pervie verde cu chinare înpregiur
2 Epitrahile de pervie asăminea cu feloanele și tot cu chinaruri înprejur

Tot veșminte

2 Stihare preoțăști, însă unul de canavață neagră, cusut cu mătasă și cu fluturi, și altu de tamliți verde cu flori roșii

https://biblioteca-digitala.ro

2 Stihare preoțăști de cit, însă unu lați verde cu flori roșii și unul cu dungi, galbenu
1 Stihar diaconescu de ștofă albă câmpu și cu legea veche și noăo închipuit de hir galbenu și cu auraruo lui de asăminea ștofă, cu chinaruri înpregiur
1 Stihar diaconescu roșu de pervie cu chinaruri înprejur și cu aoraru de pervie verde
2 Părechi rucaviță de ștofă guorguolie cu șireturi de hir albu prost
1 Părechi rucaviță tij ștofă galbenă cu șireturi albe proaste
1 Păreche rucaviță de catife verzi cu șireturi de hir bunu
2 Părechi rucaviță de dimimie[88], însă una albastră și altă cu dungi galbene
1 Văzduh atlas albu cu pervazurile de ștofă ghiurghiulii i cu șireturi albe proaste
2 Procoveță de ștofă guorguolie de asăminea cu văzduhu
1 Văzduh stofă galbănă cu pervazuri de plisă neagră și cu șireturi de hir prost
2 Procoveță catife roșii tacâm a văzduhului și tot cu șireturi albe
1 Văzduh de pervie roșie cu chinaruri înprejur
2 Procoveță de asăminea cu văzduhu sau tot tacâm a văzduhului
2 Înbrăcăminți de Prestol, însă una de pervie roșie și alta de cit
2 Perdele la dverile înpărătești, însă una pervie roșie și alta de cit
2 Antemisă, însă unul cu Sfintele Moaște nou și unul vechi

Tot veșminte

1 Poală la iconostas de dimie albă cu dungi galbene, cu pervazuri de maltin roșu și cu chinaru înprejur căptușit tot cu maltin roșu
1 O basma de mătasă cu dungi roșii și albe
2 Meneșterguri de ștersu preoții
1 Poală de cit pentru tetrapod
1 Cruce mare zugrăvită cu Răstignirea Domnului
1 Prostire de acoperit Sfânt(ul) Prestol de pânză
2 Cristelniță aramă și una lemnu zugrăvită
1 Iconiță pe mușama Praznicile înpărătești
5 Icoane în pridvor afară de cele 4 înpărătești
2 Tetrapoade, însă unul nou
2 Analoghii
6 Sfeșnice de lemnu boite
4 Făclioare de ciară cu fofezile lor de teneche la paraclis
4 Fofezi de her la icoanele înpărătești
3 Clopote
1 Nebederniță de buhur roșie cu șireturi galbene de hir bunu
1 Mantie

[88] Dimie.

https://biblioteca-digitala.ro

1 Aer zugrăvit pe mușama

Cărți besericești

2 *Evanghelii,* însă una mare tipărită la Monastirea Neamțului
1 *Apostol* tipărit la București
12 Tomuri *Viețile sfinților* peste an
3 Tomuri *Sfânt(ul) Efrem Siru*

Tot cărț(i)

1 Tom a *Sfânt Isac Siru*
1 Tom a *Sfânt Ioan Scararu*
2 *Liturghii,* însă una noă tipărită la Sfânt(a) Mitr(opolie)
2 *Psalitiri* cu una tipărită la Sfânt(a) Mitr(opolie)
1 Carte cu *Bogorodicinile* ce să pun la *pavecerniț*e
1 *Catavasier*
1 Carte *Mântuirea păcătoșilor* scrisă cu mâna
2 *Octoice,* însă unu de București, mare
1 *Triod* de Sibii
12 *Minee* pe lună
1 *Pendicostariu* de București nou
3 *Ciasloave*
1 *Anthologhion* în 2 tomuri
1 *Molitfenic*
2 *Filăzi* pentru *Molebinu*
1 *Filadă* pentru *Panahidă*
1 *Chiriacodromion* pe *Apostole*
1 *Tâlcu a Evangheliei*
1 *Sinopsis*
1 *Prologariu* pe 2 luni
1 Pomelnic a ctitorilor
1 *Tipicon*

Cele ce să află în chiliile igumenești

1 Macat de hram roșu
2 Mindire umplute cu lână
5 Perine umplute cu lână
4 Perdele de cit cu vergele lor de hir
4 Scaune înbrăcate cu meșină
12 Părechi cuțite cu furcălițăle lor
6 Garafe cu păharăle lor
6 Păhăruță de rachiu
1 Sfeșnicu de alamă cu mucărir tăblăluță

Cele ce să află în chelărie și alte pojijii a casăi

https://biblioteca-digitala.ro

3	Țoluri de cânipă
8	Sacir(i)
4	Talere de cositoriu
3	Căldări mari de aramă
2	Oale mari de aramă
3	Tengiri mici de bucate
1	Sinie mică
1	Chiuliță mică cu chilug ei spart
2	Tigăi
2	Blide de cositoriu
2	Părechi heră de plug cu oticele[89] lor de lemnu, un her lat tij de plug
2	Cântare ~~mici~~ cu unul mare
2	Topoare
2	Cazmale
2	Sape de usturoi
7	Coasă
20	Seceri
1	Pirostie lângă 1 vătrar
4	Cară cu opt juguri
5	Putini cu brânză
14	Poloboace şi 4 buț(i) mari
3	Sâte

Pâinea ce să află la monastire

120	Merță păpușoi
6	Merță grâu
10	Merță orzu cu ovăs
4	Merță mălaiu mărunțăl
10	Dimirlii mazăre
5	Dimirlii linte
10	Dimirlii ciapă
10	Dimirlii sămânță cânipă

Vite cu coarne

18	Boi mari de jug, însă cu doi buhai
14	Vaci ce au fost cu lapte
1	Buhai
4	Boi gonitori
8	Mânzaț(i) bouț(i)
6	Vițăle mânzate

[89] Lopățică cu care se curăță de pământ brăzdarul şi cormana plugului.

https://biblioteca-digitala.ro

51 Adecă cincizăci și una

Oi

165 Oi mari negre
40 Oi albe meoare
9 Berbeci mari negri
6 Berbeci mari albi
51 Oi cârlane negre
36 Oi cârlane albe
4 Cârlani albi cu unu negru
311 Adecă trei sute unsprezăce

Oi țigăi

15 Oi mari țigăi
1 Berbece mare țigău
14 Oi cârlane țigăi cu 7 oi cârlani (?)
30 Adecă treizăci oi țigăi

Capre

8 Capre mari
8 Capre vătue
8 Țapi vătui
24 Adecă douăzăcișipatru

Mascurii

8 Măscuroaice
5 Mascuri
2 Vieri
15 Purcei 3-
30 Adecă treizăci

Stupi

10 Matce
2 Cai telegari
1 Hamuri pentru 2 cai

Robii monastirii

Luca cu femeia lui Ruxanda, 4 copii
Vasile scripcaru cu femeia lui Mariia
Ilie Dobașu cu femeia lui Mariia, 1 copil
Ioan Moaleș cu femeia lui Gafița, 3 copii
Vasile Moaleș cu femeia lui Mariia, 3 copii
Ioan sin Luca cu femeia lui Irina
Gheorghie Moaleș cu femeia lui Gafița, 3 copii
Costandin Tataru cu femeia lui Iirina
Vasile Ursu cu femeia lui Anița, 1 copil

https://biblioteca-digitala.ro

Costandin Bucătaru cu femeia lui Pelaghiia
Niță Pușcașu cu femeia lui Paraschiva
Timofti cu femeia lui Nastasiia, o fată

Văduvoi

Ion Zotii cu 6 copii
Ion Pușcaș, 2 copii
Chiril Avărvarii Ursului cu
Ion a lui Filip Pușcaș

Burlacii făr(ă) de părinți

Constandin, fratele Lucăi
Ion prostul
Vasili Nistor Moaleș

Vădane

Anastasiia Tătăroae, 1 copil
Irina proastă, 2 copii
Crâstâ(na) Nacu, 4 copii
Dochița vădană
Antimiia, fata lui Simion jit(ar)[90], 2 copii
Anastasiia lui Vasili Pușcaș, 3 copii
Ileana, a căriia bărbat s-au dat cu tâlharii, anume Toader sin Simion jitar

Scrisorile moșâilor i altor acareturi și vii

3 Condică ce este într-însa scris vro câteva scrisori de a moșiilor
23 Scrisori sârbeci și moldovenești pentru Dărmănești
38 Ispisoace sârbeci și urice pe Branište și Munți înprejuru monist(i)r(ii)
28 Scrisori sârbești și moldovenești pentru Branište și Munți înprejuru monast(i)r(ii)
1 Uricu sârbescu pentru Branište și Munți înprejuru monastirii
24 Scrisori sârbești și moldovenești pentru moșiia Ivăneștii i Bilăeștii
35 Scrisori sârbești și moldovenești pentru moșiia Sarata sau Silište
16 Scrisori pentru moșiia Braicău
2 Harte a moșiei Braicău
3 Scrisori pe pământuri și vadurile de moară din țân(u)t(ul) Putnii
4 Scrisori pentru o bucată de loc de moșiia Verșeștii
2 Urice sârbești pe moșiia Ivăneștii i Branište și vii și altepricini
14 Scrisori pentru viile de la Cotnariu i de la alte locuri
4 Scrisori a mănăstirii pentru niște loc de prisacă
5 Scrisori pentru loc de casă în Iaș(i)
59 Scrisori pentru țigani

[90] Pândar.

https://biblioteca-digitala.ro

2	Scrisori, un hrisov domnescu și 1 carte de învoială pentru țigani
19	Scrisori pentru poslușnici
6	Scrisori pentru vecini
4	Hrisoave de miluire
	Tot scrisori
1	Hrisov de miluire de la 1813 pentru miluire
5	Scrisori domnești pentru boerescuri și altele
7	Scrisori moschicești
4	Scrisori pentru loc și metoh în târgul Pietrii
1	Carte de danie pentru o casă cu livadă cu moară și vad de heresteu tot pe moșiia monastirii

După acest izvod cum că am priimit întocmai și deplin, încredințăz cu a mea iscălitură.

1828 mart(ie).

Athanasie argimandrit <m.p.>.

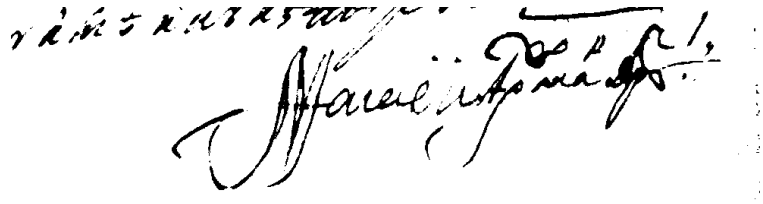

Această catagrafi(e) de toată zăstrea Monastirii Pangarații, încredințată cu iscălitura prea cuvioșiei sale arhimandritului chir Atanasie, proestosul aceștii monastiri, după porunca înalt preasfințitului mitropolit Moldavia, s-au încredințat și de către iconomiceasca cârmuire a Mitropoliei Moldaviei.

Isaia arhimandrit <m.p.>.

Nectarii protosânghel <m.p.>.

Ioan pah(a)r(ni)c <m.p.>.

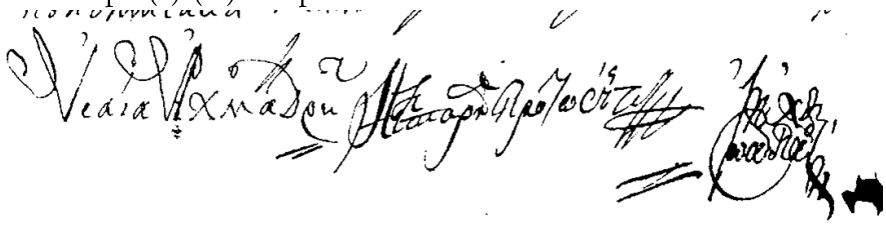

ANIC, Fond Achiziții noi, MMCCCXCVI/1, f. 8-12v. Original.

https://biblioteca-digitala.ro

4. **1830 mai 1**

Izvod de lucrurile Mănăstirei Pangarații atât odoară bisericești, cum și cele din afară lucruri mișcătoare și nemișcătoare dupre cum s-au aflat acum, care s-au încredințat sfinției sale părintelui protosinghelul Costandie, noului egumen acestei mănăstiri.

1 Potir de argint și poleit cu aur
1 Discos de argint cu scaun și poleit cu aur
1 Zvezdă de argint
1 Panaghier de argint și poleit cu aur
1 Cadelniță de argint
4 Cruci de argint, însă una mai mare
2 Părechi păftale de argint, însă o păreche poleită cu aur, cu colanele lor, unul de fiir bun și altul fiir prost
4 Candele de argint
4 Candele de alamă
1 Potir cu discosu lui și cu zvezda de cositor
1 Cădelniță de alamă
1 Cățue de madem, săpat Sfântul Dimitrie pe coadă
1 Pecete a mănăstirei de alamă
1 Chivot de argint pe dinlăuntru poleit cum și cu beluța
4 Sfeșnice mici de alamă
1 Policandru de alamă cu 12 fofezi
4 Coroane de argint la icoanele înpărătești

Veșmintele

2 Feloane de ștofă galbănă cu chenaruri înprejur
4 Epetrahire de asemene ștofă cu feloanele, însă 2 cu chenaruri înpregiur și 2 cu șereturi albe proaste
2 Feloane de perivie verde cu chenare înpregiur, însă unul rupt
2 Epitrahile de perivii asemene cu feloanele și tot cu chenaruri înpregiur
2 Stihare preoțești, unul de canavață neagră cusut cu mătasă și cu fluturi, și altul de tamlit lațe verde cu flori roșii
2 Stihare preoțești de citu, unul lațe verde cu flori roșii, și unul cu dungi galbine
1 Stihar diaconesc de ștofă albă câmpu și lețe veche și noă, închipuit de fiir bunu și cu aurariul lui de asemene ștofă cu chenaruri înpregiur
1 Stihar diaconesc roșu de pervie cu chenaruri înpregiur și cu auraru de pervie verde
2 Părechi rucaveți de ștofă ghiurghiulie cu șireturi de hir albu prost
1 Păreche rucaviți de ștofă galbină cu șereturi albe proaste

https://biblioteca-digitala.ro

1 Păreche rucaveți de catefe verde cu șereturi de hir bunu
2 Părechi rucaveți de dimie, una albastră și alta cu dungi galbene
1 Văzduh de atlaz albu cu prevazurile de ștofă ghiurghiulie și cu șereturi albe proaste
2 Procovețe de ștofă ghiurghiulii, asemene cu cu văzduhu
1 Văzduh de stofă galbină cu privazuri de plisă neagră și cu șereturi de hir prost albu
2 Procovețe de catefe roșie, tacâm a văzduhului și tot cu șereturi albe, proaste.
1 Văzduh de perivie roșie cu chenare înpregiur
2 Procovețe de asemene cu văzduhul, tacâm a văzduhului
2 Îmbrăcămінți de Pristol, una de pervie roșie și alta de cit
2 Perdele la dverile înpărătești de demie roșie înpregiur cu sațucuri de hir roșii, însă una de cit
2 Antemise, unul nou și cu Sfintele Moaște și altul vechiu
1 Poală la iconostas de demie albă cu dungi galbine și cu prevazurile de maltin roșu și cu chenaruri înpregiur și căptușită tot cu maltin roșu
1 Băsma de mătasă cu dungi roșii și albe
2 Meneșterguri de ștersu preoții
1 Cruce mare zugrăvită Răstignire(a) Domnului

Tot veșminte

1 Prostire de acoperit Sfânt(ul) Pristol de pânză
2 Cristelniți, una de aramă și alta de lemnu zugrăvită
11 Iconițe Praznicile înpărătești zugrăvite pe mușămale
5 Icoane în pridvor, deosăbite de cele 4 înpărătești
2 Tetrapoade, însă unul nou
2 Analoghie
6 Sfeșnice de lemnu boite
4 Făclii de ceară cu fofezili lor de ~~alamă~~ teneche la paraclis
4 Fofezi la icoanele înpărătești
3 Clopote
1 Tochiță de fier
1 Nebederniță de buhur roșie cu șereturi galbine de hir bunu
1 Mantie
1 Aer zugrăvit pe mușama

Cărțile bisericești

2 *Evanghelii,* una mare tipărită la Mănăstire(a) Neamțului, și ceialaltă mai mică
1 *Apostol* nou tipărit la București
12 Tomuri *Viețile sfinților* de peste anu
3 Tomuri a *Sfântului Efrem Sirul*

https://biblioteca-digitala.ro

1	Tom a *Sfântului Isaac Sirul*
1	Tom a *Sfântului Ioan Scărarul*
2	*Liturghii,* una noă tipărită la Sfânta Mitropolie și alta mai veche
2	*Psaltiri,* tipărită la Mitropolie
1	Carte cu *Bogorodicinele* ce să pun la pavecerniță
1	*Catavasier*
1	Carte *Mântuire(a) păcătoșilor* scrisă de mână

Tot cărți

2	*Octoice,* unul mai mare tipărit la București, și celălant mai micu
1	*Treod* de Sibii
12	*Minei* pe lună
1	*Penticostar* nou de București
3	*Ceasloave*
1	*Antologhii* în 2 tomuri
1	*Molitevnic*
2	*Felăzi* pentru *Panahidă*
1	*Chiriacodromion* pe *Apostole*
1	*Tâlcuire a Evangheliei*
1	*Sinopsis*
1	*Prologaru* pe 2 luni
1	Pomelnic a ctitorilor
1	*Tipicon*

Cele ce să află în chiliele egumenești

4	Vedri rachiu
1	Macat de hram roșu
2	Mendire de lână
7	Perini de părete cu lână
3	Perdele de cit cu vergele lor de her
6	Părechi cuțite cu furculițele lor
4	Gărafi cu 10 păhară
1	Sfeșnic de alamă cu mucări și tăblăluțe
6	Păhăruțe de rachiu

Pojijii a casii și cele ce să află în chelărie

1	Țuhal de cânipă
5	Saci
3	Căldări mari de aramă
2	Oale mari de aramă
6	Șervete
2	Fețe de masă
3	Tingiri mici

https://biblioteca-digitala.ro

1	Sinie mică
1	Pereche chiulițe mici sparte cu chilugul ei
2	Tigăi
2	Blide de cositor
2	Părechi heră de plug cu oticele lor de lemn
2	Cântare, însă unul mai mare
2	Topoare
2	Cazmale
3	Sapi de prășit usturoiu
3	Coase
20	Seceri
1	Pereche pirostii
4	Cară cu opt juguri
4	Putini cu brânză, însă una cu de vaci
5	Lăcăți
14	Poloboace și 4 buți mari
3	Site și 40 merțe de varu

Pâne ce să află la mănăstire

Mer(țe)	Dem(irlii)	
100	-	Păpușoi
6	-	Grâu
10	-	Ovăs
2	4	Mălaiu mărunțel
-	4	Fasole
-	3	Mazăre
-	3	Linte
1	5	Ceapă
2	2	Cartofi
-	7	Perjă
-	1	Sămânță soara[91] soarelui
1	4	Bobu
1	2	Sămânță de cânipă
1	2	nuci

Vitele cele cu coarne

16	Boi mari
2	Buhai
8	Vaci cu viței
2	Vaci mânzate

[91] Așa în text.

https://biblioteca-digitala.ro

5	Văcuți gonitoare
2	Vaci sterpe
6	Viței din iastă vară
2	Vițele tij din iastă vară
2	Mânzați
4	Mânzate
1	Vacă de un vițel
50	

Oile

165	Oi mari din care sânt 96 cu miei
27	Mioare
20	Terții
49	Meluțe sugare
47	Berbecuți sugători
3	Berbeci mari
311	

Oile țâgăi

5	Oi cu miei
2	Oi stogomane mânzări
2	Oi sterpe
2	Berbeci stogomani mari
4	Berbeci mari țigăi
5	Miei țigăi
2	Miei stogomani
22	

Caprele

6	Capre mari cu ezi
1	Capră stearpă
2	Vetue
6	Vătui
6	Ezi
21	

Mascurii

13	Măscuroai
2	Veri câte de un anu
5	Mascuri curățiți câte de un anu
2	Mascuri mari curățiț(i)
12	Purcei mici
34	

Stupi

https://biblioteca-digitala.ro

12 Matce
2 Cai telegari
1 Păreche hamuri de doi cai

Robii mănăstirii

Luca cu femeia sa Rocsanda ... 4 copii.
Gheorghie Moaleș cu femeia sa Gafița ... 3 copii
Toader Moaleș cu femeia sa Mariia ... 5 copii
Ion Moaleș cu Gafița, femeia sa ... 3 copii
Dimitru Moaleș cu femeia sa Dochița ...
Ion Alucăi cu femeia Maria ... 1 copil
Ilii a lui Mihai cu femeia sa Mariia ... 1 copil
Andrei Bucătarul cu femeia sa Pelaghie
Vasile Moaleș cu femeia sa Maria ... 2 copii
Chiril Zotic cu femeia sa Paraschiva ... 6 copii frați(i)
Vasilie Scripcariul cu femeia sa Mariia ...
Timofte Doboș cu femeia sa Mariia ...
Ioan a lui Filip cu femeia sa Anghelusa ... 1 copil
Vasile a lui Neculai cu femeia sa Nastasie ... 3 copii
Vasile Avărvarei cu femeia sa Anița ... 1 copil
Niță Pușcașu cu femeia sa Paraschiva ...
Dumitru a lui Vasile Arcat cu femeia sa Ioana ...
Neculai Ciobotarul cu femeia sa Vasilca ...
Toader Toporaș cu femeia sa Dochița ...

Văduvii

Ion Puscașu ... cu un copil
Costantin Tătăraș ...
Costantin Zoticu ...
Vasile Nestor ...

Văduvile

Cristina ... cu 2 copii
Irina ... cu 1 copil

Scrisorile moșiilor și altor acareturi și vii

31 Condică ce este într-însa scris câteva scrisori de a moșiilor

23 Scrisori sârbești și moldovenești pentru Dărmănești
38 Ispisoace sârbești și urice pe Branește și munții înpregiurul mănăstirii
28 Scrisori sârbești și moldovenești pentru Branește și munții înprejurul monastirii
1 Uric sârbesc pentru Branește și munții înprejurul monastirii

https://biblioteca-digitala.ro

24	Scrisori sârbești și moldovenești pentru moșie Ivăneștii și Bilăeștii
35	Scrisori sârbești și moldovenești pentru moșie Sărata sau Sălește
16	Scrisori pentru moșiia Braicău
2	Harte a moșiei Braicău
7	Scrisori pe pământuri și vaduri de moară din ți(n)(utul) Putnii
4	Scrisori pentru o bucată de loc de moșie Verșeștii
2	Urice sârbești pe moșie Ivăneștii i Branește și vii și alte pricini
14	Scrisori pentru viile de la Cotnari i de la alte locuri
4	Scrisori a mănăstirei pentru niște loc de prisacă
5	Scrisori pentru un loc de case în Iaș(i)
59	Scrisori pentru țigani
2	Scrisori, un hrisov domnesc și o carte de învoială pentru țigani
19	Scrisori pentru poslușnici
6	Scrisori pentru vecini
4	Hrisoave de miluire
1	Hrisov de miluire de la 1813
5	Scrisori domnești pentru boeresc și altele
7	Scrisori moschicești
4	Scrisori pentru locu și mitoc în târgul Pietrii
1	Carte de danie pentru o casă cu livadă cu moară și și cu vadu de heresteu tot pe moșie monastirei

Aceste toate câte să cuprind în sama aceasta din porunca înalt preaosfințitului nostru stăpânitoriu chirio chirio Veniamin s-au încredințat în sama și purtarea de grijă a sfin. (sa)le Părintelui protosinghelului Costandie, igumenului Monastirii Pângărațului și iarăș asăminea izvod s-au făcut, carele s-au lăsat la S(fânta) Mitropolie spre păstrare, iscălit de mine și de noul igumenu.

1830 mai 1.

Athanasie arhimandrit <m.p.>.

ANIC, Fond Achiziții noi, MMCCCXCVI/1, f. 15-21. Original.

5. **1834 aprilie 23**

Izvod de lucrurili M(ă)n(ăstirii) Pangarațâi, atât odo(a)ră bisăricești, cum și celi din afară lucruri mișcătoare și nemișcătoare, dupre cum s-au aflat acum, care s-au încredințat pe sama și purtare(a) de grijă a preosfinții sali păr(intelui) vlădica Athanasâe Sevastiai, noul(u)i egumen.

https://biblioteca-digitala.ro

No.

1 Potir argint poliit cu aur
1 Discos di argint cu scaun poliit cu aur
1 Zvezdă argint
1 Panaghier argint poliit cu aur
1 Cadelniță argint
4 Cruci argint, una mai mare
2 Părechi paftali argint, însă o părechi poleite cu aur cu coloanili lor, unul di fir bun și unul prost
4 Candili argint
1 Potir cu discus și zvezda di cos(i)toriu
4 Candili alamă
1 O cadelniță alamă
1 Cățui madem săpat Sf(ân)tul) Dimitrie pi coadă
1 Pecete a M(ă)n(ăstirii) di alamă
1 Chivot di argint pi dinăuntru poliit cum și cu beluța
4 Sfeșnice mici de alamă
1 Un policandru alamă cu 12 fofeză
4 Coroane argint a icoanilor înpărătești

Veșmintile

2 Filoane di ștofă galbănă cu chenaruri înpregiur
4 Epitrahire di asămine ștofă, 2 cu chenaruri înpregiur și 2 cu șirături albe proaste

N°

2 Feloan(e) di pirivie verde cu chenaruri înpregiur, unul rupt
2 Epitrahire di pirivie asămine ca filoanili și tot cu chenaruri înpregiur
2 Stihare preuțăști, unu di cănăvață neagr, cusut cu mătasă și cu fluturi și altul de teclit, lați verde, cu flori roșâe
2 Stehare preuțăști di cit, unu lați verde, cu flori roșâe, și altu cu dungi galbine
1 Un stihari diiaconesc di ștofă albă, câmpul lege vechi și legea nouă închipuită di fir bun șî cu auraru lui di asămine ștofă cu chenaruri înpregiur
1 Stihar diiaconesc roșu di pirivie cu chenaruri înpregiur șî cu aurarul di pirivie verdi
2 Părechi rucaviță di ștofă ghiurghiulie cu șârături di fir albu prost
1 Păreche rucaviță di ștofă galbănă cu șârături albe proaste
1 Păreche rucaviță di catife verdi cu șârături di fir bun
2 Părechi rucaviță di dimie, 1 albastră și alta cu dungi galbine
1 Văzduh de aclaz albu cu privazurili di ștofă ghiurghiulie cu șârături albe proaste

https://biblioteca-digitala.ro

1	Procoviță di ștofă ghiurghiulie asămine cu văzdu(h)[92]
1	Văzduh di ștofă galbănă cu privazuri di plisă neagră și cu șârături di fir albu prost
2	Procoveță di catife roșâe, tacâm a văzduhului cu șârături asămine
1	Văzduh di pirivie roșâe cu chenaruri înpregiur
2	Procoveță asămine ca văzduhul tacâmului
2	Înbrăcămințî di Pristol, 1 di pirivie roșâe și alta di cit
2	Perdeli la dverili înpărătești di dimie roșăe, înpregiur cu săngeacuri di fir roșie, 1 di cit
2	Antimisă, 1 nou cu Sf(intele) Moaște și altul vechiu
1	Poală la iconostas di dimie albă cu dungi galbini cu privazuri cu dungili galbine cu privaz di maltin roșu, cu chenaruri înpregiur, căptușâtă tot cu maltin roșu
1	Băsma di mătasă cu dungi roșâe și albe
2	Prosoape di ștersu preuțâi
1	Cruce mare Răstignire(a) Domnului
1	Prostire di acoperit Sf(â)nt(ul) Pristol di pânză
2	Crâstelniți, 1 aramă și alta di lemnu zugrăvită
11	Icoane praznicili înpărătești zugrăviti pi mușamale
5	Icoane în pridvor osăbit de cele 4 înpărătești 2
2	Tretapoade, 1 nou
1	Anologhii
6	Sfeșnice di lemn, boite
4	Făclie di ceară cu fofezâli lor di tiniche la paraclis
4	Fofeză la icoanile înpărătești
3	Clopote
1	Toacă f(i)er
1	Mantie
1	Aer zugrăvit pe mușama
1	Nebederniță di buhur roșâe cu șârături galbine di hir bunu

Cărți besăricești

2	*Evanghelii*, 1 mare di Neamțu, cielaltă mai mică
1	*Apostol*, tipărit la București
12	Tomuri *Vieșile sfințâl(o)r* di piste an
3	Tomuri a *Sf(ân)t(ului) Efrim Sâru*
No.	
1	A *Sf(ântului) Isac Sârul*
1	Tom *Sf(ântul) Ioan Scărariul*

[92] Rupt.

https://biblioteca-digitala.ro

2 *Leturghii,* 1 noă tipărită la Mitropolie și 1 veche
2 *Psaltiri* tipăriti la Mitropolie
1 Carte cu *Bogorodicineli* ci să pun la pavecerniță
1 *Catavasâer*
1 Carte *Mântuire(a) păcătosului* scrisă di mână
2 *Ohtoihe,* 1 mare di București, celalantu mai mic
1 *Triod* de Sâbii
12 *Mineie* pe lună
1 *Pândicostar* nou di București
3 *Ceasloave,* 1 nou din M(ă)n(ăstirea) Neamțului
1 *Anthologhion* în doă tomuri
1 *Molitvenic*
3 *Felăz(i)* pentru *Molebin*
1 *Filadă* pentru *Panahidă*
1 *Chiriacodromion*
1 *Tâlcuiri Evangheliei*
1 *Sânopsâs*
1 *Prologari* di doă luni
1 *Pomelnic a ctitoril(o)r*
1 *Tipicon*

Cele ci să află în chilii egumenești

4 Vedri rachiu
1 Măcat di hram roșu
2 Mindire di lână
7 Perni di păreti cu lână
3 Perdeli di cit cu vergili di her
6 Păreche cuțâte cu furculiță
4 Gărafi cu 10 păhară
No.
1 Sfeșnic di alamă cu mucări și tămblăluri
6 Păhăruță

Pojâjâe casii

1 Țuhal di cânipă
5 Saci
3 Căldări mari di aramă
2 Oali mari di aramă
6 Șărvete
2 Feță di masă
3 Tingiri mici
1 Tăva mică

https://biblioteca-digitala.ro

1	Părechi chiuliță spartă cu pilugu ei
2	Tigăi
2	Blidi cos(i)tur
2	Părichi heră di plug cu otălili lor de her
2	Cântare
2	Topoară
2	Căzmale
3	Sape di prășât usturoi
3	Coasă
20	Seceri vechi
1	Părechi chirostii
4	Cară cu opt giuguri
5	Lăcăț(i)
14	Poloboace
4	Buț(i) mari
3	Bute
40	Merți var

Pâine ci să află la monastire

100	Merți păpușoi
6	Merți grâu
10	Merți ovăz
2	Merță șî 4 dimirlii di mălai mărunt
4	Dimirlii fasoli
3	Dimirlii mazăre
3	Dimirlii linte
No.	
2	Merți i doă dimirlii cartofi
7	Dimirlii perjă
1	Merță, 4 dimirlii, bob
1	Merță, 2 dimirlii, sămânță cânipă
1	Merță, 2 dimirlii, nuci

Vitili cu coarne

16	Boi mari
2	Buhai
8	Vaci cu viței
2	Vaci mânzate
5	Văcuță gonitoare
2	Vaci sterpe
6	Viței din iastă vară
2	Vițăli din iastă vară

https://biblioteca-digitala.ro

2	Mânzaț(i)
4	Mânzate
1	Vacă di un vițăl
50	

Oile

165	Oi mari din care sânt 96 cu mei
27	Mioare
20	Terțâi
49	Meluță sugare
47	Meluț sugători
3	Berbeci mari
311	

Oile țâgăi

5	Oi cu mei
2	Oi stogomane mănzăi
2	Sterpe
2	Berbeci mari stogomani
4	Berbeci mari țigăi
5	Mei vătui
2	Mei stogomani
22	

No. ***Caprile***

6	Capre mari cu (i)ez(i)
1	Capră st(e)arpă
2	Vătue
6	Vătui
6	(I)ezi
21	

Mascuri

13	Mascuri aice
2	Vieri câte di un an
5	Mascuri curățâț(i) câte di un an
2	Mascuri mari curățâț(i)
22	

Stupii

12	Matce

Caii

2	Cai
1	Părechi hamuri di doi cai

https://biblioteca-digitala.ro

Scoriul făcut di mine

2 Candili di argint
1 Miruitoru di argint
1 Candilă madem cu 7 fofeză
1 Antimis nou cu cu litonu lui ghermesât di Lipțca
1 Liton tij
1 Filon adămască roșâe cu spatili adămască galbănă cu chinaruri galbine
1 Epitrahir adămască roșâi cu șârături di fir prost
1 Epetrahir cu câmpul verde cusut cu mătasă
1 Epitrah(ir) verdi pirvie albastră cu șârături di bunbac cam galbine
1 Tiplotă di argint
1 Stihar di vit galbăn
1 Părechi rucaviță di ștofă cam roșâi cu șârături di hir albe
2 Feță di acoperit Sf(ân)t(ul) Pristol di pânză
1 Procoveț(ă) di pirvie cu prevazul di mătasă în furculiță

No

1 Poală di așternut cum (?) scoate Evanghelie, cu hir galbăn înpregiur
1 Poală tij di hir prost
1 Ștergar prost
1 Aeriu di catife neagră numai Mântuitoriul sângur zugravit ~~iară~~ coroana 4 sărafimi și slovili înpregiur cusute cu fir galbăn și albu cu săngeacuri di fir albu înpregiur
1 Cruce tiparos săpată
1 Văzduh di pirivie vechiu cu prevazul di maltin
2 Procoveță vechi di adămască galbănă
1 Înbrăcminte di Pristol di mătasă roșie

Celi ci să află în Paraclis

4 Candili marmură
1 Înbrăcăminte di Pristol di pirivie roșie
2 Feță di cit la Proscomidie
1 Cruce alamă di mersu la morți
1 Talgir cositori

Documenturili m(ă)n(ăstirii) și robii sânt întocmai precum în urmă să arată.

Aceste toate câte să să cuprind în sama aceasta din poronca înalt preosfințitului nostru stăpân chirio chirio Veniamin Mitropolitul Moldaviei le-am paradosât în sama și purtare(a) de grijă a preosfinții sali păr(intele) vlădica Athanasie Sevastios, proistosul(u)i acestei mănăstiri.

1834 apr(ilie) 23.

Costandie protosinghel <m.p.>.

https://biblioteca-digitala.ro

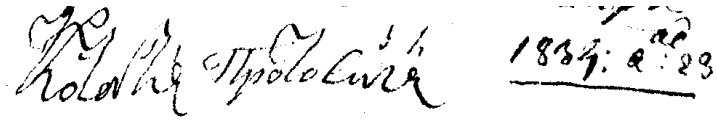

N.	*Veșminte*
1	~~Felon verdi cu flori~~
2	Felo(a)ne albastre de materie lână cu flori cu șârături roșă di cit
2	Epitrahire asămine felo(a)nilor la materie și de cit
2	Perechi rucaviț(e), asămine
1	Poiaz di stof(ă) galbănă
1	Stihari diiaconesc cu aurariu lui asămine felo(a)nelor
2	Stihare preuțăști de cit cu flori galbine

Aceste toate de mai sus însămnate le-au afirosât S(fintei) M(ănăstiri) Pângărați(i) părintele protosinghelul Constandi(e), ce-au fost igumen, pentru a sa veșnică pomenire.

Aceste to(a)te mai sus însămnate le-am priimit eu în a me samă, pentru (care) am și iscălit.

(1)834 dec(em)v(rie) 24.

Varnava ieromonah <m.p.>.

ANIC, Fond Achiziții noi, MMCCCXCVI/1, f. 22-26. Original.

6. **1835 iulie 27**

Pentru toate lucrurile Monastirii Pângărații luate pe samă de la ieromonahul Varnava și trecute la sama arhimandritului Nectarii.

1835 iuli(e) 27.

Ce să află în bisărică

1	Potir de argint	toate de argint și poliite cu aur
1	Discos	
1	Zvezdă	
1	Linguriți	
1	Panaghieru	
1	Cădelniți de argint	

https://biblioteca-digitala.ro

4	Cruci înbrăcate cu argint, însă una mare
2	Părechi paftale de argint, însă una poleită cu aur
6	Candele di argint
1	Potir cu tot tacâmul lui de cos(i)tor
4	Candile de alamă
1	Cădelniți de alamă
1	Cățue ctitoriască de madem
1	Chivot de argint pi dinlăuntru poliit
4	Sfeșnice mici de alamă la S(fântul) Pristol
1	Policandru de alamă
4	Coroane de argint la icoanile înpărătești

Veșmintele

2	Feloane de ștofă galbănă
4	Epitrahile tij de ștofă galbănă
2	Feloane de pervii verdi, însă unul rupt
2	Epitrahire p(e)rvie, asămine verzi
2	Stihare, însă 1 de canavați, cusut cu fluturi și unu de taclem
2	Stihare de țit, 1 verdi și 1 cu dungi galbine
1	Stihari diiaconescu de ștofă albă, cusut, chipul de țit vechi și noau cu aurariu lui, de asămene ștofă
1	Stihari diiaconesc roșu și aurariu lui de pervie verdi
2	Părechi naracliți de ștofă
No	Tot sama veșmintelor și a celor din lăuntru bisăricii
2	Părechi naracliți de dimie, albastră, 1 cu dungi galbene
1	Părechi naracliți de ștofă galbănă
1	Păreche naracliție de catife, ruptu
1	Văzduh de atlazi alb cu pr(i)vazuri de ștofă
2	Procoveți de ștofă, asămine cu văzduhu
1	Văzduh de ștofă galbănă cu pirvazur(i) de plisă neagră
2	Procoveță de ștofă roșie
1	Văzduh de pervie roșâe, cu chinariuri înprejur
2	Procoveți, asămine cu văzduhu
2	Înbrăcăminte de Pristol, însă 1 de pervie roșâe și 1 de cit
2	Perdeli la dverile înpărătești, însă 1 de dimie și 1 de cit
2	Antimisă, unul nou și unul vechi
1	Poală pentru analoghiu de dimie albă căptușită cu maltin roșu
1	Basma de mătasă cu dungi roșă
2	Prosoape
1	Cruce mare zugrăvită
1	Prostire de pânză pentru acoperit S(fântul) Pristol

https://biblioteca-digitala.ro

2	Cristelnițe pentru agheazmă, 1 de aramă, 1 de lemn zugrăvită
11	Iconiți zugrăvite de mușama
5	Icoane în pridvor, osăbit de cele 4 înpărătești
2	Tritapo(a)di
2	Analoghie pentru *Psaltiri* și la *Evanghelii*
6	Sfeșnice de lemn zugrăvite
4	Făclii de ceară cu fofezăle de tiniche la paraclis
4	Fofeză la icoanile înpărătești
3	Clopote
1	Tochiță de her
1	Mantie proastă
1	Aer zugrăvit pe mușama
1	Nabiderniți de buhur[93] roșâe
No	Tot cele din lăuntru bisericii

Cărțile bisăricești

2	*Psaltiri*
1	Carte cu *Bogorodicinile* pentru *Pavicerniță*
1	*Catavâseri*
1	Carte *Mântuire* păcătoșilor scrisă de mână
2	*Octoice,* însă unul mic
1	*Triod*
12	*Minei* pe lună
1	*Pendicostari*
3	*Ceasloave* mari
1	*Anthologhion* în doau tomuri ci să numești și *Mineiu,* în doau tomuri
1	*Molitvenic*
3	*Filăzi* pentru Molebin
1	*Filadă panahidă*
1	*Chiriacodromion, Tâlcul Apostolului*
1	*Tâlcuire Evangheliei*
1	*Solopsin*[94]
1	*Prologari* pe 2 luni
1	*Tipicon* mare
1	*Pomelnic ctitoresc*
2	*Evanghelii*
1	*Apostol*
12	Cărți *Viețile sfinților*

[93] Stofă de lână fină sau de mătase.
[94] *Sinopsis.*

https://biblioteca-digitala.ro

3 Tomur(i) a *S(fâ)n(tului) Efrim Sirul*
1 *Sfânt(ul) Isac Sirul*
1 *Sfânt(ul) Ioan Scărariu*
2 *Leturghii*
2 Cărți, 1 *Puțul S(fântului) Ioan* și *Înpărțire de grâu*

Toate aceste ale bisăricii lucruri și cărți(le) le-am primit întocmai și stau nestrămutate.

Nectarii arhimandrit <m.p.>.

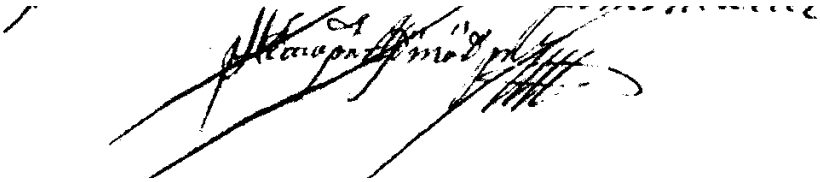

ANIC, Fond Achiziții noi, MMCCCXCVI/1, f. 26v.-27v. Original.

Fig. 1. Clopotnița și biserica Schitului Tarcău

https://biblioteca-digitala.ro

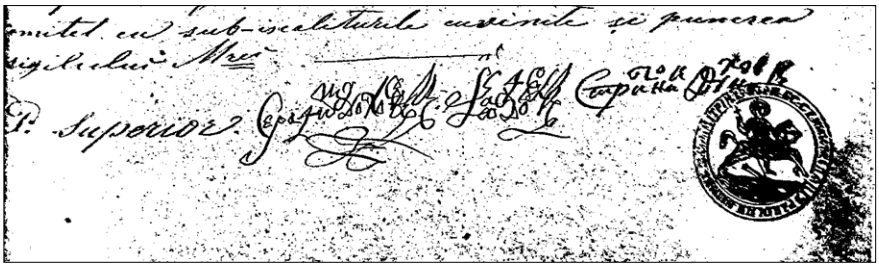

Fig. 2. Semnătura superiorului de pe statul de plată din lunile ianuarie-martie 1864

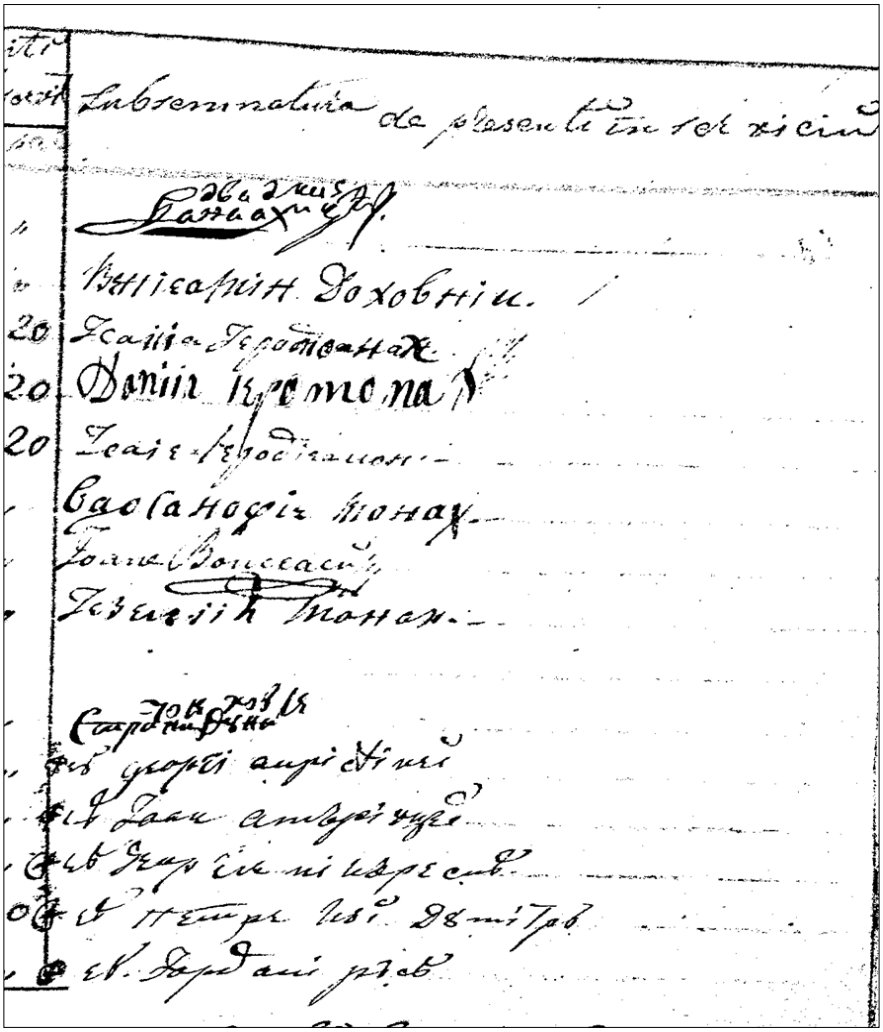

Fig. 3. Semnăturile de pe statul de plată din lunile ianuarie-martie 1864 – prima a arhimandritului Varnava

https://biblioteca-digitala.ro

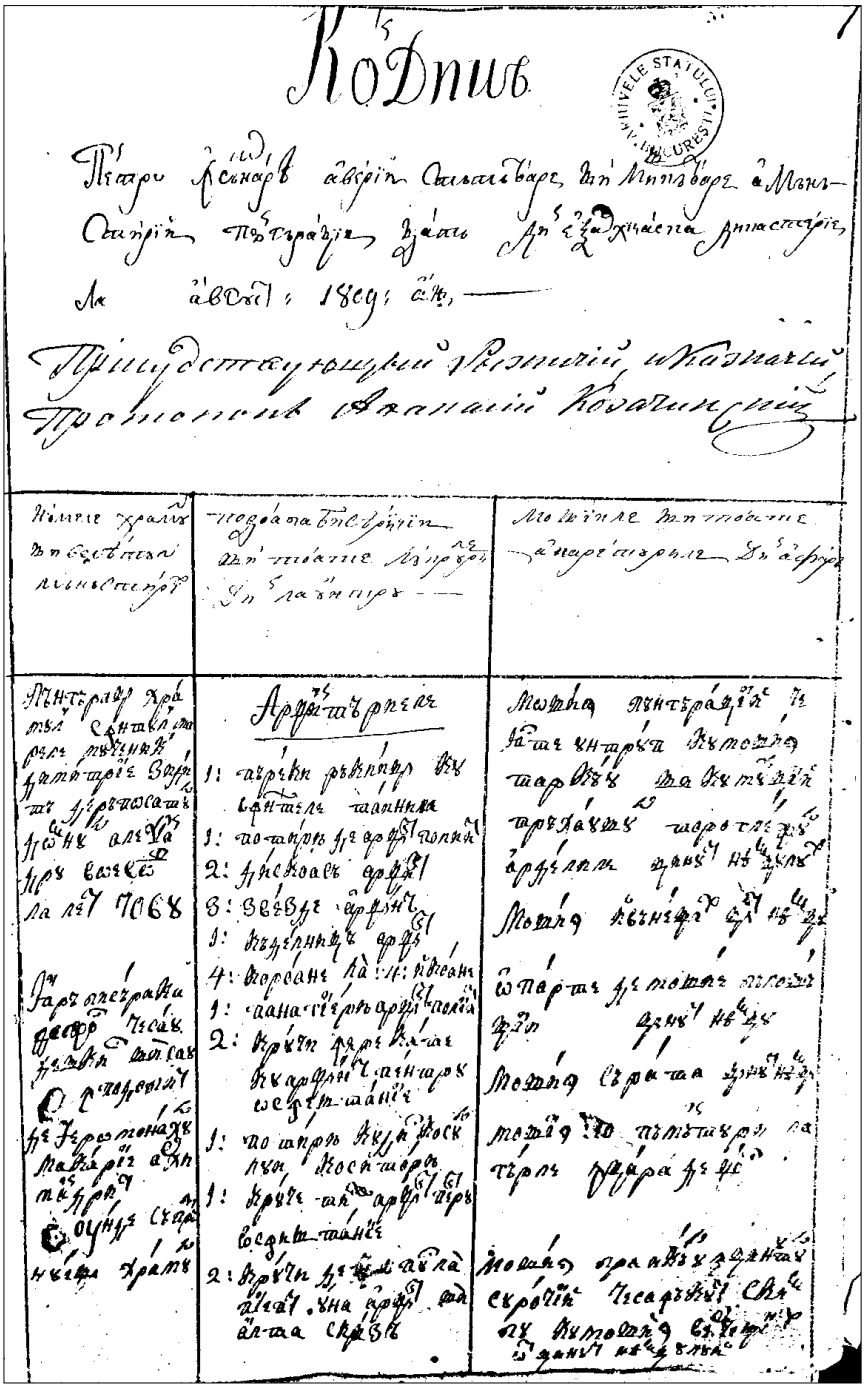

Fig. 4. Condica din august 1809, fila 1

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

DIFICULTĂȚILE ÎNTÂMPINATE ÎN ZIDIREA ŞCOLII ELEMENTARE SĂTEŞTI DE PE MOŞIA ÎNCONJURĂTOARE A MĂNĂSTIRII PÂNGĂRAȚI (1853-1859)

Suzana BODALE[1]

Cuvinte cheie: *şcoli elementare săteşti, Mănăstirea Pângărați, arhimandritul Varnava, Ministerul Cultelor şi Instrucțiunii Publice Moldova, Alexandru Grigore Ghica, Aşezământul şcolar din 1851*

Keywords: *Village elementary schools, Pângărați Monastery, archimandrite Varnava, Ministry of Religious Affairs and Public Instruction of Moldavia, Alexandru Grigore Ghica, School Settlement from 1851*

Impresionantul tezaur documentar de la Arhivele Naționale din Iaşi oferă numeroase mărturii despre zorii şcolii româneşti de pe plaiurile Moldovei, înainte ca Legea Instrucțiunii Publice din 1864 să-şi producă efectele. Astfel, situația şcolii săteşti de pe moşia Mănăstirii Pângărați este înfățişată în amănunt în fondul Ministerul Cultelor şi Instrucțiunii Publice – Moldova, dar, chiar şi aşa, aceste izvoare sunt puțin cunoscute, în primul rând, din cauza grafiei chirilice de tranziție în care sunt scrise. De aceea, scoaterea lor la lumină prin editare pune în valoare zbaterile naşterii şcolilor săteşti în general şi a celei de pe moşia Mănăstirii Pângărați, în special. Aceste documente au puterea să reconstituie o lume, mentalități, inerții şi încercări de spargere a „lumii vechi" pentru a se accelera modernizarea.

Foarte interesantă este adresa Secției a II-a a Ministerului, semnată de şeful acesteia, Dulcescu, din 10 iulie 1853, prin care egumenul Varnava este rugat să dea curs celor stipulate în *Aşezământul pentru reorganizarea învățăturilor publice din 1851*, adică să se implice în ridicarea unei case pentru şcoala sătească de acolo.

În primul rând, observăm dimensiunea neobişnuită a unei adrese oficiale, care depăşeşte o pagină. Aceasta se explică prin faptul că, în conținutul ei, există numeroase informații care exced cadrul unui text oficial. Astfel, cu multă precauție şi folosindu-se un limbaj foarte politicos şi măgulitor, se încearcă atragerea egumenului Varnava de partea politicii ministeriale. De aceea, în adresă se dau asigurări despre scopul înființării unor asemenea şcoli, care *„nu este nicidecum de a smulge pe locuitori de la îndeletnicirea plugăriei, ci de a-i face buni gospodari și oameni cu frica lui Dumnezeu, prin urmare, folositori lor și înșile și proprietarilor, care, este știut că, în genere, duc lipsă de oameni de slujbă cu știință de carte"*. Cu alte cuvinte, se insistă asupra faptului că introducerea educației şcolare în comunitate, nu-i va schimba viața ancestrală, ci, dimpotrivă, prin sporirea cunoştințelor, oamenii vor

[1] Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Iași, IAȘI.

https://biblioteca-digitala.ro

deveni mai buni gospodari. Ba, chiar se face trimitere şi la îmbunătăţirea calităţii vieţii lor, deoarece vor putea lucra cu proprietarii care au nevoie de slujbaşi cunoscători de carte. Totodată, pentru că se adresa unui egumen şi unei comunităţi arhaice, Dulcescu are grijă să strecoare şi argumentul moral-creştin, scriind că oamenii alfabetizaţi vor deveni oameni *„mai cu frica lui Dumnezeu"*.

Practic, întreaga adresă continuă prin îmbinarea celor două elemente, cel al atragerii arhimandritului Varnava, prin limbajul moderat, argumentat şi, în câteva rânduri, chiar prin adresarea de cuvinte măgulitoare (<o şcoală> *„ce urmează a fi sub umbrirea și protecția unui lacașu dumnezeiescu și sub inspecția unui barbatu iubitor de cultura națională precum sunteți"*) şi cel al trimiterii delicate la cadrul legal, care, *nolens-volens*, trebuia pus în practică [*„Guvernul acum, deodată, în urmarea dispozițiilor legiuite de așezământul scolar (...) până în vara anului viitoriu, 1854"*], urma să vegheze apariţia şcolilor săteşti, deoarece Domnul şi Mitropolitul, împreună cu Sfatul Administrativ Extraordinar au hotărât astfel. Cu aceeaşi diplomaţie, se anexează şi un plan după care trebuia ridicat edificiul şcolar.

În acelaşi timp, din documente observăm că statul controla mai uşor înfiinţarea şi construirea şcolilor pe moşiile arendate decât în cazul moşiilor administrate direct de proprietarii lor. Astfel, în contractele de arendă se puneau şi obligaţia noului posesor de ridica şcoala sătească pe moşia pe care o lua în arendă (*„măsură ce el au și pus-o în lucrare la moșiile acele(a) de curând înposesuite, trecând în condițiile contractului îndatorirea de a să face de către posesori încăperele trebuitoare"*). Ca atare, dacă arendaşul nu-şi îndeplinea această sarcină, dreptul de a ţine în arendă moşia respectivă se suspenda, aşa încât posesorul amintit pierdea orice posibilitate de a mai câştiga o avere din folosirea moşiei respective.

Acelaşi fond arhivistic ne redă odiseea înfiinţării unui lăcaş de şcoală pe moşia mănăstirii amintite. Cel mai uşor de urmărit sunt datele corespondenţei cu Ministerul. Astfel, după liniştirea lucrurilor odată cu încetarea Războiului Crimeii şi al retragerii trupelor austriece, în 1858, i se reproşează arhimandritului că nu a demarat încă lucrările: *„nu s-au văzut până acum nicio punere la cale în urmarea adresei no. 3.802 din 1853 (...), acum a vă pofti să binevoiți a lua de îndată cele mai serioase măsuri pentru a se găti arătata casă numaidecât până la întâi septemvrie viitoriu, de când urmiază a se deschide cursul învățeturilor pe la scoalele săteşti"*.

Chiar dacă ni se păstrează doar conceptele adreselor, observăm o schimbare radicală, conţinutul a devenit succint, caracteristic actelor oficiale, iar concluzia este formulată sub forma unei măsuri cu termen de realizare. Nu lipsesc nici adjectivele sau adverbele la grade de comparaţie, pentru a accentua cele transmise: *„cele mai serioase măsuri* sau *a se găti numaidecât"*.

Chiar şi aşa, observăm o diferenţă de două săptămâni între actele trimise din Iaşi şi răspunsul dat de arhimandritul Varnava, care datează din 4 august 1858 şi în care acesta explică că a trebuit să facă faţă, cu finanţe puţine, numeroaselor lucrări de reconstrucţie de care mănăstirea avea nevoie: *„mă aflu de 9 ani necontenit lucrând, stăruind și ostenindu-mă*

https://biblioteca-digitala.ro

neîncetat, care numai cu o prea mare chibzuinţe potu întimpina un haus de cheltu(i)eli". Astfel, suntem plăcuţi impresionaţi să observăm că mănăstirea a beneficiat de lucrări capitale: *„în 9 ani am făcut o mulţâme de binale, înnoind în totul o monastire învechită şî părăsâtă*". De aceea, pentru biserică s-au realizat lucrări ample, *„cari în anul trecut s-au scosu temeliia din pământ, iar în anul acesta s-au înălţat de 4 stânj(eni); sunt 6 palmi ca să să isprăv(e)ască păreţâi, rămâind pe la anul viitoriu bolţile şi turnurile*". La acestea, se adaugă refacerea anexelor: *„Osăbit, arhondaricul, casăle egumeneşti şi şase chilii cari s-au isprăvit în anul trecut de zâdit şi acoperit, iar în anul acesta s-au pus duşamelile, s-au făcut sobile şi acum mă aflu cu îmbrăcatul lor*".

În felul acesta, concluzia pe care o tragem este aceea a implicării arhimandritului Varnava, un foarte bun gospodar, capabil de proiecte mari, însă, tocmai acest raport i se întoarce împotrivă deoarece este greu de explicat de ce, dacă a ştiut cum să împartă banii şi cum să organizeze munca (se observă că are un plan conceput mental, înşirat pe mai mulţi ani), nu a inclus deloc printre obiective şi şcoala. Iar, amănuntul cel mai important din raportul său este acela în care prezintă demararea noii construcţii şi anume: *„Tot în vara aceasta, am făcut o casă de mitoc în târgul Piatra, pe locul de mitoc a<l> Schitului Tarcău, timiliia de piatră, păreţâi de cărămidă, cari s-au gătit şi de acoperit rămâind a să tencui la anul viitoriu*". Se observă că este o construcţie mică, dar foarte solidă, cu temelie de piatră şi pereţi de cărămidă, exact ceea ce ar fi trebuit şi în cazul ridicării şcolii săteşti pe care Ministerul i-o solicita de cinci ani deja. Atunci, înseamnă că nu partea financiară era neapărat problema, ci evaluarea mentală a necesităţii apariţiei unei şcoli. Păstorind o comunitate organizată la fel de zeci de generaţii, după regulile „plugăriei" şi care nu face nicio presiune pentru ridicarea unei şcoli, cu un stat care înţelege necesitatea alfabetizării, dar care nu poate finanţa construirea noilor şcoli, arhimandritul Varnava dă prioritate doar proiectelor ecleziastice ale mănăstirii pe care o slujeşte. Pe de altă parte, se vede şi spiritul erudit al egumenului care notează cu sinceritate în raport că *„Totuşi, nu mă ferescu a face asemenea casă fiind un lucru bun şi de folos şi tocmai eu să nu cunoscu că este bun (...)*". Acesta recunoaşte că principala dificultate este cea financiară, pe care o redă în cuvinte sugestive: *„deşi nu voi pute(a) să fac în anul acesta, dar pentru ca să gătescu materialul trebuitoriu pentru primăvara viitoare şi să ştiu la ce loc să o fac, Cinstitul Depart(ament) să bine voiască a rândui pe cini va socoti să însemnezi locul ce va fi potrivit, ca acolo se adun materiialul şi eu cu tot neagiunsul ce întimpen voi puni toată sâlinţa şi după plecaria ce am, îmi voi înplini făgăduinţa*".

Probabil, am fi pierdut şirul evenimentelor dacă nu ar fi apărut o scurtă informare, din 17 august 1859, a lui Gheorghe/George Băluşescu, proaspăt ieşit de pe băncile Şcolii Preparandale, care anunţă că nu îşi poate lua în primire postul de la Caşin doarece nu este gata şcoala şi care cere permisiunea să se ducă la Pângăraţi, deoarece a auzit că acolo s-ar fi ridicat deja lăcaşul de învăţământ.

Astfel, se demarează, prin intermediul prefectului şi al subprefectului de Neamţ, o seamă de verificări care se concretizează tot printr-un raport, în care maiorul Roznovanu,

https://biblioteca-digitala.ro

prefectul districtului, notează că *„asămine(a) scoală încă nu esti clădită pâră acum pe zâsa moşie”*. Totuşi, este posibil ca egumenul să fi făcut demersuri în sensul acesta, pentru că aşa s-ar explica de ce tânărul învățător Băluşescu ştia că acolo casa şcolii ar fi fost gata. Cert este că, la sfârşitul lui august 1859, proiectul şcolii nu era încă demarat pe moşia Mănăstirii Pângărați.

Prin urmare, încep să curgă din nou adresele din partea Ministerului, prin care se solicita trecerea la fapte: *„Se va scrie Prefecturei de a se cere de la egum(en) deplinirea celor cu care s-a îndatorat prin înscris”* sau *„Spre răspunsî la raportul acei Prefecturi no. 11.462, prin cari încredințasă că pe moşiea încungiurătoare M(ă)n(ă)stirii Pângarați de la acel Departament nu este clădită încă până acum nici o încăperi pentru scoală, Ministeriul îi scrie ca să stăruiască către pre(a)svinţiia sa arhimand(ritul) Varnava, egumen la ace M(ă)n(ă)stiri de a îndeplini acea zidire (...)”*.

Aşadar, conchidem că documentele de față ne ajută să înțelegem dificultățile obiective şi subiective care au dus la întârzierea apariției şcolii săteşti de pe moşia Mănăstirii Pângărați. Războiul Crimeii care a însemnat pentru Moldova ani de prezență a trupelor ruseşti şi, apoi, austriece, puținătatea resurselor financiare sunt motive la fel de valide ca şi acceptarea cu dificultate a necesității apariției şcolii în mijlocul comunității. De asemenea, Principatul Moldovei s-a arătat foarte înaintat, prin politica vizionară a domnitorului Grigore Alexandru Ghica, în privința accelerării procesului de modernizare, dar, pe de altă parte, nu a putut susține şcolile săteşti decât prin pregătirea corpului de învățători, lăsând toată povara financiară de ridicare a lăcaşurilor de învățământ pe seama comunităților. Or, aceasta s-a dovedit de multe ori (aşa cum este şi cazul de față) o sarcină grea din cauza lipsei mijloacelor materiale. Totodată, şi implicarea funcționarilor statului doar la nivel formal, limitat la redactarea unor adrese sau la rezoluționarea rapoartelor, nu a fost suficientă pentru dezvoltarea rețelei de învățământ din Moldova. Dar, tot adevărat este că, fără aceşti paşi realizați în timpul domniei lui Alexandru Grigore Ghica, reforma instrucțiunii publice din 1864, din timpul lui Alexandru Ioan Cuza, ar fi avut efecte foarte-foarte limitate, deoarece ar fi trebuit să rezolve ea toate problemele amintite mai sus.

Prin urmare, edităm documentele de față tocmai pentru a facilita accesul la cercetare, cu scopul de a oferi noi piste de cercetare pe teme precum începuturile şcolilor săteşti din Moldova, *Aşezământul şcolar din 1851*, între deziderate şi realizări, impactul apariției şcolii în mentalul colectiv sau reconstituirea numelor primilor noştri învățători.

https://biblioteca-digitala.ro

THE DIFFICULTIES IN BUILDING THE VILLAGE ELEMENTARY SCHOOL FROM THE PÂNGĂRAȚI MONASTERY ESTATE (1853-1859)

(Abstract)

The present documents help us to understand the objective and subjective difficulties that led to the delay in the appearance of the village school on the estate of the Monastery of Pângărați. The Crimean War, which, for Moldavia, meant years of presence of Russian and Austrian troops, the scarcity of financial resources,all of them are as valid reasons as the difficult acceptance of a school in the center of the community. The Principality of Moldavia was also very advanced, through the visionary policy of the ruler Grigore Alexandru Ghica, in terms of accelerating the process of modernization, but, on the other hand, it could only support the village schools by training the teaching staff, leaving the financial burden of building educational establishments to the communities. However, this has often proved to be a difficult task due to lack of material resources. At the same time, neither the involvement of state officials only at a formal level, limited to drafting addresses or reports, has not been sufficient for the development of the education network in Moldavia. But, it is still true that without these steps taken during the reign of Alexandru Grigore Ghica, the reform of public education from 1864, during the reign of Alexandru Ioan Cuza, would have had extremely limited effects, as the reform it would have had to solve all the problems.

We are, therefore, editing the present documents precisely to facilitate access to research, with the aim of providing new subjects for studying topics such as: the beginnings of village schools in Moldavia, the School Settlement from 1851 between desires and achievements, the impact of the emergence of the school in the collective mind or the reconstruction of the names of our first teachers.

ANEXE

1. **1853 iulie 10**

Preacuv(ioșiei)[1] sale, arhimandrit(ului) Varnava, egumenul M(ă)n(ăsti)rei Pângărații,

Guvernul întru neadormita îngrijire pentru răspândirea și întinderea învățăturei publice în țară, țintitoare la buna stare generală a locuitorilor, au pro(i)ectat ca pe lângă scoalele primare de prin târgurile ținutale să se înființeză, potrivit cu mijloacele de care să va îndemâna, și școale elementare sătești.

Scopul înființărei unor asemine(a) nu este nicicum de a smulge pe locuitori de la îndeletnicirea plugăriei, ce din contra, a-i face buni gospodari și oameni cu frica lui Dumnezeu. Prin urmare, folositori lor și înșile și proprietarilor, carii este știut că, în

https://biblioteca-digitala.ro

genere, duc lipsă de oameni de slujbă cu știință de carte. De aceea și învățăturele pro(i)ectate au a ave(a) numai atâta mărginire precât le trebu(i)e întru aceasta.

Guvernul acum, deodată, în urmarea dispozițiilor legiuite de Aşăzământul scolar ținteşte a înființa câte o scoală[2] în fiecare ocol de ținut și încât pentru formarea învățătorilor trebuitori s-au și luat de pe acum măsurele cuvenite[2].

Totodată, Dipartamentul acesta al Averelor[2] Bisericești și al Învățăturelor Publice prin înche(i)erea Sfatului Administrativ Estraordinar, subscrisă aceasta și de Preasfințitul Mitropolit și întărită de Preaînălțatul Domnu, asupra presentației no. 1.776, fiind îndatorit de a înființa câte o scoală[2] sătească și pe la toate moșiile clerului unde numărul locuitorilor ar trece peste cincizăci, măsură ce el au și pus-o în lucrare la moșiile acele(a) de curând înposesuite, trecând în condițiile contractului îndatorirea de a să face de către posesori încăperele[2] trebuitoare.

Pe asămine(a) temeiu, și în priivire[2] că moșiea[3] încungiurătoare acei Sf(inte) M(ă)n(ă(s(ti)ri[4] [anume][5] lăsată în dispoziția preacuvioșiei voastre, înfățoșază toate avantajăle de a să înființa pe ea[6] o scoală pentru copiii sătenilor ca una[7] ce urmează a fi sub umbrirea și protecția unui lacașu dumneze(i)escu și sub[8] inspecția[2] unui barbatu iubitoriu de cultura națională, precum sânteți, cu onoare vă alăturează aice planul închipuit pentru încăperea unei[9] asămine(a) ce are a să clădi în mijlocul satului[10] fie la locul ce anume să va însămna de către delegatul Departamentului, poftindu-vă ca cu înlesnirele[2] ce aveți pe moșie[11] și prin concursul locuitorilor, să puneți în lucrare clădirea unei[12] casă, după planul alăturatu [la fiecare din pomenitele moșii][13] și aceasta nesmintit în vara anului viitoriu, 1854, binevoind acum a răspunde de priimirea adresăi de față și punere(a) în aplicație a acestei măsuri de mare bună cuviință.

<de a doua mână, cu aceeaşi cerneală, semnătura:>
D. D. Letram <m.p.>.
<iar de mâna care a scris textul:>
Şeful Secției,
<de a treia mână, cu al doilea tip de cerneală, semnătura:>
Dulcescu <m.p.>.

<iar de mâna care a scris textul:>
Secția II.
No. 3.802.
1853 iulie, în 10 zile.
Iaşii.

ANI, Fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, dosar 192/1853, f. 1r-v, orig. (concept), c. neagră.

https://biblioteca-digitala.ro

[1] Cuvântul «Preacuv(ioşiei)» a fost corectat ulterior, de a treia mână (a şefului secţiei), cu al doilea tip de cerneală neagră, din cuvântul «preasfinţiei».

[2] Aşa în text.

[3] Cuvântul «moşiea» a fost corectat ulterior, de a treia mână, cu al doilea tip de cerneală neagră, din cuvântul «moşiile».

[4] Formula «moşiea încungiurătoare acei Sf(inte) M(ă)n(ă(s(ti)ri» a fost corectată ulterior, de a treia mână, cu al doilea tip de cerneală neagră, din formula «moşiile Pângăraţii, Tarcăul şi Ivăneştii».

[5] Cuvântul «anume», scris deasupra rândului, de a treia mână, cu al doilea tip de cerneală neagră, a fost tăiat cu aceeaşi cerneală cu care a fost scris.

[6] Cuvântul «ea» a fost scris ulterior, deasupra rândului, de a treia mână, cu al doilea tip de cerneală neagră, după ce a tăiat formula «fiecare din ele câte».

[7] Cuvântul «una» a fost scris ulterior, deasupra rândului, de a treia mână, cu al doilea tip de cerneală neagră, după ce a tăiat cuvântul «unile».

[8] Cuvântul «sub» a fost scris ulterior, deasupra rândului, de a treia mână, cu al doilea tip de cerneală neagră.

[9] Cuvântul «unei» a fost scris ulterior, deasupra rândului, de a treia mână, cu al doilea tip de cerneală neagră, după ce a tăiat cuvântul «unor».

[10] Cuvântul «satului» a fost corectat ulterior, de a treia mână, cu al doilea tip de cerneală neagră, din cuvântul «satelor».

[11] Cuvântul «moşie» a fost corectat ulterior, de a treia mână, cu al doilea tip de cerneală neagră, din cuvântul «moşii».

[12] Cuvântul«unei» a fost scris ulterior, deasupra rândului, de a treia mână, cu al doilea tip de cerneală neagră, după ce a tăiat cuvântul «a câte o».

[13] Formula «la fiecare din pomenitele moşii» a fost tăiată ulterior, de a treia mână, cu al doilea tip de cerneală neagră.

2. **4 iunie 1858**

La egumenul M(ă)n(ă)stirei Pângăraţii.
No. 4.436[1].
1858, iunie 4[2] zile.

Acest[3] Ministeriu al Cultului şi al Instrucţiei Publice, având în privire că de la[4] Preacuvioşiia Voastră nu s-au văzut până acum nicio punere la cale în urmarea adresei no. 3.802 din 1853, prin care vi s-au făcut poftire a regula[5] zidirea unei case[6] de scoală[7] pe moşiea încunjurătoare acei m(ă)n(ă)stiri cu[8] onoare repetează Preacuvioşiei Voastre cuprinderea citatei adrese şi vă face poftire să binevoiţi a regularisi îndeplinirea celor prin ea mijlocite, ear[9] acum de primirea aceştiea veţi răspunde Ministeriului.

ANI, Fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, dosar 192/1853, f. 3r-v, orig. (concept), hârtie albastră, c. neagră.

https://biblioteca-digitala.ro

[1] Numărul «4.436» a fost scris ulterior de a doua mână, care a corectat textul, cu al doilea tip de cerneală neagră.

[2] Data «4» a fost scrisă ulterior, de a doua mână, care a corectat textul, cu al doilea tip de cerneală neagră.

[3] Cuvântul «Acest» a fost scris după ce mâna care a redactat textul a tăiat formula de început «Asupra adresei», pe care o scrisese mai înainte.

[4] Formula «de la» a fost scrisă ulterior, deasupra rândului, de mâna care a scris textul, cu aceeaşi cerneală.

[5] Formula «prin care vi s-au făcut poftire a regula» a fost scrisă deasupra rândului, de mâna care a scris textul, cu aceeaşi cerneală, după ce a tăiat formula «atingătoare de».

[6] Cuvântul «case» a fost corectat ulterior, de a doua mână, cu al doilea tip de cerneală neagră, din cuvântul «casei».

[7] Aşa în text.

[8] Cuvântul «cu» a fost scris în continuarea rândului, de mâna care a conceput textul, cu aceeaşi cerneală neagră, după ce a tăiat un cuvânt neterminat: «repez(...)».

[9] Aşa în text pentru «iar».

3. **14 iulie 1858**

La egumenul M(ă)n(ă)s(ti)rei Pângarații[1].
No. 6.299[2].
1858, iulie 14 zile.

Fiindcă nici în urmarea celor repetate Pre(a)cuvioşiei Voastre prin adresa no. 4.436 nu s-au văzut [nici][3] până acum nicio punere la cale în ceea ce să atinge[4] de zidirea casei de scoală[5] de pe moşiea[5] încungiurătoare acei m(ă)n(ă)s(ti)ri, acest Ministeriu al Cultului şi al Instrucției Publice cu onoare adaoge şi acum a vă pofti să binevoiți a lua de îndată cele mai serioase măsuri pentru a se găti arătata casă numaidecât până la întâi septemvrie viitoriu, de când urmiază[5] a se deschide[6] cursul învățeturilor pe la scoalele[5] săteşti.

ANI, Fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, dosar 192/1853, f. 5r-6r, orig. (concept), hârtie albastră, c. neagră.

[1] Cuvântul «Pângarații» a fost scris ulterior, deasupra rândului, de a doua mână, cu al doilea tip de cerneală neagră, după ce a tăiat cuvântul «Bogdana».

[2] Numărul «6.299» a fost subliniat în original.

[3] Cuvântul «nici» a fost tăiat de a doua mână, cu al doilea tip de cerneală neagră.

[4] Cuvântul «atinge» a fost corectat de a doua mână, cu al doilea tip de cerneală, din cuvântul «atingi».

[5] Aşa în text.

https://biblioteca-digitala.ro

[6] Formula «*a se deschide*» a fost scrisă deasupra rândului, de a doua mână, cu al doilea tip de cerneală neagră, după ce a tăiat cuvântul «aceast(ă)».

4. **20 august 1858**

Cinstitului Depart(ament) al Averilor Bisăricești și al Învățăturil(o)r Publice,

Am primit adresul Cinst(itului) Depart(ament) sub no. 6.299, prin care mă supuni a lua celi mai sirioasă măsuri pentru zădirea casăi de școală[1], cu cinsti răspund că prin hrisovul cu cari mi s-au dat venitul moșâilor pe zăci[2] ani să li spiculezi precum îmi va ceri enteresul sânt anumi arătate binalile ce sânt îndatorit să fac, dar luând aminte că de a li faci câte sânt cuprinsă ar fi fost mici și fără proporții, ce le-am croit îndoit și întriit mai mari, la cari mă aflu de 9 ani necontenit lucrând, stăruind și ostenindu-mă neîncetat cari numai cu o pre(a) mare chibzuință potu întimpina un haus[3] de cheltu(i)eli.

Deși hrisovul nu-m(i) îndatorești a face școală[1] și Depart(amentul) nu ni însamnă de undi să pot tragi această cheltuială, totuși, nu mă ferescu a faci asămine(a) casă fiind un lucru bun și de folos și tocmai eu să nu cunoscu că esti bun, cari în 9 ani am făcut o mulțâme de binale, înnoind în totul o monastire învechită șî părăsâtă și, care de a le scrie anumi toati celi ce s-au făcut până acum, s-ar faci mare prelungire. Să las ce am lucrat în 8 ani den urmă, să însemnezi numai ce s-au lucrat în vara aceasta. Zâdescu o bisărică foarte cu mare cheltuială, cari, în anul trecut, s-au scosu temeliia din pământ, iar, în anul acesta, s-au în[n]alțat[1] de 4 stânj(âni); și mai sânt 6 palmi ca să să isprăv(e)ască păreți, rămâind pe la anul viitoriu bolțile[1] și turnurile. Osăbit, arhondaricul, casăle egumineşti și 6 chilii, cari s-au isprăvit în anul trecut de zâdit și acoperit, iar în anul acesta s-au pus dușamelile[4], s-au făcut sobile și acum mă aflu cu îmbracatul lor.

Tot în vara aceasta, am făcut o casă de mitoc în târgul Piiatra[1], pe locul de mitoc a<l>[5] Schitului Tarcău, timiliia[1] de piiatră[1], păreți de cărămidă, cari s-au gătit și de acoperit, rămâind a să tencui la anul viitoriu.

Pe lângă aceste(a), mai mici meremeturi și unile din nou, nici să mai însamnă.

Acum las în critica Cinst(itului) Depart(ament) să giudece dacă au fost chip să fac și școală[1]!

Cu toati aceste(a), fiindcă plecaria[1] me(a) esti mai mult decât propunere(a) Depart(amentului), deși nu voi pute(a) să fac în anul acesta, dar pentru ca să gătescu materialul trebuitoriu pentru primavara viitoare și să știu la ce loc să o fac, Cinstitul Depart(ament) să binivoiască a rândui pe cini va socoti să însămnezi locul ce va fi potrivit, ca acolo se adun materiialul[1] și eu, cu tot neagiunsul ce întimpen[1], voi puni toată sâlința. Și după plecaria[1] ce am, îmi voi înplini făgăduința.

1858, avgust 4.

<de a doua mână, cu altă cerneală neagră, semnătura:>

Varnava arhimandrit <m.p.>.

https://biblioteca-digitala.ro

<pe *recto*-ul scrisorii, în colțul din dreapta sus, cu cerneală neagră, ştampila de înregistrare a documentului cu slove chirilice:>

Departamentul Cultului şi al

Instrucție(i) Publice.

No. 3.409[6].

Intrată la 20 av(gu)st[7] 1858[8].

<tot pe *recto*-ul scrisorii, în partea de sus a foii, de a patra mână, cu al patrulea tip de cerneală neagră, rezoluția:>

S(ecția) I.

În 20 august.

[Să răspunde că Depart(amentul) mulțămeşte[9] Pre(a)cuv(ioșiei) Sale pentru binevoitoarea sarcină ce primeşte asupră-i a găta casa de scoală][10].

<tot pe *recto*-ul scrisorii, marginal şi în partea de jos a foii, tot de a patra mână, cu al patrulea tip de cerneală neagră, o nouă rezoluție:>

S(ecția) I.

Să va răspunde că Ministerul mulțămeşte Preacuv(ioșiei) Sale pentru binevoitoare(a) sarcină ce primeşte asupră-i şi trimițindu-i-să planul casăi de scoală, i să va arăta că o asămine(a) să o facă în sat, la locul ce însuși Pre(a)cuvioșia Sa va găsi mai potrivit și cu mai multă îndemânare pentru fiii sătenilor.

Dulcescu <m.p.>.

ANI, Fond Ministerul Cultelor şi Instrucțiunii Publice, dosar 192/1853, f. 7r, orig., c. neagră; ştampilă de înregistrare a documentului.

---

[1] Aşa în text.

[2] Cuvântul «zăci» a fost subliniat în original de mâna care a scris textul.

[3] Aşa în text pentru «haos».

[4] Aşa în text pentru «duşumelele».

[5] Omis.

[6] Numărul «3.409» a fost completat de a treia mână, cu al treilea tip de cerneală neagră.

[7] Data «20 av(gu)st» a fost completată de a treia mână, cu al treilea tip de cerneală neagră.

[8] Cifrele «58» de la anul 1858 au fost completate de a treia mână, cu al treilea tip de cerneală neagră.

[9] Cuvântul «mulțămeşte» a fost scris deasupra rândului, tot de a patra mână, cu aceeaşi cerneală, după ce a tăiat formula «apreciază fapta».

[10] Tot cuprinsul acestei prime rezoluții («Să răspunde că Depart(amentul) mulțămeşte pre(a)cuv(ioșiei) sale pentru binevoitoarea sarcină ce primeşte asupră-i a găta casa de scoală») a fost tăiat cu mai multe linii orizontale şi verticale de cea de-a patra mână care l-a scris, după care a scris rezoluția următoare.

https://biblioteca-digitala.ro

5. **25 august 1858**

La egumenul M(ă)n(ă)s(ti)rei Pângarați.
No. 8.353[1].
1858, avgust 25[2].

Asupra adresei[3]Pre(a)cuvioşiei Voastre din 1[-i 4] a curentei, acest Ministeriu al Cultului şi al Instrucţiei Publice, cu onoare vă răspunde şi totodată vă mulţămeşte pentru binevoitoarea sarcină ce priimiţi[5] asupra Pre(a)cuvioşiei Voastre, de a clădi pe moşiea[5] încungiurătoare acei m(ă)n(ă)stiri o casă de scoală după[6] planul ce tot acum vi să trimete în alăturare cu ace(a)sta şi cu adaogire că zidirea unei aseminea rămâne a se face în sat[7], la locul ce însuţi veţi găsi mai potrivit şi cu mai multă îndemânare pentru fiii sătenilor.

ANI, Fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, dosar 192/1853, f. 8r-v, orig. (concept), hârtie albastră, c. neagră.

[1] Numărul «*8.353*» a fost scris ulterior de a doua mână, care a corectat textul, cu al doilea tip de cerneală neagră.

[2] Data «25» a fost scrisă ulterior, de a doua mână, care a corectat textul, cu al doilea tip de cerneală neagră.

[3] Cuvântul «adresei» a fost scris deasupra rândului, de a doua mână, care a corectat textul, cu al doilea tip de cerneală neagră, după ce a tăiat cuvântul «raportului».

[4] Aşa în text pentru «întâi».

[5] Aşa în text.

[6] Cuvântul «după» a fost scris deasupra rândului, de a doua mână, care a corectat textul, cu al doilea tip de cerneală neagră, după ce a tăiat formula «a căriea».

[7] Formula «cu adaogire că zidirea unei aseminea rămâne a se face în sat» a fost corectată de a doua mână, cu al doilea tip de cerneală neagră, din formula «având a se clădi zisa casă în sat».

6. **17 august 1859**

Onorab(ilului) Ministeriu al Cultului şi al Instrucţiei Publice,
George Băluşescu, care au săvârşitu cursul preparandalu în anul predzent,
Suplică.

Subscrisul s-au adresat în dzece a curentei luni prin o suplică la acest Onor(a)b(il) Minist(eriu), prin care au cerut ca rânduirea sa de professor să i să facă la satul Casin, cu socotinţă că scoala va fi gata. Dar vădzind că casa de scoală încă nu s-au pornit macar în numitul sat, apoi de ace<e>[1]a rog acum pe acest Onor(a)b(il) Minist(eriu) ca să se facă rânduirea subscrisului de professor[2] la şcoala din Monastirea Pângaraţii, unde casa scoalei este gata.

https://biblioteca-digitala.ro

George Băluşescu <m.p.>.

1859, august 17.

<pe recto-ul scrisorii, în colțul din dreapta sus, cu cerneală neagră, ştampila de înregistrare a documentului cu slove chirilice:>

Departamentul Cultului şi al
Instrucție(i) Publice.
No. 951[3].
Intrată la 17 august[4] 1859[5].

<tot pe *recto*-ul scrisorii, în partea de sus a foii, de a treia mână, cu al treilea tip de cerneală neagră, în grafie latină, rezoluția:>

Aug(ust) 17, <1>[1]859.
Secț(ia) II.
Se va refera de se cunoaşt[i]e gata casa de scoală la locul aice arătat.

Alexan<drescu>[1] <m.p.>.

<pe *verso*-ul scrisorii, în partea din stânga foii, de a patra mână, cu al patrulea tip de cerneală neagră, în grafie chirilică, rezoluția:>

Referat
Secțiea a II-a.
1859, avgust 19 zile.

Potrivit rezoluții Onorabilei Camere <de aici, este scris de a cincea mână, cu al cincilea tip de cerneală neagră, tot în grafie chirilică, rezoluția:> în dos însămnată, subscrisul, cu tot respectful, referiază[2] că desi Pre(a)cuvioşiea Sa arhimandritul Varnava, egumenenul M(ă)n(ă)s(ti)rii Pângarați prin înscrisul seu din avgust anul contenit, 1858, s-au angajat a clădi pe moşiea încungiurătoare acei M(ă)n(ă)s(ti)ri o casă de scoală[2]. Pentru care[6], odată cu adresa de mulțămire din partea Ministeriului, i s-au trimes[7] <că>[1] totuşi însă din lucrări nu să cunoaşte dacă aseminea încăpere este gata până acum sau nu.

P(entru) şef Secției,

Arastasiu[8] <m.p.>.

<pe *verso*-ul scrisorii, în partea din dreapta foii, de a şaptea mână, cu al şaptelea tip de cerneală neagră, în grafie latină, rezoluția:>

S(ecția) II.
19 aug(ust).
Se va întreba pre Prefectura.

Z. Alexan<drescu>[1] <m.p.>.

https://biblioteca-digitala.ro

ANI, Fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, dosar 192/1853, f. 11r-v, orig., grafie latină şi (referatul) în paleografie chirilică, c. neagră.

[1] Omis.

[2] Aşa în text.

[3] Numărul «951» a fost completat de a doua mână, cu al doilea tip de cerneală neagră.

[4] Data «17 august» a fost completată de a doua mână, cu al doilea tip de cerneală neagră.

[5] Cifrele «59» de la anul 1859 au fost completate de a doua mână, cu al doilea tip de cerneală neagră.

[6] Formula «pentru care» a fost scrisă deasupra rândului, de a şasea mână, cu al şaselea tip de cerneală neagră, după ce a tăiat cuvântul «ce».

[7] Aşa în text pentru «transmis».

[8] Rotacism. Aşa în text pentru «Anastasiu».

7. **20 august 1859**

La Prefectura de Niamț.
No. 6.494[1].
1859, avgust 20[2].

Prefectura, îndată după priimirea acestiea, va da grabnic ştiință dacă[3] casa de scoală de pe moşiea[4] încungiurătoare M(ă)n(ă)s(ti)rei Pângarați de la acel destrict s-au desăvârşit de către Pre(a)cuvioşiea[4] Sa, arhimandritul Varnava, egumenul acei m(ă)n(ă)s(ti)ri, întocmai după angajamentul ce ş-au luat prin memoriul seu adresat acestui Ministeriu[l] la[5] 1-iu [6] luna avgust, anul contenit, 1858.

ANI, Fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, dosar 192/1853, f. 12r-v şi marginile f. 13r, orig. (concept), hârtie albastră, c. neagră.

[1] Numărul «6.494» a fost scris ulterior de a doua mână, care a corectat textul, cu al doilea tip de cerneală neagră, care l-a subliniat.

[2] Data «20» a fost scrisă ulterior, de a doua mână, care a corectat textul, cu al doilea tip de cerneală neagră.

[3] Cuvântul «dacă» a fost scris în continuarea rândului, de mâna care a scris textul, după ce a tăiat cuvântul «despre».

[4] Aşa în text.

[5] Cuvântul «la» a fost scris de mâna care a scris textul după de a tăiat cuvântul «în».

[6] Aşa în text pentru «întâiu».

https://biblioteca-digitala.ro

8. **11 septembrie 1859**

Ministerului Cultului și al Enstrucțiilor[1] Publici,
Prefectura Neamțu,
Raport.

În urmarea oficii no. 6.494, cerşetusă[2] de la subprefectorul co<m>[3]petentu ştiință dacă casa de scoală de pe moşiea încungiurătoare Monastirii Pângărații s-au desăvârşât de cătră Cuvioşiea[1] Sa arhimandritul Varnava, egumenul acei mon(astiri), de la acista[1] s-au priimit raport(ul) no. 1.062, încredințători[1] că asămine(a) scoală[1] încă nu esti clădită pâră acum pe zâsa moşâi, despre cari să supuni ştiință Onor(atului) Ministeriu spre deplinirea țâtatii oficii.

<de a doua mână, cu aceeaşi cerneală neagră, în grafie chirilică, semnătura:>
Maior Roznovanu <m.p.>.

<iar de mâna care a scris textul:>
Şăf, Leca <m.p.>.

M(asa) I.
No. 11.462.
1859, sept(em)vrii 11.

<pe *recto*-ul primei file a scrisorii, în colțul din dreapta sus, cu cerneală neagră, ştampila de înregistrare a documentului cu slove chirilice:>
Departamentul Cultului și al
Instrucție(i) Publice.
No. 5.212[4].
Intrată la 17 sept(emvrie)[5] 1859[6].

<tot pe *recto*-ul primei file a scrisorii, marginal, de a patra mână, cu al treilea tip de cerneală neagră, în grafie latină, rezoluția:>
S(ecția) 2.
Va refera de timpul, după contratu[7], când ave(a) a fi gata.
Cr[8]. <m.p.>.

<pe *verso*-ul primei file a scrisorii, în partea din stânga foii şi pe *recto*-ul celei de-a doua foi a documentului (f. 18r), în partea superioară, de a cincea mână, cu al patrulea tip de cerneală neagră, în grafie chirilică, rezoluția:>
Referat
Secția a II-a.
1859, sept(emvrie) 18 zile.

https://biblioteca-digitala.ro

Cu respect să referiază Onorabelei[1] Camere că pre(a)cuvioşiea[1] sa nu este obligat nici după un act[9] a clădi aseminea încăperi pentru scoală, urmând întru aceasta singurul seu înscris din avgust anul contenit 1858, pentru clădirea unii asăminea zidiri.

P(entru) şef Secției,

Arastasiu[10] <m.p.>.

<iar pe *verso*-ul primei file a scrisorii, în partea din dreapta foii, tot de a patra mână, cu al treilea tip de cerneală neagră, în grafie latină, rezoluția:>

Se va scrie Prefecturei de a cere de la egum(en) deplinirea celor cu care s-a îndatoratu prin înscrisu.

Cr[8]. <m.p.>.

ANI, Fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, dosar 192/1853, f. 15r-v şi f. 18r, orig., paleografie chirilică şi (cu două rezoluții) în grafie latină, hârtie albastră, c. neagră.

---

[1] Aşa în text.

[2] Greşit pentru «cerşându-să» (=cerându-se).

[3] Omis.

[4] Numărul «5.212» a fost completat de a treia mână, cu al doilea tip de cerneală neagră.

[5] Data «17 sept(emvrie» a fost completată de a treia mână, cu al doilea tip de cerneală neagră.

[6] Cifrele «59» de la anul 1859 au fost completate de a treia mână, cu al doilea tip de cerneală neagră.

[7] Aşa în text pentru «contract».

[8] Semnătură prescurtată, indescifrabilă, căci au fost scrise doar literele «c» şi «r».

[9] Cuvântu «act», lectură nesigură.

[10] Rotacism. Aşa în text pentru «Anastasiu».

8. **20 septembrie 1859**

La Prefectura de Niamț.

No. 7.604[1].

1859, sept(emvrie) 20[2].

Spre răspunsî la raportul acei Prefecturi, no. 11.462, prin cari încredințasă că pe moşiea[3] încungiurătoare M(ă)n(ă)s(ti)rii Pângarați de la acel Depart(ament) nu este clădită încă până acum nici o încăperi pentru scoală[3], Ministeriul îi scrie ca ea să stăruiască către pre(a)cuvioşiea[3]sa arhimand(ritul) Varnava, egumen la ace(a) m(ă)n(ă)s(ti)ri, de a îndeplini acea zidire, conform[4] îndatorirei ce ş-au luat prin înscriisul din avgust anul contenit, 1858.

https://biblioteca-digitala.ro

ANI, Fond Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii Publice, dosar 192/1853, f. 16r-v şi marginile f. 17r, orig. (concept), hârtie albastră, c. neagră.

---

[1] Numărul «*7.604*» a fost scris ulterior de a doua mână, care a corectat textul, cu al doilea tip de cerneală neagră, care l-a subliniat.

[2] Data «20» a fost scrisă ulterior, de a doua mână, care a corectat textul, cu al doilea tip de cerneală neagră.

[3] Aşa în text.

[4] Între cuvintele «zidire» şi «conform» sunt şapte cuvinte care au fost tăiate, de mâna care le-a scris, cu o liniw groasă de cerneală, aşa că sunt indescifrabile, cu excepția ultimelor trei cuvinte («unei asăminea înştiinţări»).

https://biblioteca-digitala.ro

O NOUĂ VERSIUNE A „ISTORIILOR" ARHIMANDRITULUI VARNAVA DESPRE MĂNĂSTIREA PÂNGĂRAȚI ȘI SCHITUL TARCĂU

Costin CLIT[1]

Cuvinte cheie: *Mănăstirea Pângărați, schitul Tarcău, istorie, nouă versiune, ctitori, egumeni*

Keywords: *Pângărați monastery, Tarcău hermitage, history, new version, founders, abbots*

Cercetarea situației schiturilor și mănăstirilor de o „Înaltă Comisie" și necesitatea prezentării unui raport referitor la acestea îl determină pe mitropolitul Sofronie Miclescu la intervenția din februarie 1857, prin circularele trimise egumenilor lăcașelor monahale, prin care cere prezentarea trecutului istoric după un formular: timpul fondării, numele fondatorilor și ctitorilor donatori, condițiile înzestrării și succesiunea egumenilor. Rapoartele trimise de egumeni sunt diferite ca valoare, unele foarte amănunțite, cum este cel al arhimandritului Gherasim, starețul mănăstirilor Neamț și Secu, altele *„îngăimate, încurcate și cu mare osteneală la scris și iscălituri, că abia (a) cuprins ceea ce «pomelnicul a învoit a ști», adică mai multe nume de ctitori înșirate unele după altele, fără date și fără să putem afla de cele mai multe ori nici familia ctitorului; dimpotrivă alte rapoarte au temei documentar, cu documente citate în întregime, constituind adevărate file de cronici, care merită a fi tipărite"*[2].

Circulara trimisă arhimandritului Varnava, din 4 februarie 1857, glăsuiește: *„Între alte lămuriri ce să pregătesc pentru înalta Comisie ce are a veni în Principat, trebuind a i să da știință și de înpregiurările fiecării m(ă)n(ăstiri), Depart(mentul) acesta al cultului și al instruc(ției) publice, din ord(inul) ecs(elenției) sale domnului caimacam, are onoare a pofti pe precuvioșiea voastră să-i comunicați istoriea în scurt a acei m(ă)n(ăstiri), cu arătarea fundatorilor, a ctitorilor dănuitori și a timpului fundației. Asăminea, să-i comunicați știință și de egumenii ce au succedat în cârmuirea acei m(ă)n(ăstiri) și aceasta întrucât s-ar pute(a) mai neîntârziet"*[3].

Sofronie Miclescu îi cerea arhimandritului Varnava, la 7 februarie 1857, *„sămi regulate, pe tot anul ,de când te afli egumenu și până astăzi, arătătoare în totul de cheltuelile urmate la ace(a) m(ă)n(ăsti)re și să le trimiți Mitropoliei fără întârziere, potrivit anaforalei noastre în unire cu șeful Departamentului averilor clerului, întărită de ecselența sa, d(omnul)*

---

[1] Colegiul Național „Cuza Vodă", HUȘI.

[2] Victor G. Cădere, *Însemnări despre unele mănăstiri și schituri din Moldova, după cronica Mitropoliei Moldovei și Sucevei, din anul 1857,* în *MMS,* XI, 1964, nr. 9-10, p. 505-506.

[3] ANIC, Fond Achiziții noi, MMCCCXCVI/12.

https://biblioteca-digitala.ro

caimacam"[1]. În aceeași zi *„să scrie pre(a)cuvioșii tale ca, fără întârziere, să înpărtășești Mitropolii istoria în scurt a acei m(ă)n(ăsti)ri și schiturile atârnate de ia, cu arătarea timpului fondații, a fondatorilor, a ctitorilor înzăstrători, a condițiilor cu care aciia le-au înzăstratu, precum și a igumenilor ce au succedat în cârmuirea l(o)r"*[2].

Rapoartele cu istoricul mănăstirii Pângărați, întocmit la 28 martie 1857[3], și a schitului Tarcău, întocmit la 6 aprilie 1857[4], au fost trimise la Mitropolie la 11 aprilie 1857, însoțite de adresa arhimandritului Varnava în care arată că *„istoria mon(asti)r(ii) în grabă a-și fi scris-o din istoria pre larg ce este la această mon(asti)r(e) iar pentru igumeni nu s-au putut alt feliu decât numai prin cetirea documenturilor, din care pricină au urmat întârzieri, și după cât s-au putut s-au scris"*[5]. Primirea raportului este confirmată de Mitropolie la 22 aprilie 1857[6].

Cu probabilitate, în întocmirea „Istoriei monastirii Pângărați" arhimandritul Varnava s-a folosit de pomelnicul întocmit în 1793 de *„hagi Gherasim, ieromonah Putneanul, biv igumen Agapiei"*[7]. Lista ctitorilor de la Pângărați începe cu Ștefan cel Mare, cel care ar fi susținut financiar ridicarea bisericii din lemn de către sihastrul Simion. Marele ctitor a fost Alexandru Lăpușneanu, amintit în pomelnic și ca mirean și ca monah (Pahomie), cel care în 1560 *„au făcut bisărică di piiatră după cum să află și până astăzi tot pe locul unde au fost bisărica ace de lemnu și tot cu hramul Sf(ân)t(ul) marile mucenic Dimitrie"*. Dintre domni mai sunt pomeniți: Alexandru Iliaș, Petru Cercel, Vasile Lupu și Mihail Sturza[8].

Folosindu-ne de lista arhimandritului Varnava și de lucrările istorice dedicate mănăstirii Pângărați[9], am întocmit și noi o succesiune a egumenilor cu sursele în care sunt menționați, fără a fi exaustivă, formă aproape imposibil de realizat.

Amfilohie sihastru/ Enoh în schimnicie (29 iulie 1565[10] – după 20 martie 1566[11])

---

[1] *Ibidem*, MMCCCXCVI/13.
[2] *Ibidem*, MMCCCXCVI/14.
[3] *Ibidem*, MMCCCXCVI/17.
[4] *Ibidem*, MMCCCXCVI/18.
[5] *Ibidem*; Victor G. Cădere, *op. cit.*, p. 508.
[6] ANIC, Fond Achiziții noi, MMCCCXCVI/19.
[7] Vasile Bîrzu, *Mănăstirea Pângărați: monografie (studiu istoriografic și aghiologic)*, cu un *Cuvânt înainte de starețul protos. Teofil Lefter*, Mănăstirea Pângărați, 2004, p. 76-81; idem, *Mănăstirea Pângărați: monografie (studiu istoriografic și aghiologic)*, ediție revăzută și adăugită, Sibiu, Editura Astra Museum, 2016, p. 122-127; Petronel Zahariuc, *Pomelnicul Mănăstirii Pângărați*, în „Studii și materiale de istorie medie", XXXVIII, 2020, p. 101-102.
[8] ANIC, Fond Achiziții noi, MMCCCXCVI/17.
[9] Petronel Zahariuc, *Pomelnicul Mănăstirii Pângărați*, p. 126-127.
[10] DRH, A. Moldova, VI (1546-1570), volum întocmit de I. Caproșu, București, Editura Academiei Române, p. 566, nr. 327 și 328; ANIC, Fond Achiziții noi, MMCCCXCVI/17; Victor G. Cădere, *op. cit.*, p. 516.
[11] DRH, A. Moldova, VI, p. 567-568, nr. 330.

https://biblioteca-digitala.ro

Dascălul Theodor, proegumen al mănăstirii Bistrița (ante 15 aprilie 1589[1] – după 25 decembrie 1591[2])

Arhimandritul Teodorit[3](poate fi dascălul Teodorit?)

Ieromonahul Teodorit[4]

Ieromonahul Sava[5] (poate fi Sava de la 1734 sau 1757?)

Monahul Isihie[6]

Monahul Antonie[7] (poate fi Andonie de la 1632?)

Monahul Paisie[8]

Ieromonahul Metodie[9]

Ieromonahul Teodosie[10]

Selăvăstru/Silvestru (ante 8 septembrie 1629[11]-după 14 mai 1631[12])

Veniamin[13] (nu este atestat documentar)

Andonie (ante 23 iunie 1632[14]-)

Ghelasie (25 februarie 1633[15])

Nil (25 februarie 1633[16]- 5 ianuarie 1634[17])

Pangratie (7 aprilie 1646[18])

Nil (ante 8 aprilie 1657[19]-)

---

[1] DRH, A. Moldova, VIII (1585-1592), volum întocmit de Ioan Caproșu, București, Editura Academiei Române, p. 387-389, nr. 315.

[2] *Ibidem*, p. 641-645, nr. 525.

[3] ANIC, Fond Achiziții noi, MMCCCXCVI/17; Victor G. Cădere, *op. cit.*, p. 516.

[4] *Ibidem.*

[5] *Ibidem.*

[6] *Ibidem.*

[7] *Ibidem.*

[8] *Ibidem.*

[9] *Ibidem.*

[10] *Ibidem.*

[11] CDM, II, p. 117, nr. 514.

[12] CDM, II, p. 147, nr. 663-664; ANIC, Fond Achiziții noi, MMCCCXCVI/17.

[13] ANIC, Fond Achiziții noi, MMCCCXCVI/17.

[14] CDM, II, p. 171, nr. 789.

[15] *Ibidem*, p. 184, nr. 859.

[16] *Ibidem*, p. 185, nr. 860.

[17] *Ibidem*, p. 198, nr. 929.

[18] *Ibidem*, p. 367, nr. 1862; DRH, A. Moldova, XXVIII (1645-1646), volum întocmit de Petronel Zahariuc, Marius Chelcu, Silviu Văcaru, Cătălina Chelcu, București, Editura Academiei Române, 2006, p. 281, nr. 333.

[19] Ioan Caproșu, Petronel Zahariuc, *Documente privitoare la istoria orașului Iași (*în continuare *Documente Iași),* volumul I, *Acte interne (1408-1660*), Iași, Editura „Dosoftei", 1999, p. 488, nr. 429; CDM, III, p. 73, nr. 246.

https://biblioteca-digitala.ro

Popa Athanasie (19 octombrie 1661[1])
Pancratie (ante 18 mai 1662[2]- după 22 iunie 1662[3])
Iorest (26 aprilie 1664[4])
Dosoftei/Dosotei ieromonah (ante 15 decembrie 1663[5]-după 20 aprilie 1684[6])
Gherasim[7](nu este atestat documentar)
Meletie[8](nu este atestat documentar)
Neonil[9](nu este atestat documentar)
Aftanase (5 aprilie 1674[10])
Chiril (ante 5 februarie 1693[11])
Nicolae/Neculai ieromonah (1701[12]-ante 27 iulie 1704[13])
Anthim (ante 13 ianuarie 1734[14])
Sava (ante 18 ianuarie 1734[15]-după 18 aprilie 1734[16])

---

[1] ANI, Fond Manuscrise, nr. 580 (Condica Mănăstirii Vizantea), f. 38, nr. 1.
[2] Idem, Fond Mănăstirea Bisericani, I/36; C. Stoide, *Documente și regeste nemțene de la Dabija Vodă,* în „Anuarul Liceului Petru Rareș", Piatra Neamț, 1935-1936, p. 160-161, nr. XII; CDM, III, p. 185-185, nr. 814.
[3] CDM, III, p. 190, nr. 837
[4] Petronel Zahariuc, *op. cit.,* p. 126
[5] Marcel-Dumitru Ciucă, Silvia Vătafu-Găitan, *Colecția Achiziții Noi. Indice cronologic, Nr. 25,* vol. I (sf. Sec. XIII-1685), București, 2022, p.166, nr. 2214; Costin Clit, *Din documentele Mănăstirii Pângărați,* în „Acta Pangratia. Istorie și patrimoniu ecleziastic", I, Iași, 2023, p. 93, nr. 19.
[6] Marcel-Dumitru Ciucă, Silvia Vătafu-Găitan, *op. cit.,* p. 226, nr. 3019; CDM, IV, p. 191, nr. 818; ANIC, Fond Achiziții noi, MMCCCXCVI/17.
[7] ANIC, Fond Achiziții noi, MMCCCXCVI/17.
[8] *Ibidem.*
[9] *Ibidem.*
[10] Costin Clit, *op. cit.,* p. 100, nr. 26
[11] S<carlat> <Porcescu>, *O carte rară la Centrul Eparhial,* în *MMS,* Serie nouă, Anul XXXVI, 1960, nr. 5-6, mai-iunie, p. 684.
[12] Olimpia Mitric, *Manuscrise românești din Moldova – Catalog –,* vol. I, Prefață de G. Strempel, Iași, Editura Junimea, 2006, p. 345.
[13] ANI, Fond Mănăstirea Neamț, LXIX/57; CDM, V, p. 88, nr. 343.
[14] Idem, Fond Mănăstirea Pângărați, I/6; *Ibidem,* III/121.
[15] *Ibidem,* Fond Mănăstirea Pângărați, III/123; Vasile Mihordea, Ioana Constantinescu, Corneliu Istrati, *Documente privind relațiile agrare în veacul al XVIII-lea,* vol. II, Moldova, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1966, p. 191-192, nr. 129.
[16] Petronel Zahariuc, *op. cit.,* p. 126; La nota 74 este citată sursa: ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/124, unde avem un document din 16 iulie 1634 (a se vedea DRH, A, Moldova, XXII (1634), volum întocmit de C. Cihodaru, I. Caproșu și L. Șimanschi, p. 219-220, nr. 192).

https://biblioteca-digitala.ro

Daniil (1742[1]-23 ianuarie 1743[2])

Sava (1757[3]; ante 5 septembrie 1760[4]-după 7 mai 1763[5])

Climent (ante 4 octombrie 1765[6]-după 10 mai 1768[7])

Misail (1773[8])

Climent (ante 3 februarie 1774[9]-)

Daniil (ante 1779 ianuarie 23[10] – după 25 iunie 1785[11]), ajunge egumen la mănăstirea Bistrița, unde a suferit o moarte cumplită, *„rumpându-să un pod putred dintre dou(ă) turnuri"*[12].

Inochente (ante 23 aprilie 1789[13])

Ieromonahul Chiril (ante 23 mai 1793[14]-1794[15]), ajunge egumenul mănăstirii Râșca[16]

Ghedeon (ante 28 octombrie 1794[17]-după 22 martie 1796[18])

Ioil arhimandrit (ante 12 ianuarie 1798[19]-)

Un act din 1 iunie 1802 menționează pe răposatul Ioil, egumenul mănăstirii[20].

Veniamin Pângărățeanul (ante 15 ianuarie 1801[21]-după 28 aprilie 1801[22])

---

[1] Ioan Bogdan, *Sama mânăstirilor din țară din Moldova pe anul 1742,* în *BCIR,* I, București, Atelierele grafice Socec & Co., 1915, p. 252, nr. X.

[2] ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/127.

[3] Olimpia Mitric, *op. cit.,* p. 344.

[4] ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/142.

[5] *Ibidem,* Fond Mănăstirea Pângărați, III/135; ANIC, Fond Achiziții noi, MMCCCXCVI/17.

[6] ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/137.

[7] Idem, Fond Mănăstirea Sfântul Sava, XXVIII/48.

[8] Olimpia Mitric, *op. cit.,* p. 344.

[9] ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/154; ANIC, Fond Achiziții noi, MMCCCXCVI/17; Victor G. Cădere, *op. cit.,* p. 517.

[10] ANI, Fond Mănăstirea Sfântul Sava, XXVIII/51.

[11] Idem, Fond Mănăstirea Pângărați, III/161.

[12] Victor G. Cădere, *op. cit.,* p. 517.

[13] ANI, Fond Mănăstirea Pângărați, III/162.

[14] *Ibidem,* III/163.

[15] Petronel Zahariuc, *op. cit.,* p. 134.

[16] Victor G. Cădere, *op. cit.,* p. 517.

[17] ANI, Fond Mănăstirea Sfântul Sava, XXXI/56.

[18] Idem, Fond Mănăstirea Pângărați, III/164.

[19] *Ibidem,* III/165.

[20] *Ibidem,* I/7.

[21] *Ibidem,* III/171.

[22] *Ibidem,* III/172.

https://biblioteca-digitala.ro

Iosaf (ante 18 februarie 1802[1]- după 2 iulie 1804[2])

Arhimandritul Macarie (ante 20 martie 1805[3]) – după 11 februarie 1811[4])

Veniamin Pângărățeanul (ante 12 iunie 1812[5]-după 13 iunie 1812[6])

Arhimandritul Ghenadie[7]

Iosif (1815- 28 ianuarie 1818[8])

Arhimandritul Athanasie/Aftanasie/Atanasie (28 ianuarie 1818[9]-după 27 iunie 1829[10]/1830)

Protosinghelul Costandie (1 mai 1830[11]-23 aprilie 1834[12])

Vlădica Athanasie Sevastias (23 aprilie 1834-24 decembrie 1834)[13]

Ieromonahul Varnava (24 decembrie 1834[14]-după 17 septembrie 1864[15]).

Arhimandritul Varnava trece în revistă încercările ieroshimonahului Avraamie, preot de mir în satul Largu, călugărit la schitul Durău, viețuitor la Asău și alte schituri, de ridicare a unui lăcaș monahal pe șesul de pe apa Tarcăului, moșia mănăstirii Bistrița, unde a construit câteva chilii și a adunat piatra necesară temeliei, apoi, pe același șes, lângă apa Bolohonișului, pe moșia mănăstirii Pângărați, unde se lovește de opoziția arhimandritului Athanasie și a protosinghelul Costandie, egumenii de la Pângărați. Arhimandritul Athanasie îl va susține în calitate de mare eclesiarh și arhiereu la Mitropolia Moldovei. Varnava reproduce circulara din 8 martie 1832 a mitropolitului Veniamin Costachi, căruia i se datorează schitul Tarcău, către iconomul Gheorghie, protoiereul ținutului Neamț, prin care dispune sfințirea temeliei viitorului lăcaș monahal, finalizat și sfințit la 9 iulie 1833. După moartea ieroshimonahului Avraamie din 8 februarie 1839, arhimandritul Varnava este îndatorat de mitropolit cu privegherea și răspunderea asupra schitului Tarcău. Procurarea hranei prin milostenii va fi schimbată de arhimandritul Varnava, după amenajarea trapezăriei, iar din 1842 obține lefile pentru călugări, eliminând și milostenia pentru îmbrăcăminte. Duhovnic al schitului Tarcău era Pahomie, monah din mănăstirea Pângărați[16].

---

[1] *Ibidem*, III/174.
[2] *Ibidem*, III/178.
[3] *Ibidem*, III/181.
[4] Idem, Fond Mănăstirea Socola, VII/35.
[5] Idem, Fond Mănăstirea Pângărați, III/193.
[6] *Ibidem*, III/193.
[7] Victor G. Cădere, *op. cit.*, p. 517; ANIC, Fond Achiziții noi, MMCCCXCVI/17.
[8] ANIC, Fond Achiziții noi, MMCCCXCVI/1, f. 5.
[9] *Ibidem*, f. 5.
[10] Vasile Bârzu, *op. cit.*, 2004, p. 80.
[11] ANIC, Fond Achiziții noi, MMCCCXCVI/1, f. 20 -21.
[12] *Ibidem*, f. 25v.
[13] *Ibidem*, f. 25v.-26.
[14] *Ibidem*, f. 25v.26.
[15] Idem, Fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, *dosar 600/1864*, f. 29.
[16] ANIC, Fond Achiziții noi, MMCCCXCVI/18.

https://biblioteca-digitala.ro

Arhimandritul Varnava este și autorul unei broșuri intitulată *Ceasul cel rău sau memuar de purtare și mântuitoarele fapte [ale] domnului spat. E. Luponi cu prilejul de advocat către arhimandritul Varnava, egumenu Mănăstirei Pângărații, ținutul Neamțu,* tipărită la Iași în Tipografia lui Adolf Bermann, Podul-vechiu, 1862, în care se considera a fi gata de a *„jărtvi și pânea de la gura me ca să fac înbunătățiri la Sfânta Mănăstire Pângărații, precum acareturi și altele ... cunoscute la mulți călători și buni creștini"* (**Fig. 1**).

Arhimandritul Varnava se vede dator a expune și pe calea tiparului „haracterul" spătarului E. Luponi, *„fiiul vicleșugului"*, *„fiiul dieavolului"*, venit în târgul Piatra *„cu doi bani în trei pungi"* și care intentează procese egumenului Mănăstirii Pângărați, Casei bisericești, Ministerului Cultelor și altora *„pentru mai multe mii de galbeni ce ar fi perdut"*. Lăsându-se sedus de vorbele amăgitoare și perfidia avocatului E. Luponi, care își aroga prezența în cercurile politice influente, în contextul desființării la 1860 a unor mănăstiri și schituri, arhimandritul Varnava îi dă în posesie moșia Tarcăul pe o perioadă de 5 ani cu suma de 6000 de galbeni, din care a primit 1040 de galbeni, însă semnând contractul ce glăsuia primirea întregii sume. Ministerul Cultelor, încredințat de primirea banilor din posesie oprește arhimandritului Varnava „leafa me de egumen ce este 6000 lei pe an". E. Luconi reușește să obțină în 1859 vechilimea egumenului în vederea recuperării lefii și a drepturilor câștigate prin hrisoave de mănăstire, fiind invocat ca dovadă „Monitorul No. 62". Varnava scrie cu amărăciune despre vechilimeaua dată: *„și acesta au luat cu o meșteșugire dieavolească, spre a-mi mai mânca și ce aveam"* (p. 3-4).

Varnava, *„om mai mult bătrân"*, cade în plasa avocatului în 1859, când urma să primească suma de 1100 de galbeni de la M. Hortulari, posesorul Pârâului Glodu. Atunci l-a însărcinat pe vechil să meargă la Bacău pentru a scoate banii. E. Luponi invocă și obține înscrisul semnat de Varnava *„fără să pricep vicleșugul lui, juruindu-mi că îndată va scoate banii și mi-i va da; aceste însă au fost măgulituri viclene, căci nici astăzi nu știu ce va fi făcut"* (p. **4-5**). Expunerea arhimandritului este însoțită și de documentele justificatoare ale demersului inițiat pe calea tiparului.

Pentru „calomniile" aduse lui E. Luponi în *Ceasul cel rău,* arhimandritul Varnava este dat în judecată la tribunalul districtului Neamț. Arhimandritul nu se prezentă la Curtea Criminală *„și autoritățile din acel district, după mijlocirile ce au întru aceasta, nu voesc a-l trimite sub cuvânt că nu s-ar fi aflând acolo, în vreme când, din depeșa d. Luponi, primită în copie pe lângă sus citata adresă, se vede că acusatul petrece mai mult în oraș și chiar în ziua de 30 mai au presentat funeralul dnei Miloș"* (conform adresei Ministerului Justiției către Secretarul de Stat al Departamentului Cultelor și Instrucțiunii Publice din 18 iunie 1863)[1]. La 1 iulie 1863, Departamentul Cultelor scrie arhimandritului Varnava, *„egumenul mănăstirii Pângărați"*[2]. Ministerul Justiției cere ministrului Cultelor la 2 iulie 1863, *„a regula ca Sfinția sa Arhimandritul Varnava, egumenul Monastirei Pangarații, să se înfățișeze la Curtea Criminală*

[1] Idem, Fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, 850/1863, f. 3-3v.
[2] *Ibidem,* f. 4.

https://biblioteca-digitala.ro

din Iassy, spre a se judeca în procesul înfiinţatu asupră-i după reclamaţiunea D-lui Luponi pentru calomniile aruncate asupră-i printr-o broşură intitulată „Ceasul cel rău”[1]. Intervenţia pe lângă arhimandritul Varnava este adusă la cunoştinţa Ministerului Justiţiei la 12 iulie 1863[2].

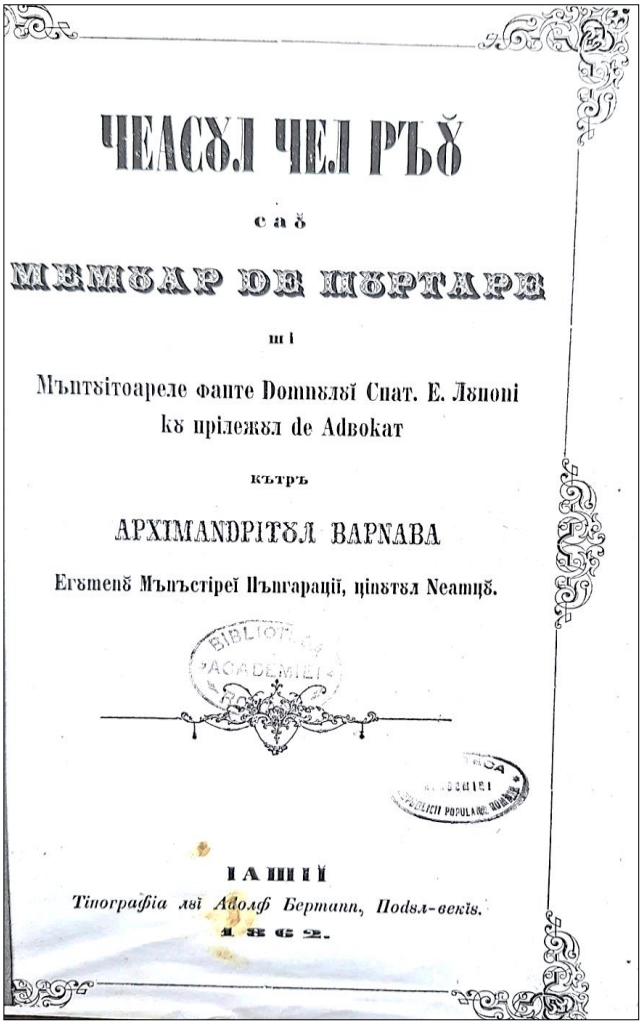

ЧЕАСȢЛ ЧЕЛ РЪȢ

саȣ

МЕМȢАР DE ПȢРТАРЕ

ші

Мънтȣітоареле фапте Domnȣлȣї Спат. Е. Лȣпоні
кȣ прілежȣл de Adвокат

кътръ

ARXIMANDRITȢЛ BARNABA

Егȣменȣ Мънъстіреї Пънгараціï, ціпȣтȣл Neamцȣ.

BIBLIOTECA ACADEMIEI

BIBLIOTECA ... REPUBLICII POPULARE ROMÂNE

ІАШІЇ

Тіпографіа лȣї Адолф Бертанн, Подȣл-векїȣ.

1862.

Fig. 1. *Ceasul cel rău sau memuar de purtare şi mântuitoarele fapte domnului spat. E. Luponi cu prilejul de advocat către arhimandritul Varnava, egumenu Mănăstirei Pângăraţii, ţinutul Neamţu,* Iaşi, Tipografia lui Adolf Bermann, Podul-vechiu, 1862

[1] *Ibidem,* f. 5.
[2] *Ibidem,* f. 7.

https://biblioteca-digitala.ro

ANEXĂ

1857 martie 28

Istoria Mon(astirii) Pangărații!
Despre fundațiea fundatorii aceștii mon(astiri)!

Istoria în scurt a Mon(astirii) Pangărații, adunată din istoriia pre larg, ci să păstriază la aciastă mon(astire), cari de la început și până astăzi sânt 425 ani, și esti întru acest chip. La anul 6940: 1432, în zilile lui Iliiaș v(oe)v(o)d, fiiul lui Alecsandru v(oe)v(o)d cel Bun, au venit de la Mon(astirea) Bistrițăi, un monah cu numile Simioan, smerit și mărturisât cu fapte bune, și dorind de viiață pusniciască au lăcuit în codrii pustii pe coasta muntelui numit Părul, aproape de pârâul cu numile Pangărații, undi acum esti mon(astirea) cu acest nume, și locul s-au numit Săhăstriia lui Sămioan. Iar la anul 6969:1461, săhastrul Sămioan, cu bani de la Stefan v(oe)v(o)d cel Mare, au făcut bisărică de lemn și prin arătaria ci i s-au făcut în vedenie, au așăzat hramul Sf(ân)t(ului) și slăvitului marelui mucenic Dimitrie izvorâtoriul de mir. Ear la anul 6992:1484[1] în vreme răsboiului de la Valia Albă au ars bisărica ace de lemnu, ear la anul 7068:1560, Alicsandru v(oe)v(o)d Lăpușnianul au făcut bisărică di piiatră după cum să află și până astăzi tot pe locul unde au fost bisărica ace de lemnu și tot cu hramul Sf(ân)t(ul) marile mucenic Dimitrie.

<Despre ctitorei mon(astirii)!>[2]

Ctitorii mon(astirii) Pangărații, acei mai însămnați sânt:

1[iu]. Stefan v(oe)v(o)d cel Mari au dat bani săhastrului Sămioan di au făcut bisărică di lemn.

2[le]. Alecsandru v(oe)v(o)d Lăpușnianul, ctitorul aceștii mon(astiri), au făcut bisărică di piiatră dând și moșie înpregiurul mon(astirii).

3[le]. Alecsandru Iliiaș v(oe)v(o)d au mărit moșiia din încungiurul mon(astirii) cu partia Tarcăului până în Tărcuța.

4[le]. Petru v(oe)v(o)d Cercel au dat doă moșii Ivăneștii și Sărata.

5[le]. Vasâlie v(oe)v(o)d Albanitul, întărești cu hrisoave moșiele mon(astirii), făcând adăugiri pe la unile locuri, iar la Tarcău au dat o parti di loc din Tărcuța și până în hotarul Comăneștilor.

6[le]. Mihail v(oe)v(o)d Sturza au dat venitul moșiilor Ivăneștii și Tarcăul cu hrisov pe 10 ani pentru faciria zidirilor.

Și al 7[le]. Pe lângă ctitorii ci s-au zâs, mai sânt și alți dănuitori cari au ajutat agiutat mon(astirea), domni, boeri și alți făcători de bine, cari din cuprinderia docomenturil(o)r și din pomelnicul cel mari să vedi adăugiri de pământ, odoară, bani, bucati, precum: stupi, vite cu coarne, oi și altile.

https://biblioteca-digitala.ro

<Dispre condițiile ctitorilor[1]!

Făcându-să arătari mai sus de ctitorii înzăstrători și trebuind a să ști și condițâile cu cari aciia li-au înzăstrat. Aciasta foarte lămurit (se) răcunoaşti di cuprinderia hrisoavelor și altor docomenturi, cari cele mai multe la început și la sfârșit să potrivesc. Și pentru a ști râvna și evlaviia domnilor și altor făcători de bine la începutul hrisovului să arată buna plecari și la sfârșit blestemuri pentru a să păzî nestrămutat dănuirile lor, și esti în aciastă cuprindire:

În numile Tatălui, și al Fiiului și al Sf(ân)t(ului) Duh, Sf(ân)ta Troiță ce di o ființă și nedespărțită, eată eu robul Dumnului Dumnezău și Mântuitoriului nostru I(isu)s Hris(tos) și închinătoriu a Pre Sf(in)t(ei) Troiță, Noi /n(umele)/ v(oe)v(o)d, cu mila lui Dumnezău domn Țării Moldavviei, bine am voit domniia me cu a noastră bună voire, cu curată și luminată inimă, den tot sufletul nostru și din toată vroința noastră am dorit și am râvnit altor di mai înnainte fericiți domni cari au dat și au miluit și au întărit sfinte mon(astiri) și biserici ca să aibă pomenire întru acest viac, cum și întru acel viitoriu. Pentru aciasta și domniia me cu agiutoriul lui Dumnezău și cu blagosloveniia preosfințiț(o)r arhierei ai Moldavviei chir /n(umele)/ mitropolit Sucevii, i chir /n(umele)/ episcop Romanului, i chir /n(umele)/ episcop Hușului, i chir /n(umele)/ episcop Rădăuțului, și cu vrer(ea) (...) Sfatul domniei meli a tuturor boerilor mari și mici, am dat și am miluit și am întărit pria sf(ân)t(a) Mon(astire) Pangarații, undi esti hramul Sfânt(ului) și slăvitului marelui mucenicu și izvorâtoriului de mir Dimitrie.

După ce scrie pre larg toată cuprindiria dănuită, apoi zâce / pentru ca să fie pentru hrana și traiul rugătorilor noștri călugări de la Sf(ân)ta Mon(astire) Pangarații, ear după viața noastră pre cine îl va alegi Dumnezău a fi domn în pământul nostrua Moldavviei din fiii noștri sau din rudele noastre sau oricine ar fi să nu îndrăzniască a strica daniia noastră și miluiria ce am dat sf(in)t(ei) mon(astiri) ci să numești Pangarații, ce mai vârtos să aibă a milui și a întări că nici noi nu am stricat daniile și miluirile celor mai dinaintia noastră răposați domni, ci li-am agiutat și li-am întărit, ear cine să va ispiti ca să strici daniia noastră și miluiria ce am dat sf(in)t(ei) mon(astiri), unul ca acesta să fie procliat de la Domnul Dumnezău, cel ci au făcut ceriul și pământul, anathima, maranava și de Sfinții Părinți 318 de Nicheia, și de 4 Evanghelişti, și de toți Sfinții Apostoli, să fie partea lui cu Iuda, și cu jâdovii ce au răstignit pre Domnul nostru Iisus Hris(tos), și cu trecletul Arie, și cu Liuțiper, și cu diiavolii în fundul eadului, și parti să nu aibă cu cei drepți, și să fie lui pârâș în zioa judecății Sfânt marile mucenic și izvorâtoriul de mir Dimitrie.

Apoi întărești hrisovul cu iscălitura și pecetia domniască>[1].

<Despre egumeni!>[1]

Pentru egumenii cari au urmat în cârmuiria Mon(astirii) Pangărați, de la început și până astăzi în vremi de 425 ani nu s-au putut afla toți, și cari au fost unul după altul, precum și fiișticari câtă vreme au fost igumen, și aciasta din pricină că nu s-au ținut vreo însămnari

https://biblioteca-digitala.ro

decât egumenii acii di la început întru un timp de vr(e)o 150 ani s-au scris din istoriia mon(astirii), acii di pe urmă s-au scris din spuniria bătrânilor, ear acii de la mijlocul timpului s-au scris pre cât s-au putut afla din hrisoavile și docomenturile mon(astirii), însă lesni să înțălegi că nu vor fi toți însămnați.

Cel întâi au fost sihastrul Simioan, cari la anul 1432 au lăcuit în locul undi esti mon(astirea) și mai adunându-să vr(e)o câțiva pusnici au pitrecut 29 ani fără di bisărică, numindu-să Săhăstriia lui Sămioan, ear săhastrul Sămion auzând că Stefan v(oe)v(o)d cel Mari neîncetat zâdești mon(astiri), s-au dus și l-au rugat să-i dei milostenie să facă un schitișor de lemn, și la anul 1461 au făcut bisărică di lemn cu hramul Sf(ântul) marile mucenic Dimitrie, izvorâtoriul de mir, însă la anul 1484, în vremia răsboiului de la Valia Albă[1] au ars bisărica ace di lemn, ear săhastrul Sămioan, înpreună și cu toți călugării s-au dus în Țara Unguriască la cetatia Gurghiea și s-au sălășluit în Mon(astirea) Cașiva, undi s-au și săvârșit din viiață, ear după încetaria războiului călugării au venit earăș(i) la urma lor și au pitrecut 24 ani fără cârmuitoriu, ear la anul 1508 au venit starețul Anfilohie de la Mon(astirea) Moldovița, pe carile cu toții l-au ales de ocârmuitoriu.

Ear la anul 1560, Alicsandru v(oe)v(o)d Lăpușnianul au făcut bisărică de piiatră tot pe locul undi au fost bisărica ace di lemn și tot cu hramul Sf(ân)t(ul) marile mucenic Dimitrie, ear după săvârșiria bisăricii, cu toată rânduiala mon(astirii), starițul Amfilohie s-au dus earăș(i) la metaniia sa la Mon(astirea) Moldovița, undi schivnicindu-să s-au numit <Enoh>[3] shimonah și după puțin s-au și săvârșit den viiață, că pre acele vremi călugării, deși eșă din mon(astirea) undi s-au călugărit, însă era obiceiu ca sfârșitul să le fie tot la metaniia lor, ear starițul Amfilohie, la duciria sa din Mon(astirea) Pangărații au așăzat egumen în locul său pe ieromonahul Thiodorit. Acista au fost mulți ani egumen și în vremia sa au rugat pi egumenul Mon(astirii) Moldovița cu numile Anastasâe ieromonah di au scris istoriia Mon(astirii) Pangărații, după cum pre larg e-au spus starițul <Enoh>[3] shimonah, ear acest egumen Thiodorit în pomelnicul cel mare esti trecut Thiodorit arhimandrit.

Esti di luoat aminte, că pre acele vremi, egumen să făce(a) nu numai ieromonahi, ce și monahi, ear acista prin ci chip s-au făcut arhimandrit nu esti înștiințari.

La săvârșiria sa din viiață au lăsat egumen pe ucinicul său cu numile tot Thiodorit ieromonah. După acesta au fost egumen Sava ieromonah, și apoi au fost de rând trei egumeni monahi, Isăhie egumen, Antonie egumen și Paisâe egumen. După acești au fost egumen Mithodie ieromonahul, și după acesta au fost egumen Theodosie ieromonahul.

Până aicia s-au însămnat egumenii din istoriia mon(astirii) din pomelnicul cel mari, ear di aicia să însamnă egumenii ci s-au aflat prin hrisoave și documenturi, <însă nu să poate ști cari au fost monahi sau ieromonahi, că prin hrisoave așa să zâce; eată au vinit înnaintia domniei meli și înnaintia boerilor domniei meli rugătoriul nostru / n(umele)/ egumen de la Mon(asti)r(ea) Pangarații, undi esti hramul Sf(ân)t(ul) marile mucenic Dimitrie isvorâtoriul di mir, și înpreună cu tot soborul s-au rugat domniei meli, și altile. Și eată să însamnă Sălvestru egumen, Veniiamin egumen, Dosothei egumen, Gherasâm egumen, Meletie egumen, Neonil egumen și Sava ieromonah egumen>[4].

https://biblioteca-digitala.ro

După aciștiia au fost Climent egumen pe la anul 1766. Acista au stătut cel mai vrednic dintre egumeni, au disbătut toati înpresurărili hotarâlor, au mijlocit la mai mulți domni și au scos multe docomenturi prin cari s-au statornicit veniturile mon(astirii). În vreme(a) sa s-au făcut multe dănuiri și au fost egumen mulți ani.

După acesta au fost Ghidioan egumen, și Ioan egumen și Thiodor egumen. După acesta au fost Daniil egumen, în vremia căruia earăș(i) s-au mai făcut câtiva docomenturi în folosul mon(astirii) și pe urmă s-au făcut egumen Mon(astirii) Bistriți, undi s-au și săvârșit din viiață cuu moarti cumplită, rumpându-să un pod putred dintre dou(ă) turnuri.

După[4] acesta au fost Iosaf egumen, Ionichentie egumen, Anfim egumen și Sarafim egumen.

După aciștiia s-au făcut egumen Chiril ieromonah. În vremia acestuia s-au scris pomelnicul cel mari di pi pomelnicul cel vechiu. Acesta pe urmă s-au făcut arhimandrit și egumen la Mon(astirea) Râșca, carile au fost foarti vrednic și întemietoriul acelui sobor.

<După acesta au fost Ghidioan egumen, și după acesta au fost>[5] Ioil arhimandrit, carile mai înnainte au fost egumen la Mon(astirea) Bisăricanii. În vremia acestuia s-au făcut bisărica de la Bisăricani după cum să află și astăzi.

După acesta au fost egumen Macarie arhimandrit, carile au deschis paraclis în bașca de supt mon(astire), ce era făcută de la faciria bisăricii de Alicsandru v(oe)v(o)d Lăpușnian(ul) pentru siguranțiia odoarălor, ear acest arhimandrit Macarie mai săpând pământul din bașcă au așăzat catapiteazmă și au făcut paraclis cu hramul Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril și l-au sfințit la 1806.

Apoi au fost egumen Veniiamin arhiereu Racoviță <sân>[5] beizade Mihăiță Racoviță. După acesta au fost Ghenadie arhimandrit și apoi au fost egumen Iosâf monah, și după acesta au fost egumen Athanasăe arhimandrit, cari pe urmă s-au făcut arhiereu cu cu titlu Sevastiias, după cari au fost egumen Costandie protosânghel.

Ear de la anul 1833 și până astăzi 1857, vremi de 24 ani mă aflu iscălitul Varnava arhimandrit, însă 4 ani am fost vechil de egumen ear de 20 ani de la 1837 mă aflu egumen. Cari di la ce întâi venire a me m-am sâlit cu întemieria mon(astirii), atât cu înbunătățiria acareturil(o)r, precum și cu adăugiria și întemieria soborului. Și fiind că aciastă mon(astire) agiunsăsă cu totul în pro(a)stă stari, după stăruințile ce am întrebuințat, mi s-au dat venitul moșiilor Ivăneștii și Tarcăul cu hrisovul domnul(u)i Mihail v(oe)v(o)d Sturza, supt N. 1319, anul 1849 mai 11 zile, pe timp de 10 ani începători de la anul 1850 aprili(e) 23, ca din venitul zâsâlor moșii să fac zâdiri, și cari zâdiri sânt anumi arătati prin hrisov, însă fiind că zâdirile după planul arhitectul(u)i și după cuprindiria hrisovul(u)i ar fi fost cu mari strâmtorire, după un alt plan s-au croit îndoit și piste îndoit, ba încă unile nici sânt cuprinsă în hrisov și urmiază trebuința ca toati încăperile să să facă din nou, din cari unile s-au isprăvit ear altile acum să lucriază, înplinindu-să al șaptilia an de la începiria lucrării.

Mon(astirea) Pangărații di la început și până astăzi în vremi di 425 ani au avut 4 numiri: 29 ani s-au numit Săhăstriia lui Sămioan, 99 ani după ce s-au făcut bisărica ace de lemn s-au numit Schitul lui Sămioan, 27 ani după ce s-au făcut bisărica de piiatră s-au numit

https://biblioteca-digitala.ro

Mon(astirea) lui Anfilohie, și de 270 ani să numești Mon(astirea) Pangărații di pe pârâul numit Pangărații, ci curgi de la mon(astire) pe vali.

După poronca priasfințitul(u)i mitropolit supt N. 215 am scris în scurt istoriia Mon(astirii) Pangărații și am iscălit.

1857 marti(e) 28.

Varnava arhimandrit.

<În anul 1862.

430 ani sânt de la cea întâi venire a sihastrului Simeoan.

401 (ani sânt) de la facerea bisericei de lemn.

302 (ani) de la facerea bisericei de piatră care este și până astăzi>[5].

Arhivele Naționale Istorice Centrale, Fond Achiziții noi, MMCCCXCVI/17.

EDIȚII: Victor G. Cădere, *Însemnări despre unele mănăstiri și schituri din Moldova, după cronica Mitropoliei Moldovei și Sucevei, din anul 1857,* în *MMS,* XI, 1964, nr. 9-10, p. 515-517; reprodusă și în Vasile Bîrzu, *Mănăstirea Pângărați: monografie (studiu istoriografic și aghiologic),* cu un *Cuvânt înainte de starețul protos. Teofil Lefter,* Mănăstirea Pângărați, 2004, p. 97-99; Idem, *Mănăstirea Pângărați: monografie (studiu istoriografic și aghiologic),* ediție revăzută și adăugită, Sibiu, Editura Astra Museum, 2016, p. 154-157.

---

[1] 25-26 iulie 1476.

[2] Lipsește la Victor G. Cădere și Vasile Bîrzu.

[3] Omis la Victor G. Cădere, *op. cit.,* p. 516; Vasile Bîrzu, *op. cit.,* p. 98.

[4] Restul paragrafului este omis la Vasile Bîrzu, *op. cit.,* p. 98-99.

[5] Lipsește la Vasile Bîrzu, *op. cit.,* p. 99.

[6] Transcris „subt" la Vasile Bîrzu, *op. cit.,* p. 99.

1857 aprilie 6

Istoriia Schitului Tarcăul atârnat de Monastiria Pangarațâi.

Schitul Tarcăul este început la 1832 și sfârșât la 1833, făcut cu milosteniia adunată de la făcătorii de bine. Ostinitori la faciria schitului au fost călugării, iar mai cu osăbire au fost Avramie ieroshimonah, carele după săvârșâria schitului s-au numit nacialnic.

Acest Avramie au fost preot de mir din satul Largu, și lăsând casa și soțâia sa s-au dus la Schitul Durău unde s-au șî călugărit și dorind să fie nacialnic s-au dus la Schitul Asău șî la alte schituri șî neputându-să face nacialnic au venit supt muntele Tarhas <Haos>[1], pe moșâia Monastirii Bistrițâi, în șăsul pe apa Tarcăului, despre răsărit, șî mai având înpreună vr(e)o câțiva călugări s-au apucat să facă schit, șî făcând câteva chilii au adunat șî piatră pentru temeliia bisăricii, dar fiind că aceasta au fost fără învoiria proprietății de cătră Monastiria Bistrițăi, s-au depărtat rămâind toată lucraria zadarnică.

https://biblioteca-digitala.ro

După aceasta, veind mai în gios pe șăsul Tarcăului lângă apa Bolohonișului, pe moșâia Monastirii Pangarațâi s-au apucat să facă schit, dar șî aice s-au înprotivit de cătră arhimandritul Athanasâe, egumenul Monastirii Pangarații, în locul căruia făcându-să egumen protosânghelul Costandie șî de cătră acesta s-au înprotivit.

Deci, arhimandritul Athanasie, făcându-să arhiereu și eclesiarh mare Sfintei Mitropolii, acel ce mai înnainte au fost înprotivitoriu, pe urmă au fost mijlocitoriu pentru faceria schitului. Și pentru încredințare să prescrie întocmai copie di pe înscrisul în or(i)genal a preosfințitului <mitropolit Venieamin cătră protoereul țânutul(u)i ce să păstriază la acest schit, și este în această cuprindere:>[2]

Cucernice iconoame[3] Gheorghie, blagoslovenie!

Dupre ceriria ieroshimonahului Avramie, cu metaniia de la Schitul Durău, am dat voe a face un schitișor săhăstrie în muntele Tarcăului pentru iscusul pusniciei acelor ce cu râvnă îl doresc. Și pentru că este șî materiia gata spre începiria lucrării, scriem cucerniciei tale ca să mergi la locul arătat șî făcând sfințăria apei să pui și temelie dupre rânduiala păzâtă întru aceasta. Pre lângă aceasta ți să face cunoscut îndatoriria cu care s-au dat voia aceasta numitului, adecă să nu primască pre niminia pentru petrecere acolo fără știria șî voia noastră în scris, atât monahi, cât șî din mireni, a-i supune supt scofă sau cu scofă a-i tunde în călugărie, despre care că va fi întocmai următoriu au dat șî înscris în Duhovniciasca Decasterie.

1832 mart(i)e 8.

N° 194.

/Iscălit/ Veniiamin Mitropolit Moldavvei.

Iar schitul după ce s-au săvârșit cu hramul Duminica tuturor sfinților s-au sfințât la 1833 iulie 9, iar la anul 1839 fevruari(e) 8, ieroshimonahul Avramie s-au săvârșât din viiață.

Pentru care iscălitul Varnava arhimandrit șî egumen Monastirii Pangarațâi am făcut cunoscut <priasfințâtului>[2] mitropolit Veniiamin, <și de la preasfinția sa>[2] am priimit poroncă, tot acelaș anu, fevr(uarie) 27, supt N° 280, prin care mi să poronceşti să am ce mai de aproape privighere, căci răspunderia va fi asupra me, <fiind că datoriia îngrijârii este a me, atât pentru rânduială, cât și pentru a nu fi supus la nici un ban datorie.

După aceasta având osăbită purtare de grijă șî văzând că hrana petrecătorilor din schit este prin adunaria de milostenie care să duce, șăde șî vine, când vr(e)a, această urmare fiind nepotrivită rânduelii călugărești, am așazat trepezare de obștie, însă nefiind îndestul aceasta că tot trebuia să iasă spre adunare de milostenie pentru înbrăcăminte, am făcut lefi la toți șî de la 1842 îș(i) primești regulat fiișticare liafa sa. Numai cu acest chipu s-au putut statornici orânduială precum șî la alte monastiri la un loc așa depărtat în codrii Tarcăului șî cu greu de umblat. Pentru aceasta pentru pravila bisăricii și buna orânduială între petrecătorii de acolo

https://biblioteca-digitala.ro

s-au rânduit câte un duhovnic din monastire, iar care n-a răspuns la datoriia sa s-au depărtat și s-au rânduit pe acei cu purtări bune, precum astăzi este duhovnicul Pahomie.

Scriind în scurt istoriia Schitului Tarcăul după poronca înalt preasfințâtului mitropolit tot de supt N° 215, am iscălit>[4].

1857 april(ie) 6 zâle.

<Pe fila a doua>: Copie de pe poronca Mitropolii, urmată cătră protoereu(l) Ghiorghie de țin(utul) Niamțu din 1832 mart(ie) 8, scoasă din registrul cancilerii Direcții Mitropolii!

N. 194. Scrisoare cătră iconomul Gheorghie protoprezviterul țin(u)t(ului) Niamțului ca să pue temelie în munții Tarcăului spre facerea unui schitișor săhăstrie, dupre cerirea ieroshimonahului Avraamie.

ANIC, Fond Achiziții noi, MMCCCXCVI/18. Difolio.

EDIȚII: Victor G. Cădere, *Însemnări despre unele mănăstiri și schituri din Moldova, după cronica Mitropoliei Moldovei și Sucevei, din anul 1857,* în „Mitropolia Moldovei și Sucevei", XI, 1964, nr. 9-10, p. 517-518; reprodusă și în *Mănăstirea Pângărați: monografie (studiu istoriografic și aghiologic),* cu un *Cuvânt înainte de starețul protos. Teofil Lefter,* Mănăstirea Pângărați, 2004, p. 100-101; idem, *Mănăstirea Pângărați: monografie (studiu istoriografic și aghiologic),* ediție revăzută și adăugită, Sibiu, Editura Astra Museum, 2016, p. 158-160.

---

[1] Tarhas la Victor G. Cădere, *op. cit.,* p. 518.

[2] Restul paragrafului este omis la Victor G. Cădere, *op. cit.,* p. 518 și la Vasile Bîrzu, *op. cit.,* p. 100.

[3] „economice" la Victor G. Cădere, *op. cit.,* p. 518 și la Vasile Bîrzu, *op. cit.,* p. 100.

[4] De aici încolo lipsește întregul text la Victor G. Cădere, *op. cit.,* p. 518 și la Vasile Bîrzu, *op. cit.,* p. 101.

A NEW VERSION OF ARCHIMANDRIT VARNAVA „HISTORIES" ABOUT PANGARATI MONASTERY AND TARCAU HERMITAGE

(Abstract)

The text of the report about the past of the Pângărați monastery and the Tarcău hermitage is known to researchers. In the Central National Historical Archives, we have identified a new version of that report, with small differences from the published one, which we are introducing into the historical circuit, accompanied by a list of the hegumens who succeeded each other in the hegumenal seat, about which the documents kept and researched by us also inform. The list of abbots cannot be complete, although it would seem ideal to us, but represents a basis for future research or a new monograph.

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

SCHITUL PÂNGĂRAȚI ÎN PRESA DIN PERIOADA 1900-1939

Emanuel BALAN[1]

Cuvinte cheie: *mănăstirea Pângărați, perioada 1900-1939, Moldova, egumeni, ziare regionale și naționale*

Keywords: *Pângărați monastery, the period 1900-1939, Moldavia, abbots, regional and national newspapers*

Istoria Mănăstirii Pângărați din Ținutul Neamțului, veche ctitorie moldavă a fost, după apariția presei în spațiul românesc, și subiect pentru unele articole jurnalistice. În cele ce urmează, vom prezenta o scurtă incursiune în istoria acestui lăcaș de cult prin „ochii" presei din perioada 1900-1939, articole care prezentau în lumini și umbre trecutul și prezentul acestui așezământ monahal. Această perioadă este una zbuciumată deoarece mănăstirea din anul 1872 a fost transformată în penitenciar, în timpul Primului Război Mondial a adăpostit un spital iar în perioada 1918-1923 aici a fost instalat un sanatoriu administrat de Societatea pentru Profilaxia Tuberculozei[2]. La sfârșitului anului 1923, Mitropolia Moldovei și Sucevei și Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice au hotărât ca ansamblul fostei mănăstiri Pângărați să fie trecut, ca schit, sub ascultarea mănăstirii Secu[3]. Alipirea schitului Pângărați la mănăstirea Secu a fost consfințită și prin Decretul Regal nr. 3173 din 18 iunie 1925[4].

La începutul secolului al XX-lea, în 1901, presa relata despre revolta izbucnită, la 28 noiembrie, la fabrica de sârmă a proprietarilor L. Bach și M. Ipcar, unde lucrau deținuții. În acea zi, 50 de deținuți au refuzat lucrul și s-au baricadat într-o încăpere a fabricii iar somațiile directorului și ale gardienilor au fost fără rezultat. A fost nevoie de intervenția procurorului Cugler, a prefectului Dornescu și a unui deteșament de jandarmi, sub comanda căpitanului Călin, pentru aplanarea revoltei. Pentru instigare la rebeliune au fost acuzați șase deținuți[5].

La 1906 ziarele scriau, la rubrica anunțuri, despre evadarea unor deținuți ce erau dați în urmărire națională. Astfel, „Universul", anunța la 14 iulie 1906, evadarea lui Ion Vasile Golonca, din Burdujeni, Suceava, în vârstă de 22 de ani, „care a evadat nopțile trecute din penitenciarul Pângărați"[6].

---

[1] Liceul „Vasile Conta", TÂRGU NEAMȚ.

[2] Vasile Bârzu, *Mănăstirea Pângărați – monografie. Studiu istoric și hagiologic,* Editura Astra Museum, Sibiu, 2016, p. 67.

[3] Niță Cosmin, *Mănăstirea Secu. Evoluție istorică și culturală* (teză de doctorat), Suceava, 2023, p. 189.

[4] „Monitorul Oficial", nr. 132, 19 iunie 1925, p. 7098.

[5] „Universul, an XIX, nr. 328, 1 decembrie 1901, p. 2.

[6] „Universul", an XXIV, nr. 190, 14 iulie 1906, p. 2.

https://biblioteca-digitala.ro

Penitenciarul Pângărați a fost vizitat, în ziua de 29 august 1909, de către mitropolitul Moldovei, Pimen Georgescu, însoțit de către Crivăț, prefectul județului, preotul C. Mătase, protoiereul de Neamț și comandantul Legiunii de jandarmi rurali. La sosire a fost întâmpinat de către inspectorul inchisorilor, Moscu, directorul, ofițerul de serviciu și trupa de pază. După o scurtă rugăciune în capela penitenciarului, a vorbit celor 290 de condamnați adunați în curte „în mijlocul unei tăceri mormântale, întrerupte din când în când de zăngănitul fiarelor, a avut loc o zguduitoare priveliște. Cuvântarea înaltului Prelat produsese o mişcare atât de puternică în inimile împietrite ale acelora deprinşi altă dată a săvârşi crime, încât tăcerea de până acum, se schimbă într-un plâns a tuturora şi chiar cei de faţă n-au putut a-şi stăpâni lăcrimile. În cuvântul său, mitropolitul a arătat că „N-am venit aici spre a vă mustra pentru faptele rele, pe care le-ați săvârşit, ci pentru a vă povățui ca prin pocăință, să căpătați de la Dumnezeu iertare; iar prin o bună purtare să căpătați şi de la societatea pe care ați amărât-o, milă şi compătimire; căci, orice mustrare v-ar face cineva, tot este mai mică decât nenorocirea în care vă găsiți aruncați aici între aceste ziduri umede, care vă strâng şi mucezesc împreună cu voi. Departe de soțiile voastre, de copii, prieteni şi de toți acei cu care erați deprinşi a vă întâlni, aicea nu-i mai vedeți; căci pentru fără de legile ce ați săvârşit societatea, cu dreptul v-a despărțit de ea şi v-a trimis în acest loc de osândă, spre a vă lua cuvenita pedeapsă". La sfârşitul acestei cuvântări, a avut loc o scenă plină de dramatism, descrisă de către autorul ştirii, preotul C. Mătase: „un condamnat, târându-se pe genunchi eşi din rândul celorlalți şi cu lacrămi rugă pe I. P. S. Mitropolit spre a-i mijloci grațierea de la Majestatea Sa Regele, pentru ca liber să se poată reîntoarce la casa sa. Aceasta era Serghievici, criminalul de la Iaşi, care acum câțiva ani şi-a ucis soția"[7].

Despre alipirea schitului la Mănăstirea Secu, informa ziarul „Viitorul", în numărul său din 21 iunie 1925[8]. Situația incertă în care se afla schitul, trecut sub ascultarea mănăstirii Secu doar pe hârtie, nu și faptic, era prezentată și în ziarul „Opinia" din 5 mai 1928. În material se arată că, „încă din anul 1872, Mănăstirea Secu din jud. Neamț[9] a cedat Ministerului de Interne, Schitul Pângărați, pentru un penetenciar care a funcționat în acel schit până la 1918. În 1918 Ministerul de Interne a cedat schitul Pângărați, Societății pentru profilaxia tuberculozei. Văzând situațiunea în care se află vechiul schit Pângărați, Mănăstirea Secu a cerut ca acest schit să i se restitue. Mitropolia a aprobat această cerere, şi în consecință mânăstirea Secu va deschide proces de revendicare Ministerului Sănătății Publice"[10].

Situația acestui schit era pe larg prezentată pe prima pagină a ziarului „Cuvântul", din 16 august 1930. Sub titlul *Pe ce mâni ajung unele mănăstiri,* semnatarul articolului deplângea starea acestui aşezământ monahal. „În anul 1872, ministerul de interne a cerut Mitropoliei

---

[7] „Amvonul", an XII, nr. 7, 1 octombrie 1909, p. 215-216.

[8] „Viitorul", an XVIII, nr. 5187, 21 iunie 1925, p. 4.

[9] Mitropolia Moldovei şi Sucevei a fost de acord ca aici să se instaleze un penitenciar iar obştea să fie mutată la schitul Tarcău, informația redată aici de ziarist a fost una eronată (SJAN Neamț, fond Mănăstirea Secu, 4/1935, f. 167).

[10] „Opinia", an XXIV, nr. 6288, 5 mai 1928, p. 2.

https://biblioteca-digitala.ro

de la Iaşi învoirea ca să poată adăposti în încăperile mănăstirii un număr de întemniţaţi. De la secularizare, numărul călugărilor scăzuse şi multe încăperi erau goale. Mitropolia a învoit, bine înţeles, rămânând tot ea cea care să dispue de întrebuinţarea bunurilor mănăstirii. Dovadă e faptul că la 1912, desfiinţându-se închisoarea, ministerul de interne n-a mai exercitat niciun fel de proprietate şi chiliile au rămas iar la dispoziţiunea Mitropoliei. În timpul războiului, s-a înfiinţat aici spital militar. Încetând războiul, a rămas aici spital pentru ofticoşi. Fiind însă prea aproape de sat, s-a socotit că nu e potrivit un astfel de spital lângă locuinţele sătenilor. De aceia, în anul 1923, spitalul acesta s-a mutat la Bisericani, unde se află şi acum, sub privegherea Ministerului sănătăţii şi a Societăţii pentru profilaxia tuberculozei. El se află în bună stare acolo, la loc potrivit, izolat, şi funcţionează cum se cade. Dar iată că domnii de la Bisericani, dacă au fost odată la Pângăraţi, nu vor să lase din mână stăpânirea pe care o exercitau odată acolo. Mănăstirea, rămasă acum singură în casa ei, după ce a adăpostit atâtea aşezăminte sociale, în loc să primească mulţumirea pentru jertfa pe care a făcut-o, vede că şi-a luat stăpân pe cap. Şi ce e mai mult, acum mai mare în mânăstire este o cocoană. Totuşi, autoritatea administrativă bisericească şi-a arătat dreptul ei de stăpânire, care însă nu are nici o urmare. În adevăr, în anul 1924, îndată după mutarea spitalului la Bisericani, Ministerul Cultelor, văzând că mănăstirea acum e slobodă, a voit a înfiinţa din nou în ea obşte de călugări. Pentru aceasta a alipit-o, ca administrare, la mănăstirea Secu, prin Decretul regal No. 3175 din 1925, iar prin ordinul Mitropoliei de la Iaşi, a fost numit şi un preot îngrijitor al mănăstirii. Urma ca mănăstirea să-şi ia fiinţa de mai înainte, după cei îngăduise ca alte aşezăminte să se sălăşluiască în sânul ei. Autoritatea bisericească însă n-a păşit mai viu pentru îndeplinirea măsurilor ei, şi azi, în mânăstire, grădina ei e stăpânită de organele spitalului. Această grădină e arendată de autoritatea spitalului când la unul, când la altul, fără ca spitalul să aibă vreun drept de proprietate aci. Abia s-a înfiinţat din 1919 şi acum face pe stăpânul în mânăstire. Aşa cu grădina. Dar tot aşa şi cu toate clădirile mănăstirii. Ele stau închise, fără nici o întrebuinţare şi sunt expuse ruinei, pe când preotul îngrijitor locueşte într'o cămăruţă dosnică şi umedă, ca un biet tolerat"[11].

Acum, lucrul ciudat este că aceste clădiri sunt puse sub paza unei cocoane care locueşte în mânăstire, însărcinată ca atare de autoritatea spitalului, ca să păzească, ce ?, încheia ironic semnatarul materialului, arhimandritul Scriban.

Despre hramul bisericii schitului la 26 octombrie, anunţa preotul Ilarie Lupaşcu în revista „Oastea Domnului", invitând „fraţii ostaşi din împrejurimile judeţului Neamţ şi din depărtări" pentru a fi prezenţi la adunarea prilejuită de hramul bisericii[12].

O descriere a schitului este prezentată în ziarul „Universul", din 26 iunie 1933, în notele de călătorie ale lui Mihai Tican. Vizitând ţinutul Neamţului acesta ajunge şi la Pângăraţi, „luminoasă mănăstire, ctitoria lui Alexandru Lăpuşneanu, unde se aflau două biserici suprapuse, ceea ce constituie o raritate. Biserica avea o tainiţă mare, unde se păstrau

[11] „Cuvântul", an VI, nr. 1901, 16 august 1930, p. 1.
[12] „Oastea Domnului", an III, nr. 39, 25 septembrie 1932, p. 2.

https://biblioteca-digitala.ro

lucrurile scumpe în vreme de primejdie. Această tainiță a fost transformată, la începutul secolului trecut, într-altă biserică. În cursul timpului, La Pângărați a fost penitenciar, apoi sanatoriu de tuberculoşi, care s-a închis din lipsă de fonduri. Acum se află sub epitropia mănăstirii Secu"[13].

Tot despre situația acestui schit, monument istoric amenințat cu ruina, scria și „Universul" din 3 mai 1934 sub titlul *Un monument istoric amenințat de ruină*. Schitul era într-o stare jalnică: „Acoperişul este spart pe o mulțime de locuri şi apa, provenită din ploi şi zăpezi, ajută zilnic la putrezirea lemnăriei şi slăbirea zidurilor. Aceeaşi soartă o au şi vastele clădiri şi acarete din jur. Lumea e intrigată cum se poate tolera o asemenea neglijență, când se ştie că m-rea Pângărați are o rentă anuală de 30.000 lei, provenită de la o moşie expropriată din Basarabia. La această stare de lucruri mai ajută şi faptul că această mănăstire e pusă sub administrația mănăstirii Secu, care se găseşte la o depărtare de 70 km, logic ar fi să atrâne de m-rea Bistrița, care se află la o depărtare numai de 5 km"[14].

P. Gheorgheasa semnează, în „Universul" din 10 iunie 1936, un reportaj despre istoricul acestei mănăstiri. „Aşezată la 2 km, în stânga râului Bistrița, pe coasta dealului Păru, acoperit cu iarbă, ceea ce o face să predomine împrejurimile ca o cetățuie, vecină cu soră-sa, Bisericanii, de care e îndepărtată spre apus cu vreo 2 km şi numai la 14 km de Piatra Neamț, Pângărații este una din mănăstirile bătrâne ale Moldovei. Începuturile ei merg la anul 1432, când un călugăr evlavios, Simon, din mănăstirea vecină Bistrița, ar fi clădit o bisericuță de lemn cu câteva chilii pentru cei 3-4 părinți ce l-ar fi însoțit. Pe temeliile acestei bisericuțe, a fost clădită la 1561, biserica de zid de azi, de Alexandru Lăpuşneanu, după cum arată în cronica sa Grigore Ureche: «Şi Pângărații au zidit, mai mult de frică de cât de bună voie, că de multe ori i s-au arătat în vis sfântul mucenic Dimitrie, îngrozindu-l ca să-i facă biserică pe acel loc; deci cu osârdie şi cu nevoință s-au apucat de o au zidit» în jurul bisericii s-au clădit, atât de Lăpuşneamu cât şi de alți ctitori, chilii de piatră. Ceea ce impresionează la această mănăstire e faptul că, «se găsesc două bisericii suprapuse, ceea ce constituie o rară particularitate, pe care n-o mai găsim de cât la biserica Sf. Ioan Botezătorul din Suceava» (A. Balş). Explicația e următoarea: Sub biserica lui Lăpuşneanu se găsia o tainiță, unde în timpuri de restrişte se adăpostiau averi şi oameni. La 1806, starețul Macarie o transformă în a doua biserică. Mănăstirea Pângărați, datorită mulțimii şi tăriei chiliilor, a fost transformată, odată cu Bisericanii, în închisoare (1872-1916). După războiul de întregire, a fost instalat aici un sanatoriu de tuberculoşi, care însă s-a desființat după vreo câțiva ani de funcționare (1920-1923). Mănăstirea Pângărați n-are nici picturi şi nici odoare mai deosebite. Până într-o vreme s-au păstrat două obiecte mai de preț: portretul lui Alex. Lăpuşneanu şi un panaghier de argint, dăruit de acest Domn. Mănăstirea Pângărați se impune prin pitorescul poziției pe care e aşezată, prin liniştea ce o înconjoară, prin clima ei dulce şi prin mulțimea

[13] „Universul", an 50, nr. 171, 26 iunie 1933, p. 7.
[14] „Universul", an 51, nr. 117, 3 mai 1934, p. 6.

https://biblioteca-digitala.ro

construcțiilor ce-o străjuesc. Ar putea fi folosită pentru o instituție culturală sau de asistență socială[15].

Sub titlul *Anchetele noastre. Pe drumurile Neamțului – lăcașuri de închinăciune,* ziarul „Viitorul" din 25 decembrie 1936, publica un amplu reportaj despre mănăstirile zonei, inclusiv despre Pângărați. Despre istoricul locului, autorul materialului scrie că „această mănăstire a fost şi ea transformată o perioadă de vreme, în penitenciar. În Pângărați, ne spune Vasile Alecsandri în „O plimbare prin munți", se păstra pe vremuri un portret original al lui Alexandru Lăpuşneanu, pe care însă poetul, când a vizitat mânăstirea, nu l-a mai găsit acolo. Mânăstirea a fost înzestrată de ctitori şi de domnii de mai târziu, cu multe moşii şi s-a construit de jur împrejur – ca şi la Bisericani – un întreg şir de chilii de zid. După ce penitenciarul s-a desființat, s-a instalat aici, după răsboi, un sanatoriu de tuberculoşi, care astăzi este desființat. În timpul din urmă Pângărați, a intrat în stăpânirea unei porțiuni de pământ – în Basarabia – din o moşie de odinioară; pământul acesta îi asigură un venit îndestulător"[16].

În „Opinia" din 6 noiembrie 1936, sub titlul *Mânăstirea Pângărați-Neamț, ctitorie a lui Alexandru Vodă Lăpuşneanul a ajuns grajd de vite!* sub semnătura lui Grigore Spiru, erau prezentate concluziile raportului anchetei revizorului eparhial, preotul Emilian Vasilovschi, raport înaintat Mitropolitului Nicodim. Potrivit raportului „pretutindeni, prin curțile şi grădinile mănăstirii, domneşte o mare şi revoltătoare necurățenie, superiorul locaşului neavând nici un amestec în gospodăria lui, care şi-au asumat-o conducerea spitalului Bisericani. Peste tot locul numai băligar şi gunoiu de vite şi de păsări. Până şi în preajma uşei de intrare în biserică, hălăduiesc vite în toată libertatea, necruțând nici sfințenia bisericii voevodale. Alături, într-o curte spațioasă înconjurată de chilii vechi călugăreşti, astăzi pustii, ne-a întâmpinat zgomotos un numeros popor de păsări, într-un pitoresc amestec: curci, gâşte, rațe, găini; în dulce armonie cu porci şi purcei... Fostele chilii le-a găsit pline de băligar, unele fiind transformate în grajduri de vite. În două încăperi în care înainte vreme erau cuptoarele, a fost instalată poiata păsărilor noilor gospodări. În alte chilii am văzut aceiaş murdărie, iar prin tavanul spart cuge apa ploilor. Într-o curte, unde fusese odinioară vechea biserică mare, am văzut iarăşi pe lângă inevitabilul băligar împrăştiat darnic peste tot, şi un scrânciob chiar pe locul fostei biserici ale cărei temelii se văd şi acum. Vitele se plimbă boereşte prin toate colțurile acestui istoric aşezământ. Din cerdacul m-rei se deschide ochiului priveliştea peste zidurile înconjurătoare, unde sânt cele trei cimitire (unul al foştilor călugări, altul al deținuților morți şi al actualului sanatoriu).

Aceste cimitire n-au nici o împrejmuire; iar ce e mai mult, nu au nici o singură cruce care să însemne locul de veşnică odihnă. Peste tot dărăpănare şi pustiire, M-rea fiind amenințată şi de a se prăbuşi în vale spre prăpastie, către care este deja aplecată... Unde îți întorci privirea, vezi numai ziduri crăpate, tencuială căzută, pustiu şi jale, ca într-un castel

[15] „Universul, an 53, nr. 158, 10 iunie 1936, p. 12.
[16] „Viitorul, an XXVIII, nr. 8689, 25 decembrie 1936, p. 5.

https://biblioteca-digitala.ro

care a fost altădată măreț, dar asupra căruia păcatele şi necredința oamenilor au aruncat blestemul distrugerii... Turnul de la intrare îți atrage cel dintâi atențiunea, cu acoperişul desvelit de vânturi, ca o gură deschisă ce strigă disperată ajutor şi îndurare... Biserica, pe care bietul superior de acum, cată s-o mențină cum poate din îngrozitoarea sărăcie în care a fost adusă, abia de se mai poate păstra de pe o zi pe alta"[17].

Ca urmare a anchetei realizate de către preotul Emilian Vasilovschi, revizor eparhial al Arhiepiscopiei Iaşilor, în care era arătată „mizeria de nedescris" şi nevoia de înzestrare a acestui lăcaş, Mitropolia, prin avocatul Omer Popovici, pe baza documentelor, „a ajuns la concluzia că m-rea Pângarați ar putea intra sub directa administrare şi supraveghere a Mitropoliei şi totodată i s-ar putea reda o parte din averi". Referatul întocmit, după cum informa „Opinia" din 16 februarie 1937, a fost trimis Ministerului Cultelor. „D. ministru Victor Iamandi a promis că nu va trece mult şi odată cu punerea în drepturi a mănăstirilor moldoveneşti care au o însemnătate istorică, va reînzestra şi m-rea Pângărați de la Neamț"[18], informa același ziar.

În 1937, prin Decretul din 20 martie privind înzestrarea mănăstirilor din țară cu întinderi de păduri şi terenuri agricole, acestea primeau o serie de asemenea suprafețe. În martie 1938 au fost aduse noi modificări acestei legi, schitul Pângărați primind 500 ha de pădure[19].

Tot despre situația mănăstirii scria ziarul „Universul", în numerele sale din 16 şi 19 iulie 1939, într-un material cu titlul *Mănăstirea Pângărați, uitata şi ruinată*, sub semnătura lui Ioachim Moruzzi. După o scurtă istorie a acestui locaş, se făcea referire la Decretul Regal din 1925, prin care mănăstirea Pângărați, cu terenul pe care-l poseda, a fost cedată mănăstirei Secu. În ciuda acestui decret, mănăstirea nu a reuşit să administreze acest schit. Articolul prezenta situația schitului după 1930 arătând că „în 1934, iulie 24, s-a arătat mănăstirei Secu, de către m-rea Pângărați, că se intenționează a se dărâma clopotnița sub motiv că zidurile țin umezeală. S-a făcut cunoscut Mitropoliei, tot de către m-rea Pângărați, să intervină pentru intrarea în stăpânire a celor 34 hectare de pământ din jurul m-rei, dar care nu sunt în stăpânirea ei, ci-s stăpânite de alții. În octombrie 1934, s-a adus la cunoştința Sf. Mitropolii, profanarea şi nimicirea completă, a celor 4 cimitire din jurul m-rei, în care n-a mai rămas o singură cruce măcar. În 14 ianuarie 1935, s-a raportat sf. Mitropolii că s-au tăiat 120 copaci de pe locul m-rei; în 4 februarie 1935 s-a înaintat sf. Mitropolii un memoriu amănunțit al întregii situații a m-rei; în 23 mai 1936, s-a trimis deasemeni sf. Mitropolii un raport prin care s-a cerut a se interveni locului în drept, în sensul drepturilor m-rei Pângărați. În 14 mai 1936, s-a cerut sanatorului Bisericani situația m-rei şi administrația sanatoriului răspunde că m-rea Pângărați, cu toate clădirele şi terenurile, este proprietatea societății pentru profilaxia tuberculozei, dar nu arată pe ce bază. În 1935 se cere sf. mitropolii să revendice drepturile m-rei şi sf. mitropolie autoriză pe stareții Ghenadie şi Antipa să cerceteze actele. Mănăstirea

[17] „Opinia", an XXXII, nr. 8877, 6 noiembrie 1936, p. 1-2.
[18] „Opinia", an XXXIII, nr. 8960, 16 februarie 1937, p. 2.
[19] „Cuvântul", an XV, nr. 3190, 1 aprilie 1938, p. 9.

https://biblioteca-digitala.ro

Bistrița trimite apoi acte şi diferite adresa sf. mitropolii"[20]. Toate aceste încercări ale starețului au rămas, spune semnatarul materialului, fără nici un rezultat din cauza opoziției celor interesați. Mai mult, mănăstirii îi revenise ca despăgubire suma de 630.000 de lei, de la moșia sa, Bravicău din Basarabia, moșie redobândită la 6 mai 1924, sumă care nu a ajuns în visteria mănăstirii. Continuarea acestei investigații în numărul din 19 iulie, prezenta procesul verbal încheiat de P. C. revizor eparhial Em. Vasilovschi şi pr. Ghenad(i)e Caraza, exarh al mănăstirilor şi starețul mănăstirii Bistrița asupra situației schitului Pângărați: „Subsemnatul revizor eparhial al Sf. Mitropolii a Moldovei şi Sucevei, econ. Em. Vasilovschi, însoțit de prea cuviosul părinte arhimandrit Ghenad(i)e Caraza, starețul mânăstirei Bistrița, conformându-se înaltului ordin mitropolitan, am sosit la m-rea Pângărați din jud. Neamț, spre a face cuvenitele cercetări, în legătură cu situația jalnică ce arată a fi la acea mănăstire, d. Scarlat Orzescu, primarul comunei Pângărați, împreună cu şeful de post şi autoritățile competente şi am constatat următoarele: Toate cele arătate de sus menționații domni, ca reprezentanți ai autorității locale din Pângărați şi consemnate în procesul verbal din 30 august 1936, le-am găsit pe deplin adevărate. Într-adevăr, pretutindeni, prin curțile şi grădinile m-rei este mare şi revoltătoare necurățenie, superiorul mânăstirei neavând nici o posibilitate de a se amesteca în gospodăria generală, care şi-au asumat-o oamenii străini de această m-re, ca depinzând de conducerea spitalului, (sanatorului) Bisericani. Peste tot locul am găsit băligar şi gunoi de vite şi de păsări, mai proaspăt şi mai vechi, chiar până în preajma uşei de intrare în biserică, ca dovadă, că prin aceste curți mănăstireşti hălăduiesc vite, porci, pasări în toată libertatea, nefiind cruțată nici sfințenia lăcaşului de închinare.

Aşa am găsit şi înaintea uşei de intrare, la paraclisul din subsolul bisericei; băligar, chiar treptele pe cari cobori spre uşa paraclisului erau râmate de porci. Alături, într-o curte spațioasă, înconjurată de chilii vechi călugăreşti, astăzi pustii, ne-a întâmpinat zgomotos, un numeros popor de paseri domestice, într-un pitoresc amestec: curci, gâşte, găini... printre care în dulcea armonie cu cei din jur se preumblau porci şi purcei. Fostele chilii le-am găsit pline de băligar, unele fiind transformate în grajduri de vite, cu grămezi de gunoi. În două încăperi în care erau cuptoarele, am găsit pe lângă resturile de cuptor, păsări multe şi murdărie, aici fiind poiata păsărilor noilor gospodari. În alte chilii, iarăşi spațioase, am văzut şi urme de gunoi şi mormane de murdării într'un colț deasupra căreia, sus, tavanul era spart, lăsând apa ploilor să curgă direct înăuntru. Într-o curte ceva mai înainte, cea mai largă din toate, unde fusese odinioară biserica mare, am văzut iarăşi, pe lângă inevitabilele bălegare împrăştiate darnic peste tot, şi un scrânciob chiar pe locul fostei biserici ale cărei temelii se mai văd şi acum. Ni se comunică de către cei ce participă la anchetă că acest lucru este făcut de d. Mihai Sava, d-sa. fiind pus drept custodiu al întregei mănăstiri cu proprietățile din jur, de către d. doctor Nicolae Vlădescu, directorul sanatoriului Bisericani, al d-sale fiind şi bogatul popor de pasări, porci şi de vite care trăesc prin curțile, grădinile şi încăperile acestui aşezământ mănăstiresc, al marelui ctitor Alexandru Lăpuşneanu. [...]

[20] „Universul", an 55, nr. 190, 16 iulie 1938, p. 5.

https://biblioteca-digitala.ro

Biserica, pe care bietul superior de acum cată să o mențină cum poate, din îngrozitoarea sărăcie în care a fost redus în mijlocul acestor bogății mănăstireşti, ajunse pe mâini străine, abea se mai păstrează ca vai de ea, de pe o zi pe alta. Este însă adevărat, că în interiorul ei, biserica grație bunei îngrijiri a actualului superior, a părintelui Antipa David, am găsit-o într-o stare de curățenie şi ordine exemplară. Sunt în biserică icoane de valoare, credem mare, fiind foarte vechi. Sunt alte lucruri de seamă, ținute în bună rânduială; ne-a surprins foarte plăcut ordinea admirabilă din dulapul cu cărțile bisericeşti, (unele vechi de tot, altele în manuscrise) pe care atentul superior le-a catalogat şi etichetat, precum şi ordinea din dulapul cu veşminte şi obiecte sacre. [...]

Suntem de părere că o salvare a m-rei monument Pângărați şi a proprietăților ei nu poate fi decât prin revenirea, definitivă şi cât mai grabnică în stăpânirea tuturor bunurilor a bisericei, adică a sf. Mitropolii a Moldovei. Mai credem că despre dezastrul, căruia este expusă această prețioasă ctitorie, veche voevodală, trebuie să fie înştiințați şi onor Comisiunea Monumentelor Istorice. Revizor eparhial. (ss) pr. Econ. Em. Vasilovschi, Stareț al mănăstirei Bistrița - (ss) arhim. Ghenadie Caruza"[21].

Ca urmare a acestor materiale de presă publicate în cursul anului 1938 de către ziarul „Universul", autoritățile religioase și laice au reacționat, așa cum arată și articolul din același ziar, din 23 mai 1939, sub titlul *Cazul mănăstirei Pângărați din jud. Neamț. Un succes al „Universului" – Oficialitatea a intervenit pentru salvarea acestui monument istoric!* Articolul de mai sus prezintă reacțiile Mitropolitului Moldovei, IPS Nicodim care la cele prezentate declara: „Mănăstirea Pângărați este monument istoric şi trebue să trăiască ca mănăstire de stat şi nu sub stăpânirea particulară. Că faptele stau aşa, însuşi M. S. Regele Carol al II-lea, marele ctitor de viață nouă pe toate tărâmurile şi în special ctitorul mănăstirilor voevodale din țară, a binevoit a aproba reîmproprietărirea acestei mănăstiri cu 500 ha, pădure, chiar mai mult ca mănăstirea Bistrița, căreia i s-a acordat numai 400 ha. pădure. Din cauză că terenul din jurul mănăstirei e stăpânit de alții nici pădurea nu poate fi supravegheată și întrebuințată. Am hotărât să fac la Pângărați loc de reculegere şi odihnă pentru călugării bolnavi şi răpuşi de anii vieții – dar aştept ca să fim lăsați în pace de cei ce ne stăpânesc terenul"[22]. Mitropolitul mulțumea ziarului pentru prezentarea acestui monument. Ziarul, prin semnătura lui Ioachim Moruzzi, trăgea concluzia față de cele afirmate de mitropolit: „noi nu mai comentăm de partea cui este dreptatea dar putem spune tare şi respicat: ceia ce este azi la Pângărați e pur şi simplu „furt istoric şi profanare dureroasă".

Fusese sesizat şi Parchetul Neamț, prim procurorul acestui for, Vizante Filipescu „după minuțioase verificări de acte asupra drepturilor mănăstirei şi asupra uluitoarelor profanări, a trimis lucrările la ministerul Cultelor, Comisiunea Monumentelor Istorice, spre

[21] „Universul", an 55, nr. 193, 19 iulie 1938, p. 8; Articolul publicat în numerele din 16 și 19 iulie 1939 a fost reeditat în: Ioachim Moruzzi, *Monumente istorice din județul Neamț. Mănăstirea Pângărați, uitată și ruinată*, în „Acta Pangratia. Istorie și patrimoniu ecleziastic", nr. 1/2024, p. 331-335.

[22] „Universul", an 56, nr. 138, 23 mai 1939, p. 10.

https://biblioteca-digitala.ro

a delega un organ de control spre a se stabili odată şi definitiv asupra cui revine acest monument istoric şi a verifica ce drepturi are Soc. de profilaxie contra tuberculozei asupra terenurilor şi încăperilor mănăstirei, mănăstire care este în ruină şi sub stăpânirea d-lui dr. N. Vlădescu, directorul sanatoriului Bisericani"[23].

Concluzia ziarului „Universul" era aceia că „salvarea acestei mănăstiri, monument istoric, întemeiat din evlavia şi setea de reculegere pioasă a marilor noştri ctitori din trecut, cum şi a proprietăţilor sale va veni cât de curând, spre bucuria şi mulţumirea sufletească a tot ce este creştin în această ţară cât şi pentru memoria acelora cari au ridicat-o şi înzestrat-o"[24].

Am încercat să prezentăm, măcar o parte din ceea ce presa națională sau regională a scris despre Mănăstirea Pângărați, informații diverse, aspecte negative sau pozitive, dar și îndemnuri de a descoperi această oază de credință și cultură românească.

THE PÂNGĂRAȚI HERMITAGE ÎN THE PRESS FROM THE 1900-1939

(Abstract)

The history of the ancient Pângărați Monastery from Neamț County, an old Moldavian foundation, a center of culture and spirituality, was the subject of several press articles after the appearance of the media in the Romanian space. The press from the period 1900-1939 presented both the positive aspects, real travelogues and invitations to visit and discover this holy place, as well as the less pleasant aspects, the pitiful state in which it was after 1918 and the efforts to take it over by Secu Monastery. In this article, takes shape a different history of this old monastery seen through the eyes of articles and news from the regional and national press.

[23] *Ibidem.*
[24] *Ibidem.*

https://biblioteca-digitala.ro

Mînăstirea Pângarați-Neamț
ctitorie a lui Alexandru Vodă Lăpușneanul
a ajuns grajd de vite!

Constatările părintelui revizor Emilian Vasilovschi

Mînăstirea Pângarați-Neamț este unul dintre cele mai vechi și monumentale locașuri monahale din Moldova.

Ctitorie a voevodului Alexandru Lăpușneanu locașul sfînt din județul Neamț a avut timpul lui de glorie.

Nu se știe insă din care motive Mînăstirea Pângarați a trecut sub administrație laică; și odată cu această schimbare, locașul monahal a început a-și pierde din strălucirea lui; iar în ultima vreme a ajuns într'o stare de plâns.

Cazul a fost adus la cunoștința I. P. S. Mitropolit Nicodim care a trimis în anchetă pe părintele Emilian Vasilovschi, revizor eparhial.

Asupra celor constatate la M-rea Pângarați, distinsul cleric a făcut un detailat raport pe care l-a prezentat chiriarhului Moldovei.

Părintele Vasilovschi ne-a dat și nouă o serie de informațiuni, din care reținem:

— „Pretutindeni, prin curțile și grădinile mînăstirii, domnește o mare și revoltătoare necurățenie, superiorul locașului neavînd nici un amestec în gospodăria lui, care și-au asumat-o conducerea spitalului Bisericani. Peste tot locul nnmai băligar și gunoiu de vite și de păsări.

Până și în preajma ușei de intrare în biserică, hălăduesc vite în toată libertatea, necruțând nici sfințenia bisericii voevodale.

Alături, într'o curte spațioasă înconjurată de chilii vechi călugărești, astăzi pustii, ne-a întîmpinat zgomotos un numeros popor de păsări, într'un pitoresc amestec: curci, gâște, rațe, găini; în dulce armonie cu porci și purcei...

Fostele chilii le-am găsit pline de băligar, *unele fiind transformate în grajduri de vite.*

În două încăperi în care înainte vreme erau cuptoarele, a fost instalată poiata păsărilor noilor gospodări.

În alte chilii am văzut aceiași murdărie, iar prin tavanul spart cuge apa ploilor.

Într'o curte, unde fusese odinioară vechea biserică mare, am văzut iarăși pe lângă inevitabilul băligar împrăștiat darnic peste tot, și un scrânciob chiar pe locul fostei bisericii ale cărei temelii se văd și acum. Vitele se plimbă boerește prin toate colțurile acestui istoric așezământ.

Din cerdacul M-rei se deschide ochiului priveliștea peste zidurile înconjurătoare, unde sînt cele trei cimitire (unul al

(Continuarea în pagina 2-a)

„Opinia”, 6 noiembrie 1936

Cazul schitului Pângarați

Încă din anul 1872, Mînăstirea Secu din jud. Neamț a cedat Ministerului de Interne, Schitul Pângarați, pentru un penetenciar care a funcționat în acel schit până la 1918.

În 1918 Ministerul de Interne a cedat schitul Pângarați, soc. pentru profilaxia tuberculozei.

Văzând situațiunea în care se află vechiul schit Pângarați, Mînăstirea Secu a cerut ca acest schit să i se restitue. Mitropolia a aprobat această cerere, și în consecință mînăstirea Secu va deschide proces de revendicare, Ministerului sănătății publice.

„Opinia”, 5 mai 1928

Monumentele istorice din județul Neamț

xx

Mînăstirea Pângarați, uitată și ruinată

I

O parte din turnul clopotniței în paragină

Piatra Neamț, 9 Iulie

Ne va ocupa în primul rînd de jalnica situație a mînăstirii sf. mitropolie autoriză pe stareții Ghenadie și Antipa să cerceteze actele. Mînăstirea Bistrița trimite apoi acte și diferite adresa sf. mitropolii.

Toată această strădanie, în special a starețului Antipa David, a rămas absolut fără nici un rezultat, din cauza opoziției celor interesați.

Mai adăugăm că odată cu alipirea Basarabiei la patria mumă, m-rea Pângarați 4-a mai venit și suma de 630.000 lei, depusă cu 5% venit, dela moșia sa avută pe vremuri la Brănișcu, luată în primire la 6 Mai 1924 de starețul Antipa.

Vom arăta în numerele viitoare că nici de această sumă nu s'a servit m-rea Pângarați, și nici vre-o altă îmbunătățire n'a intervenit în situația ei. Iar pentru a dovedi și mai mult și fără putere de desmințire constatările noastre, pe bază de documente și afirmațiile în ce privește dosarul și profanarea dela m-rea Pângarați vom reproduce și câteva clipete, luate la fata locului.

IOACHIM MORUZZI

„Universul”, 16 iulie 1938

Cazul mânăstirei Pângărați din jud. Neamț

Un succes al „Universului”.— Oficialitatea a intervenit pentru salvarea acestui monument istoric

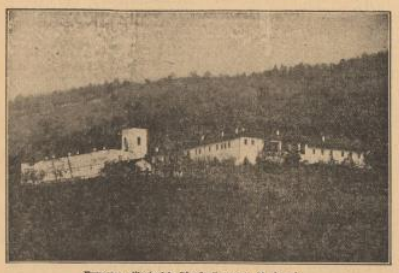

Frumoasa ctitorie dela Pângărați, acum 20 de ani

P.-Neamț, 19 Mai

Mînăstirea Pângărați este așezată pe coasta munteului Pârn, mergînd spre sud cu satul Pângărați, la apus cu munțele Bistrița și satul pârnului Pângărați. La hotarul, pe acest loc, luați din timpul lui Ștefan Voevod (1432), fiul lui Alex. cel Bun, s'a zidit dela mînăstirea Bistrița un metoh cu biserică de Sfântul și a hărzit o mînăstire care 1-a purtat numele Sfântul de atunci.

La 1491, acest sfântaș cu bani dela Ștefan cel Mare zidit o biserică din lemn, cărei îi dete numele „Sf. Dumitru”. În vremea răzbelului dela Valea Albă (1490), a ars biserica de lemn, iar Sfântul cu toți călugării a trecut numai în Transylvania, la cetatea Gurgiu și s'a mutat în mînăstirea Kerțea, pînă după potolirea răzbelului. Timp de 26 de ani biserica de lemn s'a numit „Sfântul Ion Botezătorul”.

La 1526, voevodul Alex. Lăpușneanu a zidit pe locul unde a fost acea biserică, mînăstirea care se vede și astăzi. Biserica, clădită din piatră, s'a numit timp de 27 de ani „Mînăstirea lui Ștefan”, apoi a luat numele de Pângărați — după pârâul ce curge la poalele mînăstirii.

Biserica a suferit modificări în anul 1896, cînd arhimandrit Macarie a adăpat bazea de sub biserică, ce era făcută de Al. Lăpușneanu pentru păstrarea odoarelor, și a făcut un parastas, scrîut că ași e urma din iarăș dintre monumentele istorice, care are dreptul locurile strămoșești; pînă-n ziua de astăzi [illegible] dovedi; deci, bazeta cu oase

Voevodul Al. Lăpușneanu a în-

„Am hotărît ca fiu la Pângărați un loc de reculegere și odihnă pentru ostașii bolnavi și răniți de anii vieții — dar cerșit cu ei fim iarăș în pace de cei ce ne stăpînesc teritoriul.

„Adus sentiment „Universului” care a scos la iveală drepturile istorice ale acestei ctitorii voevodale și vă rog a ne da și mai departe concursul”.

Ieromonahul Antipa S. David, starețul mînăstirei Pângărați

Pînă de este de mai mic, mai nu mai cunoștim de partea cui este dreptatea, dar putem spune iarăș și noi: cela ce este azi la Pângărați e par ai stăpîn „iarăș istoric și profanare dureroasă”.

SESIZAREA PARCHETULUI

În urma campaniei noastre și a intervenției starețului Antipa David — care a fost și grăbit, i s'a luchis apa și a fost terorizat cu [illegible] ce nu pot fi puse pe hârtie, numai că pînă — a fost sesizat parchetul de Neamț.

D. prim-procuror Vlăsie Filipescu, prim Ștefănel parchetului de Neamț, a luat cauza în cercetare și poate numai datorită d-sale starețul Antipa David n'a devenit din agnț agăștiș la tentative [illegible], în acestea.

După mărturiile semnate de sora surpa, dregătorilor mînăstirei și surpa ucenicelor profesorii, d. prim-procuror Vlăsie Filipescu a trimes lucrarile la ministerul Cultelor. Curînd-atîma Monumentelor Istorice, apre a delega un organ de control spre a se stabili odată și definitiv surpa cui revine acest monument istoric și a verifica cu drepturi ale sor, de profilaxie contra tuberculozei, acuzarea terorizărilor și trăcăgerilor mînăstirei, mînăstirea care este în ruină și nîn sălăș-nirea d-lui dr. N. Vlădescu, directorul sanatoriului Bistrița?

Credem că mărturia acestui mînăstiri, monument istoric — interesînd din evlavia și ceea de recunoștință pioasă a mortilor noștri eitori din trecut —, cum și a proprietăților ale ce vrea ale de curînd, spre bucuria și mulțumirea cetățeanii a tot ce este creștin. În ceasăla lucrăș rîd și pentru numerele scrîsă cari au răsîcîn-o și trecut-o.

Ioachim Mărcuț

„Universul”, 23 mai 1939

https://biblioteca-digitala.ro

UN POPAS LA MĂNĂSTIREA PÂNGĂRAȚI. FILE DIN ISTORIA FAMILIEI PALADE

Ana CIORNEI[1]

***Cuvinte cheie**: Grigore Palade, familie, director, penitenciar, mănăstirea Pângărați*
***Keywords**: Grigore Palade, family, director, penitentiary, Pângărați monastery*

Grigore Palade s-a născut în 1865 la Târgu Ocna. Tatăl său, Constantin, descindea dintr-o veche familie de origine greacă. Bunicul său, spătarul Constantin Palade, a fost căsătorit cu Ilinca Racoviță, fiica Anastasiei Racoviță. În 1803, Ilinca a moștenit de la mama sa moșia Grozești, fapt menționat în *Condica liuzilor*. În timpul vieții sale, Ilinca Racoviță a făcut un act de danie, lăsând Mănăstirii Răducanu din Târgu Ocna, moșia sa, Prăjești[2].

Familia a continuat să aibă o situație materială bună și de-a lungul secolului al XIX-lea, fapt ce a permis lui Constantin Palade să asigure o educație aleasă celor trei fii: Grigore, care a ales cariera militară, Titi, care a fost magistrat și Toma, conductor arhitect. Dintre toți, mezinul Toma a rămas să locuiască la Târgu Ocna, în casele părintești, până la sfârșitul vieții sale, în 1965. În fiecare vară, frații, copiii lor și nepoții se reuneau la Târgu Ocna, așa cum se poate vedea dintr-o fotografie de familie din anul 1926, în care apare și Grigore Palade (**Fig. 1**). De sărbători familia se reunea la Iași, în casa de pe strada Nicu Gane, care aparținea fiicei celei mari, Alexandrina (medic), căsătorită cu doctorul Gheorghe Năstase.

Elena, soția lui Grigore Palade, s-a născut în 1865 la Moinești și era fiica Rariței și a preotului Vasile Antohi, care a slujit la Biserica „Sf. Gheorghe" din localitate. Vasile Antohi era a V-a generație de preoți din familie, descendenți ai preotului Gheorghe Negrilă din Râmnicu Sărat[3]. Elena (**Fig. 2**) a avut trei surori și doi frați. Frații Alexandru și Gheorghe, la rândul lor, au fost și ei preoți. Fratele mai mare, Alexandru Antohi, a fost preot iconom stavrofor, protoiereu onorific și a slujit la Biserica „Sfinții Voievozi" din Lucăcești. În anul 1939 a publicat *Monografia parohiei și comunei Lucăcești, jud. Bacău* (**Fig. 3**) în care a inserat și arborele genealogic al familiei, pe care, după mărturia sa, l-a scris „după tradiția culeasă de la tatăl meu și alți bătrâni din târgul Moinești, ca Spiridon Antohi, fost cântăreț la parohia Lucăcești"[4].

---

[1] Profesor pensionar, IAȘI.
[2] Florin Marinescu, *Arhiva Sfintei Mănăstiri Iliron de la Muntele Athos*, tom. I, p. 430-431.
[3] Alexandru Antohi, *Monografia parohiei și comunei Lucăcești, jud. Bacău*, 1939, p. 12-13.
[4] *Ibidem*, p. 13.

https://biblioteca-digitala.ro

În martie 1905 Grigore Palade era numit ca director clasa a II-a în serviciul închisorilor centrale și numit să administreze închisoarea Pângărați, înlocuindu-l pe Gh. Cârceanu, transferat la închisoarea Slănic[5]. A condus penitenciarul timp de aproape șapte ani după care, în decembrie 1911, a fost transferat ca director clasa I la închisoarea de la Galați[6].

Anul 1905 se anunța a fi un an bun pentru Grigore Palade și familia sa. Mai întâi, pentru că această numire avea să-i asigure, din punct de vedere profesional, stabilitate pe post, după o perioadă de repetate mutări și peregrinări legate de obligațiile sale ca funcționar în administrația închisorilor din Regatul României. În al doilea rând, se putea dedica mai mult familiei și educației copiilor. Avea 39 de ani, era căsătorit de mai bine de 15 ani cu Elena, fiica preotului Vasile Antohi din Moinești, avea cinci copii și soția sa era însărcinată cu al șaselea prunc.

Soții Palade erau preocupați de viitorul copiilor, mai ales că trei dintre ei ajunseseră la vârsta școlarității: Alexandrina, născută în 1890, Ioan, în 1894 și Emil, în 1897. Peste câteva luni, la 9 octombrie 1905, s-a născut Constanța. Doi ani mai târziu va veni pe lume și al șaptelea copil, Dumitru.

Alexandrina a făcut clasele primare la Târgu Ocna și în anul școlar 1905-1906 era înscrisă la Liceul „Șeșefschi" la București, o instituție particulară școlară cu internat. Ioan terminase clasele primare și era în Gimnaziu la Târgu Ocna, unde rămăsese și Emil, care abia începuse clasele primare. Erau în grija lui Toma, fratele lui Grigore Palade.

La Pângărați s-au mutat cu copiii mai mici: Mariana, născută în 1901 și Vasile, născut în 1903. În 1905 s-a născut Constanța, așa cum reiese din *Actul de naștere* nr. 105 eliberat de Primăria comunei Pângărați, Plasa Tarcău, semnat de primarul I. Șova și secretarul A. P. Tincu. Martori au fost doi prieteni ai familiei, Neculai Ioachimescu, căpitan în vârstă de 35 de ani, domiciliat în orașul Roman și Neculai Antoniu, în vârstă de 30 de ani, de profesie funcționar, domiciliat în comuna Pângărați.

Într-o fotografie, datată 1910, îi vedem pe cei patru copii: Mariana, Vasile, Constanța și Dumitru, împreună cu Elena Palade și guvernanta copiilor (**Fig. 2**).

În anul 1910 Alexandrina, fiica cea mare, în vârstă de 20 de ani, era deja studentă a Facultății de Medicină din Iași și meditatoare la Institutul de Domnișoare „Humpel", unde i se asigura locuință și masă. Ioan Palade era elev al Școlii Militare de Infanterie, iar Emil era în ultimele clase de liceu.

În anul următor, luna decembrie, Grigore Palade este transferat la Galați, în locul său fiind numit I. Antoniu, fost grefier contabil la Pângărați, înaintat director clasa a II-a.

Mănăstirea Pângărați, ctitorie voievodală, s-a construit pe locul unui vechi schit, pe un platou mai ridicat al malului pârâului Pângărați, într-un loc retras, greu accesibil,

[5] „Monitorul Oficial", 4 martie 1905, p. 10107.
[6] „Dimineața", 22 decembrie 1911.

https://biblioteca-digitala.ro

înconjurat de păduri de brad și fag și departe de orice așezare. Locul a fost ales pe la 1430, de sihastrul Simeon, retras cu câțiva călugări, de la mănăstirea Bistrița.

Biserica din piatră, clopotnița și chiliile au fost construite ulterior și au rezistat vremii prin daniile domnilor Moldovei. În perioada 1850-1860, prin strădania egumenului Varnava, a fost ridicat ansamblul de clădiri care s-a păstrat până astăzi.

Din anul 1872 în clădirile aparținând Mănăstirii Pângărați a funcționat închisoarea. În acel an Mitropolia Moldovei și Sucevei a acceptat cererea Ministerului de Interne ca în clădirile și hrubele mănăstirești să funcționeze o închisoare de maximă siguranță. Potrivit relatărilor Constanței Palade (căsătorită Ciornei), în biserica „Sf. Dimitrie" se țineau slujbe pentru deținuți, unii dintre ei confecționând obiecte de cult care împodobeau acest locaș și din care unele s-au păstrat. Tot Constanța, își amintea că în preajma Primului Război Mondial, deținuții confecționau muniție de război. În anul 1916, deținuții au fost evacuați și în Pângărați a funcționat un Spital Militar Zonal, transformat, după 1918, în sanatoriu condus de Societatea pentru Profilaxia Tuberculozei și Asistența Tuberculoșilor săraci din România, sub înaltul patronaj al Reginei Maria.

În jurnalul său, „Povestea vieții mele", Regina Maria își amintește de anul 1918 petrecut la Bicaz – Neamț. Există multe pasaje de adâncă afecțiune pentru oamenii acestor locuri, cu care Regina a petrecut clipe de neuitat, de adâncă și adevărată trăire, oameni simpli, despre care ne vorbește peste timp și cu care a legat prietenii când s-a retras la Castelul de vară de la Bicaz, pe atunci parte a Domeniului Coroanei, azi Primăria orașului Bicaz. Relevante sunt câteva fragmente din jurnal, pe care le redăm în continuare.

„Ca să-mi potolesc neastâmpărul, mă tot duc printre săraci să le împart provizii... M-am dus, de asemenea, la Pângărați să-mi iau rămas bun de la un băiețel tuberculos și trist, aflat la spital, care făcea mai mulți kilometri pe jos ca să vadă pe «Mama-Regina». Mă duc pe rând, pe la fiecare, să-mi iau rămas bun de la toți smeriții mei prieteni, iar ei își revarsă asupra mea binecuvântările lor.

(Bicaz, sâmbătă, 27 octombrie/9 noiembrie 1918)[7]".

Constanța Palade a păstrat și ea multe din amintirile momentelor trăite la Pângărați, deși avea doar 6 ani când a părăsit acele locuri. În momentul nașterii sale, domeniul mănăstiresc se întindea până departe, dincolo de apa Bistriței, cât se vedea cu ochiul liber, până la munții împăduriți. Tatăl său era un pasionat și iscusit vânător, mereu însoțit de câinele său preferat, Pax (**Fig. 4**). De multe ori îi erau alături, la partide de vânătoare, prietenii veniți anume, căci pădurea era bogată în fauna cinegetică.

Vara mai ales, o parte din deținuți, sub pază și supravegheați, coseau și adunau fânul sau plecau să lucreze fie la pietruirea drumurilor rupte de ape, fie pe parcelele cultivate .

De multe ori tatăl Constanței, Grigore Palade, pleca în inspecție, pe bicicletă, spre locurile unde lucrau deținuți. Trecea podul de peste apa Bistriței, un pod de lemn nu prea

[7] Maria, Regina României, *Povestea vieții mele,* vol. III, Editura Eminescu, București, 1991, p. 434-435, 462, 476.

https://biblioteca-digitala.ro

lat, cât să treacă o căruță trasă de un cal. Uneori, copiilor li se permitea să se suie în șaretă, alături de vizitiu, la ora amiezii, când li se ducea deținuților prânzul. Era un atelaj ușor, tras de un cal alb, un fel de cabrioletă. Ca prin minune am găsit, între fotografiile de familie rămase de la soacra mea, Constanța Ciornei, fotografia acestui atelaj, datată: 1908, iulie 24 (**Fig. 5**). Nu știu să mi se fi povestit despre vreo amintire care i-a tulburat copilăria la Pângărați. Nu toți deținuții erau periculoși, iar cei cărora li se permitea să iasă la lucru, sub pază, apreciau acest fapt, ca pe o recompensă de bună purtare și probabil, chiar așa era.

Precizez că în perioada în care a fost director, Grigore Palade, ca un bun administrator și gospodar, a făcut, pe proprie cheltuială, o serie de reparații absolut necesare, nu doar la clădirea administrativă, în care locuia cu familia. A refăcut zidăria exterioară, temelia bisericii și acoperișul și a construit, în partea de vest a bisericii, o anexă din piatră, cu scară de acces la etaj. Dovada acestei ctitorii a lui Grigore Palade s-a păstrat până după 1990 pe o placă de piatră încastrată în zidul construcției, aproape de acoperiș, placă pe care era trecut numele său și anul în care s-a realizat lucrarea. După 1990, credem că din dispoziția celor care au demarat lucrările de restaurare a bisericii, placa a fost înlăturată și o vreme am văzut-o în curte, apoi ni s-a spus că se află într-o sală în care urma să fie amenajat muzeul mănăstirii. Noi, familia, am fotografiat placa, timpul a trecut și acum nu mai știm nimic despre soarta ei. În anii aceia, când ne aflam la Pângărați, mergeam adesea cu soțul meu, inginer Radu Ciornei (fiul Constanței și nepot al lui Grigore Palade) pe șantier. Formația de inginer constructor și expertiza sa în proiecte de restaurare, i-au permis lui Radu Ciornei să sesizeze pericolul prăbușirii turnului clopotniță, datorită intervențiilor făcute la fundație care-i slăbiseră rezistența. Nu a avut însă autoritatea necesară pentru ca opinia lui să fie luată în seamă. În noaptea de 11-12 iunie 1996, turnul clopotniței, monument istoric, s-a prăbușit. Noi eram în satul Oanțu, în vacanță, iar a doua zi ne-am dus să vedem cu ochii noștri dezastrul.

Dar să revenim la anul 1911, an în care Grigore Palade a fost transferat la Galați, iar soția și copiii s-au mutat la Târgu Ocna. Din câte știu, în anii care au urmat, Grigore Palade a administrat închisoarea Târgu Ocna (**Fig. 6**). În anii 1916-1918, după cum am mai menționat, în clădirea închisorii a funcționat un Spital Militar Zonal.

După război, Grigore Palade s-a transferat la Ministerul Comunicațiilor, iar înainte de pensionare a fost secretarul Gimnaziului din Târgu Ocna. Din păcate nu s-a bucurat de liniștita viață de pensionar. Copiii terminaseră studiile. Doar Dumitru avea să termine Școala Militară de la Mănăstirea Dealu în anul 1928, an în care, datorită unor afecțiuni cardiace, Grigore Palade a trecut la cele veșnice. Este înmormântat în cimitirul Bisericii Domnești Răducanu, din Târgu Ocna, în partea stângă a bisericii, pe malurile Trotușului, așa cum își dorise (**Fig. 7**).

După decesul lui Grigore Palade, soția sa, Elena, s-a mutat la Iași, la fiica sa Alexandrina Năstase, care era, deja, medic la Institutul Gregorian (azi Maternitatea Cuza-Vodă) și asistent universitar. Surorile Alexandrinei, Mariana și Constanța, erau studente la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași. Mariana Palade se va căsători cu inginerul

https://biblioteca-digitala.ro

Mihai Borcea (din Bacău), iar Constanța cu maiorul Nicolae Ciornei, profesor la Liceul Militar „General Macarovici" din Iași, director de studii până în 1947. Elena Palade a trăit până la vârsta de 91 de ani și este înmormântată în Cimitirul Eternitatea din Iași.

Acesta este firul evenimentelor prin care a trecut familia Palade, pe care am evocat-o cu firească bucurie și cu mândria de a-i fi cunoscut bine pe unii, de a le fi cunoscut altora doar traseul vieții. Pe Grigore Palade „l-am cunoscut" din cele câteva fotografii rămase din timpul șederii sale la Pângărați și din emoționantele relatări ale Constanței Palade Ciornei. Și acum am senzația că din vechile fotografii mă privește Grigore Palade, elegant, în ținuta impecabilă de serviciu, în redingotă neagră, cămașă albă și papion, cu chipiul pe cap, cu câinele său de vânătoare Pax, sau împreună cu soția sa Elena – și dânsa elegantă – într-o bluză albă de dantelă, coafată îngrijit și zâmbindu-mi discret (**Fig. 8**).

Doi oameni frumoși, la chip și suflet, doi părinți dedicați familiei, care au fost și au rămas un exemplu tipic, un model pentru România acelor vremi. Au crescut cu dragoste șapte copii, i-au ocrotit, i-au educat sănătos și temeinic, în spiritul moralei creștine, îndrumându-i spre cariere în care s-au făcut remarcați.

Am scris aceste rânduri cu gândul și, parcă la îndemnul preotului Alexandru Antohi, fratele Elenei Palade, care în *Monografia comunei Lucăcești*, din anul 1939, scria: „După legile naturale și Dumnezeiești, omul fiind muritor, ca orice ființă din lume, și dacă în timpul vieții nu scrie nimic din cele văzute și întâmpinate în viață, duce în mormânt, o dată cu el, toate aceste cunoștințe și care se uită în cel mai scurt timp"[8].

Asemenea preotului Alexandru Antohi, dar fără pretenția de a fi făcut o lucrare completă, pot afirma că am scris-o cu gândul de a cinsti memoria celor care au fost trăitori și pe acele locuri și am încercat să respect curatul adevăr.

A STOP AT THE PANGARATI MONASTERY.
PAGES FROM THE HISTORY OF THE PALADE FAMILY
(Abstract)

In 1872, the Metropolitanate of Moldavia and Suceava accepted the request of the Ministry of the Interior to operate a maximum security prison within the premises of the Pângărati monastery. From March 1905 to December 1911, Grigore Palade was the director of this prison. He lived here with his wife and children. Two of them were also born in Pângărați. The family photos and the memories of Constanța Palade (Ciornei), born on October 9, 1905, were the basis for evoking some moments in the life of the Palade family, who lived for a while in those lands with a rich history.

[8] Alexandru Antohi, *op. cit.*, p.15.

https://biblioteca-digitala.ro

Fig. 1. Familia Palade, Târgu Ocna, 1926. În centru, Elena și Grigore Palade

Fig. 2. Elena Palade cu copii și guvernanta, Pângărați, 1910

https://biblioteca-digitala.ro

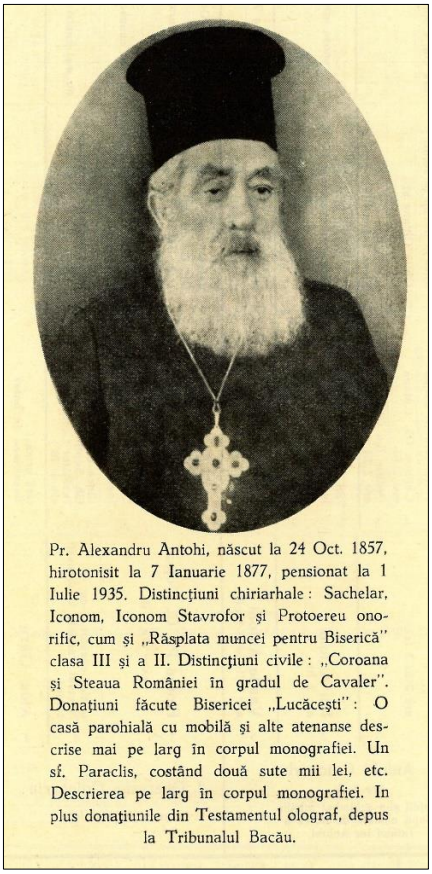

Fig. 3. Preotul Alexandru Antohi

Fig. 4. Grigore Palade, cu câinele Pax, Pângărați, 1906

https://biblioteca-digitala.ro

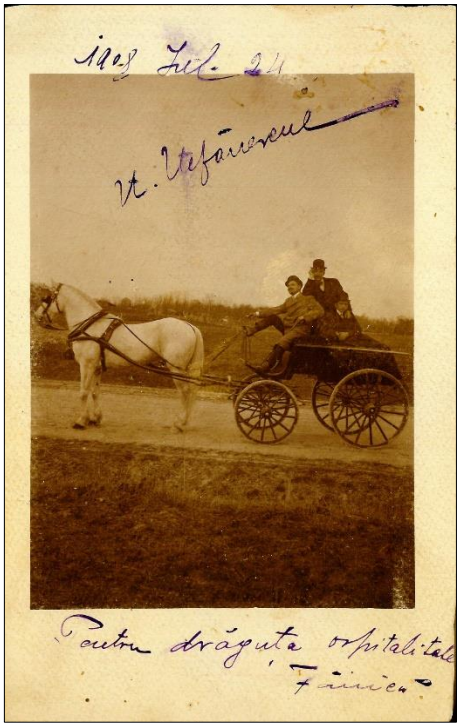

Fig. 5. Cabrioleta trasă de un cal alb, Pângărați, 1908, iulie 24

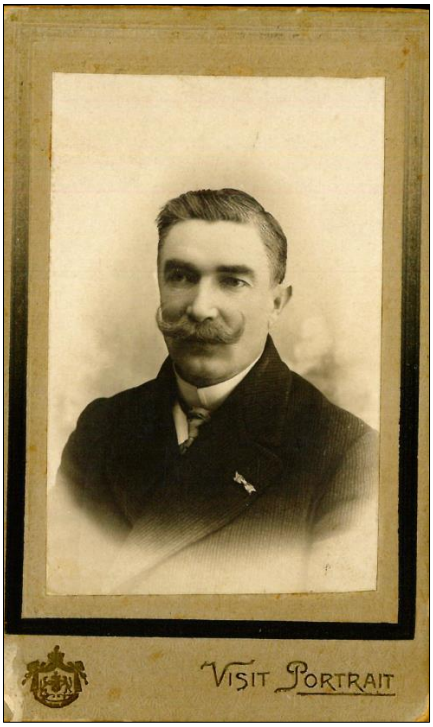

Fig. 6. Grigore Palade, Târgu Ocna, 7 februarie 1915

Fig. 7. Mormântul lui Grigore Palade, Cimitirul Bisericii Domnești Răducanu, Târgu Ocna

https://biblioteca-digitala.ro

Fig. 8. Elena și Grigore Palade, Pângărați 1907.

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

CÂTEVA REFERINȚE ISTORICE PRIVITOARE LA SATUL GLĂVĂNEȘTI (JUD. BACĂU)

Cosmin NIȚĂ[1]

Cuvinte cheie: *Glăvănești, boieri, mănăstirea Răchitoasa, vânzare, cumpărare, judecăți*

Keywords: *Glăvănești, boyars, Răchitoasa monastery, sale, purchase, trials*

Actualul sat Glăvănești este situat în comuna omonimă, din zona de S-E a județului Bacău, care este compusă din satele Frumușelu, Muncelu, Putredeni și Răzeșu. În zona actualului sat a existat probabil locuire încă din a doua jumătate a secolului XIV întrucât, la 24 iulie 1428 domnul Alexandru cel Bun i-a întărit lui Sinata și fraților lui, Toader și Berea „trei sate, unul pe Zeletin, unde este casa lui, și, pe Frumușel, unde au fost Dragoș, și, pe Tutova, unde este cneaz Ciorsac”[2]. Acest document se păstrează, în prezent, doar în copii traduse din prima jumătate a secolului XIX iar despre exemplarul original se știe că, în 1829, era în posesia răzeșilor din satul Frumușelu[3].

Vreme de aproape un secol, informațiile documentare despre această așezare lipsesc dar, în ziua de 27 iunie într-unul din anii1517-1522, Ștefan voievod a întărit Neagăi și verilor primari Iane, cu fratele lui Petre și sora lor, Leanca, copiii Banului și lui Glăvan pisar și lui Mihai, feciorii Armencii, un sat „anume Sănătești, unde au fostu casa moșului loru Sinat, de pe Zeletinu, în parte de gios, ce să numește acum Glăvănești”[4]. În urma împărțirii moșiei între urmașii lui Sinat, a rămas „în parte Neagăi și veriloru, lui Ion i Petri, și surorii lor Lencăi, feciorilor Banului, giumătate de bucată de pământu din hotarul Sănăteștilor, unde au fostu casa Sinatului, giumătate parte din gios, și moara pe Zeletinu, și iarăș(i), în parte slugii noastre, credinciosului Glăvan pisar, frățâne său Mihului, ficiorilor Armencii, au rămas cealată giumătate de sat din Glăvănești, giumătate parte din sus, și moara pe Zelitinu”[5]. În temeiul acestui document, vechea proprietate a lui Sinat a fost divizată pentru întâia dată și anume, în satele Sănătești și Glăvănești.

Satul Sănătești era amplasat în extremitatea de N a actualului sat Glăvănești, unde, la sfârșitul secolului XIX, era atestat *Iazul Sănăteștilor* și tot atunci, se amintește de niște

---

[1] Complexul Muzeal Național „Moldova” – Muzeul de Istorie a Moldovei, IAȘI.

[2] DRH, A, Moldova, I, p. 111-112, nr. 76.

[3] ANI, mss. 573 (Condica Mănăstirii Răchitoasa), f. 130.

[4] DRH, A, Moldova, IV, nr. 78, p. 130-132.

[5] *Ibidem.*

https://biblioteca-digitala.ro

ridicături de pământ pe locul unde ar fi fost satul[6]. În prezent, toponimul „La iaz" este încă folosit de către locuitorii satului[7] iar în memoria colectivă se păstrează informația conform căreia în zonă, ar fi existat și o moară pe apă[8]. În spațiul denumit „La fântâni" ar fi fost vatra inițială a satului Glăvănești, fapt verosimil întrucât în această zonă sunt multe izvoare care și, în prezent sunt parțial captate de fântâni cu cumpănă și cișmele. Această sursă de apă a putut favoriza așezarea primilor locuitori în această zonă.

La 16 martie 1528, Petru Rareș a întărit lui Glăvan pisarul, fratelui său, Mihul și surorii lor, Bolcăi, „jumătate de bucată pământ, din hotarul Săneteștilor, unde au fost casa moșului lor Sinat, la Zeletin, care acum se numește Glăvăneștii, jumătate ce din sus și mori în Zeletin"[9]. Despre cealaltă parte de sat, Sănătești, se știe că la 8 aprilie 1545, Petru Rareș a întărit lui „Ion Bănilă, frățâne-său, Dămăcuș, i Toader, i Lazor, i Nechita, i surorilor lor Sorii i Marinei" o parte din sat pe care o cumpărase cu 160 de zolți de la „Stanei i surorii sale, Sora, i fetelor lui Toader Stănilă, i nepoatei lor, Neagăi, fetei lui Mogoș"[10]. Acest moment marchează cea de-a doua divizare atestată a proprietății inițiale. Studiind documentul din 27 iunie 1517-1522, se observă că, Ion Bănilă, împreună cu frații și surorile lui, au cumpărat partea care revenea Neagăi, fata lui Ion Mogoș, și de la fetele lui Toader Stănilă, Stana și Sora. Ion Bănilă este cu siguranță unul dintre urmașii fiilor Banului, prezent în documentul emis de către Stefăniță voievod. În actul din 1517-1522 este prezentă și Neaga iar în cel din 1545 este arătată ca fiind fiica lui Ion Mogoș. Aceasta, împreună cu mătușile ei, a vândut partea ei lui Ion Bănilă. Acest Ion Bănilă ar putea fi Ion, prezent în documentul din 1517-1522, dar este puțin probabil întrucât frații consemnați aici au numele diferite față din cei prezenți în actul din 8 aprilie 1545. Cel mai probabil, acest Ion ar putea fi unul dintre urmașii fiilor Banului și anume: Ion, Petre și Leanca, trăitori pe la 1520. Această asociere are la bază numele Banul care s-a transformat în Bănilă[11]. La 8 mai 1587, Ioana Mirăneasa, fata lui Ion Plăcintă, împreună cu Vasile și Drăguțul, ginerii lui Dămăcuș[12], a cumpărat de la Roman, Ionașcu fiul lui Toader și

---

[6] Theodor N. Ciuntu, *Dicționar geografic, statistic și istoric al județului Tecuciu*, București, Stabilimentul Grafic I.V. Socecu, 1897, p. 93, 183. Se mai consemnează că satul ar fi dispărut din pricina holerei.

[7] Informație orală Niță Paraschiva.

[8] Dorinel Ichim, Constantin Popa, *Comuna Glăvănești – județul Bacău. Monografie etno-istorică*, Onești, Editura Magic Print, 2013, p. 99.

[9] DIR, XVI/1, p. 267-268, nr. 235.

[10] ANI, mss. 573 (Condica M-rii Răchitoasa), f. 117 v.

[11] Bănilă este forma de genitiv a lui Banu (*Cf.* N.A. Constantinescu, *Dicționar onomastic românesc*, București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1963, p. 190); https://dexonline.ro/definitie/Ban/definitii (accesat. 05.01.2023).

[12] Probabil fratele lui Ion Bănilă.

https://biblioteca-digitala.ro

Ionaşcu fiul Nastei, nepoții lui Ion Bănilă, a şasea parte din satul Glăvănești, cu 80 de taleri[13]. Deja se ajunge la o divizare accentuată a moșiei inițiale.

La începutul secolului XVII, marele vornic al Țării de Sus, Cârstea Ghenovici[14], a cumpărat părți din satul Glăvănești în două rânduri, conform documentelor cunoscute până în prezent. Astfel, mai întâi a cumpărat, la 3 februarie 1605, o jumătate din a treia parte de la Pintilie, fiul lui Nistor, nepotul lui Dumitru, cu suma de 80 de taleri[15] iar la 18 martie 1606, a cumpărat iarăși jumătate din a treia parte de la „Ionaşcu, feciorul lui Toader, şi cu semințiile sale lui, şi altu Ionaşcu, feciorul Nastei, şi cu semințiile lor, Roman, toți nepoții lui Ion Bănilă, precum au vândut toată parte lor şi a moşului lor a lui Ion Bănilă", pentru 40 de taleri[16]. Se poate afirma că s-a încercat o reîntregire a unei vechi stăpâniri funciare. Peste câteva decenii, la 8 martie 1636, fetele şi nepoții lui Cârstea Ghenovici şi-au împărțit proprietățile rămase din urma lui. Astfel, a treia parte din Glăvănești a revenit Schivii şi copiilor ei: Ghiune, Maria, Nastasia, Irina, Tofana şi Anisii[17], şi Anghelinei[18] şi copiilor ei: Dumitraşcu, Crăciun, Costandin, Neculai, Parvanu, Postolachi şi surorile lor, Tofana, Nastasie, Ilența/Ilinta[19] şi Mărie. Jumătate din a treia parte din sat, jumătate din iazul Rusei şi o parte din partea lui Tofan Repede au ajuns în

---

[13] DRH, A, Moldova, VIII, p. 240, nr. 192.

[14] A fost căsătorit cu Anghelina, sora lui Grigorcea Crăciun, mare vornic, care era vară cu fiii lui Ion Moțoc, mare vornic, şi nepoată a soției lui Frunteş pârcălab. De-a lungul carierei a deținut mai multe dregătorii: pârcălab de Neamț (1588-1591), mare vornic al Țării de Sus (1594-1595, 1600-1607) şi mare vornic al Țării de Jos (1612-1616). A fost ctitor al Mănăstirilor Floreşti şi Grăjdeni din jud. Vaslui (Nicolae Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească şi Moldova, sec. XIV-XVII*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1971, p. 299-300; Mihai Bogdan Atanasiu, *Din lumea cronicarului Ion Neculce. Studiu prosopografic*, Iaşi, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, 2015, p. 275, 301, 305).

[15] ANI, ms. 573 (Condica M-rii Răchitoasa), f. 128 v; Petronel Zahariuc, Florin Marinescu, *Documente de la Ieremia Movilă din arhiva Mănăstirii Vatoped*, în *Movileştii. Istorie şi spiritualitate românească*, II, *Ieremia Movilă. Domnul. Familia. Epoca*, editori Ştefan S. Gorovei, Maria Magdalena Székely, carte tipărită cu binecuvântarea Înalt Prea Sfințitului Pimen, Arhiepiscop al Sucevei şi Rădăuților, Sfânta Mănăstire Sucevița, 2006, p. 310, nr. 18 (rezumat după orig.).

[16] ANI, ms. 573 (Condica M-rii Răchitoasa), f. 128; Petronel Zahariuc, Florin Marinescu, *op. cit.*, p. 312, nr. 24 (rezumat după orig.).

[17] Schiva a fost căsătorită cu Dabija, atestat în 1626 ca mare paharnic. Au avut împreună şase copiii: Nastasia = Ionaşco Cârjeu; Gheone; Maria = P. Bogdan; Anisia, al cărui fiu era „frate" cu Constantin Cantemir; Irina = Mârza şi Tofana = Adam căpitan (Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, p. 393).

[18] Anghelina a fost căsătorită cu starostele Vasile Bujoreanu. Un descendent al acestora a fost Pavel Bujoreanu (fost sluger – 1684, mare jitnicer – 1686, mare sluger - 1686) (Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, p. 300, 361-362).

[19] Despre Ilinta se ştie ca a fost căsătorită cu Boja căpitan şi au avut o fiică, Ruxandra (Mihai Bogdan Atanasiu, *op. cit.*, p. 148).

https://biblioteca-digitala.ro

posesia Nastasiei, fiica Schivei, care, la 1 aprilie 1664, le vinde lui Statie[20]. Nastasia, împreună cu soțul ei, mai cumpărase o parte din moșia satului de la un anume Vasile, fiul lui Dănau[21], parte care a fost vândută tot lui Statie. Un alt nepot al lui Cârstea Ghenovici, Ionașco, fiul lui Toderașcu cămărașul, intrase în posesia unor părți de sat ce aparținuseră lui Tofan Repede și Dănău, pe care, la 29 octombrie 1657 le-a vândut lui Gheorghiță Boul biv cupar[22].

În timpul domniei lui Vasile Lupu, în Moldova s-au așezat mai mulți greci dintre care putem să-l amintim pe Statie/Stamate Hiotul – Sacazlău, originar din satul „Porațe", venit în țară ca negustor. Între timp, situația lui financiară a devenit una foarte bună iar în anul 1647 s-a căsătorit cu Tudosca, fiica lui Dumitrașcu Boul[23] care era soră cu Gheorghiță Boul[24] și vară cu Safta, doamna lui Gheorghe Ștefan[25]. Astfel, prima tranzacție prin care Statie a cumpărat părți din Glăvănești a avut loc la 27 martie 1645, când Ștefan, Luca și Dobratie, feciorii Mușei a lui Penteleiu, au vândut lui Statie vameșul, pentru 7 galbeni, a patra parte „satu, din cămpu, din pădure și cu loc de prisacă și cu vad de moară"[26]. În acest caz, se presupune că Penteleiu este aceeași persoană cu Pintilie prezent în actul din 3 februarie 1605. Este posibil ca traducătorul/copistul să fi transcris greșit numele Pintilie.

Tot Statie a cumpărat, între 1649-1654, de la Tofan și Luca, împreună cu frații săi, Dorofie și Ion, părți din satul Glăvănești, și anume: „despre răsărit a patra parte iar despre apus, a triia parte, cu vatra de sat și cu vad de moară cu aoș de fănu, de amăndoâ părțile și loc de prisacă" pentru suma de 14 ughi[27].

O altă vânzare a fost prilejuită în perioada 1 septembrie 1648 – 31 august 1649 când Candachia cu fiul său, Ștefan, au dat lui Samsonel „din vatra satului un bătrân cu pomăt, cu loc de pământuri, cu loc de fănu și de prisacă" pentru că acesta a plătit răscumpărarea lui Ștefan „i-au dat un cal și l-au scos din temnițe"[28]. Ulterior, sluga lui Isar, cândva între lunile septembrie – decembrie 1657, a vândut părțile primite de la Candachia, lui Gheorghiță Boul pentru suma de 64 lei[29]. Gheorghiță Boul a mai cumpărat,

---

[20] ANI, mss. 573 (Condica M-rii Răchitoasa), f. 124v.
[21] *Ibidem*, f. 128 v.
[22] *Ibidem*, f. 124 v.
[23] Mihai Bogdan Atanasiu, *op. cit.*, p. 39, Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, p. 406-407.
[24] Petronel Zahariuc, *Țara Moldovei în vremea lui Gheorghe Ștefan voievod (1653-1658)*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza", 2003, p. 464.
[25] Mihai Bogdan Atanasiu, *op. cit.*, p. 39. Statie a deținut mai multe ranguri la curtea domnilor Țării Moldovei și anume: mare vameș (18 sept. 1644), vistiernic III (4 mai 1646 – 14 aug. 1648), vistiernic II (22 febr. 1649 – 18 febr. 1652, iunie 1658), mare sluger (15 iunie 1659 – 21 ian 1663), mare jitnicer (24 iulie 1660 – 20 aprilie 1661), mare sluger (27 ian. 1664), mare clucer (7 martie – 1 sept. 1667, 10 febr. – 27 iun. 1669) (Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, p. 442).
[26] ANI, mss. 573 (Condica Mănăstirii Răchitoasa), f. 123.
[27] *Ibidem*, f. 125.
[28] *Ibidem*, f. 123.
[29] *Ibidem*, f. 123v-124.

https://biblioteca-digitala.ro

la 29 octombrie 1657, de la Ionașco, fiul lui Toderașcu cămărașul, nepotul lui Cârstea vornic, părțile de sat cumpărate de la Tofan Repede și Dănău pentru 15 ughi[30]. Părțile de sat cumpărate de Gheorghiță Boul au fost hotărnicite după 1 iulie 1660, când Ștefăniță Lupu a poruncit slugilor sale, Machidon și Iorga, fost stolnic, să meargă „la <sat> la Benești și la sat la Glăvănești și să strângeți oameni buni și bătrâni, din sus și din gios, și să aliageți toate cumpărăturile și moșiile ce va avia și sluga noastră, Ghiorghiță ci-au fost cupar”[31]. Se pare că a avut loc o încălcare de hotar al celui cărui i se alege partea. Este o reflexie a deselor vânzări și a fărâmițării. Gheorghiță Boul a vândut, la 27 februarie 1663, toate părțile cumpărate de el lui Statie postelnicul și soției sale, Tudosca[32]. Această vânzare s-a făcut în familie deoarece soția lui Statie, Tudosca era soră cu Gheorghiță Boul[33], prioritatea în cumpărarea unui bun avându-o membrii familiei, conform statornicului drept de preemțiune.

În aceeași perioadă, Nastasia, fiica Schivei, nepoată a lui Cârstea Ghenovici, vornicul, care era căsătorită cu Ivașco Cârjău, a cumpărat – înainte de 1 aprilie 1664 –, partea din Glăvănești a lui Vasile, fiul lui Dănău, „lui au vândutu toată parte tătâne său, lui Dănău, din satu din Glăvănești cu vatra de satu, cu vad de moară în Zălitin, cu săpături, cu pometu, cu delnițe de fănu, cu tot venitul”[34]. La 1 aprilie 1664, Nastasia împreună cu copii săi, Ionașcu, Pătrașcu și Anița, au vândut jumătate din a treia parte din satul Glăvănești lui Stamate pentru 60 de galbeni iar „drese ce am avut de întăritură de la Irimie Movilă v(oie)vod pre aceia din a trie parte din sat din Glăvănești giumătate încă am dat dumisale”[35]. Aceasta nu mai poseda documente pentru alte părți de moșie întrucât le pierduse „însă drese ce am avut pe aceste părți de ocenă ce scriu mai gios nu i-am dat dumisale sulgerului Statie căci că le-am pierdut”. Aceste părți fără „drese” proveneau de la Rusa, jumătate de iaz, „și parte lui Tofan Repede despre apus din vatra satului, și din țarnă, și din fânațe, și din păduri”[36]. Este posibil ca în „dresele” pierdute să fie marcată vreo sciziune între urmași.

Statie a mai cumpărat, la 10 martie 1667, de la Tănas(ă), feciorul lui Grigore din Fechitești, jumătate de bătrân, ce era tot o cumpărătură de la Tudor de Chiliiani pentru 20 de lei[37]. Înainte de moarte, la 29 ianuarie 1679, State și-a făcut testamentul, și a împărțit averea între soția lui, Cărstina, și mai mulți nepoți. Unul dintre nepoți, Dima, fiul lui Zota din Galați, deși i-a produs pagubă, anume „i-a mâncat” o sumă mare de bani, 1 500 lei, a

---

[30] *Ibidem*, f. 124 v.
[31] ANI, Mănăstirea Răchitoasa, VI/8.
[32] Idem, mss. 573 (Condica M-rii Răchitoasa), f. 124.
[33] Mihai Bogdan Atanasiu, *op. cit.*, p. 39, Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, p. 406-407; Petronel Zahariuc, *op. cit.*, p. 464.
[34] ANI, ms. 573 (Condica M-rii Răchitoasa), f. 128 v.
[35] *Ibidem*, f. 124v.
[36] *Ibidem*.
[37] *Ibidem*, f. 125.

https://biblioteca-digitala.ro

primit totuși „ca s(ă) nu hie cu blăstăm și i-am dat danie, pentru sufletul mieu, toate părțili, câte mi-au fostu de cumpărătur(ă) den selište, den Glăvănești și den Băicani, ce sântu pre apa Zeletinului, în ținutul Tecuciului, ca să-i hie direaptă moșie și cucunilor lui, în véci”[38]. Se pare că Statie a murit la scurt timp după aceasta deoarece nepotul său, în loc să păstreze părțile de sate moștenite, le-a vândut, la 18 mai 1679, lui Enache clucerul pentru „trei sute cincizăci de lei bani de argint și i-au dat lui Enache cluceriul și toate zapisăle, dresăle căte sânt de la unchiul lui, Statie”[39]. Această vânzare a fost întărită de domnul Gheorghe Duca câteva zile mai târziu, la 22 mai, în document menționându-se părțile din satul Glăvănești cumpărate de Statie de la Nastasia, nepoata lui Cărstea Ghenovici, Dumbravă, Ioana fiica lui Toader de Chilian, Rusei, Tofan Repede, Nastasia fiica lui Grigorie și părțile de la Tofan, Luca și Dobratie[40]. Se poate observa că, la momentul vânzării, cele două sate erau fără locuitori, fiind consemnate ca selişti[41].

Odată cu vânzarea lui Dima din 18 mai 1679, apare un nou personaj în rândul proprietarilor satului Glăvănești și anume Enache (Cunupi), fiul lui Eremia Cârstian și a fiicei stolnicului Dumitrașco Gheuca[42]. Eremia, tatăl lui Enache, a fost fratele lui Eustratie Dabija, domn al Țării Moldovei (1661-1665)[43]. Enache a fost căsătorit cu Safta, fiica lui Statie din a căror căsătorie au rezultat doi copii, Ilie și Apostol[44]. De-a lungul carierei sale politice a deținut mai multe ranguri: spătar II (20 aug. 1666 – 5 febr. 1667), spătar (iulie – 7 nov. 1667), paharnic II (11 iulie 1668 – 1 iun. 1670), mare clucer (10 nov. 1672 – 4 martie 1674) și clucer (28 febr. 1679)[45]. A decedat în martie 1681 fiind înmormântat la mănăstirea Răchitoasa[46]. Ilie, fiul lui Enache, a moștenit majoritatea averii de la tatăl său și a deținut importante dregătorii precum: postelnic (22 mart.1683 – 15 oct 1685), mare clucer (iun. 1686 – 15 ianuarie 1690), mare sluger (1692), ispravnic de Tutova (1693), mare stolnic (dec. 1695 – 14 sept. 1700), caimacam (sept. 1703), mare spătar (sept. 1703 – dec. 1704)[47]. Ilie Enache a rămas cunoscut în posteritate pentru rolul avut în uciderea fraților Velicico și Miron Costin la 2 decembrie 1691[48].

---

[38] Petronel Zahariuc, *Câteva testamente moldovenești din secolele XVII-XVIII*, în *SMIM*, vol. XXXIX, 2021, p. 12, 32-35, nr. 1;

[39] ANI, ms. 573 (Condica M-rii Răchitoasa), f. 125.

[40] *Ibidem*, f. 125-126.

[41] *Ibidem*, f. 125.

[42] Cătălin-Valentin David, *Eremia, fratele lui Eustratie Dabija voievod*, în „Carpica”, XXXIX, 2010, p. 136-140; Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, p. 399; I. Tanoviceanu, *Marele spătar Ilie Țifescu și omorârea lui Miron și Velișco Costin*, în *AARMSI*, XXII, 1910, p. 809.

[43] *Ibidem*.

[44] Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, p. 399; I. Tanoviceanu, *op. cit.*, p. 809. După moartea Saftei s-a căsătorit cu Anița vistierniceasa, fiica lui Dumitrașco Nacu, mare paharnic.

[45] Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, p. 399.

[46] I. Tanoviceanu, *op. cit.*, p. 812.

[47] Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, p. 399.

[48] I. Tanoviceanu, *op. cit.*, p. 807-844.

https://biblioteca-digitala.ro

Enache a cumpărat proprietăți în satul Răchitoasa începând din 23 aprilie 1677[49] pentru a ridica aici o mănăstire[50]. Prima biserică a mănăstirii a fost zidită din lemn și a purtat hramul *Adormirea Maicii Domnului*. La data de 18 martie 1681, Enache a făcut un schimb cu Episcopia Romanului pentru un loc ce avea să fie dăruit mănăstirii Răchitoasa[51] și până la 16 iunie 1681[52] acesta a decedat, iar administrarea proprietăților a revenit fiului său, Ilie. Între timp, Ilie a dăruit mănăstirii Răchitoasa, conform dorinței tatălui său, părți din satele: Răchitoasa, Răchitiș, Sparta, Cărna, Țerincute, valea Lupoaia, Glăvănești, Băicani, Motoșeni, Spria, Șendreşti, Oprişesti, Colonești, prisaca de la Cucora, prisacă la Rogojeni, loc de prisacă la Gura Boroaiei, vii la Costeşti și Dobrinești, în ținutul Tecuciului. Toate aceste proprietăți au fost întărite mănăstirii Răchitoasa la 15 octombrie 1696[53].

Construcția acestui lăcaș de cult a generat cumpărarea mai multor proprietăți pe care ctitorul avea sa le facă danie ulterior. Și satul Glăvănești din ținutul Tecuci a fost cumpărat de Enache clucerul de la nepotul lui Statie, Dima, în virtutea înrudirii prin alianță și a dreptului de preemțiune, Enache fiind căsătorit cu fiica lui Statie, Safta[54]. Practic, prin vânzarea lui Dima, satul a revenit tot în cadrul familiei. Ulterior, a ajuns în proprietatea mănăstirii Răchitoasa, pentru care, la 15 octombrie 1696, domnul Antioh Cantemir a dat un act de întărire deoarece: „iaste lor danie sfintei mănăstiri de la Enache, ce au fostu cluceru, dată de multă vreme de cându au fostu biv Enache cluceriu”[55].

Chiar dacă satul era dăruit mănăstirii și ctitorul acesteia a avut acte de întărire în cursul anului 1697 „Burciul și Ion, cumnatul Burciului, și Postolache și Grigorie Toporaru și alte sămințăi a lor” s-au judecat cu Ilie Enache arătând că o parte din satul Glăvănești le aparține astfel, „au scos ei și niște urice vechi trăgădu moșie de pe Ilinca, fata lui Ion Bănilă, care să răspunde în urice zicându ei că săntu dintr-însul”[56]. Ilie a demonstrat, pe baza uricelor primite de la urmașii lui Cârstea Ghenovoci că urmașii lui Ion Bănilă au vândut părțile lor de sat în vremea lui Ieremia Movilă[57].

---

[49] CDM, IV, p. 57, nr. 57.

[50] Despre Mănăstirea Răchitoasa a se vedea: Laurențiu Chiriac, *Monumente medievale din zona Bârladului*, ediția I, Iași, editura Kolos, 2007, p. 273-276; Idem, *Mănăstirea Răchitoasa*, în „Carpica”, XLI, 2012, p. 262-265; G. Balș, *Bisericile și mănăstirile moldovenești din veacurile al XVII-lea și al XVIII-lea*, București, Institutul de arte grafice „E. Marvan”, p. 236-237; Melchisedec Ștefănescu, *Notițe istorice și arheologice adunate de pe la 48 mănăstiri și biserici antice*, București, Tipografia Cărților Bisericești, 1885, p. 296-308.

[51] CDM, IV, p. 147, nr. 597.

[52] *Ibidem*, p. 156, nr. 641.

[53] ANI, ms. 573 (Condica M-rii Răchitoasa), f. 58-61.

[54] Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, p. 399.

[55] ANI, ms. 573 (Condica M-rii Răchitoasa), f. 126v.

[56] *Ibidem*, f. 126.

[57] *Ibidem*, f. 126: „Ilie stolnicul scos-au un ispisoc înainte divanului domnii mele de la Irimie Movila v(oie)vod, întru care scrie precum au vândut Ionașcu feciorul lui Toader și cu semințăile lui și altu

https://biblioteca-digitala.ro

În anul următor, la 20 ianuarie, Ilie Enache împreună cu fratele său, Apostol, a reconfirmat mănăstirii Răchitoasa dania satului Glăvănești[58]. După această reconfirmare, la 25 februarie 1698, mănăstirii Răchitoasa i-au fost întărite satele Glăvănești, Cârna, Sparta și Greci din ținutul Tecuciului și satul Diviceni din ținutul Tutovii[59].

În anul 1697, Ilie Enache, împreună cu soția sa, Tofana, a făcut o nouă biserică la mănăstirea Răchitoasa, din piatră, ce păstrează o inscripție cu data de 24 octombrie 1697[60].

Ctitorul, simțind că sfârșitul lui este aproape, și-a redactat testamentul, împreună cu soția sa, în care arată că: „o biserică care din munca și osteneala noastră am făcut de piatră unde dintăi și din început au descălicat și au făcut o biserică de lemnu tată mieu, Enache ce au fost clucer mare. Ac(u)mu în urma părintelui nostru, miluindu-ne Dumnezeu, noi am mai silit una pentru focul, alta pentru traiul că lemnul petrece viiața mai scurtă iar piatra viața mai lungă”[61]. Copilul său, Gavriil, a rămas conform dreptului de ctitorie „să fie slugă și paznicu bisericei”[62]. Tot aici era menționat că în caz că Gavriil va muri fără urmași toată averea urma să rămână mănăstirii Răchitoasa[63]. După moartea lui Enache avea să administreze averea lor și va purta de grijă mănăstirii Tofana care a primit ca sarcină a „istovi zidul la mănăstire [de incintă] și încă și un rându sau doaâ sau câte va pute să fie nevoitor să facă chilii de piatră”[64]. Tofana s-a îngrijit de mănăstire terminând chiliile de construit. În privința îmbogățirii patrimoniului lăcașului de cult, la 8 ianuarie 1716, în urma unei întelegeri cu Anița visterniceasa, care a fost cea de a doua soție a lui Enache clucerul, tatăl lui Ilie Enache, aceasta a dăruit mănăstirii satul Sănătești[65], în contul

---

Ionașcu, feciorul Nastei, și cu sămințăile lor, Roman, toți nepoții lui Ion Bănilă, precum au vândut toată parte(a) lor și a moșului lor, a lui Ion Bănilă, din giumătate de satu din Glăvănești a triia parte Cărstei, ce au fostu vornic mare”.

[58] *Ibidem*, f. 127.

[59] *Ibidem*, f. 127-128v.

[60] G. Balș, *Bisericile și mănăstirile moldovenești din veacurile al XVII-lea și al XVIII-lea*, București, Institut de arte grafice „E. Marvan”, 1933, p. 237.

[61] ANI, ms. 573 (Condica M-rii Răchitoasa), f. 32-32v (Copie).

[62] *Ibidem.*

[63] *Ibidem.*

[64] *Ibidem.*

[65] Într-o hotarnică din anul 1779 a moșilor Sănătești și Stănilești aflăm următoarele informații: „ ... am mers la numita moșie și am strâns pe toți răzășii și înpregiurași acei moșii și cerând să ne arăte dresi, scrisori cât și marturi a oameni bătrâni și așa cu toții fiind de față întâi mi-au arătat o hotarnică a răposatei Aniții Mitroai vornicească ce au ținut răposat Mitre vor(nic) de Țara de Gios de la vlet 7215 dec(hem)b(rie) 6 în care hotarnică arată că moșia Stănileștii și Sănătești au umblat pe 7 bătrâni anume Costandin Vechiu Dămăcuș, Nechita, Gale, Prale, Ciomârtan, Ichim și dintru acești 7 bătrâni au tras vor(niceasa) Mitroai pe zapesi de cumpărătură și de danii ci au avut trei bătrâni și a patra parte dintr-un bătrân și au rămas și răzășilor de stăpânește 3 bătrâni și 3 părți dintr-un bătrân cum și răzași de stăpânești întra-cestași chip ne-au arătat că de la hotărâtul Mitro(a)i încoaci au

https://biblioteca-digitala.ro

unei datorii care a avut-o la Ilie[66]. Anița a dăruit „acestu sat ce s-au numit mai sus anume Sănătești de la țănutul Tecuciului sfintei mănăstiri Răchitoasei, cu heleștei, cu mori gata, cu casă, cu biserică și cu tot venitul”[67]. Despre satul Sănătești s-a amintit deja că este partea de nord a moșiei Glăvănești, amplasată între actualele sate Glăvănești și Răzeșu, iar hinterlandul acestuia se învecina la N cu acela al fostului sat Băicani (de pe raza actualului sat Motoșeni) iar spre NN-V cu satul Țăpoaia, cunoscut în vechime sub numele de Stănișesti, Stănilești sau Drăgoești[68]. Anița vistierniceasa a fost fiica lui Dumitrașco Nacu, văr cu Ștefan Petriceico voievod. În perioada 1655-1676 tatăl ei a deținut rangurile de postelnic, mare jitnicer, vistiernic, mare pitar și mare paharnic[69]. A fost căsătorită cu Isar vistiernicul, Enache clucerul și cu Mitrea Apostol vornicul. Singură sau împreună cu primul ei soț, Isar, a cumpărat mai multe părți din satul Sănătești în perioada 7 mai 1680 – 19 noiembrie 1684[70]. Conform informațiilor de pe niște pietre de mormânt, s-a observat că, în biserica mănăstirii Răchitoasa au fost înmormântați Enache vel clucer, Ilie Enache împreună cu soția Tofana (+1727) și fiul, Gavril (+ 1735)[71]. Tot aici, mai exista o piatră de mormânt pe care Anița vistierniceasa a făcut-o pentru fiul ei, Irimie, în anul 7188 (1679-1680)[72].

Deși Gavriil a mai trăit până la 1735, după moartea Tofanei, rudele acestora, Iordache Cantacuzino, vel spătar, și Toader Palade, vel ban, au solicitat domnului Grigore Ghica întărirea închinării mănăstirii Răchitoasa la mănăstirea Vatoped de la muntele Athos, fapt pentru care a fost emis documentul din 8 ianuarie 1729[73]. La 10 ianuarie, reprezentații ctitorilor au emis un document prin care au anunțat această închinare la mănăstirea Vatoped pentru buna administrare: „deci și noi, neamul acum mai pre urmă, cu toți socotindu pentru mai bună stare(a) ei văzându și alte mănăstiri ce sânt închinate la Sfânta Gora <și> la Sânae, sânt schivirnisite și stare(a) lor este mai bună și celor ce le-au ziditu iaste vecinică pomenire”[74].

---

rămas stăpânitori pe acești 3 bătrâni și 3 părți dintr-un bătrân și la acel hotărât au eșit moșie Stănilești și Sănătești 4963 stânjini ....”. Spre finalul hotarnicii se consemnează „... cum și hotarnica Mitroai de mai sus arată într-acesta chip arată ca tot locul de Stănilești s-au găsit 4963 stă(n)j(ini), din care somă de stă(n)j(ini) s-au scos 2304 stă(n)j(ini), 2 palme supt stăpânire vor(nicesei) Mitroai pe 3 bătrâni și o patra parte dintr-un bătrân și 1775 stă(n)j(ini), 6 palme, s-au găsit supt stăpânire răzășilor de Stănilești...” (Idem, mss. 574, f. 22-30v). În urma studierii mai multor surse s-a observat că partea răzeșilor era în zona actualului sat Țăpoia din com. Motoșeni, jud. Bacău.

[66] ANI, ms. 573 (Condica M-rii Răchitoasa), f. 116v-117 (Copie).

[67] *Ibidem*, f. 116v-117 (Copie).

[68] A se vedea: ANI, ms. 574 (Condica M-rii Răchitoasa).

[69] Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, p. 421.

[70] ANI, mss. 573, f. 114-115v (nr. 4, 5, 7, 8, 9).

[71] Melchisedec Ștefănescu, *op. cit.*, p. 305.

[72] *Ibidem*, p. 306.

[73] ANI, mss. 573 (Condica M-rii Răchitoasa), f. 32v-33.

[74] *Ibidem*, f. 33-33v.

https://biblioteca-digitala.ro

Astfel, mănăstirea Răchitoasa cu întreaga avere a ajuns să fie administrată de mănăstirea Vatoped până la secularizarea averilor mănăstirilor închinate din decembrie 1863.

În anul 1734, Ioniță căpitan, fiul lui Ilie paharnic, nepotul lui Statie, a încercat să redobândească mai multe moșii avute de unchiul său, pe care domnul Constantin Mavrocordat i le-a întărit la 15 iulie 1734, printre acestea fiind Băicanii și Glăvăneștii din ținutul Tecuci[75]. Acestea au fost moștenite de Dima dar le-a vândut lui Enache clucerul pentru ca mai apoi să dăruite mănăstirii Răchitoasa. Conform documentelor anterioare aceste moșii au rămas în continuare în posesia mănăstirii deoarece, la 28 noiembrie 1741, același Constantin Mavrocordat a întărit satele mănăstirii, printre care și satul Glăvănești[76]. Tot aici sunt consemnate și primele obligații ale oamenilor din Glăvănești față de așezământul monahal și anume: „tot omul ce va șădea pe moșiile mănăstirii, oricine și ce fel de obraz ar fi, să aibă a sluji mănăstirii 6 zile într-un an, ori la ce l-ar pune și pe hrana ce ar avea pe moșia mănăstirii să-și dea dijma pe obicei, i oamenii care i-au apucat banii steagului pe moșiile mănăstirii, tot acolo să șază”[77].

Următoarele știri despre locuitorii din sat apar în recensămintele rusești din anii 1772-1774 când, printre satele mănăstirii Răchitoasa, este consemnat și satul Șoldia despre care Dorinel Ichim arată că era o parte din moșia Glăvăneștilor[78]. Satul Șoldia, menționat în recensământ, nu are legătură cu satul Glăvănești, fiind amplasat la cca. 6,5 km NN-V de noua vatră a satului Glăvănești, la sud de actualul sat Țăpoia, unde pe la 1890, se păstra acest toponim pentru „pădurea Șoldia[79]. Probabil, în a doua jumătate a secolului XVIII, satul a devenit seliște, locuitorii părăsind moșia din pricina instabilității generate de desele războaie care s-au desfășurat pe teritoriul țării. La 8 august 1756[80] și la 8 ianuarie 1759[81] mănăstirea Răchitoasa a primit mai multe scutiri de taxe printre care se numără și „zece oameni posluşnici, oameni streini, fără de bir în vistierie”. La 29 iunie 1794, domnul Mihail Șuțu a întărit mănăstirii Răchitoasa „cinspărzăce ludi, oameni hotar, fără de bir în visterie, și fără nici un amestec de dare cu alți lăcuitori ai țărei”[82] deoarece

---

[75] ANIC, *Documente modovenești*, inv. 1931, XLII/13: „Constantin Nicolae v(oie)v(od) întărește uric lui Ioniță căpitan, fiul lui Ilie paharnic, nepotul lui Stamatie fost mare postelnic următoarele părți sau sate întregi: Vartici și Cetereni, ținut. Cârligărtura, Drujineni și Floceni, ținut. Iași, Benești pe Dobrotfor, Țigănești, Lighidișeni și Oprișești, ținut. Tecuci, Glăvănești, Băicani și Cropcești, ținut. Tutova. Hotare. Scrie Tănasie Măcărescu uricar”.

[76] Corneliu Istrati, *Condica lui Constantin Mavrocordat*, vol. II, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2008, p. 520, nr. 1302.

[77] *Ibidem.*

[78] Dorinel Ichim, Constantin Popa, *op. cit.*, p. 59.

[79] Theodor N. Ciuntu, *op. cit.*, p. 201-202.

[80] ANI, ms. 573 (Condica M-rii Răchitoasa), f. 42.

[81] *Ibidem*, f. 42 v.

[82] *Ibidem*, f. 45 v.

https://biblioteca-digitala.ro

lăcașul a rămas fără oameni motivând că „din întâmplărilor vremilor puținii oameni s-au înprăștiat”[83]. Probabil, odată cu aceste scutiri au fost aduși locuitori din Muntenia, din zona de munte, care erau cunoscuți sub numele de *mocani*[84]. Numele de familie din satul Glăvănești sunt de origine muntenești, cele mai des atestate fiind *Radu* și *Vlad*, chiar și în prezent locuitorii din Glăvănești se autointitulează *mocani* iar cei din satele înconjurătoare sunt numiți *cojani*[85]. Conform argumentului lingvistic, se afirmă că locuitorii din Glăvănești au vorbirea asemănătoare cu cei din zona Întorsurii Buzăului sau cu a celor din zona Bran[86]. Prima mențiune despre locuitorii satului Glăvănești care are legătură cu ocupația lor de bază, oieritul, este din anul 1803 când în sat erau 97 de oameni plătitori de taxe iar despre așezare se consemnează că avea „oi și loc îndestul”[87]. În *Condica vistieriei Moldovei* din 1816 se menționează că erau 100 de oameni plătitori de taxe și trei scutiți de către Mănăstirea Răchitoasa[88]. Tot despre sat se arată că avea „stâni de oi, loc de hrană îndestul”[89].

Prima catagrafie fiscală păstrată a locuitorilor satului Glăvănești datează din anul 1831, când aici locuiau 174 de oameni dintre care: cinci preoți, 4 dascăli, 22 bâtrâni nevolnici, 22 văduve, un mazâl, trei ruptași, un ficior de privilegiat fără dare, 66 birnici havaleți, 15 sluji scutite, unul fără căpătâi, 34 feciori burlaci de muncă[90]. Un detaliu important observat în urma lecturării acestui document este regăsirea a multe din numele de familie consemnate la 1831 și în prezent în sat, precum: Pruteanu, Radu, Fasolă, Zbârnă, Ungureanu, Buzdugă, Bălan, Neagu, Bucur, Brânză, Vrâncianu[91].

---

[83] *Ibidem*, f. 45v. Aceeași scutire a fost dată și de domnul Alexandru Callimachi la 3 iulie 1795 (*Ibidem*, f. 46-46v).

[84] *Mocan* = Persoană care posedă turme de oi sau se ocupă de îngrijirea oilor; cioban, păcurar (sursa: https://dexonline.ro/definitie/mocani/definitii, accesat: 07/02/2024).

[85] *Cojan* = 1. Poreclă dată țăranilor din Muntenia de către ardeleni. 2 Nume depreciativ dat de locuitorii din zone muntoase și deluroase țăranilor de la șes. 3 Nume întrebuințate pentru a face distincția între mocanii de la plai și podgorenii de la vale (sursa: https://dexonline.ro/definitie/cojan). Această diferențiere a populației a fost remarcată și de alți cercetători. A se vedea: Pompiliu Poghirc, *Satul în Colinele Tutovei. Studiu geografic*, București, Editura Științifică, 1972, p. 92; Dorinel Ichim, Constantin Popa, *op. cit.*, 101. O diferențiere remarcată în jurul anului 1890 era că satele de „mocanii au dialectul lor muntenesc”, iar despre vestimentația lor se arată că: „satele ungurești au portul lor, tot așa și mocanii din satele Corni și Glăvănești au portul locuitorilor de la munte” (*Cf.* Theodor N. Ciuntu, *op. cit.*, p. 239-240).

[86] Dorinel Ichim, Constantin Popa, *op. cit.*, p. 63-63.

[87] Corneliu Istrati, *Condica vistieriei Moldovei la 1803*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2010, p. 119.

[88] Idem, *Condica Vistieriei Moldovei din anul 1816*, Iași, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1979, p. 47.

[89] *Ibidem.*

[90] ANI, Vistieria Moldovei, 177/1831, f. 22v - 26.

[91] *Ibidem.*

https://biblioteca-digitala.ro

În contextul evenimentelor din anul 1848 guvernul Țării Moldovei a început să-i aresteze pe cei implicați în revoluție și să-i monitorizeze pe străini[92]. În zona satului Glăvănești, la 14 aprilie 1848, Isprăvnicia ținutului Tutova a raportat Departamentului Treburilor din Lăuntru că la „ocolul Pereschivului ce să megieșăște cu țănutul Tecuciului, în apărătura Putridenilor, la margine di spre apus, adică în spre țănutu Tecuciu, cătră satul Glăvănești, s-au văzut șapti inși culcați și învăliți cu chebi sau burnuzuri și tot în aceeași zi la ocolul Tărgului s-au ivit alți trii feți bine înarmați cu carabini și îndestule armi la o crașma di pi Jarovăț"[93]. La 16 aprilie, Departamentul Trebuirilor din Lăuntru a poruncit ispravnicului ținutul Fălciu să organizeze o poteră pentru a-i prinde „negreșit pe acei făptuitori di răli"[94]. La 15 aprilie 1849, în corespondența dintre Isprăvnicia ținuturilor Tutova și Fălciu, se arată că, au fost văzuți „de cătră un mazăl din Căbești, anumi Ion Chersăcan, culcați, învăliți cu chebili sau burnuzuri, și nici că putură prepuni ca ci fel di persoani ar fi, în urmare căruia, așa precum locul unde s-au văzut este la ocolu Pereschivului, ci să megiiașăște cu ținut. Tecuci, pi di o parte di îndată s-au rădicat potiră alcătuita di(n) slujitori"[95]. Despre soarta celor șapte oameni nu s-a mai aflat nimic aceștia fiind căutați prin tot ținutul Tutova și Tecuci[96].

Până în anul 1833 erau înregistrate 40 de „delle" (plângeri, spețe de judecată) pentru moșia satului Glăvănești[97]. Cele mai multe dintre ele au fost între moșia Glăvănești și moșiile Stănuești și Șerpeni, amplasate în partea de N-E a satului Glăvănești, și care aparțineau agăi Manolache Bogdan. Acesta le-a vândut, la 2 decembrie 1829, paharnicului Gheorghe Oprișan[98]. Terenul disputat era situat la granița administrativă dintre ținuturile Tecuci și Tutova, în zona actualului sat Poiana, com. Motoșeni, în partea de NV, cunoscută sub denumirea de Poiana lui Stan[99]. Terenul disputat între mănăstirea Răchitoasa și boierii din familia Bodgan apoi Oprișan, vreme de circa jumătate de secol, a

---

[92] Nicolae Iorga, *Despre revoluția de la 1848 în Moldova*, în *AARMSI*, seria III, vol. XX, 1937-1939, București, 1939, p. 14-15.

[93] *Ibidem*, p. 13, nr. XI.

[94] *Ibidem*.

[95] *Ibidem*, p. 45-46, nr. XLI.

[96] *Ibidem*, p. 27, XXI, („7 persoani înarmați și nicunoscuți, ci s-ar fi ivit în pădurile acestui țănut, și după cercetare făcută în cuprinsul ocolului nu s-au putut găsi, pentru care după datoria cu supunire să aduce la știință". Aceasta era situația la 1 iunie 1848)

[97] Theodor Codrescu, *Uricariul* VIII, Iași, Tipo-litografia Buciumului Român, 1886, p. 52 (*Condica abețedară pentru a sluji la împărțirea delelor, în ramul judecătorescu, după înrătundirea făcută la 1833*).

[98] ANI, *Documente*, 1062/59.

[99] Poiana lui Stan a fost atestată în anul 1838 ca cătun al satului Glăvănești iar mai apoi cu unele intermitențe a fost în componența comunei Glăvănești până la reforma administrativă din anul 1956 când a trecut la comuna Cociu. În 1968 a fost înglobat în actualul sat Poiana din com. Motoșeni (Dragoș Moldovanu (coord.), *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, vol. I, Partea 2, București, Editura Academiei Române, 1992, p. 912).

https://biblioteca-digitala.ro

fost în proximitatea cătunului Poiana lui Stan denumită Poiana Bejănosul. Procesul a debutat la 19 ianuarie 1810 când mănăstirea Răchitoasa s-a plâns că „moșia mon(astirii) Sănăteștii pi lângă alte înpresurări despre megieși să înpresoară la capătul despre răsărit de cătră lăcuitorii răzăși a satului Poeana”[100]. După mulți ani de judecăți și comisii de hotărnicie, la 10 martie 1852, Tribunalul ținutului Tecuci a hotărât ca Poiana Bejănosul aparține de moșia Stăunești (actual sat Cociu, com. Motoșeni) a serdarului Nedelcu Oprișan[101]. Procesul a fost recunoscut oficial închis abia la 15 septembrie 1864[102].

Tot în zona de N a moșiei Glăvănești, în arealul cuprins între actualele sate Poiana, Cociu, Chetreni și Chicerea, s-a mai disputat un teren între răzeșii din satul Chetreni și moșia Glăvănești a mănăstirii Răchitoasa. Prima acțiune de hotărnicire a celor două moșii datează din 23 februarie 1815 când au fost delimitate de către logofătul Costache Conachi[103]. În mai multe rânduri, locuitorii din satul Chetreni s-au plâns că mănăstirea Răchitoasa le-a împresurat mult teren dinspre moșiile sale, Glăvănești, Băicani sau Petrești și Fătăciuni[104]. Începând cu anul 1840, răzeșii din Chetreni au reclamat și au cerut ca mănăstirea să le restituie pământul împresurat[105]. Abia în anul 1871, la circa șapte ani după secularizarea averilor mănăstirești, a fost efectuată delimitarea definitivă a moșiei satului Chetreni de către inginerul Gheorghe Buță. S-a constatat că terenurile împresurate erau în sumă de 159 fălci și 48 prăjini[106] din care moșia satului Glăvănești luase 7 fălci și 19 prăjini[107].

Pentru partea de S a moșiei satului Glăvănești, la 11 august 1843, s-a încheiat o „învoială dintre mon(astirea) Răchitoasa și dumn(ea)ei postelniceasa Casandra Iamandi pentru despărțirea la marginea din gios a moșii mon(astirii) Glăvănești și dintre moșiile Dămăcușa, Tărzii și Scrofenii, numite acum Podu Turcului, prin care să arată că și moșiile dumisale Iamandi o au mersu în lungime spre răsărit cu capitele în zarea Pereschivului”[108].

Pentru partea de V a moșiei satului Glăvănești au existat dispute cu răzeșii din satul Frumușelul pentru „o bucată de loc numită Vale Sohodolului”, judecată ce a început înainte de 28 februarie 1835[109]. Acțiunea judecătorească a fost pierdută de locuitorii din Frumușelu, fapt arătat în hrisovul domnului Mihail Sturza din 5 noiembrie 1836, „după luare aminte ci s-au făcut și de cătră acel domnesc Divan să găsăști că răzășii din numita moșie Frumușălul cu adevărat au perdut dritul apelatiei cu nedare(a) jalobii de apel în

[100] ANI, M-rea Răchitoasa, XXIII/1.
[101] *Ibidem.*
[102] *Ibidem*, XXIII/2.
[103] ANI, Mănăstirea Răchitoasa, I/14.
[104] *Ibidem.*
[105] *Ibidem.*
[106] Circa 236,02 ha.
[107] *Ibidem.* Circa 10,029 ha.
[108] ANI, Mănăstirea Răchitoasa, XXIII/1.
[109] *Ibidem*, I/6.

https://biblioteca-digitala.ro

legiuitul termen și după art. 374 din Reglement pricina iaste închisă în veci”[110]. La 15 februarie 1837 a fost întocmită și hotarnica privitoare la valea Sohodolului iar hotarnicii „înțălegând toată cuprinderia am făcut întocmai lucrare înputernicind stăpânire(a) moșii Glăvăneștii a mon(a)st(irii)”, locul delimitat „au fost și este din trup Glăvăneștilor sau Sănătești a mon(a)st(irii) Răchitoasa și pi undi au avut stăpâniri și mai dinainte”[111].

În prima jumătate a secolului XIX moșia satului era administrată prin intermediul unui „posesor”/arendaș care plătea anual mănăstirii o suma de bani. Primul posesor cunoscut al moșiei este atestat în catagrafia din anul 1831 fiind consemnat Nastasă, fiul lui Ioan grecul, iar la observații se arată „grec, posesor al moșiei”[112]. Un alt arendaș al moșiei este menționat în *Lista moșiilor mănăstirii Răchitoasa* din anul 1851 în care se arată că, moșia Glăvănești era dată în posesie lui Gheorghe Pangrati, începând cu anul 1849, pe trei ani[113]. Moșia satului genera anual sume importante care erau livrate mănăstirii Răchitoasa. Astfel, în 1827 moșia satului Glăvănești a generat un venit de 4305 piaștri pentru mănăstirea Răchitoasa a cărei venit total a fost de 28610 piaștri[114] (15% din venitul total). În anul 1851, așezământul monahal a avut un venit în valoare de 43740 de galbeni din care moșia Glăvăneștii, cu partea din Năfurtești, au generat 1620 de galbeni[115] (3,7% din venitul total).

Din două documente emise în cursul anului 1861 au fost reperate mai multe persoane care aveau un anumit rol în administrarea satului Glăvănești. În primul act emis, la 9 ianuarie 1861, se arată că vornicii și stegarii din satul Glăvănești au dat o adeverință pristavului pădurii (=vătaf) și pădurarilor prin care au confirmat primirea banilor birului pe 1860. Semnatarii documentului sunt pristavul Nicolai, fiul preotului Spiridon, și pădurarii Gheorghi, fiul lui Iancu Vrânceanu, Vasăli Tilibașa și Ioan Rotariu[116]. Al doilea act păstrat este din 15 august 1861, când cancelaria comunii Glăvănești a conformat primirea „banii de bir pentru cinci indivizi a citfertului al 3-le (1)861 păzitorii pădurii de pi această moșăe Glăvăneștii de la precuvioșiea sa părintili Iacov arhimandritul monastirii Răchitoasa” în suma de 86 lei și 10 parale[117]. Din aceste documente se poate vedea că printre persoanele cu rol administrativ în satul Glăvănești erau: Nicolae Pătule(a), Nicolae Radu, Ioan Bucur județu, Spiridon Buzdugă județu, Nicolae Dediu județu, Costandin Ni(a)gu vornicu[118].

---

[110] *Ibidem.*
[111] *Ibidem.*
[112] ANI, Vistieria Moldovei, 177/1831, f. 26.
[113] Idem, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice – Moldova, 227/1851, f. 6v.
[114] *Documente privitoare la istoria românilor urmare la colecțiunea lui Eudoxiu de Hurmuzachi,* vol. V, suplimentul 1, 1822-1838, București, 1894, p. 20.
[115] „Zimbrul”, an II, nr. 17 din 27.08.1851.
[116] ANI, Mănăstirea Răchitoasa, XXVI/2.
[117] *Ibidem*, XXVI/24.
[118] *Ibidem*, XXVI/2, 24.

https://biblioteca-digitala.ro

În *Dicționarul geografic, statistic și istoric al județului Tecuci*, premiată în anul 1894 și tipărită în 1897, Theodor Ciuntu consemna următoarele:

„Glăvănești, sat, face parte din com. Muncel, pl(asa) Zeletin. Situat pe ambele maluri ale pârâului Zeletin, care străbate satul prin centru, de la N la S. Aici se află reșed(ința) comunei.

Are o pop(ulație) de 259 capi de familie cu 969 suflete.

Aici se află o școală mixtă care datează din anul 1879. Localul este închiriat, construcția de gard în stare rea. Se frecventează de 28 copii (27 băieți și 1 fată), din numărul de 151 copii (90 băieți și 61 fete) în vârstă de școală[119].

Biserica cu hramul «Sf. Nicolae», ce se află situată pe o ridicătură în mijlocul satului este făcută la 1876 de obștia satului, după cum se constată pe inscripția de pe cruce. Anul acesta s-a reparat radical, dându-i se un aspect frumos. Se întreține de locuitori, având și 8 ½ fălci (aprox. 12,10 ha).

Teritoriul cătunei este de 2636 hectare.

Locuitorii foști clăcași ai monastirei Răchitoasa au tot teritoriul după ce au fost împroprietăriți în 1864 și 1893.

.....

Locuitorii acestui sat se deosebesc de cei din împrejurime, atât prin port cât și prin vorbire. Locuitorii satelor din apropiere îi numesc mocani. Toată gospodăria, cum și hainele bărbaților și ornamentarea caselor o fac numai femeile care sunt de o hărnicie demnă de admirat"[120].

În anexe au fost redate un număr de 28 de documente referitoare la satul Glăvănești, din perioada 8 aprilie 1545 – 10 aprilie 1871. Documentele inedite redate aici au fost identificate la Arhivele Naționale din Iași, în fondurile Mănăstirea Răchitoasa, Vistieria Moldovei și manuscrisele 573 și 573 (Condicile Mănăstirii Răchitoasa).

Prin acest material s-a încercat a fi aduse noi contribuții documentare asupra evoluției istorice a satului Glăvănești din județul Bacău. S-a încercat elaborarea acestui material în speranța că va aduce lumină în unele perioade necunoscute din istoria localității. Pe viitor cercetarea pe această temă va continua prin studierea unor noi documente și știri despre așezările de pe valea Zeletinului.

---

[119] Din totalul copiilor de vârstă școlară doar 18,5% mergeau la cursuri din care: 30% erau băieți și 1,6% fete.

[120] Theodor Ciuntu, *op. cit.*, p. 93-94. Mai era moșia Glăvănești, proprietate a statului, cu o suprafață de 768 ha, cu trupul Năfurdești sau Capu Dealului. Pădurea, proprietate a statului, avea 380 (544,23 ha) fălci, din care trupul Plopu 80 fălci (114,5 ha) și Sohodolul 300 fălci (429,65 ha) (*Ibidem*, p. 94).

https://biblioteca-digitala.ro

SOME HISTORICAL REFERENCES REGARDING THE VILLAGE OF GLĂVĂNEȘTI (BACĂU COUNTY)

(Abstract)

The village of Glăvănești, situated in Bacău county, was documented attested in 1428, under the name of Sănătești. The name of Glăvănești appears in the first half of the 16th century, when part of the village was in the possession of the treasurer Glăvan and other relatives of him. The documents from the second half of the 16th century and from the 17th century show frequent changes of owners until 1679 when the village was bought by Enache. Immediately after he bought the village, Enache donated it to the Răchitoasa monastery, his foundation. The village remained the property of the monastery until the secularization of the monastery's assets in 1863. In the appendices of this material, the 28 original documents from the period 1545-1871 present land transactions, property consolidations, border disputes, etc.

ANEXE

1. 1545 (7053) apr(ilie) 8, Huși

Cu mila lui Dumnezeu noi Petru v(oie)vod domnul Țării Moldovei. Facem știre cu această a noastră carte tuturor cine va vede sau cetindu-se, va auzi că au venit înainte noastră și înainte boerilor noștri Stana și sora ei, Sora, fetele lui Toader Stănilă i nepoți lor Neaga, fata lui Mogoș, și de bună, și de bună[1] voe lor, de nime săliți nici asupriți au vândut a sa driaptă ocenă și moșie și dresuri de înpărțală ce au avut ei de la domnie mea o bucată de pământ din hotarul Sănăteștilor și cu locu de moară de pe Zeletin. Aceste au vândut slugilor noastre lui Ion Bănilă i frățâne-său, Dămăcușii, i Toader, i Lazor, i Nechitei i surorilor lor, Sorii și Marii, drept una sută șasăzăci zloți tătărăști. Și sculându-se slugile noastre Ion Bănilă i frate-său, Dămăcuși, i Toader, <i> Lazor, i Nechita, i surorile lor, Sora și Marina, au pălătit toți bani de sus arătați 160 zloți în mănile Stanei i surorii sale, Sora, i fetelor lui Toader Stănilă, i nepoatei lor, Neagăi, fetei lui Mogoș, înainte noastră și înainte boerilor noștri. Și văzându noi de buna voe lor tocmală și plata deplin noi încă am dat-oo și de la noi și am întărit slugilor noastre Ion Bănilă, frățâne-său, Dămăcuș, i Toader, i Lazor, i Nechita, i surorilor lor Sorii i Marinei, aceia de sus arătată bucată de pământ din hotarul Sănăteștilor cu loc de moară de pe Zelitin ca să fie lor și de la noi uricu cu tot cenitul și fiilor lor, i nepoților, i strănepoților și stră-strănepoților lor și la tot neamul lor ce să va alege mai de aproape neclintit nici odinioară în veci.

Iar hotarul acei bucată de pământ ce iaste din hotarul Sănăteștilor să le fie până unde au hotărât giupânul Huru vornicu de poartă dar despre alte părți să fie după hotarul vechiu pe unde au apucat din veci.

Și spre aceasta iaste credința domnii mele de sus arătată, noi Petru v(oie)vod, credința preaiubiților fiilor noștri, Iliaș i Ștefan, i Costandin, i credința boerilor noștri,

https://biblioteca-digitala.ro

credința giupănului Hurul vornicu, i Petre Cârcovici, i Borce, i Sturza părcălabi de Hotin, i Danciul Huru, i Miron părcălabi de Neamțu, i Șendro i Tâmpa părcălabi de Cetate Noâ, i Petre Varticovici portar de Suceavă, i Iurii spăt(ar), Moghila vist(iernic), Hrabor post(elnic), i Hamza, i Pătrașcu pah(arnic), i Neagul stol(nic), i Plaxa comis, și credința tuturor boerilor noștri ai Moldovei mari și mici.

Iară după viiața noastră cine va fi domnu din fii noștri ori din neamul nostru sau or pe cine va alege Dumnezeu a fi domnu în pămăntul nostru al Moldovii să nu strămute a noastră danie și întăritură și mai ales să le întărească fiindcă ei ș-au cumpăratu pe drepți bani săi.

Și spre mai mare tărie și întăritură a acelor de sus scris am poruncit credinciosului giupănului nostru Mateiaș log(o)f(ăt) să scrie și să spănzure pecete la această carte a domnii mele.

S-au scris în Huși.

L(ea)t 7053/1545 apr(ilie) 8.

ANI, mss. 573 (Condica M-rii Răchitoasa), f. 117 v (Copie).

Ediții: CDM, I, p. 115, nr. 409, trecut cu văleatul 7054 (1546).

---

1 Repețitia copistului.

2. **1605 (7113) februarie 3**

Altu ispisoc sărbescu tot de la mărie sa Erimie Movilă v(oie)vod întru care scrie că au văndut Pintiliiu, <fiul lui> Nistor, nepot lui Dumitru, din a triie parte din satu din Glăvănești giumătate. Aceasta au văndut tot Cărstei ce au fostu vornic mare drept 80 de talere.

з҃рг҃ї <7113/1605> фєв(рꙋарие) г҃ <3>.

Pecete g(os)pod.

Vel log(ofăt).

ANI, mss. 573 (Condica M-rii Răchitoasa), f. 128 v (Rezumat).

Documentul original în arhiva m-rii Vatoped, nr. 10110, orig. slavon (33,2×21,3 cm), cernerală neagră. Cu o trad. de Ioan Stamate, căpitan de dărăbani, în Iași, la 1803 august 9.

Ediții: Petronel Zahariuc, Florin Marinescu, *Documente de la Ieremia Movilă din arhiva Mănăstirii Vatoped*, în *Movileştii. Istorie şi spiritualitate românească*, II, *Ieremia Movilă. Domnul. Familia. Epoca*, editori Ştefan S. Gorovei, Maria Magdalena Székely, Sfânta Mănăstire Suceviţa, 2006, p. 310, nr. 18 (rezumat după orig.). În acest document se arată că Cârstea vornic a cumpărat de la: „Pintilie, fiul lui Nistor, nepotul lui Dumitru". CDM, I, p. 285, nr. 1225.

https://biblioteca-digitala.ro

3. **1606 (7114) martie 18**

Un ispisoc sărbescu de la Irimie Movilă v(oie)vod întru care scrie că au vândut Ionaşcu, feciorul lui Toader, şi cu semințiile sale lui, și altu Ionașcu, feciorul Nastei, și cu semințiile lor, Roman, toți nepoții lui Ion Bănilă, precum au vândut toată parte lor și a moșului lor a lui Ion Bănilă, din giumătate de satu din Glăvănești a triia parte. Aceasta au vândut-o Cărstei ce au fostu vornic mare drept 40 de talere.

ѕрдї <7114/1606> март(иє) <18>.

ANI, mss. 573 (Condica M-rii Răchitoasa), f. 128 (Copie prescurtată).

Documentul original în arhiva m-rii Vatoped, nr. 10112, orig. slavon (35×22,3 cm), sigiliu domnesc mijlociu, cu o trad. de Ioan Stamate, căpitan de dărăbani, în Iași, la 1803 august 9.

Ediții: CDM, I, p. 295, nr. 1269 (rez după rez de la SJAN Iași, ms. 573); Petronel Zahariuc, Florin Marinescu, *Documente de la Ieremia Movilă din arhiva Mănăstirii Vatoped*, în *Movileştii. Istorie şi spiritualitate românească*, II, *Ieremia Movilă. Domnul. Familia. Epoca*, editori Ştefan S. Gorovei, Maria Magdalena Székely, Sfânta Mănăstire Suceviţa, 2006, p. 312, nr. 24 (rezumat după orig.). CDM, I, p. 295, nr. 1269.

4. **1645 (7153) martie 27**

Altul zapis a lui Ștefan și Luca și Dobratie, feciorii Mușei a lui Penteliiu, scriu și mărturisescu cum de a lor voe bună au vândut a lor moșie din satu din Glăvănești, a patra parte din satu, din cămpu, din pădure și cu loc de prisacă și cu vad de moară, au vândut-o lui Statie vameșul celui mare, drept 7 galbeni să-i fie moșie în veci și să-ș(i) facă și dres domnescu pe această moșie.

Și pentru credință au pus și pecețăle.

Лет ѕриг <7153/1645> март(иє) кз <27>.

Симион диакѹл писар (?).

ANI, mss. 573 (Condica Mănăstirii Răchitoasa), f. 123, copie prescurtată.

Ediții: DRH, XXVIII, nr. 36, p. 29-30; *CDM*, II, p. 352, nr. 1766 (rez. după copie).

5. **1648-1649 (7157)**

Alt zapis a lui Ștefan cu maică sa Candachie din Glăvănești cum i s-au prilejit de au căzutu la nevoe mare și n-au avut ce să facă ș-au căzut cu rugăminte me la Samsonel să-i plătiască capul din nevoe, deci Samsonel i-au dat un cal și l-au scos din temnițe. Și pentru binele acesta i-au dat aceia ce-au avut la Glăvănești din vatra satului un bătrân cu pomăt, cu loc de pământuri, cu loc de fănu și de prisacă, au dat lui Samsonel să să hrăniască până va fi el viu, o au pus-o zălogu până va plăti; calul l-au prețuit drept 20 lei și i-au mai dat Samsonel 4 lei de s-au plătit despre vornicei. Și pentru credință au pus pecețile să să știe.

https://biblioteca-digitala.ro

Лет ҂зриз <7157/1648-1649>.

ANI, mss. 573 (Condica Mănăstirii Răchitoasa), f. 123 (Copie prescurtată).
Ediții: CDM, II, p. 406, nr. 2086 (rez.).

6. **<cca. 1649-1654>**

Altu zapis a lui Tofan și Luca, văru său, și frate său Dorofie și Ionu, tij fratele lui Dorofie, scriu precum de a lor bună voe au vândut a lor moșie din satu din Glăvănești din apa Zălitinului, despre răsărit a patra parte iar despre apus, a triia parte, cu vatra de sat și cu vad de moară cu aoș de fănu, de amândoâ părțile și loc de prisacă. Ș-au vândut dumisale visternicului Statie drept 14 ughi ca să hie dreaptă moșie în veci și în tocmala aceasta au fost mulți oameni care s-au iscălit.

Fără veleatu[1].
Vasile Făgar.
Popa Ion.
Grigorie.
Plopu.
Dumitru Manceiul.
Vasile Aule vătăman.
Vasile Cârneanul.
Ciomărtan.

ANI, mss. 573 (Condica Mănăstirii Răchitoasa), f. 125 (copie prescurtată).
Ediții: CDM Supliment, p. 227, nr. 687 (rez.), datat după Statie vistier – CDM, II, p. 400, 401, nr. 2054, 2061 (1649-1654).

1 Scris cu cerneală roșie de copist.

7. **<septembrie – decembrie> 1657**

Alt zapis de lui Gavrilă Samsonel ce-au fost slugă la Isar, precum de a sa bună voe au vândut o moșie ce-au fostu zălogită lui din satu din Glăvănești, un bătrân din vatra satului și dintr apă și din țarnă și din fânațe din pomete și din pădure și loc de prisacă și din tot venitul acestu(i) bătrânu a lui Ștefan cu maică sa Candachie. Aceștie au vândut lui Sansonil, sluga lui Isar, iar Sansonil au vândut lui Gheorghie Boul staroste de Putna drept 64 de lei. Și spre credințe au pus pecețile să să știe.

Лет ҂зрѫѕ <7166/1657 sept. – dec.>
Apostul.
Sansin.
Ursul.

https://biblioteca-digitala.ro

popa Marcu.
Costandin.
Lazăr.
Ștefan.
popa Grigorie.
Gheorgie.
Dumitrașcu pisal.

ANI, mss. 573 (Condica Mănăstirii Răchitoasa), f. 123v-124 (Copie prescurtată).
Ediții: CDM, III, p. 80, nr. 277 (rez.), datat sept-dec. 7166 (1657), datat după doc din 1657 (7166) oct. 29.

8. **<1657 (7166) octombrie 29>**

Altu zapis a lui Ionașcul săn Toderașcu cămărașul, nepotul Cărstei vornicul, precum de a sa voe au văndut driaptă ocenă și moșie cumpărătură de la Tofan Repede și partea lui Dănău din Glăvănești din tot locul din apă, din cămpu, din vatra satului, din fănațe, din țarnă, din codru și din tot locul ce să va alege parte acelor oameni. Aceste părți le-au văndutu dumisale lui Gheorghiță Boul biv cupar drept 15 ughi ca să-i fie moșie în veci ș(i) la tocmala aceasta s-au tămplat mulți care s-au iscălit.
Fără veletu[1].
Ionasco săn Toader cămăraș.
Lupul Maghie iscal.
Pătrașcu iscal.
Popa Ion.
Tudosie.

ANI, mss. 573 (Condica M-rii Răchitoasa), f. 124 v (Copie prescurtată).
Ediții: CDM, III, p. 80, nr. 281 (rez.).

1 Scris cu cerneală roșie de copist.

9. **1660 (7168) iulie 1, Iași**

† Иѡ Стефан воєвода, Б(о)жию м(и)л(о)стїю, г(ос)п(о)д(а)ръ земли Молдавскои. Scriem domniia mia la slugile noastre la Machidon și la Iorga ce-au fostu stolnic. Dămu-vă știre diaca veț vedia cartea domnii meale iară voi să miargeți la <sat> la Benești și la sat la Glăvănești și să străngeți oameni buni și bătrăni, din sus și din gios, și să aliageți toate cumpărăturile și moșiile ce va avia și sluga noastră, Ghiorghiță ci-au fost cupar, pre driase ce va avia și pre cum veți socoti și veți aliage cu acei oameni buni, să le puneți seamne și stălpi să nu fățăriți nici unora, și precum veț aleage și veț socoti cu acei

https://biblioteca-digitala.ro

oameni buni să ne faceţi ştire cu o scrisoare. Aceasta vă scriem domniia mia, într-altu chip să nu faceţi. **Тое пишем.**

Ѹ Ꙗс, в(ъ) л(ѣ)т(о) ҂зрѯи <7168 / 1660> **юл(їе) а҃** <1>.

† Саам г(о)сп(о)д(и)нъ велѧл.

ANI, Mănăstirea Răchitoasa, VI/8, hârtie, orig.; *Ibidem*, VI/9 copie.
Ediţii: CDM, III, p. 134, nr. 553 (rezumat).

10. 1663 (7171) februarie 27

Иѡ Євстратиє Дабижа Б(оє)вод, Бож(ию) мил(ос)т(їю), г(ос)п(о)д(а)ръ Земли Молдавскои. Dat-am carte domnii mele boierului nostru credincios şi cinstit Stamatie postelnicul cel mare şi giupănesăi sale Tudoscă spre aceia ca să hie tare şi puternicu cu carte domnii mele a opri şi a ţăne nişte părţi de ocenă din sat din Glăvăneşti, de la ţânutul Tecuciului, toată partea Tofan Repede şi toată parte lui Dănă<u> cătă să va alege părţile lor din vatra satului, din cămpu, şi din ţară, şi din fănaţă, şi din apă, şi din pădure şi din tot locul cu tot venitul, cât va fi. Care părţi de ocenă este dreaptă cumpărătură fratelui dum(n)ilor sale, lui Gheorghie Boul cupariul şi el ş-ie ş-au fost cumpărat de la Ionaşcu, feciorul lui Toderaşcu cămăraşul, nepotul Cărstei vornicului, din zapise de cumpărătură ce iaste de la măna lui; iar lui Ionaşcu, feciorul lui Toderaşcu căm(i)narul, i-au fost cumpărătură de la Tofan Repede şi de la Dănău. Aşijdere, să aibă dumnalor a opri şi a ţăne iarăş dintr-acel satu din Glăvăneşti, un bătrân de ocenă, ce iaste parte Candachii şi a feciorului ei, Ştefan, din vatra satului, şi din cămpu, şi din ţarnă, şi din fănaţ, şi din pomeţe, şi din apă, şi din pădure, şi cu loc de prisacă şi cu tot venitul. Care parte de ocenă au fost pus Ştefan şi cu maică sa Candachie zălog la Sansonel, sluga lui Isar, căci i-a dat de s-au scos dintr-o nevoe ce-au avut Ştefan şi după aceia ei nu ş-au mai răscumpărat ocena ce-au stătut peitoare la Sansonel, iară după aceia Sansonel el o au vândut-o iarăş lui Gheorghie Boul cuparul din zapise de cumpărătură ce are de la măna lui Sansonel. Pentru aceia ca să aibe dumnalor a ţăne aceste părţi de ocenă cu tot venitul şi altul nime să nu cuteze a ţăne sau a opri înainte cărţăi domnii mele.

И нам небѹдет

Саам г(о)сп(о)д(и)нъ велѧл.

Ѹ Ꙗс Лет ҂зрѡа <7171/1663> **фев(рѹариє) к҃з** <27>.

Leca.

Pecete gospod[1].

ANI, mss. 573 (Condica M-rii Răchitoasa), f. 124 (Copie).
Ediţii: CDM, III, p. 211, nr. 939 (rez.).

1 Desenată de copist.

https://biblioteca-digitala.ro

11. **<ante 1 aprilie 1664>**

Un zapis a lui Vasile, feciorul lui Dănău, precum de bună voe lui au vândutu toată parte tătăne său, lui Dănău, din satu din Glăvăneşti cu vatra de satu, cu vad de moară în Zălitin, cu săpături, cu pometu, cu delnițe, de fănu cu tot venitul ce să va alege. Aceasta au vândut-o lui Ivașco Cărjău și giupănesăi sale, Nastasăi, ca să fie lor moșie în veci. Și pentru credința au pus degetele.

Fără veleatu[1].

Ignat.

Ștefan.

Berdil.

Anton.

Luca.

Ifrimu.

Ermonah Simioan <a> scris.

ANI, ms. 573 (Condica M-rii Răchitoasa), f. 128 v (Copie prescurtată).

Ediții: CDM supliment, p. 260, nr. 806. Datat după Dănău – CDM, II, p. 211, nr. 939 și Ivașco Cârjău – *ibidem*, p. 313-314, nr. 1450. La 1 aprilie 1664 Nastasia, soția lui Ivasco Cârjau, a vândut partea sa din satul Glăvănești lui Statie.

1 Scris cu cerneală roșie de copist.

12. **1664 (7172) aprilie 1**

Adecă eu Nastasăie, fata Dabijăi ce au fost paharnic nepoată de hină Cârstei vornicul, și cu feciorii miei, Ionașcu și Pătrașcu și Anița, scriem și mărturisim cu acest zapis al nostru cum noi de bună voe noastră de nime nevoiți nici asupriți am vândut a noastră driapă ocenă și cumpărătură ce am avut în sat în Glăvănești din a triia parte giumătate ce iaste în țânutul Tecuciului, pre Zeletin, cu loc de eleșteu și de moară și cu loc de pomet am vândut dumisale sulgerului Statie drept 60 de galbeni buni și ne-au plătit domnalui toți banii deplin întru mănile noastre, deci și drese ce am avut de întăritură de la Irimie Movilă v(oie)vod pre aceia din a trie parte din sat din Glăvănești giumătate încă am dat dumisale sulgerului Statie.

Așijdere avăndu dumisale și parte Rusei giumătate de iaz din iazul de gios și parte lui Tofan Repede despre apus din vatra satului, și din țarnă, și din fănațe, și din păduri, și din tot locul cu tot venitul, ce să va veni de acolo din Glăvănești, însă drese ce am avut pe aceste părți de ocenă ce scriu mai gios nu i-am dat dumisale sulgerului Statie căci că le-am pierdut. Deci să aibă dumnalui a-și face și drese domnești pre acestu zapis al nostru. Și la această tocmală s-au tănplat dumnalui Bogdan comisul și Toader Scărțăș comisul și Iorașcu și Lupașcu, feciori lui Ivașcu, și Dumitrașcu Epure părcălab și Țopa

https://biblioteca-digitala.ro

armașul și Toader Vetriș și Condre și Ursul și Dumitrașco Roșca și Dumitrașco, vornicei de poartă, și Abaza și Simion frate său, feciorul lui Coroiu ce au fost comis, și alți mulți feciori de boieri din curte mării sale lui vodă. Aceasta scriem și mărturisim și pentru mai mare credință ne-am pus și pecețile și iscălit-au și acești boeri ce scriu mai sus.

Și eu Toader diacul am scris ca să să știe.

Лет ҂зр҃ов <7172/1664> **апр(илие) а҃** <1>.

Nastasăia fata Dabijii ce au fost pah(arnic).

Bogdan co(mis)ul.

Dumitrașcu Roșca.

Ionașcu săn Nastasăe iscal.

Toader Scârțăș.

Vetriș vornic.

Abaza iscal.

Pătrașcu săn Nastasăe.

Toader Vetriș.

Simion brat Abaza.

ANI, ms. 573 (Condica M-rii Răchitoasa), f. 124v (Copie).
Ediții: CDM, III, p. 233, nr. 1048 (rez.).

13. **1667 (7175) martie 11**

Adecă eu, Tănas(ă), feciorul lui Grigore din Fechitești, scriu ș(i) mărturisescu cu acestu zapis al mieu cum eu de bună voe mea de nime sălit nici asuprit am văndut a me dreiaptă cumpărătură din sat din Glăvănești, giumătate de bătrăn, care giumătate de bătrănu mi-au fostu cumpărătură de la Tudor de Chiliani, aceia am văndut dumisale cluceriului State drept 20 de lei, bani buni, și mi i-au plătit dumnalui cluceriul State toți bani deplin. Pentru aceia să fie dumisale driaptă ocenă ș(i) moșie această giumătate de bătrăn din Glăvănești, cu tot venitul din cămpu, și din vad de moară, și din săpături, și din pomeț și să aibă dumn(e)alui cluceriul Statie a face și dreasă domnești de pre acestu zapis al mieu. Și la tocmala noastră au fostu Ștefan, feciorul lui Răsposu, și Ghiorma, feciorul Izbașei, și alți oameni buni. Și pentru credința mi-am pus și pecete ca să să știe, și drese ce am avut de la Tudor încă le-am dat în mănule dumisale cluceriului Statie.

Și eu Toader din diaconul am scris acestu zapis ca să să știe.

Ѹ Ꙗас лет зр҃ое <7175/1667> **март(ие) а҃и** <11>.

Tănas(ă) <pecete>[1].

Ștefan săn Răposu m-am prilejit la acestă tocmală[2].

Gheorma săn Izbaș Manole **искал**.

<pecete>[1].

https://biblioteca-digitala.ro

ANI, ms. 573 (Condica M-rii Răchitoasa), f. 125 (Copie prescurtată).

1 Sigiliu inelar desenat de copist.
2 Amprentă digitală pusă de copist.

14. **1679 (7187) mai 18**

Un zapis a lui Dimache de(n) Gălați, nepot de soră lui Statie ce au fost clucer mare, precum scrie și mărturisește că de a sa voe au vândut a sa dreiaptă moșie ce o are danie de la un unchiul <al> său Statie toate părțile căte săntu la satu la Glăvănești cumpărate de unchiul lui Statie așijdere toate părțile de la satu de la Băicani care săliște săntu pe apa Zălitinului. Aceste părți căte scrie mai sus în doâ săliști le-au vândut dumisale lui Enache cluceriul drept trei sute cincizăci de lei bani de argint și i-au dat lui Enache cluceriul și toate zapisăle, dresăle căte sănt de la unchiul lui, Statie, pe aceste 2 săliști, ca să aibă a stăpăni cu bună pace în veci și la această tocmală s-au tămplat mulți care s-au iscălit mai gios.

Ꙋ Мас лет зрпз <7187/1679> **маи иі** <18>.
Dimache vănzător și adeverez.
Toader Palade biv vist(iernic) iscal.
Necolai clucer iscal.
Costandin post(elnic).
Ionașcu biv pit(ar).
Grigoraș Isar căp(i)t(an).
Mihos martur.
Abaza vor(ic) iscalâ.

ANI, ms. 573 (Condica M-rii Răchitoasa), f. 125 (Copie prescurtată). Însemnarea copistului la sfârșitul documentului: <Care acestu zapis este scris deplin și să înțălege mai pe largu din ispisocul mării sale Duca v(oie)vod, care să vede scris față aice mai gios>.

Ediții: CDM, IV, p. 102, nr. 374 (rez.); C. Solomon, C.A. Stoide, *Documente Tecucene*, III, 25, XXXVII (are Dumitrache și Stamate).

15. **1679 (7187) mai 22**

Иѡ Дꙋка в(оє)вод, Божїю мил(ос)т(ю), г(ос)п(о)д(а)р земли Молдавскои. Adecă au venit înainte noastră și înainte a lor noștri moldovenești boieri, a mari și a mici, boieriul nostru Enache, ce au fost clucer mare, și ne-au arătat un zapis de cumpărătură de la Dimache, nepotul lui Statie ce au fost clucer mare, pre toate părțile de ocenă și de moșie de la Glăvănești și de Băicani ce săntu pe apa Zălitinului în țănutul Tecuciului care oceni și moșii au fost cumpărături de unchiul său Statie cluceriul de la Nastasăia, fata Dabijăi ce au fostu pah(arnic), nepoata Cărstei vornicul și de la feciorii ei Ionașcu

https://biblioteca-digitala.ro

și Pătrașcu și Anița, parte lor de ocenă și de moșie din Glăvănești din a triia parte parte din sat giumătate, cu loc de heleștieu, și de moară, cu locu de pomete și cu tot venitul. Așijdere și de la Dumbravă giumătate de bătrân din Glăvănești care au fostu cumpărătură lui Dumbravă de la Ioana, fata lui Toader de Chiliian. Așijdere din parte Rusei giumătate de iaz din iazul din gios, și parte lui Tofan Repede despre apus din vatra satului și din țarnă și din tot locul cu tot venitul. Așijdere, ce să va alege din Glăvănești și altă parte de ocenă de la Nastasăi, feciorul lui Grigorie, giumătate de bătrăn de(n) Glăvănești, din tot locul cu tot venitul, și de la Tofan și Luca și Dorofteiu o parte de ocenă din Glăvănești, a patra parte cu tot venitul. Și a patra parte de ocenă iară din Glăvănești care, parte de ocenă este despre răsărit, cu vad de moară și cu tot venitul. Așijdere, și de la Costandin și Borvină cu surorile lor, Anița și Nazarie și Costanda și Rucsanda, feciorii Bachii căpitanul o parte de ocenă din Băicani și altă parte din Băicani ce să vor alege. Așijdere, și un bătrăn și giumătate iarăș din Băicani de la Borvină și surorile lui, Anița, și Nazarie, și Costanda, și Rucsanda, cu vad de moară în Zeletin și cu tot venitul și a cince parte din Băicani cumpărătură lui Costandin și lui Borvină și surorile lor care și mai sus scriu, care le-au fostu și lor cumpărătură de la moșul lor Crețul pitariul de la Nasta și Rusea. Și altă parte de ocenă din Băicani din a patra parte de sat giumătate parte Lupei și a lui Morozanu, nepoți lui Baico, cu tot venitul.

Aceste oceni și moșii și cumpărături și a triia parte despre apus din Glăvănești de la Tofan și Luca și Dorofteiu tot din zapisul lor au fost danie date de Statie cluceriul lui Dimache iar Dimache le-au vândut toate dumisale lui Enache cluceriul drept trei sute cincizăci de lei bani gata, și i-au dat și zapisăle de cumpărătură despre toate părțile de ocenă care au fostu unchiului său lui Statie cluceriul cumpărături.

Pentru aceia și domniea mea dacă am văzut adevărate zapise și cu credințe de la mulți oameni buni am dat și am întărit ca să fie și de la domnia mea drepti oceni și moșii dumisale și giupănesăi dumisale și cuconilor dumisale și uricu și întăritură neclă(n)tit și nerășit în veci.

ꙋ Иас лет з҃рпз <7187/1679> маи к҃в <22>.

Pecete g(os)p(o)d[1].

Miron Costin vel log(o)f(ăt).

Danolache.

ANI, ms. 573 (Condica M-rii Răchitoasa), f. 125-126 (Copie).

Ediții: CDM, IV, p. 103-104, nr. 381 (rez.); C. Solomon, C.A. Stoide, *Documente Tecucene*, III, 25, XXXVIII (are Dumitrache și Stamate).

1 Pecete desenată de copist.

https://biblioteca-digitala.ro

16. **1697 (7205) octombrie 15**

Иѡ Антихон Констандин в(ое)вод(а), Б(о)ж(ию) м(и)л(о)с(тїю), г(оспо)д(аръ) з(ем)ли Молд(авскои). Adecă au venit înainte domnii mele și înainte tuturor a lor noștri moldovenești boeri mari mari[1] și mici părintele și rugătoriul nostru Veniiamin egumenu și cu tot soborul de la Sfânta mănăstire de la Răchitoasa, unde iaste hramul Pocrovul Sfintei și Preacuratei de Dumnezeu Născătoare și purure fecioara Marie, Maica Domnului nostru Isus H(ri)s(tos), care iaste zidită din temeiu de Enache ce au fost clucer și ne-au arătat căteva zapise încredințate, cu multe mărturii de danie, sfintei măn(ă)stiri și de cumpărături din sat din Răchitoasa și dintr-alte sate care, scrie mai gios, de la Enache ce au fost clucer și de la credincios boieriul nostru dumnalui Ilie Enache vel stolnic, fiiul lui Enache ce au fost clucer și de la alți ctitori.

Un zapis de la Andonie, feciorul lui Ilie, nepotul lui Ignat, și de la Nechifor și Vasile și Ion, feciori lui Toader, nepoți lui Ilie din Răchitoasa, strănepoți lui Ignat, scriind cum ei de nime săliți nici asupriți, ce de a lor bună voe, au dat danie lui Enache cluceriul locu de mănăstire unde iaste acum mănăstire Răchitoasa, parte unchiului lor a lui Istratie, și a Mihului cătă să va alege din cămpu de arat și din fănaț și vad de moară și rămnicu[2] de pește și din pădure și din tot locul din sat din Răchitoasa.

Un zapis de la Lazor Breahnă și de la Chiriiacu Perjul, ginerile Corneanului din Stănilești, scriind cum de a lor bună voe au dat danie toată parte Cărneanului din Răchitoasa cătă să va alege lui Enache cluceriul.

Un zapis de schimbătură de la Ioanu, episcopul de Roman, pe un locu de prisacă ce au fost danie Episcopii de Roman de la răposatul Simion vodă și dresă de întărituri de la alți răposați domni. Au schimbat cu Enache cluceriul ș-au dat Episcopii 30 de stupi pe acel locu de prisacă.

Un zapis de la Gavril, feciorul Mării, nepot de fată popii din Răchitoasa, și de la Ioniță, feciorul Ilenii, soru Mării, iarăș nepot popii, cum de a lor bună voe au dat danie a cince parte din tot hotarul Răchitoasa lui Enache cluceriul parte moșului lor a popii cu tot venitul.

Un zapis de la Mihăilă, fratele lui Iacomie, feciorul lui Ștefan Coroiul, cum de a lor bună voe au dat danie parte lui de ocenă de la părinții săi din Răchitoasa cătă să va alege o au dat mănăstirii Răchitoasei.

Un zapis de la Simionu, feciorul lui Penteleiu din Răchitoasa, și de la cumatu-său Ursul și de la alți frați ai lor, cum de a lor bună voe au vândut a cince parte din totu satul Răchitoasa lui Enache cluceriul și iarăș au mai vândut a trie parte din doi bătrâni stârpi ce ce iaste parte lui Simonu lui Enache cluceriul, drept 30 de lei iarăș din Răchitoasa.

Un zapis de la Ionu, feciorul Năstacului, și de la surorile lui, Malania și Mărie și Armenie și Costanda, și de la frații lor, Vasilie și Lupul, cum de a lor bună voe au vândut toată parte tănăne-său a Năstacului din Răchitoasa cătă să va alege lui Enache cluceriul, drept 32 lei.

https://biblioteca-digitala.ro

Un zapis de la Abaza vornicul pe 2 părți de ocenă din Răchitoasa ce au fost cumpăratu o parte de la Cărste, feciorul Lucăi, drept 9 ughi cătă să va alege. Și altă parte de la Lupul, feciorul Năstacului și de la fămeia lui, Anghelina, parte tătăne-său Năstacului din Răchitoasa, drept 8 lei bătuți. Aceste părți le-au dat Abaza vornicul lui Enache cluceriul. Ș-au mai dat Enache cluceriul alte părți de ocenă aiure lui Abaza vornicul.

Un zapis de la Ionu, feciorul Tomei Cartacu, cum de la lui bună voe au vândut o parte de ocenă din Răchitoasa boeriului nostru lui Ilie stol(nic) drept 8 lei bătuți.

Un zapis de la Nechifor, și Vasile, și Ilie, și Lazor și Roșca, feciorii lui Toader Pobircă, cum de a lor bună voe au vândut parte lui Arion călugărul din Răchitoasa lui Enache cluceriul.

Un zapis de la Ștefan Ghid, feciorul Gafii, nepoată Andreicăi, nepoț Nechitei din Răchitoasa, cum de a lui bună voe au dat danie o parte a lui de ocenă din Răchitoasa cătă să va alege mănăstirii Răchitoasei.

Un zapis de la Avrămie, nepoată lui Arion călugărul din Răchitiș, și de la bărbatul ei, Arsenie, cum de a lor bună voe au vândut parte lor de ocenă din Răchitoasa lui Toader Pobircu, iară Toader Pobircu au vândut lui Enache cluceriul.

Un zapis de la Costandin cu toți frații lui și cu surorile lui, anume Obrejie și Ion și Nastasie și Varvara, din Răchitiș cum de a lor bună voe au vândut parte lor din Răchitoasa, giumătate de bătrânu lui Dumitrașcu Gheuca.

Un zapis de la Ursul, feciorul lui Toader Cărțăbaș, cu surorile lui, Mărie și Ana și Anghelina <și> Vărvara, din Răchitiș cum au vândut parte lor cătă să va alege lui Dumitrașcu Gheuca din Răchitoasa, și nepoții lui au datu mănăstirii Răchitoasei.

Un zapis de la Moise, feciorul lui Grozav din Răchitiș, cum au vândut giumătate de bătrânu din Răchitoasa lui Dumitrașcu, ce au fost vornicu de poartă, drept 8 ughi. Așijdere și Toma, feciorul lui Grozav, fratele lui Moisi au vândutu parte Boldei ce s-au venit din Răchitoasa pentru datorie, ce au fost datoru Boldei Tomei drept 12 zloți lui Dumitrașcu ce au fost vornicu. Ș-au rămas aceste părți de ocenă nepoților lui Dumitrașcu vornicul și le-au dat danie mănăstirii Răchitoasei.

O mărturie de la Neaniul vornicu, ce au fost vornic de poartă, și carte de la Moisi Movilă v(oie)vod cum au dat danie un loc de prisacă Vărnava și ficiorii lui Andronic și Ionașcu și Methodie, lui Dumitrașcu ce au fost vornicu. Ș-au rămas nepoților lui Dumitrașcu vornicul și le-au dat mănăstirii Răchitoasei. Așijdere ne au mai arătat câteva zapise de danie și de cumpărătură din sat din Răchitiș de la ținutul Tecuciului.

Un zapis de la Ion, feciorul Tomei, lui Cartaz, nepoț lui Costandin Cartaz din Răchitiș, cum de a lui bună voe au vândut o parte de ocenă din Răchitiș dumisale lui Ilie Enache stol(nic) drept 8 lei bătuți.

Un zapis de la Nechifor și Vasile și Ilie și Lazor și Roșca, feciorii lui Toaderu Pobircu din Răchitoasa, cum de a lor bună voe au vândut toată parte lor din Răchitiș lui Enache cluceriul și iarăși au mai vândut parte lui Arion călugărul din Răchitiș care o au

https://biblioteca-digitala.ro

fost cumpărat tatăl lui Toader Pobircu de la Avrămie, nepoata lui Aarion, drept 20 lei lui Enache cluceriul.

Un zapis de la Ștefan Ghid, feciorul Gahii, fata Andreicăi, nepoț Nechitei din Răchitiș, cum de a lor bună voe au dat danie o parte de ocenă din Răchitiș cătă să va alege mănăstirii Răchitoasei.

Un zapis de la Vasile Veverițe cum au văndut o parte de ocenă din Răchitiș lui Enache cluceriul dreptu 2 ughi care au fost a lui Ștefan Ciobotariul, ginerile lui Toader Pobircu, cătă să va alege.

Un zapis de la Avrămie, nepoata Arion călugărul din Răchitiș, și de la bărbatul ei, Arsenie, cum au văndut parte lor de ocenă din Răchitiș, lui Toader Pobircu drept 5 lei bătuți și 2 ocă ceară iar Toader Pobircu au văndut lui Enache cluceriul.

Un zapis de la Bejan diiaconul, feciorul popii lui Grigore, strănepot popii Mihului Făcău, și de la Toader, strănepot popii Mihului Făcău, cum au văndut părțile strămoșului lor a popii Mihului Făcău din Răchitoasa lui Enache cluceriul drept 20 lei.

Un zapis de la Costandin cu toți frații lui și cu surorile lui, anume: Obreja și Ion și Nastasie și Varvara, din Răchitiș, cum au văndut parte lor de ocenă din Răchitiș lui Dumitrașcu Gheuca, giumătate de bătrăn, și au rămas nepoți lui Dumitrașcu Gheuca și au dat danie mănăstirii Răchitoasei.

Un zapis de la Moise, feciorul lui Grozav din Răchitiș, cu au văndut giumătate de bătrăn parte lui din Răchitiș lui Dumitrașco ce au fost vornic de poartă drept 8 unghi. Aşijdere şi Toma, feciorul lui Grozav, fratele lui Moise, au văndut parte Boldei ce s-au venit din Răchitiș pentru datorie ce au fostu dator Boldea Tomei drept 12 zloți lui Dumitrașcu ce au fostu vornic și au rămas aceste părți de ocenă nepoților lui Dumitrașcu vor(nic) și nepoții lui le-au dat danie mănăstirii Răchitoasei.

Un ispisocu de întăritură de la răposatul Vasilie v(oie)voda lui Dumitrașcu vornicu pre o parte de ocenă din Răchitiș, parte Petri cătă să va alege, ce au fost și Petri cumpărătură de la Vărnava și de la fămeia lui, Chirena, și de la feciorii lor drept 30 de talere. Au rămas nepoților lui Dumitrașcu vornicul și le-au dat danie mănăstirii Răchitoasei.

Aşijdere, ne-au mai arătat căteva zapise de danie și de cumpărături din sălişte din Sparta de la Tecuci.

Un zapis de la Lazor, feciorul lui Brahnă, și de la soru-sa, Zoița, cum de a lor bună voe au dat danie sfintei mănăstiri Răchitoase toată parte lor ce să va alege din Sparta.

Un zapis de la Ulea și de la Cirnila, feciori lui Costache din Horăiata, nepoți Lungului stolnicul, cum de a lor bună voe au dat danie sfintei mănăstiri Răchitoase toată parte lor ce să va alege din Sparta din bătrănul Mălăşeştilor.

Un zapis de la Anița, fata Parascăi, nepoata lui Lazor Cotoșa, de a ei bună voe au văndut 3 pământuri și un răzor și o săpătură din Sparta lui Enache cluceriul drept 6 lei bătuți.

https://biblioteca-digitala.ro

Un zapis de la popa Grigore și de la preuteasa lui, Dochie, cum de a lor bună voe au dat danie sfintei măn(ă)stiri Răchitoasei o parte de ocenă din Sparta cătă să va alege parte unchiului lor a Lupului Tănjală.

Un zapis de la Toader, feciorul lui Sidor din Cărna, cum au vândut parte lui de ocenă din Sparta boeriului nostru lui Ilie Enache stolnicul.

Un zapis de la Veniiamin, egumenul, și de la soru-sa ....[3] feciori ....[3] cum ș-au dat toate părțile lor de ocenă ce au avut din Sparta și din ...[3] și din ...[3] mănăstirii Răchitoasei. Așijdere ne-au mai arătat niște zapise de cumpărătură de la Țărincuțe.

Un zapis de la Ionu, feciorul lui Năstacu, cum au vândut a lui ocenă din Țărincuțe mănăstirii Răchitoasei cei stălpită de cătră alți răzeși, drept 3 lei.

Un zapis de la Bejan diiaconul, feciorul popi lui Grigorie, strănepot popi Mihului Făcău, și de la Toader, strănepot popii Mihului Făcău, au vândut toată parte de ocenă de la strămoșul lor, popa Mihul Făcău, ce iaste pre apa Zelitinului, la Țerincuțe și la vale Lupoae, cu săliște, cu vad de moară, cu locuri de prisăci, cu pomeț, cu săpături, cu fânațu, cu tot venitul lui Enache cluceriul, drept 30 lei.

Așijdere așijdere[4] ne-au mai arătat niște zapise de danie și de cumpărături din Cărna de la Tecuciu.

Un zapis de la Lupașcu, feciorul Mării preuteasăi din Frunteşti, și de la soru-sa, Angheliţa, și cu feciorii lor cum au vândut toată parte moșei lor ce să va alege din Cărna sfintei mănăstiri Răchitoasei drept 8 lei din tot locul cu tot venitul.

Un zapis de la Crăciun din Cărna cum de a lui bună voe au dat danie 3 pământuri din Cărna și cu locu de prisacă sfintei mănăstiri Răchitoasa care săntu din parte Oanei pitărelui.

Un zapis de la Vasilica, fata lui Penteliu cum au vândut parte ei de ocenă aleasă din Cărna sfintei mănăstiri Răchitoasei, drept 3 lei.

Un zapis de la Ștefan, feciorul Cozmii Cerguță, cum de a lui bună voe au dat danie un locu de prisacă de la Cărna pre vălceaoa Corbului sfintii mănăstiri Răchitoasei.

Un zapis de la Toader, feciorul lui Sidor din Cărna, cum au vândut a lor dreaptă ocenă din Cărna sfintei măn(ă)stiri Răchitoasa pre vălceaoa Corbului.

Un ispisoc de la răposatul Duca v(oe)voda de Glăvănești și de Băicani scriind pe părțile de ocenă anume ...[3].

Un zapis de la Simion, nepot popii lui Vasile de Frunteşti, cum de a lui bună voe au dat danie ocena lui de la Sprie, parte moșului său ce să va alege sfintei mănăstiri Răchitoasa.

Un zapis de la Simion, feciorul lui Breahnă, cum de a lui bună voe au dat danie un locu de prisacă de la Cucoara pe Zeletin sfintei mănăstiri Răchitoasa.

Un zapis de la Cautărău călugărul cum de a lui bună voe au dat danie un locu de prisacă la Rogojeni pe Berheciu mănăstirii Răchitoasei.

Un zapis de la Costandin Poliţanul cum au dat danie parte lui de ocenă din Șendreşti cătă să va alege mănăstirii Răchitoasei.

https://biblioteca-digitala.ro

Un zapis de la Ștefan, feciorul Măricăi, nepot Polițanului, cum au dat danie un locu de prisacă la Șendrești lui Enache clucer.

Un zapis de la Enache cluceriul cum au datu mănăstirii Răchitoasei zece pogoane de vie de la Costești.

Un zapis de la Savin cofetariul cum de a lui bună voe au sat danie o hliză de vie la Greci mănăstirii Răchitoasei.

Un zapis de la Pricopie din Iugani cum au vândut 2 pogoane de vie de la Costești lui Enache cluceriul drept 8 lei.

O scrisoare de la Lucaci clucerul cum au dat danie o vie de la Corni mănăstirii Răchitoasei.

Un zapis de la Grigore Bușilă cum de a lui bună voe au dat danie o vie de la Costești mănăstirii Răchitoasei.

Un zapis de Ion, feciorul lui Lepădat din Pardosești, cum de a lui bună voe au datu danie un pogon și firtă de vie de la Dobrinești mănăstirii Răchitoasei ce sânt pe Tecucel.

Un zapis de la Iftimie [cum] de a lui bună voe au dat danie ~~și~~ un pogon și o firtă de vie gata și un pogon vie spână la Costești mănăstirii Răchitoasei.

Un zapis de la Necula salaș Ceaușul, și de la fămeia lui, Negrina, și de la cumnatul lui Penteliiu, ficior lui Gheorghișor, cum au vândut 7 pogoane de vie la Costești pe Pereschiu lui Enache cluceriul drept 108 lei.

Un zapis de la Toader, feciorul lui Toader de<n> Cărna, cum au vândut niște părți de ocenă din Oprișești și din Colunești lui Enache cluceriul.

Un zapis de la Andonie egumenul și de la Onufreiu proin egumen și de la tot soborul de la mănăstire Sovejii scriind pentru niște vii ce sântu cumpărate de Enache cluceriul de la niște răzeși de<n> Costești și acele vii le-au dat mănăstirii Răchitoasei, și alte vii le-au oprit în sama dumisale de la Cucu iarăși de la Costești iar după moarte lui Enache cluceriul dumnalui Ilie stolnicul și cu fratele dumisale Postalache, feciorii lui Enache cluceriul au dat Sovejii mănăstirii toate părțile ce-au avut în satu în Costești iară nici cu o vie să nu aibă treabă călăgării de Soveja nici ...[3] nici a zeciui.

Un zapis de la Penteleiu, feciorul lui Nistor din Glăvănești cum au vândut Cărstei vel vornic a opta parte giumătate dintru bătrânu din sat din Glăvănești iar nepoții Cărstei au vândut lui Statie cluceriul și un nepot a lui Statie au vândut lui Enache cluceriul.

Un zapis de la Tiron Baciul cum au dat danie o parte de ocenă din Motășeni mănăstirii Răchitoasei, care au fost danie unchiu său, lui Varticu de la Mărie, fata Tomei.

Un ispisocu de la Duca vodă și câteva dresă de întărituri de la alți răposați domni mai denainte pre o poiană cu locu de prisacă ce iaste pre Zălitin mai sus de Sparta în Gura Boroae, despre răsărit unde să chiamă poiana la mănăstire care au fost a lui Ionașcu vornicul. Și lui Ionașcu i-au fost danie de la Statie cluceriul iar lui Statie i-au fost danie de la Angheluşa, giupăneasa lui Chicoș, fata lui Calinu ce au fost med(elnicer), iar lui

https://biblioteca-digitala.ro

Ionașcu au datu danie mănăstirii Răchitoasei care-i făcută de Enache cluceriul unde iaste hramul Pocrovul Precistei.

Un zapis de la Ursul, feciorul lui Toader Cărțăbașa, cu surorile lui, Mărie și Ana și Anghelina, și Vărvara din Răchitiș au vândut parte lor din Răchitiș cătă să va alege lui Dumitrașcu Gheuca și nepoții lui au dat danie la mănăstire Răchitoasei.

Pentru aceia văzând domnie mea acele zapise încredințate de danie și de cumpărături sfintei mănăstiri care scrie mai sus, Răchitoasa, am crezut și de la domnie mea încă dăm și întărim cu aceste ocini carele scrie mai sus sfintei mănăstiri ca să hie și de la domnie mea drepte ocini și moșii cu tot venitul.

Uricu și întăritură în veci și altul să nu să amestece.

ꙋ Ꙗс лет з҃се <7205/1697> юл(ие) а҃ <1>.

Vel logof<ăt>.

Savin uricar.

Pecete gospod[4].

ANI, ms. 573 (Condica M-rii Răchitoasa), f. 58-61 (Copie). Copie nouă la SJAN Iași, M-rea Răchitoasa, I bis/4 (nr. 27) din 17 iunie 1897.

Ediții: CDM, IV, p. 427, nr. 1933 (rez.).

---

1 Repetiția copistului.

2 Iaz cu pește.

3 Spațiu necompletat.

4 Desenată de copist

17. **1696 (7205) octombrie 15**

Altă carte tot de la măria sa Antioh Costa(n)din v(oie)vod ca să fie volnic egumenul de la mănăstire Răchitoasa cu carte domnii sale a țăne a lor driaptă ocenă din satu din Glăvănești carele le iaste lor danie sfintei mănăstiri de la Enache, ce au fostu cluceru, dată de multă vreme de cându au fostu biv Enache cluceriu. Iar cui v-ar păre cu strănbul de-i va păre cu strănbul să-ș aducă dresăle de față ș-altul să nu să amestece.

з҃се <7205/1696> окт(врие) е҃ї 15.

Pecete g(os)pod[1].

SJAN Iași, ms. 573 (Condica M-rii Răchitoasa), f. 126v (Copie prescurtată).

Ediții: CDM, IV, p. 414, nr. 1870 (rez.).

---

1 Desenată de copist.

https://biblioteca-digitala.ro

18. **1697 (7205) august 8**

Иѡ Антиох Костандин б(ое)бод, божїю милост(ї)ю, г(ос)п(ь)дръ земли Мѡолдавскои. Adecă s-au părăt de faţă înainte domnii mele şi a tot sfatul nostru Burciul şi Ion, cumnatul Burciului, şi Postolache şi Grigorie Toporaru şi alte sămințăi a lor cu cinstit şi credincios boieriul nostru dumnalui Ilie vel stolnic zicăndu precum au şi ei moşie în satu în Glăvăneşti, ce-i pe apa Zălitinului în ţinutul Tecuciului şi au scos şi nişte urice vechi trăgădu moşie de pe Ilinca, fata lui Ion Bănilă, care să răspunde în urice zicăndu ei că săntu dintr-ănsul, iar dumnalui Ilie stolnicul scos-au un ispisoc înainte divanului domnii mele de la Irimie Movila v(oie)vod, întru care scrie precum au văndut Ionaşcu, feciorul lui Toader, şi cu semințăile lui şi altu Ionaşcu, feciorul Nastei, şi cu sămințăile lor, Roman, toţi nepoţii lui Ion Bănilă, precum au văndut toată parte lor şi a moşului lor, a lui Ion Bănilă, din giumătate de satu din Glăvăneşti a triia parte Cărstei ce au fostu vornic mare deci socotit-am domnie mea înpreună cu tot sfatul nostru văzăndu precum s-au aflat moşie acestor oameni dintru care s-au răspunsu ei vănzându-i Cărstei vornicul din veleat 7114 <1605-1606>, care sănt de căndu s-au văndut 91 de ani, deci domnie mea înpreună cu tot sfatul nostru am dat rămas pe Burciul şi pe cumnatu său, Ion, şi pe Postolache, şi pe Grigorie Toporaş şi pe toată sămințiile lor ca să nu mai aibă ei triabă nici moşie la sat la Glăvăneşti pentru căci s-au aflatu vănduţi precum mai sus scrie, ce să aibă dumnalui stolnicul Ilie a ţăne această parte de ocenă din Glăvăneşti cu bună pace despre tot neamul lor. Aşijdere ne-au mai arătat dumnalui Ilie stolnicul şi alte dresă domneşti şi zapise de cumpărătură de la părintele dumisale Enache cluceriul şi de la moşul dumisale Toma Gherghie ce-au fost post(elnic) mare care, cuprinde tot satul Glăvăneşti a dumisale lui Ilie stolnicul. Pentru aceia şi domnie mea încă am dat şi am întărit pre cinstit şi credincios boieriul nostru dumnalui Ilie stolnicul cel mare cu tot satul Glăvăneşti, care să hie şi de la domnie mea dreiaptă ocenă şi moşie şi giupăneasăi dumisale şi cu cuconilor şi nepoţilor şi strănepoţilor şi a toată săminție dumnilor sale. Şi uric şi întăritură neclăntit şi nerăşit în veci şi altul nime să nu mai scoale cu pără peste această adevărată carte a domnii mele.

Aceasta scriem şi într-alt chip să nu fie.

Саам г(ос)п(о)д(и)нъ.

Ꙋ Иас л(е)т з͡се <7205/1697> **ав(гꙋст) и͡** <8>.

Neculai vel logof(ăt).

Neculai Cercez.

Pecete g(os)pod[1].

ANI, ms. 573 (Condica M-rii Răchitoasa), f. 126 (Copie).
Ediţii: CDM, IV, p. 429, nr. 1941 (rez.).

1 Desenată de copist.

https://biblioteca-digitala.ro

19. **1698 (7206) ianuarie 20**

Adecă eu, Ilie vel stolnic, și cu frate mieu, Apostol, scriem și cu acest zapis al nostru, cum de a noastră bună voie, am dat parte noastră din Glăvănești, de pe apa Zelitinului, în ținutul Tecuciului, svintei mănăstiri Răchitoasei, unde iaște hramul Maicăi Precistei, cu locuri de prisacă, cu tot locul și venitul ce va fi parte noastră.

Și pentru credință am iscălit amăndoi să să știe.

Лет з҃сє <7205/1697> **ген(ариє) к҃** <20>.

Илиє Єнакє вел стол(ник) искал.

Апостол Єнакє искал.

ANI, ms. 573 (Condica M-rii Răchitoasa), f. 127 (Copie prescurtată).
Ediții: CDM, IV, p. 435, nr. 1975 (rez.).

20. **1698 (7205) februarie 25**

Иѡ Антиох Костандин б(оє)бод, бож(ї)ю мил(ос)т(ю), г(ос)п(о)дръ земли Мѡолдав(с)ко(и). Venit-au înainte domnii mele și înainte a lor noștri moldovenești boeri a mari și a mici rugătorii noștri, egumenul și cu totu soborul de la sfănta mănăstire Răchitoasa, care iaste din temeiu zidită și făcută de răposatul Enache ce au fost clucer mare și de fiiul dumisale Ilie Enache stol(nic) cel mare, unde iaste hramul Maicii Precistei și purure fecioara Marie, și ne-au arătat căteva zapise de danie și de cumpărături svintei mănă(s)tiri pe căteva părți de ocenă.

Un zapis de la ctitori svintei mănăstiri, dum(na)lui Ilie Enache Enache stolnicul cel mare și de la fratele dumisale, Apostol, feciori lui Enache cluceriul scriindu cum de a lor bună voie au datu a lor driaptă ocenă și moșie danie sfintei mănăstiri Răchitoas(a) toată partea lor de ocenă din satu din Glăvănești, în ținutul Tecuciului, pe apa Zelitinului, cu tot venitul.

Și au mai arătat și alt zapis, un zapis Arion Vărnace și de la fămeia lui, Iftinica, fata popii lui Macsăn din Benești, și de la cumnatu său, Sandul, și cu fămeia lui, Ioana, iar fată popii lui Macsăn, scriindu cum de a lor bună voe au datu danie Sfintei mănăstiri Răchitoasăi toată partea socrului loru, popii lui Macsăn, de moșie din satu din Cărna ce să va alege, ce iaste la țănutul Tecuciului, pe apa Zelitnului din parte săliștii din sus, cu loc de casă și cu țarnă și cu fănaț și cu pomeți și cu tot venitul.

Și alt zapis de la Andreiu, feciorul lui Ursul Pintene, și de la fămeia lui, Nastasăie, scriindu cum de a lor bună voe au dat danie Sfintei mănăstiri Răchitoasei toată parte lor de moșie și a surorilor lor a Doroftii ș(i)-a Antonii dintr-acel satu din Cărna, din parte din gios, iar la țănutul Tecuciului, pe Zălitin, ca să-i hie sfintei mănăstiri dreaptă ocenă în veci, din vatra satului și din cămpu, cu țarnă, cu fănațe, cu pădure, cu totu venitul, pentru ca să aibă a-i scrie la pomelnicu într-ace sfăntă mănăstire.

https://biblioteca-digitala.ro

Mai arătatu-i-au și un alt zapis de la Arion, feciorul Nechitei, din satu din Sparta, scriind cum de(-a) lui bună voe au vândut a lui driaptă ocenă și moșie ce au avut de pre tată său Nechita în satu în Sparta la țănutul Tecuciului, din săliște, și din cămpu, cu țarnă, cu fănaț, și din pădure și din săpături, și din vad de moară și din tot venitul, aceia au vândut el egumenului de la ace sfântă mănăstire drept trei lei bătuț.

Și alt zapis de la Fenica și de la frate său, Toader, feciorii Stratului din Sparta, nepoț(ii) lui Dragoș, scriind cum au fostu luatu ei bani zece lei și un zlot de la mâna lui Leondari ce au fostu pristav la ace sfântă mănăstire Răchitoasa ca să scoață ei stâlpi de triaba mănăstirii și neputându scoate ei stâlpi ș-au dat toată parte lor de moșie, din săliște din Sparta cătu să va alege parte lor de moșului lor, lui Dragoș, cu săpături, în pădure, cu loc de arat, și cu fănaț, și cu vad de moară, și cu pomete și cu tot venitul au dat ei pentru acei bani zece lei bătuți și un zlot bani de argintu.

Mai arătatu un zapis de la Petre Tânplău din satu din Diviceni scriindu cum de a lui bună voe au vândut a lui driaptă ocenă și moșie din sat din Diviceni, în țănutul Tutovei, pe apa Bârladului, parte a optu frați și dintr-alt frate trei părți. Care moșie i-au fostu lui de la tată-său și cumpărături de la socru său și parte mâne-sa au vândut el dumisale Aniți vorniceași, dumisale Mitrii, vornicului celui mare, drept 40 lei bătuți din vatra satului, și din cămpu, cu țarnă, cu fănațu, și din pădure și cu vad de moară în Bârlad și cu tot venitul. Și tot într-acel zapis scrie cum au vândut Postolache, nepotul lui Andonie, dumisale Aniți vorniceași un frate de moșie ce iaste cumpărătură din satu din Diviceani, alâture cu pietre Tânplău (?) cu tot venitul drept 10 lei bătuți. Aș ijdere, tot într-acel zapis scrii cum au vândut Lecul și cu fămeia lui, Tudora, doi frați și dintr-un frate a triia parte iar dintr-acestu sat din Deviceni dumisale Aniți vorniceași drept 20 lei bătuți, ce i-au fost moșie cumpărătură Savei călugărul. Și tot într-acel zapis scriindu cum au vândut Doroftie, fata lui Avram, parte ei din trei frați, a patra parte, ce-i să va alege dumisale Aniți vorniceași, drept 10 lei bătuți cu tot venitul. Și tot într-acel zapis scriindu cum au vândut Sofronie preoteasa popii lui Ciomârtan doi frați și dintr-alți doi frați a cince parte, și dintr-alt frate, a Tudoscăi, fata Savei, a triia parte, ce i-au avut de cumpărătură. Iarăși au vândut dumisale Aniți vorniceași drept 15 lei bătuți cu tot venitul. Și iarăși tot într-acela zapis scriind cum au vândut Surata a trie parte dintr-un bătrân dintr-un frate ce i-au avut ia cu Sava și cu popa Ciomârtan dumisale Aniți vorniceași drept 10 lei bătuți, cu tot venitul. Și tot într-acel zapis scriind cum au vândut Postolache, feciorul lui Acsântie din Gârbovăț, doi frați și giumătate, dintr-un frate ce au avut cu Safta și cu Surata de cumpărătură de la Călugăriți și de moșie, și dintr-acei doi frați și giumătate să alege a cince parte, parte preotesăi popii lui Ciomârtan, iar parte Curiți și Alepădatei și Alexandrei au vândut-o toată dumisale vornicesăi, drept ...[1]sprezăce lei bătuți cu tot venitul, tot dintr-acel sat din Deviceni, aceste părți de ocenă toate le-au vândut ei dumisale Aniți vorniceași încă hiind dumnaei rămas săracă de altu soțu de Ion Isar, ce au fostu visternic al doile. Mai arătatu-ne-au și altu zapis de la Savin și de la fratele lui, Petre, feciorii Nistrei de(n) Diviceni scriind cum și ei de a lor

https://biblioteca-digitala.ro

bună voe au văndut dumisale Aniţăi vorniceasăi a lor driaptă ocenă şi moşie ce au avut tot într-acel satu în Diviceni, un frate şi dintr-un frate a patra parte ce au avut ei de pre părinţăi lor şi doi fraţi şi o cirtă, a patra parte dintr-un frate, parte lui Avram, şi a patra parte dintr-un frate a lui Cioarecu Negru drept 40 de lei bătuţi, bani gata, din tot locul cu tot venitul, şi cumpărăndu dumnaei Aniţa vorniceasa, toate aceste părţi de ocenă dintr-acel satu din Diviceni au socotit deplin voe dumisale şi le-au dat toate danie acei sfinte mănăstiri mai sus pomenită Răchitoasa pentru sufletul părinţilor dumisale şi al dumisale şi pentru ertare păcatelor dumnilor sale ca să scrie la sfăntul jărtăvnicu pomelnicu într-ace sfăntă mănăstire.

Mai arătatu-ne-au un zapis de la Tudora Enias din sat din Greci de la Gura Berheciului scriindu cum de a ei bună voe au văndut a sa dreaptă ocenă o vie ce au avut-o făcută cu bărbatul ei, cu Iani păcurariul, o au văndut-o lui Savin confectarul, feciorul Lucăi, drept 30 de lei bătuţi bani gata, iar Saven confectariul de a lui bună voe iarăş au datu acea vie sfintei mănăstiri Răchitoasăi danie pentru sufletul lui şi a părinţilor ca să pomenească la sfăntul jărtăvnicu în sfănta mănăstire,

Deci şi domnie me dacă am văzut acele adevărate zapise de bună credinţe, ~~am crezut~~ cu iscălituri şi cu peceţi de danii şi de cumpărături făcute de dinainte, <şi->a boeri(lor) din curte şi a altor oameni buni de credinţe am crezutu şi dăm şi de la domnie mea şi întărim svintei mănăstiri mai sus pomenită Răchitoasa cu toate acele părţi de oceni precum scrie mai sus din sălişte şi din cămpu şi din pădure şi cu livez(i) şi cu săpături şi cu vaduri de moară şi cu locuri de fănaţe şi cu tot venitul din tot locul ca să hie şi de la domnie mea drepte ocini şi moşii în veci. Şi uricu şi întăritură şi alt nime să n-aibe a să amesteca preste carte domnii mele.

ꙋ Ꙗс лет з҃се <7205/1698> фев(рꙋарие) к҃е <25>.

Vel spat(ar) netămplădu-să vel logof(ăt).

Pecete g(os)pod[1].

ANI, ms. 573 (Condica M-rii Răchitoasa), f. 127-128v (Copie).
Ediţii: CDM, IV, p. 437, nr. 1982 (rez.).

1 Necompletat.
2 Pecete desenată de copist.

https://biblioteca-digitala.ro

21. **1831**

Numele oamenilor	Preoţi în slujbă	Ţărcovnici, dascăli i proci	La ce anumi bisăricâ şi praznic bisăricii	Bătrâni nevolnici	Văduvile	Mazâli	Ruptaşi	Ficiori de preveleghetţi i alţii fără dare	Birnici havaleţii	Slugile scutite	Acei fără căpătâiu	Feciori burlaci de muncă	Documenturile şi adeverirea tragerii
Preot Spiridon săn Ioan Focşănian	1		Sv(ântul) Necolai									1	
Preot Ioan săn Toader Cojocarul	1											1	
Preot Spiridon săn preot Spiridon	1												
Preot Neculai săn Preot Ioan	1												
Preot Ioan săn Ioan Conache	1												
Petre săn Năstasă Căzănian				1									
Vasile săn Stan Marcu				1									
Constandin săn Neculai Furnul				1									
Ioan săn Gheorghe Prutian				1									
Ioan săn Pavăl Hâncul				1								1	
Neculai săn Vasile Vrăncian				1									
Ioan săn Alexandru				1									
Gheorghe săn Radul				1									
Stanciul săn Vasile Fasolă				1									
Radul săn Vasile Picior bătrân				1									
Ioan săn Ioniţă Cerne				1									
Florea săn Telibaşa				1									
Ştefan săn Hânganul				1									
Ion săn Costandin Rotarul				1									

https://biblioteca-digitala.ro

Crăciun săn Radul Colonescul				1									
Radul săn Ioan Zbârnă				1								1	
Ion săn Janga Ştirlă				1									
Nica săn Voine Ungurian				1									
Gheorghe săn Barbu Ciobotoarul				1									
Neculai săn Răuţă Buzdaga				1								1	
Mihaiu săn Dumitru Grecul				1									
Nica săn Mafteiu Ungurian				1								1	
Catrina lui Gheorghe Ungurian					1							1	
Niţuca lui Niagul Muntian					1							1	
Dochiţa lui Simion Bunul					1								
Ancuţa lui Ioan Bălan					1							1	
Maria lui Neculaiu Morarul					1								
Ioana lui Ioan Docolică					1								
Ioana lui Chircu					1								
Maria lui Sandul Grigore					1								
Ana lui Crăste					1								
Maria lui Neculaiu Găvan					1							1	
Maria lui Moisă					1							1	
Nastasia lui Moisă Lungul					1								
Maria lui Stanciul Budeiu					1								
Maria lui Coman Mădulariu					1								
				22	14							11	
Suma urmii	5			22	14							11	
Rucsanda lui Gheorghe Buzduga					1								
Mărina lui Stanciul Vrăncean					1								
Ilinca lui Găsăvoiu					1								

https://biblioteca-digitala.ro

Axenia lui Alexandru Dudul					1								
Niacşa lui Ioan Oglan					1								
Măria lui Gheorghe Dascalu					1								
Maria lui Ştefan Ştirbăţ					1								
Ilinca polcov(ni)c(easa) lui Costandin Grigore					1							1	Bărbatul ei fost polc(o)v(nic)
Ioan săn preot Neculaiu		1											
Ioan săn preot Ioan Cojocarul		1											
Radul săn Zbârnă		1											
Gavril săn Stanciul Fasole		1											
Niţă săn Costandin Grigore						1							Cu peci din 1827 maiu 24, ficior de polc(o)v(nic)
Ignat Pârţul săn Grigore							1						(Cu peci) din 823 maiu 23 ficior de biârnic
Vlad săn Niagul							1					1	(Cu peci) din 823 fevr(uarie) 1 om strein
Toader Flore							1						(Cu peci) din 823 fevr(uarie) 1 asămine
Ioan Dudul								1					Au purtat dajdie cu catahrisâs până acum
Toader săn Ioan Bucur									1			1	
Gheorghe săn Ioan Melnici									1			1	
Radul săn Nechita									1			1	
Ioniţă săn Nechita									1			1	
Neculaiu săn Coman Marcu									1			1	
Gheorghe săn Ioan Abăză									1				
Neculaiu săn Gheorghe Prutian									1				
Niţă săn Simion Adochiţii									1				
Ioan săn Radul Goloiu									1				
Vasile săn Bucurel									1				

https://biblioteca-digitala.ro

Gheorghe săn Radul Grigore									1				
Gheorghe săn Petre Chişăonian									1				
Stan săn Mane									1				
Ioan săn Ioan Bucur									1			1	
Gheorghe săn Coman Marcu									1				
Toader săn Neculaiu Morariul									1				
Toader săn Coman Marcu									1				
Sp(i)ridon săn Ion Bălan									1				
Vasile săn Cimpoeş									1				
Ioan săn Iftimie Dinga									1				
Gheorghii săn Pascul Oglan									1				
	5	4		22	22	1	3	1	21			19	
Suma urmii	5	4		22	22	1	3	1	21			19	
Solomon săn Ioan Ungurian									1				
Spridon săn Ion Găvene									1				
Neculaiu săn Mafteiu Blende									1				
Gheorghe săn Ioan Mustaţă									1				
Toader săn Ioan Mustaţă									1				
Ioan săn Vasile Vrăncianul									1				
Petre săn Vasile Vrăncianul									1				
Costandin săn Petre dogarul									1				
Toader săn Sandul Burne									1				
Radul săn Vasile Fasole									1				
Toma săn Neculai dascalu									1				
Stan săn Fănga Marin									1				Birnic a satului Dămăcuşa
Ion săn Mihai rotar holt(ei)												1	Din birnici
Stancul săn Maftei ciobotar									1				

https://biblioteca-digitala.ro

Simion săn Vasile Picior									1				
Spridon săn Ion Buzdugă									1			1	
Gheorghe săn Vasile Vrăncianul									1			1	
Ştefan săn Manole Pricoche									1			1	
Ilie săn Andronic Bunul									1				
Gheorghe săn Ilie Bursuc									1				
Neculai săn Ioan Găvene									1				
Simion săn Radul Brânză									1				
Gheorghe săn Flore									1				
Niţă săn Gosav									1				
Neculai săn Gheorghe Tăpălagă									1				
Ioan săn Irimia Toporaş									1				
Vasile săn Ioan Vrăncianul									1				
Ioan săn Gavril Pandiche									1				
Neculaiu săn Ioan Bălan									1				
Ioan săn Vasile Vrăncianul									1				
Simion săn Radul Fasole									1				
Ioaniţă Fântânaş									1			1	
Ion săn Ion Prutianul									1				
Iordache săn Lupu Rusul holt(ei)												1	dintre birnici
Neculai săn Peneşoi holt(ei)												1	dintre birnici
Coman săn Stanciul Voncilă									1				
Neculaiu săn Gosav holt(ei)												1	Tot dintre birnici
Niţă săn Stoian holt(ei)												1	Tot dintre birnici
Coman săn Gavril Gulduş												1	Tot dintre birnici
Antohi săn Andronic Bunul									1				
	5	4		22	22	1	3	1	55				

https://biblioteca-digitala.ro

Suma din urmă	5	4		22	11	1	3	1	55			29	
Grigore săn Agache Bulmaga									1				
Neculaiu săn Ioan Mustăţă									1				
Coman săn Dumitru Cocârle									1				
Cozma săn Nechita Spatarul									1				
Neculai săn Ioan Focşănian									1				
Stan săn Stan Jănga									1				
Neculai săn Stoica Marcu									1				
Spridon săn Gheorghe Prutian									1				
Vasile săn Petre Chişionianu									1				
Opre săn Grigore Pelivan									1				
Grigore Prutian										1			
Neculai săn Neculai Focşănianu										1			
Neculai săn Toader Bucur										1			
Neculai săn Niagul										1			
Gheorghe săn Stoian Jănga										1			
Stan săn Ioan Ungurian										1			
Trohin săn Vasile Ungurian										1			
Neculai săn Pricopie										1			
Neculai săn Alexandru Bostan										1			
Gheorghe Scutarul										1			
Spiridon săn Stoica Mănică										1			
Alexandru săn Grigore morarul										1			
Toader morarul										1			
Ioniţă săn Neculai Unte										1			
Dragomir Scutarul										1			
Năstasă săn Ioan Grecul												1	Grec posăsor al moşiei

https://biblioteca-digitala.ro

Andreiu săn Gavril												1	Tocmit cu hac la Năstasă Grecul
Ioan Rusul												1	Asămine
Ioan săn Ioniță Anton											1		Argat la Grigore Prutian
Stan săn Vasile Vrăncian									1				
	5	4		22	22	1	3	1	66	15	1	34	

Iar piste tot numărul acestui sat alcătuişte 174 adecă una sută şapte zăci şi patru.

ANI, Vistieria Moldovei, 77/1831, f. 22v – 26.

https://biblioteca-digitala.ro

22. **1836 noiembrie 5, Iași**

Cu mila lui Dumnezeu, noi Mihail Grigoriu Sturza v(oe)v(o)d, domn Țări(i) Moldavviei. Divanul domnesc prin anaforaua din 21 oc(tom)v(rie) anul următor supt no. 2481 au înștiințat pe domnie noastră că Divanul Țării de Gios cu raportul supt no. 3768 au pridstavilist în revizie acelui domnesc Divvan della pricinil(o)r dintre monastire Răchitoasa și între răzășii de moșie Frumușălul, țânutu(l) Tecuciului, pentru înpresurare o bucată de loc numită Vale Sohodolului, cărie delli făcăndui-să luare aminte s-au găsât că în anul 1835 fevr(uarie) 28 Giudecătorie țănutului Tutovvii, fiind atunce rezadența acei giudecătorii ocolul în care iaste numita moșie Frumușălul întru de față stăruire amănduror părțil(o)r, adică egumenul monastirii în persoană iar răzășii prin vechili di oi dintre ei și anume Paraschiv Popa și Toader Jămbul au tratarisit acea stăruință, și prin jurnal au închiet a sa săntință în folosul monastirii. De pe care jurnal amănduror părțil(o)r dânduli-să copii, egumenul monastirii au dat înscris de mulțămire la 25 noemv(rie) a aceluiaș an 1835, iar pomeniții vechili a răzășilor au dat în scris de nemulțămire la 30 tot a aceieaș(i) luni noemv(rie). Apoi la 24 a trecutei luni săp(tem)v(rie) Divvanul Țării de Gios au închiet jurnal pentru închiderea dritului de apelație a rămașil(o)r din giudecată, pe temei că n-au dat jalobă de apel în legiuitul termen. Și că după luare aminte ci s-au făcut și de cătră acel domnesc Divvan să găsăști că răzășii din numita moșie Frumușălul cu adevărat au perdut dritul apelatiei cu nedare jalobii de apel în legiuitul termen și după art. 374 din Reglement pricina iaste închisă în veci. Pentru care ni-au supus spre a să întări hotărăre Giud(e)c(ătoriei) Tutovvii din 28 fevr(uarie) 1835.

Drept acee Domnie noastră în privire că numiții răzăși de moșie Frumușălul au perdut dreptate apelației cu nedare jalobii di apel în termenul legiuit, prin acest hrisov cu a noastră iscălitură și pecite întărim atăt pomenita hotărâre a Giudecătoriei Tutovii din 28 fevr(uarie) 1835 precum și închiere domnescului Divvan spre vecinică curmare a proțăsului în temeiul art. 364 din Reglement, urmând întru aceasta credința boeril(o)r domniei noastre mădulări a Divvanului domnesc, dumn(e)al(o)r log(o)f(ăt) Costache Cantacuzino, vor(ni)c Ioan Palade, vor(ni)c Iancu Ca(n)tacuzin, poste(l)nic Ioan Costache, poste(l)nic Gheorghie Sturza și poste(l)nic Petrache Rosăt pentru care poroncim dum(i)s(ale) înplinitoriului îndatoriril(o)r de vel log(o)f(ăt) hatmanului Teodor Sturza ca prin locul cuviincios să aducă întru înplinire hotărăre arătată.

Scrisus-au hrisovul acesta la scaunul domniei în orașul Iașii în anul al triile a domniei noastre.

Anul 1836, luna noemv(rie), 5 zile.

Mihail Sturza v(o)v(o)d <m.p.>.

No.154.

T(eodor) Sturza hat(man) procit <m.p.>.

No. 547.

Director depart(amentului) Iustiției Iacovache Veisa cam(ina)r <m.p.> (?).

https://biblioteca-digitala.ro

ANI, Mănăstirea Răchitoasa I/6. Original.

23. **1837 februarie 15**

După adresul cinstitii giudecăt(orii) din trecutul an (1)836 dechem(vrie) 17 zile, supt no. 5347, ci ni s-au trimes și însărcinare ci ni s-au pus ca în urmare poruncii cinstitului divan, cu no. 45030, prin cari i să scrii ca să aducă întru înpliniri hotărâria dată di cătră Giud(e)c(ăto)r(ia) țin(u)t(ului) Tutovii în pricina urmată între monastirea Răchitoasa cu răzășii din moșiia Frumușăl pentru o bucată di loc ci esti din adivăratul trup di moșiia Glăvăneștilor ci este a mănă(stirii), înbunătățit acel jurnal și întărit și prin hrisovul preînălțatului domn di supt no. 154, martie 20.

Mergând la fața locului ci era di pricină acolo între Glăvănești și Frumușăl, am cerut mai întîi la pre c(u)v(ioșia) sa arhimandritul Daniil, egumenul mon(a)st(irii) di ne-au arătat ace adivărată copie de jurnal a Giudecăt(oriei) precum și hrisovul gospod pe cari citindu-l cu luare aminte și înțălegând toată cuprinderia am făcut întocmai lucrare înputernicind stăpânire moșii Glăvăneștii a mon(a)st(irii) pi acolo pi undi precum să hotărăște, adecă din priporul[3] delmii acei din mijloc din muchiia p(i)etrii vechi ce s-au găsit piste Zăletinu spre răsărit a marginii moșii Glăvăneștil(o)r din parte de gios, di unde acum să dispărțăște moșia Frumușăl cu capătul di la răsărit și undi am făcut și sămni movili spre știință, și de acolo în sus pe zare dialului ci au rămas despărțitoare întri Glăvănești și între răzășii di Frumușăl și prin mijlocul viilor lui Neculai Guțu, i Ioniță Angheluți și vădana Angheluțoae, lăcuitori din sat Frumușăl și păr(ă) undi să despărțăște Glăvăneștii de moșia Țăpoaie, în care întră și vale Sohodolului ci au fost și este din trup Glăvăneștilor sau Sănătești a mon(a)st(irii) Răchitoasa și pi undi au avut stăpâniri și mai dinainte. Pentru aceia spre știința s-au dat aciastă mărturii pre cuvioșii sale arhimandritul Daniil egumenul sv(i)n(tei) mon(a)st(irii) Răchitoasa.

1837 fevr(uarie) 15.

Costachi Cihure(a)n med(elni)cer <m.p.>.

Ion St(...) <m.p.>.

ANI, Mănăstirea Răchitoasa I/6. Original.

---

1 Coastă de deal sau de munte, pantă abruptă.

24. **1852 martie 10, <Tecuci>**

Jurnal

În numile preînălțatului domn Grigorie Alecsandru Ghica voivod stăpânitor Moldovii. Anul 1851, luna dechembri 15 zile Trebunalul giudecătorescu de ținutul Tecuciului după înfățoșare în presusfie a reclamantei monăstiri Răchitoasa prin vechil D.

https://biblioteca-digitala.ro

cluceru Stefanache Aftanasiu i a părătului d(umnealui) sardarul Nedelcu Oprișan iarăș cu reprezentator D. spatar Costache Pancrate s-au luoat în reprezentare proțăsul dintre amăndouă părțile și din cuprindirea actei s-au văzut.

I. Că mon(astirea) reclamarisind în anul 1834 cum că s-ar înpresura moșiea sa Sănăteștii de la acest ținut de cătră moșiea Stănuieștii și Șărpenii acum a dumisale sardarului Oprișan, stărui în sfărșit cu verire ca pomenita moșie Sănăteștii să stei cu capătul cel despre răsărit precum din în vechime ar fi fost în zarea dreaptă și firească a dealului unde să desparte ținuturile Tutova de Tecuci iar părătul să apară cu cuvânt că locul pretindat de mon(astire) sub nume de înpresurare nicicum ar fi din trupul Sănăteşti ci mărginite cu acturi rostitoare de Poeana Bejănosu.

II. Că în anul 1828 clasificate fiind locala cercetare a pricinei după regule s-au și urmat însă în neființa propietarului de Stănueşti precum de toate înpregiurările lămureşte hotarnicul mon(astirii) prin socotința sa din 24 mai acel an.

III. Că cu adresul înginerului ținutal no. 14 din 1849 primindu-să acta în trebunal și înaintându-să cuvenitile lucrări cătră darea legiuitului cursu deși la 1850 mart(ie) 6 prin înfățoșarea înpricinatilor părți i cercetarea docomentilor s-au găsit proțăsul îngrădit cu acturi domnești dar cu observația domnescului divan cuprinsă prin ofițiea no. 2157 săpte(m)vri 7 s-au înapoit acta spre hotărăria proțăsului în fondos.

IV. Prin no. 2607, 2608, 793, 794, 2243, 2244, 2947 și 2948 făcându-să legiutele chiemări, astăzi când au fost cel mai de pe urmă termen s-au și înfățoșat prigonitoarele părți precum la început să arată și reprezentatorul mon(astirii) au dat după opis următoarele dovezi:

1. 6936 <1428> iulie 24. Suret de pi hrisovul sărbescu a domnului Alecsandru voivod cel Bun prin care au miluit pi boerul Sănat în pământul Moldavviei cu trii sate.

2. 7036 <1528> mart(ie) 16. Suret de pe ispisocul sărbescu a domnului Petru Rariș voivod prin carile dă și întărești lui Glăvan pisariul și fratilui său Mihul și surorii lor Bălcăi între alte moșii și giumătate de bucată de pământ din hotarul Sănăteștilor.

3. 7215 <1706> dechemvrii 6. Copie încredințată di pi hotarnica lui Alecsandru Furcea biv vel căpitan, iscălită și de răzășii i alții magieși, prin care să arată că după ci au măsurat și au stălpit douâ trupuri de moșie, una sălișteSănăteștii și alta sălișteStănileștii, apoi au pus un stălp de piatră în deal despre răsărit.

4. 1768 iulie 10. Hotarnica lui Ioan Gardul, vornicu de poartă, pentru moșia Stănileștii și o parte din Sănătești.

5. 1810 febru(arie) 19. Jalba egumenului mon(astirii) Răchitoasa prin care să tăngueşte că moșia mon(astirii) Sănăteștii pi lăngă alte înpresurări despre megieși să înpresoară la capătul despre răsărit de cătră lăcuitorii răzăși a satului Poeana.

6. 1814 avgustu 7. Poronca domnului Scarlat Alecsandru Calimah prin care să porunceşti tuturor stăpânitorilor de moșiile ce să megieșăscu cu moșiea Glăvăneștii a sv(i)n(tei) mon(astiri) Răchitoasa ca când rânduitul hotarnicu spătar Ioan Jora va mergi la pomenita moșie Glăvăneștii să să înfățoșăzi cu scrisorile la hotărătura ci era a să face.

https://biblioteca-digitala.ro

7. 1819 april(ie) 21. Jalba egumenului de Răchitoasa în deelectul grecescu dată către domni și buiardisită în dos la vel logofăt cu no. 3889, prin care să tănguești că moșia sa Sănăteștii pătimești înpresurare despre megieși.

8. 1819 mai 7. Mărturia vornicului de poartă Fotache Fulger arătătoare despre rădicare în plan a moșiei Sănăteștii înpreună cu altile și înpresurare aceștii moșii, la zare despre răsărit de către vechilul boerului vor(ni)c Dimitrie Bogdan cu moșiile Șărpenii i Stănuieștii de pe Pereschiv (**Fig. 1**).

9. 1819 mai 8. Mărturia lăcuitorilor din satu Poeana prin care arată că până atunci în acest sat s-au luoat dejmă de sfănta mon(astire) Răchitoasa și nicicum de vor(ni)c Dimitrașcu Bogdan, iar mon(astirea) nicicum n-au intrat până acum în moșiile Stănueștii.

10. 1830 iulie 10. Poronca divanului Moldavii partea giudecătorească în alăturare cu copiea jalbii dată iar de către egumenul mon(astirii) Răchitoasa asupra dumisale pahar(ni)c Iordache Oprișan, cumpărătorul de veci a moșiilor Șărpenii și Stănuești că înpresoară moșiile mon(astirii) Sănăteștii i Glăvăneștii cu hotărătura ci ar vroi a face mărginind pe ispr(a)v(nicul) ținutului Tecuci a cerceta de față cu amăndouâ părțile spre neobijduire mon(astirii) puind și pietri hotar pi unde să va descoperi dreapta despărțire a moșiilor.

11. 1843 august 11. Învoeala dintre mon(astirea) Răchitoasa și dumniei postelniceasa Casandra Iamandi pentru despărțirea la marginea din gios a moșii mon(astirii) Glăvăneștii și dintre moșiile Dămăcușa, Tărzii și Scrofenii, numite acum Podu Turcului, prin care să arată că și moșiile dumisale Iamandi o au mersu în lungime spre răsărit cu capitele în zarea Pereschivului.

12. 1841 april(ie) 25. Hrisovul domnului Mihail Grigorie Sturza voivod cu no. 69 de judecată ci au urmat între mon(astirea) Răchitoasa, răzășii de Petrești sau Băicanii, Drăgoești și Mohorății prin care înbunătățindu-să documenturile de mai sus să hotărăște și pentru despărțire pe din sus a moșiei Sănăteștilor arătându-să că capătul despre răsărit mergi până în zarea Pereschivului.

13. 1819 oc(tom)v(rie) 10. Harta făcută de inginerul vornicul de poartă Fotache Fulger prin care să arată întreg trupul moșiei Sănăteștii i Glăvăneștii și altele, precum și locul înpresurat de moșiile Șărpenii și Stănueștii.

Asăminea și reprezentatorul dumisale Oprișan au înfățoșat acestea:

1. 7206 mai 17. Zapisu lui Chirieac Bețivu prin care vinde lui Grigori Basoc partea sa de moșie din Poeana Bejănosul din nucu în gios din giumătate din partea Cazacului.

2. 7210 iunie 25. Cartea dumnealui Costandin Duca voivod către Mitrea Apostol vel vornic pentru cumpărătura lui Grigori Basoc din Poeana Bejănosul din partea Cazacului ca să înputernicească stăpânirea despre soacra sa Miceasa.

3. 7268 deche(m)v(rie) 20. Zapisu lui Toader Patriche dat lui Vasăle Băncilă i Costandin Chitică și Ioan Huștiuc pentru partea lui Toader sin Grigore Bahacu din Poeana Bejănesii, ci au fost zălog la el pentru o sumă de bani că priimindu banii după

https://biblioteca-digitala.ro

judecata avută cu numiții gineri a lui Basoc întoarce pământul ca ei să stăpânească partea lui din Poeana Bejănosul.

4. 7276 mai 16. Hotarnica di la protopopă Costandin ot ținutul Tutovii, rânduitul de episcopul de Roman, Ionichie, prin care alege partea bisăricii de la Poeana Bejănosul.

5. 7288 ghenar(ie) 11. Hotarnica trupului de moșie Poeana Bejănosul din ținutul Tutovii de la Stefan Mircea, vornicul de poartă, și căpitanu Dimitrie Chicoș, vechil stolnicului Costin Negrea ispravnicu de Tutova, prin care la hotarnica în giur a moșii Stănueşti a vornicesii Mariea Bodănesii au ales și parte din Poeana Bejănosul a Irinii Bănciloai, fata lui Basoc, cumpărătură de la Chirieac Bețivu partea sa din Poeana Bejănosul din nucu în gios.

6. 7288 ghenar(ie) 12. Hotarnică de la acei acei mai sus numiți hotarnici care alegând și stălpind de giur înpregiur întreg trupul moșiei Stănueștii a vornicesii Mariea Bogdănesii.

7. 1804 iulie 16. Hotarnică de la poroșnicul Gheorghe Portasie iscălită și de răzășii prin care alegând moșia Șărpenii a neamului Bogeczălor osăbește asămine și Poeana Bejănosul în capătul Stănueștilor.

8. 1805 februarie 14. Răvașul Isprăvniciei de Tutova că Maria Bărărița și Ștefan Patriche să-ș strângă vinitul de pe Poeana Bejănosul stăpănită din vechi de neamul lui Basocu și a lui Patriche urmând în doi și cercetare rânduitu lui de isprăvnicie pentru înplininirea vinitului de la lăcuitorii streini șăzători pi Poeana Bejănosul.

9. 1818 ianuarie 9. Spița răzășilor de Poeana Bejănosul curgători din Basocu și fritisău, Patriche.

10. 1818 mart(ie) 26. Zapisul Mariei Bărăriții, fata Irinii Basoceasi, și Sandul Blănaru, nepot ei, i Ștefan Patriche, Costandin Patriche și Costandin săn Popa, Antohi Patriche, prin care vinde vornicului Dumitrașcu Bogdan partea lor de moșie din Poeana Bejănosul.

11. 1818 august 4. Cartea domnească cătră Isprav(nicul) de Tutova după jalba vornicului Dumitrache Bogdan ca să cercetezi întindirea mon(astirii) Răchitoasa ci face în Poeana Bejănosul a d(umnealui) vor(ni)c(ului) piste hotarăle din vechi a acei Poeni cu luare dejmii întărie de la lăcuitorii d(umnealui) vor(ni)c(ului) și că să înputernicească stăpănire d(umisale) după hotarnicele vechi.

12. 1818 august 4. Asămine carte domnească cătră aga Ioniță Palade ca să cercetezi întindire mon(astirii) Răchitoasa și încălcare hotarălor vechi a Poenii Bejănosul a d(umnealui) vornicului.

13. 1818 august 24. Răvașul isprăvnicii de Tutova după cartea domnească de mai sus rânduindu-să pi postelnicelu Costandin Cimbală și vătavul Costin Gociu ca să cercetezi hotarăle Poenii Bejănosul și întindere mon(astirii) Răchitoasa.

14. 1818 să(pt)e(m)v(rie) 1. Cercetare rânduiților de isprăvnicii prin care arată cărăușii fără de cale au trecut mon(astirea) Răchitoasa piste pietre hotară vechi a Poenii Bejănosul.

https://biblioteca-digitala.ro

15. 1818 săpte(m)vri 2. Răportul Isprăvnicii de Tutova către Logofeţiea cea mare prin care înconoştinţazi cercetare făcută la faţa locului cu triimetirea şi acei cercetări şi că mon(astirea) Răchitoasa prin posesorul ei au trecut piste hotarăle vechi ci înconjură Poeana Bejănosul a d(umisale) vornicului.

16. 1819 febru(arie) 22. Cartea domnească către ispravnicul Tecuciului că după cercetarea făcută prin Isprăv(nicia) Tutovii dovidindu-să samavolnică cutezare a posesorului de Glăvăneşti a mon(astirii) Răchitoasa să facă preţăluirea dejmurilor luate în tărie.

17. 1819 april(ie) 16. Cercetare şi preţăluirea făcută de către rânduitul de Isprăv(nicia) Tecuciu după poronca domnească de mai sus d(umnealui) pitaru Gheorghe Zota pentru dejmurile ce cu samavolnicie şi în tărie s-au dovedit luate de pe Poeana Bejănosul a dum(i)s(ale) vor(ni)c(ului) Bogdan de către posesorul grec a mon(astirii).

18. 1819 april(ile) 19. Raportul Isprăvniciei de Tecuciu către Logofăţiea ce mare că după cercetare dovidindu-să samavolnicia făcută de către posesorul de la Glăvăneşti s-au şi înplinit după preţăluire toate acele dejmuri luate posesorul şi s-au îndestulat pe d(umnealui) vor(ni)c(ul) Bogdan, proprietar Poenii Bejănosul.

19. 1835 ghenar 29. Jurnalul desfiinţatului Divan de Apilaţie de Ţării de Gios în giudecata avută de răpos(atul) spatar Gheorghe Oprişan, atuncea paharnicu, cumpărătorul acestor moşii Şerpenii, Stănueştii şi Poeana Bejănosul i doi bătrăni din hotaru Chetrenii, cu răzăşii de Poeana Bejănosul şi alte neamuri a lor. Prin care jurnal dăndu-să rămaşi pi răzăşii, să hotărăşte ca spatar Oprişan să-ş stăpănească întregi moşiile sale Şărpenii şi Stănueştii în care-i de <dă> şi Poeana Bejănosul.

20. 1835 iunie 10. Hrisovu domnului Mihai Sturza voivod cu no. 76 întăritoru giudecăţii cuprinsă prin jurnalul de mai sus a Divanului de Gios din 1835 ghenarie 29.

21. 1844 august 3. Harta gheometricească săvărşită după pravila comisiei de hotărături sub adiverire inginerului statului de la ţinutul Tutovii slugerul Gheorghe Filipescu cu no. 97 şi supt aprobaţie asesorului Giudecătoriei Ţinutului Tutovii, comisul Gheorghe Lambrino, i hotarnicei, cluceru Vasăle Chicoş şi comisu Ioan Neculcescu, prin care plan să arată trupu Poenii Bejănosul şi puncturile hotară încungiurătoare ei.

22. 1844 dechemvrie 22. Al doile hrisov domnescu a lui Mihail Sturza voivod cu no. 108 în giudecata avută cu d(umisale) vornicu Lascăr Bogdan cere clemasă a răscumpăra toate aceste de mai sus moşii anume Şerpenii, Stănueştii în care să cuprinde şi Poeana Bejănosul şi doi bătrăni din Chetreni cumpărătura spatar Oprişan de la fratile său aga Manolache Bogdan precum asămine şi osăbitele cumpărături făcute de spatar Oprişan din nou din hotaru Chetrenii de la răzăşii acelui hotar prin dritul cumpăratilor moşii de mai înainte de la fratile dumisale.

23. 1848 săpt(emvrie) 1. Testamentul răpostului spatar Gheorghe Oprişan, legalizat la 13 săpt(emvrie) acelaşi an de înalt preosfinţitul acum Mitropolit a Moldovei, Sofronie Miclescul, iar atuncea episcop eparhiot al Huşului, prin care testament între alte rânduri a răposatului spatar Oprişan să lasă cu desăvărşită propietate legitimă fiiului său şi

https://biblioteca-digitala.ro

clironom, sardar Nedelcu Oprișan, moșiile Stănueștii, Șărpenii, Poeana Bejănosul, părțile din moșia Chetrenii cu osăbitile cumpărături din nou ci au mai fost precum să arată mai sus.

24. 1848 dechemv(rie) 24. Codicilul sau osăbitul act de orănduire a răpos(atului) spătar Gheorghe Oprișan cu slova și iscălitura răposatului i adiverire a mai mulți marturi și sub șnurul cu pecetea Giudecătorii Ținutului Tutovii la prilejul când s-au trădat prin giudecătorie averea când i-au mai rămas răposatului spatar piste aceea rânduite prin testamentul de mai sus.

25. 1851 decemv(rie) 7. Înscrisul mai multor lăcuitori șăzători în Poeana lui Stan, cotună din moșia Sănătești a mon(astirii) numită acum Glăvănești.

Deci coborându-se giudecătoria, cu luare aminte, la documentile înfățoșate de amândouâ părțile cu opise au venit în lămurire că deși mon(astirea) cere a să întinde cu capătul moșii sale Sănăteștii la zarea dealului despărțitoriu ținuturilor Tecuciu de Tutova, vrând a să agiuta într-alte docomente și cu hotarnicile, una din 7215 dechemv(rie) 6 și cea al 2 le din 1768 iulie 10 cuprinsă aceasta și prin domnescu hrisov din 1841 april(ie) 25, no. 69, sub cuvânt că precum acestea ar întinde capătul Sănăteștilor și din sus și din gios până în zare citată așa să să întindă și la locul de pricină, însă din rostirea acestor docomente văzându-să că ele cuprind a lor întindere la zare numai pentru osăbite hlizi ci stau din sus și din gios iar nicicum la locul de pricină numit Poeana Bejănosu, apoi după niște asămine reclemanta mon(onastire) nici că poate avea cuvânt în cerirea ce face pentru că din docomentile înfățoșate de partea părătă să dovidești că numita Poeană Bejănosul ca loc rămas ca locu rămas din trupul moșii Stănueștii în stăpânirea răzășilor după zapisul din 7206 mai 17, să găsește încongiurat cu petri hotar prin douâ hotarnice, una din 7288 ghenar(ie) 11 și alta din 1804 iunie 16, și cătră aceste cu stăpânirea necurmată cursu de 118 ani trecuți până la cea între reclamanții din 1810, care și această reclamație a mon(astirii) precum și osăbita întindere a dijmei în Poeana Bejănosul la anul 1818. Găsându-să samavolnicească urmare piste vechile hotară a Poenii Bejănosul numai că s-au învinsu dar s-au și dispăgubit pi propietarul de atuncea de cele samavolnice luate după cum face dovadă documentile de la no. 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17 și 18 înfățoșate de partea părătă încât din acestea vederat să cunoaște că Poeana Bejănosul piste hotarăle ci o îngrădesc nicicum s-au întins cu vreo înpresurare în moșia Sănătești a mon(astirii).

Drept aceea Trebunalul sprijănit de presurisăle prințipii hotărăște ca d(umnealui) sardaru Oprișan să rămăi nestrămutat în stăpânirea de astăzi pi Poeana Bejănosul devremi ci s-au descoperit avutor cu bună credinți în aplicația paragrafului 416 din Pravila Țivilă. În acest mai fiind sentența trebunalului s-au încheet acest jurnal de pi care părților înpricinate să vor da copie legalizată ca partea ci ar rămănea nimulțămită să-ș facă apelația la Divanul respectiv în terminul legiuit de 60 zăle fără punire di cauție așa precum valora proțăsul este piste piste[1] comitenția trebunalului.

Iscăliți

Prezădent Ștefan Iamandi.

https://biblioteca-digitala.ro

Asesor Sandu Negrea.
Candidat pahar(ni)c Șarban Crăescu.
Derector stol(ni)c Scarlat Motăș.
Și săf mesiu Ioniță Hrisanfie.

Lămurire

Pentru că nici una din părțile înpricinate n-au stăruit ca să-ș primască copia după acest jurnal și să-ș iscălească a lor vroinți, apoi astăzi anul 1852 luna martie în 10 zășe, încredințându-să niște asăminea prin no 635 și 636 s-au trimes prin locul cuvenit ca să li să dei în priimirea lor sib adiverinți arătătoare de a lor mulțămire s-au nemulțămire.

Iscălit

Derector stol(ni)c Scarlat Motăș.

Giudecătoria ținutului Tecuci

Copiea aceasta cercetându-să ți fiind întocmai cu originalul din actă să încredințazi după forme.

Semnături
S(andu) Negri <m.p.>.
Crăescu pah(a)r(nic).
D(irector) Scarlat.
No. 635.
1852 mart(ie) 10.
Cercetat Anton.

1 Repetiție sublinitată în text.

ANI, Mănăstirea Răchitoasa, XXIII/1. Copie.

25. **1861 ianuarie 9, <Glăvănești>**

Adeverință

Gios iscăliții vornici și stegari satului Glăvăneștii dăm această adeverinți la măna pristavului pădurii moșii Glăvănești și pădurarilor precum că am priimit banii birului de la numiții pi anul 1860 pentru cari li s-au dat aceasta.

Lei	Pă(rale)		
51	-	Pristavului Nicolai săn priot Spiridon pi citfert	1-iu și 2-le
32	-	Gheorghi săn Iancu Vrănceanu	1-iu și 2-le
32	-	Vasăli Tilibașa	1-iu și 2-le
32	-	Ioan Rotariu	1-iu și 2-le

https://biblioteca-digitala.ro

42	12	Pristav	3-iu și 4-le
42	12	Gheorghi săn Iancu Vrănceanu	3-iu și 4-le
42	12	Vasăli Tilibașa	3-iu și 4-le
42	12	Ioan Rotariu	3-iu și 4-le
12	-	s-au mai analoghisit altă cheltue(a)lă pi citfert al tri(i)le	

Lei	Pă(rale)	Banii muntariului
15	-	Di la doi pădurari
15	-	Tij de la doi pădurari tij anul 1860
30	-	Adică triizăci de lei am primit banii muntariului

Eu Nicolae Radu am primit banii.
Eu Nicolae Pătule, vichil di mazili, am priimit.
Eu Ioan Bucur județu.
Eu Spiridon Buzduga județu.
Eu Nicolae Dediu județu.
Pentru cari s-au pus și pecete săte(a)scă.
Anul 1861 ghenari 9.

ANI, Mănăstirea Răchitoasa, XXVI/2. Original.

26. **1861 august 15, <Glăvănești>**

Adeverință

În canceleriea comunii Glăvănștii banii de bir pentru cinci indivizi a citfertului al 3-le (1)861 păzitorii pădurii de pi această moșăe Glăvănștii de la precuvioșiea sa părintili Iacov arhimandritul monastirii Răchitoasa.

Lei	Păr(ale)	Bani politicești
17	10	Necolae Popa
17	10	Gheorghi Comănimă[1]
17	10	Gheorghi săn Eancu Vrănceanu
17	10	Vasăli Tilibașa
17	10	Ioan Rotariu
86	10	Adică optzăci și șăsă lei zăci părale bani politicești pentru care să adeverește și de giudețu

Eu Ioan Bucur județu.
Eu Spiridon Buzduga.
Eu Costandin Ni(a)gu vornicu.
No. 496.

https://biblioteca-digitala.ro

1861 avgust 15.

ANI, Mănăstirea Răchitoasa, XXVI/24, Original.

[1] Probabil, Comănică sau Comănici. În satul Glăvănești în prezent mai sunt familii cu numele Comănici.

27. **1864 septembrie 15, <Iași>**

În numile preînalțatului domn Alexandru Ioan I stăpânitoriu Principatilor Unite Moldova și Valahia, anul 1860, luna octomvr(ie) în 5 zile, Curtea de Apelu a Moldavei priimind în apel pe lângă raport Judecător(iei) district(ului) Tecuciu n. 143 din 1853 ghenarie 19 acta procesului dintre Mănăst(i)r(ea) Răchitoasa cu repos(a)t(ul) sard(ar) Nedelcu Oprișan pentru împresurare(a) moșiei Sănăteștii de cătră moșiile Stănuescei și Sarpenii a sard(arului) Oprișan au fost înapoetă Judecat(o)r(iei) în mai multe rânduri pentru o(a)recare necompletări și apoi completându-se s-au terminat de cateva ori, ear cel mai de pe urmă termin fiind pentru 4 a curentei și acta complectă cu adiverințele tuturor împricinaților stâruitori la înfățișiare n-au fost nici una din părți după așteptare ce s-au făcut până astăzi la orile 2 după ameazăzi, apoi Curtia pe puteria dislegării de la pag. 553 a colect(iei), vol(u)m II, recunoaște acest proces legal închis prin părăsirea despre care s-au închiet acest jurnal în așteptaria regulărei ce urmează așa face la înființiaria viitoarei Curți de Cassație conform cu închieria consiliului publicată prin Monitorul N. 58 din 10 noemvr(ie) 1859.

Subscrișì
Manu.
Warlenescu.
Cuza.
Pogor.
Lupașcu.
D(i)r(ector) Petrovan.
Sfs. G. Dimachi.

Principatele Unite Române
Președintele Curții de Apel din Iassy
Copia presentă fiind conformă cu originalul se legalizează

P(entru) preș(edinte) Constantin Cuza <m.p.>.
D(i)r(ector) Petrovan <m.p.>.
Cap se. G. Dimachi <m.p.>.
sept. 1
N. 4894
1864 sept(embrie) 15

https://biblioteca-digitala.ro

ANI, Mănăstirea Răchitoasa, XXIII/2. Copie.

28. **1871 aprilie 10**

Carte de hotărnicie

Anului 1871 luna aprilie în 10 zile subsemnatul, inginer hotarnic Gheorghi Buța, conform ordonanței Trib(unalui) județului Tutova, sub no. 6974 din (1)869 iunii în 14 zile, urmată după cerirea unora din răzeșii moșii Chetrenii din plasa Pereschiv, comuna Stănuești prin care mă autorizază a le faci hotărâtura pământului lor din moșia Chetreni, în conformitația Regulamentului de hotărnicie publicat prin Monitorul Oficial no. 47 din 1868 în urmaria căruia și conform art. VIII din zisul regulament înaintând legiuitele somațiuni atât cătră obștia răzeșilor de Chetreni precum și d-lui Ministru de Finanțe cu adresa no. 7 proprietaru moșiilor Fătăciunei, pendinte de monast(irea) Răchitoasa, comuna Praja, despre apus și despre nord cu moșiile Glăvănești și Petrești, pendinte tot de monast(irea) Răchitoasa, comuna Muncelu, plasa Zeletin, județul Tecuci. Publicat fiind acest termen și prin Gazeta de Focșani, din 7 februarie (1)870 sub no. 6, și după ci au completat dosarul cu toate chitanțele părților figurante, apoi în ziua termenului de 1 iunii (1)870 m-am prezentat în fața locului cotuna Chetreni, comuna Stănuești, unde mai întăi încheind prescript verbal de începerea și înaintarea lucrărilor, s-au presentat obștia răzeșilor de Chetreni iar din partea d-lui Ministru de Finanțe deși s-au presentat dl. avocat al statului P. Armașu, însărcinatu cu ordinului său sub no. 7350 din 26 februarie (1)870 la ziua termenului, de 1 iunie, precum probează adiverirea sa în prescriptul verbal de începirea lucrării, însă n-au înfățoșat nici un document atingător de sus zisele proprietăți a statului ca să se pot trece în această hotătnicie iar obștia răzeșilor de Chetreni pe lângă declarația înscrisă ce ni-au adresat au cerut să se unescă întreaga obștie a le faci hotărnicia tuturor părtașilor în acest trup, pe temeiul autorizației Trib(unalului) cerută de cătră din partașilor răzeși pe lângă cari au înfățoșat cu ofisul următo(a)rile docomenti:

1. Hotărnicia din 1815 februarie 23 a logofătului Costache Conachi, atuncia agă, mărginindu-o în sumă de 963 stânjeni. Osebit au mai înfățoșat trei bucăți hărtii prevăzute în ofisul alăturat la dosar la no. 2, 3 și 4, prin care se adevereşti că de la (1)847 încoace însavolnicii li s-au răpit de cătră foștii igumeni de monast(irea) Răchitoasa o mare parte de loc din moșia lor, Chetreni, cu sus numitele moșii proprietate acum a statului. Aşijdere, subsemnatul, în conformitația art. IX din menționatul regulament, am ridicat mai întăi planul moșii Chetreni după stăpânirea de astăzi conform art. XV după cum se vede demarcată pe plan cu coloru roșie în cari am arătat și locul înpresurat de cătră megieșitele moșii a statului, cari înpresurari se va lămuri prin aciastă hotarnică, atât în stânjeni cât și în fălci, fiindcă pământul din moșia Chetreni aflat în posesiunea obștii răzeșilor s-au lămurit și deosebit cu movili provisoru despre moșiile statului prin osebită hotarnică, a căria lățimi în curmeziș este după cum se arată.

https://biblioteca-digitala.ro

I. Capătului moșii Chetreni despre apus fiind înpresurat cu moșia Glăvănești de la movila no. 28 și din direcția petrei no. 1; capătul moșiiloru Cociu și Chetreni ce sunt în zarea dealului în cap cu moșia Glăvănștii și fiindcă fostul egumen a monast(irii) Răchitoasa lăsând adevărata zare s-au întins la acest capăt cu moșia Glăvănștii și le-a analoghisit după cursul moșii Chetreni, 15 stânjeni mai jos.

II. La măsura al doile capătul moșii Chetrenii pe zare despre apus de către moșia Glăvănștii și Petreștii, măsurați în lățime și pe zare în sus din piatra cu no. 1; colțul moșii Cociu și a Chetrenilor stăpânirii de astăzi până la movila cu no. 27 am găsit-o în sumă de 680 stănjini fiind înpresurată moșia Chetreni la acest capăt de cătră moșia Petrești cu 283 stănjini.

III. La măsura al triile de la piatra cu no. 2, marginea din jos din moșia Cociu, în susu stăpânirea de astăzi a Chetrenilor până la movila cu no. 23 s-au găsit suma de 798 stănjini, fiind înpresurată moșia Chetreni de cătră Petrești cu 163 stănjini.

IV. La măsura al patrule din piatra cu no. 3, după plan, din marginea din jos a Chetrenilor și din hotarul moșii Cociu, în sus, este lățimea de 714 stănjini în stăpânirea de astăzi, fiind înpresurată moșia Chetreni de către Petrești și Fătăciune până în moșia Băicanii cu 249 stănjini.

V. La măsura al cincile de pe valea Pereschivului din piatra cu no. 4 marginea din jos a Chetrenilor despre moșia Cociu măsurată în linie dreaptă până la movila cu no. 19, marginea din sus, stăpânirii de astăzi a Chetrenilor este în lățime de 660 stânjini, fiind înpresurată moșia Chetreni la această măsură de cătră moșia Fătăciuni cu 303 stănjini.

VI. La măsura al șasile din piatra cu nr. 5, marginea din jos a Chetrenilor din hotarul moșii Cociu, în sus, peste valea Corciovii și pe zarea dealului deasupra Pereschivului până la movila cu no. 18 este lățimea stăpânirei de astăzi a Chetrenilor de 614 stănjini, fiind înpresurată la această măsură moșia Chetreni de către moșia Fătăciuni cu 314 stănjini.

VII. La măsura al șeptile din punctul arătat în plan cu Lit. B, marginea din jos a Chetrenilor și din hotarul moșii Cociu, în sus, măsurându-se iarăși peste valia Corciovii și pe podiș, însă până la movila cu no. 16 este lățimea stăpânirei de astăzi a Chetrenilor de 487 st(ân)j(ini), fiind înpresurată moșia Chetreni de cătră moșia Fătăciuni la această măsură cu 476 stănjini.

VIII. La măsura al optule din movila cu no. 8, și din direcția petrei cu no. 7, capătul moșii Cociu, și prin capătul moșii Chetreni despre răsărit măsurându-se pe zarea despre Chilieni și pe drum, în sus, din movilele cu no. 9, 10 până la movila cu no. 11 pe urmaria zării și drumului după cum el cotește s-au găsit stăpânirea de astăzi a Chetrenilor, la acestu capăt, de 472 st(ân)j(ini), fiindu înpresurată moșia Chetreni la acest capăt în lățimi de 491 stânjini de către moșia Fătăciuni.

Apoi după cele descrise mai sus am pășit a deosebi cu movili provizorii locul înpresurat din această moșie Chetreni de către moșiile numite.

1. Mai întâi am început marginea Chetrenilor, pe din sus, despre moșia Fătăciuni locului înpresurat, partea despre răsărit, începând cu măsura din movila cu no. 11, spre apus

https://biblioteca-digitala.ro

măsurând 58 stânjini am făcut movila cu no. 12. De acolo, abătând stăpânirea cam în jos, la înplinirea de 17 stânjini, am făcut movila cu no. 13, din cari punct abătând stăpânirea cam spre nord la 62 stănj(ini). Am făcut movila cu no. 14 lângă drum, de acolo tot spre apus și spre podiș la înpliniri de 90 stănjini am făcut movila cu no. 15, de acolo abătând stăpânirea Chetrenilor, în sus, la înplinirea de 16 stânjini am făcut movila cu no. 16, de acolo măsurând tot spre apus și cam spre nord pe urmarea stăpânirei, la înplinirea de 103 stânjini am făcut movila cu no. 17 în podiș, în marginea dumbrăvii, din cari movilă pornind cu măsura pe urmaria stăpânirei cam spre nord și pe zare, la înplinirea de 114 stănjini am făcut movila cu no. 18 într-un piscu despărțitor stăpânirei de astăzi a moșii Chetreni despre moșia Fătăciunei, din care punct pornind măsura spre apus și la vale, pe costișă, trecând peste matca Pereschivului, la înpliniri de 176 stânjini am făcut movila cu no. 19 în malul drept și în șeșul Presechivului, de acole mergând cu măsura la dial trecând peste drumul de pe această vale tot pintre Chetreni și Fătăciuni, și pe stăpânirea de față la înpliniri de 110 stănjini am făcut movila cu no. 20 între niște scursuri de acole, tot spre apus și la dial, la înpliniri de 101 stănjini am făcut movila cu no. 21, în costiși de unde măsurând tot spre apus și la dial pe stăpânirea de astăzi a Chetrenilor despre Fătăciuni la înplinirea de 184 stănjini am făcut movila cu no. 22, în poduşu, din care punct măsurând tot spre apus și la deal al înpliniri de 173 stănjini am făcut movila cu no. 23, lângă drumul și în zarea dealului, dispărțitori stăpânirei moșiei Chetreni despre Fătăciuni unde la acest punct face colțu moșia Fătăciunei și Petreștii după stăpânirea de astăzi amândouă proprietăți a statului în costile moșii Chetrenii răzășiască. De acolo întorcându-se măsura în sus pe zare și pe drumul de pe această zare prin capitile locului înpresurat din moșia Chetrenii de către moșiile Fătăciunei și Petreștii, la înpliniri de 178 stănjini, am făcut movila însemnată pe plan cu Lit. C până unde trebuie a se întinde moșia Chetrenii în costile moșii Fătăciunei și capătul moșii Petreștii. Din acest punct mergând cu măsura spre răsărit pintre locul înpresurat despre Fătăciuni, la 62 stănjini, am făcut movila cu Lit. D. De acolo tot spre răsărit pe podiș, la înpliniri de 380 stănjini, am făcut movila în zare, deasupra văii Pereschivului, însemnată pe plan cu Lit. E. De acolo la vale pintre isvoară la 161 stănjini am făcut movila din vale de drumul de pe valea Pereschivului și din jos de un podeț s-au făcut movila cu Lit. J. De acolo tot spre răsărit trecând peste matca Pereschivului la 183 stănjini am făcut movila cu Lit. Z, dispărțitoare locului înpresurat din moșia Chetrenii de cătră moșia Fătăciuni. De acolo la deal trecând peste un drumuşor și prin pădure, la înplinire de 352 stănjini, am ajuns în zarea dealului unde am făcut movila cu Lit. J, coastile moșii Chilieni și colțul moșii Chetrenii despre moșia Fătăciuni, până la care se cuvine a se întinde cu stăpânirea moșia Chetrenii cu suma de 491 stănjini arătați la măsura al VIII-le din această hotarnică spre îndeplinirea sumei de 963 stănjini a întregului trup a moșii Chetreni cerută de hotarnica din 1815 de mai sus cu cari aceste măsuri granițuindu-se locul înpresurat de moșia Fătăciune din trupul moșii Chetreni și cari făcându-se în stănjini analoghisiți complecți de suma de 311 stănjini și aceștia calculându-se în fălci vine suma de 111 fălci, 41 prăjini.

https://biblioteca-digitala.ro

2. Păşind apoi a granţui locul înpresurat din moşia Chetreni de cătră moşia Petreşti proprietate a statului pendentă de monast(irea) Răchitoasa, începănd cu măsura din movila cu no. 23 pusă în dispărţirea stăpânirei Chetrenilor ce face colţ locului înpresurat de moşia Fătăciunii şi Petreştii din zarea dialului Praja din care punct măsurând spre apus trecând peste drumul de pe această zare am ajuns la o movilă făcută de către foştii egumeni a monst(irii) Răchitoasa arătată în plan la no. 24, din cari movilă abătând stăpânirea de astăzi cam în jos, la înplinirea de 176 stănjini, am ajuns în matca văii Moişoe unde am făcut movila cu no. 25. De acolo trecând peste matca văii Moişoe şi pe stăpânirea de astăzi la deal alăturea cu locul înpresurat din moşia Chetreni sub numi de moşia Petreşti, la înpliniri de 120 stănjini, s-au făcut movila cu no. 26, în costişă. De acolo măsurând la deal spre apus tot marginea pe din sus a Chetrenilor despre locul înpresurat de Petreşti şi tot pe stăpânirea de astăzi la înpliniri de 148 stănjini am ajuns în zarea dealului, în capătul moşii Petreştii şi Chetrenii, unde s-au făcut movila cu no. 27, ce face colţ stăpânirea de astăzi moşia Chetrenii despre moşia Petreşti a locului înpresurat de Petreşti, din care punct pornind cu măsura în sus şi pe zare trecând prin locul Frasinului la înplinire de 283 stănjini s-au făcut movila în zare însemnată cu Lit. L, ce face colţu locului înpresurat din moşia Chetrenii de către moşia Petreşti până la care punct s-au îndeplinit suma de 963 stănjeni ceruţi de hotarnica logofătului Conachi, cu cari sumă se întregeşte moşia Chetrenii. De acolo întorcând măsura spre răsărit şi la vale pe din jos de lacul Borşii şi pe la obărşia văii numită Borşa şi Moişai şi la deal până în zarea Prăjii şi în colţul moşii Fătăciunii la movilița de pe această zare arătată în plan cu Lit. C, până la care s-au găsit în lungime de 435 stănjeni. Cu aceste măsuri granițuindu-se locul înpresurat din moşia Chetrenii de cătră fostul egumen a monast(irii) Răchitoasa cu moşia Petreştii proprietate a statului. Acest loc făcându-se în stănjeni analoghisiţi vini 241 stănjini pe care calculându-se vine 40 fălci, 68 prăjini, lămurindu-se tot odată că acest loc se află în posesiunea foştilor clăcaşi dat în anul 1865 după legea rurală.

3. Asemenea deosebindu-se locul înpresurat a capătului moşii Chetrenii de cătră moşia Glăvăneştii proprietate a statului pendinte tot de monast(irea) Răchitoasa cu movili provizorii, începând măsura din movila cu no. 28 ce este în direcția petrei cu no. 1, colțul moșiilor Chetrenii și Cociu, în coastile și în zarea despre Glăvănești, măsurându pe drum cam spre răsărit şi pe stăpânirea de astăzi a Chetrenilor şa îndeplinirea de 149 stănjini sau făcut movila cu no. 29. De acolo în sus pe un drumuşor şi pe stăpănirea de astăzi la înplinirea de 54 sănjini s-au făcut movila cu no. 30. De acolo mergând despre locul înpresurat de Glăvăneşti la înpliniri de 180 stănjini am făcut movila cu no. 31. Din acest punct măsurând tot în sus pe podiş şi tot pe stăpânirea de astăzi a Chetrenilor şi despre locul înpresurat de Glăvăneşti la înplinirea de 100 stănjini am făcut movilă cu no. 32, din care punct întorcând măsura în jos pe zare la înpliniri de 78 stânjini s-au făcut o movilă cu Lit. M, despărţitoari locului înpresurat de Glăvăneşti din moşia Chetreni, de acolo în jos trecând peste un drum şi peste o vâlcică la înplinirea de 210 stănjini s-au făcut o movilă în capul dealului Glăvăneştii dispărţitoare moşii Glăvăneştii de locul înpresurat din moşia Chetrenii însemnată pe plan cu Lit. N, de acolo tot în jos şi pe zare despre Glăvăneşti la înplinirea de 106 stănjini s-au

https://biblioteca-digitala.ro

făcut o movilă în zare însemnată cu Lit. O, din care movilă măsurându-se în jos pe zare 48 stânjeni s-au făcut o altă movilă arătată la no. 28, de unde s-au început măsura. Cu măsurile arătate granițuindu-se locul împresurat din moșia Chetreni de către moșia Glăvănești și care făcându-se în stânjini analoghisiți vine 15 stânjini după cursul moșii Chetrenii, aceștia calculându-se vine 7 fălci 19 prăjini. Lămurindu-se tot odată că acest loc se află în posesiunea foștilor clăcași, dat după legea rurală din anul 1865 din cotuna Plopu, moșia Glăvănești, comuna Muncelu, din distr(ictul) Tecuci. Pe care această împresurare făcută moșii Chetrenii de către foștii egumeni a monast(irii) Răchitoasa, pentru care obștea răzeșilor de Chetreni au și reclamat-o de la (1)840 și încoaci cerând a li se restitui pământul împresurat cu în savolnicie, și că după căti cercetări și comisii urmate la fața locului n-au putut căpăta îndestulări până când aceste proprietăți s-au luat de stat, care cătimi de loc arătat mai sus se lămurește și aici.

No.	Fălci	Praj(ini)	
1	111	41	Se stăpânesc din moșia Chetrenii cu însavolnicie de către moșia Fătăciuni
2	40	68	Sunt împresurate cu moșia Petreștii sau Băicanii date acum foștilor clăcași de pe această moșie
3	7	19	Se stăpânesc din capătul moșii Chetrenii despre apus de către moșia Glăvăneștii date iarăși foștilor clăcași de pe această moșie, care în total făcu
	159	48	

Adică una sută cincizeci și nouă fălci patruzeci și opt prăjini arătate în plan la no. 1, 2 și 3, deosebindu-se pe lângă movilele provisorii și cu cochide roșii trase de la un punct la altul spre întregirea trupului moșii Chetrenii, după hotarnica din 1815 februarie 15 a logofătului Conachi înfățoșată de răzeși. Considerând că răzeșii, pe lângă hotarnică, au mai înfățosat și trei bucăți hărtii prin cari se dovidește că de la (1)840 încoace sunt împresurați că către moșiile Fătăciune, Petreștii sau Băicanii și Glăvăneștii, proprietăți acum a statului. Considerând că pe lângă hotarnica zisă apoi chiar și figura moșii, dovidește că este împresurată moșia Chetrenii de către moșiile statului. Și dar pe temeiul citatei hotărnicii se cuvine a se întregi moșia Chetrenii cu înapoirea locului împresurat de către moșia Fătăciunii, Petreștii sau Băicanii precum și capătul acestei moșii despre apus de către moșia Glăvăneștii, pentru care făcându-se trei exemplare de hotarnici și trei exemplare de planuri, un exemplar de hotarnică și plan s-au dat reclamanților răzeși, unul asemenea exemplar de hotarnică și plan la Ministerul de Finanse și tot asemenea hotarnica și plan Trib(unalului) județului Tutova.

Inginer hotarnic G. Buță-<m.p.>
G. Gutia (?) <m.p.>

https://biblioteca-digitala.ro

Eu Ioan săn polcovnic G. Nița <m.p.>
Eu Costantin zăt C. Stoica <m.p.>
Neculai Niță <m.p.>
Eu Ioan zăt C. Popa <m.p.>
Eu Ioan Țanțu <m.p.>
Eu Ioan zăt C. Stoica <m.p.>
Eu Costantin Stoica <m.p.>
Eu Vasâle Stoica <m.p.>
D. Nestor <m.p.>
C. Ioachim (?)
C. Telciu sichelar <m.p.>
(...)[1] Patrichi priut
Ioan Iosip priut
Eftimii Iusăp
U. Muscalu Galan
Eu, văduva Nastasiia Ionițe Nița
Eu, Costea polcovnicu G. Niți
Eu, Vasâli Nolacu
Eu, Iancu Nistor
G.G. Galan <m.p.>
Eu Toader D. Manole <m.p.>
Vasili Crudu <m.p.>
Neculai Nacu <m.p.>
Gheorghi Țuchiș <m.p.>
Eu, Costan(tin) Manole
Eu, Sămioan Mihăilă<m.p.>
Eu, Costandin Țucar <m.p.>
Eu Tănasă Samsonu<m.p.>
Eu Nastasăe ...[1] <m.p.>
Eu Margheola ...[1] <m.p.>
Eu Costantin săn Vasile Gălan <m.p.>
+ Eu Sp(i)ridon Tiliciu <m.p.>
Eu V. Paraschiva Țuchel <m.p.>
Eu Antohi Tiliciu <m.p.>
Ion Pipă <m.p.>
Eu Manole săn H. Manole <m.p.>
Eu Anica săn H. Manole <m.p.>
Vasile I. Toma <m.p.>
Apostu Stoica <m.p.>
Chiriacu Dumi. Manoli <m.p.>

https://biblioteca-digitala.ro

D. G(...)[1] <m.p.>
Ghiorghi Manolachi Bulișca <m.p.>
Necula Polcovnicu
Eu, Dumitru Manole <m.p.>
...[1] <m.p.>
Eu ...[1] <m.p.>
Vasăli Stati (?) <m.p.>
Eu ...[1] <m.p.>
Eu, Tache sân V. Giosanu <m.p.>
Eu, Zoița V. Popa <m.p.>
Eu Ionu Galan Isacu <m.p.>
Eu Ioan săn G. Velică <m.p.>
Eu, Gheorghi Bogiu săn Nacu <m.p.>
Eu, Căsandra V. Gheorghe Stoica <m.p.>
Eu Ionu Neculai Niță <m.p.>
Eu, Ioan săn G. Diiaconu
Eu Ioniți sin C. Stoica <m.p.>
Eu Chiriacu Crudu <m.p.>
Gheorghe I. Stoica <m.p.>
Constantin Gh. Stoica <m.p.>
Ghiorghi Stoica <m.p.>
Anița Vas. Popa <m.p.>
....[1] <m.p.>
Galan <m.p.>

ANI, Mănăstirea Răchitoasa, I/14, orig.

---

1 Indescifrabil.

https://biblioteca-digitala.ro

Fig. 1. Planul moșiei și satului Glăvănești din 1819
(sursa: ANIC, fond Planuri – Jud. Tecuci, nr. 6).

Fig. 2. Harta căilor de comunicație din județul Tecuci în anul 1903
(sursa: http://digitool.bibnat.ro/R?RN=267836034)

https://biblioteca-digitala.ro

„VALEA MUNTELUI" – FAPTE ISTORICE ŞI RELIGIOASE (SECOLELE XVII-XIX)

Daniel DIEACONU[1]

Cuvinte cheie: *Valea Muntelui, mănăstiri, imigraționism, Ceahlău, plăieşi, clăcaşi*
Keywords*: Valea Muntelui, monasteries, immigrationism, Ceahlău, plăieși, clăcași*

În regiunea Hangu-Bicaz, numită „Valea Muntelui", una montană, cu câteva micro-depresiuni de-a lungul Bistriței, Bistricioarei sau Bicazului, a fost în secolul al XV-lea aproape în întregime domeniu domnesc, din care, în timp, s-au făcut danii succesive către mănăstiri şi către boieri. Mănăstirile (Neamț, Bistrița, Bisericani, Pângărați, Poienile, Secu, Agapia, Râşca, Slatina, Pobrata) au primit terenuri aici şi mai apoi îşi disputau branişte necesare numărului tot mai mare de vite. Dar, ca orice proprietate de origine donativă (ne referim la Evul Mediu), proprietățile mănăstireşti puteau fi supuse retractului seniorial, căci domnia putea uneori lua şi păstra sau da altuia unele vechi proprietăți iar domnii Moldovei, cei mai mulți dintre ei cu domnii vremelnice, au uzat de această putere. Dacă cercetăm documentele secolelor XVI – XVII aflăm în multe acte de danie sau de întărire a hotarelor, cu blesteme dintre care unele înfricoşătoare. Conflictele şi patimile răbufneau şi pentru „bunuri lumeşti", frații „întru Hristos" măsluind de multe ori urice „cu meşteşuguri diavoleşti"[2]. Pentru acest studiu s-au urmărit numeroasele monografii ale regiunii, lucrări din Fondul de Carte Veche al Bibliotecii „G.T. Kirileanu" din Piatra-Neamț, colecțiile de documente medievale, scrierile călătorilor străini, studiile de istorie dedicate zonei şi documente din arhivele ieşene.

Comunitățile țărăneşti cărora li se încredințase paza munților nu erau numai simple sate. Ele se prezentau ca obşti cu hotare întinse, pe care se formaseră numeroase cătune, fără ca cele din urmă să fie amintite în documente. Cuturi dependente de satele amintite vor fi existat şi pe versantul de apus al culmii Stânişoara, în valea Bistriței şi a afluenților ei. Că satele din această regiune aveau o veche existență se poate constata din examinarea hotarnicelor de la începutul secolului al XVII-lea ale mănăstirii Hangu-Buhalnița şi Pionul-Hangul. Terenurile satelor Răpciune şi Hangu rămâneau în afara lor. Dintr-o hotarnică a satului Mânjeşti se poate observa că satul Hangu avea hotare fixate din timpuri vechi. Numai spre munte proprietatea acestor sate nu era delimitată, căci „munții i-au ținut împreună, cu fânaț, cu păscut, cu paza muntelui de oameni răi, cu straja

---

[1] Centrul de Cercetare pentru Dezvoltare Regională şi Integrare Europeană al Universității din Bucureşti, BUCUREŞTI.

[2] Constantin Cihodaru, *Evul mediu şi începutul epocii moderne*, în *Cercetări de istorie şi arheologie în zona lacului Bicaz*, Editura C. Matasă, Piatra-Neamț, 2003, p. 164.

https://biblioteca-digitala.ro

spre Țara Ungurească"[3]. Existau drumuri care tăiau curmeziș cursul Bistriței, folosind văile afluenților ei. Căile acestea făceau legătura cu Ardealul și prezentau mai mult puncte de interes militar. Lipsa unor puncte vamale în regiune sau în apropierea ei ne arată că negustorii preferau să-și poarte mărfurile pe alte căi, mai lesnicioase. Cine voia să meargă la Hangu și, de aici mai departe, în Transilvania, folosea drumul ce urca de la Târgu Neamț la Plotun și, apoi, peste Petru Vodă, cobora la Gura Largului și de aici, urma cursul Bistricioarei și trecea prin pasul Tulgheș spre Gheorgheni. Putea să bată și drumul de care, ce din valea Crăcăului, trecea pe la Mitocul lui Bălan și Audia în valea Bistriței. Mocanii cu turmele lor puteau să pătrundă și pe alte căi. Pentru întoarcere plutașii de pe Bistrița preferau un anumit drum: „drumul plutașilor", pe culmi[4].

Domeniul domnesc din munți a fost folosit pentru necesitățile cetăților și ale curții domneşti de la Piatra ori pentru satele care făceau de strajă la granița cu Ardealul sau care se ocupau cu vânătoarea domnească. Unde se făcea strajă permanentă s-au creat cuturi dependente de aceste sate, cu timpul devenind ele însele sate. Terenurile lăsate în folosința acestor țărani-străjeri au fost valorificate prin lărgirea poienilor şi realizarea de curături sau arşițe. Ei câştigau asupra acestor terenuri drepturi mai mari decât asupra pământului obştii şi cu încuviințarea tacită a domniei puteau să le lase moştenire urmaşilor sau unor terțe persoane[5]. Este, spre exemplu, cazul „curăturii" lui Ionaşcu Deuga din 1622, situată mai sus de gura Bicazului[6], sau, la 1617, Ion Guseilă din Piatra dă călugărilor de la Bisericani o curătură în Poiana Cârnul[7]. Gherman, din satul Dărmăneşti, vinde mănăstirii Bisericani, în anul 1631, „o poiană numită Bicaz de la casă mai sus", pentru „un cal bun"[8]. Constatăm infiltrarea mănăstirii Bisericani într-un hinterland aparținător satului Dărmăneşti în virtutea faptului că făcea de pază pe valea Bicazului.

Mănăstirea Bisericani a primit de la Ieremia şi Simion Movilă „o poiană sub Ceahlău". În acea zonă a apărut mănăstirea Poienile a familiei Movilă şi astfel s-a putut realiza, cu încuviințarea domnului Constantin Movilă, un schimb de moşii cu mănăstirea Bisericani. Hrisovul din 12 august 1611 arată că mănăstirea Bisericani a primit în schimbul poienii de sub Ceahlău alte trei poieni: Cârnul, Bicazul şi Poiana Biserica lui Iov[9]. Termenul folosit – „poiană" – arată existența unei aşezări incipiente, a unor case şi gospodării, aşa cum aflăm din documente ulterioare. Acest hrisov a fost considerat

---

[3] Daniel Dieaconu, *La poale de Ceahlău. Oameni, locuri, fapte - între istorie şi legendă,* Editura Cetatea Doamnei, Piatra-Neamț, 2006, p. 21-25; T.G. Bulat, *Documentele mănăstirii Văratec (1497-1836),* Chişinău, 1939, p. 137-139.

[4] Daniel Dieaconu, *op. cit.,* p. 21-25.

[5] Constantin Cihodaru, *Contribuții la cunoaşterea obştii țărăneşti din Moldova,* în *SCS,* (Istorie), Bucureşti, VII, 1, 1956, p. 28-29.

[6] DIR, A, Moldova, XVII/5, p. 146, nr. 202.

[7] CDM, I, p. 102. nr. 142

[8] CDM, II, p. 152, nr. 689.

[9] DIR, A, Moldova, XVII/3, p. 27-28, nr. 44.

https://biblioteca-digitala.ro

documentul de atestare a Bicazului care, astfel, ar fi împlinit în anul 2011 venerabila vârstă de 400 de ani[10]. Domnul Constantin Movilă, împreună cu mitropolitul şi cu sfatul ţării, au stabilit hotarele poienilor şi a braniştilor lor. Multe din toponimele menționate în documente există şi în prezent, arătând că valea Bicazului era populată. Dintre acestea se pot aminti: *Culmea Boului, Izvorul Hălmului, cărarea Neacăi, Dealul Simii, obârşia Hamzoaiei, pârâul Bicazului, Dealul Bicazului, Jidanul, Dealul Măgura*[11].

Un lăcaş aparte în zonă a fost Mănăstirea Hangu, care s-a numit apoi Hangu-Buhalnița sau numai Buhalnița. Aceasta a fost ctitoria lui Miron Barnovschi-Movilă, din anii 1626-1629. Un document din 25 martie 1627 arată că voievodul a ridicat această mănăstire „în parte apusului depărtat ș-întru deosăbită pustie, în locul ce se chieamă Hangul"[12]. Într-un hrisov al aceluiaşi domn, din 7 ianuarie 1629, se arată că „am început a zidi de iznoavă, din temelie, sfânta mănăstire a rugătorilor noştri ce se numeşte Hangul"[13].

Într-un document al lui Ştefan Tomşa, din 15 februarie 1612, este pomenită „mănăstirea nou zidită care se numeşte Muntele Peon"[14]. Vasile Lupu întăreşte, în întervalul 1 septembrie 1638 – 31 august 1639, schitului lui Silvestru o curătură „ce au făcut-o singur Silvestru, starețul acestui sfânt loc, pe din gios de schit până la izvorul adânc, unde este moară pre din sus de priluc"[15]. Gheorghe Lupu-Coci, în timpul domniei fratelui său, ajunge hatman dar unul dintre marii stăpâni de pământ ai Moldovei. În stăpânirea sa intră şi locuri de sub Ceahlău. Aici el construieşte pentru Schitul Silvestru o nouă biserică, de zid, care să o înlocuiască pe cea veche de lemn. El a început construcția bisericii în anii 1636-1637, în anul 1638 fiind deja numită Mănăstirea Pionul[16].

Mănăstirea Pionul a primit terenuri situate chiar în apropierea graniței stăpânind locuri pe valea Bistricioarei şi, de asemenea, pe malurile Bistriței, unde, pe hărțile din veacul al XVIII-lea, apăreau Largul şi Grinţieşul. Se constată, urmărind hotarele din documentele prezentate, că Mănăstirea Pionul se afla în afara moşiei proprii, destul de mare de altfel, fiind pe pământurile hatmanului Gheorghe Lupu. Constantin Matasă consideră că doar „aşa se explică cum hatmanul Gheorghe şi rudele ce i-au urmat şi-au făcut la schit case mari de locuință, cu gospodărie temeinică, unde, ne spun cronicarii, că familia Cantacuzino a stat până şi-a vândut moşia"[17].

---

[10] vezi Ion Asavaei, *Oraşul mării dintre munți – Bicaz - 400 - album aniversar,* Editura Cetatea Doamnei, Piatra-Neamț, 2011.

[11] CDM, I, p. 346, nr. 1726; DIR, A, Moldova, XVII/3, p. 27-28, nr. 44.

[12] DRH, A, Moldova, XIX, p. 220-222, nr. 170.

[13] Gheorghe Ghibănescu, *Surete și izvoade (documente slavo-române)*, Tipografia Dacia, Iași, 1908, V, p. 191-192.

[14] DIR, A, Moldova, XVII/3, p. 64, nr. 104.

[15] DRH, A, Moldova, XXIV, p. 431- 433, nr. 459.

[16] Nicolae Iorga, *Scrisori de domni, scrisori de boieri,* Eurosong&Book, Bucureşti, 1999, p. 56.

[17] Constantin Matasă, *Palatul Cnejilor,* Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1933, p. 10-11.

https://biblioteca-digitala.ro

Mănăstirea Pionul s-a numit în veacul următor şi schitul Hangu, fiindcă se afla pe domeniul Hangului; de aici şi confuziile care s-au creat cu Mănăstirea Hangu, ctitoria lui Barnovschi. Schitul Hangu a intrat în secolul XVIII sub influenţa şi chiar stăpânirea Cantacuzinilor, iar Mănăstirea Hangu a fost închinată Patriarhiei Alexandriei şi va fi numită în documente Mănăstirea Hangu-Buhalniţa. A început o perioadă în care imixtiunea boierească în regiune a fost una majoră, iar Mănăstirea Pionul a căpătat şi alte roluri, nu numai cel religios sau cultural. Inscripţia de la poarta de sud-est, împodobită cu „marca Moldovei", confirmă faptul că Mănăstirea Pionul este o ctitorie a lui Gheorghe Lupu şi că zidurile din jurul ei au fost ridicate de Alexandru Antonie Ruset, ginerele ctitorului. Iată textul inscripţiei: *„Cu voia Tatălui şi cu ajutorul Fiului şi cu săvârşirea Sfântului Duh, acest zid prin prejurul mănăstirii l-a zidit Io Alexandru Voevod i gospoda ego Aniţa sin Ioana Antonie Ruseto voevoda, ginere lui Giorgio hatman vă leato 7184"*[18].

Toderaşcu Cantacuzino, un mare boier şi dregător al timpului, înrudit cu familia Lupu, se arată şi el interesat de această mănăstire. El este cel care a ridicat turnul de sud-est, mare, rotund punând şi o inscripţie în partea superioară „la două înălţimi de om". Aceasta a fost acoperită de tencuială şi abia în anul 1931, când a căzut o cărămidă care a antrenat şi tencuiala, s-a observat inscripţia. Gheorghe Ungureanu a transcris-o şi a comunicat-o lui Nicolae Iorga care a publicat-o[19]. Această inscripţie arată înrudirea familiei Cantacuzino cu primii stăpâni ai locului şi, probabil, a fost ascunsă în perioada când această familie boierească revendica drepturi asupra mănăstirii. Iată textul pisaniei: *„Cu voia Tatălui şi cu îngăduirea Fiului şi săvârşirea Sfântului Duh, acest turn şi această portiţă le-am zidit eu, Toderaşcu, marele vistiernic i cneaghina ego Alexandra, în vremea binecinstitorului şi de Hristos iubitor Io Antonie Ruset voevoda 7184, iulie, 15 zile"*[20].

Cantacuzinii au înţeles rolul pe care îl putea avea un lăcaş religios întărit ca o cetăţuie ce era situat la marginea ţării, într-o zonă de munte. Importanţa sa strategică s-a făcut simţită în timpul războaielor dintre poloni şi turci, care au dus la mai multe ocupaţii ale nordului Moldovei. Toderaşcu Cantacuzino, care în timpul lui Dumitraşcu Cantacuzino (vărul său) era „alfa şi omega în Ţara Moldovei", a construit două turnuri de apărare la schitul Pionul, după cum a consemnat Ion Neculce în cronica sa[21]. Mănăstirea a adăpostit între zidurile sale şi pe boierii Cantacuzini din Ţara Românească, pe care domnul Grigore Ghica „îi urgisea crunt". Printre ei se afla şi marele spătar Şerban Cantacuzino, viitorul domn. În *Letopiseţul Cantacuzinesc* se menţionează că: „De aici, Şerban înţelegând de aceasta, aciaşi lasă acea cale şi se învârteji pre altă cale, pribegind în

---

[18] Gheorghe Balş, *Bisericile moldoveneşti din veacurile al XVII-lea şi al XVIII-lea,* Bucureşti, Inst. de arte Grafice E. Marvan, Bucureşti, 1933, p. 134.

[19] Nicolae Iorga, Elena Eftimiu, *Notiţe*, în *RI*, nr. 4-6, aprilie – iunie 1932, p. 189.

[20] Gheorghe Ungureanu, *Mănăstirea Pionu sau Schitul Hangu și Ruinile Palatului Cnejilor Cantacuzini*, extras din „Anuarul Liceului de băieţi Piatra-Neamţ", pe anul 1933-1934, p. 18.

[21] Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei,* Editura Academiei Republicii Populare Române, Bucureşti, 1955, p. 170.

https://biblioteca-digitala.ro

țeara Moldovei, locuind la Hangul, în munții Ceahlăului"[22]. Cu ştirea domnului Gheorghe Duca, un adversar al lui Grigore Ghica, Ilie Cantacuzino i-a adăpostit la Hangu. Voievodul Țării Româneşti a trimis soli şi iscoade în Moldova spre a afla unde se ascunde spătarul, dar aceştia nu l-au descoperit şi atunci când Duca este mazilit şi pe tron ajunge Ştefan Petriceicu, Şerban Cantacuzino fuge la Giurgiu și de aici la Poartă, unde obține eliberarea pentru boierii arestați de Ghica vodă[23].

În anul 1683, turcii au asediat Viena iar Gheorghe Duca a însoțit oştile turceşti. Marii boieri au sperat că acesta nu se va mai întoarce, iar când au văzut că revine pe tronul Moldovei au apucat calea pribegiei. Toader Cantacuzino şi Neculai Racoviță, care au uneltit împotriva domnului în timpul absenței sale, s-au refugiat la Hangu. De la Domneşti, din fostul ținut al Putnei, „Duca Vodă scrie la caimacami, la Neculai Racoviță, vel-logofătul şi la Toderaşcu, vel-vistiernicul şi la altă boierime, să iasă din Hangu din bejenie să meargă la dânsul la Domneşti, să nu se teamă că leşii sunt nişte tâlhari. Iară boierii cum a vădzut cartea, îndată au făcut pătăşti şi au fugit pe potică în Țara Ungurească, în Giurgedu (Gheorghieni, n.n.), cu toate casele lor, ca să nu mai dea între ochi cu Duca Vodă", scria Ion Neculce[24].

După asediul Vienei, polonii au dus mai multe războaie cu turcii pe teritoriul Moldovei (1683, 1686, 1691); în special regiunile montane s-au aflat sub ocupația lor timp de opt ani. Podgheazurile polone jefuiau țara „de nu rămânea loc neprădat şi nestricat". Leşii lui Ioan al III-lea Sobiescki au ocupat cetățile şi mănăstirile întărite în care au lăsat garnizoane puternice (la Agapia, la Secu, la Câmpulung, la Hangu). În anul 1685, domnul Constantin Cantemir a trimis „oaste de țară" şi armată tătară ca să-i scoată pe joimiri (lefegii poloni, n.n.) din mănăstiri şi cetăți. Mănăstirile erau bine întărite şi oştile moldo-tătare n-au avut succes iar tătarii n-au putut fi ținuți în frâu de boierii moldoveni. Spune cu tristețe cronicarul că „au prădat şi au ars şi nu i-au putut scoate, iar duium de robi au luat mulți tătarii"[25]. Hangu era aşa de bine întărit încât joimirii leşi n-au putut fi scoşi decât de hatmanul Antiohie Jora, în timpul lui Constantin Duca: „Apoi oastea lui Antiohie Jora s-au sămetit şi s-au dus la mănăstirea Agapia şi la Secu şi la Schit s-au luptat şi au scos pe joimiri şi pe dragoni de pen mănăstiri"[26].

În timpul domniei lui Antioh Cantemir a fost o relativă liniște pentru boierii țării, dar se acutizează conflictul dintre Cantemireşti şi Brâncoveni. În anul 1700, Antioh Cantemir a fost mazilit, iar domnia este dată din nou lui Constantin Duca. Atunci, Bogdan

---

[22] *Cronicile româneşti,* vol. II, *Letopisețul Cantacuzinesc,* Publicat și adnotat de N. Simache și Tr. Cristescu, Tipografia și legătoria „Frații Dumitrescu", Buzău, 1942, p. 188

[23] *Cronica Ghiculeştilor. Istoria Moldovei între anii 1695-1754,* Ediția îngrijită de Nestor Camarino și Ariadna Camarino-Cioran, Editura Academiei Republicii Populare Române, Bucureşti, 1965, p. 249.

[24] Ion Neculce, *op. cit.*, p. 157

[25] *Ibidem,* p. 169.

[26] *Ibidem,* p. 170.

https://biblioteca-digitala.ro

hatmanul, ginerele lui Constantin Cantemir, favorizat de un buluc-başa de la curte, a reuşit să scape şi să fugă împreună cu vistiernicul Lupu Costache, îmbrăcați în „haine proaste" la Hangu, de aici în Ardeal şi apoi în Polonia. Iordache Ruset, fost mare vistiernic şi „chivernisitorul" averii Cantemireştilor, s-a simțit şi el amenințat, dar era prea bătrân ca să fugă călare. A cerut sprijinul lui Ilie Cantacuzino, care l-a primit în casa sa din Iaşi. Acesta l-a ascuns într-o „cuhnie" şi apoi, prefăcându-se că pleacă la „țară", a fugit cu el la Hangu şi apoi l-a trecut în Ardeal şi Polonia[27].

În 1705, în timpul domniei lui Mihail Racoviță, şi-a aflat scăparea la Hangu şi boierul muntean Toma Cantacuzino. Acesta se afla ca sol la Iaşi, când a venit veste de la Istanbul că domnia a fost luată din nou de Antioh Cantemir. Ştiut fiind faptul că familia Cantemir se duşmănea de moarte cu familia Brâncoveanu, iar Toma Cantacuzino era unul dintre dregătorii apropiați ai lui Constantin Brâncoveanu, spătarul fuge împreună cu hatmanul Neculai Costin (care-şi simțea şi el viața amenințată) la ruda sa Ilie Cantacuzino, la Hangu. Cu sprijinul vornicului Bogdan, cumnatul lui Antioh Cantemir, boierii s-au putut întoarce la casele lor din Iaşi, iar Toma Cantacuzino s-a întors în Muntenia[28].

În timpul primei domnii a lui Nicolae Mavrocordat Ilie Cantacuzino a fost cel mai de seamă dregător al Moldovei. Se spunea că „numai cu dânsul grăia Nicolae vodă din toți boierii ce era. Că pentru voia lui, ce pentru voia Brâncoveanului, domnul muntenesc, făcea acea cinste". Una dintre fiicele sale a fost căsătorită cu un fiu al lui Constantin Brâncoveanu. Ilie Cantacuzino nu a apucat să se bucure prea mult de poziția sa, căci la începutul celei de-a doua domnii a lui Nicoale Mavrocordat a murit lăsându-şi soția văduvă cu trei copii minori. Nicolae Mavrocordat dorea să lichideze domeniul Cantacuzinilor din Munții Neamțului, să suprime acest loc de refugiu al boierilor nemulțumiți. Călugării de la Mănăstirea Hangu-Buhalnița deschid proces văduvei Maria Cantacuzino pentru satele Mânjeşti şi Bălțăteşti şi apentru moşiile lor, pe baza uricelor lui Miron Barnovschi[29]. La 20 iulie 1715, în Divanul domnesc s-a judecat procesul dintre Mănăstirea Hangu-Buhalnița şi Maria Cantacuzino. Văduva n-a putut aduce actele care dovedeau stăpânirea sa asupra satelor, întrucât se pierduseră la Constantinopol, odată cu arestarea ginerelui ei, Ştefan, fiul lui Constantin Brâncoveanu. Cu sprijinul patriarhului Samuil al Alexandriei, Nicolae Mavrocordat a făcut presiuni asupra dregătorilor, care au dat dreptate călugărilor[30]. Grecul Nicolae Mavrocordat nu pentru călugării de la Hangu a luptat, ci pentru compatrioții săi, deoarece în vara aceluiaşi an, mănăstirea a fost închinată Patriarhiei din Alexandria. Patriarhul Samuil se afla în Moldova „pentru milostenie", pentru că scaunul patriarhal era „împovărat de grele datorii"[31].

---

[27] *Ibidem*, p. 157.
[28] *Ibidem*, p. 235.
[29] Constantin Cihodaru, *op. cit.*, p. 167.
[30] *Ibidem*, p. 168.
[31] *Cronica Ghiculeştilor*, p. 187.

https://biblioteca-digitala.ro

Schitul Ceahlăului sau Sihastrului a fost o ctitorie cantacuzinească, a Ecaterinei, soția cneazului Iordache Cantacuzino, stăpân al unor teritorii la poale de Ceahlău[32]. Constantin Turcu a făcut o adresă către stărețul mănăstirii Durău în care a realizat şi un mic istoric al schitului Cerebuc după documentele studiate arhivele ieşene şi după alte scrieri. Consideră că schitul Sahastru s-a dărâmat în 1704 în noaptea de „Înviere", când „s-a ponorât muntele" şi l-au îngropat în zăpezi. Cantacuzinii, ctitorii lăcaşului, au contribuit la ridicarea unui nou schit în Poiana Cerebuc, cu vechiul hram „Adormirea Maicii Domnului"[33]. Un document din 12 august 1611, menționează Schitul Cerebuc a cărei biserică a fost făcută de Gheorghe Movilă, mitropolitul, într-o poiană sub Ceahlău, proprietatea Mănăstirii Bisericani. Se consideră că referirea este despre Schitul Sahastru, confuzia făcându-se prin faptul că schitul Cerebuc s-a ridicat de către un călugăr de la Schitul Sahastru. Mitropolitul Gheorghe Movilă a fost ctitor în 1595 al Mănăstirii Poienile[34]. Schitul Cerebuc s-a aflat ca metoc al Mănăstirii Pionul până la desființarea ei, apoi a intrat sub conducerea Schitului Durău. În a doua jumătate a veacului XIX, Schitul Cerebuc a decăzut, atât din pricina lipsei mijloacelor materiale cât şi a nevredniciei soborului, fiind consemnate dosare şi judecăți de călugări vagabonzi, hoți şi bețivi. Şi cum nimeni (autoritățile, moşieri, ierarhi ai bisericii) n-a ajutat schitul, odoarele de la Cerebuc au fost duse la Durău. Rămas fără sobor, schitul s-a ruinat[35].

Lui Nicolae Mavrocordat i se atribuie închinarea, în 1715, a mănăstirii Hangu-Buhalnița, cu întregul său venit, către Patriarhia grecească din Alexandria. Şi aceasta după ce sprijinise mănăstirea în procesele cu familia cnejilor Cantacuzini, posesori de moşii la Hangu şi Bălțăteşti. Acesta dorea să ofere coetnicilor săi greci o mănăstire bogată[36]. Este vorba despre vechea mănăstire a lui Miron Barnovschi-Movilă, aflată astăzi în satul Buhalnița, comuna Hangu. Impresionează în mod deosebit simplitatea și stricta proporționalizare a construcției, ancadramentele din piatră sculptată ale ușilor și ferestrelor, dar mai ales bogăția și varietatea ornamentelor cu care sunt împodobite unele strane de lemn. Domnul nu a reuşit să o termine, fiind silit să pribegească prin Polonia, având apoi parte de o moarte de martir la Istanbul, în 1633[37].

În 1716 a izbucnit un nou război turco-austriac. Cu această ocazie soldații austrieci au pătruns în Moldova și au cucerit o mare parte din regiunea de la vest de Siret. Țăranii

---

[32] Constantin Turcu, *Schiturile de sub Ceahlău, Sihastru și Cerebuc*, Instititutul de Arte Grafice „Brawo", Iaşi, p. 6-7.

[33] ANI, Fond Colecția Documente, op. 399, Schitul Cerebuc, XIII, f. 1-3.

[34] *Ibidem*, f. 5-7; Constantin Tucu, *op. cit.*, p. 8-9.

[35] ANI, fond Mitropolia Moldovei și Sucevei – Mănăstiri și schituri: 212/1865, f. 13-15; 217/1877, f. 35; 11/1897, f. 12; 13/1898, f. 42; 20/1903, f. 52v.

[36] Daniel Dieaconu, Andrei Fabian, Viorel Nicolau, *Mănăstirea Pionul şi Palatul Cnejilor Cantacuzini de la poalele Ceahlăului*, ediția a II-a, Piatra-Neamț, Editura „Cetatea Doamnei", 2010, p. 45.

[37] Gheorghe Balş, *op. cit.*, p. 105-106.

https://biblioteca-digitala.ro

supuşi la grele impozite de domnul Mihail Racoviţă, au trecut de partea lor. În părţile rămase sub stăpânirea lui Mihail Racoviţă, „tot podghiazuri cu cătune, cu moldoveni amestecaţi ajunge de prăda pre la Fălcii şi pre Bârlad”[38]. Ca să-i înfrângă, domnul a recurs la ajutorul tătarilor, iar ultima rezistenţă a cetei lui Ernau Ferencz a fost la Cetăţuia. După înfrângerea acesteia, Mihail Racoviţă, neavând cu ce plăti pe tătarii care i-au dat ajutorul, le-a dat voie să prade şi să robească în regiunea din dreapta Siretului. Ceambururile tătărăşti s-au răspândit ca nişte haite de lupi asupra ţinutului Neamţ. „Şi pân-în Hangu şi pân-în Ceahlău au agiuns, de au prădat şi au robit şi s-au întors plini de robi în Bugeag”[39].

Dacă, în general, imigraţia era dinspre Ardeal spre Moldova, în timpul lui Mihail Racoviţă, din cauza vremurilor grele, şi moldovenii fug în Ardeal. Într-o anchetă ce privea munţii Tulgheş şi Bicaz sunt chestionaţi printre alţii şi locuitori din Giurgeul Ciucului: Gavril Dobâla, Ştefan Dobâla şi Văscan Todor, care au spus că au venit din Moldova, dintr-un sat de pe valea Bicazului, mai la deal de confluenţa Bicazului cu Bistriţa[40]. Imigrarea românilor ardeleni în Principate a dus la o adevărată dislocare de mase umane în secolul XVIII şi cu precădere în timpul Mariei Tereza. Sate întregi au părăsit Ardealul şi s-au aşezat în Moldova, împreună cu preotul şi ceilalţi fruntaşi. Mulţi fugeau din cauza recrutărilor forţate, alţii din pricina fiscalităţii apăsătore. În cele mai multe cazuri însă, românii ardeleni fugeau şi din pricina persecuţiilor religioase şi amintim aici de răscoalele lui Sofronie de la Cioara, Visarion Sarai sau Horea, Cloşca şi Crişan[41]. Constantin Matasă scria, în 1929, că satele de pe Valea Bistriţei, în apropierea vechii frontiere, „sunt formate din ardeleni şi localitatea de unde sunt plecaţi mai păstrează încă şi acum, în amintirea celor bătrâni, dovadă că nu sunt veniţi de mult”[42].

Conform mărturiilor unui negustor rus, din anul 1737, în ţinut se vindeau „cereale, unt, miere, ceară, slănină, sare, dar şi vite cornute şi cai. Se găseşte păcură şi izvoare sărate. Lemnul se găseşte din belşug şi se exploatează mai cu seamă brazii pentru catarguri, ce sunt porniţi la vale, pe apa Bistriţei, până la Galaţi”. Negustorul trece prin Târgu-Neamţ, pe care îl găseşte devastat de turci[43]. Pădurile de pe valea Bistriţei aveau o valoare deosebită, mai cu seamă pentru export, întrucât râurile Bistriţa şi Siret, pe cursurile lor, constituiau căi lesnicioase pentru transportul lemnului. Pe măsura răririi pădurilor în regiunile de podiş, oraşele din ţară şi – îndeosebi capitala – încep să-şi procure lemnul necesar tot din această parte. Dulapi de la fierăstraiele din regiunea Bicaz-Hangu se

---

[38] *Ibidem,* p. 322.

[39] *Ibidem,* pp. 324-325.

[40] Teodor Chindea, *Contribuţii la istoria românilor din Giurgeul Ciucului,* Gheorgheni, Editura Kahan, 1929, p. 102.

[41] Constantin Matasă, *Călăuza judeţului Neamţ,* Bucureşti, Editura Cartea Românească, 1929, p. 10.

[42] *Ibidem,* p. 12.

[43] Gheorghe Bezviconi, *Călători ruşi în Moldova şi Muntenia,* Bucureşti, 1947, p. 105.

https://biblioteca-digitala.ro

transportau la Iaşi[44]. Vama de la Hangu apare abia pe la jumătatea veacului al XVIII-lea, iar documentele mai vechi nu menționează niciun alt punct vamal pe aceste meleaguri. Vama de la Bistricioara este atestată şi mai târziu, în primele decenii ale secolului al XIX-lea[45]. Ținutul Neamțului devine unul tot mai important în economia Moldovei datorită bogăției de lemn generate de masivul păduros al Bistriței dar şi lesniciunii transportului, care se făcea cu plute lungi de catarguri cu mai multe „căpătâie". Comerțul cu alte mărfuri se dezvoltă, înfruntând sau ocolind monopolul turcesc, în special cu Transilvania, prin cele două trecători care plecau din ținutul Neamțului și cu Bucovina, pe cursul superior al Bistriței. Noile relații capitaliste şi tendințele modernizatoare îşi fac simțită prezența chiar în ciuda administrației fanariote

Boierii Cantacuzini şi-au constituit un vast domeniu ce se întindea de la Cetatea Neamțului până la hotarele Transilvaniei, cuprinzând mare parte din valea Bistriței, de la gura pârâlui Largu la Fârțigi şi, peste apa Bistriței, munții Grințieşului şi Buşmeiului; de asemenea, au răşluit din proprietățile din zonă ale Mănăstirii Neamțului ceea ce a generat interminabile procese. Nesfârşite procese s-au ținut şi între Mănăstirea Hangu-Buhalnița, prin egumenii greci, puşi pe „aprigă înavuțire" şi boierii Cantacuzini dar şi moştenitorii lui Miron Barnovschi şi Isac Balica, acțiuni juridice care au durat până la secularizare[46].

De-a lungul a mai bine de trei ani (1789-1792), a fost un război ruso-turc lung şi greu pentru moldoveni, inițiat de ambițioasa țarină Ecaterina a II-a, care dorea să facă din țările române o gubernie rusească ce urma să se numească Dacia. În fruntea boierilor rusofili s-a aflat stăpânul de la Hangu, vistiernicul Matei Cantacuzino, care a cerut împărătesei schimbarea regimului. Boierii rusofili au intrat în armata țaristă ca voluntari, iar mulți dintre ei detaşându-se, îndeosebi Matei Cantacuzino, s-au remarcat prin vrednicie ostăşească şi credință. Odată cu retragerea rușilor a părăsit Moldova și Matei Cantacuzino care era compromis în ochii turcilor. Plecat în Rusia, este primit de țarină cu mare cinste, unde este răsplătit cu moşii şi demnități, între care şi acelea de consilier şi titlul ereditar de cneaz. Cel mai de seamă dintre fiii lui Matei Cantacuzino a fost Gheorghe Cantacuzino, care apare cu numele de Gheorghe Matfievici Cantacuzino autointitulându-se cneaz-polcovnic şi cavaler. Matei Cantacuzino fusese la curtea imperială din Rusia la mare cinste şi nu s-a simțit mai prejos decât nobilii ruşi. Nu e de mirare că Gheorghe Cantacuzino a făcut o partidă foarte bună prin căsătoria cu Elena Gorciacoff, ce făcea parte dintr-o familie de nobili şi diplomați iluştri[47].

Cneazul Gheorghe Cantacuzino, polcovnic în armata rusă, a aderat la Eterie, societate secretă greacă ce milita pentru eliberarea Greciei. Atunci când trupele conduse

---

[44] ANI, Fond Isprăvnicia Neamțului, d. 473, f. 269–270.

[45] Nicolae Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor,* VII, Stabilimentul grafic I.V. Socecu, Bucureşti, 1904, p. 409.

[46] Gheorghe Ungureanu, *Mănăstirea Hangu sau Buhalnița. Schițe istorice",* Iaşi, 1931, din „Arhiva", XXXI, p. 328.

[47] *Ibidem,* p. 349.

https://biblioteca-digitala.ro

de generalul Alexandru Ipsilanti au intrat în Moldova, cneazul a acționat pentru recrutarea a peste 2.000 de moldoveni şi îndeplinea funcția de general-aghiotant al eforului Eteriei[48]. Gheorghe Cantacuzino a fost trimis de către Ipsilanti în Moldova pentru a pregăti aici o mişcare de rezistență, înțelegând situația nou creată şi iminența unui atac puternic al turcilor. Moldovenii, sătui de „zavera" lui Pendedeca (guvernatorul Moldovei în numele lui Ipsilanti), nu se alătură Eteriei iar Gheorghe Cantacuzino îi acuză pe boieri de lipsă de patriotism[49].

Din 1838, Cantacuzinii deschid noi procese schitului Pionul şi mănăstirii Neamțului. Acestea au durat până în anul 1844 şi au fost câştigate cu sprijinul consulului rus de la Iaşi, Karl de Kotzebue, ruda lor. La schitul Pionul s-au mutat maicile de la Văratic (numai acelea care erau peste numărul hotărât acolo). Dar schitul Pionul a rămas fără pământuri şi atunci când boieroaica Smaranda Sturdza a donat mănăstirii Văratic o importantă sumă de bani (5.000 de galbeni). Soborul mănăstirii a dăruit la rându-i titlurile de proprietate „prealuminatei doamne Smaranda Sturdza, care e născută principesă Vogoride". Astfel s-au încheiat şi procesele, căci prințesa era şi proprietara moşiei Hangu[50].

În vara anului 1848, considerând contextul politic favorabil, Cantacuzinii au încercat să organizeze o mişcare prin care să-l detroneze pe Mihail Sturdza. La Borzeşti aduna trupe Dimtrie Cantacuzino, fost conducător al batalionului de mavrofori de la Drăgăşani la 1821, iar în ținutul Neamțului, Gheorghe Cantacuzino, cu fiii săi şi ginerele Wilhelm von Kotzebue înarmau cete de nemulțumiți. Raportul comisarului domnesc din Târgu-Neamț către ispravnicul de Piatra, Dimitrie Stan, arăta că în cadrul acestor „mişcări îngrijorătoare" s-au procurat arme şi chiar „tunuri, lucrate pe aceste moşii". Cu sprijinul unor unități țariste, mişcarea a fost cu uşurință înfrântă, cnejii neavând spijinul maselor largi[51]. Leon Cantacuzino a fost arestat la Răpciune, iar Gheorghe la Bălțăteşti, fiind eliberați la scurt timp. În anul 1849, Gheorghe Cantacuzino, bătrânul, obosit de complicata sa viață politică, împarte averea fiilor săi majori, cerând o „rentă anuală din care să poată sta la băi". A lăsat averea lui Leon, Gheorghe şi Grigore, aceştia având şi obligația de a-i creşte pe frații lor minori. Principala cauză a fost, după cum spune chiar el, „sănătatea nu mă lasă a şidea mai mult în Moldova"[52]. Fiii săi au restaurat cetățuia, au ridicat metereze, au comandat mozaicuri, s-a ridicat un corp de gardă şi un paraclis. Au pornit noi procese cu vecinii. Au desființat schitul Cerebuc iar la blestemele călugărilor de la Pionul s-au adăugat şi cele ale viețuitorilor schitului desființat. Din bătrâni se spune că sfârşitul cnejilor s-a datorat anatemei călugărilor. Constantin Matasă are o altă părere: „Ca

---

[48] Daniel Dieaconu, Andrei Fabian, Viorel Nicolau, *op. cit.*, p. 63.
[49] *Ibidem*, p. 71.
[50] *Ibidem*, p. 76.
[51] Valerian Popovici, *Dezvoltarea mişcării revoluționare din Moldova după evenimentele din martie 1848*, în *SCS*, Iaşi, V, 1954, 3-4, p. 40.
[52] Gheorghe Ungureanu, *op. cit.*, p. 30.

https://biblioteca-digitala.ro

şi alţi mulţi dintre boierii moldoveni din acea vreme, tot aşa şi fraţii Cantacuzini de la Hangu, din pricina traiului lor luxos, din pricina cheltuielilor pe care le făceau cu luptele politice, cum şi mai cu seamă din pricina patimii jocului de cărţi, împrumutată de la ofiţerii ruşi, care au stat cu armatele lor aici în ţară de la 1828 şi până la 1834, s-au ruinat complect". Având nevoie de tot mai mulţi bani pentru a-şi putea susţine curţile şi să nu renunţe la fastul nobiliar deprins în Rusia, cnejii au vândut dintre moşii şi au împrumutat bani, girând cu moşiile care le-au mai rămas. Unul dintre creditori a fost hatmanul Grigore Ghica, care a împrumutat pe cneji în anul 1846 cu importanta sumă de 10.000 de galbeni, luând drept gaj moşia Hangu. Creditorii, temându-se să nu piardă banii, au cerut scoaterea la licitaţie a moşiilor care mai rămăseseră, iar domnitorul Grigore Ghica, şi el creditor, a grăbit licitaţia. La licitaţie, moşia Bălţăteşti a fost cumpărată de Alexandru Callimachi, iar moşia Hangu de Smaranda Sturdza şi fiul ei, beizadeaua Mihail Sturdza, cu preţul de 142.000 de galbeni austrieci şi olandezi, actul de cumpărare fiind autentificat la 13 iunie 1852[53].

Mănăstirea Buhalniţa a fost secularizată şi s-a desfiinţat, biserica ei devenind una de enorie. Palatul Cnejilor a fost părăsit, boierii Sturdzeşti ridicându-şi un conac în satul Răpciuni. Schitul Cerebuc s-a desfiinţat, după cum s-a precizat, iar schitul Durău a devenit mănăstire la începutul veacului XX, scăpând de desfiinţare cu sprijinul lui George Panu. Viaţa religioasă monastică cunoaşte un important recul, comunităţile neavând puterea economică de a sprijini mănăstiri şi schituri, iar boierii neglijându-le. Boierii din familia Sturdza au acordat o redusă atenţie moşiei, arendând-o până la Primul Război Mondial. Reforma agrară a fost de mare importanţă pentru Valea Muntelui, locuitorii primind terenuri lângă apa Bistriţei, Bicazului şi Bistricioarei. La Borca şi Bicaz, mare parte dintre terenuri au intrat în cadrul Domeniului Coroanei.

Perioada aflată aici în atenţia noastră debutează cu constituirea comunităţilor săteşti în munţii Neamţului, pe lângă care s-au stabilit imigranţi din Ardeal şi Bucovina. Încă de la sfârşitul veacului XVIII au apărut în catagrafii biserici săteşti la Grinţieş, Răpciuni, Farcaşa, Cârnu, Izvorul Alb, Galu, Bicaz etc. Mănăstirile şi proprietarii laicii sfârşesc trei secole de procese nesfârşite odată cu secularizarea, desfiinţarea mănăstirilor şi falimentul Cantacuzinilor de la Hangu şi Bălţăteşti. Mănăstirea Buhalniţa a fost ctitorie voievodală, ce a primit moşii întinse şi avea un sobor numeros. A avut multe procese pentru terenuri arabile, păşuni şi păduri, iar din 1715 a devenit mănăstire închinată. Mănăstirea Pionul a fost ctitorie a lui Gheorghe Lupu, iar curtea fortificată a fost ridicată de Antonie Ruset şi boierii Cantacuzini. Mănăstirea Hangu a avut un important rol de refugiu, a avut o obşte numeroasă, dar conflictele nu au lipsit, disputându-şi moşiile cu boierii sau cu mănăstirea Buhalniţa. Influenţa Cantacuzinilor, boieri cu dregătorii, a fost decisivă pentru desfiinţarea mănăstirii sărăcite. Cantacuzinii au fost implicaţi în războaiele ruso-turce, în mişcarea eteristă, în revoluţia paşoptistă, au întreţinut curte cu lux şi fast şi

[53] Constantin Matasă, *Palatul Cnejilor*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1933, p. 24.

https://biblioteca-digitala.ro

au pierdut moşiile de la Hangu. Sturdzeştii au acordat o atenție redusă zonei şi cea de-a doua jumătate a veacului XIX a fost fără o imixtiune importantă a unor mari proprietari laici sau ecleziastici în viața comunităților țărănești care s-au dezvoltat punând în valoare bogăția masivului păduros al Bistriței, păşunile şi fânațurile, exploatând lemnul, tăindu-l în fierăstraie, transportându-l cu plutele, crescând cornute mari şi mici, valorificându-şi produsele în zonele de şes sau prin „zăstava" Prisecani către Țara Giurgeului.

„VALEA MUNTELUI" - HISTORICAL AND RELIGIOUS FACTS (17TH-19TH CENTURIES)

(Abstract)

This study is focused on the middle course of Bistrita, also known as „Valea Muntelui", an eminently mountainous area, located near the old border of Moldova. We will follow the evolution of monastic and secular settlements in the region, the process of "împopulare", the pendulatory process of the population through the two passes towards Transylvania on the Bistricioara and Bicaz valleys.

The region, geographically defined by Bistrita and Ceahlău, modified today by the appearance of Lake „Izvorul muntelui" had in ancient times numerous hermitages and cloisters, from the beginning of the seventeenth century being built monasteries, voivodeal or boyar foundations. Conflicts between lay or ecclesiastical owners were not lacking. For this study we used documents from the Iasi archives (funds dedicated to Pionul Monastery, Buhalnita Monastery, Cerebuc Hermitage), chronicles, collections of documents, writings of foreign or Romanian travelers, monographs, articles or volumes dedicated to the topic or region, trying to paint a fresco of a little researched area and period.

https://biblioteca-digitala.ro

NOI INFORMAȚII DOCUMENTARE REFERITOARE LA BISERICA „SFINȚII TEODORI" DIN IAȘI

Benone DASCĂLU[1], Elena GHERMAN[2]

***Cuvinte cheie**: biserică, comunitate, icoană, document, epitrop, tranzacție imobiliară*
***Keywords**: church, community, icon, document, epitrope, real estate transaction*

Biserica cu hramul „Sfinții Teodori" se află pe strada Sf. Teodor la nr. 14. Sfinții sub a căror ocrotire este biserica, sunt Sf. Mare Mucenic Teodor Tiron și Sf. Mare Mucenic Teodor Stratilat, o alegere mai puțin întâlnită ca hram al unui lăcaș de cult (**Fig. 1**). Sărbătoarea hramului este celebrată în prima sâmbătă a Postului Mare. Ca denumire întâlnim, în documente, mai multe variante ale hramului Sfinții sau Sfântul Aftodori, Sfinții Fteodor și Theodori.

Fig. 1. Biserica Sf. Teodori (sursa: Arhiva INP)

Strada Sfântul Teodor, care a avut mai multe denumiri de-a lungul existenței sale și anume Ulița *Dosul Târgului de Sus,* Ulița *Gavriil Moldovanu,* Ulița *Nișman* (acolo a locuit arhitectul Nitschman[3]), *Ulița Târgului din Afară*[4], face legătura dintre actualul bulevard Independenței și două obiective emblematice ale orașului Iași și anume Vila Sonet – a cunoscutului poet ieșean Mihai Codreanu – și Bolta Rece. În a doua jumătate a secolului al XVII-lea, când biserica exista deja, această zonă făcea parte dintr-un areal mult mai întins cunoscut sub numele de Muntenime și cu localizare mai precisă referitoare la biserica „Sf. Teodori", din Muntenimea de Jos.

Acest areal, o zonă cu precădere rurală și în bună parte împădurită, a fost până la mijlocul secolului al XVII-lea în afara orașului, limita sa sudică fiind *Ulița Hagioaiei* sau *Ulița din Afară,* astăzi bulevardul Independenței. Extinderea spre nord a orașului s-a făcut treptat și ca o urmare firească a dezvoltării acestuia, Muntenimile au devenit mahalale distincte,

---

[1] Parohia „Sfinții Teodori", Iași.
[2] Cercetător independent.
[3] Mircea Ciubotaru, *„Misterele" onomastice ale Iașilor,* Editura Dark Publishing, București & Herlo Verlag UG, Heidelberg, 2021, vol. I, p. 360.
[4] Gheorghe Ghibănescu, *Catastiful Iașilor din 1755,* Iași, 1921, p. 23.

https://biblioteca-digitala.ro

populate mai întâi de meseriași și negustori, ulterior, treptat și de marea boierime[5]. Constituirea unor comunități umane, un proces dinamic, a dus, la necesitatea construirii de locuințe și implicit de biserici, „Sfinții Teodori", „Sfinții Atanasie și Chiril", Curelari, Vulpe, „Buna Vestire", etc. Inițial, biserica „Sf. Teodori" a fost construită din lemn, cu mare probabilitate, având o temelie din piatră așa cum erau marea majoritate a primelor biserici din oraș, excepție făcând cele voievodale (Sf. Nicolae, Barnovschi, Trei Ierarhi, Golia) sau cele ctitorite de mari boieri (Nicoară Baltag, Ionașcu Balș). Construirea lăcașului de cult s-a făcut în scopul deservirii unei comunități semirurale, cu venituri modeste, care și-a permis să cumpere terenuri pentru locuințe undeva, departe de centrul orașului, fapt ce explică și aspectul modest al bisericii cu temelia din piatră și elevația din lemn.

Informațiile documentare succinte și fără precizări certe au determinat nașterea unor ipoteze referitoare la momentul construirii edificiului cât și al identității ctitorului sau ctitorilor săi. În Repertoriul alcătuit de Nicolae Stoicescu este indicat drept ctitor marele logofăt Solomon Bârlădeanu și soția sa Anița (Ana Rusu)[6]. Atribuirea ctitoririi a fost determinată de faptul că în patrimoniul bisericii există două icoane care, conform însemnării de la bază, au fost dăruite de Solomon Bârlădeanu[7]. Una dintre ele are următorul text: „Această icoană a făcut-o Solomon Bârlădeanul, mare vornic de Țara de Sus și jupâneasa lui Ana; anul 7173" (1664 septembrie 1 – 1665 august 31) iar cealaltă are doar această însemnare: „În zilele domnului nostru Io Istratie Dabija; 7173". Subscriem, în mare măsură, și noi argumentului adus de istoricul Sorin Iftimi care consideră că „aceste icoane sunt prea somptuoase pentru a împodobi o biserică de lemn" și că mai mult decât sigur ele au ajuns în alte împrejurări la biserica Sf. Teodori[8]. Supoziția noastră este îndreptățită deoarece aspectul de astăzi al catapeteasmei, fără a fi specialist în domeniu, ne arată că este clar formată din părți distincte din diferite perioade, dovadă stă, de altfel și modificarea zidăriei pentru a o adapta dimensiunilor tâmplei. Din păcate, nu avem informațiile necesare care să susțină aceste intervenții. De altfel, Solomon Bârlădeanu, exponent al marii boierimi, ctitorul mănăstirii Bogdana – unde își are și locul de veci – și a bisericii „Sf. Dumitru" Balș din Iași, nu avea motive să ctitorească o biserică la marginea orașului, unde probabil nu deținea proprietăți, știindu-se că poseda case mai jos de actuala Mitropolie, deci în apropierea bisericii „Sf. Dimitrie"[9]. Lipsa daniilor funciare, prezente la mănăstirea Bogdana, ne duce cu gândul la concluzia că biserica „Sf. Teodori" a fost ctitorită de locuitorii noii formate comunități din Muntenime. În documentele (începând cu cel mai vechi, în care este

[5] Iuliana Brătescu, *Mahalaua Muntenimii. Iașul de la jumătatea secolului al XVII-lea până la 1831*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza", 2016.

[6] Nicolae Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al localităților și monumentelor medievale din Moldova*, București, Direcția Patrimoniu Cultural Național, 1974, p. 475.

[7] Nicolae Iorga, *Inscripții din bisericile României*, vol. II, București, 1908, p. 128.

[8] Sorin Iftimi, *Cercetări privitoare la istoria bisericilor ieșene*, Iași, Editura Doxologia, 2014, p. 216

[9] Mihai Bogdan Atanasiu, *Contribuții prosopografice: Solomon Bărlădeanu, mare logofăt al Moldovei* în *AȘUI*, serie nouă, Istorie, tom LXIII, Iași, p. 167 și nota 55.

https://biblioteca-digitala.ro

pomenită biserica și preotul Gligor, datat în anul 1699) care fac referire la zona respectivă sunt menționați megieșii, având ocupații modeste, de meseriași și mici negustori și, drept urmare, au ridicat biserica în funcție de veniturile lor.

Biserica va fi victima numeroaselor incendii care au avut loc în Iași. Despre două dintre acestea, unul din anul 1735 și celălalt din anul 1759, avem informații din documentul pe care îl considerăm actul de naștere al edificiului actual. Respectivul document, datat în luna decembrie a anului 1760, este zapisul de danie al Catrinei Tudori, născută Vârnav (monahia Sofia după trecerea în viața monahală) și atestă contribuția de 500 lei pentru reconstruirea bisericii. Se menționează, în document, că lăcașul cel mai vechi era din lemn și noua biserică trebuia să fie ridicată din piatră:

„Adecă eu, Sofia monahia, soțul răposatului Constandin Tuduri, făcut-am scrisoarea mea la sf. Biserică, ce se prăznuiește hramul a Sfinților Teodori.... Ca să de 500 lei, adecă cinci sute să facă biserică aicea în Iași.... Și să se de și două dughene ce au avut aicea lângă casă, bisericii și preoții care vor fi la biserică, din venitul dughenilor, să aibă a sluji sărindare pentru sufletele răposaților. Și în anii trecuți, tâmplându-se de au ars târgul, au ars și biserica Svinților Teodori, fiind de lemn, am socotit cu toții, de au dat fiul meu, Ioniță, acele 500 lei la biserica Svinților Teodori, ca prin mila și altor creștini s-au făcut de piatră, împlinind și porunca părintelui său ca să fie pomenire veșnică..."[10].

Deci familia Catrinei Tudori este coctitorul bisericii. Referitor la prenumele Catrina ca fiind numele de mirean al monahiei menționăm pomelnicul din anul 1785 al schitului Dolješti (Roman) în care sunt trecuți și Constandin și Catrina Tuduri, deci soacra Catrinei din familia Vârnav, căsătorită cu Ioniță Tuduri[11], dar acest prenume nu este acceptat, de unii autori, ca fiind cel real[12]. Ctitorii întemeietori au avut împreună șase copii, patru băieți și două fete, și dintre aceștia Ioniță a fost cel care a primit această pioasă misiune. Ioniță, al doilea fiu al familiei a fost căsătorit cu Catrina fiica jitnicerului Ioniță Vârnav[13]. Familia Tuduri avea origini negustorești, de altfel Constantin, ctitorul, este citat în documente și cu indicativul „băcanul", dar a reușit să ajungă la o stare materială care le-a permis să cumperi pe lângă casele din Iași și o serie de moșii și prin alianțe matrimoniale intre în rândurile boierimii, așa cum sunt menționați de Dimitrie Cantemir[14], pe ai cărei membri, îi întâlnim

---

[10] *Documente privitoare la istoria orașului Iași*, VI, Acte interne (1756-1770), editate de Ioan Caproșu, Iași, Editura Dosoftei, 2004, p. 217.

[11] Marius Chelcu, *Familia Tuduri : negustori ieșeni și ctitoriile lor (secolul al XVIII-lea)*, în *AȘUI*, serie nouă, Istorie, tom LXI, 2015, p. 118.

[12] Petronel Zahariuc, *Contribuții la istoria familiei Vârnav de la sfârșitul secolului al XVI-lea până în domnia lui Ioniță Sandu Sturza*, în vol. *Local și national la 100 de ani de la Marea Unire. Reflecții botoșănene*, coord. Adrian Bogdan Ceobanu și Dănuț Huțu, Botoșani, Editura Argonaut, 2019, p. 69.

[13] Marius Chelcu, *op.cit.*, p. 115.

[14] *Apud* Sorin Iftimi, *op. cit.*, p. 217.

https://biblioteca-digitala.ro

și până la jumătatea secolului al XIX-lea, ocupând funcții în aparatul administrativ al Moldovei[15].

Așadar biserica a fost construită în jurul anilor '60 ai secolului al XVIII-lea, datare pe care o putem aproxima în funcție de daniile diverșilor credincioși, locuitori în zona relativ apropiată; astfel, în anul 1767, hatmanul Vasile Ruset (a cărui reședință era pe locul casei care astăzi adăpostește Muzeul de Istorie Naturală) dăruiește un clopot care, conform inscripției, a fost turnat de ierodiaconul Mihail de la Putna; tot el este și unul dintre martorii care semnează actul de danie al monahiei Sofia iar în testamentul său lasă bisericii 50 lei, cu specificarea „unde sunt ctitor"[16], de altfel, fiind coctitor și al bisericii „Sf. Spiridon". O altă referință care certifică terminarea construirii bisericii o reprezintă însemnarea de pe o *Evanghelie*, datată 22 februarie 1769: „această Sfântă Evanghelie a cumpărat-o dumneaiei Măranda și am dat-o la biserica Sfinții Teodori din Iași" cu completarea făcută de un alt donator „ferecătura acesteia s-a făcut de giupanul Trifan și Maria în anul 1775"[17]. Alte repere cronologice care au o semnificație în istoria bisericii sunt anul 1814, când s-a așezat la această biserică Mitropolitul grec Serafim, probabil exilat din Siria[18], anul 1825, însemnat pe un potir dăruit bisericii[19], anul 1869, când a cunoscut reparații semnificative, anul 1944 când a fost distrusă aproape complet, prin bombardamentele din timpul celui de la Doilea Război Mondial și anul 1952, când a avut loc ultima restaurare important de salvare de la distrugere a splendidului lăcaș de cult, datorată preotului paroh Gheorghe Agapie(1948-1995)[20].

Deși nu avem un document din care să rezulte cu certitudine ființarea, în Muntenimea de Jos, a unei biserici, în secolul al XVII-lea, există informații colaterale, în alte documente care ne dau indicii despre existența sa. Astfel, din documentul datat 1 septembrie 1704, aflăm că epitropii și preoții de la *Sfeti Feodor*, „având un loc de dugheană lângă țintirim", îl vând lui Iane Valahul, negustor, pentru care să obligă să plătească bezmen, 20 lei anual și alte produse necesare bisericii, ceară, vin, ulei[21]. Acest document ridică un alt semn de întrebare, pe lângă cel legat de biserică, în sensul că epitropii erau călugări, având în frunte un egumen, 5 preoți și un iconom, deci o comunitate monahală. Lipsa documentelor care să lărgească aria de cercetare ne determină să rămânem doar la stadiul de ipoteză, dacă acest lăcaș a fost la început o mică mănăstire situată la marginea Iașului sau a fost

---

[15] Mihai Răzvan Ungureanu, *Marea arhondologie a boierilor Moldovei (1835-1856)*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza", Iași, 2014, p. 201.

[16] *Documente privitoare la istoria orașului Iași*, VI, Acte interne (1756-1770), editate de Ioan Caproșu, Iași, Editura Dosoftei, 2004, p. 675, nr. 767.

[17] Nicolae Iorga, *op. cit.*, p.128..

[18] N. A. Bogdan, *Orașul Iași. Monografie istorică și socială ilustrată*, Iași, 1915, p.23.

[19] Nicolae Iorga, *op. cit.* p.128.

[20] Nicolae Stoicescu, *op.cit.* p. 475. Benone Dascălu, *Scurtă monografie a bisericii Sf. Teodori*, manuscris.

[21] *Documente privitoare la istoria orașului Iași*, VI, Acte interne (1756-1770), editate de Ioan Caproșu, Iași, Editura Dosoftei, 2000, doc. 273, p. 230.

https://biblioteca-digitala.ro

administrată temporar de epitropi monahi. O altă informație despre cimitirul bisericii se găsește în documentul datat 7 iunie 1705, din care aflăm despre o altă vânzare de case care *„sîntu în Muntenime, lângă țintirimul besericii lui S(ven)ti Fteodor(i)"*[22]. Aceste două exemple și faptul că recent a fost cercetat parțial cimitirul, în sensul că s-au găsit – în urma intervențiilor datorate procesului de restaurare a edificiului – reînhumări sau chiar suprapuneri ale actualelor fundații peste înhumări găsite *in situ* ne dovedesc existența bisericii databile cel târziu în a doua jumătate a secolului al XVII-lea[23]. Există documente referitoare la ființarea acestei prime biserici, emise în perioada dintre anii 1726-1755. Un document extrem de valoros este cel emis la Iași (ca dealtfel toate documentele menționate mai sus), în data de 16 iunie 1760, din care aflăm, indirect, despre un alt ctitor al bisericii și anume o Aniță borșăriță, care va dona un loc de casă pe care apoi clironomii bisericii îl vor vinde și banii obținuți vor fi folosiți la construirea lăcașului „de s-au făcut de piatră, după ce au ars de foc"[24]. Prin acest document avem certificarea informațiilor cum că prima biserică a fost din lemn, fiind înlocuită de una de piatră – și indirect – și perioada construirii ei. Avem de asemenea și susținerea afirmației noastre cum că biserica a fost construită prin donații ale megieșilor, cea mai consistentă fiind a familiei Tuduri.

Tot acest excurs a fost necesar pentru că nu se mai păstrează pisania bisericii sau poate nu a avut una, o cauză fiind existența unor ctitori colectivi[25]. Așa cum s-a văzut din rândurile anterioare, la contribuția familiei Tudori s-a adăugat și cea o „poporenilor", din care îi cunoaștem pe Vasile Ruset care se autodefinește ca fiind ctitor, Anița, donatoarea unui loc de casă în același scop, și probabil ar mai fi exemple de mici ctitori despre care însă nu ni s-au păstrat atestări documentare. Referitor la ctitori amintim un document intitulat *Pomelnicul a ctitorilor și a poporănilor Sfântului lăcaș a Sfinților Theodori Tiron și Strătulat*, care începe la 1 martie 1842 și este completat până la 17 august 1858, în care alte personaje sunt considerate ctitori de drept ai bisericii și trecute ca atare în respectivul pomelnic. Astfel, principal ctitor este considerat Gavriil Moldoveanu, ginerele lui Sava Răzmeriță (care a fost epitrop al bisericii, întărind prin semnătura sa multe tranzacții legate de case și bezmen) și Catinca Borș[26]. Nu știm contribuția acestora la bunăstarea bisericii dar probabil că a fost una importantă iar Gavriil Moldovanu a fost un personaj de vază de vreme ce ulița (acum Sf.

---

[22] *Ibidem*, doc. 286, p. 255.

[23] Raportul de supraveghere arheologică a fost susținut în cadrul Sesiunii de comunicări a Institutului de Arheologie din Iași, octombrie 2023.

[24] *Ibidem*, vol. 6, doc. 300, p. 259.

[25] Dan Bădărău, Ioan Caproșu, *Iașii vechilor zidiri până la 1821*, ediția a doua revăzută, Iași, Editura Demiurg, 2007, p. 379.

[26] Sorin Iftimi, *Pomelnicul Bisericii Sfinții Teodori (1842-1858)*, în *Contribuții la istoria bisericilor ieșene. Monumente, ctitori, mentalități*, Iași, Editura Doxologia, 2014, p. 216-234. Autorul face o analiză detaliată a acestui pomelnic, menționând atât aspectul estetic al documentului cât și identificarea persoanelor care au fost trecute în respectivul act. Sunt specificate și o parte din donațiile făcute către biserică: candele, potire, cărți, veșminte, etc.

https://biblioteca-digitala.ro

Teodori) s-a numit o vreme după numele lui[27]. În cuprinsul pomelnicului sunt trecute și alte persoane, în unele cazuri se specifică și ce au donat bisericii locuitori din zona aferentă, în special cei care locuiau pe strada Curelari, fapt explicabil prin aceea că Biserica Curelari a fost filie a bisericii „Sf. Teodori". Conform tradiției, informație furnizată de N.A. Bogdan în valoroasa sa monografie despre Iași, breasla cojocarilor și căciularilor avea ca lăcaș de cult biserica „Sf. Teodori", deși chiar și din pomelnicul amintit nu apare menționat nici un personaj care să aibă această meserie și să fi făcut donații consistente care să-i confere calitatea de ctitor. Probabil prin descoperirea altor documente datate în secolul al XIX-lea s-ar desluși întocmirea pomelnicului.

Biserica „Sf. Teodori" este emblematică pentru istoria arhitecturii ecleziastice ieșene, fiind considerată cea care deschide instaurarea unui stil eclectic manifestat prin îmbinarea elementelor de arhitectură moldovenească, și ne referim la structura de ansamblu, cu stilul baroc constantinopolitan. G. Balș enumeră aceste edificii: „Sfinții Teodori fac astfel parte sau încep cu alte câteva biserici cu caractere bine determinate, „Sf. Teodori", 1761, Sf. Gheorghe, 1761-1769, Tălpălari…"[28], considerând că aceste biserici ilustrează o epocă de tranziție la stilul clasicizant de mai târziu, adoptat în secolul XIX.

Ca structură biserica are pridvor, pronaos, naos și altar. Se presupune că a existat și un zid despărțitor între naos și pronaos, dar în urma cercetării arheologice s-a constatat doar o bază suport din piatră[29] care susținea cele patru coloane, două libere și două adosate zidului, având capitelurile pătrate și împodobite cu motive vegetale stilizate. Boltirile sunt realizate conform stilului moldovenesc. Nu cunoaștem sorgintea meșterilor care au ridicat și decorat această biserică și s-ar putea emite doar ipoteza aducerii unora formați în lumea islamică, adică de la Istanbul. Este frapant și faptul că o ctitorie a unor personaje care nu făceau parte din elita ieșeană a vremii a influențat, prin stilul adoptat, chiar și pe cea mitropolitană, așa cum este biserica Sf. Gheorghe, ctitoria mitropolitului Gavriil Callimachi. Noutatea ornamentală, impunătoare de altfel, și ne referim la panourile care decorează paramentul exterior, ancadramentele ferestrelor, de tip oriental și – cu precădere – capitelurile coloanelor ornate cu frunze de acant, cu siguranță a creat o impresie deosebită astfel încât această construcție a devenit o sursă de inspirație.

Informațiile documentare referitoare la biserica Sf. Teodori, deși puține, au folosit excursului nostru pentru a puncta momentele mai importante din istoria lăcașului.

Dar au fost identificate și alte izvoare documentare pe care le vom prezenta în continuare. Dintre cele edite amintim însemnările de pe o *Cazanie* a lui Varlaam din 1643, care a fost cândva în posesia bisericii. Aflăm din aceste notițe despre slujitorii sau apropiații bisericii care s-au semnat în carte: diaconul Ştefan şi diaconița Ioana (10 aprilie 1776), starostele Nistor (21 octombrie 1806), preotul Ioan (iulie 1821, din însemnarea căruia

[27] Mircea Ciubotaru, *„Misterele" onomastice ale Iașilor*, București, 2021, vol.1, p.360.

[28] G. Balș, *Bisericile moldovenești din veacurile al XVII-lea și al XVIII-lea*, București, 1933, p. 241.

[29] A fost reperată prezența acestui suport din piatră de pe care se ridică cele patru coloane după înlăturarea pardoselii din lemn.

https://biblioteca-digitala.ro

aflăm că turcii au prădat biserica Curelari, preotul Ioan răscumpărând *Cazania* lui Varlaam cu 20 de lei), preotul Vasile (23 iulie 1840, când au ars în Iaşi dughenile lipoveneşti)[30].

Un izvor documentar de primă importanță, deși este pentru o perioadă târzie este *Pomelnicul a ctitorilor și a poporănilor Sfântului lăcaș a Sfinților Theodori Tiron și Strătulat*, amintit deja în rândurile anterioare și analizat minuțios de Sorin Iftimi, din care, alături de multe informații prețioase, aflăm și despre grija locuitorilor megieși de a păstra bunăstarea bisericii lor. Pentru contribuțiile acestor personaje care au făcut ca biserica să fie în ființă, și prin care au susținut perpetuarea lăcașului, au fost îndreptățiți să fie trecuți în rândurile ctitorilor chiar dacă erau de mai mică importanță și deci – implicit – în pomelnicul citat.

Documentele inedite pe care ne-am propus să le analizăm în lucrarea de față fac parte din patrimoniul bisericii și au fost păstrate, de-a lungul timpului, de preoții parohi care au slujit. Acestea oferă informații noi, menite să completeze istoria așezământului. Sunt opt documente, originale care ilustrează tranzacțiile imobiliare din jurul bisericii sau chiar ale unor proprietăți care aparțineau acesteia încă de la ctitorire. În ordine cronologică este vorba de documente emise în anii 1797, 1804, 1824, 1825, 1827, 1829, 1831 și 1841. Sintetizând, documentele ne dau informații despre structura socială a comunității, despre preoții care au slujit la acest lăcaș, despre o parte din epitropii bisericii și grija lor de a păstra și de a administra cu folos proprietățile lăcașului de cult.

Un prim document aflat în patrimoniul bisericii este cel emis în anul 1797 care a fost tradus dar s-a lecturat greșit anul emiterii și anume 1792; în urma verificării am crezut inițial că este inedit dar a fost citit și publicat de Gh. Ghibănescu și preluat apoi în colecția de documente publicate de profesorul Ioan Caproșu[31], având ca dată corectă de emitere 5 iunie 1797 (**Fig. 2**). În transcrierea publicată există o singură omisiune și anume a unui martor care apare în documentul original, fiind vorba de Miron de la Sf. Ion (probabil preot).

Următorul document din 3 aprilie 1804 are ca subiect o vânzare de case. Conținutul documentului arată că este vorba de o casă care aparține bisericii. Se poate putem presupune că este una din proprietățile pe care Catrina Tudori le lasă danie bisericii (două case și dugheni) și pe care epitropii le închiriază cu condiția plății bezmenului folosit pentru întreținerea lăcașului. În cazul de față epitropii doar întăresc prin acte, fiind și martori totodată, vânzarea unei case de către Ioan Croitoru (acesta o cumpărase în anul 1797) lui Iosup, starostele de ciocli.

Al treilea document, datat 1 noiembrie 1824, reprezintă o mărturie prin care se achită o datorie, și anume Tudorachi Dima plătește suma de 100 lei către Paraschiva. Nu sunt alte specificări, deci se vede că această plată s-a făcut în prezența unor martori și s-a consemnat

---

[30] Benone Dascălu, *Scurtă monografie a bisericii Sf. Teodori*, (manuscris), p. 3.

[31] *Documente privitoare la istoria orașului Iași*, vol. X, Editate de Ioan Caproșu, Iași, Editura Dosoftei, 2007, doc. 112, p. 112. În nota de subsol avem și mențiunea: După Ghihănescu, *Documente*, în „Ioan Neculce", An. 1. fasc. 1 (1921), p. 119. nr. LV. La nota de subsol de la p. 119, Gh. Ghibănescu precizează că documentele din Buletin sunt după copiile publicate și în *Surele*, XLII, nr. 196, deci originalul a rămas în posesia bisericii.

https://biblioteca-digitala.ro

în scris. Tudorachi Dima făcea parte dintr-o familie de boieri care au deținut funcții în administrația țării[32].

Din 25 aprilie 1825 avem sinetul lui „Aleco Lăfev(re), dascăl franțoz" (Lefevre), ginerele lui Vasile Andronic chelar, de la care a primit zestre niște dugheni, amanetate de chelar paharnicului Tudorache Dima, înaintea săvârșirii căstoriei fiicei lui cu profesorul francez. Aleco Levefre răscumpără dughenile cu suma de 1240 de lei, bani pe care se obligă să-i plătească în termen de șase luni ca „să rămâ(i)u deplin stăpân de acareturi acestie". Lasă totodată paharnicului amanet și zapisul dughenilor.

Un document interesant pentru informațiile pe care le transmite (în sensul că aflăm câte acte se redactau pentru întărirea unei tranzacții) este cel emis la 22 iunie 1827. Astfel, sunt enumerate cinci tipuri de documente care au contribuit la ratificarea tranzacției și anume: o țidulă către mezat, o țidulă pentru telal bașa, o jalbă prin care s-a cerut mezatul, o altă țidulă este hotărârea Divanului prin care se cere mezatul și, ultimul document este zapisul de vânzare a caselor și dughenilor.

Al șaselea document aflat în patrimoniul bisericii este cel emis în anul 1829. Din text rezultă că se face o plată către Tudorache Dima, conform unei înțelegeri anterioare, termenul fiind ziua în care se prăznuiește hramul Sfântului Gheorghe (23 aprilie).

Următorul document, al șaptelea (precizăm că numerotarea s-a făcut respectând ordinea cronologică a datei de emitere a documentelor), este cel care datează din anul 1831 (**Fig. 3**). Subiectul se referă tot la o tranzacție imobiliară. Preoteasa Chiriachi/Chiriachia care presupunem că era văduva unui preot, slujitor la biserica Sfinții Teodori, vinde casa construită pe locul bisericii și evaluată de 4 calfe de teslari la 700 de lei, dar specifică totodată și mărinimia epitropilor Gavril Neculau și serdarul Gheorghe Roiul, care nu i-au cerut bezmen și nici dobândă pe o perioadă de un an și jumătate pentru locul pe care ridicase casa și suma de 300 de lei împrumutată de la biserică, fiind că „s-au milostivit asupra văduvii meli" și care i-au necesari pentru construirea respectivei case. În urma înțelegerii, preotesei văduve îi rămân 400 de lei, restul îi achită epitropiei. Zapisul este întărit de martorii care au asistat: Dorofti, preotul Dimitrie, dascălul Enache și preotul Vasile de la „Sfin. Theodor".

Documentul emis în anul 1841 este ultimul din cele pe care le prezentăm în lucrarea de față și are ca subiect tot o tranzacție imobiliară (**Fig. 4**). Dimitrie Mădârjac vinde bisericii Sf. Teodori o casă moștenită de la mama sa, Maria Mădârjac care a fost construită pe locul bisericii și pentru care plătea bezmen. Așa cum rezultă din text casa fusese ridicată în anul 1797; proprietarul, înmâna toate actele pe care le deținea legate de această proprietate, inclusiv testamentul prin care mama sa îi lasă moștenirea. Acest document este însoțit de altele două și anume, unul prin care se certifică plata unui rest de bani pentru aceeași tranzacție și altul care este emis de Dicasteria Mitropoliei Moldovei și care reprezintă de fapt,

[32] Mihai Răzvan Ungureanu, editor, *Marea arhondologie a Moldovei (1835-1856)*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza", 2014, p. 74.

https://biblioteca-digitala.ro

înregistrarea oficială a respectivei tranzacții. Textul este întărit prin aplicarea ștampilei Dicasteriei Mitropoliei care este de formă ovală, având fond negru cu litere albe; în centru este stema Mitropoliei, formată dintr-un scut cu reprezentarea Sfântului Gheorghe, timbrat de o mitră iar în dreapta și stânga sunt redate crucea și paterița. Toate cele trei texte sunt scrise pe o singură foaie, față și verso și o jumătate de foaie. Acest spirit de economie se datorează faptului că hârtia era un obiect de lux, fiind scumpă și destul de greu de procurat.

Familia Mădârjac este citată în *Marea Arhondologie* cu trei membri, Dimitrie, Gheorghe și Zamfir, toți având slujbe mărunte în cadrul administrației statului. Astfel, Dimitrie Mădârjac este menționat ca având funcția de șătrar în anul 1847[33]. Se poate presupune că acesta este personajul la care face referire documentul întrucât numele de familie nu este unul des întâlnit.

Documentele prezentate în rândurile de mai sus au caracter inedit și reprezintă o frântură din existența unei biserici a orașului Iași. Deși, din punct de vedere istoric, nu ne redau informații relevante, aceste înscrisuri ne ajută să refacem un contur din cotidianul unei mahalale și anume Muntenimea, în cazul nostru Muntenimea de Jos, de la începutul secolului al XIX-lea. Se cunoaște astfel o parte dintre epitropii acestei biserici și se observă și grija manifestată de ei pentru a păstra bunăstarea ei. În mare parte a cazurilor epitropii sunt locuitori ai zonei și dăm cazul lui Sava Răzmeriță a cărui ginere era Gavriil Moldovanul, un personaj important, considerat, ctitor al lăcașului, trecut primul pe Pomelnicul din anul 1842[34] și chiar, pentru o perioadă scurtă de timp, ulița „Sf. Teodori" îi va purta numele[35].

Tot din cuprinsul documentelor aflăm și cine au fost locuitorii împrejurimilor. Marea majoritate a acestora făceau parte din clasa de mijloc, unii fiind meșteșugari iar alții slugi domnești, dar avem și excepții, fiind vorba de un profesor francez și de un staroste de ciocli. Desigur, nu lipsesc nici slujitorii bisericii, preoți, economi și funcționarii de la Dicasterie.

Biserica Sf. Teodor Tiron și Teodor Stratilat, recent restaurată, este păstrătoarea acestor documente, mărturii ale vremurilor trecute ele fiind importante, cu atât mai mult cu cât realitățile prezente din punct de vedere topografic nu mai corespund situației din secolul al XIX – lea. Actele ne ajută astfel să refacem configurația unei zone a orașului.

[33] *Ibidem*, p. 138.
[34] Sorin Iftimi, *op. cit.*, p. 235
[35] Mircea Ciubotaru, *op. cit.*, p. 360.

https://biblioteca-digitala.ro

NEW DOCUMENTARY INFORMATION
REGARDING THE „SAINT THEODORE" CHURCH FROM IAŞI
(Abstract)

The church dedicated to Saints Teodori was built between the years 1750-1761, having as founders a family of wealthy merchants from Iași, namely the Tudori family. On the site of this church there was another one, built of wood (which burned down in 1735), owed to the great boyar Solomon Bârlădeanu; moreover, in the iconostasis there are the royal icons and that of the patron saint, given by this first founder and dated 1665. The church is a benchmark for the architectural style adopted, as it will influence other churches in Iași, built in the 18th century - the Old Metropolis, the Talpalari church, Saints Athanasius and Cyril, and it is alsoa proof of the penetration of the Constantinopolitan style in the Romanian Countries. As in the case of other churches in Iași, its history is not completely clear, as evidenced by the original documents that we analyze in this article. By presenting them, we want to complete, with new information, a page from the existence of this beautiful and also an important place of worship from Iași.

ANEXE

1. **1797 iunie 5**

Adică eu, Gligoraş Guriță din Ciorogar, dat-am adevărat şi încredințat zapisul meu la mîna dum(nealui) Ion croitor şi soțul dum(nealui) Marie precum să să ştie că am vîndutu dum(nealui) o casă, cari cas(ă) este făcut(ă) pi locul sfintei biserici Sfete Fteodor, cari casă au fostu a preutului Ursachi, giniri mie, şi murindu fi(i)că-me au rămas casa la stăpînire me, şi eu am vîndut-o de bunăvoe me împreună cu soțul meu Catrina, cîtu şi ginerile meu au vîndutu cu toată voe, cari au iscălitu singur şi dum(nealui) numitul; de sus numitu să aibă a plăti bezmănul la biserică. Şi a făcut tocmală ca să-mi dé pe cas(ă) 130 lei, adică una sută treizeci lei, care bani emu luatu toți deplin în mînule mele.

Şi, pentru mari credința, am datu şi eu acestu zapis la mîna dum(nealor) şi, pentru credința, am pus degitul; S-au iscălit şi alți oameni di cinste.

1797 iunie 5.

Eu, Gligoraş Guriță, adeverez.

Eu, Catrina soțu lui Gligoraş.

Eu, Il(e)ana, nepoată, adeverez.

Erei Ioan ot Vulpi, am fost față.

Erei Miron ot Sfeti Ioan, am fost față.

Eu, diecul Gheorghi, am fost față.

Eu, Ion staroste.

Miron de la Sfântul Ion

Erei Ursachi zăt lui Gligoraş Guriță de la Sfinții Teodori, am iscălit.

Eu, Ştefan, am priimit.

https://biblioteca-digitala.ro

Şi eu, Ion Mitrofan vornic de poartă, am scris cu zisa lor.

Arhiva bisericii Sfinții Teodori, orig., hârtie infolio (30 × 21 cm), filigran, cerneală neagră, trei amprente digitale.

Ediții: *Documente privitoare la istoria orașului Iași*, vol. X, p. 112-113, nr. 112; Gh. Ghibănescu, *Documente*, în „Ioan Neculce", an I, fasc. 1(1921), p. 119, nr. LV.

2. **1804 aprilie 3, <Iași>**

Copie

Noi, ipitropii de la biserica Sfântul(u)i mucenici Fteod(o)r di aici din Eș(i), făcut-am încredințată scrisoare no(a)stră la mâna dum(nea)l(u)i Iosup starosteli di ciocli și a țoții[1] dumisale Mariia și a fiilor dum(isale) precum să se ştiie că o casă ce esti pe locul bisericii, cumpărând-o dum(nealor) cu drepți bani dumis(ale) de la unul Ioan croitor și de la soția lui Mariia cu fii l(o)r prin tocmală am făcut aşazare cu dum(nea)l(o)r ca să li dăm un stâ(n)jăn domnesc despre răsărit din picătura strășinii și dispre apus di iugul (?) casii pără în portița bisericii și dum(nea)l(o)r să aibă a da bezm(en)ul bisericii câte zăce lei pe an, cari bani să aibă a da la începutul anului cinci lei și cinci lei la jumătati de anu, și urmând cu plata banilor la vadeleli ce se arată pi fiișticarili an, să stăpâne(a)sc(ă) acest locușor, dară fiind vreo întâmplare de ardire de foc, care să fere(a)s(că) Dum(ne)zău tot dum(nea)l(o)r sau fii, ori urmașii fiilor dumis(a)li volnici să fii a face altă bina la loc și să plăte(a)sc(ă) tot bezmenul ce să arată mai sus iară nu mai mult.

Și asămenea scrisoare am luoat și noi de la dum(nea)l(o)r, iscălindu-să și alți cinstiț(i) martori. Și noi pentru credință am iscălit însuși cu mâna noastră, însă bezmănul să aibă a-l p(l)ăti la începutul fiecărui an.

Theodor, sachelar Mitropolii și ipitrop.

Sava Răzmiriță, ipitrop.

1804 april(ie) 3.

Arhiva bisericii Sfinții Teodori. Copie, hârtie difolio (36 × 22 cm), cerneală neagră.

[1] Aşa în text; „soției".

3. **1824 noiembrie 1**

Lei

100 Adecă una sută lei am priimit de la dum(nea)lui, paharnicul Tudurachi Dima.

Paraschiva

1824 noiembrie 1

Arhiva bisericii Sfinții Teodori. Copie, hârtie difolio (24 × 19 cm), cerneală neagră.

https://biblioteca-digitala.ro

4. **1825 aprilie 30**

Lei Para(le)

1240 Adică una mie doauo sute și patruzece lei am a rispund(e) dumisale paharnic(ului) Tudurachi Dima pentru niște dugheni care am răscumpărat de la dumn(e)alui, care dugheni era(u) amanetisit(e) în mâ(i)nile dumisale înnainte însurari me(a), pre care mi s-au dat de zestre de la Vasilachi Androni(c) chelar, socru meu. Și rispunzend banii acestie ma(i) sus arătat în vade de șase luni de zile să rămân deplin deplin stăpânu de acareturi(le) acestie. Și pentru mai adevărat(ă) credința am lăsat și zapis doghenii care era amanetisite la dumn(e)alui paharnic de la socru meu împreune cu zapis(ul) acesta cu iscălitura me(a) și pentru mai bună siguranță că voi fi eu următor după glăsuire(a) sinetului am iscălit.

1825 aprilie 30.

Le Febvre, adică Aleco Lefebre, dascăl franțoz.

<Pe verso-ul filei a doua>: Sinet(ul) dascălului franțoz pentru 1240 lei ce să îndatorește ai răspundi răpos(a)t(u)lui cam(ina)r (?) pentru dughenile amanetarisâti di Vasâle Andronic, socru(l) dascalului.

Arhiva bisericii Sfinții Teodori. Orig., hârtie difolio (24 × 19 cm), filigran, cerneală neagră.

5. **1827 iunie 22**

Lei

1370 Adecă una mii trei sute șaptezăci lei sânt drept datoriu dum(i)sale cam(ina)r(ului) Tudorache Dima pentru dughenile și casăle ce li-am cumpărat prin sultan mezat de la dum(nea)lui, primind și to(ate) documenturile casălor: 1^{iu} țidulă de mezat cu pecete domniască, al doilea țidula cătră telal bașa, al triilea jaloba cu care s-au cerut mezat, al 4^{lea} hotarnica și al 5^{-li} zapisul de vânzare întărit de Divan. Pe cari bani mă îndatoresc a-i răspunde dum(i)sale la 26 oct(om)v(rie) a curgătoriului an (1)827, fără înpotrivire sau întârziere. Spre încredințare am iscălit însuș(i).

(1)827, iunie 22

Costa(n)tinu Olaru, pasnicu.

https://biblioteca-digitala.ro

<Pe verso-ul filei a doua>: Zapisul polcovnicului Costandin Olariu pentru 1370 lei și adiverință pentru documenturile ci au luat de la răposat(ul) caminar, pentru casăle și dughenile ci le-au luat prin mezat di la cam(ina)r; No. 5; N° 36.

Arhiva bisericii Sfinții Teodori. Original, hârtie difolio (38 × 23 cm), filigran, cerneală neagră.

6. **1829 septembrie 10**

Lei
50

Adică cincizeci lei din vadeaoa Sfânt(ului) Gheorghie 1829 rămâi datorie a-i plăti dumis(ale) cam(ina)r(ului) Tudorachi Dima în vade doo luni de zile.

1829 sept(em)v(rie) 10.

(...) <m.p.>.

<Pe verso>: Zapis cu iscălituri jădovești pentru 50 lei; N° 51; N° 42.
Arhiva bisericii Sfinții Teodori. Orig., hârtie difolio (22 × 18 cm), filigran, cerneală neagră.

7. **1831 aprilie 28**

Lei
400

Adică patru sute lei am priimit di la dum(nea)l(o)r epitropii sfintii biserici cu hramul Sv(in)țâl(o)r Mari Mucenici Theodor, Tiron și Stratilat, de aice din Iași, dumi(sale) chir Gavril Neculau și dumis(ale) serd(a)r(ul) Gheorghie Roiul, pentru casa ci o am pe locul sfintei bisărici, după prețăluire(a) ce i-au făcut patru calfe de teslari în frica lui Dumnezău. Banii di sus arătați i-am priimit acum în mânule mele, bez trii sute lei ce au tras bisăerica cu cari să împrumutasă de la bisărică la facire(a) casăi; și aceasta să fii știut că dobândă pe bani nu am dat și nici bezmănu pe locul casăi nu am dat după moarte(a) părintelui, fiincă dumnealor epitropii s-au milostivit asupra văduvii mele de me-au iertat bezmănul pe un an și giumătate și dobânda pe trei sute lei, iarăș(i) pe un an și giumătate și rămâind și eu mulțămită cu prețăluire(a) casăi drept șapti suti lei, nici mii nu me-au mai rămas nici un cuvânt de nemulțămiri sau di a mai pretendarisî ceva de la dum(nea)l(o)r dumnealor epitropii sfintei biserici și pentru a dumilor sale siguranță și a sfintei bis(e)rici. Și pentru a dum(i)l(o)sali sâguranță și a sfintii bisărici că nu mai am nici o pritențâie, am dat această scrisoare a mea la mâna dum(i)l(o)s(a)l(e), poftind și pe alti ipochimeni cinstite ci s-au întâmplat frați di au iscălit di martori

1831, apr(ilie) 28

Eu Chiriachia, priutiasa am primit banii de sus arătați a răp(...).

https://biblioteca-digitala.ro

Faţă am fost la darea banilor acestora şi am iscălit di martur Dorofti Istat (?).
Dimitrii preot am fost faţă la darea banilor.
Enache diacon martur.
Prin arătarea preotesăi Chiriiachi ce me-au făcut cum că ş-au priimit toţi banii preţăluirea casăi sale mai sus arătaţi şi eu încredinţat fiind am iscălit.
Vasili, preot Sfin(ţi)i Teodor.

Arhiva bisericii Sfinţii Teodori. Orig., hârtie difolio (24 × 19 cm), filigran, cerneală neagră.

1 Indescifrabil.

8. **1841 august 3, <Iaşi>**

Zapis

Gios iscăliţii, Dimitrie Mădârjac, denpreună cu soţiia me(a), Eliana, fiica răp(o)s(atului) sechilariului Constandin, ce au fost slujitor la biserica Sfinţilor Mucenici Theodori din Eşi, încredinţăm acest zapis de vânzare d(umi)s(a)le epitropului Gavril Necolau, precum să fie ştiut că de a noastră bună vo(i)e, de nimene siliţ(i), am vândut o căsuţă veche pe locul pomenitei bisericii Sfinţie Theodori, cu bezmen, care căsuţ(ă) o am avut[1] danie de la răp(o)s(ata) bună-me(a), Mariia Mădârjaca, cu preţ hotărât 700, şapte sute lei, care bani i-am şi priimit toţ(i) deplin în mânule noastre, care cu aceştia am a găti o casă ce au ramas de la socru-miu negata. Încredinţând d(umi)s(a)le epitropului pe lângă acest zapis şi alte hârtii tot a pomenite(i) casă: un zapis din 1797 iul(i)e, alt zapis de la 1804 apr(ilie) 3 şi o hârtie de învoială de la foştii epitropi din 1804 apr(ilie) 3, cum şi un jurnal din 1836 no(i)emv(ri)e 2, i o diată ce au ramas de la răp(o)s(ata) buna-me(a) asupra pomenitei casă.

Pe temeiu' cel(o)r cuprinsă mai sus, Biserica Sfinţil(o)r Theodori rămâne a stăpâni pomenita casă în veci nesupărată sau în niciun chip strămutată această vânzare.

1841 avgust 23
Dimitrii Măd(â)rj(a)c adeverez <m.p.>
Vasil(e) iconom am fost faţi <m.p.>
Ielena, soţiia iscălitul(u)i de sus, adeverez cu puniri degitul(u)i <a.d.>
Gheorghe zaraful, mahalagiu <m.p.>

Însemnare pe verso:

Lei
80 Optzeci lei am priimit de la d(umnealui) Epitrop besericii Sfinţâlor Theodori în socotiala lui Dumitru Mădârjac şi spre încredinţare am iscălit.
1841 august, 23
Vasile iconom

https://biblioteca-digitala.ro

<Însemnare pe aceiași filă>: Lei 80; Priutulu Vasâli di la Vov(i)dinii pintru Dum(i)tru Mădârjacu dați; 1841 septemvri 25.

Rezoluția Dicasteriei Mitropoliei Moldovei:

Duh(o)vniceasca Dicasterie a Sf(i)n(tei) Mitropolii a Moldovei

Faţă fiind vânzătoriul aceştei casă d(umnealui) Dimitrii Mădârjac în Presudsfie aceştii Dicasterii arătând că (de) bunăvoi priimire și mulțămire au vândut această casă ci o ave(a) danie di la răp(o)s(ata) bunică-sa Mariia Mădârjac, bisericii Sf(â)n(tului) Marelui Mucinic Theodor, de aici din Iași, în preți di șapte suti di lei și prin jalbă cerând a se întări. Di aceeia se întărești cu punirea peceții Dicasterii și iscăliturili asesoril(o)r:

Teodor iconom Stămati

Gheorghie (...)

G. Pavlu iconom.

Secția a II-a

No. 557

1841 avgust 26

Eși

Arhiva bisericii Sfinții Teodori. Orig., hârtie difolio (35 × 21 cm), filigran, cerneală neagră.

https://biblioteca-digitala.ro

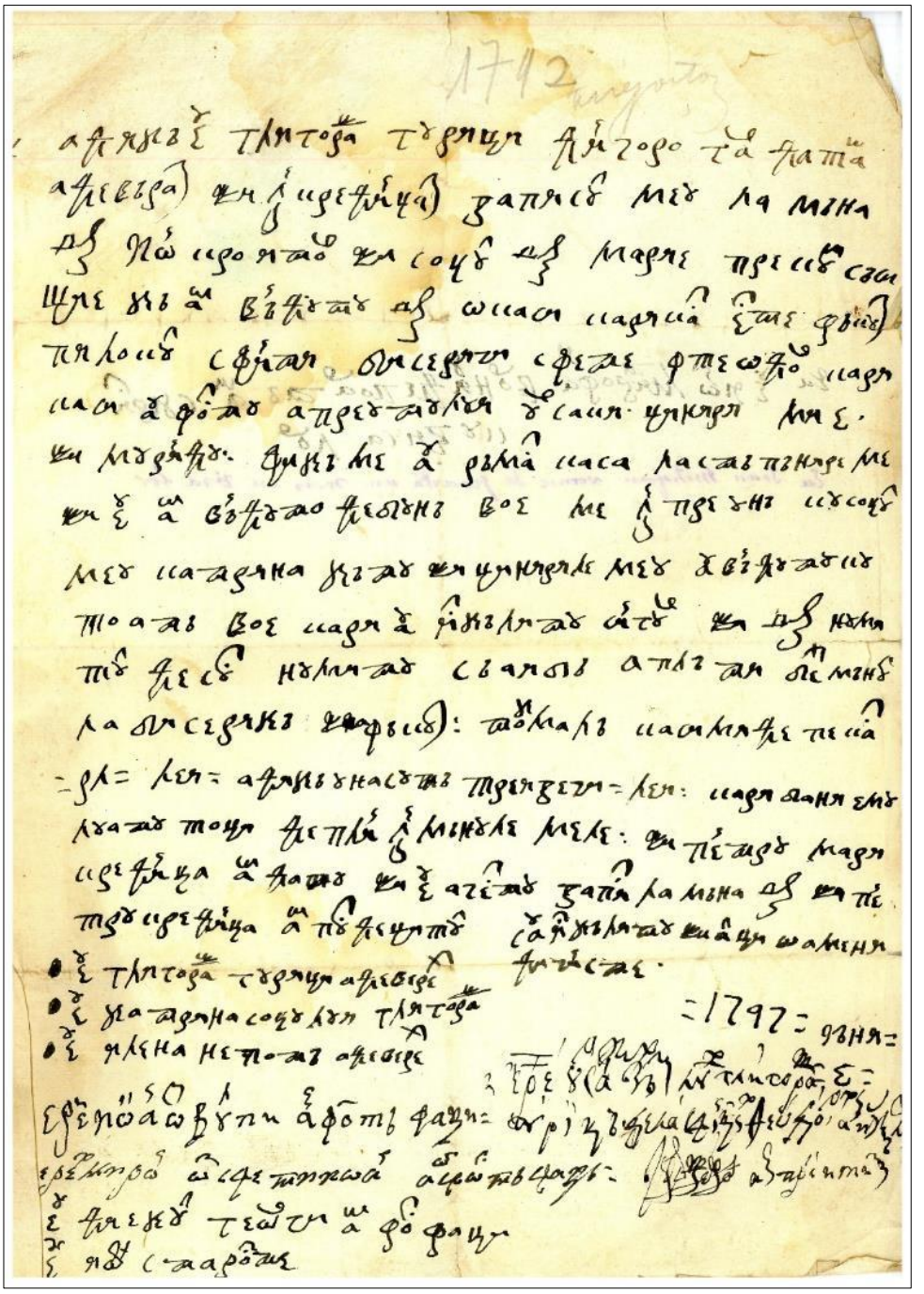

Fig. 2. Documentul din 5 iunie 1797

https://biblioteca-digitala.ro

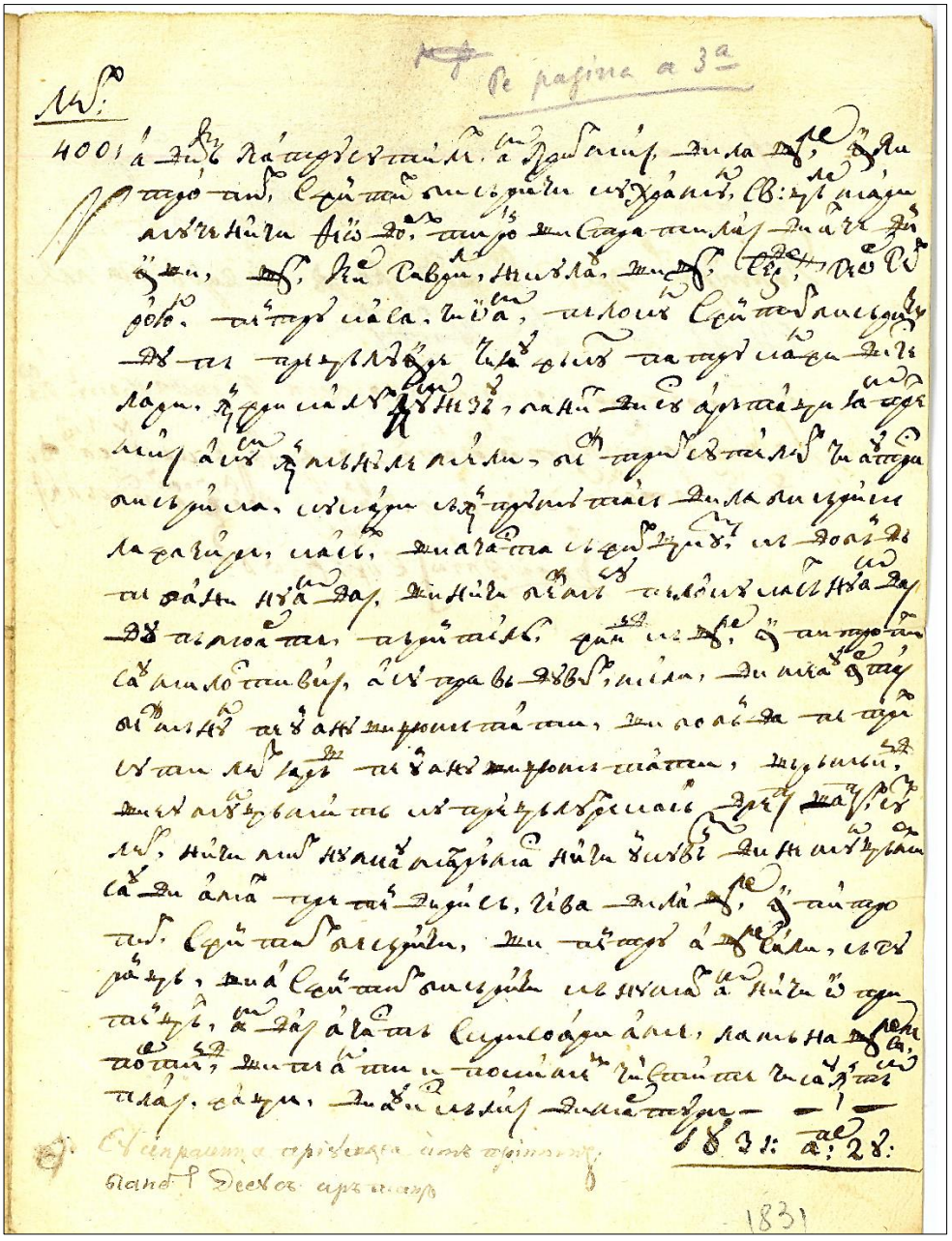

Fig. 3. Documentul din 28 aprilie 1831.

https://biblioteca-digitala.ro

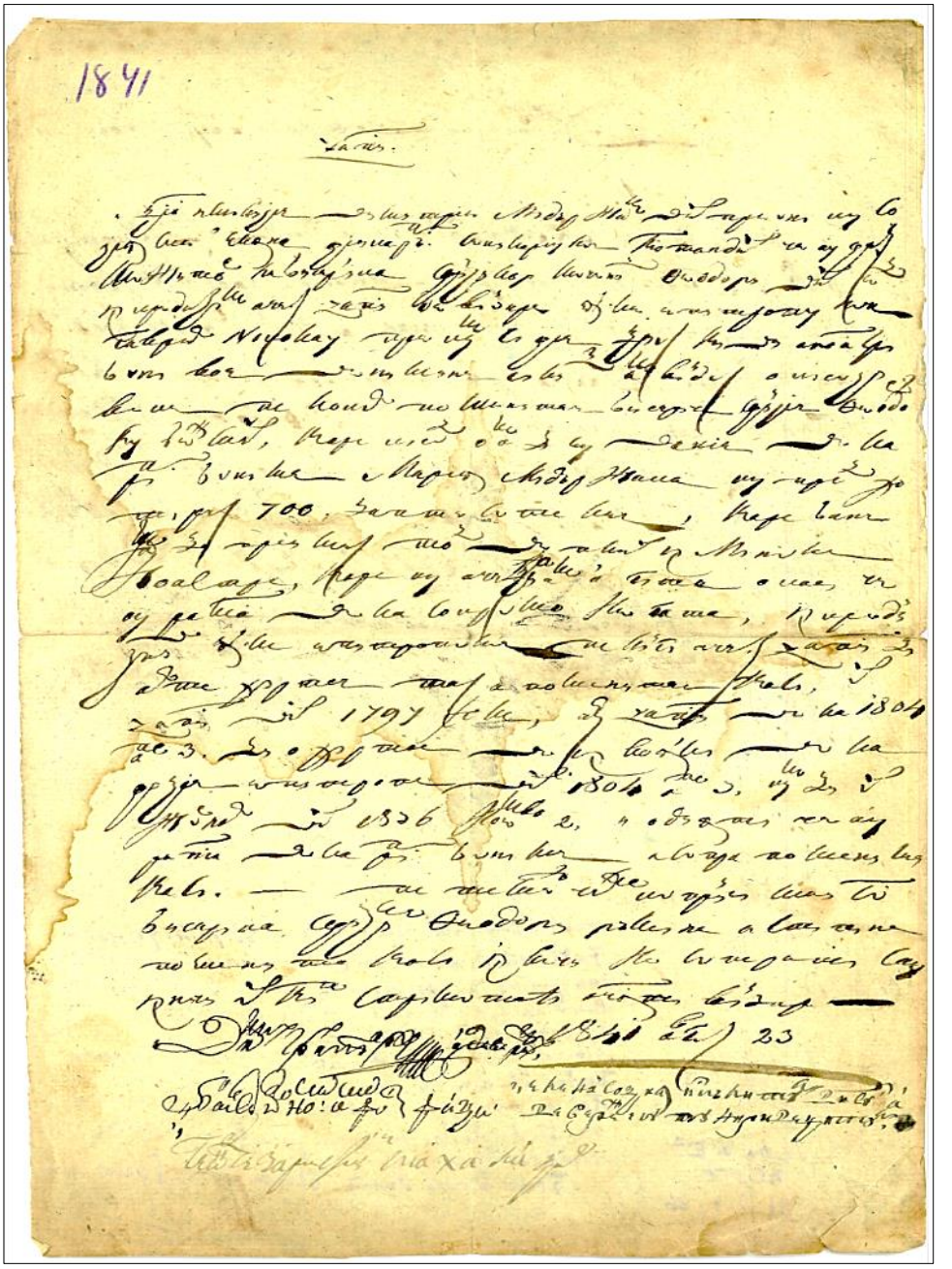

Fig. 4. Documentul din 23 august 1841, v

https://biblioteca-digitala.ro

MĂNĂSTIREA CRASNA.
ASPECTE PRIVITOARE LA EVOLUȚIA ANSAMBLULUI ISTORIC

Lucia LECA[1], Florentina MUREA-MATACHE[1], Mihai MANOLESCU[1]

Cuvinte cheie: *Mănăstirea Crasna, biserica „Sfinții Împărați Constantin și Elena", turn-clopotniță, agheasmatar, valea Teleajenului, valori culturale*

Keywords*: Crasna Monastery, „Saints Constantine and Elena" church, bell tower, fountain, Teleajen valley, cultural values*

Valea Teleajenului a reprezentat unul din însemnatele drumuri comerciale între Muntenia și Transilvania, dezvoltându-se de-a lungul lor așezări importante, populate de moșneni sau deținute de boieri. La începutul secolului al XIX-lea, moșnenii sunt cei care ctitoresc o mare parte din biserici, împreună cu boierii mici. Activitatea ctitoricească a fost intensificată de-a lungul secolelor și asumată din ce în ce mai puțin de categoriile sociale inferioare, începând cu declinul din timpul Evului Mediu românesc. Actul ctitoririi, pe lângă fenomenul de legitimare a unei poziții, se lega de orânduiri tradiționale, în unele cazuri edificarea de lăcașuri de cult fiind realizată pe amplasamentul altora mai vechi, reprezentative pentru comunitate. În acest context se încadrează și mănăstirile edificate de pe Valea Teleajenului, dintre care se pot menționa ca fiind astăzi (de la nord la sud) mănăstirile Cheia, Suzana, Crasna și Zamfira.

Mănăstirea Crasna, aflată pe valea pârâului omonim și în imediata apropiere a punctului de confluență cu râul Teleajen, se pare că a fost edificată pe locul unui vechi schit. Aflat în satul Schiulești, ascuns într-o zonă împădurită, destul retras de la drumul principal ce face legătura între Brașov (Cheia) și Ploiești (Vălenii de Munte), ansamblul monahal de astăzi păstrează trei corpuri de construcție istorice: biserica cu hramul „Sf. Împărați Constantin și Elena" (**Fig. 1**), turnul-clopotniță (**Fig. 2**) și agheasmatarul (**Fig. 3**). Cadrul pitoresc facilitează traseul pelerinilor doar prin pădure (**Fig. 4**), care ajung la mănăstire observând în primul rând turnul clopotniță, aflat în axul median al bisericii, și între aceste două corpuri se găsește agheasmatarul.

Articolul de față propune o schiță a evoluției Mănăstirii Crasna, prezentată cronologic în rândurile ce urmează, accentul fiind pus pe etapele de construcție și intervențiile ce au avut loc în timp la componentele ansamblului istoric. Principalele materiale care au ajutat la trasarea fazelor de edificare a ansamblului monahal sunt, pe de-o parte, cele câteva surse bibliografice directe privitoare la începuturile și evoluția Mănăstirii Crasna (mai ales până în cea de-a doua jumătate a sec. XX), pe de altă parte, cu un conținut relevant, dar și volum mare, sunt documentele identificate în arhivele

[1] Institutul Național al Patrimoniului, BUCUREȘTI.

https://biblioteca-digitala.ro

Institutului Național al Patrimoniului, Arhivele Naționale ale României și cele ale Mănăstirii Crasna.

Din trecutul satului Schiulești

Proprietatea moșnenească în zona Teleajenului superior este atestată documentar destul de târziu – la 1685 pentru Homorâciu și la 1741 pentru Izvoarele, lângă care se găsea moșia Schiulești, amintită în documente la 1694, când moșnenii vând jumătate de moșie spătarului Mihai Cantacuzino[2].

În sursele cartografice, destul de puține pentru secolul al XVIII-lea[3] (**Fig. 5**), Schiulești este menționat cu denumirea de Szabee Marga, la est de acesta, în imediata apropiere fiind Izvoarele (*Isvora*) și Homorâciu (*Homoritz*). Izvoarele se afla la confluența a două cursuri de apă, ce curgeau dinspre nord-vest și dinspre vest: Teleajen (*Teliasen*, cu a sa Vale Mare, pe care se afla și așezarea *Izvorel*), respectiv Crasna (de-a lungul drumului de la sud de pârâu erau mici așezări).

La mijlocul secolului al XIX-lea, satul Schiulești, cu vatra mutată spre vest pe valea râului Crasna (de fapt una dintre așezările mici s-a dezvoltat), era un sat foarte mic compus din câteva locuințe, care se învecina cu Măneciu Pământeni (pe Valea Mare), Izvoarele și Homorâciu. Între Schiulești și Valea Mare, sursa cartografică menționează Mănăstirea Crasna pe valea râului Crasna. Drumul de acces către Schiulești era perpendicular pe principalul drum ce făcea legătura între Vălenii de Munte și mănăstirea Cheia și mai departe peste munți spre Brașov[4] (**Fig. 6**). Alte repere importante ale cadrului natural sunt: munții Măgura, Ursoaia, Trifoi, vârful Vulpea, Piatra, valea Dragomiru, Valea Crasna, Vale Mare și Valea Seca Iancu.

„La sfârșitul secolului al XIX-lea, satul Schiulești făcea parte, alături de satele Malul Vânăt, Cerneşti, Schiulești, Homorâciu-Pământeni și Homorâciu-Ungureni din comuna Homorâciurile, parte a plaiului Teleajen al județului Prahova. Comuna avea 2289 de locuitori, o școală înființată în 1842 și frecventată de 100 de elevi (din care 3 fete), două mori (una pe Crasna și cealaltă pe Teleajen) și două biserici: una în Schiulești, înființată de locuitori în 1842[5] și una în Homorâciu zidită în 1744[6] de căpitanul Iane și soția sa Anica."[7]

---

[2] Conform Studiu de fundamentare PUG, comuna Izvoarele, județul Prahova - Evoluție istorică și urbanistică, realizat de SC RESTITUTIO SRL Ploiești, p. 2.

[3] *Prima ridicare topografică, 1773-1774*, Arhivele Austrice de Stat, Sursa: https://maps.arcanum.com, accesat la 22/10/2023.

[4] *A doua ridicare topografică. Arhivele Austrice de Stat. 1806-1869 (1856)*, Sursa: https://maps.arcanum.com, accesat la 22/10/2023.

[5] Biserica cu hramul „Sfântul Nicolae".

[6] Biserica cu hramul „Adormirea Maicii Domnului".

[7] George Ioan Lahovari (1900), „Homorîciurile" (PDF), în *Marele Dicționar Geografic al Romîniei*, vol. 3, București: Stab. grafic J. V. Socecu. p. 728.

https://biblioteca-digitala.ro

Înființarea schitului Crasna și edificarea bisericii

Prima atestare documentară, un act de donație în care se arată că la Schiulești era un schit de călugări având o biserică de lemn, datează din anul 1745, când Stana, fata Radului, soția lui State Cupețul, lasă bani unor rude și mănăstiri, printre care cea de la Izvorel[8], vechiul nume al așezării de secol XVIII al Schiuleștiului (lângă care apare ulterior mănăstirea).

În cea de *A doua ridicare topografică (1806-1869)* (**Fig. 7**), Mănăstirea Crasna este marcată cu o incinta cu patru laturi, cu biserica în mijloc, cu două clădiri în axul transversal al acesteia, de o parte și de alta, și alte două la est de aceasta. Incintei îi este adăugată pe latura de vest o curte mai mică, de formă triunghiulară, cu două clădiri dispuse simetric față de cele dinspre est de biserică. În axul median al bisericii este marcată o clădire, amplasată în vârful triunghiului curții mici. Cele două curți se aflau între două curbe de nivel, într-o zonă împădurită.

Interesant este contextul din prima jumătate a secolului al XIX-lea referitor la ctitorirea așezării monahale. În 1822, polcovnicul Panca trimite o scrisoare unui ierarh pentru a-i mijloci la episcopul Buzăului încuviințarea clădirii unui schit:

„... rog bunătatea sfinții tale pentru că voescu aici în partea locului a face cu ajutoriul și îndemânarea Duhului Sfânt, un schituleț pă moșia noastră Izvoară din sud Saac, în plaiul Teleajenului, spre pomenire a tuturor celor care să vor îndemna veri cu ce cuvânt de silință a se face. Dar auzind de sfinția ta că prea mult ai trecere la cuvânt cătră prea o sfinția sa părintele episcopu Buzăului ca când o veni acolo și vei putea găsi vreme de pârlej să-l rogi din parte-ne a scoate și a lua blagoslovenie prin pecetluit de a să face căci eu voescu cu ajutoriu milostivului Dumnezeu, cu toată cheltuiala mea. [...] De accea în spuse cumnată-mieu Dinu Izvoranu că are îndrăzneală și te iubește prea multu, de aceea fac supărare că găsind pârlej și vei putea face această vei fi pomenit în veci ca un ctitor. După cum și cumnatul îți va mai spune prin viu grai și sânt al sfinții tale ca un fiu sufletesc”[9].

În 1824, la cererea polcovnicul Panca și a postelnicului Dinu Constantin Potlogea, fiul preotului Radu Potlogea din Izvoarele, care îi lăsase o avere semnificativă drept moștenire[10], se ridică biserica de zid, ce urma să servească ca biserică de mir pentru oamenii care se refugiaseră în zonă în fața năvălirii turcilor, după 1821[11]. Dinu Constantin Potlogea se călugărește ulterior, luând numele de Chesarie[12].

Nu se cunoaște până în acest moment al cercetării dacă biserica cunoscută astăzi a mănăstirii Crasna este ridicată pe locul în care fusese anterior vechea biserică de lemn,

---

[8] ANIC, Fond Mănăstirea Crasna, 4/1.

[9] ANIC, Fond Mănăstirea Crasna, 6/14.

[10] Monah Petru Pavlov, *Călăuza istorică despre sfintele mănăstiri și schituri ale județului Prahova*, Tipografia Ziarului „Universul”, București, 1939, p. 55.

[11] Conform scurtelor istorice anexate Proiectelor de intervenție la schitul Crasna, com. Izvoarele, jud. Prahova, păstrate în Arhiva INP - Fond DMI, Dosare 5929 și 5926.

[12] Monah Petru Pavlov, *op. cit.*, p. 56.

https://biblioteca-digitala.ro

amplasamentul exact al acesteia putând fi stabilit doar în urma unor cercetări arheologice în incinta mănăstirii.

În „Cartea de aur" a Mănăstirii, ce conține inclusiv un istoric al acesteia, se precizează că „în timpul lui Tudor Vladimirescu, sătenii izvorani au fugit în «băjenie» în muntele «Ursoaia», făcându-și aici surle și bordee, pentru ei și vitele lor. După ce s-au liniștit tulburările, un om mai de seamă, Constantin (Dinu) Potlogea - mare Postelnic, fiu al lui Popa Radu Potlogea din Izvoarele, văzând pe consăteni că locuiesc în muntele «Ursoaia», care era proprietatea lui, s-au sfătuit că ar fi bine să rămână aici, să-și construiască locuințe, fiind mai la o parte și mai feriți de necazuri. S-au hotărât să facă și biserică pentru noul lor sat. Și așa Postelnicul împreună cu dânșii, dar cu a sa cheltuială, au muncit timp de patru ani și au durat acest Sf. Locaș (închinat Sf. Împărați Constantin și Elena) - cu ziduri groase din bolovani de gîrlă și cărămidă, bine legate, că n-au avut ce-i face toate cutremurile"[13].

La data de 6 mai 1828 a fost săvârșită sfințirea bisericii de către episcopul Chesarie al Buzăului. Tot el a sugerat atunci reînființarea obștei monahale, rămânând cunoscută timp de câteva decenii cu denumirea de Schitul Izvoarele. Pomelnicul original care se păstrează la mănăstire, scris în 1828 în caractere chirilice (și cu o transliterare în caractere latine pe verso), îi menționează pe toți aceia care au contribuit la ridicarea și bunăstarea ei în acele vremuri (**Fig. 8**). Primul stareț a fost chiar ctitorul Constantin Potlogea, călugărit, după cum s-a amintit deja, cu numele de Chesarie. Acesta donează schitului întreaga sa avere, alcătuită din 200 de pogoane pământ arabil, fâneață, pășune, livezi cu pomi și vie, muntele Ursoaia în întregime, clădiri, hanuri, cârciumi, mori, piuă etc.[14], și construiește chilii din lemn. Schitul primește apoi și alte donații, ajungând să dețină o suprafață considerabilă de pământ arabil în jurul său și mai multe moșii în comunele Izvoarele, Măneciu, Teișani, vie la Valea Călugărească, precum și munți ca Izvoarele, Bobu, Ursoaia și Babeș[15].

Biserica schitului a fost zugrăvită și pictată în 1834, conform inscripțiilor din proscomidie: „Costache Eladie, zugrav, 1834" și „Toma zugrav sin Costache"[16]. „Pictura bisericii, foarte asămănătoare cu aceia de la biserica Mănăstirii Cheia, care datează cam din aceiaşi epocă, datorită poate aceloraşi meşteri, a avut ca prototip, şi în acest domeniu, pictura bisericii Mănăstirea din Vălenii-de-Munte. Numele zugravilor din 1834 ni sânt

---

[13] *Cartea de aur a Mănăstirii Crasna*, document regăsit în arhiva Mănăstirii Crasna, pus la dispoziție prin amabilitatea Monahului Atanasie.

[14] ANIC, Fond Mănăstirea Crasna, Pachet IV, doc. 14.

[15] Conform istoricul schitului - Arhiva INP, Fond DMI, dosar 5926 - Schit Crasna - amenajare + concept, 1953-1975.

[16] Arhiva INP, Fond DMI, dosar 5929 - Proiectului de deviz privind lucrările de conservare-restaurare a picturilor murale de la Biserica cu hramul „Sf. Împărați Constantin și Elena" - a schitului Crasna, com. Izvoarele, jud. Prahova / monument istoric, 1985-1986; inscripțiile se pot vedea și în prezent.

https://biblioteca-digitala.ro

date de inscripția de la proscomidie, unde se aşezau spre a fi pomenite. [...] Pomelnicul de la proscomidie pomeneşte pe actualii călugări vii şi înşiră numele celor morți[17]."

Se pare că în același an, „1834, [biserica] a fost înzestrată cu o frumoasă catapeteasmă, sculptată în lemn de tei și aurită, fiind lucrată la Viena [...][18]. Deși sursa bibliografică precizează acest an, mai multe icoane poartă inscripția „1853", acesta putând fi mai degrabă considerat anul veridic (**Fig. 9-10**).

Construirea clopotniței și a agheasmatarului

În incinta mănăstirii se mai găsesc, după cum am precizat la începutul articolului, alte două corpuri de construcție, parte a ansamblului istoric: turnul clopotniță și agheasmatarul.

Catagrafia de to(a)tă averea mișcăto(a)re și nemișcătoare a sfântului schitu Isvo(a)rele după Crasna din districtul Prahova eparhia sfintei Episcopii Buzău la orânduire vremelnicului starețu a eromonahului Paisie, întocmită la 4 octombrie 1862, arată că „biserica era zugrăvită prin întru peste totu și pardosită cu dușumele de bradu, cu ramului sânților Împărați cu u(na) turlă în mijlocu, învelișulu peste totu cu șindrilă veche, cu trei

---

[17] Victor Brătulescu, „Biserici din Prahova", în *Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice,* aprilie-iunie 1939. Redăm aici conținutul pomelnicului, la fel cum o face și Victor Brătulescu în articolul său:

„Vii: Nicon stareț, Isidor ieromonah, Iosif ieroshimonah, Nicandru ieromonah, Teofil, Ghenadie monah, Damian monah, Atanasie frate.

Morți: Chesarie arhiereu. Nifon arhiereu, Calinic arhiereu, Nicandru ieroshimonah, Veniamin. Chesarie. Veniamin tot ieroshimonah, Nil monah, Inochentie arhimandrit. Eftimie arhimandrit, Dosoftei arhimandrit : aceştia sânt de la Buzău, Naum monah, Constantin monah. Dar.iil, Nicandru, Nifon, Meletie, Isaia, ieromonahi. Costandin, Tarasie. Eftimie, Gherasie, Zenovie, loanichie, Teodosie, Nicandru, loanichie, Teofan, Ioanicbie, ieromonahi.

Schimnici: Macarie, Damian, Silvestru, Chiprian, Ilarion, Teodor, Gherasie, Ghervasie. Ierodion, Pimen, Damaschin, Naum, ?, Stelian, Chiprian.

Monahi: Icsia, Arsenie. Nicandru, Teofan, Macarie. Stelian, Gherentie Vasile, 5amuil, Protasie, Teofil, Isachie, Pangratie, Roman, Tarasie, Ipatie, Savatie, Zenovie, Doroteiu. Datie, Arcadie, Ilie. Ghelasie, Chesarie, Inochentie, Teofan, Eftimie, Ghervasie, Inochentie, Nil, Macarie, Iosif. Isaia.

Preoți de mir: Moise, Atanasie, Ene, Apostol.

Monahi: Sisoe. Teofilacr, Pahomie,. Poonifatie. Ilarie. Nectarie, Dometie, Amfilohie, Ştefan, Ştefan, Ştefan, Calistral, Ştefan, Ştefan, Ştefan.

Frați: Constantin, Ioan, Nicolae. Voinea, Florea, Stoica, Bucur, Oprea, Radu, Bucur, Apostol, Nicolae.

Donatori mireni: Dumitru, Barbu, Goga. Maria, Dumitru, Op-i a?, Ioan, Ioana, Constantin, Neacşa, Mihail, Ana, Stoian, Zamfira, Ioan, Chira, Mihai, Stancu, Ana, Joița, Luxandra, Dumitru, Maria, Magdalena shimonahia, Antoneta, Aurelia, Aurelia, Alexandra, Alexandrina".

[18] Conform datelor istorice regăsite într-un dosar privind restaurările din perioada 1953-1975: Arhiva INP, Fond DMI, Dosar 5926 - Schit Crasna - amenajare + concept, 1953-1975.

https://biblioteca-digitala.ro

cruci de feru, cu un micu amvon ruinatu”[19]. Printre acareturile menționate în catagrafie, se găsește și „o clopotniță cu gang de zid apoi de tinichea de brad învelită cu tinichea albă cu trei clopote unul ca de 200 oca, al II ca de 50 și al III ca de 30 oca dimpreună și o toacă de feri.”[20]

Despre fântână au fost identificate surse conform cărora reiese că zidirea ei s-ar fi făcut doi ani mai târziu, în 1865, dar piatra de pe parapetul fântânii poartă inscripția „CAMI… D. 1869”, din care se poate deduce că lucrările au fost finalizate în 1869 (**Fig. 11**).

După secularizarea averilor mănăstirești în 1864, schitul avea să decadă. Acesta este momentul în care așezarea călugărească, cunoscută până la acea dată cu numele „Izvoarele”, avea să devină metoc al mănăstirii Cheia, numele schimbându-se în Schitul Crasna[21].

Reparații și intervenții

În continuare se precizează intervenții ce au avut loc de-a lungul timpului la corpurile istorice, cele mai multe fiind la biserica cu hramul „Sfinții Împărați Constantin și Elena”. Etapele importante se încadrează în perioadele menționate. Pentru o cronologie mai exactă, sunt necesare investigații extinse – arheologice, de parament, stratigrafice, studiu al materialelor – care vor permite revizuirea și rafinarea cronologiei relative propuse.

Schimbarea acoperișului bisericii (cca 1865-1870) și alte intervenții (1883/1889?)

Tabloul votiv (**Fig. 12**), de deasupra intrării în pronaos, înfățișează o imagine diferită a bisericii față de cea cunoscută în prezent. Pictura arată un pridvor deschis, în timp ce astăzi acesta reprezintă un volum închis. Deși mare parte a suprafeței murale interioare a fost repictată, reconfigurarea ulterioară a spațiului de intrare este susținută și de grosimea mai mică a zidurilor pridvorului și de conformarea golurilor de fereastră[22] (mai elansate și late, terminate în arce în plin-cintru). Intervenția ar fi putut fi realizată până în sec. XX, când apar surse documentare și imagini cu pridvorul în forma actuală. Totuși, pentru confirmarea ipotezei, sunt necesare studii de parament suplimentare.

---

[19] ANIC, Fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, dosar 983/1863, f. 2.

[20] *Ibidem.*

[21] Conform istoricul anexat Proiectului de deviz privind lucrările de conservare-restaurare a picturilor murale de la Biserica cu hramul „Sf. Împărați Constantin și Elena” - a schitului Crasna, com. Izvoarele, jud. Prahova / monument istorice, 1985-1986, păstrat în Arhiva INP, Fond DMI, dosar 5929.

[22] La pridvor, golurile sunt elansate și late, terminate în arce în plin-cintru, cu un ancadrament aparent din piatră. La biserică, golurile sunt tot elansate, dar înguste, încadrate în moloane de piatră parte din zidărie, cu buiandrugi cu decupaj în arc în plin-cintru la intrados.

https://biblioteca-digitala.ro

Pentru perioada 1865 și 1868, există o amplă corespondență[23] între reprezentanții schitului, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, cu implicarea Prefecturii Județului Prahova, privitoare la reparațiile necesare a se efectua la schit. La acel moment, învelitoarea bisericii era într-o stare avansată de degradare: „[...] șindrila după învelișul Bisericii Schitului nostru Izvoarele, districtul Prahova Plaiul Teleajenu, a ajuns ca în timpul ploilor să curgă apă în Biserică, amenințând să cadă tavanu cu tencuiala din turla Bisericii" (**Fig. 13**). Ministerul, prin supervizarea arhitectului șef Burelli, acceptă devizul înaintat de Primăria comunei Izvoarele și alocă fondurile necesare pentru reparații. Se pare că acestea au loc în 1868, o adresă a Prefecturii Districtului Prahova către Minister din 18 august 1868 certificând „că lucrarea este bine făcută și cu soliditate"[24].

O posibilă intervenție a avut loc la finalul secolului al XIX-lea și la agheasmatar. În 1883 sau 1889 (?), au fost realizate lucrări de reparație și donație, pe piatra parapetului fiind găsită următoarea inscripție: „M.A. ... E.P. ... N. APOSTOLESCU 1883 / 1889".

Eforturi privind reparații la biserică, turnul-clopotniță și chilii (prima jumătate a sec. XX)

Pentru perioada primei jumătăți a sec. XX, informațiile despre mănăstire sunt destul de reduse. Se pare că acest lucru se datorează, conform unor informații ce se regăsesc într-un scurt istoric din anii '80, unor evenimente nefaste ce au avut loc în acea perioadă: „În anul 1916[25] deținuți evadați din Ocnele Slănicului au prădat schitul, iar în anul 1920 chiliile, stăreția cu arhiva au căzut pradă flăcărilor. Aceste două evenimente au făcut să se piardă eventualele înscrisuri ce ar fi consemnat unele reparații și evenimente legate de schit"[26].

De semnalat pentru această perioadă este anul 1922, când starea schitului - de metoc al Mănăstirii Cheia – încetează și devine obște independentă[27].

În 1927, au fost solicitate lucrări de reparație la biserică și la turnul clopotniță, pentru care a fost întocmit un deviz de către arh. Sterie Becu. Pentru lăcașul de cult, constau în: reparații tencuieli căzute la pronaos; refacerea pardoselii din lemn din biserică; repararea pardoselii din lespezi din piatră din pridvor; chituit și vopsit tabla acoperișului turlei; reparat pereți scândură turlă și vopsitul lor în culori de ulei; completat și vopsit scândură streașină; reparații tencuieli mortar din var la pereții pridvorului; montat ferestre

---

[23] ANIC, Fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice 2535, dosar 927/1865.

[24] *Ibidem.*

[25] O altă sursă menționează anul 1920 pentru același eveniment: „În 1920, când mai avea un singur călugăr, mănăstirea a fost jefuită de ocnașii de la Slănic" – https://ro.wikipedia.org/wiki/Mănăstirea Crasna_(județul _Prahova).

[26] Conform istoricul anexat Proiectului de deviz privind lucrările de conservare-restaurare a picturilor murale de la Biserica cu hramul „Sf. Împărați Constantin și Elena" - a schitului Crasna, com. Izvoarele, jud. Prahova / monument istoric, 1985-1986, păstrat în Arhiva INP, Fond DMI, dosar 5929.

[27] *Ibidem.*

https://biblioteca-digitala.ro

noi cu toc de stejar la pridvor; reparații tencuieli cu mortar de var la interiorul bisericii, în spatele stranelor; executat trotuar perimetral din bolovani pe strat de nisip; reparații tencuieli burdușite la soclu cu mortar de var și ciment; vopsitul streașinei cu vopsea de ulei; spoieli cu lapte de var și grăsimi la pereții exteriori. Pentru turnul-clopotniță erau prevăzute: reparații tencuieli cu mortar de var la pereții exteriori din zidărie; chituit și vopsit tabla acoperișului cu vopsea de ulei, peste grunduirea cu miniu de fier; vopsitul protecției din tablă a pereților verticali din lemn de la partea superioară a turnului cu același tip de vopsea; executarea ferestrelor cu jaluzele pe toc de stejar; spoială cu lapte de var la pereții din zidărie ai parterului.

Lucrările nu au fost efectuate, fiind solicitate fonduri în repetate rânduri (1931, 1932, 1935, 1939). Anul 1940, când a avut loc unul dintre cele mai mari seisme, a găsit cele trei clădiri într-o stare precară.

Conform istoricului realizat în anii '80, alte intervenții, realizate în perioada 1940-1946, au constat în pardosirea bisericii cu scândură de stejar și acoperirea acesteia cu șindrilă de stejar[28].

Reparații generale la biserică și turnul-clopotniță (1953-1958)

Unele dintre cele mai ample intervenții realizate la Mănăstirea Crasna sunt cele proiectate și realizate în intervalul 1953-1958[29], pentru care Departamentul Cultelor și Sf. Arhiepiscopie a Bucureștilor a alocat o sumă cu valoare totală de 350.000 de lei. „Cu această ocazie biserica a fost acoperită din nou cu șindrilă de stejar, stâlpii dintre pronaos și naos au fost refăcuți, a fost pardosită cu piatră de marmură, au fost construite două sobe de teracotă și trotuar în jurul bisericii cu rigolă pentru apă. Clopotnița a fost tencuită în întregime și acoperită cu șindrilă"[30].

Ca urmare a reparațiilor realizate, biserica a fost resfințită la 9 noiembrie 1958.

Cerere pentru noi lucrări de reparații (1964)

Noi intervenții la biserica mănăstirii se doresc a avea loc în anul 1964. Este vorba în special de reparații la acoperiș, argumentându-se faptul că acesta s-ar afla iarăși într-o stare avansată de deteriorare. Din antemăsurătorile și devizul prezentate, lucrările propuse se refereau la: înlocuirea paziei de brad la streașină; învelitoare de șindrilă; jgheaburi de tablă zincată; burlane rotunde din tablă zincată; tencuieli la tavane și pereți pe șipci și trestie; glet de ipsos la pereți; tencuieli exterioare la soclu cu ciment; vopsit șindrila cu carbolineum dat de trei ori; zugrăveli în culori de apă.

---

[28] *Ibidem.*

[29] Arhiva INP, Fond DMI, dosar 5926 - Schit Crasna - amenajare + concept, 1953-1975. În dosarul păstrat în Arhiva INP, cuprinzând lucrările executate în perioada 1953-1975, există o vastă corespondență privitoare la intervențiile realizate între 1953-1958. Aceasta ilustrează atât proiectul propus inițial depus în 1953, cât și răspunsurile, avizele și recomandările comisiilor de specialitate, inclusiv unele observații privind soluția arhitecturală, care avea să fie pusă în practică abia între 1956-1958.

[30] *Ibidem.*

https://biblioteca-digitala.ro

Documentația din anul 1964 conține un aviz de principiu favorabil dat de prof. dr. Grigore Ionescu, directorul Direcției Monumente Istorice în data de 6 iulie 1964. Exista mențiunea că, pentru a putea emite avizul final pentru lucrări, era necesar ca documentația să fie avizată anterior de Departamentul Cultelor[31]. Într-un dosar distinct[32], se găsește în schimb o adresă a Direcției Monumente Istorice către Departamentul Cultelor, semnată de același Grigore Ionescu, prin care acesta comunică că nu poate aviza lucrările cerute, întrucât, în urma constatărilor făcute de organele tehnice ale Sf. Popular Regional cu ocazia inventarierii (în 1963), starea bisericii era foarte bună, ea fiind restaurată recent (**Fig. 14**). Deși arhivele păstrează documente contradictorii vizavi de aceste lucrări propuse în anul 1964, cel mai probabil lucrările solicitate nu au fost până la urmă executate. Afirmația este susținută atât de inexistența în arhive a unor rapoarte de execuție, cât și de mențiunile din datele istorice regăsite în alte dosare, conform cărora, lucrări de reparații au avut loc anterior, în anul 1958, și ulterior, abia în 1975.

Reparații la biserică, turn-clopotniță, aghiasmatar și alimentarea cu apă a mănăstirii (1975)

La 23 mai 1975, Consiliul Culturii și Educației Socialiste eliberează avizul nr. 223 - aviz „asupra proiectului de reparații ale bisericii, a turnului clopotniță și a aghiasmatarului fostului schit Crasna din comuna Izvoarele, jud. Prahova". Documentația prevedea „crearea unei uși în altar cu scară de acces aparentă; desfacerea învelitorii stricate din șiță și înlocuirea ei cu șită de asbociment, consolidîndu-se corespunzător șarpanta și montîndu-se astereala necesară; tencuirea scării turnului-clopotniță cu similipiatră; desfacerea și refacerea învelitorii de tablă a aghiasmatarului"[33].

---

[31] Arhiva INP, Fond DMI, dosar 5927 - Schitul Crasna. Deviz reparații 1964.

[32] Idem, dosar 5926 - Schit Crasna - amenajare + concept, 1953-1975.

[33] *Ibidem.* Conform devizului erau prevăzute următoarele lucrări:

„A. Biserică.

- Executarea unei uși metalice la altar.
- Desfacerea vechii învelitori de șindrilă de lemn.
- Consolidarea șarpantei pentru noua sarcină de învelitoare de asbociment și pe carton și astereală.
- Executarea învelitorii de asbociment.
- Vospitoria crucilor.

B. Clopotniță.

- Crearea unui soclu în lungul scării de acces spre clopotniță de 0,50 cm din tencuială, cu piatră artificială cu adaos de material hidrofug care se aplica pe trepte și contratrepte, precum și pe podestul de sosire pentru a se opri infiltrațiile de apă provenite de la ploi și zăpadă.

C. Aghiasmatar.

- Desfacerea actualei învelitori de tablă.
- Refacerea învelitorii cu tablă galvanizată.

Valoarea devizului este de 162.000 și s-a considerat că lucrările se vor executa în regie.

https://biblioteca-digitala.ro

Avizul primit era favorabil cu condițiile de a nu crea ușă în altar, de a nu înveli calota turlei bisericii cu șiță de azbociment „din cauza curburii ei, astfel încît va trebui prevăzută învelirea ei cu tablă zincată, vopsită într-o culoare mai închisă decît a șiței de asbociment", ultima condiție fiind ca, în cazul în care s-ar fi produs infiltrații la scara turnului-clopotniță, să fie reanalizată soluția propusă.

În același an 1975, prin avizul nr. 362 din 13 august 1975 se dă consimțământul pentru „proiectul de alimentare cu apă în valoare de 125.000 lei întocmit de Serviciul tehnic al Arhiepiscopiei Bucureștilor pentru schitul «Crasna» comuna Izvoarele jud. Prahova". Documentația prevedea captarea a două izvoare situate la cca 1.000 m amonte de schit pentru alimentarea, printr-un rezervor de 50 mc a unei rețele exterioare de distribuție în incintă cu hidranți de incendiu și de grădină și branșamentele pentru bucătării, locuințe și aghiasmatar[34]. Din memoriul atașat reiese că schitul mai fusese alimentat în trecut cu apă potabilă de la aceleași izvoare, aducțiunea făcându-se pe o conductă din tuburi ceramice, care cu timpul s-au spart, fără ca la acel moment să fi existat și rezervor de apă. La momentul depunerii documentației spre avizare, alimentarea cu apă se făcea printr-un puț săpat în incintă, cu o adâncime ce depășea 60 m[35].

Lucrări de consolidare realizate în urma cutremurului din 1977

Biserica mănăstirii Crasna avea nevoie de o serie de lucrări de consolidare, în special pentru zonele afectate de cutremurul din 1977, lucrări care au fost realizate în 1981.

Memoriul tehnic, parte din proiectul de consolidare, prezintă atât starea de degradare, cât și lucrările propuse.

„Memoriu Tehnic

Schitul Crasna, cu hramul Sf. Împărați Constantin și Elena, monument istoric din sec. al XVIII-lea, face parte din categoria bisericilor cu plan treflat. Biserica cuprinde pridvor, pronaos, naos, altar și o singură turlă pe naos.

Structura de rezistență a bisericii este alcătuită din pereți portanți din zidărie de piatră și cărămidă. Bolțile sînt construite din romanate legate între ele cu împletitură de nuiele, tencuite la interior și pictate. Șarpanta și structura de rezistență a turlei este de lemn, iar învelitoarea din șindrilă de lemn.

Datorită masivității zidurilor, avariile produse de secțiunea cutremurului din 4.III.1977 se limitează în principal la fisurarea și crăparea unor pereți, după cum urmează:

- pereții curbi, din fațada nord și sud (absidele laterale), prezintă fisuri verticale, care însă nu străpung zidul. Fisurile sînt vizibile numai în exteriorul pereților;

- peretele curb al altarului - absida din fațada est prezintă fisuri și crăpături;

Deoarece Schitul nu are venituri, fondurile necesare pentru executarea lucrărilor vor fi date de către Departamenetul Cultelor și Sf. Arhiepiscopie a Bucureștilor [...]."

[34] *Ibidem.*

[35] *Ibidem.*

https://biblioteca-digitala.ro

- peretele fronton din fațada vest, prezintă fisuri și crăpături la nivelul cornișei, colțul dinspre nord;

- tencuielile exterioare, cu excepția zonelor mai sus arătate nu au avut de suferit prea mult de pe urma seismului din 1977. Ele prezintă însă o uzură generală, ca urmare a vechimii și care necesită a fi refăcute.

Proiectul de consolidare cuprinde următoarele măsuri:

- centuri perimetrale de beton armat, încastrate în zidărie;
- tiranți din oțel-beton;
- solidarizare cu plasă din oțel-beton;
- țeserea crăpăturilor din pereți, cu agrafe din oțel beton Ø10/30 (lungimea totală a agrafei 1=100cm, din care ciocurile cîte 8 cm);
- injectarea fisurilor din ziduri cu lapte de ciment sub presiune, cu pompa.

Centurile de beton armat sînt prevăzute a se executa cu beton marca B200 și oțel-beton marca OB37. Se va respecta realizarea stratului de acoperire cu beton, cca 2,5 cm prin înglobarea completă a armăturilor.

Atenție deosebită se va da poziționării tiranților și montării acestora. Se va acorda multă grijă pregătirii suprafeței pentru montarea rețelei de armătură (desfacerea tencuielii, curățirea rosturilor zidăriei, înlăturarea prafului, etc.)

Se practică găurile tronconice pentru agrafe. Apoi se montează armătura centurilor și plasa de armătură sudată, care se solidarizează, și cu centurile.

Centurile se vor executa pe lungimi de cca 4,00-5,00 m pentru a nu pune în pericol stabilitatea generală a construcției pe timpul execuției.

Întocmit, Verificat,
ing. P. Rădășanu ing. D. Agapi”[36]

Pe lângă lucrările precizate în memoriu, alte lucrări privind estetica arhitecturală au fost cuprinse în devizul atașat aceleiași documentații, printre care: desfacerea tencuielilor speciale la fațade; tencuieli exterioare la fațade drișcuite; tencuieli exterioare pe rabiț la pereții turlei peste carton asfaltat; desfacerea și refacerea cornișei profilate, conform analizei; reparații la elementele de șarpantă deteriorate; învelitoare din șiță bătută triplu inclusiv confecționatul conform analizei pe o suprafață de 400 mp; demontarea, reajustarea și remontarea treptelor de piatră la intrare în biserică cf. analizei; tencuieli exterioare cu mortar de ciment etc.

Intervenții realizate în 1983

În cel de-al optulea deceniu al secolului XX, s-au desfășurat intervenții ale căror indicii au fost identificate *in situ*. Printre lucrările realizate s-au enumerat și cele privind executarea a două goluri în pereții absidei altarului.

[36] Arhiva INP, Fond DMI, dosar 5928 - Schitul Crasna. Deviz pentru lucrări de reparații la biserică - 1981.

https://biblioteca-digitala.ro

Pentru golul de pe latura sudică ce deservește accesului secundar, au fost realizate trepte cu două vanguri, pe una din contratrepte fiind inscripționat anul 1983.

Referitor la golul de fereastră de pe latura nordică, acesta a fost realizat în nișa proscomidiei, o parte din pictura scenei referitoare la „Vedenia Sfântului Petru din Alexandria" lipsind (**Fig. 15**). De asemenea, la exterior lipsește ancadramentul de piatră întâlnit la celelalte ferestre ale bisericii. Nu se poate afirma cu certitudine anul realizării ochieșului (ferestrei din proscomedie), însă intervenția se poate încadra în timpul sau după lucrările de consolidare și înainte de restaurarea picturii murale.

Lucrări dedicate picturii murale (în perioada 1985-1986, respectiv 1992)

La mijlocul anilor '80 a fost depus la Direcția Monumentelor Istorice *Proiectul de deviz privind lucrările de conservare-restaurare a picturilor murale de la Biserica cu hramul „Sf. Împărați Constantin și Elena" - a schitului Crasna, com. Izvoarele, jud. Prahova / monument istorice*, întocmit de pictorii restauratori Ion Neagoe și Gabriela Stoian, care a primit avizul favorabil nr. 11/1986[37]. Conform informațiilor din partea scrisă a proiectului, se pare că până la acel moment nu erau „semnalate lucrări propriu-zise de restaurare, ci numai unele încercări, făcute de nespecialiști, prin care s-a urmărit să se îndepărteze stratul gros de fum. Aceste experiențe au avut un rezultat negativ compromițând stratul de culoare al picturii originare"[38]. În plus, sunt oferite detalii amănunțite despre starea de conservare a structurii bisericii la acel moment, după cum urmează:

„b. Structura zidăriei și starea de conservare

Zidăria este făcută din piatră de rîu și cărămidă pînă la cornișă, grosimea sa fiind de cca 90 cm. Părțile boltite, tavanele și turla au o structură de lemn, pe care s-au fixat șipci și împletitură de nuiele, totul fiind apoi acoperit cu mortare specifice picturii în tehnica frescă.

Dacă zidăria de piatră și cărămidă se prezintă într-o stare mulțumitoare, nu același lucru se poate spune și despre structurile de lemn, care fiind destul de elastice, s-au mișcat puternic aruncînd în multe locuri mortarele cu pictură, așternute peste ele.

Starea precară de conservare a unor părți din structura de lemn se datorează și unor infiltrații ce s-au produs în timp ce învelitoarea nu era într-o stare bună. De asemenea considerăm că și mortarele de var puse direct pe structura de susținere lemnoasă au influențat, în mod negativ, asupra acestora, lemnul fiind «copt» - casant".

Mai departe, raportul prezintă pe îndelete starea picturii:

„c. Starea stratului de preparație-suport al picturii

După cum am amintit mai înainte, pictura de la Schitul Crasna a fost făcută în tehnica frescei, stratul de preparație-suport avînd aici cele două componente: primul strat

[37] Arhiva INP, Fond DMI, dosar 5929 - Proiect de deviz privind lucrările de conservare-restaurare a picturilor murale de la Biserica cu hramul „Sf. Împărați Constantin și Elena" - a schitului Crasna, com. Izvoarele, jud. Prahova / monument istorice, 1985-1986.

[38] *Ibidem.*

https://biblioteca-digitala.ro

(fresca neagră) compus din var și nisip cu grosime de 0,8-1 cm și cel de al doilea (fresca albă) ce are înglobată, în pasta de var, cîlți de cînepă, pleavă de grîu, grosimea sa variind între 0,3-0,6 cm.

Dacă stratul de preparație prezintă o stare de conservare relativ bună, acolo unde este pus pe o zidărie fermă, la partea de lemn se observă grave degradări:

- Desprinderi masive însoțite de căderi de mortare se văd în turla centrală și mai cu seamă la plafonul pronaosului [...].

- Lacune numeroase se observă în turla naosului, în jurul tiranților metalici, la partea inferioară a pereților (registrul draperiei), la fereastra altarului, precum și cele mai numeroase de pe plafonul pronaosului. Unele dintre aceste lacune au fost acoperite cu mortare necorespunzătoare - zona draperiei, ferestre, plafonul pronaosului.

- Fisuri ce nu au mari întinderi, se observă în altar, la turlă sau absidele din naos, precum și în jurul plafonului din pronaos.

- Desprinderi ale stratului de reparație sînt vizibile în turlă și pe plafonul pronaosului, existența unor desprinderi numeroase în jurul fisurilor și lacunelor din stratul de preparație suport. [...]

- Macerări ale stratului suport se văd la registrul draperiei.

d. Starea stratului de culoare

Pictura originară s-a păstrat în întreg interiorul, starea de conservare fiind deosebit de gravă.

Stratul de fum și praf nu este atît de mare încît să împiedice citirea imaginilor (acest fapt îl punem pe seama unor curățiri anterioare făcută cu mijloace neadecvate), pictura prezintă desprinderi, față de suportul său, pe întreaga suprafață.

Alături de desprinderi sînt vizibile exfolierile, lacunele din stratul de culoare. Practic lacunele acoperă acoperă între 60% și 95% din suprafețele pictate (personaje, elemente de arhitectură și relief, elemente decorative), excepție făcînd-o multe culori date ca fundal.

Corpuri străine, în general mortare de var și ipsos [...]

Macerarea stratului de culoare, odată cu degradarea suportului se observă mai ales în zona inferioară a pereților.[...]"

După o analiză a cauzelor care au provocat degradările, dar și a probelor făcute și a rezultatelor acestora, se procedează la stabilirea propunerilor de intervenție. Astfel, se argumentează ca „singura măsură de recuperare a restului de pictură este extragerea și replantarea ei, după refacerea structurii tavanului" soluție „extrem de laborioasă și dificilă" și care are „dezavantajul că se produc unele pierderi datorate împărțirii picturii prin tăierea în panouri" și nerecomandată „decît în cazuri extreme, cum este cel de față". Lucrările au vizat următoarele operații:

- consolidarea stratului de culoare în două faze succesive;
- extragerea și replantarea picturii de pe plafonul pronaosului;
- curățirea de fum și praf;

https://biblioteca-digitala.ro

- înlăturarea mortarelor de reparație necorespunzătoare (în jurul punctul de inserție al tiranților metalici);

- chituirea fisurilor și crăpăturilor cu mortar de var și nisip;

- consolidarea stratului suport de preparație - prin injectări în profunzime în zone ale bolților și calotelor, la pereți;

- reintegrarea lacunelor din stratul de culoare în ansamblul originar în tehnica „velatura";

- completări prin repictare în tehnica frescei la registrul inferior.

Din sursele locale, se cunoaște faptul că în perioada 1991-1992 a fost pus în practică un alt proiect de restaurare privind pictura, însă nu au fost găsite documente privitoare la acest subiect[39].

Trecutul recent

Conform istoricului mănăstirii, în toamna anului 1990 a fost pusă piatra de temelie a bisericii noi, având hramul „Acoperământul Maicii Domnului", lăcaş ce avea să fie sfințit în ziua de 18 octombrie 1998, de către Fericitul întru pomenire Patriarh Teoctist. De asemenea, în intervalul cuprins între 1990 până în prezent au fost construite majoritatea dintre anexele mănăstirii, acestea dezvoltându-se foarte mult.

În anul 2001, la propunerea vrednicului de pomenire Părinte Patriarh Teoctist, Sinodul Mitropolitan al Sfintei Mitropolii a Munteniei şi Dobrogei, schitul Crasna a fost transformat în mănăstire.

Între 2010-2017, s-au refăcut învelitorile celor trei corpuri istorice prin înlocuirea celor vechi cu învelitori vopsite din tablă zincată tip solzi, la turla și pridvorul bisericii, fântână și turnul clopotniță și cu tablă de cupru la nava bisericii.

Fără a cunoaște cu exactitate data la care au fost executate, au mai fost realizate următoarele intervenții la turnul clopotniță: protejarea pe întreaga înălțime a pereților perimetrali din scândură ai turnului clopotniță cu tablă, precum și înlocuirea acestei protecții cu tencuielile pe șipci/rabiț, aplicate la exterior peste pereții din scândură, existente în prezent.

Valori culturale

Lectura critică a ansamblului istoric permite identificarea unor valori multiple, precum valoarea istorică – dezvoltată anterior în prezentul articol, cea urbanistică, cea arhitecturală, artistică și memorială, cât și a valorilor mobile. În continuare, analiza valorilor ia în considerare autenticitatea și integritatea din perspectivă arhitecturală, ponderarea acestora fiind necesară în lumina intervențiilor succesive care au avut loc de-a lungul timpului.

---

[39] Nu au fost identificate documente în arhive și nici nu au fost puse la dispoziție pe parcursul elaborării *Studiului istorico – arhitectural pentru fundamentarea restricțiilor și permisivităților de intervenție în vederea realizării lucrărilor de restaurare, consolidare și punere în valoare a bisericii „Sfinții Împărați Constantin și Elena", clopotniței și agheasmatarului și lucrări conexe, Mănăstirea Crasna din satul Schiulești, comuna Izvoarele, jud. Prahova,* octombrie-noiembrie 2023.

https://biblioteca-digitala.ro

Valoarea arhitecturală, artistică și urbanistică

Cele trei clădiri istorice sunt amplasate succesiv de la vest la est: turnul-clopotniță, agheasmatarul și Biserica „Sfinții Împărați Constantin și Elena". Relația dintre cele trei corpuri de construcție este deosebit de importantă, turnul găsindu-se amplasat aproximativ în axul median al bisericii și agheasmatarul aproximativ la mijlocul distanței dintre cele două, dar decalat față de ax, mai spre sud (**Fig. 16**). Vechiul cimitir se găsește tot la sud de biserică, în care au fost aduse din imediata apropiere a mănăstirii cruci ce poartă inscripții cu caractere chirilice și în care se află mormintele unor monahi care s-au zbătut pentru existența mănăstirii sau care au dus o viață monahală exemplară.

Planimetria și volumetria de bază a bisericii - caracterizate de succesiunea altar-naos-pronaos-pridvor - aparțin unei serii tipologice cu largă răspândire, corespunzând exigențelor funcționale proprii bisericilor ortodoxe. La această constantă, se alătură turnul-clopotniță și agheasmatarul ca obiecte izolate pe teren, fenomen caracteristic pentru ansamblurile mănăstirești din zonă.

Plastica arhitecturală a fațadelor bisericii a fost compromisă într-o mică măsură ca urmare a intervențiilor recente. În prezent, nu mai sunt vizibile fragmentele de pictură pe latura vestică a pronaosului (**Fig. 23**) și partea inferioară a turnului-clopotniță prezintă zidăria aparentă (**Fig. 21**). Cu toate acestea, s-au păstrat profilaturi (brâuri decorative, cornișe, ancadramente, moloane de piatră cu inscripții istorice etc.), care relevă oricărui credincios valoarea istorică prin intermediul unor elemente arhitecturale. La interiorul bisericii, pictura a primit o ultimă restaurare în jurul anului 1992 (integrări majore), pe baza stratului pictural ce a suportat o intervenție majoră de recuperare a materiei istorice în perioada 1985-1986 (replantarea stratului pictural).

Concepția tehnică a bisericii este relevantă pentru tipologia curentă a bisericilor cu structură de zidărie, din care se desprind rezolvările boltirii interioare și ale turlei din lemn. Apogeul creativității arhitecturale, structurale și tehnice este atins la configurarea turlei de peste naos, ca demonstrație de virtuozitate a dulgherilor locali. Turla cu structură în cadre de lemn, cu împletitură de nuiele peste care a fost aplicat morar, este una din puținele exemple locale reprezentative pentru tradiția turlelor peste naos realizată în această tehnică (**Fig. 17, 18**). De asemenea, se alătură sistemul de realizare a pandantivilor, din zidărie de cărămidă, cu goluri mici prevăzute cu oale ceramice pentru scop acustic (**Fig. 19**), precum și sistemul realizat cu romanate radiale pentru acoperirea absidelor. Nu în ultimul rând, planșeul și grinzile de peste zidurile perimetrale este valoros pentru tehnica constructivă.

Concepția tehnică a turnului-clopotniță este interesantă pentru realizarea zidăriei din cărămidă cu rol de protecție și rigidizare a bazei structurii de lemn a acestui corp (**Fig. 20**). Această structură exterioară de lemn adăpostește de fapt o altă structură interioară, tot în cadre de lemn, care găzduiește două niveluri, ultimul fiind dedicat spațiului clopotelor.

https://biblioteca-digitala.ro

Agheasmatarul se raportează ca un obiect mic, dar prețios, față de cele două volume dominante, biserica și turnul-clopotniță (**Fig. 22**).

Din păcate, în ultimii 20 de ani, au fost edificate corpuri de construcție masive, care delimitează spațiul curții bisericii (trapeza, altarul de vară, corpuri de cazare etc.). Aceste inserții, care prezintă volume mari și materiale nespecifice zonei, sunt relativ agresive pentru peisajul natural și istoric, alterând imaginea ansamblului istoric. Contextul urbanistic este foarte important, fiind în trecut un nucleu generator de așezare și astăzi având un rol polarizator și structurant al zonei de la vestul satului Schiulești. Contextul natural este de asemenea valoros, descris în plan apropiat de dealuri cu pante domoale, aflate în curs de împădurire spontană, și de valea râului Crasna.

Valoarea memorial-simbolică

De-a lungul timpului, numele Mănăstirii Crasna a fost asociat numeroaselor personalități, în special din domeniul bisericesc, care fie i-au trecut pragul, fie au contribuit într-un fel sau altul la ridicarea, evoluția și prosperitatea acesteia.

Astfel, după cum a fost deja menționat la începutul articolului, ridicarea bisericii actuale între anii 1824-1828 a fost făcută de către marele postelnic Constantin (Dinu) Potlogea, fiul preotului Radu Potlogea din Izvoarele, și de polcovnicul Panca. Călugărit cu numele de Chesarie, Constantin Potlogea donează întreaga sa avere Schitului Crasna (pe atunci Izvoarele), construind în jurul său chilii și alte necesare vieții monahale.

Legat de aceeași perioadă de început se leagă și numele Episcopului Chesarie al Buzăului, care nu numai că sfințește biserica în anul 1828, dar îl și îndeamnă pe ctitor să ducă mai departe ctitoria continuând acolo zidirea unei mănăstiri. Legătura Mănăstirii Crasna cu numele Episcopului Chesarie Căpățână este extrem de relevantă, datorită figurii marcante a acestuia în perioadă. În cercetarea dedicată Eparhiei Buzăului în timpul episcopului Chesarie Căpățână, figura ierarhului apare ca fiind „fascinantă: În activitatea sa politică, începută cu o cuvântare-manifest închinată cauzei revoluției lui Tudor Vladimirescu, se bucură de încrederea administrației țariste de la București, este apreciat cu o medalie Nișan-i Iftihar acordată de Imperiul otoman, este bănuit a fi francmason și se regăsește de partea deputaților opozanți constituiți în așa-zisa «partidă națională» condusă de Ion Câmpineanu, căruia i-a fost adept și sfătuitor. Privind retrospectiv asupra întregii sale activități, îndrăznim să afirmăm că a fost condus de aceleași țeluri: unitatea națională și accesul țării la un statut de mai largă independență, dezvoltarea învățământului pe baze noi, încurajarea artelor, deschiderea spre valorile occidentale. Este de apreciat o astfel de atitudine la un arhiereu, exponent al intelectualității și adept al iluminismului târziu din principate, dar care, în vechime ca și în prezent, este educat într-un spirit conservator, orientat spre aprecierea valorilor tradiționale și păstrarea vechilor orânduieli. În activitatea sa pastorală, Episcopul Chesarie a înființat o școală de grămătici și seminarul din Buzău care astăzi îi poartă numele, a deschis o școală de muzică bisericească, o școală de «zugravi de subțire» și o școală de sculptură, a reînființat tipografia și, tot sub îndrumarea sa, a luat naștere primul ziar bisericesc din zonă

https://biblioteca-digitala.ro

«Vestitorul bisericesc». Activitatea sa de ctitor este de asemenea bogată, școlile pe care le creează fiind, de fapt, niște ateliere de lucru cu echipe de meșteri ce ridică numeroase biserici-ctitorii personale și intervine asupra majorității celor anterioare. Pe vastul teritoriu pe care-l păstorea, supus diversității influențelor, o provocare a fost și numărul mare al edificiilor, pe care și-a pus sau nu personal amprenta, edificii ridicate în cei douăzeci și unu de ani de episcopat: 104 biserici de zid, la care se adaugă cel puțin 45 din lemn."[40]

Nume importante în istoria mănăstirii sunt și cele ale stareților care s-au aflat în fruntea ei, aducând prosperitate acesteia, printre care se numără Silvestru, Ieromonahul Nicon Covrig (1922-1939), Protosinghelului Ilarie Stănescu (1940-1953), Ieromonahul Damaschin Duru (1954-1963)[41].

De asemenea, de numele Mănăstirii Crasna se leagă și Episcopul Vicar Patriarhal Teoctist Botoșăneanul, care la 9 noiembrie 1958 resfințește biserica în urma lucrărilor de consolidare ce avuseseră loc în acel an și care avea să fie vreme de 21 de ani, între 1986 şi 2007, Patriarh al României.

Istoricul mănăstirii oferă și alte detalii despre numele și momentele importante de după jumătatea sec. XX, printre care ieromonahii Ghedeon Bunescu şi Nicodim Dimulescu, Galaction Stângă (cel care avea să fie stareț al aşezământului între anii 1981-1996 și apoi episcop al Alexandriei și Teleormanului), Teofan Savu (astăzi Mitropolit al Moldovei şi Bucovinei), Sebastian Paşcanu (stareț al schitului între anii 1996-1998, astăzi episcop al Slatinei), Teodosie Petrescu (astăzi arhiepiscop al Tomisului), Ambrozie Meleacă (astăzi episcop al Giurgiului), Ciprian Spiridon (astăzi Arhiepiscopul Buzăului și Vrancei). Acestora li se adaugă un număr impresionant de stareți, dar şi de preoți de mir sau teologi care s-au format aici și care astăzi slujesc în mănăstiri, biserici de parohie, şcoli ori institute de învățământ superior de pe întreg cuprinsul țării. În prezent, obștea mănăstirii Crasna numără 25 de viețuitori, stareț fiind (din anul 2017) Protosinghelul Maxim Culic.

Patrimoniul mobil

Mănăstirea Crasna beneficiază de un important inventar de tipărituri și documente, care pot constitui subiectul unor spații muzeale sau de studiu. Majoritatea cărților de cult provin din perioada 1810-1847, cea mai veche fiind din anul 1740 (*Tâlcuirea Sfintei Evanghelii*, o scoarță din pânză învelită în piele). Toate obiectele inventariate datează din secolele al XVIII-lea și al XIX-lea. Inscripțiile de pe aceste cărți aduc informații suplimentare privitoare la viața monahală și la evenimente importante din istoria mănăstirii.

---

[40] Arina Nițulescu, *Eparhia Buzăului în timpul Episcopului Chesarie Căpățână (1825-1846). Bisericile de zid. O abordare istorică, geografică, antropologică și arhitecturală*, teză de doctorat, Universitatea de arhitectură și urbanism „Ion Mincu", București, 2012.

[41] https://manastireacrasna.com/services/, accesat la 24.10.2023.

https://biblioteca-digitala.ro

De asemenea, obiecte de cult precum antimisuri, cruci, icoane de secol XIX sunt deosebit de valoroase. Pictura icoanelor și elementele sculptate impresionează prin tehnica de realizare și prin bogăția decorului. Nu în ultimul rând, obiecte de patrimoniu mobil de la Mănăstirea Crasna, precum strane, jilțuri arhierești, prapore, tetrapozi fac astăzi parte din patrimoniul muzeal național. Deosebit de relevante pentru evoluția stilistică a artei aulice din zona Munteniei, acestea au fost expuse începând cu anul 1996 la Muzeul Țăranului Român din București, în sala numită de Horia Bernea „Reculegere".

***

Valoarea istorică a bisericii „Sfinții Împărați Constantin și Elena", agheasmatarului și turnului-clopotniță ale Mănăstirii Crasna se reflectă atât în cea arhitecturală și memorial-simbolică, cât și în valori de patrimoniu mobil.

Substanța istorică a celor trei componente – biserica „Sfinții Împărați Constantin și Elena", agheasmatarul și turnul-clopotniță – s-a conservat în mare parte, intervențiile ulterioare (constând în mare parte în reparații) neconducând la alterarea formei și doar parțial al limbajului arhitectural al construcțiilor. Astfel, ansamblul istoric al Mănăstirii Crasna este deosebit, valoarea arhitecturală, urbanistică și artistică manifestându-se prin compoziție, structură, construcție și pe sit.

Nu în ultimul rând, datorită amplasamentului (valea râului Crasna, pădurea, perspective spre muntele Ursoaia etc.) mulți credincioși se retrag aici pentru a se reculege în anumite moment ale anului, formând de fapt o comunitate în jurul Mănăstirii Crasna.

CRASNA MONASTERY. ASPECTS REGARDING THE EVOLUTION OF THE HISTORICAL ENSEMBLE

(Abstract)

The Teleajenului Valley was one of the important trade routes between Muntenia and Transylvania, developing over time significant settlements, populated by "moșneni" (free peasant, freeholder of a landed property inherited from a common ancestor) or owned by the squires. At the beginning of the 19th century, the free peaseants and the squires are the ones who found a large part of the churches. This activity was intensified over the centuries and assumed less and less by the lower social cathegories, starting with the decline during the Romanian Middle Ages. The act of founding, in addition to the phenomenon of stating or strenghtening a position, was linked to traditional arrangements, in some cases the construction of churches was carried out on the same place of older ones, representative of the community. The monasteries built on the Teleajenului Valley – one of the fourth important ones being the Crasna Monastery – are also included in this contex.

Located on the valley of the homonymous river and in the immediate vicinity of its confluence with the Teleajen river, The Crasna monastery seems to have been built on the site of an old hermitage. Hidden in a wooded area of the Schiulești village, quite secluded from the

https://biblioteca-digitala.ro

main road connecting Brașov and Ploiești, today's monastic complex preserves three historical buildings: the church dedicated to "St. . Emperors Constantine and Elena", the bell tower and the fountaine.

The present article proposes an outline of the evolution of the Crasna Monastery, presented chronologically, the emphasis being on the construction stages and the interventions that took place over time on the components of the historical ensemble.

Fig. 1. Biserica cu hramul „Sf. Împărați Constantin și Elena" © Lucia Leca

https://biblioteca-digitala.ro

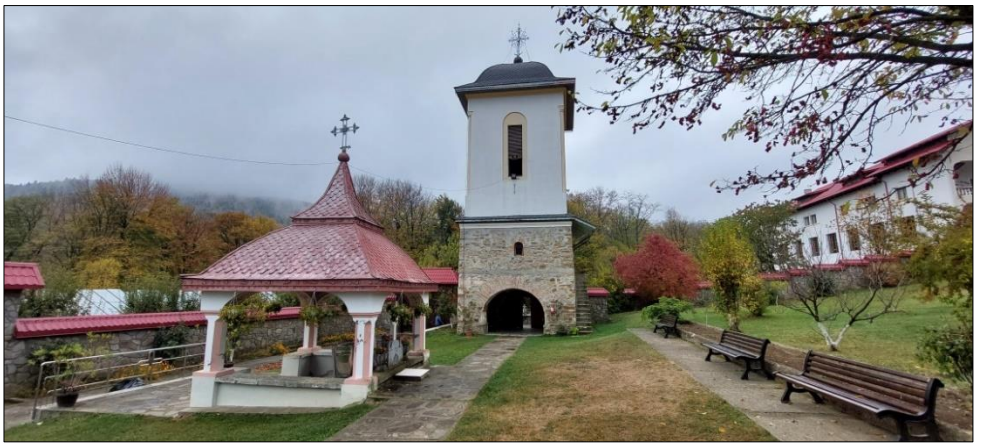

Fig. 2. Agheasmatarul (stânga) și turnul-clopotniță (dreapta) © Florentina Murea-Matache

Fig. 3. Biserica (stânga) și agheasmatarul (dreapta) © Florentina Murea-Matache

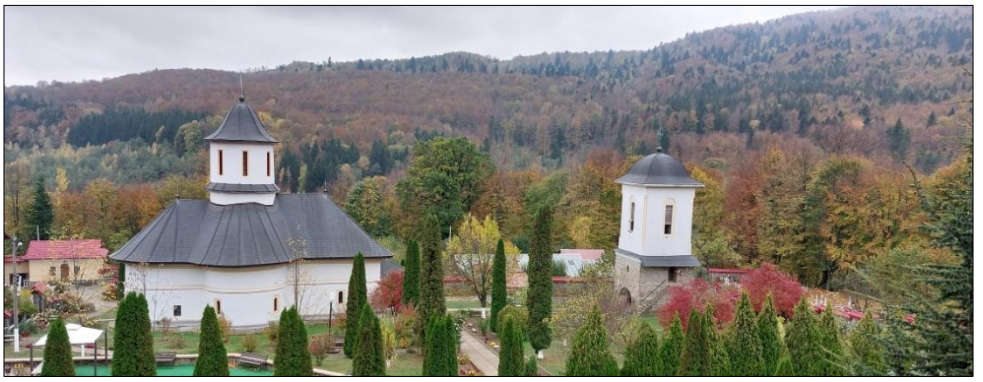

Fig. 4. Ansamblul istoric al Mănăstirii Crasna © Lucia Lec

https://biblioteca-digitala.ro

Fig. 5. Prima ridicare topografică. 1773-1774 © Arhivele Austrice de Stat

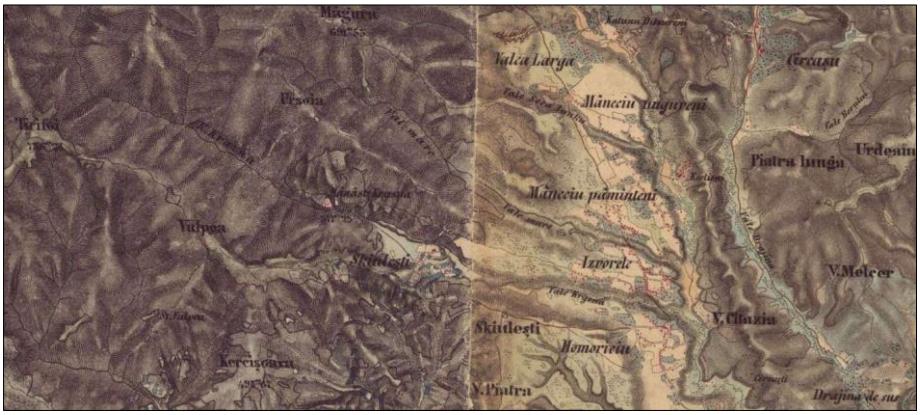

Fig. 6. A doua ridicare topografică. 1806-1869 (1856) © Arhivele Austrice de Stat

Fig. 7. A doua ridicare topografică. 1806-1869 (1856) © Arhivele Austrice de Stat

https://biblioteca-digitala.ro

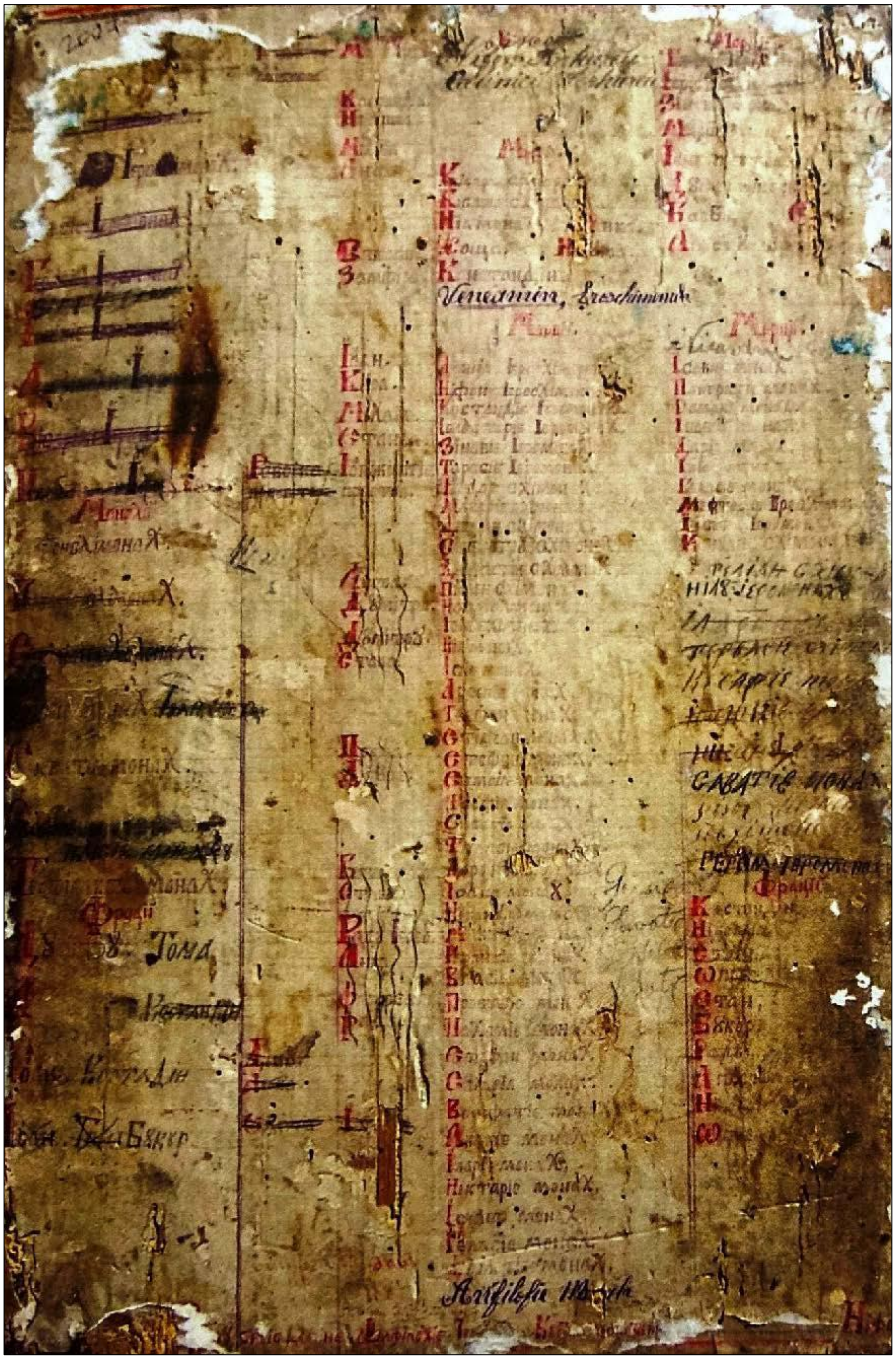

Fig. 8. Pomelnicul Schitului Crasna. Sursa: Arhiva Mănăstirii Crasna

https://biblioteca-digitala.ro

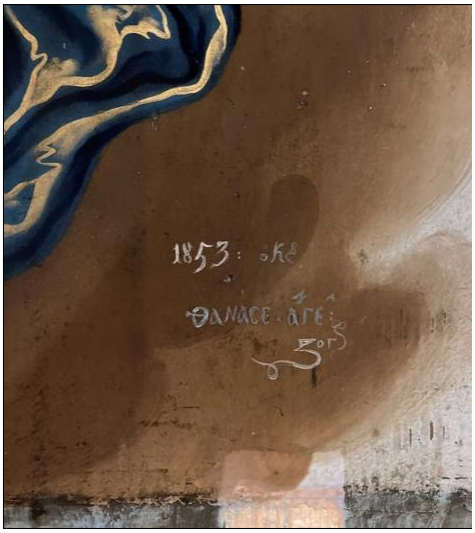

Fig. 9-10. Inscripții pe unele din icoanele catapetesmei © Lucia Leca

Fig. 11. Inscripție pe una din pietrele parapetului fântânii © Lucia Leca

Fig. 12. Tabloul votiv al bisericii © Florentina Murea-Matache

https://biblioteca-digitala.ro

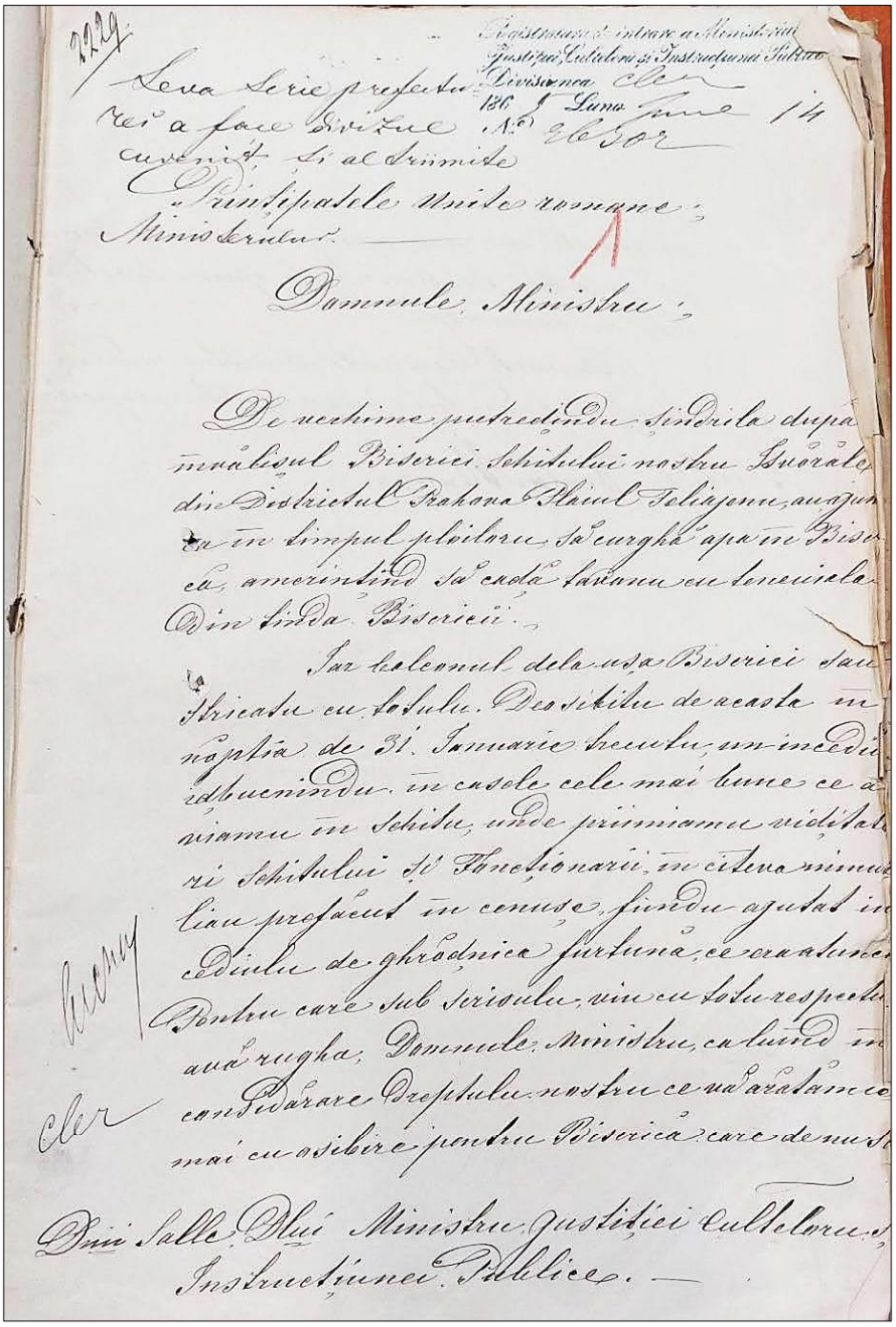

Fig. 13. Extras dosar reparații la Mănăstirea Crasna (1865). Sursa: ANR-ANIC, Fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice 2535, Dosar 927/1865

https://biblioteca-digitala.ro

C.S.C.A.S.
DIRECTIA MONUMENTELOR ISTORICE
Bucureşti, str. Fn. Văcărescu 16
raion N. Bălcescu, telef. 155420

C.S.C.A.S.
DIR. MONUM. ISTORICE
ESTRE NR. 8234
1964 luna 9 ziua 18

Dorinţi

C ă t r e,

DEPARTAMENTUL CULTELOR
Direcţia Secretariat

L o c o

Confirmăm primirea adresei Dvs. nr.11999/64 (DMI nr. 8234/964) cu care ne trimiteţi spre avizare documentaţia privind lucrări de restaurare la biserica fostului schit Crasna din raionul Teleajen, în valoare de lei 11.000.-

Vă facem cunoscut că nu putem aviza documentaţia, lucrările neapărînd ca necesare - cel puţin în parte - după cum rezultă din constatările făcute de organele tehnice ale Sf.Popular Regional cu ocazia inventarierii (în 1963) cînd starea construcţiei biserici este apreciată ca foarte bună, aceasta fiind reparată recent.

Deasemenea, faţă de faptul că pereţii interiori ai bisericii sînt pictaţi, nu apare justificată tencuirea acestora (o suprafaţă de 115 mp.).

Este necesar ca beneficiarul să dea lămuriri explicative asupra necesităţii lucrărilor noi proiectate.

D I R E C T O R,
Prof.Arh.Grigore Ionescu

Sef Grupă Studii,
Arh. L.Vasilescu

Fig. 14. Adresă a DMI către Departamentul Cultelor privind avizarea lucrărilor. Sursa: Arhiva INP, Fond DMI, dosar 5926 - Schit Crasna - amenajare + concept, 1953-1975.

https://biblioteca-digitala.ro

Fig. 15. Gol de fereastră de pe latura nordică, acesta a fost realizat în nișa proscomidiei
© Antonio Drasleucă

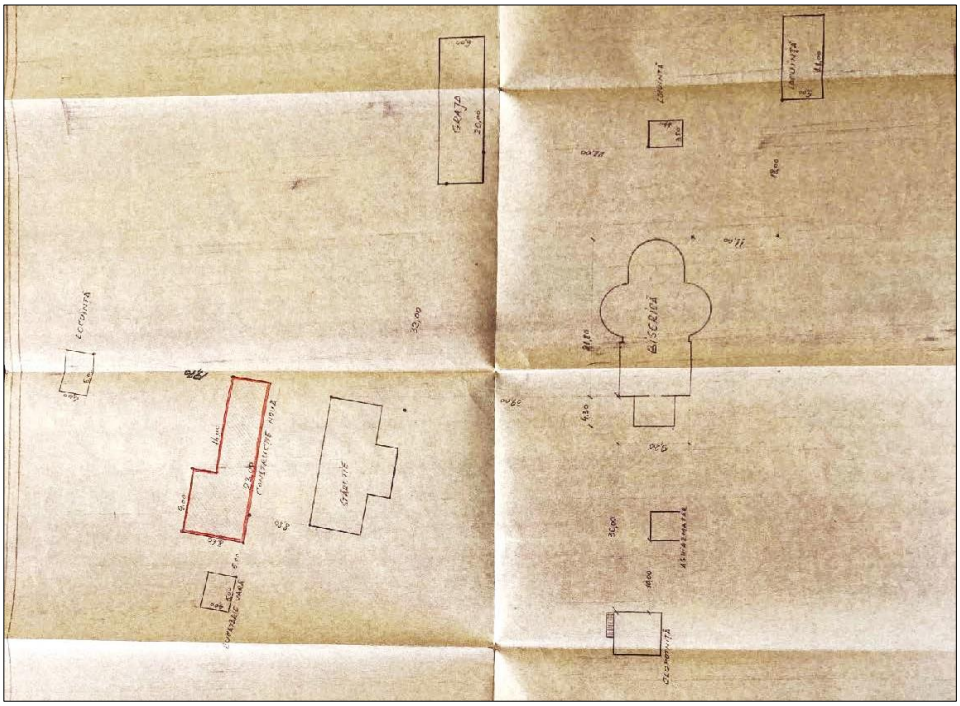

Fig. 16. Plan de situație.
Sursa: Arhiva INP, Fond DMI, Dosar 5926 - Schit Crasna - amenajare + concept, 1953-1975

https://biblioteca-digitala.ro

Fig. 17. Turla peste naos
© Florentina Murea-Matache

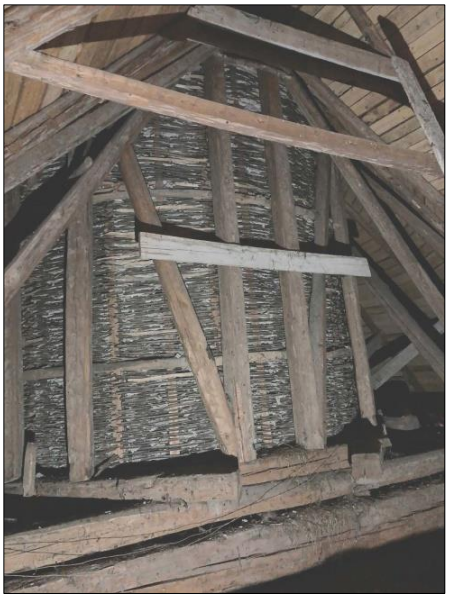

Fig. 18. Structura de lemn a turlei
© Lucia Leca

Fig. 19. Intradosul pandantivilor © Lucia Leca

https://biblioteca-digitala.ro

Fig. 20. Turnul-clopotniță. Structura „interioară" pentru nivelurile „camerei clopotelor" (în fața parapetului de zidărie) și cea a turnului (înglobată în zidărie) © Lucia Leca

Fig. 21. Turnul-clopotniță

Fig. 22. Agheasmatarul

Sursa: Arhiva INP, Fond DMI, PH-II-a-A-16607 30.B.0300 - Ansamblul Mănăstirii Crasna

https://biblioteca-digitala.ro

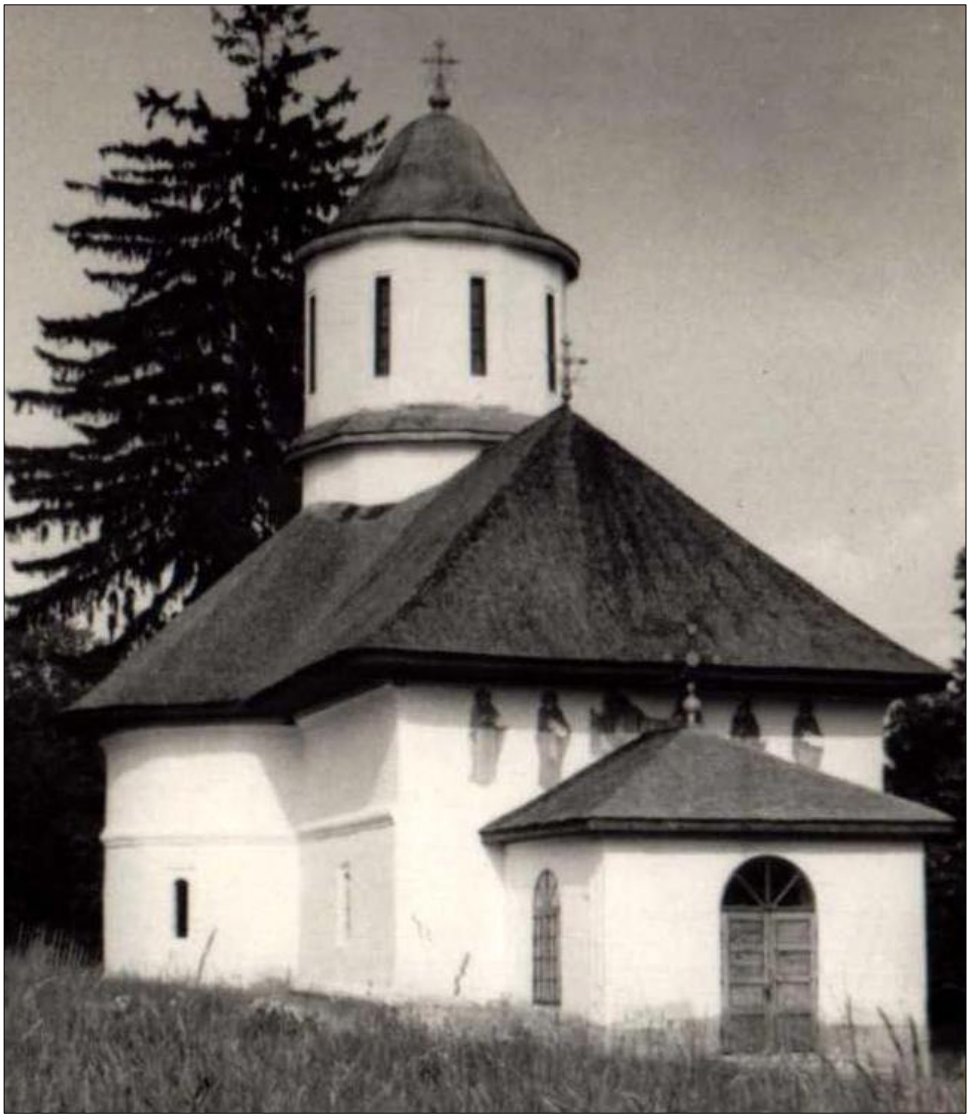

Fig. 23. Biserica cu hramul „Sf. Împărați Constantin și Elena”
Sursa: Arhiva INP, Fond DMI, PH-II-a-A-16607 30.B.0300 - Ansamblul Mănăstirii Crasna.

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

RĂSPÂNDIREA ȘI DRUMUL CĂRȚII ROMÂNEȘTI ÎN BASARABIA

Igor CERETEU[1]

Cuvinte cheie: *carte veche, mitropolit, Basarabia, circulația cărților, monahi, preoți, limba română, mănăstiri, biserici, biblioteci*

Keywords: *old book, metropolitan, Bessarabia, circulation of books, monks, priests, Romanian language, monasteries, churches, libraries*

În ultimele decenii cercetarea cărții și a tiparului constituie o preocupare constantă a oamenilor de știință din întreg spațiul românesc. S-au investigat sumar subiecte despre circulația și rostul cărții pentru români, însă problema prezenței cărții românești în Basarabia în secolul al XIX-lea a fost ocolită în mediile de cercetare, mai ales în perioada regimului sovietic. În bisericile și mănăstirile din teritoriul înstrăinat a existat suficient de multă literatură românească cu precădere de factură religioasă, cea utilizată de către preoți la oficierea serviciilor divine. În perioada sovietică o mare parte a acestor valori din patrimoniul național a fost distrusă sau înstrăinată și, doar în baza informațiilor din arhive sau din publicațiile din perioada interbelică se poate reconstitui prezența și rolul pe care l-au avut cărțile vechi pentru românii înstrăinați de către regimul țarist. Un alt subiect important este cel al filierelor de pătrundere a cărților în Basarabia, ori identificarea căilor de deplasare, fiind posibilă doar prin lectura însemnărilor proprietarilor sau a celor care le-au avut în mână. În acest demers ne-am propus identificarea căilor prin care au pătruns cărțile la est de Prut în secolul al XIX-lea, în timpul stăpânirii țariste în Basarabia și, deopotrivă, reflectarea circulației în această regiune a tipăriturilor din diferite centre românești și străine.

Dintre centrele tipografice românești, cel de la Chișinău a fost înființat abia la 1814, după cel de la mănăstirea Neamț (1807). Aceste oficine, împreună cu cea de la Iași, asigurau bisericile din teritoriile istorice ale Moldovei cu literatură religioasă. Este cunoscut că atât în Moldova din dreapta Prutului cât și în Basarabia anexată, după 1812 au circulat cărți tipărite în centrele din întregul spațiu românesc și de peste hotare. Unele dintre acestea mai sunt întâlnite în bisericile și mănăstirile din Basarabia, sau în bibliotecile publice, deși teritoriul românesc din stânga Prutului a fost înstrăinat în 1812, iar pătrunderea cărților românești a devenit mai anevoioasă.

În mediul științific a fost cercetată problema activității tipografice de la Chișinău în secolul al XIX-lea, iar fenomenul răspândirii cărții românești în partea stângă a Prutului în secolele XVI-XIX a rămas la nivelul abordărilor din perioada interbelică. Prin urmare,

[1] Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova, CHIȘINĂU.

https://biblioteca-digitala.ro

fenomenul circulației cărții românești în acest spațiu a rămas doar un deziderat pentru cercetători, din lipsa sistematizării surselor bibliofile. Investigațiile pe care le-am întreprins în ultimul timp în fondurile bibliotecilor publice, în muzeele și mănăstirile din Basarabia, au prilejuit identificarea unui număr mare de cărți vechi, multe dintre ele având însemnări manuscrise, care reflectă varietatea de fenomene istorice, culturale sau de altă natură.

Primele informații de arhivă despre difuzarea organizată a cărților din tipografia de la Chișinău sunt cele referitoare la *Ceaslovul* de la 1817. După terminarea lucrului asupra tipăririi cărții ecleziarhul mitropoliei, care era și egumenul mănăstirii Frumușica, ieromonahul Sinesie, înainta un demers în scris mitropolitului, în care cerea expedierea transmiterea unui ordin protopopilor ținutali pentru ca aceștia să trimită listele preoților din protopopiatele aflate în subordinea lor. Drept urmare, protopopii trimit câte a un car cu doi cai și doi țârcovnici, pentru a recepționa câte un exemplar pentru fiecare preot. Mitropolitul, de comun acord cu tipograful Ignatie, stabilea prețul cărților. *Ceasloavele* au fost difuzate în două rânduri. Prima dată, câte un exemplar destinat preotului paroh imediat după tipărire, adică în anul 1817, însă dat fiind că tirajul a fost destul de mare, iar în unele biserici erau câte doi sau trei preoți, s-a hotărât să se trimită repetat și preoților care nu aveau asemenea cărți. Astfel, la 4 mai 1818 Sinesie expediază un raport pe numele mitropolitului, în care se arăta că „ceasloavele ce s-au tipărit în exarhiceasca tipografie, s-au împărțit pe la toate bisericile din eparhia Chișinăului, dar fiind că pi la unile din bisărici să află câte doi și câte trei preoți, s-au împărțit numai câte unul de bisărică, și ei neavând a lor ceasloave, iau ceasloavele den bisărici și împlinesc trebile lor. Drept aceia, eu am socotit și fac arătare exarhiceștii dicasterii, fi-va cu cale ca la preoții care n-au a lor ceasosloave și iau ceasosloavele den bisărică de împlinit trebile lor, să li să împartă câte un ceaslov”[2]. Din cele relatate reiese că *Ceasloavele* tipărite în anul 1817 au fost difuzate în termeni relativ restrânși, încât în unele rapoarte ulterioare, privind cărțile rămase în depozite, acestea figurează în număr mai mic, în comparație cu alte titluri.

Psaltirea de la 1818 a fost difuzată în mod similar. Dat fiind că aceste cărți erau necesare diaconilor și psalților, le-au fost repartizate, în alte cazuri se trimiteau, conform listelor, preoților. Se stabilea drept termen de achitare a banilor pentru ținuturile mai îndepărtate o lună de zile, iar pentru cele mai apropiate doar două săptămâni. *Psaltirea* a început să fie tipărită la 1 decembrie 1817, iar la 16 mai 1818 începea difuzarea cu prețul de 20 de lei exemplarul[3]. *Psaltirea* (1818) a fost tipărită din banii alocați de conducătorul tipografiei, Ignatie și de ieromonahul Sinesie, ecleziarhul mitropoliei, la îndemnul verbal al mitropolitului Gavriil Bănulescu-Bodoni, motiv pentru care după moartea înaltului ierarh au apărut pretenții din partea lor[4].

---

[2] Agenția Națională a Arhivelor a Republicii Moldova, Fond 205, inventar 1, dosar 2112, f. 1 (în continuare se va cita: ANARM).

[3] Idem, dosar 2276, f. 2-4.

[4] Idem, dosar 3377, f. 3.

https://biblioteca-digitala.ro

În anul 1819, au ieşit de sub teascurile tipografiei de la Chişinău *Mineiele de obşte*, într-un tiraj mai redus, de 800 de exemplare[5], iar despre răspândirea lor în bisericile din Basarabia nu există informaţii documentare. Tipărirea unui număr mai mic de *Mineie de obşte* poate fi explicat prin înzestrarea bisericilor şi mănăstirilor din Basarabia cu *Antologhioane*, sau *Mineiele pe 12 luni*, tipărite în Moldova şi Ţara Românească.

În anul 1820 au început să fie difuzate în Basarabia *Biblia* şi *Noul Testament*, tipărite în limba română la Sankt-Petersburg, în anul 1819. S-au implicat în difuzarea acestor cărţi ministrul învăţământului, Alexandr Ivanovici Goliţân, şi Sinodul Bisericii Ortodoxe Ruse. În acest context, la 18 august 1820, au fost trimise ucazuri protopopiatelor din Basarabia, din Tiraspol şi din Odesa pentru a elabora listele cu biserici. Astfel, în protopopiatul Bălţilor s-au expediat 71 de exemplare de *Biblii* şi 71 de *Noul Testament*, în protopopiatul de Leova câte 52 de exemplare de fiecare, în Raşcov toate bisericile erau asigurate cu aceste cărţi, în ţinutul Orhei câte 82 de exemplare de fiecare carte, în protopopiatul Benderului s-au trimis câte 25 de cărţi, iar în Izmail s-au cerut 25 de exemplare de *Noul Testament*, în limba rusă, 12 *Biblii* în limba română şi 11 exemplare de *Noul Testament* în limba română. În Tiraspol şi Odesa au fost expediate exemplare ruseşti tipărite în Sankt-Petersburg[6]. La 15 iulie 1821 au fost trimise Dicasteriei din Chişinău, de la Comitetul basarabean a Societăţii biblice ruse, 488 *Biblii*, cu preţul de 10 ruble exemplarul, în valoare totală de 4880 ruble, iar în lei, câte 15 lei exemplarul, în valoare totală de 7320 lei. Exemplare de *Noul Testament* au fost primite 487 cu preţul 3 ruble sau 4 lei şi 20 parale. Au mai fost primite 121 *Biblii* ruseşti cu preţul de 7 ruble şi 70 copeici exemplarul, în valoare totală de 327 ruble şi 70 copeici sau 540 lei 14 parale şi 4 exemplare de *Biblii* în limba greacă cu 20 de lei exemplarul. Este ştiut că dintre acestea au fost repartizate în ţinutul Hotin, prin protoiereul Petru Loncicovschii, câte 61 *Biblii* şi *Testamente* româneşti şi 21 de *Testamente Noi* în limba rusă. Spre sfârşitul lunii septembrie 1822 au mai fost aduse în eparhie *Biblii* şi *Testamente Noi* în limba rusă, tipărite la Sankt-Petersburg, destinate localităţilor cu populaţie vorbitoare de rusă, cu preţul de şase lei exemplarul. Acestea au fost difuzate, împreună cu cele româneşti şi greceşti, tipărite în aceeaşi tipografie în anul 1825[7]. La 22 decembrie 1830 în rezervele de cărţi de la Chişinău nu mai existau *Biblii* în limba rusă, afirmaţie care reiese din cererea bombardierului unei garnizoane de artilerie, care a cerut să i se distribuie un exemplar gratis, însă i se recomandă să cumpere cartea din Odesa, deoarece la Chişinău nu mai existau exemplare[8].

În ceea ce priveşte difuzarea cărţilor din exterior, după anexarea Basarabiei situaţia a devenit mai dificilă. Au fost instituite puncte de control pe râul Prut, iar trecerea hotarului a devenit destul de anevoioasă. Mărfurile trecute prin vamă erau verificate, iar

---

[5] N. Fuştei, *Contribuţia Mitropolitului Gavriil Bănulescu-Bodoni la dezvoltarea tiparului*, în *RIM*, 2-3, 2009, p. 175.

[6] ANARM, Fond 205, inventar 1, dosar 2876, f. 1-5, 43-48, 141-142.

[7] Idem, dosar 3509, f. 1, 45, 59, 66-68, 75, 78, 88; dosar 3923, 118 f.

[8] Idem, dosar 7072, f. 1.

https://biblioteca-digitala.ro

pentru trecerea lor trebuia acceptul administrației laice, iar în cazul cărților şi a celei religioase. La 24 mai 1816 general-maiorul I. M. Harting transmite mitropolitului Gavriil Bănulescu-Bodoni dorința intervenției personale pentru verificarea şi permisiunea trecerii prin carantina din Sculeni a 53 de cărți tipărite în limba română, aduse de un Weis Ianoş, supus austriac, care, potrivit documentelor de arhivă era un om sărac, ce venea de la Iaşi şi intenționa să treacă Prutul în Basarabia pentru comercializarea cărților. După o verificare meticuloasă şi îndelungată supusul austriac nu a obținut permisiunea comercializării în Basarabia, invocându-i-se motivul tipăririi celor 53 de cărți în Transilvania, în oraşul Blaj şi sunt destinarea lor uniaților papistaşi. În rezoluția mitropolitului se precizează că în eparhia sa sunt acceptate doar cărțile tipărite în Rusia, în Valahia şi Moldova, recunoscute de Biserica răsăriteană[9]. De obicei, cărțile româneşti erau acceptate de autoritățile religioase şi civile (cu excepția celor tipărite la Blaj), alături de cele greceşti sau armeneşti. La 10 iulie 1820 un supus turc de origine grecească, Hristodor Serghieni, a trecut fără obstacole prin vama Sculeni 80 de cărți greceşti, pe care intenționa să le vândă în Basarabia[10]. În aceeaşi zi a fost supus cenzurii un alt lot de 86 de *Sfânta Scriptură* în limba germană, transportate de un colonist din Tarutino, cu numele Gamel. Cărțile au fost cenzurate de prefectul seminarului din Chişinău şi arhimandritul Irinei, care cunoştea limba germană. Decizia a fost pozitivă din cauză că aceste cărți nu erau contrare dogmelor ortodoxismului, ele având acelaşi conținut pentru toți creştinii[11]. Doi frați, Ierofei şi Constantin, au cerut permisiunea de a trece prin carantina din Sculeni, la 7 mai 1820, cu scopul de a se deplasa la învățătură pe o perioadă de un an la Academia din Kiev, fiind trimişi de mitropolitul Veniamin Costachi. Aceştia aveau cu ei 70 de cărți slavoneşti şi greceşti[12] destinate, probabil, întreținerii pe parcursul studiilor, comerțul cu cărți laice şi bisericeşti aduse din Moldova, Țara Românească şi Transilvania sau alte țări europene constituind o afacere profitabilă pentru negustori.

Un rol important în difuzarea cărților tipărite în Transilvania sau în unele centre europene este datorat negustorilor braşoveni, care aveau afaceri în capitala Moldovei şi chiar în Basarabia, de unde cumpărau diferite mărfuri, pe care le transportau peste munți, ajungând atât în Ardeal, cât şi în unele țări europene. Majoritatea negustorilor braşoveni cu afaceri în Iaşi şi Galați au adus, printre alte mărfuri, şi loturi întregi de cărți greceşti şi româneşti[13]. Dintre acestea au fost semnalate în Basarabia: *Biblia* (Blaj, 1795), *Apostol*

[9] Idem, dosar 1140, f. 1-5.
[10] Idem, dosar 115, f. 1.
[11] Idem, dosar 115, f. 4.
[12] Idem, dosar 2868, f. 7-9.
[13] Vezi în această privință: Constantin A. Stoide, Ioan Caproşu, *Relațiile economice ale Braşovului cu Moldova de la începutul secolului al XVIII-lea până la 1850,* Universitas, Chişinău, 1992, p. 271-282; Constantin A. Stoide, *Comerțul cu cărți dintre Transilvania, Moldova şi Țara Românească între 1730 şi 1830.* Ediție îngrijită şi cuvânt înainte de I. Caproşu, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2005, p. 137-196.

https://biblioteca-digitala.ro

(Blaj, 1802, 1814), *Mineie* pe 12 luni (Buda, 1804-1805), *Molitvenic* (Braşov, 1811), *Uşa pocăinţei* (Braşov, 1812), *Theoreticon* (Viena, 1823) etc. Mai mult decât atât, din listele cărţilor din bisericile basarabene, reiese prezenţa cărţilor tipărite în Ardeal însă în unele, cum este de exemplu biserica satului Taraclia, existau doar cărţi tipărite în centrele din Transilvania[14], sau în cea din Batâr, avem şase cărţi româneşti, dintre care patru erau tipărite la Blaj şi Sibiu[15].

Biserica rusă a încercat să submineze importanţa cărţii româneşti în Principatele Române, emiţând – încă în luna aprilie 1811 – un ucaz sinodal prin care se prevedea ca toate cărţile de ritual, necesare bisericilor şi slujitorilor, să se comande numai la tipografia bisericească din Moscova[16], urmărind astfel alinierea liturgică dintre spaţiul românesc şi cel din Imperiul ţarist. Prin acest ucaz se mai urmărea vânzarea producţiei de carte rusească, care ieşea în tiraje mari, iar prin difuzarea literaturii ruseşti în Principate veniturile din această activitate urmau să crească considerabil. Cu toate acestea, cărţile tipărite în spaţiul rusesc nu au fost cumpărate de români, mai degrabă erau difuzate prin abonament reprezentanţilor ruşi, iar mai târziu şi militarilor.

În aceeaşi perioadă s-a pus problema abonării ierarhilor şi clerului la unele cărţi ruseşti, tipărite în Sankt-Petersburg şi Moscova. În anul 1818 au fost abonaţi mai mulţi reprezentanţi din ierarhia superioară a clerului din Basarabia la cele 10 volume care urmau să apară la Sankt-Petersburg până în 1821 din *Беседы въ разныхъ местахъ и въ разные времена говоренные* a arhiepiscopului Cernigovului, Mihail Desnitzkij. Au solicitat abonarea la aceste volume opt reprezentanţi ai clerului din Basarabia: Mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni, episcopul Benderului şi Akkermanului, Dimitrii, arhiepiscopul armenilor, Grigorie, mitropolitul sârbilor Leontii, protoiereul Petru Cunițchi, arhimandritul Irinei, profesorul de retorică, protoiereul Theodor Oghinschi şi eclesiarhul Mitropoliei, Sinesie[17]. În prezent este cunoscută lista cărţilor din biblioteca Mitropolitului Gavriil Bănulescu-Bodoni, în care nu se precizează anul şi locul apariţiilor, care numără cca. 775 de exemplare, majoritatea în limba rusă, printre care este indicată şi această lucrare[18].

---

[14] Тимофей Сикорский, *Сведения о приходе и церкви села Тараклии, Бендерскаго уезда,* в *КЕВ,* № 3, 1877, с. 105-120. În biblioteca acestei biserici se aflau cinci cărţi: *Penticostar* (Sibiu, 1805), *Evanghelie* (Sibiu, 1806), *Octoih* (Buda, 1816), *Triod* (Blaj, 1813) şi un *Apostol* tipărit la Blaj, probabil în 1814.

[15] Харалампий Матеевичъ, *Историко-статистическое описание церкви и прихода селения Батыр, Бендерскаго уезда,* в *КЕВ,* № 3, 1873, с. 824-835. Din cele şase cărţi din biblioteca acestei biserici, patru erau tipărite în centrele din Transilvania, ca Blaj şi Sibiu: *Octoih* (Blaj, 1783), *Apostol* (Blaj, 1802), *Penticostar* (Blaj, 1808) şi *Irmologhion* (Sibiu, 1803).

[16] Constantin N. Tomescu, *Diferite ştiri din arhiva Consiliului eparhial-Chişinău,* în *AB,* an IV, Nr. 2, 1932, p. 94.

[17] ANARM, Fond 205, inventar 1, dosar 2278, f. 7.

[18] Idem, dosar 3342, f. 92-99.

https://biblioteca-digitala.ro

Printr-un ucaz imperial din 11 ianuarie 1819, cu nr. 49, se ordona deschiderea magazinelor de cărți în casele eparhiale şi în biserici, în care urmau să se vândă doar cărți ruseşti. În răspunsul Mitropolitului Gavriil Bănulescu-Bodoni se menționa, printre altele, că *deoarece în Eparhia Chişinăului în toate bisericile, cu excepția județului Tiraspol şi câteva soboare orăşeneşti şi în bisericile săteşti cu populație bulgară, slujirea bisericească şi citirea cărților se face în dialectul moldovenesc, de a amâna în întreaga eparhie deschiderea magazinelor până la învățarea clerului şi enoriaşilor din întreaga eparhie a limbii ruseşti*[19].

Pentru eficientizarea difuzării literaturii ruseşti în Basarabia erau trimise cataloage de cărți din tipografii. Conform ucazului sinodal din 28 noiembrie 1821 şi celui din 23 februarie 1822 se permitea şi se încuraja vânzarea cărților ruseşti în Basarabia, dându-se lista cu prețul fiecărei lucrări[20]. Mai mult decât atât, Dicasteria duhovnicească din Chişinău a elaborat şi a răspândit, la 21 februarie 1822, o listă de cărți, printre care şi ruseşti, care urmau să fie distribuite în bisericile din Basarabia. Exemplare de cărți ruseşti urmau să ajungă şi în mănăstirile Cosăuți, Saharna şi schitul Răciula, în care existau viețuitori vorbitori de limbă rusă. Dat fiind faptul că aceste cărți nu erau acceptate de preoții din satele româneşti, s-a sugerat difuzarea, cu indicarea prețului, doar în catedralele mari din oraşe sau în localitățile cu populație vorbitoare de limba rusă[21]. Prin aceste măsuri se încerca rusificarea provinciei şi uniformizarea lingvistică şi liturgică a imperiului, însă, datorită faptului că populația din sate nu cunoştea limba rusă, aceste încercări s-au dovedit a fi zadarnice. La 14 mai 1825 a fost emis un ucaz al lui Dimitrie Sulima, inspirat din altul, imperial, din acelaşi an, emis la inițiativa Mitropolitului Novgorodului şi Sankt-Petersburgului, Serafim, care prevedea confiscarea din instituțiile de învățământ a cărților cu conținut antireligios, indicându-se 10 titluri de cărți interzise[22]. Potrivit altui ucaz imperial, din luna iunie, se impunea ca în bibliotecile mănăstirilor să se afle doar cărți pentru slujire după tipic şi se interziceau categoric cărțile tipărite în tipografii private („cărți politiceşti") sau care aparțin altor confesiuni[23].

Situația difuzării cărții româneşti manuscrise şi tipărite devine mai favorabilă la începutul deceniului trei al secolului al XIX-lea, datorită împrejurărilor politice, create în legătură cu evenimentele desfăşurate pe teritoriul Țărilor Române. Mişcarea de eliberare a creştinilor, în special a grecilor şi românilor de sub dominația otomană, începută la Iaşi în februarie 1821, i-a determinat pe mulți preoți şi monahi să se refugieze în Basarabia, pentru că bisericile şi mănăstirile în care slujeau sau viețuiau erau devastate şi arse de turci. Basarabia a devenit locul de refugiu al mai multor ierarhi greci sau de origine grecească

[19] Idem, dosar 3453, f. 10^{v}-11.
[20] Idem, dosar 3780, 83 f.
[21] Idem, dosar 3924, f. 1-3.
[22] Idem, dosar 4754, f. 1, 4.
[23] Idem, dosar 4990, f. 1, 33-41.

https://biblioteca-digitala.ro

din Balcani, care s-au retras din zona de conflict[24]. Potrivit unor mărturii, populația Basarabiei a crescut în aceste vremuri de cel puțin două ori, datorită refugiului populației românești și străine din calea răutăților[25]. Așa cum am menționat, primii care s-au refugiat au fost călugării și preoții, urmați fiind de numeroși oameni înstăriți din Moldova de peste Prut, care au luat cu ei bunuri materiale, printre care manuscrise și cărți tipărite în limbile română, greacă, slavonă, germană și latină. Așa cum rezultă din însemnări unele cărți au fost vândute sau dăruite fețelor bisericești sau mănăstirilor din Basarabia. În aceste condiții pline de incertitudine a fost transportată de la Iași la Chișinău biblioteca lui Dimitrie Govdelas[26].

Monahii și monahiile, fețele bisericești, s-au retras pe moșiile mănăstirești din stânga Prutului sau la rude. Există destulă informație arhivistică despre acest fenomen, care analizat fiind, duce la concluzia că mai ales călugării au luat cu ei bunurile mănăstirilor în care viețuiau, multe manuscrise și cărți vechi, pe care cărturarii din perioada interbelică le-au identificat prin bibliotecile mănăstirești sau prin ale bisericilor de mir, cu însemnări de proveniență apartenență la centrele monahale din dreapta Prutului. Călugării mănăstirilor din nordul și centrul Moldovei s-au refugiat prin vămile de la Noua Suliță, Sculeni și Lipcani, iar cei din sud prin Leova, Izmail și Reni[27].

Mitropolitul Moldovei, Veniamin Costachi, adresează, la 26 septembrie 1821, o rugăminte autorităților de la Chișinău să permită trecerea la moșiile mănăstirii Neamț din Basarabia a circa 200 de călugări de la mănăstirile Neamț și Secu. Același ierarh a trimis, la 6 decembrie 1821, o adresă autorităților ecleziastice de la Chișinău prin care se solicita ca venitul de pe moșiile mănăstirilor Moldovei din Basarabia să fie folosit exclusiv pentru întreținerea celor 120 de călugări din cei 200 trimiși de el și stabiliți pe moșiile mănăstirești de la est de Prut. Ceilalți au plecat la rude, în Bucovina și în Transilvania[28]. Mulți dintre aceștia s-au stabilit pentru restul vieții în Basarabia, așa cum este cazul ierodiaconului Nazarie de la mănăstirea Secu, care a cerut, la 16 noiembrie 1821, lui Dimitrie Sulima permisiunea de a se strămuta la una din mănăstirile din Basarabia. Pentru o mai bună credibilitate în fața autorităților bisericești de la Chișinău acesta obținea, la 9 decembrie

---

[24] И. Халиппа, *Восточные святители, нашедшие пристанище въ пределахъ Кишиневской епархии среди смутъ греческаго возстания 1821-28 гг,* в *Труды Бессарабской губернской ученой архивной коммиссии.* Том первый, Типография Э. Шльомовича, Кишиневъ, 1900, с. 27-68.

[25] Иван Халиппа, *Эмигрантское общество в Кишиневе,* în *Кишиневъ временъ жизни в немъ Александра Сергеевича Пушкина, 1820-1823,* Типографія Э. Шльомовича, Кишиневъ,1899, с. 39.

[26] Maria Danilov, *Mărturii ieșene în Chișinăul de altădată: carte, eterie, cenzură (primele trei decenii ale secolului XIX),* în *Identitățile Chișinăului.* Ed. II, Editura ARC, Chișinău, 2015, p. 206.

[27] ANARM, fond 205, inventar 1, dosar 3720, f. 47-48, 51, 75, 89-91, 113, 116, 119, 135, 140, 151, 150, 185-188, 225, 236, 243, 260, 265-267, 281, 286-289, 307, 331.

[28] Idem, dosar 3720, f. 86, 88, 372.

https://biblioteca-digitala.ro

1821, o caracterizare din partea Mitropolitului Veniamin Costachi. În cele din urmă a fost acceptat, iar în luna ianuarie 1822 a depus jurământul de credință[29].

Deşi nu există întotdeauna mărturii directe despre difuzarea de către călugări a cărților în timpul exodului din anul 1821, este de la sine înțeles că aceştia au luat cu ei şi bunuri materiale, ca icoane, veşminte şi cărți vechi pe care le-au adus în mănăstirile în care s-au stabilit. Drumul cărții românești corespunde de multe ori cu itinerariile monahilor. Una dintre dovezi este că Mitropolitul Veniamin Costachi, refugiindu-se pe moşia din Colincăuți, s-a oprit pentru un timp în satul Costuleni de pe partea stângă a Prutului şi a dăruit bisericii cu hramul Sfântul Dumitru mai multe cărți bisericeşti: *Strastnic* (Blaj, 1804), *Antologhion* (Iaşi, 1806), *Triodion* (Blaj, 1813), *Apostol* (Blaj, 1814), *Penticostarion* (Bucureşti, 1820)[30]. La fel au procedat şi monahii, care au adus cu ei manuscrise şi cărți vechi, atestate prin însemnări reperate încă în perioada interbelică, ca aparținând anterior unor călugări din mănăstirile Neamț, Secu, Vorona, Poiana Mărului şi altele[31]. În atare împrejurări ar fi ajuns în Basarabia *Pomelnicul mănăstirii Voroneț*, care în 1828 se afla în satul Frasin[32].

O altă mărturie directă în acest sens este păstrarea în timpul tulburărilor, a documentelor şi averii mănăstirii Dobrovăț la biserica armenească din Chişinău[33]. Mai mult decât atât, la 19 octombrie 1822 vornicul Ioan Sturza s-a adresat autorităților guberniei Basarabia să se implice în acțiunea de retrocedare a bunurilor materiale de către călugării stabiliți în Basarabia, care au adus cu ei documente vechi, veşminte, cărți, sigilii ale mănăstirilor Floreşti şi Golia. Cu ajutorul sigiliilor se încheiau contracte de arendă sau de vânzare a bunurilor şi moşiilor mănăstirilor închinate Sfântului Munte din Basarabia[34].

În această perioadă un important număr de cărți a fost difuzat în Basarabia fie prin persoane aflate în călătorii private, fie prin negustori. Cărțile religioase erau prezentate în carantină unei comisii din trei persoane, printre care un medic şi secretarul. Ulterior, se elabora lista, care împreună cu cărțile erau prezentate Consistoriului duhovnicesc de la Chişinău, de unde erau expediate la seminarul teologic pentru a fi verificate de o comisie specială sau de persoane competente în vederea stabilirii concordanței subiectelor acestor

---

[29] Idem, dosar 3149, f. 1-11.

[30] Igor Cereteu, *Cartea românească românească veche și modernă în fonduri din Chișinău.* Cuvânt înainte Prof. univ., dr. Iacob Mârza, Iași, Tipo Moldova, 2011, p. 141, nr. 300; p. 147, nr. 320; p. 157, nr. 359; p. 201, nr. 556.

[31] Paul Mihail, *Mărturii de spiritualitate românească în Basarabia. Aşezăminte. Scrieri. Personalități*, „Ştiința", Chişinău, 1993, 162-236.

[32] Andrei Eşanu, Valentina Eşanu, *Mănăstirea Voroneț. Istorie. Cultură. Spiritualitate*, Pontos, Chişinău, 2010, p. 131.

[33] ANARM, fond 205, inventar 1, dosar 4267, f. 1-2.

[34] Idem, dosar 3627, f. 1.

https://biblioteca-digitala.ro

scrieri cu dogmele ortodoxiei. Inspectorul seminarului semna lista cărților admise, iar celelalte, care nu erau conforme cerințelor impuse, fie se returnau, fie erau vândute[35].

Astfel, boieroaica Sofia Balş Canta, locuitoare a Chişinăului, călătorind în Moldova de peste Prut, a adus în Basarabia, prin vama Sculeni, la 30 ianuarie 1823, 326 cărți vechi, fiind acceptate de autoritățile civile şi religioase, deoarece nu erau contrare ortodoxismului. La 29 aprilie 1823 grecul Cleanti Diordiev, supus rus, a trecut în Basarabia, prin aceeaşi carantină, 91 de cărți vechi. La 6 martie 1823 Anghel Popondopulo, supus rus, trece prin carantina din Sculeni 24 de legături cu bucoavne greceşti. Cucoana Catinca Laran a prezentat, la 31 martie 1823, în aceeaşi carantină, 166 de cărți vechi, care au trecut cenzura abia peste 16 zile de la prezentarea lor. Ioan Dimitriev, locuitor al Iaşului, stabilindu-se în Basarabia, la 12 mai 1823, a adus cu el 92 de cărți. Spătarul Toma Luca a trecut în Basarabia, la 26 iunie 1823, nouă cărți, iar grecul Anastasie Mihaila, în aceeaşi lună, a prezentat la Sculeni pentru cenzură 8 lăzi mari cu cărți în limbile greacă, germană şi latină. O locuitoare a Iaşului, Maria Hasnaş, a trecut vama, la 26 iulie 1823, cu 30 de cărți, iar Roxanda Galoglu din localitatea Frumoasa (Iaşi) a prezentat pentru cenzură, în aceeaşi lună, în carantina Sculeni 25 de cărți vechi, şase dintre ele fiind returnate din cauză că erau contrare dogmelor ortodoxismului. La 4 octombrie 1823, un locuitor al Bucureştilor, Gheorghe Gheorghiu, supus turc, a trecut peste Prut 45 de cărți greceşti pentru a le vinde, iar la 16 octombrie a aceluiaşi an, armeanul Magordian Ruşciuc prezintă la vama din Sculeni opt cărți tipărite în limba armeană: un *Lexicon*, trei *Ceasloave* bisericeşti, două *Istorii a Sfântului Ioan Gură de Aur* şi două *Molitvenice*[36].

Un numeros lot de carte românească a fost adus în Basarabia din Bucureşti prin contribuția Mitropolitului Grigorie IV al Ungrovlahiei (1823-1834), exilat în această provincie în anul 1829, din cauza neînțelegerilor cu administrația țaristă, care se stabilise în Principatele Române, în anul 1828, concomitent cu începutul războiului dintre ruşi şi turci. Fiind numit locțiitor de domn al Țării Româneşti, deoarece domnul Grigorie Ghica era plecat din țară, nu a fost de acord cu instituirea unor taxe. Ca urmare, a fost exilat în februarie 1829 la Chişinău, unde s-a aflat până în 12 ianuarie 1832, iar în locul lui a fost numit Neofit, Episcopul Râmnicului. Constatând lipsa de cărți religioase în bisericile şi mănăstirile din ținut, la 5 iunie 1829, Mitropolitul Grigorie adresează o cerere autorităților laice şi bisericeşti, prin care insista să treacă prin carantina din Sculeni 150 de exemplare din scrierile lui Vasile cel Mare şi Grigore Bogoslovul [*Cuvinte*, Bucureşti, 1826], 150 de cărți Ioan Gură de Aur, [*Cuvinte*, Bucureşti, 1827], 25 de exemplare de Grigorie din Nazianț, [*Cuvânt pentru preoție*, Bucureşti, 1821], 30 de exemplare de *Pravoslavnica mărturisire*, [Bucureşti, 1827], 5 cărți de *Dovedirea împotriva armenilor*, [Bucureşti, 1824], 30 de exemplare de *Carte folositoare de suflet* [Bucureşti, 1827], 30 de

[35] Constantin N. Tomescu, *Mitropolitul Grigorie IV al Ungro-Vlahiei*, Tipografia Eparhială, „Cartea Românească", Chişinău, 1927, p. 70.
[36] ANARM, Fond 205, inventar 1, dosar 115, f. 1, 3, 17, 9-11, 13, 21, 27-28, 35 şi 39, 46, 43.

https://biblioteca-digitala.ro

exemplare de Theodorit, *Cuvinte zece pentru dumnezeiasca pronie*, [Bucureşti, 1828], 8 cărți de *Logică*, [Bucureşti, 1826]. Printre aceste cărți mai erau şi 20 de *Paterice*, [Bucureşti, 1828], care urmau să fie aduse de la mănăstirea Căldăruşani. Cărțile, tipărite prin contribuția sau traducerea Mitropolitului Grigorie IV, erau destinate, atât pentru bisericile şi mănăstirile din întreaga Basarabie, cât şi pentru biblioteca seminarului duhovnicesc din Chişinău. Este cunoscut că pe parcursul aflării sale la Chişinău, acesta a dus o intensă corespondență cu Neofit al Râmnicului, care rămăsese să diriguiască treburile mitropoliei şi care era considerat un aprig susținător al ruşilor în Principate. Motivul pentru aducerea cărților bisericeşti în Basarabia este evocat într-o scrisoare expediată lui Neofit, din care reiese că „frații de aiceea pre cea [ştiință – n.n.] politicească o au din gazeturile cele multe, iar de cea bisericească sănt lipsiți, mai vărtos cei ce nu înțeleg limba rusească, m'am făgăduit prea o sfinții sale părintelui arhiepiscopului să le dau în dar acele mai jos însemnate cărți, spre folosul sufletescu"[37]. Conform acestei scrisori, cărțile trebuiau să fie aşezate de către pitarul Ioniță în lăzi „de acelea cu care să aducea hârtiia din lăuntru, şi găsind un ocazion să le trimiță în Iaş(i) la egumenul de la mănăstirea Golia", căruia i-a fost încredințată misiunea de a le trece peste hotar. Cele dezlegate trebuiau să fie verificate foaie cu foaie „ca să nu iasă aicea lipsă şi apoi vor rămâne stricate". Alăturate acestei scrisori a Mitropolitului Grigorie au fost trimise şi câteva rânduri de confirmare ale Arhiepiscopului Dimitrie Sulima. În răspunsul lui Neofit se precizează ca va lua măsuri privind trimiterea cărților spre Iaşi. Într-o altă scrisoare către Neofit a Mitropolitului Grigorie IV se menționează că „nu ştiu de le voiu vedea că nu iaste slobod a întra cărți streine aicea". Pentru a fi sigur de transportul cărților în siguranță la Chişinău, mitropolitul obține învoire de la Petersburg, prin graful Voronțov de la Odesa şi redactează o cerere de eludare a taxelor vamale[38]. Ministrul Finanțelor, Egor Franțovici, a acceptat scutirea de taxe vamale, însă cu condiția, verificării cărților cu atenție la vamă[39]. Protoiereul de Sculeni, Mihail Sineacevschi, a primit, la 15 septembrie, de la arhimandritul Sofronie de la mănăstirea Golia: 79 exemplare cu copertă şi 65 fără copertă şi cu filele încurcate ale unor scrieri atribuite lui Vasile cel Mare şi lui Grigore Bogoslovul, [*Cuvinte*, Bucureşti, 1826]; 81 legate şi 70 dezlegate din scrierile lui Ioan Gură de Aur, [*Cuvinte*, Bucureşti, 1827]; 22 legate şi 3 dezlegate de Grigorie din Nazianț, [*Cuvânt pentru preoție*, Bucureşti, 1821]; 30 legate de *Carte folositoare de suflet* [Bucureşti, 1827]; 29 de exemplare de *Pravoslavnica mărturisire*, [Bucureşti, 1827]; 30 legate de Theodorit, *Cuvinte zece pentru dumnezeiasca pronie*, [Bucureşti, 1828] şi cinci legate de *Dovedirea împotriva armenilor*, [Bucureşti, 1824]. Cărțile s-au aflat în carantina din Sculeni nu mai puțin de 14 zile. Printre acestea erau şi 20 de exemplare de *Pateric* [Bucureşti, 1828], însă deoarece nu erau incluse în liste nu au fost acceptate şi returnate arhimandritului Sofronie.

---

[37] Constantin N. Tomescu, *op. cit.*, p. 68.

[38] *Ibidem*, p. 69.

[39] ANARM, fond 205, inventar 1, dosar 6410, f. 6.

https://biblioteca-digitala.ro

Aceeaşi soartă ar fi avut-o şi cele 8 cărţi (4 legate şi 4 dezlegate) de *Logică,* [Bucureşti, 1826], despre care documentele nu precizează dacă au fost acceptate. Din numărul total de cărţi au fost trimise de protoiereul de Sculeni, Mihail Sineacevschi, Arhiepiscopului Dimitrie câte un exemplar din *Mărturisirea ortodoxă* şi din *Dovedirea împotriva armenilor*[40], iar altele au fost bisericilor şi mănăstirilor. În perioada interbelică mai existau exemplare din scrierile: Sf. Ioan Hrisostom (1 ex.), Sf. Grigore din Nazianz (1 ex.), *Povăţuire pentru duhovnic şi canoane* (1 ex.), *Pravoslavnica mărturisire* (1 ex.) şi *Dovedire împotriva armenilor* (2 ex.) în Biblioteca Mitropoliei Chişinăului, iar altele la mănăstirea Suruceni[41].

Aşadar, reiese că până în vama Sculeni au ajuns 442 de cărţi româneşti, dintre care au trecut Prutul doar 414, deoarece cele 20 *Paterice* şi 8 exemplare ale cărţii *Logică* nu au fost incluse în listă şi probabil au fost returnate lui Sofronie, pentru a fi duse la mănăstirea Golia. Din alte date rezultă că protoiereul de Sculeni a luat în primire, la 15 septembrie 1829, 410 volume, dintre care 258 legate şi 152 nelegate[42].

După anul 1830 începe difuzarea în număr mare a cărţii româneşti moderne, care este mai numeroasă şi mai variată ca tematică şi titluri. În această perioadă pătrunde la Est de Prut literatura de factură laică şi diferite reviste. Cartea românească veche continuă să fie distribuită, în special, de centrele monastice, care aveau cărţi în mai multe exemplare. Cartea manuscrisă continuă să fie utilizată de către preoţi sau călugări în bisericile de mir sau în mănăstiri. În secolul al XIX-lea sunt atestate numeroase manuscrise, în special de factură religioasă, mai ales în mănăstiri, însă treptat locul lor este preluat de cartea tipărită, care este editată în tiraje mari şi răspândită de negustorii sau dăruită aşezămintelor monahale. Cu toate acestea, unele mănăstiri din Basarabia, cum ar fi Căpriana și Curchi, continuă să fie centre de copiere și răspândire a cărții manuscrise pe parcursul secolului al XIX-lea.

Un lot important de carte veche a fost trecut în stânga Prutului după înființarea mănăstirii Noul Neamț (Chițcani) în anul 1861, care va deveni în deceniile următoare până la închiderea ei de autoritățile sovietice, un focar veritabil de răspândire a culturii şi spiritualității românești, atât în Basarabia, cât şi peste Nistru.

În anul 1861 duhovnicul Andronic aduce de la Neamț la Chițcani circa 30 de manuscrise, astfel punându-se bazele bibliotecii mănăstirii Noul Neamț. Conform documentelor biblioteca a fost într-o oarecare măsură completată cu manuscrise şi cărţi vechi din donațiile făcute de enoriaşi. Printre aceştea pot fi nominalizați Constantin Botezatu cu familia sa, care prin ginerele său, Constantin Catacazi, a dăruit, în 1879, 10 cărţi: *Viețile Sfinților*, un *Ceaslov*, o *Psaltire* şi o *Biblie*, toate în limba română. Există suficient de multe mărturii scrise despre completarea bibliotecii de la Noul Neamț cu cărți

[40] Idem, dosar 6410, f. 9.
[41] Constantin N. Tomescu, *op. cit.*, p. 69.
[42] *Ibidem*, p. 69.

https://biblioteca-digitala.ro

religioase. Cea mai veche carte românească tipărită, semnalată în procesul cercetării, este *Pravila de la Govora* (1640) care – înainte de a ajunge la mănăstirea Neamț – s-a aflat în biserica cu hramul Sfântul Nicolae din Bacău. În anul 1864 *Pravila* a fost adusă prin mijlocirea ieromonahului Andronic la mănăstirea înființată pe moșia Chițcani[43]. O *Evanghelie* (București, 1750), care la 24 aprilie 1777 fusese cumpărată de preotul Andrei și preoteasa Ileana pentru biserica din satul Rediul Mare, a ajuns la Noul Neamț. Un exemplar din Simion Arhiepiscopul Thesalonicului, *Voroavă de întrebări și răspunsuri întru Hristos* (București, 1765) aparținea, la 25 martie 1844, preotului satului Arioneşti, Simeoan Ivanov Colac, carte care a fost citită, la 17 iunie 1857, de pălămarul catedralei din Bălți, Diomid Ivanov. La 29 iunie 1859 aparținea ierodiaconului Iliodor de la tipografia duhovnicească din Chișinău, iar în 1865 a fost cumpărată de egumenul mănăstirii Noul Neamț, Theofan Cristea. În anul 1870 bibliotecii mănăstirii Noul Neamț i-a fost dăruit un exemplar din *Apologhia* (mănăstirea Neamț, 1816), care în prezent se află la mănăstirea Zloți.

În difuzarea literaturii românești în Basarabia s-au implicat personalități marcante ale spiritualității creștine din Moldova, ca arhimandritul Conon Arămescu-Donici, care devine mai târziu Mitropolit al Țării Românești și Iosif Naniescu, Mitropolit al Moldovei, amândoi *cu legături de sânge* în Basarabia. Arhimandritul Conon Arămescu-Donici a avut prilejul să viziteze Kievul și Moscova, iar în drumul său a făcut popas și la unele locuri cu tradiție creștinească din partea de sud a Basarabiei, vizitând astfel și mănăstirea Chițcani. S-a întâlnit cu starețul Andronic, care l-a primit cu amabilitate, i-a cerut să-i facă rost de mai multe cărți bisericeşti tipărite la Chișinău și i-a facilitat trecerea hotarului peste Prut. Înainte de plecare a vizitat și Chișinăul, unde s-a întâlnit cu Preasfințitul Serghie, Arhiepiscopul Basarabiei, și a cumpărat din dugheana arhiepiscopiei mai multe cărți românești tipărite la Chișinău. Ajuns la Iași acesta a făcut rost de mai multe cărți pe care le-a solicitat starețul Andronic: *Îndreptarea legii* [Târgoviște, 1652], *Biblia* [Blaj, 1795], *Cartea Sf. Simion Tesaloniceanul* [București, 1765], *Noul Testament* [mănăstirea Neamț, 1818], *Cartea nevăzut războiu* [mănăstirea Neamț, 1826], *Apanthisma* [mănăstirea Neamț, 1827], *Pavecernicul* sau *Octoihul canoanelor Pavecerniței* [mănăstirea Neamț, 1816]. Aceste șapte cărți au fost expediate din Iași la 8 septembrie 1888, iar după 17 august 1889 a mai trimis câteva cărți dăruite de el, dar tipărite mai târziu de 1830. Împreună cu acestea au mai fost trimise trei cărți dăruite de Mitropolitul Iosif Naniescu: *Teologia lui Damaschin* și două *Molitvenice*, tipărite la Iași și București. Arhimandritul Conon Arămescu-Donici a cumpărat de la Mitropolitul Iosif Naniescu încă 15 cărți, iar alte 20 exemplare au fost dăruite de ierarhul Moldovei[44]. Există însă și alte mărturii scrise conform

[43] ANARM, Fond 2119, in. 6, dosar 777, f. 1-12; Igor Cereteu, *Contribuții la istoria bibliotecii mănăstirii Noul Neamț*, în *Revista de Istorie a Moldovei*, nr. 3, 2014, p. 42.

[44] Paul Mihail, *Legături cărturărești dintre Mitropolia Moldovei și mănăstirea Noul Neamț*, în Idem, *Mărturii de spiritualitate românească în Basarabia*, Chișinău, „Ştiința", 1993, p. 26-30.

https://biblioteca-digitala.ro

cărora arhimandritul Konon a continuat să dăruiască cărți mănăstirii Noul Neamț. Pe un exemplar de *Arătare pe scurt a dumnezeeştilor dogme ale credinței* (mănăstirea Neamț, 1816) acesta a scris la, 2 februarie 1890, următoarele: „Această sfântă carte este dăruită Bibliotecii sfintei Monastiri Noul Neamț din Besarabia, anume de către Arhimandritul Profesor de Teologie şi Predicatoru a Sfintei Mitropolii Moldovei /Iaşii/ Doctorul Konon Aramescul Donici / din Sf. Mitropolie Iaşi/ şi nimănui nu li esti ertat ca să o înstrăineză de la acest sfânt şi dumnezăescu locaşu ori prin ce chip ar fi supt al mai ne ertat canon bisăricescu. Aminu. Iaşi. 2 fevruarie, anul 1890. Dr. arhimandrit Konon Aramescu Donici, profesor".

Mitropolitul Iosif Naniescu a fost preocupat în cel mai serios mod de completarea bibliotecii mănăstirii din Chițcani cu literatură religioasă. În anul 1889 el a dăruit 30 de cărți tipărite pentru biblioteca Noului Neamț, dintre care: *Teologia* lui Ioan Damaschin, *Istoria Bisericii* a lui Meletie Mitropolitul Atenei, *Istoria Mitropoliei Moldovei, Molitvenice, Didahiile* lui Ilie Miniat, *Chiriacodromion, Catehizis, Liturghier*, calendare etc[45].

Prin investigațiile asupra difuzării cărții româneşti pe teritoriul Moldovei de est am urmărit evoluția acestui fenomen de la apariția primei cărți româneşti – *Liturghierul lui Macarie* (1508) şi până la sfârşitul secolului al XIX-lea. Dacă în perioada de până la anexarea Basarabiei de către Imperiul rus (1812) nu sunt constatate deosebiri în ceea ce priveşte răspândirea cărții româneşti vechi, față de teritoriul Țării Moldovei din dreapta Prutului, începând cu primul deceniu al secolului al XIX-lea, când este înființată tipografia de la mănăstirea Neamț, situația se schimbă considerabil. Din acest moment pătrunde la est de Prut un număr considerabil de mare de cărți bisericeşti, iar manuscrisele sunt înlocuite treptat cu tipăriturile. Un număr considerabil de manuscrise au fost răspândite în bibliotecile bisericilor, dar mai ales ale mănăstirilor, în timpul exodului călugărilor din mănăstirile Moldovei din dreapta Prutului, la începutul deceniului trei al secolului al XIX-lea când, de teama revoltelor începute la Iaşi în timpul Eteriei, după februarie 1821, sute de călugări şi preoți s-au retras în Basarabia, luând cu ei mijloace financiare şi bunurile materiale cele mai de preț. Peste 400 de cărți vechi româneşti au fost transportate şi difuzate în Basarabia de Mitropolitul Grigorie IV al Ungrovlahiei în anul 1829, în timpul exilului său la Chişinău (1829-1832). Începând cu deceniul patru al secolului al XIX-lea se constată o difuzare mai accentuată a cărții româneşti moderne, însă apar sporadic şi informații despre răspândirea cărților româneşti vechi. Această ipoteză se materializează mai ales la începutul deceniului şapte, când în urma conflictului dintre autoritățile laice şi bisericeşti din Moldova, în legătură îndeosebi cu secularizarea pământurilor mănăstirii Neamț, călugării acestei lavre se retrag pe moşiile din Basarabia, unde au întemeiat un nou aşezământ monahal pe moşia Chițcani. De la vechea lavră a Neamțului au fost aduse, prin contribuția lui Theofan Cristea, Andronic Popovici şi Isihie Donici o mare parte a bibliotecii, compusă din manuscrise vechi din secolele XV-XIX şi cărți tipărite, care pe

[45] *Ibidem*, p. 25.

https://biblioteca-digitala.ro

parcurs au fost difuzate şi în alte mănăstiri, schituri sau biserici din Basarabia. O contribuție importantă în răspândirea literaturii românești în Basarabia au avut-o Arhimandritul Conon Aramescul-Donici și Mitropolitul Iosif Naniescu, care au expediat la mănăstirea Noul Neamț loturi întregi de cărți religioase și laice, tipărite în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, însă există printre acestea și tipărituri mai vechi, din secolele XVII-XVIII. Aceste volume au contribuit în mare măsură la menținerea spiritului de credință creștină ortodoxă în Basarabia, la conservarea limbii și identității românești a populației aflate sub opresiunea țaristă. Datorită cărților românești și a insistenței fețelor bisericești, serviciile divine în bisericile de mir și în mănăstiri erau oficiate în limba băștinașilor. Datorită acestor eforturi conjugate, în Basarabia a fost conservată limba română, vorbită de majoritatea populației din provincie, stăvilindu-se procesul de rusificare impus românilor basarabeni.

THE SPREADING AND THE PATH OF THE ROMANIAN BOOK IN BESSARABIA
(Abstract)

The phenomenon of the presence and circulation of Romanian books in Bessarabia in the 19th century was not researched during the Soviet regime east of the Prut, considering that it highlighted the Romanian character of the population in this province. The presence of a number of Romanian books in church and monastery libraries is proof that Bessarabia was populated by Romanians, and this reality was not to the liking of the Soviet authorities. After the disappearance of the USSR and the proclamation of the independence of the Republic of Moldova, the situation returned to normality, and the research of these subjects was encouraged. Thus, through these investigations, it was demonstrated that the church and monastery libraries were supplemented with spiritual literature from the printing centers in Iași, the Neamț monastery, Chișinău, Bucharest, Râmnic, Sibiu, Brașov, Blaj, Vienna, etc. The road of Romanian books to Bessarabia passed through the capital of Moldova, the fair of Iasi, through the quarantines on the Prut river, established after the annexation of Bessarabia to the Russian Empire in 1812. Notorious personalities of the Romanian nation contributed to the diffusion of Romanian literature in Bessarabia, such as: Metropolitan Iosif Naniescu, Conon Arămescu Donici, the bishops from Huși, monks from the monasteries of Neamț and Secu, Vorona, Poiana Mărului, etc.

https://biblioteca-digitala.ro

MODELUL BELL-LANCASTER AL ŞCOLILOR PAROHIALE DIN BASARABIA PRIMELOR DECENII DE DUPĂ ANEXAREA ŢARISTĂ

Constantin PISICĂ[1]

Cuvinte cheie: *Școală, învățământ parohial, Bell-Lancaster, guvernator, Gavriil Bănulescu Bodoni*

Keywords: *School, parochial education, Bell-Lancaster, governor, Gavriil Bănulescu Bodoni*

Imediat după anexarea Moldovei dintre Prut și Nistru (1812), numită Basarabia de ruși, a fost trimis ca arhipăstor un băștinaș, în ideea că acesta va fi mai aproape de cultura moldovenească și – prin el – rușii vor putea implementa politicile imperiale, anume mitropolitul Gavriil Bănulescu Bodoni, care la acel moment era mitropolit al Kievului. Acest mitropolit plin de râvnă, deși sub conducerea rusească, strategic, începe să pregătească locuitorii pentru menținerea trează a conștiinței naționale prin etnografie, cultură, mentalități; a sentimentului de libertate, prin promovarea limbii române atât în proaspăt înființatul seminar teologic de la Chișinău cât și în școlile parohiale. Astfel, în sistemul de învățământ local, la început de tip Bell-Lancaster, iar mai apoi în școlile parohiale, se predau disciplinele, predominant în limba română, limba rusă rămânând pe planul secund, însă, după moartea mitropolitului Gavriil Bănulescu Bodoni, câțiva ani mai târziu, a fost implementată obligatoriu, prin ordin politic, în toate școlile. Contele și guvernatorul Mihail S. Voronțov și ministrul învățământului public A. S. Șișkov au fost cei care au implementat această politică[2].

Cum imperiul rus se confrunta cu probleme economice grave, iar necesitatea învățământului constituia o problemă stringentă în întregul imperiu, de care depindea în bună măsură și creșterea economică, țarul hotărăște implementarea sistemul de învățământ Bell-Lancaster, bazat pe predarea reciprocă și care fusese introdus pentru prima dată în India, apoi în Marea Britanie, SUA, Franța ulterior și în alte țări. Este de menționat faptul, că sistemul lancasterian a fost aplicat și în cele mai bogate țări, motivat de întreținerea a acestui tip de școli. Spre exemplu, A. A. Orlov în articolul său, *Școlile Lancaster din Rusia la începutul secolului al XIX-lea* îl citează pe N. M. Drujânin care spunea: „Conform calculelor profesorilor din Franța, la începutul sec. al XIX-lea, învățământul primar pentru 1000 de copii, care a continuat după metoda veche de patru

[1] Universitatea de Stat din Moldova, CHIȘINĂU.

[2] Valentin Tomuleț, *Instituirea și activitatea școlilor lancasteriene din Basarabia în anii '20 – '40 ai secolului al XIX-lea*, în „Tyrageția", (serie nouă) vol. VIII (XXIII), nr. 2, Chișinău, 2014, p. 125.

https://biblioteca-digitala.ro

ani și costa 144.000 franci, iar învățământul pentru același număr de elevi, după metoda Lancaster de doi ani, costă aproximativ 9.500 franci”[3].

Pentru a demonta ideea că rușii i-a luminat științific pe moldoveni, este de ajuns să menționăm că ei înșiși au implementat acest sistem de învățământ ieftin și rapid, pentru a diminua criza de analfabetism care afecta nu doar păturile sociale mai sărace. Astfel, începând cu 1815, se începea reforma statului rus după modelul Marii Britanii, pe care ei, conform lui A. A. Orlov, o considerau cea mai reușită din întreaga lume[4].

Esențial în sistemul de învățământ Bell-Lancaster, este implementarea reciprocă în rândurile păturilor sociale sărace, care nu-și permiteau să își trimită copiii la o școală primară de patru clase, din cauza costurilor ridicate, atât pentru elevi cât și pentru stat, deoarece organizarea acestor școli necesita pregătirea cadrelor didactice, a materialelor didactice, a instituției în sine, salarii, evidențe și alte probleme de organizare și funcționare.

Tocmai din aceste considerente, preotul scoțian Andrew Bell, a conceput sistemul său de învățământ reciproc, în India, regiunea Madras, la 1789. Iată cum descriea N. Tomoșevscaia evoluția sistemului din Madras, „Văzându-i odată pe malabarieni[5] cum își învățau copiii, obligându-i să schițeze literele pe nisip, Bell, a găsit această metodă comodă și o introduce în școala sa. Dar, el a îmbunătățit metoda prin faptul că el a delegat predarea la clasele mai mici, unuia dintre cei mai buni elevi. Această practică a avut succes – și treptat – noul sistem a fost introdus în fiecare clasă. La 1795, învățământul școlii din Madras, era efectuat exclusiv de ucenici (elevi), iar profesorilor le revenea doar misiunea de a-i monitoriza și grija pentru gospodărie”[6].

Sistemul de învățământ, ieftin și rapid, s-a răspândit și în imperiul rus din care, de la 1812, făcea parte și Basarabia. Valentin Tomuleț a constatat că: „Mediul cultural pe care l-a găsit noua stăpânire rusească în Basarabia a fost de așa natură încât, pentru a domina, țarismul a fost nevoit, cel puțin pentru o anumită perioadă de timp, să păstreze starea lucrurilor de înainte – să acorde o autonomie limitată regiunii, să păstreze particularitățile existente în domeniile economic, social și administrativ, să respecte tradițiile și obiceiurile în care a trăit populația românească dintre Prut și Nistru veacuri întregi”[7]. Continuând acest șir de idei, se poate afirma că instituirea învățământului parohial din Basarabia după

---

[3] А. А. Орлов, *Ланкастерские школы в Росии в начале XIX в.*, în, „Вестник Московского государственного гуманитарного университет им. М.А. Шолохова. Серия «Педагогика и психология»”. 2013. № 1. p. 17. (Дружинин Н.М. Декабрист И.Д. *Якушкин и его ланкастерская школа* // Дружинин Н.М. *Избр. тр. Революционное движение в России в XIX в.* М., 1985. с. 384–436. p. 397.)

[4] А. А. Орлов, *op. cit.*, p. 17.

[5] Coasta Malabar este în zona de S-V a Indiei.

[6] Н. Томашевская, *Ланкастерские школы в России // Русская школа,* 1913. № 3 (март). Отд. I. *apud* А. А. Орлов, *op. cit.*, p. 13-14.

[7] Valentin Tomuleț. *op. cit.*, p. 121.

https://biblioteca-digitala.ro

tipul lancasterian, care deja era implementat în marile orașe ale imperiului, în incinta cantoanelor militare, nu era un act de bunavoință sau binefacere, ci o mișcare strategică din partea administrației imperiului dar mitropolitului Gavriil Bănulescu Bodoni, s-a folosit de această criză insistând pentru înființarea și deschiderea școlilor parohiale, a căror structură de învățământ o dezvoltă și o adaptează la specificul populației dintre Prut și Nistru.

Introducerea sistemului Lancasterian în Rusia, a avut loc prin organele statale, și anume prin ministerul Afacerilor interne și activiștii militari[8]. Modelul Bell-Lancasterian este preluat de cantoanele militare, și mai cu seamă a fost implementat de reprezentații mișcării revoluționare a decembriștilor. Cu alte cuvinte, prin metoda de învățământ reciproc, decembriștii, au reușit să promoveze ideile și politica lor progresistă[9], dat fiind faptul că modelul inițial de predare îl reflecta pe cel occidental, practic fiind lipsit de ideile imperiale. Mai târziu, din cauza că politica și viziunile decembriștilor erau redate prin școlile întreținute de ei și se răspândeau rapid în societate, nefiind pe placul politicii imperiale, școlile au fost trecute sub mai strictul control al guvernului.

Dintre cei mai reprezentativi și influenți promotori ai acestui sistem de învățământ trebuie amintiți: N. N. Raievschii, graf Sivers, graf M. F. Orlov, M. M. Speranschii, cneazul S. I. Turghenev[10], dar și Mitropolitul Gavriil Bănulescu Bodoni.

Școlile Lancaster s-au răspândit cu precădere în cele mai mari orașe ale Imperiului Rus, precum: Sankt Petersburg, Moscova, Kiev, Arhanghelsk, Nijnii Novgorod, Riga, Revel, Vilna, Kronștadt, Gomel, Herson, Chișinău, Bălți, Ismail, Astrahan, Tiflis, Tula, Vologda, Bolhov, Permi, Omsk, Orenburg, Irkutsk și altele”[11].

În ce privește evoluția școlilor parohiale din Basarabia în primele decenii ale secolului XIX, se observă că ele nu se dezvoltă pe un loc arid, ci sunt o moștenire a școlilor deja existente, cu o reformă complexă în activitate, trecându-se oarecum firesc și la metodologia Bell-Lancaster. Școli parohiale au existat mai multe și mai vechi. Spre exemplu: „Așa dascălul Ștefan Istrati a învățat a citi și scrie moldovenește, precum și tipicul Bisericesc în școala din comuna Bumbăta, o altă școală a fost în comuna Holercani, un preot Lupu Vartic învață înainte de anul 1786 în comuna Ișnovăț din județul Orhei, iar mai pe urmă în Tețcani”[12]. Din această consemnare, se înțelege, că învățământul parohial se trage din timpuri mult mai vechi, iar profesorii acestor școli erau înșiși preoții sau alți oameni ai bisericii care dispuneau de cunoștințele necesare (dascălii). Astfel de școli au

---

[8] A. A. Орлов, *op. cit.*, p. 17.

[9] Valentin Tomuleț, *op. cit.*, p. 121.

[10] Л. И. Борейко, О. В. Панкова, *О распространении ланкастерских школ в России* în „Психопедагогика в правоохранительных органах”, Омск, 2013, № 4(55) p. 98. (Sursa: https://cyberleninka.ru, accesat:13.05.2023)

[11] *Ibidem.* p. 97-98.

[12] Ioan Stoicov, *Istoricul învățământului primar bisericesc*, în *Basarabia sub dominația rusă (1812-1917)*, Chișinău, Tipografia eparhială „Cartea Românească”, 1933, p. 9.

https://biblioteca-digitala.ro

mai existat în mai multe sate, dintre care, Buda, Truşeni, Răspopeni, Scumpia, Moleşti, Chipercenii de Jos, dar şi în regiunea Tighinei[13].

O problemă stringentă pentru existenţa şi activitatea acestor şcoli era lipsa unor spaţii adecvate pentru desfăşurarea activităţilor didactice. Astfel, Constanin N. Tomescu a redat scrisoarea tuturor negustorilor şi altor locuitori ai Chişinăului[14], în care era arătată dorinţa acestora, de a fi deschisă o şcoală în limba română la biserica „Sf. Prooroc Ilie", care însă nu avea un local pentru desfăşurarea unei asemenea activităţi, iar în final, se adresează cu următoarea cerere „Şi dacă Î.P.S.V veţi socoti a fi cu cuviinţă a ne să da şi o condecă de milostenie, spre a se putea zidi nişte case mai mari de şcoală, spre mulţămirea obştei…"[15].

Şcolile parohiale din Basarabia au fost supuse unor reforme considerabile şi trecute după modelul Bell-Lancaster, însă acest proces a fost unul destul de anevoios. Însuşi mitropolitul Gavriil Bănulescu Bodoni, personal, a lucrat intens la conceperea tăbliţelor pentru predare. Mai mult decât atât, deşi au existat şcoli parohiale, erau unele întreruperi în activităţile lor, după cum s-a menţionat, şcolile parohiale confruntându-se cu multe lipsuri, dar, toate eforturi depuse reflectă setea de a învăţa, aşa cum arată mărturiile istorice: „Cu totul împotrivă ne este a vedea pe fii noştri lipsiţi de hrana învăţăturii limbii noastre..."[16].

Totuşi, primele două şcoli de tip Lancaster, în Basarabia, au fost înfiinţate în Divizia a 16-a din Chişinău, şi la Akerman însă acestea nu făceau parte din învăţământul parohial.

Şcolile de garnizoană au putut servi drept model pentru întemeierea ~~şcolilor~~ celor parohiale după metodologia Bell-Lancaster, pe care Mitropolitul Gavriil Bănulescu Bodoni a preluat-o iniţiind lucrările pentru conceperea tablelor în care s-a introdus şi studiul Evangheliilor.

Prima şcoală parohială, conform datelor cunoscute până în prezent, a fost deschisă la 7 februarie 1824 de către Iacob Hâncu[17], după care mai sunt înfiinţate încă 4 şcoli, în acelaşi an, la 11 mai în Bălţi, conducător fiind Teodor Bobeicu, în 26 mai la Ismail, în frunte cu Laurenţiu Kuniţki, la 13 martie cea din Bender condusă de Andrei Timoşevski, şi la 7 decembrie cea din Hotin, avându-l în frunte pe Ioan Rodostat[18].

Şcolile lancasteriene din Basarabia au activat sub oblăduirea Arhiepiscopiei Chişinăului şi Hotinului, care la acel moment era condusă de mitropolitul Dimitrie (Sulima), însă această situaţie nu era pe placul tuturor autorităţilor ruse, care erau împotriva influenţei bisericeşti în aceste şcoli. Ca urmare, încep o serie de inspecţii cu scopul de a trece

---

[13] Diana Eţco, *Şcoala teologică din Basarabia (1812-1917)*, Chişinău, Editura Tehnică, 2018, p. 129.
[14] Constantin N. Tomescu, *Diferite ştiri din arhiva consiliului eparhial Chişinău*, în „Arhivele Basarabiei", an VIII, nr. 2-3, Chişinău, 1936, p. 21-22.
[15] *Ibidem*, p. 22.
[16] *Ibidem*, p. 21.
[17] Valentin Tomuleţ, *op. cit.*, p. 125.
[18] *Ibidem.*

https://biblioteca-digitala.ro

aceste școli din subordinea bisericii în subordinea Ministerului Învățământului Popular, astfel ca, la 30 decembrie 1834, a fost luată o înaltă hotărâre, prin care „Școlile Lancasteriene din Basarabia, care se află sub principala supraveghere a conducerii eparhiale de acolo, să fie transferate în subordinea, Ministerului Învățământului Popular..."[19]. De altfel s-a precizat că „După ce a dat în anul 1835, școlile lancasteriene în subordinea Ministerului Învățământului Popular, preasfințitul Dimitrie, după aceasta, repede a început să înființeze în Basarabia, școlile parohiale de gramotă, pentru învățământul primar al copiilor de la sate..."[20]. În această ordine istorică a pătruns metoda lancasteriană în școlile parohiale din Basarabia pentru o mai bună cunoaștere se cere o cercetare minuțioasă a mai multor documente de arhivă și o reevaluare a lucrărilor de referință elaborate pe această temă.

În acest stadiu al cercetării se poate afirma că ierarhii, clerul dar și alți activiști plin de dragoste față de poporul lor, au militat cu hotărâre pentru păstrarea limbii materne și luminarea copiilor români, așa cum diferite studii arată că procentajul copiilor autohtoni școliți în marile orașe ale Basarabiei era foarte mic, comparativ cu alți etnici, dar în școlile de tip lancasterian, predominau copiii români.

THE BELL-LANCASTRIAN MODEL OF PAROCHIAL SCHOOLS IN BASARABIA IN THE FIRST DECADES AFTER THE TSARIST ANNEXATION

(Abstract)

Lancastrian schools began to spread in the Russian Empire towards the end of the second decade of the 19th century. Initially, they were primarily organized in military units and garrisons to provide basic education to soldiers. After the attempted revolt of the Semeonov regiment, military Lancastrian schools came under strict supervision and were later closed. Subsequently, other forms of organizing these schools were preferred, including the parochial model.

The initiation of the first Lancastrian schools in Basarabia closely followed the visit of the new province by Emperor Alexander I in 1818. The preparation process involved Metropolitan Gavriil Bănulescu-Bodoni (staff and teaching materials). Initially, Romanian-language studies predominated in the context of parish education. However, gradually, in the process of preparing for the opening of Lancastrian schools, there was an increasing insistence on shifting from teaching in the Romanian language to teaching in Russian.

In 1824, the first five parochial schools were opened. From a historical perspective, although others were established, this form of organization did not survive over time. Many of them merged with parochial schools organized according to the Regulations of 1836.

---

[19] Іеромонаха Севастіань (Веста), *Школьно-просвтительная двятельность преосвященногю Димитрія (Суламы) вь Вессарабіи,* în „Записки Императорского Одесского Общества Истории и Древностей",vol. XXVI, Одесса, 1907. p. 10.

[20] *Ibidem,* p. 11.

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

RESTITUIRI ISTORICE: BISERICA „SF. GHEORGHE ȘI SF. DIMITRIE" DIN SLOBOZIA – ROZNOV, JUD. NEAMȚ

Vitalie JOSANU[1]

***Cuvinte cheie**: Slobozia, Lista Monumentelor Istorice, Alexandru Gervescu, Vasile Doloiu, familia Ruset-Roznovanu*

***Keywords**: Slobozia, List of Historical Monuments, Alexandru Gervescu, Vasile Doloiu, Ruset-Roznovanu family*

Investigațiile desfășurate de proaspăt înființata structură de protejare a patrimoniului cultural din cadrul Inspectoratului de Poliție Județean Neamț, ce vizau iconostase și icoane vechi înstrăinate către și de către traficanții de icoane, în perioada de *hiatus* legislativ deschis prin Decretul 90/1990, prin care se abroga *Legea patrimoniului* nr. 63/1974 dar și câțiva ani după intrarea în vigoare a Legii 182/2000, s-au îndreptat și spre biserica din fostul sat Slobozia, azi cartier cu același nume al orașului Roznov, cunoscută ca „Slobozia 1", cu hramul „Sf. Gheorghe și Dimitrie". Lăcașul de cult a avut statutul de monument istoric, figurând ca atare și în Lista Monumentelor Istorice din 2004, prima publicată în Monitorul Oficial[2]. Doar că situația din teren nu mai corespundea realității din scriptele elaborate de funcționarii Ministerului Culturii.

Pentru cei mai puțin familiarizați cu evoluția *Listei Monumentelor Istorice*, se cuvine a deschide a arăta că primul document de acest fel a fost elaborat în anul 1955, de către funcționarii ministerului de profil delegați în teritoriu. Liste obișnuite, dactilografiate la mașina de scris. Simpla înscriere era suficientă pentru a obține un cod și atrăgea bruma de protecție din partea statului. Caracterul public al acestui document a fost – de asemenea – o chestiune destul de relativă, circulând printre proiectanți diverse variante „samizdat", unele mai omisive decât altele. De aceea, apariția unor noi obiective sau – cel mai frecvent – dispariția altora, a reprezentat un fenomen caracteristic mediului birocratic, dominat de ambiguități tehnice/procedurale și de incompetență. Așa se explică diferențele dintre lista inițială din 1955 față de varianta actualizată din 1980, care înregistrează pierderi „naturale" sau excluderi inexplicabile dar – mai ales – față de *Lista oficială* din 2004. Până în prezent, după alte câteva actualizări ale *Listei Monumentelor Istorice*[3] – deja publicată în

[1] Cercetător independent.

[2] *Lista monumentelor istorice*, aprobată prin Ordinul ministrului culturii și cultelor nr. 2.314/2004, publicată în „Monitorul Oficial al României", Partea I, nr. 646 bis din 16 iulie 2004.

[3] Potrivit art. 26 alin. 1 pct. 4 din Legea 422/2001, *Lista Monumentelor Istorice* se actualizează o dată la cinci ani, astfel încât ultima actualizare se înregistrează în anul 2023.

https://biblioteca-digitala.ro

„Monitorul Oficial al României" și devenite acte cu putere juridică – au rămas de actualitate *neîmpliniri* privind identificarea în teren a unor obiective.

Legea monumentelor istorice nr. 422/2001 ar însemna oficializarea *Listei Monumentelor Istorice*, dar publicarea în „Monitorul Oficial" a întârziat până în anul 2004. Contrar dispozițiilor legale privind normele de clasare și declasare a monumentelor istorice, prevăzute la art. 13 și, respectiv, 19 din Legea 422/2001, în lipsa normelor metodologice de aplicare – care au apărut abia în anul 2008[4] – *Lista monumentelor istorice* a reprezentat doar o republicare a celor *volante* anterioare realizate și cu resurse modeste, compensate – cu rare excepții – prin dăruirea și ataşamentul față de patrimoniu al funcționarilor însărcinați cu noua elaborare. Din păcate, județul Neamț nu se poate lăuda cu atitudini remarcabile; dimpotrivă, s-a aliniat unui curent specific județelor Moldovei acelor vremuri, de a prezenta un număr de obiective relativ echilibrat între aceste unități administrative, pornind de la prezumția că excesul de zel deschide perspectiva unui volum de muncă mai mare.

Așa se face că eforturile de recunoaștere în teren a monumentelor istorice întreprinse de nou înființata structură județeană de poliție, specializată pe domeniul protejării patrimoniului cultural și creată cu mari întârzieri abia în anul 2006, au presupus – cu *Lista Monumentelor Istorice* 2004 în mână – identificarea diverselor forme de „implicare" și „responsabilitate" birocratică. Acestea abundau din cvasiprezentele adrese poștale confuze, trimiterile erau ambigui[5] și chiar edificiile lipseau de la fața locului ori – pe cale inversă – din declasări condamnabile, cum a fost cazul Fabricii de Zahăr din Roman (clădire și instalații foarte valoroase, dispărute) ori Școala de fete din Roman.

Demersul de față vizează tocmai unul dintre obiectivele dispărute de multă vreme dar regăsite în *Lista monumentelor istorice* din anul 2004, cod. NT-II-m-B-10703[6]. În anul 2007, deja noua construcție de zid, înălțată „înainte de Revoluție" pe locul vechiului monument istoric, își impusese propria istorie în memoria colectivă.

Din mărturiile păstrate, se reține că, în satul Slobozia, ființa o biserică din lemn (**Fig. 1**) iar preotul Vasile Doloiu consemna următoarele: „pereții, sunt căptușiți cu scânduri de brad, atât la interior cât și la exterior. Acoperișul în șarpantă, cu învelitoare de

---

[4] Ordinul ministrului culturii nr. 2260/2008, publicat în „Monitorul Oficial", Partea I, nr. 540 din 17.07.2008.

[5] La Mănăstirea Văratec, din com. Agapia, jud. Neamț, de exemplu, monumentul istoric denumit „case monahale", presupune – de fapt – 225 de case mănăstirești. Abia din 2019, la insistențele poliției, au fost demarate activități de individualizare, vezi https://patrimoniu.ro/ro//articles/lista-monumentelor-istorice (Accesat: 01.07.2023) item 487 cod NT-II-m-A-10732.05 unde indicativul „m" din cod arată că este vorba despre un monument singular, deși – la fața locului – sunt 225 de construcții! Confuziile perpetuate au anulat orice formă de îngrădire a intervențiilor ilegale, exploatând principiul conform căruia confuzia juridică favorizează făptuitorul.

[6] https://patrimoniu.ro/ro//articles/lista-monumentelor-istorice (Accesat: 25.02.2023).

https://biblioteca-digitala.ro

tablă, are pantă dulce de scurgere, din care se ridică și anume deasupra pronaosului, o turlă octogonală de cca 5 metri înaltă, care servește de clopotniță. Intrarea se face prin ușa de lemn în două canate, așezată în conturul peretelui estic al pridvorului, deservit cu patru trepte de piatră. Din pridvor, se trece în pronaos, printr-o ușă cu două canate, cu sticlă de 1,40/1,90 m care face parte din prima încăpere a acestui locaș de cult. Dimensiunile pronaosului sunt obișnuite ca să deservească norodul, de 5,50 m pe 6,95 m, deservit pentru lumină de zi, cu două ferestre, cu una la Vestul bisericii și una la miazănoapte. Din pronaos este și urcarea în clopotniță, unde se află două clopote: unul de 400 de kg cu inscripție și altul mai mic, de 35 de kg, fără inscripție. Naosul se desparte de pronaos cu un perete de lemn și are lungimea de 10,80 m/6,95 m, între strane 12 m. Luminat de două ferestre situate în absidele cantorilor. Altarul, în transept, față de naos are formă decagonală și anume spre est, la exterior triconc, jumătate decagon, cu raza de 4,10 m, luminat de o singură fereastră, prevăzut cu o ușă mică, construită din spirit de precauție, pentru descongestionare în cazuri grave, de 1,70/0,60 m. Acoperișul interior „en berceux", este căptușit cu scânduri vopsite gri"[7].

Grație consemnărilor preotului Vasile Doloiu se păstrează o listă a preoților acestei parohii, respectiv: Ioan duhovnicul, Stefan Șerban, Sandu, Iftimie, Gheorghe Corneanu, Gheorghe Savin-Blaga, Vasile, Iancu Nicolau (probabil Ioan Neculai), Alexandru Gervescu, Vasile Doloiu și Vasile Cosma[8].

Prin anul 1967, preotul Vasile Doloiu căuta diverse soluții pentru restaurare deși recunoștea prin propria însemnare că „biserica aceasta n-a avut nevoie de restaurări masive, ci doar de lucrări de întreținere. Astfel, s-a construit un gard nou, în jurul bisericii de 150 metri liniari. S-a săpat un șanț pentru ameliorarea infiltrațiilor. S-a vopsit în interior amplasamentele de scândură, s-a pus tablă pe acoperiș, s-a făcut ușa la altar pentru descongestionare, în cazuri de pericol". Se pare că, nu a fost suficient de convingător în fața autorităților, ajungând în anii 1980 la concluzia că trebuie să demanteleze biserica din temelie și să zidească un alt lăcaș de cult, ceea ce presupunea nu atât „o sfidare a autorităților comuniste din județul Neamț, foarte restrictive în privința construcției de noi biserici" – cum ne mărturisea fostul protopop, Vasile Țoc – cât distrugerea unui monument istoric, cu consecințele corespunzătoare încălcării legii penale. Astfel, cu aprobarea tacită a Mitropoliei și sub supravegherea preotului Constantin Melinte, în jurul bisericii din lemn s-a început zidirea unui nou lăcaș de cult[9] iar atunci când pereții au ajuns la cornișă, autoritățile s-au sesizat și au deschis o cercetare judiciară, în urma căreia preotul Vasile Doloiu și-a pierdut funcția de paroh și a fost înlocuit cu Constantin Melinte[10].

Biserica de zid a fost terminată și s-a sfințit în data de 9 iunie 1987, preluând hramul bisericii vechi din lemn, „Sfinții Gheorghe și Dimitrie" (**Fig. 2-4**). Merită atrasă atenția

---

[7] https://slobozia1.mmb.ro/18112-scurt-istoric-biserica-veche (Accesat: 25.02.3023).

[8] *Ibidem.*

[9] Un caz similar în județul Neamț s-a produs la Telec, com. Bicazu Ardelean.

[10] Informații culese de la pr. Vasile Țoc, fost protopop de Roznov.

https://biblioteca-digitala.ro

asupra faptului că „Sfinții Gheorghe și Dimitrie" sunt considerați patroni spirituali ai orașului Roznov[11], o asociere ce vine cel mai probabil de la hramul Bisericii din Slobozia.

Prin urmare, în timpul verificărilor din 2007, urmele lăcașului vechi erau șterse demult iar memoria colectivă destul de incoerentă. Cu toate acestea, pe pragul bisericii, rezemată de un perete, se găsea o pisanie din piatră, pe care am și fotografiat-o, așa cum se procedează de fiecare dată în situații similare (**Fig. 5**). La momentul respectiv nimeni nu a putut da mai multe amănunte despre inscripție, în afara faptului că ar aparține bisericii vechi.

Inscripția este în limba română cu slove chirilice, spartă la colțuri și marginal dar textul, înșirat pe opt rânduri, se reconstituie cu ușurință, astfel încât rezultă următorul mesaj:

„(†Aces)t sfânt și dumne(zeesc) (lă)caș ce să prăznuește hramul sf(in)ților mucenici Gheorghi și Dimitrie cu cheltuiala și osv(etit) de dumisale postelnicul Zamfir Jiga și lăcuitorilor s-au săvârșit cu voe de dumisale vel vi(s)t(ier) Iordache Rosăt le(a)t 1816 fev(ruarie) 7 Ioan Duh(ovnicul".

În Sinodicul Bisericii „Sf. Gheorghe" din satul Slobozia, com. Roznov, plasa Bistrița, elaborat în anul 1872 și păstrat în Fondul Arhivistic al Mitropoliei Moldovei[12], se regăsește următoarea consemnare manuscrisă, în grafie latină, la secțiunea intitulată *Fundația Bisericei*: „Biserica din comuna Roznov, satul Slobozia, s-au început din nou a se zidi la anul 1807 și s-au terminat zidirea la anul 1817 când s-au și sfințit de Protoereul respectivu a Judeciului Neamț, Iftimie, cu binecuvântarea Preosfințitului Mitropolitu Veniaminu Costache. Catapiteasma s-au zugrăvitu tot în acel anu 1817. Porticul și Oltariul de deasupra Porticului în onoarea Sfântului Gheoghi. Apoi treptat Biserica s-au împodobitu cu icoane zugrăvite în văpsele și veșminte și alte lucruri bisericești trebuitoare cu osârdia enori(a)șilor poporăni ci după tempu au administrat partea materială a bisericii"

Pe o altă pagină sunt menționați ctitorii lăcașului de cult, împărțiți în *fondatori* și *miluitori și înzestrătorii bisericii*. La secțiunea *fondatori* sunt consemnați „postelnicul Zamfir, Alecu Roseti Roznovanu, Ruxanda Roznovanu, Zamfira Postelnicu, Gheorghi Roznovanu, Alexandrina Roznovanu" iar la *miluitori și înzestrători* „Const(antin) V. Ostahi, Vasili Ghinețu, pr. Sandu, pr. Ionu, Ioana Rotariu, Gheorghi Topor, Gheorghi Andronachi, Vasile Dimitriu". Ultimul rând este o consemnare în grafie de tranziție „sub protoereu Mihaelescu".

---

[11] https://www.viziteazaneamt.ro/2009/12/28/orasul-roznov-judetul-neamt/ (Accesat: 25.02. 2023).

[12] ANI, Mitropolia Moldovei și Sucevei – Sinodice, nr. 147.

https://biblioteca-digitala.ro

Autorul consemnărilor pare a fi protoiereul de Neamț, Nicolae Conta, care lasă următoarea însemnare:

„România
Protoeriea Județului Nieamțu.
Sinodicului present fiind egalu
Cu celu rămasu în păstrarea parohului
Se adfirmă
Protoereu N(icolae) Conta
Nr. 947
1874 mart 5".

La 20 decembrie 1876, la Parohia „Sf. Gheorghie" era hirotonit preotul Ioan Neculai, absolvent al Seminarului de la Socola, Iași[13].

Din păcate, fondul arhivistic al Mitropoliei Moldovei și Sucevei nu oferă în stadiul actual un suficient sprijin în demersurile de reconstituire a trecutului bisericii în secolul XIX iar pentru veacul următor, se beneficiază de arhiva Comisiunii Monumentelor Istorice, gestionată în prezent de Institutul Național al Patrimoniului și accesibilă on-line[14]. Legat de Biserica din satul Slobozia, orașul Roznov, județul Neamț, dosarul nr. 2947 conține două chestionare nedatate – dar cel mai sigur datează din anul 1921[15] –, ambele completate de preotul paroh Alexandru C. Gervescu; primul în manuscris iar al doilea folosind un formular tipărit.

Din conținutul acestora, rezultă următoarele detalii: Biserica „Sf. Gheorghe și Dimitrie" era din lemn, plan dreptunghiular, cu „2 sânuri în dreptul stranelor și altarul în semicerc" acoperită cu tablă. Începutul construirii este fixat la data de 7 februarie 1816, desigur culeasă din conținutul pisaniei, care este – de altfel – reprodusă și ceva mai jos, în chestionarul manuscris. În varianta formular reține că „Pomelnicul Ctitorilor are data de 1815 Decembrie 17".

În continuare, se arată că lăcașul de cult nu are pridvor sau alte construcții în apropiere și nici morminte vechi. Afirmația se confirmă și în teren, unde spațiul de înhumare generat pe laturile de est și sud ale lăcașului de cult (**Fig. 6**) nu pare să fie anterior somptuosului monument dedicat eroilor căzuți în Primul Război Mondial, ridicat chiar în dreapta aleii de acces în curte. Judecând după singura fotografie păstrată în biserica actuală (**Fig. 1**), se pare că, între timp, lăcașul de cult a primit un pridvor de plan

---

[13] *"Luați Duh Sfânt...". Condica hirotoniilor în diacon și preot din Arhiepiscopia Iașilor (1875-1985)*, editat de Daniel Danielescu, Editura Doxologia, Iași, 2012, p. 20.

[14] INP, fond CMI, dosar 2947, f. 12-14 (Sursa: https://arhiva comisiuniimonumentelor. ro/, Accesat: 01.07.2023).

[15] În anul 1921 Comisiunea Monumentelor Istorice a trimis la parohiile din întreaga țară formulare tipizate pentru a colecta date referitoare la aceste edificii (Iuliu Șerban, *Inventarul fondului CMI din arhiva DMI*, în *BCMI*, an IX, nr. 1-2/1998, p. 145.)

https://biblioteca-digitala.ro

dreptunghiular, în continuarea laturii de vest, cu o ieșire în rezalit față de peretele de sud al bisericii, determinând și o recompartimentare. Punctul de stație este undeva la sud-est față de biserică, astfel încât se pot face unele observații legate de configurația absidei altarului: „nu semicirculară, ci poligonală, așa cum este îndeobște întâlnit la bisericile de lemn”[16].

Descoperirea pisaniei din piatră pe pragul bisericii actuale, cu același hram, a sugerat – în chip obișnuit – că, la fața locului sau undeva în apropiere, s-a aflat o biserică din piatră, mai veche. Însă această supoziție, ca punct de plecare, era serios pusă la încercare de informațiile legate de preexistența bisericii din lemn, astfel încât, intervalul cronologic început la 1816 și încheiat pare destul de restrâns ca să cuprindă perioade de funcționare pentru două biserici, una fiind de zid. Lucrurile sunt lămurite de parohul bisericii, Alexandru Gervescu, în chestionarul-formular și ne oferă o informație cu totul remarcabilă – tocmai din perspectiva caracterului de noutate – respectiv că „Această inscripție este săpată în piatră și pe care am așezat-o în scoabe de fer *(sic!)* la ușa de intrare în Biserică”[17]. Așadar, la 1816, în Slobozia, s-a ctitorit o biserică din lemn, care a beneficiat de o pisanie de piatră, fixată cel puțin ulterior cu scoabe deasupra intrării.

În privința înzestrării, „zugrăveala” data din 1816, la fel ca tâmpla din lemn „frumos împodobită”, din care astăzi nu mai este nici o urmă. La data elaborării chestionarului, singurele icoane vechi, ce datau din anul târnosirii, erau doar cele fixate în iconostas. Se consemnează existența unui chivot din argint aurit și o cruce din același metal, având inscripția: „Această Sf. Cruce adusă din Sf. Lavră Moscva și dăruită de Alexandrina Gh. Ruset Roznovanu bisericii din Slobozia”, precum și un rând de vase din argint aurit. Este menționat și epitaful dăruit de Doamna Elena Cuza, bun care se păstrează în biserică, expus într-o casetă de sticlă (**Fig. 7**). Clopotele, unul mare și trei mici, nu sunt inscripționate.

Cu greu se distinge anul ultimei reparații a bisericii, anume la 1918. Cât despre restul inventarului „toate sunt noi, de la anul 1905 încoace, cumpărate de mine (pr. Alexandru Gervescu) cu ajutorul enoriașilor”[18].

În dosarul 2947 aflat în arhiva Comisiunii Monumentelor Istorice se regăsește și o informație ce merită reținută – în condițiile dispariției probei fizice – despre un mormânt cu piatră funerară epigrafă, descoperit de săteni în cursul lunii noiembrie 1926. Sesizată de aceștia, Comisiunea Monumentelor Istorice recomanda depozitarea lespezii în biserica de lemn de la Slobozia Roznov, până când un delegat se va prezenta să o cerceteze și să dispună în consecință. Din scrisoarea aflată la dosar rezultă că, Gheorghe Rotariu „comerciant din satul Slobozia, arând lotul său ce se află lângă sat, în punctul numit Călimani, a dat peste o piatră lungă mai bine de 1 m, lată de aproape 0,60 cm (*sic*!) și

[16] O situație particulară, se găsește la Ansamblul Bisericii „Sf. Ana” din com. Ceahlău, jud. Neamț, cu altarul absidei circular, deși la nivelul șarpantei se păstrează configurația poligonală.
[17] INP, fond CMI, dosar 2947, f. 13.
[18] *Ibidem*, f. 14.

https://biblioteca-digitala.ro

groasă cam de 0,20 cm (*sic*!)". Osemintele nederanjate, descoperite la o adâncime de aproximativ 1 m, au fost ridicate și reînhumate în cimitirul satului Slobozia.

Lespedea cu „înflorituri și chenare", conținea o inscripție în slavonă, ce a putut fi descifrată parțial – se pare – de preotul Victor Gervescu din Roznov, având următorul conținut:

„În numele sfântului stăpânitorului lumii, sfinția ieromonahul Iosofat anul 7190 (1682), luna Decembrie".

Remarcabilă este și atitudinea sătenilor care – prin scrisoarea semnată de Dumitru Orghidan - comunică faptul că „deocamdată piatra am așezat-o în pridvorul bisericii satului Slobozia, până când vom avea un local anume, unde să poată sălășlui aceste moaște ale trecutului nostru"[19].

Întrucâtva, spiritul de conservare al vestigiilor istorice – în ciuda altor episoade nefericite, ce au dus la pierderea multor informații, odată cu împrăștierea zestrei vechii biserici către alte parohii – s-a manifestat și în ultimii ani, când enoriașii au decis încastrarea pisaniei vechi, în stratul de tencuială al bisericii actuale, în decroșul naosului din dreapta intrării, pe latura de sud (**Fig. 8**). Fiind o gresie moale, piatra a crăpat, probabil ca urmare a unor acțiuni mecanice neîndemânatice.

Prin demersul de față, sunt readuse la lumină câteva informații în sprijinul preocupărilor – poate ceva mai elaborate, în viitor - de păstrare a memoriei și reconstituire istorică a locului. Nu putem ști dacă, din împrejurări obiective sau poate chiar dezinteres, investigația la fața locului nu s-a putut bucura de concursul nemijlocit al preotului paroh, acesta fiind preocupat de obținerea unui acord de la superiori înaintea punerii la dispoziție a înscrisurilor păstrate în biserică. De aceea, a trebuit să ne limităm la aprecierea acestuia conform căruia nu se păstrează documente de interes în spatele unor încăperi zăvorâte – cu chei rătăcite – din turnul clopotniță și că urmele bunurilor înstrăinate de la biserica din lemn sunt confuze și imposibil de depistat.

[19] *Ibidem*, f. 6.

https://biblioteca-digitala.ro

HISTORICAL RESTITUTIONS: CHURCH OF „ST. GEORGE AND ST. DEMETRIUS" IN SLOBOZIA-ROZNOV, NEAMȚ COUNTY

(Abstract)

The present approach starts from a stone inscription dated in 1817 and discovered on the threshold of a church in the former village of Slobozia, today a district of the city of Roznov, Neamț county, built in 1987. Both the inscription and the church honor Saints George and Demetrius. The collective memory still preserves the memory of a church from, dismantled on the occasion of the clandestine construction of the current wall church, but - in the absence of historical concerns - the information that has reached us is confused, incoherent and altered, so that not even the parish priest couldn't provide a set of notable details about the site that preceded the present wall church.

In this context, the on-site investigations led to some clarifications, thanks to some archival data. The records of the parish priest Alexandru Gervescu, kept in the Archive of the Historical Monuments Commission, proved to be very helpful.

Fig. 1. Biserica „Sfinții Gheorghe și Dimitrie" din Slobozia Roznov, azi dispărută

https://biblioteca-digitala.ro

Fig. 2. Biserica de zid „Sfinții Gheorghe și Dimitrie” din Slobozia Roznov

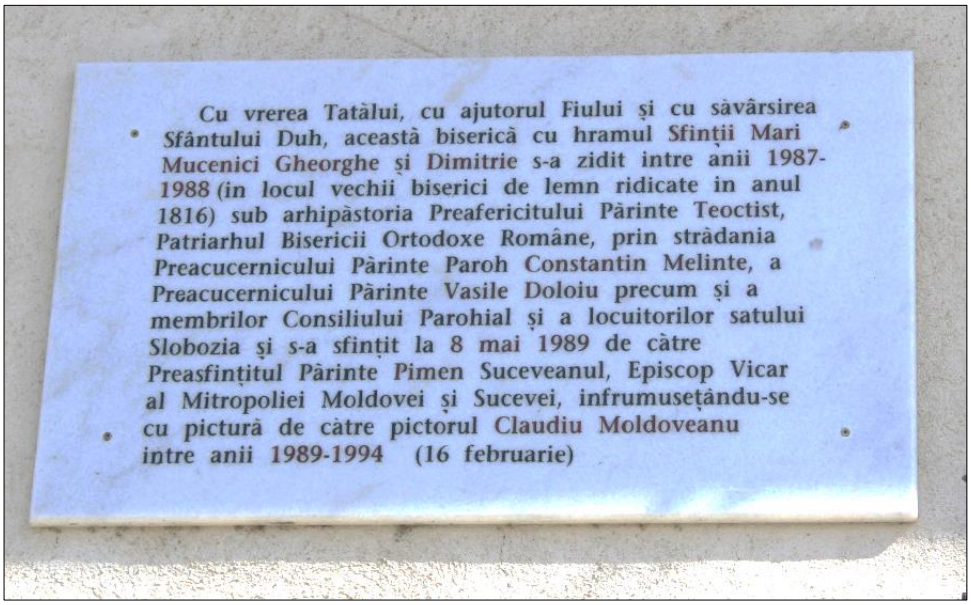

Fig. 3. Pisanie contemporană

https://biblioteca-digitala.ro

Fig. 4. Pisanie contemporană

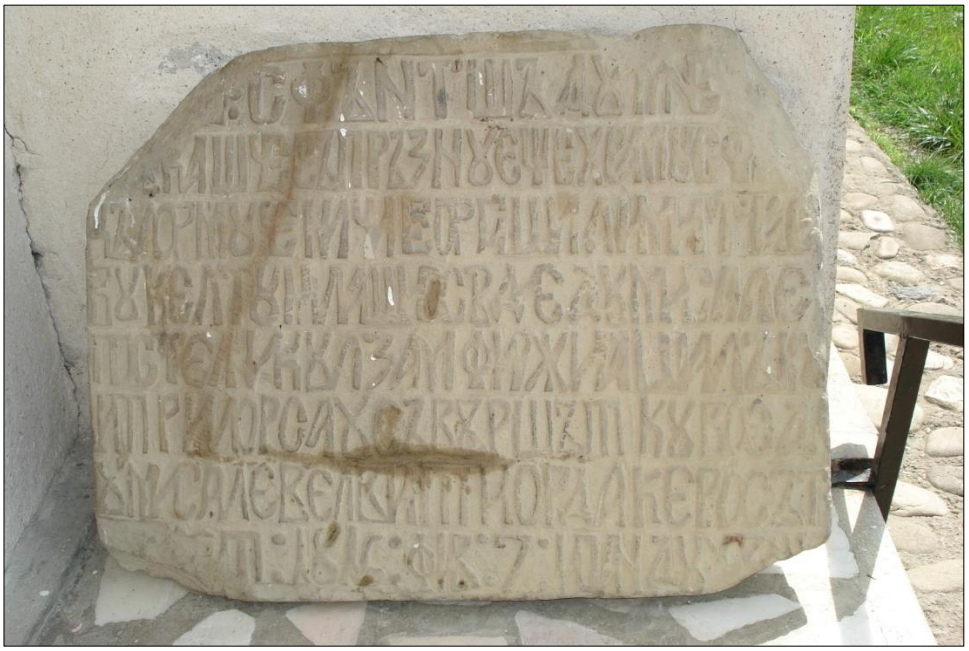

Fig. 5. Pisania Bisericii de lemn Sf. Gheorghe și Dimitrie din Slobozia Roznov (2007)

https://biblioteca-digitala.ro

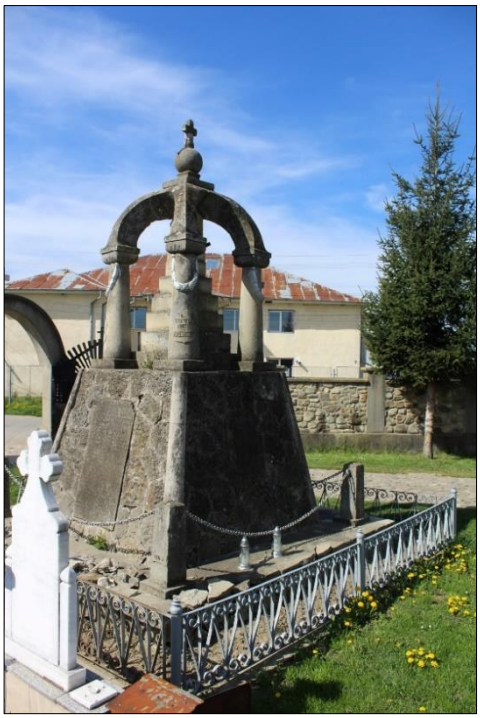

Fig. 6. Monumentul eroilor căzuți în Primul Război Mondial

Fig. 7. Epitaf dăruit de Doamna Elena Cuza

https://biblioteca-digitala.ro

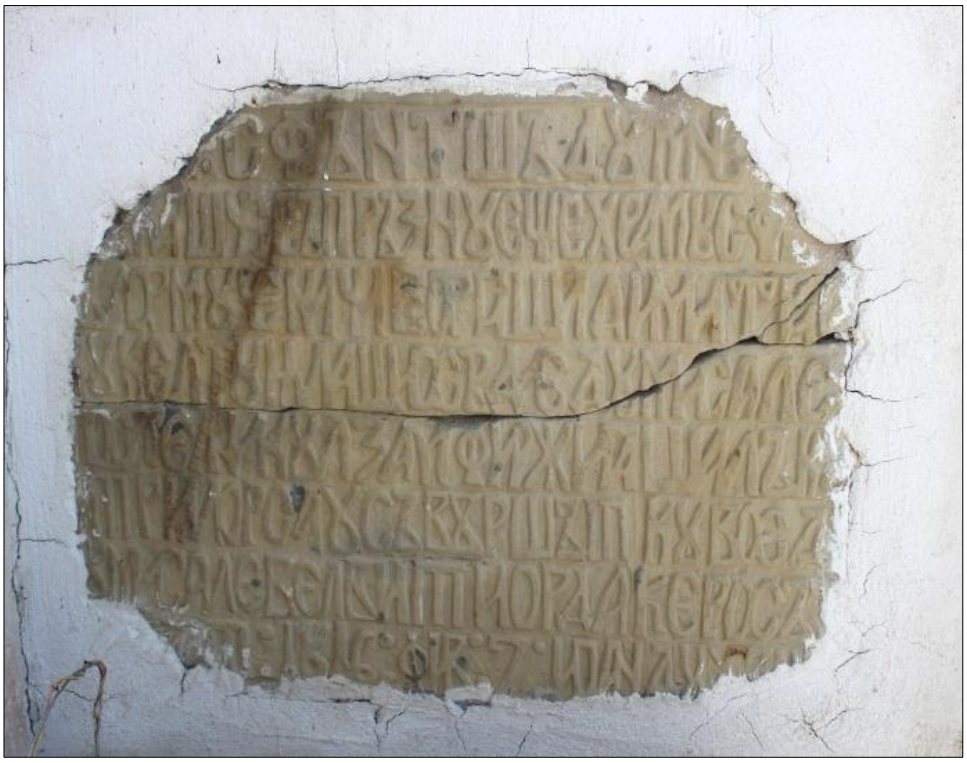

Fig. 8. Locul actual de păstrare al pisaniei

https://biblioteca-digitala.ro

DOCUMENTE PRIVITOARE LA ARENDAREA MOȘIEI DIN JURUL MĂNĂSTIRII BISERICANI DE CĂTRE ARHIMANDRITUL NICON (1844-1845)

Arcadie M. BODALE[1]

Cuvinte cheie: *Mănăstirea Bisericani, arhimandrit, Nicon, Departamentul Averilor Bisericești, Meletie mitropolitul Moldaviei, moșii, arendă, Vânătorii, Braniștea și Vădurelele*

Keywords: *Monastery Bisericani, archimandrite, Nicon, Department of Monasteries' Estates, Meletie archbishop of Moldavia, estates, lease, Vânătorii, Braniștea and Vădurelele*

În ciuda importanței sale uriașe, problema administrării moșiilor mănăstirești în perioada Regulamentară este un subiect care a rămas neabordat în istoriografia română. Acest lucru este determinat, în special, de dificultățile pe care le ridică paleografia chirilică de tranziție, în care sunt aceste documente.

În același timp, puținii istorici care s-au ocupat până acum de secularizarea averilor mănăstirești n-au remarcat nici faptul că actele înfăptuite de către Alexandru Ioan Cuza în 1859 (secularizarea moșiilor mănăstirilor pământene) și, respectiv, în 1863 (secularizarea averilor mănăstirilor închinate) nu reprezintă decât un *terminus* al unui proces care a început în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea. Apoi, cercetătorii n-au observat nici că secularizarea moșiilor mănăstirilor neînchinate de către Alexandru Ioan Cuza nu este altceva decât trecerea *de jure* în proprietatea statului a moșiilor acestor mănăstiri, după ce, mai înainte, Mihail Sturza realizase acest act *de facto*.

Astfel, prin *Așezământul pentru organizația cârmuirii averilor pământeștilor mănăstiri din 1835*, ultimul domn a constituit Departamentul Averilor Bisericești, care a preluat în seama statului administrarea tuturor moșiilor mănăstirilor pământene. Astfel, deși formal mănăstirile și scaunele arhierești își păstrau drepturile de proprietate asupra vechilor lor moșii, acestea erau date în arendă, prin licitații publice, unor mireni, iar sumele încasate intrau în bugetul statului. În schimbul acestor venituri, fiecare mănăstire în parte primea câte o sumă fixă de la bugetul Moldovei pentru întreținerea soborului („suma încuviințată pentru ținerea acestei Mănăstiri"), dar care, de multe ori abia ajungea pentru a acoperi cheltuielile legate de întreținerea lăcașului monahal și săvârșirea serviciului divin, pentru hrana și îmbrăcămintea călugărilor și pentru hrana și pentru adăpostirea elitei politice și sociale care venea la mănăstire cu diferite ocazii, îndeosebi pentru relaxare. Ca atare, adeseori, pentru întreținerea și repararea acareturilor mănăstirești, egumenii, folosindu-se de dragostea firească a creștinilor față

[1] Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Iași, IAȘI.

https://biblioteca-digitala.ro

de Biserică şi faţă de unele feţele bisericeşti, cereau de la credincioşi să ajute cu muncă sau cu milostenii efectuarea lucrărilor respective.

Totodată, potrivit aceluiaşi *Aşezământ*, Guvernul Moldovei lăsa în administrarea fiecărui egumen doar a câte o moşie din cele pe care lăcaşul lor monahal le deţinuseră până atunci în stăpânire, aşa încât aceştia să poată asigura mai uşor hrana necesară soborului, musafirilor şi pelerinilor. Totuşi, în schimbul acestui drept, de a administra acea moşie, şi egumenii trebuiau să plătească arendă Departamentului Bisericesc.

Din documentele vremii, se mai observă că Departamentul Averilor Bisericeşti dădea în arendă potentaţilor vremii, îndeosebi celor care se găseau în anturajul puterii politice exercitate de Mihail Sturza, cele mai bune moşii ale Mitropoliei, Episcopiilor şi mănăstirilor neînchinate din Moldova. În consecinţă, este evident că pe seama egumenilor mănăstirilor pământene erau lăsate cele mai proaste moşii, care, tocmai din această pricină, se dădeau cu greu în arendă. Ca atare, şi cuantumul arendei plătite de fiecare asemenea egumen statului era mai redus („într-un preţ cuviincios") decât dacă moşia respectivă s-ar fi dat în posesie prin licitaţie publică („mezat").

În acest context general, aducem în atenţia cercetătorilor corespondenţa purtată între 1844 şi 1845 de arhimandritul Nicon, egumenul Mănăstirii Bisericani, pentru a primi în folosinţă moşia la care acest lăcaş avea dreptul potrivit *Aşezământului* domnesc amintit mai sus.

Astfel, fiindcă autorităţile instituiseră obiceiul ca feţele bisericeşti să nu se poată adresa direct instituţiilor statului, ci numai prin intermediul mitropolitului, înainte de 6 iunie 1844, arhimandritul Nicon a trimis mitropolitului Meletie Lefter o jalbă. Prin intermediul acesteia, el se plângea că Mănăstirea Bisericani este nedreptăţită, căci nu a primit cuvenita moşie „în gospodăreasca căutare a igumenului", conform prevederilor *Aşăzământului* amintit, deşi acest lăcaş era cel mai „împovărat cu soborul" şi se afla „la cel mai tare locu" dintre toate mănăstirile pământeşti. În continuare, starețul arăta că nu se putea aplica pentru Bisericani prevederea din *Aşezământ* de «*a se lăsa moşia dimpregiurul Mănăstirii*», pentru că aceasta „este zidită pe un munte, într-un codru unde nici o falce de arat nu este, decât o poiană pentru erburit, care se numeşte Braniştea".

În acelaşi timp, arhimandritul Nicon regreta că „moşia Vânătorii a acestei mănăstiri" a fost „dată în posesie, împreună cu toate celelalte moşii, cu contractul lucrător până la aprilie viitor", deşi, „în toată vremea de mai-nainte", această moşie fusese „în căutarea mănăstiri" şi acolo fusese „chiar lăcuinţa igumenilor", deoarece aceştia trebuiau să umble foarte mult pentru interesele acestui sobor şi, în consecinţă, nu puteau sta în mănăstire „pentru greutatea şi tăria locului". În plus, din pricina înstrăinării moşiei Vânătorii, arhimandritul se mai plângea şi de faptul că era nevoit să plătească „preţul producturilor îndoit, pentru că lăcuitorii se feresc a merge cu încărcat până în vârful muntelui, unde mănăstirea este zidită".

Din toate aceste motive, egumenul Mănăstirii Bisericani îl ruga pe mitropolit să intervină pe lângă autorităţi pentru ca moşia Vânători să fie lăsată iar pe seama sa,

https://biblioteca-digitala.ro

începând cu 23 aprilie 1845, „pentru îndemânarea soborului, în dreptatea ce *Aşăzământul* i-o legiuieşte” şi pentru ca aici să fie hrănite și vitele mănăstirii. Totodată, prin jalba amintită, arhimandritul Nicon mai arăta că își dorea să primească în arendă moșia Vânătorii „într-un preț cuviincios” și să nu achite arenda respectiva cu bani peșin, ci ca prețul arendei să i se scadă „din suma încuviințată pentru ținerea acestei mănăstiri, unde numărul călugărilor trece peste îndoit decât cu suma lăsată prin *Aşăzământ*”.

Ca atare, la 6 iunie 1844, mitropolitul Meletie al Moldovei transmitea Departamentului Averilor Besericeşti copia aceste jalbe, pentru ca instituția să se încredințeze că „nevoile ce întâmpină soborul Mănăstirii Besericani pentru producturile trebuitoare” sunt reale şi că cererea egumenului de „a se lăsa pe socoteala mănăstirii, într-un preț cuviincios, moșiia Vânătorii este rezonală și potrivită Aşăzământului”, aşa încât să o aprobe.

Din rezoluția pusă pe scrisoarea mitropolitului, observăm că şeful Departamentului a făcut o asemenea propunere („docladirind-o”) imediat Sfatului Cârmuitor, pentru ca acesta să poată hotărî cele de cuviință. Totodată, fiindcă se aştepta la un răspuns favorabil din partea Guvernului Moldovei, prin rezoluția amintită, Alecu Balş mai decidea să se scrie şi revizorului din subordinea sa, pentru ca acesta să inventarieze („tahminese”) amănunțit („cu multă scumpetate”) toate bunurile de pe moşia respectivă.

Totuşi, abia după o lună de primirea scrisorii mitropolitului, la 6 iulie 1844, Alecu Balş, ministrul Departamentului Averilor Bisericeşti, a poruncit revizorului Grigori Dabija paharnic şi ispravnicului de Neamț să inventarieze („catagrafisească”) moşiia Vânătorii, a mănăstirii Bisericani, şi să întocmească o socoteală aproximativă („tahmin”) cu tot venitul ei. Aceste documente trebuiau transmise („să pridstavlisească”) apoi „Departamentului cât mai neîntârziet”. Din cuprinsul acestei scrisori, mai aflăm că, în vremea când i s-a transmis porunca de mai sus, revizorul Departamentul Averilor Bisericeşti inventaria „starea moşiilor dinpregiurul Mănăstirilor Bogdana, Pângarații şi Coşula”.

Totuşi, pe scrisoarea şefului Departamentului Averilor Bisericeşti, din 6 iulie 1844, se găseşte rezoluția unuia dintre subordonații săi, P(anait ?) Balş, şeful Secției I din Departamentul amintit, care arăta că de vreme ce „moşia Vânătorii s-au dat în posesie prin mezat”, pentru a se respecta prevederile *Aşezământului*, „s-au lăsat egumenului moşie Braniştea”, motiv pentru care, mai apoi, ar urma să se scrie revizorului şi Isprăvniciei de Neamț să catagrafisească şi să evalueze venitul moşiei Braniştea.

Cererea egumenului, de a i se dea în posesie propria moşie, şi conținutul rezoluției lui P(anait ?) Balş, de pe documentul din 6 iulie 1844, arată că în această vreme moşiile clerului nu mai erau stăpânite *de facto* de mănăstirile pământeşti, ci erau administrate de stat, prin intermediul Departamentului amintit, al Averilor Bisericeşti.

https://biblioteca-digitala.ro

Tot la 6 iulie 1844, acelaşi Departament îl informa şi pe Mihai Sturza că „arhimandritul Nicon, egumenul Mănăstirii Bisericani, prin jalobă cătră preasfințitul mitropolit, să tânguieşte că din toate mănăstirile pământeşti supuse la organizația *Aşăzemântului*, acea mănăstire este cea mai împovărată", căci soborul ei de călugări trece îndoit peste numărul care, prin *Aşăzemânt*, era reglementat a se ține. Apoi, aceasta era „zidită la cel mai tare loc, pe un munte, împrejurul căreia n-ar avea decât o poiană cu câteva fălci fânaț, numită Braniştea". Aşadar, fiind cea mai nedreptățită („strâmbătățită") mănăstire din țară, egumenul ei, bazându-se pe prevederile *Aşăzemântului*, cerea ca din moşiile mănăstirii sale să i se lase Vânătorii, „cu un preț potrivit, care să se scadă din soma încuviințate pentru ținerea acelei mănăstiri". Prin urmare, mitropolitul, socotind această cerere drept rezonabilă şi potrivită *Aşăzemântului*", a rugat Departamentul „a o îndestula". Ca atare, încredințându-se „că mănăstirea arătată este acea mai cu numeros sobor şi fără nici o moşie prin pregiur, de la care să se poată îndemâna întru ținerea ei în bună orânduială, fiind toate moşiile acestei mănăstiri împosesuite, precum contractele de față dovedesc", Departamentul cerea domnului să încuviințeze lăsarea moşiei Vânătorii pe seama numitului egumen „într-un preț potrivit cu glăsuirea articolului al 4-lea din *Aşăzemântul pământeştilor mănăstiri*". În consecință, la 8 iulie 1844, prin rezoluție, domnul a încuviințat „a să face potrivită lucrare cu *Pravila pentru mănăstirile pământeşti*, făcându-să mănăstirii legiuita înlesnire".

Totuşi, la 10 iulie 1844, aga Dimitrie Catargi, ispravnicul ținutului Neamț, raporta Departamentului Averilor Bisăriceşti că n-a putut întocmi o evaluare („tahmin") a venitului moşii Vânătorii, proprietatea Mănăstirii Bisericanii, din pricină că revizorul Grigorie Dabija paharnic „nu să află la ținutul acesta".

Ulterior, cândva cu puțin mai înainte de 25 iulie 1844, Departamentul Averilor Bisericeşti scria isprăvnicului de Neamț, (care fusese rânduit mai înainte „să catagrafisească starea moşiilor dinpregiurul Mănăstirilor Pângarații şi Bisericanii") şi revizorului Grigorie Dabija paharnic, care trebuia să „catagrafisească starea moşiilor din pregiurul Mănăstirilor Bogdana, Pângarații şi Coşula", că nu mai trebuie să facă socoteala aproximativă a averii moşiei Vânătorii, deoarece aceasta era dată în posesie, prin mezat. Ca atare, egumenului de la Bisericani i s-a lăsat moşia Braniştea, aşa încât cei doi slujbaşi ai statului trebuiau să catagrafisască, pe lângă moşiile din jurul Mănăstirilor Pângarații, Bisericanii, Bogdana şi Coşula, şi moşia Braniştea, „mai sus pomenită, din ținutul Neamțului, a Mănăstirii Bisericani" şi să „facă cu multă scumpătate un tahmin din tot venitul ei", pe care să-l trimită („pristavlisească") „Departamentului cât mai neîntârziet".

La 25 iulie 1844, Alecu Balş, şeful Departamentul Averilor Bisăriceşti, îl informa pe domn că arhimandritul Nicon, egumenul Mănăstirii Bisericani, prin intermediul mitropolitului, a cerut de a i se da în arendă, „cu un preț cuviincios", moşia Vânătorii, „pentru înlesnirea țânerii soborului de părinți pitrecători în aciastă mănăstire", cerere

https://biblioteca-digitala.ro

pe care însuşi Înălţimea Sa a încuviinţat-o. Ca atare, se mai raporta domnului că, „spre întocmai urmare, trebuinţa au cerut a să lămuri mai întâiu venitul zisii moşii, ca, după aceea, să să chibzuiască şi câtimea cu care să să lasă pe socoteala egumenului". Însă „mai înainte de săvârşirea zisăi lămuriri, începându-să mezatul în Mitropolie pentru înposesuirea moşiilor clirosului, muşterii, adunaţi la strigarea celoralalte moşii a Mănăstirii Bisericani, s-au arătat cu stăruinţă de a înposesue şi moşiea Vânătorii, propuind a da un preţ folositori când s-ar striga". Prin urmare, Alecu Balş arăta că „întru dorinţă de a să spori venitul acestor casă", mitropolitul şi chiar egumenul mănăstirii Bisăricanii au primit ca moşia Vânătorii să se dea în arendă („înposesuirea") prin mezat. Astfel, prin adjudecarea făcută în urma unei licitaţii organizate în numai 24 de ore („peritoşcei de 24 ciasuri"), această moşie s-a dat în arenda „logofătului Lupu Balş, cu preţ de 2.100 galbeni pe an şi cu îndatorire ca posesorul să dei pe tot anul de pe aciastă moşie o câtime de producturi pentru trebuinţa mănăstirii". În acelaşi timp, se mai arăta că cu darea în arendă („înposesuirea") a moşiei Vânătorii, mitropolitul şi funcţionarii („mădulările") Comitetului Central al Departamentul Averilor Bisăriceşti prezenţi („de faţă") la licitaţie au fost de acord („s-au chibzuit, cu unire") ca în locul acestei moşii să se lase în seama („pe socoteala") Mănăstirii Bisăricani moşia din jurul ei, numită Braniştea şi Vadurile, care moşie are pe dânsa numai ceva loc de fânaţ, fiind acoperită cu păduri şi cu puţini lăcuitori. În încheiere, Alecu Balş îl ruga pe Mihail Sturza voievod să dea „dizlegare dacă încuviinţaţi această măsură", aşa încât aprobarea domnului a fost făcută prin rezoluţia pusă pe acest document, la 26 iulie 1844.

Totodată, din anaforaua lui Alecu Balş către domn mai aflăm că licitaţiile organizate pentru a se da în arendă moşiile mănăstirilor pământene se ţineau chiar în palatul Mitropoliei, unde se adunau toţi muşterii care voiau să le ia în posesie. De asemenea, cu acest prilej, şeful Departamentului Averilor Bisericeşti recunoştea că egumenii aveau dreptul de a primi în arendă câte o moşie dintre cele pe care le stăpâneau mănăstirile lor „pentru înlesnirea mănăstirii, spre întâmpinarea musafirilor şi a altor neapărate trebuinţi" ale soborului. Or, aceşti musafiri de care vorbea Alecu Balş nu sunt altceva decât boierii care mergeau pe la mănăstiri, timp de câteva zile, doar ca să se relaxeze. Această elită socială şi politică trebuia adăpostită şi omenită în mod corespunzător statutului lor din puţinele resurse pe care egumenii le aveau la îndemână pentru a întreţine lăcaşele şi soboarele monahale după ce li se luaseră moşiile în administrarea statului.

Mai mult, din rezoluţia lui P(anait ?) Balş de pe documentul din 6 iulie 1844 şi din anaforaua lui Alecu Balş din 25 iulie 1844 se observă că cele mai bune moşii ale bisericii erau date în arendă rudelor şi clientelei politice a vremii, în ciuda faptului că egumenul ceruse să i se dea în arendă propria moşie a mănăstirii şi, măcar din acest motiv, ar fi trebuit să aibă întâietate. Chiar şi mitropolitul a căzut la învoială cu reprezentanţii statului ca moşia pe care o dorea să o ia în posesie egumenul Mănăstirii Bisericani să nu mai fie dată în arendă acestuia, ci marelui logofăt Lupu Balş (vărul

https://biblioteca-digitala.ro

şefului Departamentului Averilor Bisericeşti, care organizase licitațiile de arendă). În fața relațiilor familiale şi personale ale cinovnicilor statului şi ale intereselor marii boierimi, nu a mai contat faptul că moşia Vânătorii era a Mănăstirii Bisericani, care avea mare nevoie de ea, măcar şi pentru că întreținea un sobor mai numeros decât prevedea *Aşezământul*. În acelaşi timp, din documente se observă că statul lăsa în posesia fiecărei mănăstirii în special moşiile cele mai puțin productive, precum este şi cazul moşiei Braniştea. Acestea erau lăsate în administrarea egumenului doar pentru că nu se prea găseau muşterii care să le arendeze şi numai după ce revizorul Departamentului Averilor Bisericeşti şi ispravnicul ținutului făceau o inventariere amănunțită a tuturor bunurilor de pe acea moşie, care urmau să fie lăsate în seama starețului.

În urma acestor înțelegeri, la 26 noiembrie 1844, vornicii, pasnicii şi sătenii de pe moşiile Braniştea, Vădurelele şi Pângărăcior, împreună cu grămăticul Gheorghe sin Diman (?), au întocmit o *Vidomostie analoghisirii pădurii aflătoare pe moşia Braniştea şi Vădurelele,* proprietatea Mănăstirii Bisericanilor, ce a fost întărită, mai apoi, de Iordachi Şoimariu, privighetorul ocolului Muntelui, din ținutul Neamț şi de preotul Theodor, „privilighetul rânduit". Prin această vidomostie s-a constatat că pe această moşie erau „trei sute doâzăci fălci şi patruzăci şi cinci prăjâni pădure mare şi patru sute doâsprezăci fălci şi patruzăci prăjâni tufari şi loc netrebnic, care, neputându-să măsura cu prăjina, s-au făcut această analoghie [...], care sume de fălci cuprind, piste tot, şapte sute treisprezăci fălci şi cinci prăjâni" de păduri. Se observă că aceste terenuri împădurite au fost împărțite de autorii vidomostiei, în funcție de esențele de lemn pe care le conțineau, în: păduri de stejar brad fag mesteacăn, plop, carpen şi ariniş; pădure de brad, în care au umblat toporul; huciagu şi tufari de mesteacăn, în care loc este şi imașul satului, să găseşti, alocuri, câte un stejar şi câte un fagu; loc netrebnic, prundiş, râpi, hârtoape, găsindu-se tufari de mesteacăn, fag şi spiniş, precum şi în „gârneță de stejar, ce au fost apărătură, iar acum este tăiată de către posesor". Descrierea amănunțită a acestor păduri arată grija deosebită a arendaşilor față de esențele de lemn de pe moşiile pe care le luau în posesie, căci valoarea lemnului era diferită de la o esență la alta. Acest lucru indică faptul că veniturile cele mai mari de pe aceste moşii rezultau din exploatarea lemnului, îndeosebi în zonele de munte, unde nu exista loc de câmp pe care să se poată face pâine în vederea vânzării ei. Apoi, tocmai din pricina importanței exploatării lemnului, în vidomostie se arată că în cele 50 de fălci de pădure de brad de pe coasta Varniții, „din Gura Plotunului i părăul Bejănia" se arată că „au umblat toporul". Din acelaşi motiv, se menționează că cele 250 fălci „din părăul Pângărăcioru în sus, pe supt Plotun, la gura părăului; şi di acolo, părâul înapoi, până în apa Bistriții; şi în gios, Pietricica, fața Scăricelii şi până la Viişoară, fața dinspre apa Bistriții", unde se găsesc doar „tufari de mesteacăn, fagu şi spiniş" este socotit drept *„loc netrebnic, prundiş, râpi, hârtoape"* (s.n.). De asemenea, tot pentru a se arăta valoarea moşiei, în catagrafia amintită se consemnează că în Poiana Vădurelele din satul Vădurelele, peste apa Bistriței sunt 12

https://biblioteca-digitala.ro

fălci şi 40 prăjini de pădure de „gârneţă de stejar, ce au fost apărătură, iar acum <este> tă(i)etă de cătră posesor”.

La 18 decembrie 1844, Costantin Mardare, şeful Secţiei I a Departamentul Averilor Bisericeşti, scria arhimandritului Nicon că „ispravnicul ţinutului Neamţ şi amploaiatul acestui Departament, dumnealui sardarul Iancu Pavlov” i-au trimis „preţeluirea veniturilor moşiei Braniştea şi Vădurelele”. În consecinţă, cum această moşie urma a se lăsa pe socoteala egumenului, i se trimitea şi o copie după documentul de evaluare („preţeluire”), spre informare („pliroforie”), şi i se cerea să comunice cu Departamentului dacă este de acord („nu ai vreo întâmpinare binecuvântată”) cu preţăluirea făcută. Deşi documentul întocmit de ispravnic şi revizor nu s-a păstrat, suma evaluării moşiei Braniştea şi Vădurelele a rămas consemnată pe ultimul rând al conceptului scrisorii din 18 decembrie 1844, care, deşi a fost tăiat, este încă lizibil: «7.982 lei, 10 parale».

Între timp, a intervenit moartea arendaşului moşiei Vânători, aşa încât arhimandritul Nicon a căutat iarăşi să obţină posesia ei, scriind, la 16 februarie 1845, din nou mitropolitului ca să mijlocească acest demers: „acum, când logofătul Lupu Balş trecând din viaţă, chizăşul au cerut a i să întoarci chizăşie şi Epitropie n-au vroit a lua asupră-şi urmarea condiţiilor contractului, pentru că însuşi acela cătră cari o trecusă răposatul s-au lepădat, din pricină că esti scumpă şi din pricină că logofătul Balş nu au apucat a-i regularisi scăderili ci-i făgădu-i-să, şi de a nu i să cere producturili contractălueti şi a ave slobodă voi la pădure”. Prin urmare, „ca să arătaţi aceeaşi bunăvoinţă asupra acestui sobor [...], să vă milostiviţi a mijloci şi a stărui ca să nu să vândă şi a doua oară, ce să să lase în gospodăreasca mea căutare, cu un preţu potrivit”. Doar astfel, după *Aşăzământ*, aş „putea şi eu, cu mai multă înlesniri, îndestula trebuinţili mănăstirii şi a mă bucura împreună cu tot soborul de bunavoinţa şi ocrotirea Înaltpreasfinţiilor Voastri”.

Ca atare, la 18 februarie 1845, mitropolitul Meletie scria iarăşi Departamentului Averilor Eparhiilor şi al Averilor Pământeştilor Mănăstiri că a primit o nouă jalbă de la arhimandritul Nicon, egumenul Mănăstirii Besericanii, „pentru a i să lăsa în gospodărească căutare moşiia Vânătorii cu un preţ cuviincios, după legiuirea *Aşăzământului*”, căci „zisa moşie este slobodă de împosesuire”. Ca atare, arhiereul ruga zisul Departament „să binevoiască a face cuviincioasa lucrare, pentru înlesnirea nevoilor mănăstirii, fiindcă acea pe care să află mănăstirea, numită Braniştea cu Vadurile, este neîndemânatică din pricină că nu se pot face productele trebuitoare. Ca atare, în locul moşiei Vânători care s-ar fi dat mănăstirii, pentru ca pe seama egumenului să nu fie mai mult de o moşie, mitropolitul arăta că se vor arenda („vinde”) Braniştea cu Vadurile (moşiile „acestea, ce se opriseră pentru mănăstire”).

Din motive necunoscute, acest demers a rămas fără niciun rezultat, motiv pentru care, la 27 martie 1845, şeful Secţiei I a Departamentului Bisericesc arăta că, potrivit cu articolului al 4-lea al *Pravilei din 1835 pentru organizaţia cârmuirii averilor pământeştilor*

https://biblioteca-digitala.ro

mănăstiri, egumenul Mănăstirii Bisericani urma să primească în posesie „moşia pe care este zidită mănăstirea, numită Braniştea şi Vădurelele". Ca atare, se informa Sfatul Cârmuitor că revizorul Departamentului şi ispravnicul ţinutului Neamţ, cercetând cu amăruntul această moşie, au socotit că „veniturile zisei mănăstri [...] s-ar urca la 7.982 lei 10 parale". Cu toate acestea, arhimandritul Nicon, egumenul mănăstirii, în răspunsul pe care l-au dat Departamentului, socotea că veniturile ce s-ar putea aduna ar fi fost de numai cel mult 3.980 lei şi această sumă ar fi rezonabilă pentru arendă numai „dacă s-ar în posesui unui spiculant ce n-ar avea în sarcina sa nici una din casnicile trebuinţă cărora egumenul esti supus". În consecinţă, Dipartamentul trimitea Sfatului, în original, atât evaluarea revizorului, cât şi întâmpinarea arhimandritului, pentru a hotărî cele ce ar fi socotit de cuviinţă. Totodată la finalul acestui doclad, şeful Secţiei I îşi exprima opinia că, avându-se în vedere „încungiurările şi trebuinţele mănăstirii, ca să se poată ţine în starea cuviincioasă cu părinţii petrecători acolo, ce sânt cu 40 mai multi piste cei regularisiţi prin *Aşăzământ*, şi pe temeiul că şi *Aşăzământul* din 1835 rosteşte a se protimisi pe egumeni", „preţul cuviincios ar fi să se lase pe socoteala egumenului cu 2.500 lei pe an". De remarcat este faptul că suma «2.500» lei pe an a fost corectată de mâna care a scris textul, cu aceeaşi cerneală, din «2.000», semn că funcţionarul Departamentului Bisericesc a căutat să obţină un preţ modic pentru arenda moşiei de către mănăstire, dar cum suma de «2.000» era chiar derizorie, a mai mărit-o puţin, sperând, astfel, ca propunerea sa să nu fie respinsă de Departament.

În ciuda acestei speranţe, la 5 mai 1845, Nicolae Mavrocordat, ministrul Secretariatului de Stat al Principatului Moldovei, comunica Departamentului Averilor Besericeşti că Sfatul Cârmuitor a luat aminte „asupra izvoadelor înfăţoşate pe lângă docladul acelui Departament [...] pentru suma la cât s-ar sui venitul pe an a moşiei Braniştea şi Vădurelele, ce urmează a să lăsa pe socotiala egumenului Mănăstirii Bisericani, arhimandritul Nicon". Prin urmare, Sfatul a găsit mai potrivită cu starea moşiei evaluarea făcută „de revizorul rânduit înpreună cu dumnealui ispravnicul ţinutului, pe suma de 7.982 lei, 10 parale". Ca atare, „au dat dezlegare că <numai> cu această sumă s-ar cuveni a se protimisi pe egumenul". Totuşi, fiindcă la acea Mănăstire se găsesc „precum să însemnează în doclad, părinţi mai mulţi decât este hotărât", Sfatul Cârmuitor a fost de acord să dea moşia amintită „asupra egumenului cu preţul de numai de şapte mii lei pe an, fiindcă şi *Pravila* hotărăşte numai a se protimisi pe egumeni, iar nu a li se lăsa moşia mai cu îngiosite preţuri decât acelea ce ar da alţi muşterei".

Ca atare, la 14 mai 1845, Secţiia I a Departamentului Averilor Besericeşti transmitea arhimandritului Nicon, că prin adresa Secretariatului de Stat, „cuprinzătoare de încheierea Sfatului Cârmuitor asupra preţăluirii venitului moşiei Braniştea şi Vădurelele", s-a hotărât ca preţul arendei să fie de 7.000 lei pe an, aşa încât îl ruga să răspundă dacă primeşte a lua în posesie respectiva moşie, pentru ca, în caz de răspuns afirmativ, să se „regularisească <această arendă> asupra preacuvioşii tale".

https://biblioteca-digitala.ro

Ca atare, la 19 mai 1845, arhimandritul Nicon scria Departamentului Averilor Bisăriceşti că primeşte arenda moşiei Braniştea şi Vădurelele doar pentru anul următor, <23 aprilie 1845-22 aprilie 1846>, deoarece preţul de şapte mii lei pe an „esti foarte scump". De aceea, el mai cerea ca, pentru anii viitori, Departamentul să se îngrijească a o da în posesie altora, prin mezat. Prin urmare, rezoluția lui Ioan Sturza logofăt, şeful Secția II a Departamentului, indica publicarea, prin Foile Oficiale, a unor anunțuri publicitare de arendă pentru anii viitori, „spre ştiința muşteriilor, ca să se dea în posesie prin mezat, cu aceleaşi condiţii ce s-au publicat pentru moşiile înposesieti la mezatul din luna trecută, aprilie". Or, aceste documente arată că deşi demersurile pentru această împosesuire au început la 6 iunie 1844, aşa încât contractul de arendă să înceapă la 23 aprilie 1845, acesta încă nu fusese semnat de cele două părți contractante la sfârşitul lunii mai 1845.

Abia, la 30 mai 1845, Departamentul Averilor Besericeşti a transmis egumenului Mănăstirii Bisericani că, de vreme ce a primit condițiile de arendare, i se încredințează în posesie moşia Braniştea şi Vădurelele până la 23 aprilie 1846, cu preţul de şapte mii lei pe an, preţ care a fost hotărât de Sfatul Ocârmuitor, iar de la acea dată moşia amintită „să va da posesorului care va lua-o de la mezatul ce urmează a se face". Totodată, i se mai comunica şi faptul că revizorul Săndulachi Dădescu caminar îi va preda moşia şi a acareturile de pe dânsa, prilej cu care va trebui să iscălească şi catagrafiia privitoare la starea în care sunt acareturile pe care urma a le primi și pe care trebuia să le dea în aceeaşi stare la încheierea arendei.

Tot la 30 mai 1845, acelaşi Departament a poruncit revizorul Săndulachi Dădescu să meargă la moşia Braniştea şi Vădurelele din ținutul Neamț, proprietatea Mănăstirii Bisericani, ca să inventarieze acareturile de pe dânsa şi să le predea arhimandritul Nicon, egumenul acelei mănăstiri, care s-a luat în arendă pentru anul următor, până la 23 aprilie 1846, trimițând („pridstavlisând") Departamentului catagrafia acareturilor iscălită de precuvioşia sa.

Printr-o altă scrisoare din 30 mai 1845, Departamentul Averilor Besericeşti raporta Sfatului Cârmuitor că, la 17 mai 1845, arhimandritul Nicon i-a răspuns că preţul de 7.000 lei pe an, pe care acesta l-a stabilit pentru arenda moşiei Braniştea şi Vădurelele, a Mănăstirii Bisericani, ar fi prea scump, aşa că n-ar fi vrut să primească acest contract de arendă. Totuşi, „după stăruința Departamentului, în privire că acum era trecută vremea de a să împosesie altora", egumenul a acceptat a o lua în arendă „pe sângur anul acesta cu preţul arătat de 7.000 lei". Ca atare, „pentru viitorii ani, de vreme că egumenul nu o primeşti pe scoteala sa cu această sumă ci este încuviințată de Sfat", Departamentul cerea („docladarisăşte") Sfatului să încuviințeze „a pune în lucrare din vreme publicarea ei pentru a să înposesie prin mezat [...], cu adăogire că condițiile înposesierii" vor fi „tot acelea ce s-au încuviințat de Sfat şi s-au publicat prin Foile Ofițiale, pentru moşiile care s-au dat în posesie la mezatul din luna următoare". Ca atare, anunțul de dare în arendă pentru anul 1846 urma a fi publicat în „Foaia Buletinului Oficial" şi în „Foaia Sătească".

https://biblioteca-digitala.ro

Peste aproape o lună, la 23 iunie 1845, Nicolae Mavrocordat transmitea Departamentului Averilor Bisericeşti că Sfatul Cârmuitor i-a încuviinţat docladul de „a se scoate în mezat" arenda moşiilor Braniştea şi Vadurile, pe care egumenul Mănăstirii Bisericani nu le-a primit „asupră-i cu preţul de şapte mii lei decât pe anul acesta", aşa încât şeful Departamentului punea rezoluţia „Se vor face publicaţiile cuvenite!".

Abia la 17 iulie 1845, Săndulachi Dudescu caminar a îndeplinit sarcina care i-a fost trasată de Departamentul Averilor Bisericeşti la 30 mai 1845. Astfel, revizorul Departamentului raporta că „mergând la moşiia Braniştea şi Vădurelele, din ţinutul Neamţului, pe care să află Mănăstirea Bisericanii, şi catagrafisând toate acareturili de pe acele moşii, cu supunere o predstavlisăşte, adeverită de cuvioşiia sa arhimandritul Theodosie, împlininitoriul îndatoririlor în lipsa preacuvioşii sali arhimandritului Nicon, egumenul acelei mănăstiri, supuind, totodată, cunoştinţei Cinstitului Departament că adăogiri de fostul posesor nu sânt, precum nici lipsuri osăbite, decât numai slăbiciunea lămurită prin catagrafie".

Semnificativ este faptul că pe *recto* şi *verso*-ul acestui document, Alecu Vuluţă, locţiitorul şefului Secţiei a II-a a Departamentului Averilor Bisăriceşti, consemna că moşia Braniştea şi Vădurelele s-a ţinut în posesie de către banul Dimitrie Stan şi căminarul Vasile Ioan până la 23 aprilie acest an, potrivit contractului din 1841 noiemvrie 26, cu care aceştia au luat în posesie toate moşiile Mănăstirii Bisericani. Or, „prin pontul al 9-lea din acest contract, <aceşti posesori> sânt îndatoriţi ca acareturile şi altele, pentru care s-ar fi făcut osebit izvod, să le dea la împlinirea anilor întocmai, precum le-au primit din catagrafie. Însă primită pe lângă acest raport, care catagrafie s-au făcut fără a fi în vedere un asemine izvod, fiindcă lipseşte, să ia lămurire că dumnealor posesorii nu au făcut vreo adăogire şi nici lipsuri ar fi decât acareturile sânt slabe", precum: acoperământul de la cârciumă este spart pe multe locuri; la grajd şi şură sunt stricaţi unii dintre dulapii din cari erau făcuţi pereţii; acoperământul la o pivniţă mică era stricat de tot; crâşma de la Vădurelele, slabă; cuptorul din lăuntrul, stricat cu hornul lui, de lemn; trei fereşti, sparte de tot; două uşi, stricate; acoperământul crâşmii de la Vaduri, stricat tare; acoperământul de la moara de pe Branişte, stricat.

De asemenea, se mai arăta că pe numita moşie a fost rânduit pădurar un anume Vasâle Cruşitul, care trebuia să oprească furtul de lemn din pădurile moşiei pe întreaga perioadă a derulării contractului de posesie.

Ulterior, pe acelaşi raport, P(anait ?) Balş, a pus rezoluţia ca „pentru acareturi să se scrie Isprăvniciei ca să îndatorească pe foştii posesori a le întocmi, iar pentru iscălirea catagrafiei, să se facă întrebare arhimandritului Nicon".

Demne de remarcat sunt informaţiile cuprinse în *Catagrafia acareturilor de pe moşia Braniştea şi Vădurelele, pe care să află Mănăstirea Bisăricani,* întocmită la 17 iulie 1845. Acest document oferă un adevărat tablou descriptiv al moşiei respective, arătând că acolo erau puţine construcţii care puteau fi folosite arendaşi, respectiv doar trei cârciumi şi o moară, toate cu anexele lor.

https://biblioteca-digitala.ro

Aşadar, crâşma mănăstirii din satul Braniştea era de bârne, acoperită cu draniță, veche, mare, cu acoperământul spart pe multe locuri. Ea avea trei fereşti cu cruci de lemn şi cu hârtii la ele. În această crâşmă era un cuptor cu hornul său; o uşă de dulapi, cu balamale şi clampă de fier; două lavițe de dulapi de brad; o masă mică, tot de dulapi; un scaun lung, cu picioare, de un dulap şi un pat de lătunoi cioplite. De această crâşmă a mănăstirii era lipit un şopru, parte de bârne și parte de lătunoi, ce avea o uşă de scânduri, cu țâțâni şi încuietori de lemn. Acest şopron era construit în amnare, acoperit cu scânduri şi podit, doar pe jumătate, cu lătunoi. Alături mai era un grajd şi o şură, amândouă sub acelaşi acoperiş, fiind acoperită cu lătunoi şi având uşa la grajd cu țâțâni şi încuietoare de lemn. Această construcție era făcută în amnare îngropate, cu pereții de dulapi, din care unii dulapi erau stricați. Crâşma mai avea şi o pivniță mică, cu pereții ei şi ai gârliciului de piatră, iar bolta de lemn, cu acoperământ. Deasupra acestei pivnițe era un şopru de scânduri, care era stricat de tot.

În satul Braniştea mai era încă o crâşmă, amenajată într-o casă de bârne, cu tindă, ce era acoperită cu lătunoi şi avea trei ferestre deschise cu totul şi două uşi de scânduri, una la tindă şi alta la casă, cu țâțâni şi încuietori de lemn. Catagrafia nu consemnează că această cârciumă ar fi avut şi alte bunuri, semn că foştii arendaşi o goliseră de toate piese de mobilier pe care le avusese. Alături de această crâşma era şi o mică pivniță, cu pereții de piatră şi cu bolta de lemn şi pământ, iar deasupra ei era un şopru de lătunoi, totul nou.

Tot pe moşia Braniştea se găsea şi o moară, pe apa Bistriței, care avea lipită de ea şi o casă pentru a şedea morarul, amândouă de bârne, construite în amnare şi acoperite cu scânduri, însă acoperământul era „vechiu tare şi putred". În schimb, podul morii era bun. Construcția mai avea şi două uşi de scânduri, una la casa morarului şi alta la moară, cu țâțâni şi încuietori de lemn. În moară se găseau: o pereche de pietre bune; un crânciu, cu două cercuri şi fus de fier; un grindei bun, cu două cercuri şi două cepuri; două roți, una de apă şi una de măsele, bune; un coş de turnat boabele ce urmau a fi măcinate, bun, cu toate ale lui, precum şi o ladă bună, pentru curs făina.

Şi în satul Vădurelele se găsea o crâşmă de bârne, ce fusese făcută într-o casă cu tindă, veche tare, cu trei fereşti, sparte de tot, şi cu două uşi, cu țâțâni şi încuietori de lemn, de scânduri, dar stricate. Acoperământul acesteia era de scânduri, dar stricat tare. În această crâşmă se găseau: un cuptor stricat, cu hornul lui de lemn; două lavițe de dulapi şi o masă mică de două scânduri. Tot la crâşma din Vădurelele era şi o pivniță mică, căptuşită cu lătunoi, cu uşa ei din două bucăți; şi la uşă, deoparte sânt bălămale de fier, iar de cealaltă parte, țâțâni de lemn şi încuietoarea de fier.

Din faptul că în toate crâşmele de pe această moşie erau puține piese de mobilier, respectiv câte o masă mică şi două lavițe (la care se mai adaugă, doar în crâşma mănăstirii din satul Braniştea, un scaun lung şi un pat de lătunoi cioplite pentru cei care se îmbătau şi adormeau acolo) şi că aveau alături de ele doar nişte pivnițe mici reiese că acestea aveau puțini muşterii, care, foarte probabil, erau cam aceiaşi consumatori

https://biblioteca-digitala.ro

obişnuiţi. De altfel, în anaforaua lui Alecu Balş către domn, din 25 iulie 1844, se arată că moşia Braniştea şi Vadurile din jurul Mănăstirii Bisăricani, avea „puţini lăcuitori”, ceea ce explică numărul redus de muşterii. Ca atare, pentru a-şi ţine băutura, cârciumarilor le erau de ajuns astfel de pivniţe mici. Dată fiind această situaţie, este evident că arendaşul nu avea un câştig prea mare, mai ales că aceste crâşme nu se aflau la vaduri comerciale, unde era tranzit de călători şi, în consecinţă, mulţime de muşterii.

De asemenea, sărăcia lucie din aceste crâşme este arătată de faptul că nici cea mai importantă dintre ele nu avea sticle la fereşti, ci hârtie, în vreme ce cealaltă crâşmă din satul Braniştea nu mai avea nici măcar această hârtie la ferestre. În schimb, în satul Vadurile, probabil, beţivii spărseseră toate fereştrele crâşmei respective.

De asemenea, cuptoarele cu hornuri de lemn arată că în aceste crâşme se găteau şi bucate, probabil, îndeosebi pentru familia crâşmarului.

Totodată, din această catagrafie mai constatăm şi că posesorii nu întreţineau bunurile de pe moşiile luate în arendă, chiar dacă acestea puteau fi minimale dacă îi puneau ţăranii să le repare, căci aceşti arendaşi urmăreau să obţină profit maxim, aşa încât eliminau orice fel de cheltuială, oricât de mică ar fi fost, pentru întreţinerea imobilelor respective

Ca atare, în ciuda obligaţiei trasate foştilor arendaşi, la mijlocul lunii iulie 1845 de către P(anait ?) Balş, şeful Secţiei a II-a a Departamentului Averilor Bisăriceşti, de a repara acareturile deteriorate, aceştia nu s-au conformat în luna care a urmat. Astfel, cu câteva zile mai înainte de 9 august 1845, Departamentului scria isprăvnicului ţinutului Neamţ, că din catagrafiea acareturilor de pe moşia Braniştea și Vădurelele, proprietatea Mănăstirii Bisericani, pe care moşie au ţinut-o în posesie banul Dimitrie Stan şi caminarul Vasili Ioan, care au lăsat acareturile în rea stare, și anume: acoperământul la crâşmă spart prin multe locuri; unii dintre dulapii de la pereţii grajdului şi ai morii erau stricaţi; acoperământul de la o pivniţă mică, stricat de tot; crâşma de la Vădurelele în rea stare, cu hornu din lăuntru stricat şi fereştile sparte; asămenea, acoperământul şi uşile stricate; de asemenea, şi acoperământul de la moara de pe Branişte era în rea stare. Ca atare, îi cerea „să îndatorească” pe aceşti foşti posesori „a aduci în stare bună acareturile arătati, după cari Isprăvnicia, aşa bine întocmite, să le dea pe sama precuvioşiei sale, arhimandritului Nicon”.

În acelaşi timp, documentele din grupajul de mai jos cuprinde mai multe arhaisme, dintre care unele nu se găsesc în dicţionare sau al căror sensuri din documente sunt diferite de cele propuse de autorii acestor dicţionare.

https://biblioteca-digitala.ro

DOCUMENTS REGARDING THE LEASE OF THE ESTATE AROUND BISERICANI MONASTERY BY ARCHIMANDRITE NICON (1844-1845)

(Abstract)

Despite its enormous importance, the question of the administration of the monastery estates between 1832-1859 is a subject that has remained unaddressed in Romanian historiography, mainly because of the difficulties posed by the transitional Cyrillic palaeography in which these documents are written.

Through the 1835 Act for the Organisation of the Monasteries' Estates, Prince Mihail Sturza set up the Department of Monasteries' Estates, which took over the administration of almost all monasteries' estates. Thus, although formally the monasteries and archpriestly sees retained their property rights over their old estates, these were leased, by public auction, to laymen, and the proceeds went into the state budget. In return for this income, each monastery received a fixed amount from the village budget for the maintenance of the monastery.

According to the same settlement, the Moldavian Government left in the administration of each abbot only one of the estates that their monastery had owned until then, so that they could more easily provide the necessary food for the monks, guests and pilgrims. However, in return for this right to administer the estate, the abbots also had to pay rent to the Church Department.

In this context, we bring to the attention of researchers the correspondence of Archimandrite Nicon, the abbot of Bisericani Monastery, between 1844 and 1845, in order to receive the use of the land to which this monastery was entitled according to the above-mentioned Royal Decree.

From these documents it can be seen that although initially the abbot Nicon of the Bisericani Monastery wanted to receive the lease of the Vânătorii estate, where cereals and legumes could be cultivated, it was leased to the minister Lupu Balș (the cousin of the head of the Department of Church Assets, who had organised the auctions for the lease of monastery estates). As such, Bisericani Monastery received another estate, called Braniștea and Vădurelele, which was only forests, without agricultural land, which nobody wanted to lease.

ANEXE

1. **6 iunie 1844**

Cinstitului Dipartament a<l>[1] Averilor Besericești,

Spre mai bună pliroforie Cinstitului Dipartament de nevoile ce întimp<ină>[2] soborul Monastirei Besericani pentru producturile trebuitoare și spre încredința<re>[2] că cerire(a) a să lăsa pe socoteala monastirei, într-on[3] preț cuviincios, moșii<a Vână>[2]torii este rezonală[4] și potrivită Așăzământului statornicit, să alăturea<ză>[2] întocmai copie de

https://biblioteca-digitala.ro

pe raportul preacuviosului arhimandrit Nicon, egumenul mona<stirii>[2], pentru cari poftim pe Cinstitul Dipartament să binevoiască a re<gu>[2]larisi cele de cuviință, spre îndestulare(a) aceştii, potrivitî cu Aşăzământul.

<de a doua mână, cu aceeaşi cerneală neagră, semnătura:>

M(elet)i mitropolit Moldaviei <m.p.>.

<iar de mâna care a scris textul:>

Director Mitrop(oliei), I. Vasiliu <m.p.>

No. 450.
1844 iuni(e) 6.

<pe *verso*-ul celei de-a doua file a scrisorii (f. 22v), de mâna care a scris textul, adresa:>

Cinstitului Dipartament a<l>[1] Averil(o)r Besericeşti.
No. 450.

<pe *recto*-ul primei file a scrisorii, de a treia mână, cu al doilea tip de cerneală neagră, nr. de înregistrare:>

No. 378, trec(u)t.
Primit 30 iuni(e) <1>[1]844.

<tot pe *recto*-ul primei file a scrisorii, de a patra mână, cu al treilea tip de cerneală neagră, rezoluția:>

În privirea mijlocirii p(ărintelui) mitropolit şi pe temeiul Pra<vilei>[2], să se docladirisască Sfatul(u)i. Iar pe de altă parte, s<ă să>[2] scrie revizorul(u)i, ca s-o tahminese cu multă scumpeta<te>[2].

L(upu) Pe(nu ?)[5] <m.p.>

<iar pe *verso*-ul celei de-a doua file a scrisorii (f. 22v), de a cincea mână, cu al patrulea tip de cerneală neagră, notița arhivistică:>

1844.
Osăbi, dellă pentru moşiile hărăzite eparhiilo<r>[1] şi monastirilor pentru casnicile trebuințe.

1b. **<ante 6 iunie 1844>**

Copie de pe jalba arhimandritului Nicon, egumen(ul) M(o)n(a)s(ti)rei Bisericani

Din toate monastirile pământeşti, acele(a) supuse la organizația Aşăzământului, M(o)n(a)s(ti)rea Bisericanii este ce(a) mai înpovorată[3] cu soboru' şi la cel mai tare locu.

https://biblioteca-digitala.ro

Și cu toate aceste(a), ea este cea mai înstrâmbățită[6], peste chiar legiuirea Aşăzământului, care, după toată strictuirea[7], lasă fieştcăria m(o)n(a)s(ti)ri câte o moșie în gospodăreasca căutare a igumenului.

Moșia Vânătorii a aceştii m(o)n(a)s(ti)ri, care în toată vremea de mai-nainte era în căutarea m(o)n(a)s(ti)ri și unde era chiar lăcuința igumenilor, carii având[8] [a][9] în grije și a umbla pentru interesurile soborului, nu putea sta la m(o)n(a)s(ti)ri[10] pentru greutatea și tăria locului, după cum este cunoscut Înaltpreasfinţiilor Voastre. Și de această, acum, moșie, m(o)n(a)s(ti)re<a>[2] este lips<â>[11]tă, fiind dată în posesie, împreună cu toate celela<n>[2]te moșii, cu contractul lucrător pân(ă) la april(ie) viitor. Din care pricină, sânt nevoit a plătit prețul producturilor îndoite[12], pentru că lăcuitorii se feresc a merge cu încărcat pân(ă) în vârful muntelui, unde m(o)n(a)s(ti)rea este zidită.

Pentru îndemânarea soborului, în dreptatea ce Aşăzământul i-o legiu(i)ește, plecat, mă rog Înaltpreosfinţiilor Voastre ca se binevoiți a regularisi cele de cuviințe[3], spre a se lăsa zisa moșie, Vânătorii, într-u<n>[1] preț cuviincios, pe socoteala igumenului, unde să fie și vitele mănăstirii[13]; a căria preți[3] se va scădea din suma încuviințată pentru ținerea acestei m(o)n(a)s(ti)ri, unde numărul călugărilor trece peste îndoit decât cu suma lăsată prin Aşăzământ, <ce>[1] sânt regularisiți a se ține. Neputându-se aplicarisi pentru Bisericani zicerea prin Aşăzământ «a se lăsa moșia dimpregiurul m(o)n(a)s(ti)rii»[14], pentru că aceasta este zidită pe un munte, într-un codru unde nici o falce de arat nu este, decât o poiană pentru erburit[15], care se numește Braniștea.

Iscălit, Nicon arhimandrit.

<de a doua mână, care a corectat textul, nota:>

Pentru întocmai, Th. Alicsăndresc(u) <m.p.>.

ANI, Fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, dosar 112/1844, f. 1r şi f. 22, orig., c. neagră; sigiliu de închidere în ceară galbenă, rupt; Anexa **1b** la, f. 2r-v, copie autentificată, hârtie albastră, c. neagră.

---

[1] Omis.

[2] Rupt.

[3] Aşa în text.

[4] Aşa în text pentru «rezonabilă».

[5] Semnătura «L(upu) Pe(nu)», lectură nesigură, deoarece nu conține decât literele «L», «P» şi «e».

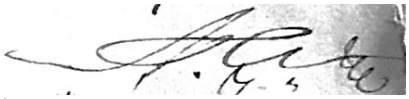

[6] Aşa în text pentru «nedreptățită».

[7] Aşa în text pentru «strictețea».

[8] Cuvântul «având» a fost corectat de a doua mână, cu altă cerneală neagră, din «ave(a)».

[9] Cuvânt de prisos, ce trebuia tăiat după corectura.

https://biblioteca-digitala.ro

[10] Cuvântul «m(o)n(a)s(ti)re» a fost corectat de a doua mână, cu altă cerneală neagră, din «m(o)n(a)s(ti)ri».

[11] Rupt la şnuruirea dosarului.

[12] Aşa în text pentru «îndoit».

[13] Aşa în text, spre deosebire de restul textului, unde se foloseşte cuvântul «monastire». Totodată, aici cuvântul «mănăstirii» a fost corectat de a doua mână, cu altă cerneală neagră, din «mănăstirei».

[14] Ghilimelele aparţin copistului acestei jalbe.

[15] Aşa în text pentru «creşterea ierbii».

2. **6 iulie 1844**

Departamentul Averilor Bisericeşti[1].

Dumisale paharnicului Grigori Dabija,

Pe lângă însărcinările ce ţi s-au pus, prin poronca cu no. 265, a catagrafisî starea moşiilor dinpregiurul Mănăstirilor Bogdana, Pângaraţii şi Coşula, să scrie dumitale ca în acel prilej să catagrafisăşti, de asăminea, şi moşiia Vânătorii din ţânutul Neamţului, a Mănăstirii Bisăricanii. Şi, potrivit lămurirei cerută prin numerarisita[2] poroncă, în unire cu dum(nea)l(ui) dregătoriul ţânutului, căruia îndeosăbi s-au scris, să faceţi cu multă scumpătate un tahmin[3] de tot venitul éi, care, adiverit cu iscălitura dum(i)s(ale), să-l pridstavlisăşti Departamentului cât mai neîntârziet.

<de a doua mână, cu altă cerneală neagră, semnătura:>

A(lecu) Balş <m.p.>.

<de a treia mână, cu al treilea tip de cerneală neagră, semnătura:>

D.D. P(anait ?) Balş <m.p.>.

<iar de mâna care a scris textul:>

Şef S(ecţiei), C(ostantin) Mardare <m.p.>.

Secţiia I.

No. 461[4].

1844 iulie 6[5].

<pe *verso*-ul celei de a doua file a scrisorii (la f. 14v), de a patra mână, adresa:>

Departamentu' Averil(o)r Bisăriceşti

Dumisale pah(a)r(nicului) Grigori Dabij(a),

No. 461.

<iar pe *recto*-ul primei file, în partea superioară, iar de a treia mână, cu al treilea tip de cerneală neagră, rezoluţia:>

Secţia I.

https://biblioteca-digitala.ro

Primit 1844 iulii[6] 16.

Fiindcă moşie Vânătorii s-au dat în pos[s]esii prin mezat şi s-au lăsat egumenului moşie Branişte(a), apoi să va scrie atât revizorului, cât şi Isprăvnicie(i) de Niamţi[7] a catagrafisi şi a preţălui moşie Branişte(a).

P(anait ?) Balş <m.p.>.

ANI, Fond Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii Publice, dosar 112/1844, f. 6r şi f. 14v, orig., hârtie albastră, c. neagră; sigiliu de închidere în ceară roşie, rupt. Conceptul[2] acestui doc. în *ibidem*, f. 3r-v, hârtie albastră, c. neagră.

[1] Antetul «Departamentul Averilor Bisericeşti» este tipărit.

[2] Numerarisita = amintita, pomenita, numita.

[3] Tahmin = socoteală aproximativă.

[4] Numărul «461» a fost scris ulterior, de a patra mână, cu al patrulea tip de cerneală neagră, pe loc lăsat necompletat.

[5] Numărul «6» a fost scris ulterior, de a patra mână, cu al patrulea tip de cerneală neagră, pe loc lăsat necompletat.

---

[2] „La revizorul pah(a)r(nicul) Dabija,
No. 461[1].
1844, iuli(e) 6[2].

Pe lângă însărcinările[3] ce ţî s-au pus, pren porunca cu no. 265, a catagrafisi starea moşiil(o)r dinpregiurul mănăstiril(o)r Bogdana, Pângăraţi şi Coşula, să scrie dumi(tale) ca în acel prilej să catagrafisăşti, de asămene(a)[4], şi m<o>[5]şie[6] Vânătorii, din ţinutu' Neamţului, a M(ă)n(ă)s(ti)rii Bisăricanii. Şi potrivit[7] lămuririi[8] cerută pren numerarisita poruncă [făcând c<u>[9] multă scumpătate][10], în unire cu dum(nealu)i dregătoriul ţinutu(lui), căruia îndiosăbi s-au scris, să faciţ(i) cu multă scumpătate un tahmin de tot venitul éi, cari, adeverit cu iscălitura dum(nea)v(oastră), să-l pridstavlisăşti Dipartamentului cât mai neîntârziet".

[1] Numărul «461» a fost scris ulterior, cu altă cerneală neagră, de a doua mână, care a corectat textul.

[2] Data «6» a fost scrisă ulterior, cu altă cerneală neagră, de a doua mână, care a corectat textul.

[3] Cuvântul «însărcinările» a fost scris, în continuarea rândului, de mâna care a scris conceptul, după ce a tăiat cuvântul «celi».

[4] Formula «de asămene(a)» a fost scrisă ulterior, deasupra rândului, cu altă cerneală neagră, de mâna care a scris textul.

[5] Rupt la şnuruirea dosarului.

[6] Aşa în text.

[7] Formula «şi potrivit» a fost scrisă ulterior, deasupra rândului, cu altă cerneală neagră, de mâna care a scris textul, după ce a tăiat cuvintele «cu toată».

[8] Cuvântul «lămuririi» a fost corectat de mâna care a scris textul, cu aceeaşi cerneală, din cuvântul «lămurirea».

[9] Rupt la şnuruirea dosarului.

[10] Formula «făcând c<u> multă scumpătate» a fost tăiată cu o linie de mâna care a scris textul.

https://biblioteca-digitala.ro

[6] Luna «iulie» a fost subliniată de cel care a scris rezoluția.
[7] Aşa în text.

3. **6 iulie 1844**

La isprav(ni)c(ul) ținutu(lui) Neamțu,

No. 462[1].

1844, iuli(e) 6[2].

Departamentul acesta, având trebuință a cunoaşti stare(a) şi venitul moşiei Vânătorii [din acel ținutu][3], proprieta[4] a M(ănă)s(ti)rii Bisăricanii, din acel ținutu, scrie dumis(ale) ca, în unire cu revizorul său, dumis(ale) pah(a)r(nicul) Grigori Dabija, [să o tahmiluiț(i)[5] cu scumpătate][6], căruia îndiosăbi s-au poruncit, să faceț(i)[7] cu scumpătate un tahmin de tot venitul éi, cari, adeverit de dum(nea)ta şi revizor, să-l pridstavlisiț(i) acestui Departament cât mai neîntârziet.

ANI, Fond Ministerul Cultelor şi Instrucțiunii Publice, dosar 112/1844, f. 4r-v, orig. (concept), hârtie albastră, c. neagră.

[1] Numărul «462» a fost scris ulterior, cu altă cerneală neagră, de a doua mână, care a corectat textul.
[2] Data «6» a fost scrisă ulterior, cu altă cerneală neagră, de a doua mână, care a corectat textul.
[3] Formula «din acel ținutu» a fost tăiată cu o linie de mâna care a scris textul.
[4] Aşa în text pentru «proprietate».
[5] A tahmilui = a face o socoteală aproximativă.
[6] Formula «să o tahmiluiț(i) cu scumpătate» a fost tăiată cu o linie de mâna care a scris textul.
[7] Cuvântul «faceț(i)» a fost scris ulterior, deasupra rândului, cu aceeaşi cerneală neagră, de mâna care a scris textul, după ce a tăiat cuvintele «o potcăluiț(i)».

4. **6 iulie 1844**

Preaînălțate Doamne,

Preacuviosul arhimandrit Nicon, egumenul Monastirei Biser<i>[1]canii, prin jalobă cătră preasfințitul mitropolit, să tângu(i)eşte că din toate monastirile pământeşti supuse la organizația Aşăzemântului, acea m(o)n(asti)re <este>[1] cea mai împo<vă>[2]rată, că sobor(ul) de călugări a cărora număr trece peste îndoit de<cât>[1] prin Aşăzemânt sânt regularisiți a se ține. Şi zidită la cel mai tare loc, pe <un>[1] munte, înpregiurul cărie n-ar ave(a) decât o poeană[3] cu câteva fălci fânaț, numit<ă Bra>[1]nişte(a). Şi cu toate aceste(a), ea ar fi cea mai strâmbătățită[4], peste chear[3] legiuirea Aşăzemântului, pe a cărue[3] temeiu

https://biblioteca-digitala.ro

cere ca din moșiile acei monastiri să i se lase una și anume Vânătorii[5], cu un preț potrivit, care să se scadă din soma încuviințate pentru ținerea a<celei>[1] m(o)n(a)s(ti)ri.

Care jalobă, preasf(inițitul) mitropolit, pe lângă adresul supt no. 450 <că>[1]tră acest Departament, în copie o[6] alăturează, cu adăogire că cererea prin ea cuprins<ă>[1], cunoscându-o și preasfinție sa de rezonală[7] și potrivită Aşăzemântului, mijlocește a <să>[8] și îndestula.

În privirea căria și după încredințarea ce Departamentul acest<a>[1] au luat și din lucrările mai denainte, precum și chear[3] din hrisovul Înălțimei Voa<stre>[1] dat egumenului, că m(o)n(a)s(ti)rea arătată este acea mai cu numeros sobor și fără nici o moșie prin pregiur, de la care să se poată îndemâna întru ținerea ei în bună orânduială, fiind toate moșiile acestei m(o)n(a)s(ti)ri împosesuite, precum contractele de față dovedesc.

Supt iscălitul, plecat aducând la știința Înălțimei Voastre tânguirea numitul egumen și cererea ce face de a i se lăsa arătata moșie Vânătorii, într-un[9] preț potrivit cu glăsuirea artic(olului) al 4-le(a) <din>[1] Aşăzemântul pământeștelor[3] m(o)n(a)s(ti)ri, așteaptă înalta hotărâre ce Veți binevoi a da.

A<l>[10] Înălțimei Voastre plecat(ă) slugă,

<de a treia mână, cu al treilea tip de cerneală neagră, semnătura:>

L(upu) Pe(nu ?)[11] <m.p.>.

<iar de mâna care a scris textul:>

Secția I din Depart(amentul) Aver(ilor) Bisericeşti,

No. 463[12].

1844, iulie 6[13] zile.

<în partea superioară a primei file, de a patra mână, cu al patrulea tip de cerneală neagră, rezoluția:>

Să încuviinț(e)ază a să face potrivită lucrare cu Pravila pentru monastirile pământești, făcându-să monastirii legiuita înlesnire.

În 8 iulie 1844,

M(ihail)[14] <Sturza voievod>[10] <m.p.>.

ANI, Fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, dosar 112/1844, f. 5r, orig., c. neagră.

---

[1] Rupt.

[2] Rupt la șnuruirea dosarului.

[3] Aşa în text.

[4] Strâmbătățită = nedreptățită.

[5] Cuvântul «Vânătorii» a fost subliniat de mâna care a scris textul.

[6] Pronumele «o» a fost completat ulterior, de a doua mână, care a corectat textul, cu al doilea tip de cerneală neagră, între cuvintele «copie» şi «alăturează».

https://biblioteca-digitala.ro

[7] Aşa în text pentru «rezonabilă».

[8] Şters şi rupt.

[9] Litera «n» din articolul nehotărât a fost scrisă ulterior, deasupra rândului, de a doua mână, cu al doilea tip de cerneală neagră.

[10] Omis.

[11] Semnătura «L(upu) Pe(nu), lectură nesigură, deoarece nu conține decât literele «L», «P» şi «e».

[12] Numărul «463» a fost scris ulterior, de a doua mână, cu al doilea tip de cerneală neagră, pe loc lăsat necompletat.

[13] Numărul «6» a fost scris ulterior, de a doua mână, cu al doilea tip de cerneală neagră, pe loc lăsat necompletat.

[14] Semnătura domnului pare să cuprindă doar inițiala prenumelui său.

5. **10 iulie 1844**

Cătră Cinst(itul) Dipartament Averilor Bisăriceşti,

Ispravnicul țin(u)t(ului) Neamțul(u)i,
Raport.

Poronca cu no. 462, Săcțiia I-iu [1], în cuprindiri că iscălit(ul), în uniri cu revizorul pah(a)r(nicul) Grigori Dabija, să s(ă) facă cu scumpătati un tahmin di tot venitul moşii Vânătorii, propieta[2] a Mănăstirii Bisăricanii, din acestu țin(u)t, pri[i]mindu-şi[3], cu cuvenita cinst(e), să răspundi că o asămine lucrari nu s-au putut înainti din pricină că dum(nea)lui revizorul nu să află la țin(u)t(ul) acesta.

Şi, totodată, pe lângă aceasta, în[n]apoeşti pachetul cu no. 461 urmat cătră revizor, spre ce(a) de cuviinți regularisiri.

<de a doua mână, cu altă cerneală neagră, semnătura:>

Aga D(imitrie) Catargi <m.p.>.

<de a treia mână, cu cerneală maro, semnătura:>

Samiş, Gligori Iam(andi) <m.p.>.

<iar de mâna care a scris textul:>
No. 6.091[4].
1844, iuli(e) 10.

<pe *verso*-ul celei de-a doua file a scrisorii (f. 13v), iar de a treia mână, cu aceeaşi cerneală maro cu care sameşul Iam(andi) s-a semnat şi a pus nr de înregistrare, adresa:>

Cinstitului Dip(a)r(tament) <al>[5] Averilor Bisăriceşti.

https://biblioteca-digitala.ro

Is(pravnicul) ţin(u)t(ului) Neamţ,
Raport.
No. 6.091.

<iar pe *recto*-ul primei file a scrisorii, în partea superioară, de a patra mână, cu al treilea tip de cerneală neagră, nr. de înregistrare:>
No. 426, trec(u)t.
Primit, 1844, iulii 16.

<tot pe *recto*-ul primei file a scrisorii, marginal, de a cincea mână, cu al patrulea tip de cerneală neagră, rezoluţia:>
La della,
P(anait ?) Balş <m.p.>.

<tot pe *recto*-ul primei file a scrisorii, în partea de jos, de a şasea mână, cu al cincilea tip de cerneală neagră, nota:>
[Această dellă nu s-au pri[i]mit la arhivă][6].

<iar pe *verso*-ul celei de-a doua file a scrisorii (f. 13v), de a şaptea mână, cu al şaselea tip de cerneală neagră, notiţa arhivistică:>
1844.
Moşiei M(ă)n(ă)s(ti)rii[7].

ANI, Fond Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii Publice, dosar 112/1844, f. 10r-v şi f. 13v, orig., hârtie albastră, c. neagră; trei sigilii de închidere în ceară roşie, rupte.

---

[1] Aşa întâi pentru «întâiu».
[2] Aşa în text pentru «proprietate».
[3] Aşa în text.
[4] Numărul «6.091» a fost scris ulterior, de a treia mână, cu cerneală maro, pe loc lăsat necompletat.
[5] Omis.
[6] Nota «Această dellă nu s-au primit la arhivă» a fost tăiată ulterior, de a cincea mână, cu al cincilea tip de cerneală neagră, cu o linie ce trasează o succesiune de meandre.
[7] Formula «Moşiei M(ă)n(ă)s(ti)rii» lectură nesigură, deoarece textul a fost tăiat cu mai multe linii orizontale.

6. **<ante 25>[1] iulie 1844**

Departamentul Averilor Bisericeşti[2].
Cătră Isprăvnicia ţinutului Neamţ,

https://biblioteca-digitala.ro

Fiindcă moşia Vânătorii s-au dat în posesie prin mezat, ear[3] egumenului s-au lăsat moşia Branişte(a) apoi, pre lângă cele cuprinsă prin[4] poronca cu no. 267[5], a catagrafisi starea moşiilor dinpregiurul Monastirilor Pângarații şi Bisericanii[6], să scrie acei Isprăvnicii ca în acel prilej să catagrafisască, de asemene(a), şi moşia mai sus pomenită, din ținutul Neamțului, a monastirei Bisericanii. Şi potrivit lămurirei cerute prin numerarisita poroncă, în unire cu revizorul acestui Departament, d(umnealui) pah(a)r(nicul) Grigorie Dabija, cărue[7] îndeosebi s-au scris, să se[8] facă cu multă scumpătate un tahmin din tot venitul ei, carele, adiverit cu iscălitura ocârmuitoriului acelui post, precum şi a d(umi)sale revizorului, se-l[9] pristavlisiți[10] Departamentului cât mai neîntârziet.

Secțiia I[i] [11].
No. 554[12].
1844 iulie ...[13], zile.
Iaşii.

ANI, Fond Ministerul Cultelor şi Instrucțiunii Publice, dosar 112/1844, f. 7r, orig. (concept), hârtie albastră, c. neagră.

---

[1] Datat după numărul de înregistrare al acestui document, care este cu aproape 100 de poziții mai mare decât numerele de înregistrare («461», «462», «463»), al documentelor emise de Departamentul Bisericesc la 6 iulie 1844 (v. *supra*, doc. nr. 2, 3 şi 4), şi la numai vreo zece numere de înregistrare de documentul Departamentului Averilor Bisericeşti («564») din 25 iulie 1844 (v. *infra*, doc. nr. 8).

[2] Antetul «Departamentul Averilor Bisericeşti» este tipărit.

[3] Aşa în text pentru «iar».

[4] Formula «lângă cele cuprinsă prin» a fost corectată de a doua mână, cu altă cerneală neagră, din formula «pre ... (*un cuvânt ilizibil, deoarece locul a fost răzuit şi scris deasupra cuv. «lângă»*!) însărcinările deşi s-au pus prin».

[5] Numărul «267» a fost completat ulterior, de a doua mână, cu altă cerneală neagră.

[6] Formula «Monastirilor Pângarații şi Bisericanii» a fost corectată de a doua mână, cu altă cerneală neagră, din formula «Monastirilor Bogdana, Pângarații şi Coşula».

[7] Aşa în text.

[8] Pronumele reflexiv «se» a fost scris ulterior, cu aceeaşi cerneală, de mâna care a redactat textul, între cuvintele «să» şi «facă».

[9] Formula «se-l» a fost corectată de a doua mână, cu altă cerneală neagră, din «să-l».

[10] A prestavlisi /pristavlisi / predstavlisi / pridstavlisi = a transmite un raport rezultat în urma unei cercetări prealabile; a face cunoscut, a relata despre ceva în scris.

[11] Aşa în text pentru «întâi».

[12] Numărul «554» a fost scris ulterior, de a patra mână, cu al patrulea tip de cerneală neagră, pe loc lăsat necompletat.

[13] Loc lăsat necompletat.

https://biblioteca-digitala.ro

7. **<ante 25>[1] iulie 1844**

La revezorul[2] pah(a)r(nicul) Grigori Dabija şi Isprăv(ni)ci(a) ţân(u)tu(lui) Niamţu.

No. 555[3].

1844 iulie ...[4].

Fiindcă moşia Vânătorii s-au dat în posesie prin mezat, iar egumenului s-au lăsat moşia[5] Branişte(a), apoi, pe lângă însărcinările ce ţî s-au pus prin poronca cu no. 265, a catagrafisî[6] starea moşiil(o)r din pregiurul Mănăstiril(o)r Bogdana, Pângaraţii şi Coşula, să scrie dumi(tale) ca în acel prilej să catagrafisăşti, de asămine(a), şi moşie[7] mai sus pomenită din ţân(u)t(ul) Niamţului, a Măn(ă)s(ti)rii Bisăricanii. Şi p<o>[8]trivit lămurirei cerută prin numerarisâta poroncă, în unire cu dum(nealui) dregătoriul ţân(u)tul(u)i, căruia îndeosăbi s-au scris, să faceţ(i) cu multă scumpătate un tahmin di tot venitul iai[9], care, adiverit cu iscălitura dum(nea)v(oast)r(ă), să-l pridstavlisăşti Departamentului cât mai neîntârziet.

ANI, Fond Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii Publice, dosar 112/1844, f. 8r-v, orig. (concept), hârtie albastră, c. neagră.

---

[1] Datat după numărul de înregistrare al acestui document, care este cu aproape 100 de poziţii mai mare decât numerele de înregistrare («461», «462», «463»), al documentelor emise de Departamentul Bisericesc la 6 iulie 1844 (v. *supra*, doc. nr. 2, 3 şi 4), şi la numai vreo zece numere de înregistrare de documentul Departamentului Averilor Bisericeşti («564») din 25 iulie 1844 (v. *infra*, doc. nr. 8).

[2] Aşa în text pentru «revizorul».

[3] Numărul «555» a fost scris ulterior, de a treia mână, cu al treilea tip de cerneală neagră, pe loc lăsat necompletat.

[4] Loc lăsat necompletat.

[5] Formula «iar egumenului s-au lăsat moşia» a fost corectată de a doua mână, cu altă cerneală neagră, din fomula «şi s-au lăsat egumenului moşia».

[6] A catagrafisî = a catagrafia, a înregistra, a inventaria; a întocmi o catagrafie (recensământ, inventar).

[7] Aşa în text.

[8] Rupt la şnuruirea dosarului.

[9] Aşa în text pentru «ei».

8. **25 iulie 1844**

Preaîn[n]ălţate Doamne,

Cerirea pre(a)cuvioşiei sale arhimandritului Nicon, egumen(ul) Monastirei Bisăricanii, sprijânită de mijlo<ci>[1]rea preosfinţitului mitropolit, de a să lăsa pe socoteala

https://biblioteca-digitala.ro

acei mona<s>[2]tiri, cu un preț cuviincios, moşie Vânătorii, pentru înlesnirea țânerii soborului de pă<rinți>[3] pitrecători în aciastă monastire, Departamentul, cu anaforaoa supt no. 463, au supus-o În[n]ălțimei Voastre spre hotărâre. Şi asupra aceştei[4] anaforale, pri[i]mindu-să Înnalta Voastră încuviințare, poroncitoare de a să face lucrare potrivit(ă) cu Prav<ila>[3] pentru monastirile pământeşti, pentru legiuita înlesnire a aceştii monastiri, spre <în>[3]tocmai urmare, trebuința au cerut a să lămuri mai întâiu venitul zisii moşii, ca după ace<ea>[3] să s(ă) chibzuiască şi câtimea cu care să s(ă) lasă pe socoteala egumenului.

Mai în[n]ain<te>[3] de săvârşirea zisăi lămuriri, începându-să mezatul în Mitropolie pentru înposesuirea moşi<ilor>[3] clirosului, muştereii, adunaț(i) la strigarea celoralalte moşii a Monastirei Bisăricanii, <s-au>[3] arătat cu stăruință de a înposesue[5] şi moşiea[4] Vânătorii, propuind a da un preț folositori <când>[13] s-ar striga. În privirea cărora stăruiri, suptiscălitul, întru dorință de a să spori ve<nitul>[3] acestor casă, cu unirea a[6] preosfințitului mitropolit şi chear a egumenului, au prii<mit>[3] înposesuirea[7] iai[9], care, în urma peritoşcei[8] de 24 ciasuri[4], au şi rămas asupra dum(i)s(ale) log(o)f(ă)tului Lupu Balş, cu preț de 2.100 galbeni[10] pe an şi cu îndatorire ca posesorul să dei pe tot anul de pe aciastă moşie o câtime de producturi pentru trebuința monastirei.

Odată însă cu înposesuirea aceştei[4] moşii, s-au chibzuit, cu unirea preosfințitului mitropolit şi a mădulări<lor>[3] de față a Comitetului Chendral[11], ca în locul iai[9] să s(ă) lasă pe socoteala monastirei moşie[4] dinpregiuru-i, numită Braniştea şi Vadurile, care moşie are pe dânsa numai ceva loc de fânaț, fi<ind>[3] acoperită cu păduri şi <cu>[1] puțini lăcuitori, ca aciasta să fie pentru înlesnirea monastire<i>[3], spre întimpinearea[4] musaferil(o)r şi a altor neapărate trebuinți.

Deci, suptiscălitul, cu prescrierea mai sus arătatelor înpregiurări, cu supunere roagă pe În[n]ălțimea Voastră ca să binevoiț(i) a-i da dizlegare dacă încuviințaț(i) aciastă măsură.

A<l>[1] În[n]ălțimei Voastre plecat(ă) şi supusă slugă,

<de a doua mână, cu altă cerneală neagră, semnătura:>

A(lecu) Balş <m.p.>.

<de a treia mână, cu al treilea tip de cerneală neagră, semnătura:>

D.D. P(anait ?) Balş <m.p.>.

<iar de mâna care a scris textul:>

Şef S(ecției), C(ostantin) Balaşnicu <m.p.>.

Secție I-iu [12] din Departament(ul) Averil(o)r Bisăriceşti.

No. 564[13].

1844, iulie 25 zâle.

Iaşii.

<pe *recto*-ul primei file, în partea superioară, de a patra mână, cu al patrulea tip de cerneală neagră, rezoluția:>

https://biblioteca-digitala.ro

Să încuvinţază, în 26 iuli(e) 1844.

M(ihail)[14] <Sturza voievod>[1] <m.p.>.

<tot pe *recto*-ul primei file, în partea superioară, sub rezoluţia precedentă, de a cincea mână, cu cerneală maro, a doua rezoluţie:>

Lucrarea să va face după pri[i]mirea raportul(u)i revizorului.

L(upu) Pe(nu ?)[15] <m.p.>.

ANI, Fond Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii Publice, dosar 112/1844, f. 9r-v, orig., c. neagră.

---

[1] Omis.

[2] Sters.

[3] Rupt.

[4] Aşa în text.

[5] A înposesui = a lua o moşie în arendă („posesie").

[6] Aşa în text, «unirea a».

[7] Împosesuire = luarea în arendă („posesie") a unei moşii.

[8] Peritoşcă / peritocică = adjudecare, încheierea unei licitaţii, încheiere. «Peritoşcă de 24 ciasuri» = adjudecare în urma unei licitaţii ce trebuia organizată rapid, în doar 24 de ore.

[9] Aşa în text pentru «ei».

[10] Pentru cuvântul «galbeni» s-a folosit semnul «#».

[11] Aşa în text pentru «Central».

[12] Aşa în text pentru «întâiu».

[13] Numărul «564» a fost scris ulterior, de a patra mână, cu al patrulea tip de cerneală neagră, pe loc lăsat necompletat.

[14] Semnătura domnului pare să cuprindă doar iniţiala prenumelui său.

[15] Semnătura «L(upu) Pe(nu), lectură nesigură, deoarece nu conţine decât literele «L», «P» şi «e».

9. **26 noiembrie 1844**

<f. 23r>

No. 2

Lit(e)r(a) S.

Vedomostiea analoghisirii pădurii aflătoare pe moşiea Braniştea şi Vădurerile[1], propieta[2] a Monastirii Bisericanil(o)r.

<f. 24r>

Lista analoghisirii pădurii aflătoare[i] pe moşiea Branişte(a) şi Vădurelele,

https://biblioteca-digitala.ro

propieta[2] a Monastirei Bisericanii.

Fălcii	Prăjâni	Numire(a) locurilor	Soiul lemnului
40	45	Pădurea Pârâtura } înpregiurul	stejar.
20		Pădure mai proastă } mon(asti)r(ii)	
45		Între părăile Pluton şi Bejăniia	brad.
50		din Gura Plotunului i părăul Bejăniea[3], coasta Varniții	tij brad, în care au umblad[4] toporul.
45		pe Dialu Mare şi Simonul	fac[5].
100		p<e>[6] supt poalele Dialului Mare i a Ghermanului, Coasta Varniții şi până în Bâtca Crucii.	mestiacăn[3], plop, carpăn şi ariniş.
399	45		
150		din apa Pângărăciorului şi pe la Bâtca Cruții[7], fundul Scăricelii, pe din gios de Văcărie, pân' în hotarul moşii mon(asti)r(ii) Bistriții.	huciagu şi tufari de mestiacăn[3], în care loc esti şi imaşul satului; să găsăşti, alocuri, câte un stejar şi câte un fagu.
250		din părăul Pângărăcioru în sus, pe supt Plotun, la gura părăului; şi di acolo, părâul în[n]apoi, pân' în apa Bistriții; şi în gios, Pietricica, fața Scăricelii şi pân' la Viişoară, fața dinspre apa Bistriții.	loc netrebnic, prundiş, râpi, hârtoape, găsindu-să tufari de mestiacăn[3], fagu şi spiniş.
		satul Vădurelile, pisti apa Bistriții[8]	
12	40	în Poiana Vădurelile	gârneță[9] de stejar, ci au fost apărătură, iar acum <esti>[11] tă(i)etă de cătră posesor.
412	40	Adică trei sute doâzăci fălci şi patruzăci şi cinci prăjâni pădure mare şi patru sute doâsprezăci fălci şi patruzăci prăjâni tufari şi loc netrebnic, care, neputându-să măsura cu prăjina, s-au făcut această analoghie de cătră noi, lăcuitorii satilor mai gios însămnate, în ființa a dum(i)s(a)li privighitoriului de ocol şi a privilighetului[11] rânduit, care sume de fălci cuprind, piste tot,	

https://biblioteca-digitala.ro

şapte sute treisprezăci fălci şi cinci prăj(â)n(i), pentru care, spre temeiu de credință, scriindu-ni-să numile, noi am pus degitile, încridințând şi cu pecetia sătiască.

1844, no(i)emvr(ie) 26 zile.

<de a doua mână, cu al doilea tip de cerneală neagră, numele următorilor săteni, precedate de amprente lor digitale:>

Eu, Simioan Berbece pasnicu <a.d.>.

Eu, Gheorghii Cruşin ot[12] ...[13] <a.d.>.

Eu, Ioan Cruşitu ot[12] ...[13] <a.d.>.

Eu, Gavril Şărpe ot[12] ...[13] <a.d.>.

Eu, Grigorii Şărpe ot[12] ...[13] <a.d.>.

Eu, Vasile A Savii ot[12] ...[13] <a.d.>.

Eu, Neculai Nichifor, di pi partea moşii Bistriții <a.d.>.

Eu, Niculai Pantiru, vornicu ot[12] Pângărăcior <a.d.>.

Eu, Gavril A Tudurii pasnicu <a.d.>.

Eu, Gheorghii Guşătu pasnicu <a.d.>. otu[12] Vădurelile

Eu, Ioan Guşătu vornicu <a.d.>.

<tot de a doua mână, semnătura:>

Gheorghi sîn Diman a<r>g<a>t (?)[14] <m.p.>.

<de a treia mână, cu al treilea tip de cerneală neagră, semnătura:>

preutu' Theodooru[15] <m.p.>.

(l.p.)[16]

<de a patra mână, cu al treilea tip de cerneală neagră, rezoluția:>

Preveghetoriu de ocol(ul) Muntelui, țin(u)t(ul) Niamțului[3].

Acesti analogii de păduri fiind făcuti de numiții de mai sus în fața şi a iscălitului, unde să şi adevereşte cu iscălitura şi pecetii[17] acestui postu.

1844, no(ie)mv(rie) 26.

No. 542.

Iordachi Şoimariu <m.p.>.

https://biblioteca-digitala.ro

(l.p.)[18]

ANI, Fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, dosar 112/1844, f. 23r şi 24r-v, orig., hârtie albastră, c. neagră şi două sigilii în fum.

---

[1] Aşa în text pentru «Vădurelile». Toponimul «Vădurerile» a fost corectat de mâna care a scris textul, cu aceeaşi cerneală neagră, din cuvântul «Vădurările».

[2] Aşa în text pentru «proprietate».

[3] Aşa în text.

[4] Aşa în text pentru «umblat».

[5] Aşa în text pentru «fag».

[6] Rupt la şnuruirea dosarului.

[7] Aşa în text pentru «Crucii».

[8] Subliniat în original.

[9] Gârniță = arbore mic, asemănător cu stejarul, dar cu frunzele lungi, fără pețiol (care crește, mai ales, la șes și la poalele munților), folosit în construcții.

[10] Omis.

[11] Privilighet = persoană care făcea parte din categoria „treptelor privilighete", în care intrau feciorii de preoți, protopopi şi diaconi, mazilii, ruptaşii şi ruptele Vistieriei. Membrii acestor „trepte privilighete" nu plăteau birul în cislă (adică împreună cu birnicii satelor) şi nu erau obligați la havalele. Fiecare dintre ei plătea (în 4 sferturi) o sumă de bani ca dajdie, după cum li se fixase de către Vistierie, pe fiecare nume în parte. Această sumă varia de la o persoană „privilighetă" la alta, după documentele de iertare ce li s-au acordat nominal de către domni şi de starea lor materială.

Privileghetul din acest document este preutul Theodoru, care a autentificat actul împreună cu privighetorul ocolului Muntelui.

[12] Slavonism, care înseamnă «de la».

[13] Loc lăsat necompletat.

[14] «Dimăn a(r)g(a)t (?)», lectură nesigură. Numele Diman este o formă a numelui Dima (Aurelia Bălan-Mihailovici, *Dicționar onomastic creştin. Repere etimologice şi martirologice*, Ediția a II-a, revăzută, Bucureşti, Editura Sophia, 2009, p. 145, *sub voce:* Dima)

[15] Aşa în text, cu doi de «o».

[16] Peceterea are, în câmpul sigilar, legenda: «satul Pângărăciorul», iar în exergă legenda: «A(n) 1840. Țânutul Niamțu. N(o) 484».

[17] Aşa în text pentru «pecetea».

[18] Sigiliul are, în câmpul sigilar, un cerb, iar în exergă legenda: «Ținutul Niamțul. Ocolul Muntelui 1840».

https://biblioteca-digitala.ro

10. **18 decembrie 1844**

Departamentul Averilor Bisericeşti[1].
Preacuvioşiei sale, arhimandritului Nicon, egumenul M(ă)n(ă)s(ti)rei Bisericanii,

D(umnealui) ispravnicul ţinutului Neamţ şi amploaiatul acestui Departament, d(umnealui) sard(a)r(ul) Iancu Pavlov, pe lângă raportul cu no. 18, au pristavlisit Departamentului, între altele, şi preţeluirea veniturilor moşiei Branişte(a) şi Vădurelile, pe care se află M(ă)n(ă)s(ti)rea, şi care, după Aşăzământ, urmează a se lăsa pe socoteala preacuvioşiei tale. De pe care preţeluire, alăturându-să aice întocmai copie, spre pliroforie[3], să scrie preac(uvioşiei) tale ca să răspunzi Departamentului dacă nu ai vreo întimpinare[2] binecuvântată asupra arătatei preţăluiri[4].

Prin is(pravnicul) ţân(u)t(ului) Neamţ, cu poronca[2] no. 1.648.
<de a doua mână, cu alt tip de cerneală neagră, semnătura:>
Şef S(ecţiei), C(ostantin) Mardare <m.p.>.
<iar de mâna care a scris textul:>
Secţia I.
No. 1.647.
1844, dechemv(rie) 18 zile.

ANI, Fond Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii Publice, dosar 112/1844, f. 11r, orig. (concept), c. neagră. Lipsă documentul ce a fost anexat iniţial la acest raport.

---

[1] Antetul «Departamentul Averilor Bisericeşti» este tipărit.

[2] Aşa în text.

[3] Pliroforie = informaţie, informare.

[4] Formula «dacă nu ai vreo întimpinare binecuvântată asupra arătatei preţăluiri» a fost scrisă dedesubtul textului, de a doua mână, cu altă cerneală neagră, după ce a tăiat formula «dacă pri[i]meşti a să regularisi de la Sf(ân)t(ul) Gheorghie viitoriu asupra preacuvioşiei tale zisa moşie cu preţul arătat în preţăluire d 7.982 lei, 10 parale».

11. **18 februarie 1845**

Cinstitului Dipartament a<l>[1] Averil(o)r Eparhiil(o)r şi
a<l>[1] Averil(o)r Pământeştil(o)r M(ă)n(ă)s(ti)ri,

Jalba cu care iarăş(i) au întrat către noi pre(a)cuvioşie sa arhimandritul Nicon, egumenul M(ă)n(ă)s(ti)rei Besericanii[2], pentru a i să lăsa în gospodăriască căutari moşiia Vânătorii cu un preţ cuviincios, după legiuirea Aşăzământului, înpărtăşindu-o[2] acelui Departament, cu cinste îl poftim ca[3], aşa precum zisa moşie esti slobodă de înposesuire,

https://biblioteca-digitala.ro

să binevoiască a face cuviincioasa lucrare, pentru înlesnirea nevoil(o)r m(ă)n(ă)s(ti)rii, fiindcă ace(a) pe cari să află m(ă)n(ă)s(ti)re(a), numită Branişte(a) cu Vadurile, esti neîndemânatică din pricină că nu să pot face productele trebuitoare. Şi în locul Vânătoril(o)r, să vor vinde acestea, ce să oprisă pentru m(ă)n(ă)s(ti)re.

<de a doua mână, cu alt tip de cerneală neagră, semnătura:>

M(elet)i mitropolit Moldaviei <m.p.>

<de a doua mână, cu al treilea tip de cerneală neagră, semnătura:>

Direct(o)r(ul) Mitrop(oliei), I. Vasiliu <m.p.>.

<iar de mâna care a scris textul:>

No. 119

1845, fevr(uarie) 18

<pe *verso*-ul celei de-a doua file a scrisorii (f. 54v), de a patra mână, cu al patrulea tip de cerneală neagră, notița arhivistică:>

<1>[1]844.

54. Moşiilor lăsati egu<me>[1]nilor.

<iar pe *recto*-ul primei file a scrisorii, în partea superioară, de a cincea mână, cu al cincilea tip de cerneală neagră, nr. de înregistrare:>

Secția II.

No. 220, trec(u)t.

Primit, 19 fevr(uarie) <1>[1]845.

11b. **16 februarie 1845**

Înaltpreosfințite Stăpâne,

Înaltpreosfinție Voastră cunoaşteți cu încredințari nevoili soborului Sf(i)nt(ei) Mă(năsti)ri Bisăricanii, nu mai puțin și strâmtoririli[2] ce întâmpin(ă) din pricină, că [că] singură această măn(ăsti)ri n-au avut oprită până acum vreo moșie pentru trebuința sa.

Această încungiurari, după buna vroi<n>[1]ți ci păstrați pentru ocrotiri unui numeros sobor, V-au îndemnat, la trecutul an, 1844, prin adres(ul) no. 450, a mijlocii către Dipart(amentul) Bisăricescu ca, potrivit Aşăzământului, să s(ă) lesă[4] în gospodărea<s>[5]ca me(a) căutari una din moșiili măn(ăsti)rii, și anumi Vânătorii, aceia[6] ci şi mai în[n]ainti au fost ținută pentru asămine(a) nevoi, pentru că ace(a) pi cari esti măn(ăsti)re(a) nu are nici loc di hrană, fără dicât o poiană și păduri. Pi cari temeiu, și Dip(a)rt(amentul) au mijlocit încuviințare(a) Preaîn[n]ălțatului Domn.

Vă esti cunoscut şi înpregiurare(a) după cari nu s-au lăsat zisa moșii, că a urmat, după singură stăruința a doî persoani ci să arătasă di muşterei, când şi eu, ca să doviescu că nu am dorit să [mi][7] să lesă pentru vreo spiculație diosăbită, n-am făcut stăruință a mi

https://biblioteca-digitala.ro

să opri. Iar acum, când logof(ă)t(ul) Lupu Balş trecând din vi[i]ață, chizăşul au cerut a i să întoarci chizăşie. Şi Epitropie n-au vroit a lua asupră-ş(i) urmare(a) condițiil(o)r contractului, pentru că însuşi acela cătră cari o trecusă răp(o)s(atul) s-au lepădat, din pricină că esti scumpă şi din pricină că logofăt(ul) Balş nu au apucat a-i regularisi scăderili ci-i făgădu-i-să, şi <prin urmare>[1] de a nu i să cere producturili contractălueti[8] şi a ave slobodă voi la pădure.

Cu multă smerenie, năzu(i)escu iarăş(i) la Înaltpre(o)s(finție) V(oa)str(ă), rugându-vă plecat ca să arătați aceiaş(i)[2] bunăvoință asupra acestui sobor şi să vă milostiviți a mijloci şi a stărui ca să nu să[9] vândă şî[10] a doaă oară, ci să să lasă în gospodăreasca me(a) căutari, cu un prețu potrivit, după *Aşăzământ*.

<Aşa> s-ăru[2] pute(a) şî eu cu mai multă înlesniri, îndestula trebuințili măn(ăsti)rii şi a mă bucura înpreună cu tot soborul di bunavoință[2] şi ocrotirea În[n]altpreasfințiilor Voastri.

A<l>[1] În[n]altpreasf(i)n(țiilor) V(oastre) întru tot supus,
(iscălit) Nicon arhimandr(i)t.

1845, fevr(uarie) 16.
Iaşii.

Pentru întocmai cu orighinal(ul),
<de a doua mână, cu altă cerneală neagră, semnătura:>
Th(eodosie) asimeandrit[11] <m.p.>.

ANI, Fond Ministerul Cultelor şi Instrucțiunii Publice, dosar 112/1844, f. 25r şi f. 54, orig., hârtie albastră, c. neagră; Anexa: **11b** la f. 26r-v, copie autentificată, hârtie albastră, c. neagră.

---

[1] Omis.
[2] Aşa în text.
[3] Cuvântul «ca» a fost corectat de mâna care a scris textul, cu aceeaşi cerneală, din «că».
[4] Aşa în text pentru «să se lase».
[5] Rupt.
[6] Aşa în text pentru «aceea».
[7] Pronumele personal «mi» a fost tăiat ulterior, de a doua mână, cu altă cerneală neagră.
[8] Aşa în text pentru «contractate».
[9] Cuvântul «să» a fost adăugat ulterior, de a doua mână, cu altă cerneală neagră.
[10] Cuvântul «şî» a fost corectat de a doua mână, cu altă cerneală neagră, din «aşa».
[11] Aşa în text pentru «arhimandrit».

12. **27 martie 1845**

Doclad la Sfat.

Secțiea I[1].

https://biblioteca-digitala.ro

No. 467[2].
1845, mart(ie) 27[3] zile.

Pe temeiul[4] Pravilei din <1>[5]835 pentru organizațiea cârmuirii averil(o)r pământeștil(o)r monastiri, urmând a se lăsa[6], precum la altile, și la Monastirea Bisericanii, potrivit cu articul<ul>[5] al 4-le(a) moșiea[7] pe care esti zidită monastirea, numită Branište(a) și Vădurelile[8], cu protimisis pe socotiala egumenului [s-au socotit atunci prețul cuviincios de ...[9] lei][10].

Suptiscălitul, după[11] a sa neapăra[ta]tă datorie a cunoaște adivarata stare <a>[5] venitului éi[12], prin revizorul rânduit di la Dipartament dinpreună cu ispravnicul țân(u)tului Niamțului[7] [de a cerceta cu amăruntul][13], au pri[i]mit acum[14] ştiință[m] [şi pentru moşiea Branştea i Vădurerile[15], pe care esti zidită monastirea, arătătoare][16] de veniturile zisăi mon(ast)ri[17], ci s-ar urca la 7.982 lei 10 parale.

Iar arhim(andritul) Nicon, egumenu' aceştii mon(ast)ri, pe lângă întâmpinătoriul său răspuns ci au dat Dipartamentului, au alăturat osăbită însămnare a veniturilor ce încredințază că s-ar pute(a) aduna, <care ar fi de>[5] numai[18] până la[19] 3.980 lei [<și această sumă ar fi potrivită numai>[5] dacă s-ar în posesui unui spiculant ce n-ar ave(a) în sarcina sa nici una din casnicile trebuință cărora egumenul esti supus][20].

Dipartamentul, cu căzuta cinste, înfățoș(e)ază pe lângă aceasta, în original, atât primi[ri]rea revizorului, cât și întimpinare(a)[7] arhim(andritului), ca[21] avându-le Sfatul în videre, să binivoiască a da cuvinita dezlegare, după luari aminte.

Însă făcută[7] de pre(a)sfințitul mitropolit, dinpreună cu suptiscălitul, propunirile[22] arhimandritului, care în mai multe punturi să socotesc cu cuvânt și în privirea încungiurăril(o)r și[23] a trebuințăl(o)r mănăstirii, ca să s(ă) poată țâne în starea cuviincioasă cu părinții petricători acolo, ce sânt cu 40 mai multi piste cei regularisiț(i)[24] prin Aşăzământ, și pe temeiu'[25] că și Aşăzământul[26] din <1>[5]835 rosteşte a să protimisi pe egumeni, s-au socotit că[27] prețul cuviincios ar fi să să lasă pe socoteala egumenului[28] cu 2.500[29] lei pe an [ci esti cu un sporiu de ...[9]][30].

ANI, Fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, dosar 112/1844, f. 27r-v, orig. (concept), hârtie albastră, c. neagră. Lipsă cele două documente ce au fost anexate inițial la acest referat (propunere).

---

[1] Formula «*Secția I*» a fost scrisă ulterior, de a doua mână, cu al doilea tip de cerneală neagră, la marginea foii.

[2] Numărul «457» a fost scris ulterior, de a doua mână, cu al doilea tip de cerneală neagră, pe loc lăsat necompletat.

[3] Numărul «27» a fost scris ulterior, de a doua mână, cu al doilea tip de cerneală neagră, pe loc lăsat necompletat.

[4] Formula «pe temeiul» a fost scrisă deasupra rândului de mâna care a scris textul, cu aceeași cerneală, după ce a tăiat formula «după punerea în lucrare a».

https://biblioteca-digitala.ro

[5] Omis.

[6] Formula «urmând a se lăsa» a fost scrisă deasupra rândului de a doua mână, cu al doilea tip de cerneală neagră, după ce a tăiat cuvântul «lăsându-să».

[7] Aşa în text.

[8] Formula «numită Branişte(a) şi Vadurelile» a fost scrisă deasupra rândului de a doua mână, cu al doilea tip de cerneală neagră, după ce a tăiat formula «după punerea în lucrare a».

[9] Loc lăsat necompletat.

[10] Formula «s-au socotit atunci preţul cuviincios de ... lei» a fost tăiată cu o linie de a doua mână, cu al doilea tip de cerneală neagră.

[11] Cuvâtul «după» a fost scris deasupra rândului de a doua mână, cu al doilea tip de cerneală neagră, după ce a tăiat formula «însă găsind de».

[12] Cuvâtul «éi» a fost scris deasupra rândului de a doua mână, cu al doilea tip de cerneală neagră, după ce a tăiat formula «moşiilor lăsate pe socotiala egumenil(o)r».

[13] Formula «de a cerceta cu amăruntul» a fost tăiată cu o linie de a doua mână, cu al doilea tip de cerneală neagră.

[14] Cuvântul «acum» a fost scris deasupra rândului de mâna care a scris textul, cu aceeaşi cerneală.

[15] Aşa în text; rotacism.

[16] Formula «şi pentru moşiea Branişţea i Vădurerile, pe care esti zidită monastirea, arătătoare» a fost tăiată cu o linie de a doua mână, cu al doilea tip de cerneală neagră.

[17] Formula «zisăi mon(ast)ri» a fost scrisă deasupra rândului de a doua mână, cu al doilea tip de cerneală neagră.

[18] Cuvântul «numai» a fost scris deasupra rândului de a doua mână, cu al doilea tip de cerneală neagră, după ce a tăiat formula «di pi moşie cuprinzătoari».

[19] Hârtia unde a fost scrisă formula «până la» este, parţial, ruptă şi ştearsă.

[20] Formula «dacă s-ar în posesui unui spiculant ce n-ar ave(a) în sarcina sa nici una din casnicile trebuinţă cărora egumenul esti supus» a fost tăiată cu o linie de a doua mână, cu al doilea tip de cerneală neagră.

[21] Cuvântul «ca» a fost corectat de a doua mână, cu al doilea tip de cerneală neagră, din «şi».

[22] Cuvântul «propunirile» a fost corectat de a doua mână, cu al doilea tip de cerneală neagră, din «propunirili».

[23] Cuvântul «şi» a fost scris deasupra rândului, de a doua mână, cu al doilea tip de cerneală neagră, după ce a tăiat formula «arătate de pricuvioşiea sa».

[24] Formula «cei regularisiţ(i)» a fost scrisă sub rândul suprascris, de a doua mână, cu al doilea tip de cerneală neagră, după ce a tăiat formula «numărul încuviinţat de», pe care tot ea o scrisese mai înainte în rândul de deasupra.

[25] Formula «şi pe temeiu'» a fost scrisă sub rând, de a doua mână, cu al doilea tip de cerneală neagră, după ce a tăiat formula «în cari privire», pe care tot ea o scrisese mai înainte, tot sub rândul iniţial.

[26] Formula «ce sânt cu 40 mai multi piste cei regularisiţ(i) [numărul încuviinţat de] prin Aşăzământ şi pe temeiu' [în cari privire] că şi Aşăzământul» a fost scris deasupra rândului de a doua mână, cu al doilea tip de cerneală neagră, după ce a tăiat formula «şi în privire».

https://biblioteca-digitala.ro

[27] Formula «s-au socotit că» a fost scrisă deasupra rândului, de a doua mână, cu al doilea tip de cerneală neagră, după ce a tăiat formula «cu un preţ cuviincios, după înţălegirea avută şi cu preosfinţitul mitr(opolit) că».

[28] Formula «pe socoteala egumenului» a fost scrisă deasupra rândului de mâna care a scris textul, cu aceeaşi cerneală.

[29] Suma «2.500» a fost corectată de mâna care a scris textul, cu aceeaşi cerneală, din «2.000».

[30] Formula «s-au socotit că» a fost scrisă deasupra rândului, de mâna care a scris textul, cu al doilea tip cerneală neagră, după ce a tăiat formula «numărul încuviinţat de» pe care tot ea îl scrisese în rândul de deasupra.

13. **5 mai 1845**

Secretariatul de Stat al Prinţipatului Moldovei.
Secţia II.
No. 1054.
Anul 1845, luna maiu, 5 zile.
Iaşii.

Departamentului Averilor Besericeşti,

După luarea aminte asupra izvoadelor înfăţoşate pe lângă docladul[1] acelui Departament, cu no. 467, pentru suma la cât s-ar sui venitul pe an a moşiei Braniştea şi Vădurelile, ce urmează a să[2] lăsa pe socotiala egumenului Monastirei Bisericanii, arhimandrit(ul) Nicon, Sfatul, găsind mai potrivit cu starea moşiei pe acel făcut de revizorul rânduit înpreună cu dumnealui ispravnicul ţinutului, pe suma de 7.982 lei, 10 paral(e), au dat dezlegare că cu aciastaş sumă s-ar cuveni a să protimisi pe egumenul.

Dar în priivire că la acea monastire s-ar fi găsind, precum să însămniază în doclad, părinţi mai mulţi decât este hotărât, apoi moşiea să să lasă asupra egumenului cu preţul numai de şapte mii lei[3] pe an, fiindcă şi Pravila hotărăşte numai a să protimisi pe egumeni, iar nu a li să lăsa moşiea mai cu îngiosite preţuri decât acele(a) ce ar da alţi muşterei.

Pentru care, cu cinste să face cunoscut, spre dezlegare la nomerarisitul[5] doclad.

<de a doua mână, cu altă cerneală neagră, semnătura:>

N(icolae) Mavrocordat <m.p.>.

<de a treia mână, cu cerneală maro, nota:>

Înplinitor îndatoririlor de derector, Ip(ate ?) Baldovin spat(a)r <m.p.>.

<de a patra mână, cu al treilea tip de cerneală neagră, nota:>

Şeful Secţiei, Polizu <m.p.>.

<de a cincea mână, cu al patrulea tip de cerneală neagră, rezoluţia:>

No. 634, trec(u)t.

Primit, 7 maiu <1>[5]845.

https://biblioteca-digitala.ro

< în partea superioară, de a şasea mână, cu al cincilea tip de cerneală neagră, nr. de înregistrare:>

Secţie I.

Să să înpărtăşască egum(enului) M(ă)n(ă)s(ti)rii Bisăricanii.

I. Sturza log(o)f(ă)t <m.p.>.

ANI, Fond Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii Publice, dosar 112/1844, f. 28r, orig., hârtie albastră, c. neagră.

---

[1] Doclad = referat, propunere

[2] Formula «ce urmează a să»» a fost scrisă deasupra rândului, de mâna care a scris textul, cu al doilea tip cerneală.

[3] Subliniat în original, de mâna care a scris textul.

[4] Nomerarisit = amintit, numit.

[5] Omis.

14. **14 mai 1845**

Preacuv(ioşiei) sale, arhim(a)ndr(itul) Nicon, egumen(ul) Mon(a)st(irii) Bisăricanii,

No. 849[1].

1845, mai 14[2].

Secţiia 1-iu [3].

Adresul Secretariiat(u)l(ui) de Stat, cuprinzăt(o)r de încheerea[4] Sfat(u)lui Cârmuitor asupra preţăluirii venitului moşiei Braniştea şi Vădurelile, ce s-au socotit a să lăsa asupra preacuvioşii tale cu preţ de şapte mii lei pe an.

Dep(a)r(tamentul) înpărtăşeşte pe lângă aceasta, în copie, din care luând pre(a)cuvioşiia ta lămurire, vei răspunde Dep(a)r(tamentu)l(u)i dacă pri[i]meşti posesi[i]a acei moşii cu preţul aratat de 7.000 lei, ca, la 23 apr(ilie) a anului curgăt(o)r, să s(ă) regularisască asupra preacuvioşii tale.

ANI, Fond Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii Publice, dosar 112/1844, f. 29r, orig., hârtie albastră, c. neagră.

---

[1] Numărul «849» a fost scris ulterior, de a doua mână, cu al doilea tip de cerneală neagră, pe loc lăsat necompletat.

[2] Numărul «14» a fost scris ulterior, de a doua mână, cu al doilea tip de cerneală neagră, pe loc lăsat necompletat.

[3] Aşa în text pentru «întâiu».

[4] Aşa în text.

https://biblioteca-digitala.ro

15. **19 mai 1845**

Cătră Cinst(itul) Departament al Averil(o)r Bisăriceşti,
Egumenul Monastirii Bisăricanii,

Pri[i]mind adresul acestui Dep(a)r(tament) supt no. 849, în alăturare cu copii di pi adresul Secretari[i]at(u)lui de Stat supt no. 1.054, prin care mi să face întrebare dacă pri[i]mesc posesiia moşiei Branişstea şi Vădurelile cu preţ de şapte mii lei pe an, asupra cări[i]a cu cinste răspund că moşi[i]a pomenită cu preţul acesta esti foarte scumpă, şi de aceia[1] nu o pot pri[i]mi pe mai multă vreme decât pentr(u) anul următ(o)r; şi <primesc>[1bis] aceasta după însărcinarea ce mi să puni din partea Cinstitului Dep(a)r(tament), care, pentr(u) anii viitori, va binevoi a regularisi a ei înposesiere prin mezat.

<de a doua mână, cu aceeaşi cerneală neagră, semnătura:>

Nicon arhimandrit <m.p.>.

1845, mai 19[2].

<în partea superioară a foii, de a treia mână, cu al doilea tip de cerneală neagră, nr. de înregistrare:>

No. 764, trec(u)t.

Pri[i]mit la 22[3] maiu 1845.

<dedesubt, de a patra mână, cu al treilea tip de cerneală neagră, rezoluția:>

Secția II.

Întrucât să atinge de preţul pe anul acesta, în această mărginire să va cuprinde prin cnigile venituril(o)r moşiilor m(ă)n(ă)s(ti)r(iii); iară întrucât să atingi pentru anii viitori, pe care preacuvioşia sa nu vo(i)eşti a o pri[i]mi cu acest preţ, să va publica prin Foile Ofițiale, însămnându-să termenul la ...[4], spre ştiința muşteriilor, ca să s(ă) dei în posesie prin mezat, cu acele(a)ş(i) condiții ci s-au publicat pentru moşiile înposesieti la mezatul din luna trecută, apr(ilie).

<de a cincea mână, cu al patrulea tip de cerneală neagră, completarea la rezoluție:>

Iar mai întâi, să va docladarisi Sfat(ulu)i.

<de a şasea mână, cu al cincilea tip de cerneală neagră, semnătura:>

I. Sturza log(o)f(ă)t <m.p.>.

ANI, Fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, dosar 112/1844, f. 30r, orig., hârtie albastră, c. neagră.

---

[1] Aşa în text.

[1bis] Omis.

https://biblioteca-digitala.ro

[2] Numărul «19» a fost corectat de aceeaşi mână cu altă cerneală neagră din «17».
[3] Numărul «22» a fost corectat de aceeaşi mână cu altă cerneală neagră din «19».
[4] Loc lăsat liber, cam pentru două cuvinte.

16. **30 mai 1845**

La egum(e)n(ul) M(o)n(a)st(irii) Bisericanii.
No. 986.
1845, mai 30.

Luându-să în priivire răspunsul prec(u)v(ioşiei) <tale>[1] din 17 a următoarii luni, cuprinzător că numai pe anul următor pri[i]meşti posesiia moşiei Branişti şi Vădurelile[2] cu preţul de şapte mii lei pe an, hotărât di Sfatul Ocârmuitor[3], Depart(amentul) vă faci cunoscut că pe acest an vi să şi lasă această posesie pân' la 23 apr(ilie) <1>[1]846, precum aţ(i) pri[i]mit-o. Şi[4] de la ace(a) vremi să va da posesorului care va lua-o di la mezat(ul) ce urmează[5] a să face, [va rămâni di la mezatul ci ari a să faci, pentru urmari cărui(a) să vor regularisi[rea] lucrărili cuveniti][6].

Iar pentru trădari moşiei, acum[7], şi a acareturill(o)r de pe dânsa în pri[i]mirea prec(u)v(ioşiei) tali, s-au însărcinat pi revizorul d(umnealui) cam(ina)r(ul) Săndulac(hi) Dădescu[8], di la cari pri[i]mindu-o, vei iscăli catagrafiia, ca în stari ci vei pri[i]mi acareturili, în aceea să li şi daţi la (i)eşiri.

ANI, Fond Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii Publice, dosar 112/1844, f. 31r-v, orig. (concept), hârtie albastră, c. neagră.

---

[1] Omis.
[2] Cuvântul «Vădurelile» a fost corectat de mâna care a scris textul din «Vadurili».
[3] Formula «hotărât di Sfatul Ocârmuitor» a fost corectată, de a doua mână, cu altă cerneală neagră, din formula «după închierea Sfatului Ocârmuitor».
[4] Formula «precum aţ(i) pri[i]mit-o şi» a fost scrisă deasupra rândului, de a doua mână, cu altă cerneală neagră, după ce a tăiat cuvântul «iar».
[5] Formula «să va da posesorului care va lua-o di la mezat ce urmează» a fost corectată de mâna care a scris textul, cu aceeaşi cerneală neagră, din formula «să va înposesui posesorul asupra căruie prin mezat urmează».
[6] Formula «va rămâni di la mezatul ci ari a să faci, pentru urmari cărui(a) să vor regularisi[rea] lucrărili cuveniti» a fost tăiată de mâna care a scris textul, cu aceeaşi cerneală neagră.
[7] Cuvântul «acum» a fost scris deasupra rândului, de mâna care a scris textul, cu aceeaşi cerneală neagră.
[8] Formula «d(umnealui) cam(ina)r(ul) Săndulac(hi) Dădescu» a fost scrisă pe loc lăsat liber, de a treia mână, cu al treilea tip de cerneală neagră.

https://biblioteca-digitala.ro

17. **30 mai 1845**

La revizorul d(umnealui) cam(ina)r(ul) Săndulachi Dădescu[1],

No. 987[2].

1845, mai 30

Moşiia Braniştia şi Vadurili, din ţin(u)t(ul) Niamţului, proprieta[3] a Mon(a)st(irei) Bisericanii, lăsându-să pentru anul următor, pân' la 23[4] apr(ilie) <1>[5]846, pe socoteala precuvioşiei sali, arhimandritul Nicon, egum(e)n(ul) aceştii mon(a)st(iri), Depart(amentul) scrie dum(i)tali[i] ca să mergi la numita moşâi(e) şi cu toată lămurirea să[6] catagrafiseşti acareturili de pi dânsa, pe cari[7], dându-li [denpreună cu moşiia][8] în[9] sama prec(u)v(ioşiei) sali, cu catagrafie iscălită de dum(nea)ta, să pridstavlisăşti Dipart(amentului) pe aceea[10] iscălită de prec(u)v(ioşia) sa.

ANI, Fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, dosar 112/1844, f. 31v și f. 36r, orig. (concept), hârtie albastră, c. neagră.

---

[1] Formula «d(umnealui) cam(ina)r(ul) Săndulachi Dădescu» a fost scrisă pe loc lăsat liber, de a doua mână, cu al doilea tip de cerneală neagră.

[2] Formula «No. 987» a fost completat ulterior, pe loc lăsat liber, cu al patrulea tip de cerneală neagră, de a patra mână, care a corectat textul.

[3] Aşa în text pentru «proprietate».

[4] Numărul «23» a fost corectat din numărul «26» de mâna care a scris textul, cu aceeaşi cerneală.

[5] Omis.

[6] Formula «la numita moşâi(e) şi cu toată lămurirea să» a fost scrisă deasupra rândului şi în colţul din dreapta foii, de a treia mână, cu al treilea tip de cerneală neagră, după ce a tăiat cuvântul «să».

[7] Formula «pe cari» a fost scrisă deasupra rândului, de a treia mână, cu al treilea tip de cerneală neagră, după ce a tăiat cuvântul «şi».

[8] Formula «denpreună cu moşiia» a fost scrisă deasupra rândului, de a treia mână, cu al treilea tip de cerneală neagră, după care a fost tăiată, cu aceeaşi al doilea tip cerneală folosit la corectură, de mâna care a scris-o.

[9] Cuvântul «în» a fost corectată, de a treia mână, cu al treilea tip de cerneală neagră, din cuvântul «pe».

[10] Formula «pe aceea» a fost scrisă deasupra rândului, de a treia mână, cu al treilea tip de cerneală neagră, după ce a tăiat cuvântul «catagrafie».

18. **30 mai 1845**

Doclad(ul) Sfatului,

No. 988.

https://biblioteca-digitala.ro

1845, maiu 30[1].

Încuviințarea Sfatului pentru lăsarea moşiei Braniştea şi Vădurelile, a M(ă)n(ă)s(ti)r(ii) Bisericanii, pe socoteala egumenului cuprindi 7.000 lei pe an.

Departamentul, înpărtăşindu-o precuviosului arhimandrit Nicon, egumenul aceştii m(ă)n(ă)s(ti)r(ii), au pri[i]mit răspunsul său din 17 a curgătoarei, cupr<i>[2]nzător că moşia cu acest preț ar fi [pre(a)][3] scumpă şi nici ar pute(a)-o pri[i]mi asupră-ş(i); dar[4], după stăruința Departamentului, în pri[i]vire că acum era trecut(ă) vremea de a să înposăsie altora[5], s-au îndeplinit a o luoa ş(i)[6] pe sângur anul acesta, cu prețul arătat de 7.000 lei. Iar pentru viitorii ani, de vreme că egumenul[7] nu o pri[i]meşti pe[8] scoteala sa cu această sumă, ci este încuviințată de Sfat, Departamentul [cu cinste(a)[9] căzută, docla(darisăşte)][10] urmează a pune în lucrare din vreme publicarea ei, pentru a să înposesie[11] prin mezat.

Drept care, cu căzuta cinste, docladarisăşte Sfatului spre[12] încuviințare, cu adăogire că condițiile înposesierii el urmează a le apleca[13] tot acele(a) ci s-au încuviințat de Sfat şi s-au publicat prin Foile Ofițiale, pentru moşiile care s-au dat în posesie la mezatul din luna următoare.

<pe *verso*-ul celei de-a doua file a scrisorii (f. 35v), în partea superioară, de mâna care a scris textul, cu aceeaşi cerneală neagră, notițele:>

La redacție Foii Buletinului <Oficial>[14], no. ...[15].

<La redacție Foii>[16] Săteşti, no. ...[15].

1845 maiu ...[15].

ANI, Fond Ministerul Cultelor şi Instrucțiunii Publice, dosar 112/1844, f. 32r-v şi f. 35v, orig. (concept), hârtie albastră, c. neagră.

---

[1] Numărul «30» a fost corectat de mâna care a scris textul din «28».

[2] Rupt la şnuruirea dosarului.

[3] Cuvântul «pre(a)» a fost tăiat de mâna care a scris textul.

[4] Cuvântul «dar» a fost scris deasupra rândului, cu aceeaşi cerneală, de mâna care a scris textul, după ce a tăiat cuvântul «decât».

[5] Formula «în priivire că acum era trecut(ă) vremea de a să <da> în posesie altora» a fost scrisă deasupra rândului, cu aceeaşi cerneală, de mâna care a scris textul.

[6] Cuvântul «şi» a fost scris deasupra rândului, cu aceeaşi cerneală, de mâna care a scris textul, după ce a tăiat cuvântul «asupră».

[7] Cuvântul «egumenul» a fost scris în continuarea rândului, cu aceeaşi cerneală, de mâna care a scris textul, după ce a tăiat cuvântul «supt».

[8] Cuvântul «cu cinste(a)» a fost scris în continuarea rândului, cu aceeaşi cerneală, de mâna care a scris textul, după ce a tăiat formula «ari cinste(a)».

[9] Formula «pe» a fost scrisă în continuarea rândului, cu aceeaşi cerneală, de mâna care a scris textul, după ce a tăiat formula «cu acea».

https://biblioteca-digitala.ro

[10] Formula «cu cinste(a) căzută docla(darisăşte)» a fost tăiată, cu aceeaşi cerneală, de mâna care a scris textul.

[11] Aşa în text pentru «a se da în posesie».

[12] Cuvântul «spre» a fost scris în continuarea rândului, cu aceeaşi cerneală, de mâna care a scris textul, după ce a tăiat formula «cu adăogire».

[13] Aşa în text pentru «aplica».

[14] Omis.

[15] Loc lăsat necompletat.

[16] Pentru formula «La redacție Foii» s-a folosit semnul continuității, sub forma unei linii neîntrerupte, pus sub rândul anterior.

19. **23 iunie 1845**

Copii.

Dizlegarea Sfatul(u)i, cu no. 1.523, la do<c>[1]ladul acestui Dipart(ament) cu no. 988, din 23 iunii <1>[1]845.

După înpregiurările arătate în docladul acelui Departament, cu no. 988, pentru moșiile Branište(a) şi Vadurile, pe cari egumen(ul) M(ă)n(ă)st(i)r(ii) Bisericanii nu li-ar fi pri[i]mind asupră-i cu prețul de şapte mii lei decât pe anul acesta, Sfatul Cârmuitoriu au încuviințat a să scoate în mezat, precum să propune prin numerarisât(ul) doclad, dispri cari gios iscălitul ari cinste a face cunoscut acel(u)i Depart(ament), spre regularisâre.

Iscălit,

N(icolae)[2] Mavrocordat.

Rezoluțâia Depart(amentului):

„Să vor face publicațâile cuvenite!”.

<dedesubt, de a doua mână, cu altă cerneală neagră, nota arhivistică:>

Originalul.

S-au făcut osebită dellă pentru împosesuirea acestor moșii de la 23 apr(ilie) 1846.

ANI, Fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, dosar 112/1844, f. 33r, copie, hârtie albastră, c. neagră.

[1] Omis.

[2] Inițiala numelui «N(icolae)» a fost scrisă în continuarea rândului, cu aceeaşi cerneală, de mâna care a scris textul, după ce a tăiat inițialele «I.N.», pe care tot ea le scrisese mai înainte.

20. **17 iulie 1845**

Cătră Cinstitul Departament al Averil(o)r Bisăriceşti,

https://biblioteca-digitala.ro

Al său revizor, cam(ina)r Săndulachi Dudescu,
Raport.

Potrivit poroncii Cinst(itu)l(u)i Depart(ament) no. 987, mergând la moşiia Braniştea şi Vădurelile, din ţin(u)tul Neamţului, pe care să află Mon(a)st(irea) Bisăricanii, şi catagrafisând toate acareturili de pe aceli moşii, cu supunire o predstavlisăşt(e), adeverită de cuvioşiia sa arhimandritul Theodosie, înplininitoriul îndatoriril(o)r <de egumen>[1] în lipsa pre(a)cuvioşii sali arhimandritul(u)i Nicon, egumenul acei Mon(a)st(iri), supuind, totodată, cunoştinţii Cinst(itului) Depart(ament) că adăogiri de fostul posesor nu sânt, precum nici lipsuri osăbite, decât numai slăbăciunea lămurită prin catagrafie.

S(ăndulachi) D(u)desco <m.p.>.

No. 31.
1845, iul(i)e 17.

<pe *recto*-ul primei file a scrisorii, în partea superioară, de a doua mână, cu altă cerneală neagră, nr. de înregistrare:>
No. 1256, trec(u)t.
<Primit[1]>, 1844.

<tot pe *recto*-ul primei file a scrisorii, marginal, pe partea dreaptă, de a treia mână, cu cerneală albastră, rezoluţia:>
Secţii <a>[1] 2-a, iuli(e) 23, să să docladarisască>[2].

I. Sturza log(o)f(ă)t <m.p.>.

<tot pe *recto* şi *verso* -ul primei file a scrisorii, marginal, pe partea dreaptă, de a patra mână, cu al treilea tip de cerneală neagră, referatul:>
Doclad.
Secţiia II.
Această moşie Braniştea şi Vădurelile s-au ţânut în posesie de către dumnal(o)r banul Dimitrie Stan şi cam(ina)r(ul) Vasile Ioan pân(ă) la 23 apr(ilie) acest an, după contractul din 1841, no(i)emv(rie) 26, cu care dumn(e)al(o)r au ţănut în posesie toate moşiile Mon(a)st(irii) Bisericanii.

Prin pontul al 9-le(a) din acest contract, sânt îndatoriţ(i) ca acareturile şi altile, pentru care s-ar fi făcut osăbit izvod, să le dei la înplinirea anil(o)r întocmai, precum le-au pri[i]mit den catagrafi[i]a[3]. Însă pri[i]mită pe lângă acest răport[3], cari catagrafie s-au făcut fără a fi în videri un asemine izvod, fiindcă lipsăşti, să e[4] lămuriri că dumn(ealo)r posesorii nu au făcut vreo adăogiri şi nici lipsuri ar fi decât acareturile[5] sânt slabi, precum: acoperemântul de la crâcimă esti spart pe multe locuri; la grajdiu şi şură sânt stricaţ(i) unii

https://biblioteca-digitala.ro

din dulapi, din cari sânt făcuț(i) păreții; acoperemântul la o pivniță mică esti stricat de tot; crâcima di la Vădureli, slabă; cuptioru' din lăuntru, s<t>[6]ricat cu hornu lui, de lemn; trii fereşti, sparti de tot; doî uş(i), stricate; acoperemântul crâcimii de la Vaduri, stricat tari; acoperemântul de la moara de pe Branişte, stricat.

Catagrafiia s-au pri[i]mit iscălită de arhimandritul Theodosie de la Mon(a)st(irii) Bisericanii şi nu de prec(u)v(ioşia) sa arh(ima)n(dritul) Nicon, carile au pri[i]mit moşi[i]a pe acest an.

Pădurariu au regularisit rânduitul pe un Vasâle Cruşitul

P(entru) şef S(ecției), A(lecu) Vuluță <m.p.>.

<pe prima filă a scrisorii, verso, sub textul raportului, tot de a patra mână, cu al treilea tip de cerneală neagră, rezoluția:>

Secție <a>[1] II-a.

Pentru acareturi să să scrie Isprăv(ni)ci(i) ca să îndatoriască[3] pe fostii[3] posesori a li întocmi, iar pentru iscălirea catagrafiei, să să facă întrebari arhimandritului Nicon.

<de a cincea mână, tot cu al treilea tip de cerneală neagră, semnătura:>

P(anait ?) Balş <m.p.>.

20b. **17 iulie 1845**

Catagrafie de toate acareturile ce sânt pe moșiia Braniștea şi Vădurelile, pe care să află Mon(a)st(irea) Bisăricani.

1845, iul(i)e 17.

No.

1 Crâcimă de bârne, acoperită cu draniță, veche, mare, cu acoperământul spart pe multe locuri, în care mai sânt, însă:

No.

1 cuptioriu cu hornul său.

1 ușă de dulapi cu bălămali și clampă de f(i)er.

3 fereşti cu cruci de lemn și cu hârtii la eli.

2 lăviți de dulapi de brad.

1 masă mică, tot de dulapi.

1 scaun lungu cu picioare de un dulap.

1 pat de lătunoi ciopliți.

https://biblioteca-digitala.ro

1 Şopru lipit de crâcima măn(ăsti)rei[7], parte de bârne şi parte de lătunoi, în amnare[8], şi, pe giumătate, podit cu lătunoi, acoperit cu scânduri; şi uşa tot de scânduri, cu ţâţâni şi încu(i)etori de lemn.

1 <G>[6]rajdiu şi şură, supt un acoperământ, păreţii de dulapi; dar unii din dulapi sânt stricaţi; în amnari[8], îngropaţi, acoperit cu lătunoi; şi uşa la grajdiu, cu ţâţâni şi încu(i)etoare de lemn.

1 Pivniţă mică, cu păreţâi, atât a ei, precum şi a gârliciului, de pi[i]atră, iar bolta de lemn, cu acoperemânt; şopru de scânduri, deasupra ei, dar e stricat de tot.

1 Crâcimă la Vădurele de bârne, 1 casă cu tindă, veche tare, în care mai sânt şi următoarili, însă:

- 1 cuptioriu stricat, cu hornul lui de lemn.
- 3 fereşti, sparte de tot.
- 2 lăviţi de dulapi.
- 1 masă mică de doă scânduri.
- 2 uşi, cu ţâţâni şi încu(i)etori de lemn, de scândur(i), dar stricate; acoperemântul ei de scânduri şi stricat tare.

1 Pivniţă mică, tot la crâcima din Vădureli, căptuşâtă cu lătunoi, cu uşa ei din doă bucăţi; şi la uşă, deoparte sânt bălămale de f(i)er, iar de ceelantă parte, ţâţâni de lemn şi încu(i)etoarea de f(i)er.

1 Moară pe Branişte, pe apa Bistriţâi, având lipită de e(a) şi casă pentru şăzut morariul, amândoă de bârne, în amnare[8], acoperită cu scânduri, însă acoperământul vechiu tare şi putred, în car(e) mai sânt şi următoarili, însă:

- 1 părechi p(i)etre buni.
- 1 crânciu cu 2 cercuri şi fus de f(i)er.
- 1 podul morei[9], bun.
- 1 grindeiu cu 2 cercuri şi 2 cepuri, bun.
- 2 roţi, 1 de apă şi 1 de măsăli[10], buni.
- 1 ladă pentru curs făina, bună.
- 1 coşi[11] cu toate ale lui, buni.
- 2 uşi de scânduri, 1 la casa morariul(u)i şi 1 la moară, cu ţâţâni şi încu(i)etori de lemn.

1 Crâcimă tot pe Branişte, una casă cu tindă, de bârne, acoperită cu lătunoi, în care mai sânt, însă:

- 3 fereşti, deschisă cu totul.
- 2 uşi, 1 la tindă şi 1 la casă, de scânduri, cu ţâţâni şi încu(i)etori de lemn.

1 pivniţă mică, tot această crâcimă, pereţâi de piatră, iar bolta de lemn şi pământ, cu şopru deasupra ei, de lătunoi, totu nou.

<în continuare, de aceeaşi mână, cu cerneală neagră, completarea:>
Pădurariu s-au regularisât şi statornicit pe Vasâli Cruşâtul.

https://biblioteca-digitala.ro

În ființa și a me(a), făcându-s(ă) această catagrafie, car(e) fiind întocmai, am iscălit,

În lipsă, Theodor arh(i)ma(n)d(ri)t <m.p.>.

ANI, Fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, dosar 112/1844, f. 37r și f. 22, orig., hârtie albastră, c. neagră; Anexa **20b** la, f. 39r-v, orig., hârtie albastră, c. maro și c. neagră.

---

[1] Omis.

[2] Rupt.

[3] Așa în text.

[4] Așa în text pentru «ia».

[5] Cuvântul «acareturile» a fost scris în continuare, de mâna care a scris referatul, după ce a tăiat cuvântul «de».

[6] Rupt la șnuruirea dosarului.

[7] Formula «crâcimă măn(ăsti)reii» a fost corectata de a doua mână, cu altă cerneală neagră, din cuvântul «crâcimă».

[8] Sistem de construcție al clădirilor de lemn, bazat pe stâlpi ce susțin acoperișul.

[9] Așa în text pentru «morii».

[10] Roata de măsele era cea care învârtea pietrele de moară.

[11] Așa în text pentru «coș».

21. **<înainte de 9>[1] august 1845**

<pe a doua filă a documentului nr. 22, din 9 august 1845 (f. 38r-v), de aceeași mână, următorul concept, pe care, ulterior, după ce l-a terminat de scris, autorul său l-a tăiat cu trei benzi oblice:>

La Isprăvnicia țin(u)t(ului) Neamț,
No. ...[2].
1845, av(gu)st ...[2] zile.

Din catagrafiea[3] acareturil(o)r di pi moșiea[3] Braniștea și Vădurerile[3], din acest țin(u)t, proprieta[4] a Mon(asti)ri(i) Bisericanii, pi care moșie au ținut-o în posesie dum(nealo)r banul Dimitrie Stan și cam(ina)r(ul) Vasili Ioan, luându-să lămuriri că au lăsat în ră[5] stare acareturile, și anumi [acoperământul la crâ(cimă)[6]]:

1-iu[7] Acoperământul la crâcimă, spart prin multe locuri.

2-le Unii din dulapi(i) de la păreții grajdiului și a<i>[8] morii sint stricați [a aco(perământul)][9].

3-le Acoperemântul de la o pivniță mică, stricat di tot.

4-le Crâcima di la Vădurili[10] în ră[5] stari, cu hornu din lăuntru stricat și fereșteli sparti; asămini, acoperimântu și ușile, stricate.

5-le Acoperemântul de la moara de pe Branişte, în ră[5] stari.

https://biblioteca-digitala.ro

De[11] aceea să scrie Isprăv(ni)ci(ei) ca să îndatorească pe dum(i)s(ale) banu' Stan și cam(ina)r(ul) Vasili Ioan a aduci în stare bună acareturi[ri]le arătati, după cari Isprăvnici[i]a, aşa bine întocmite, să le dei pe sama precuvioşiei sale, arhimandritul(u)i Nicon, di la cari[12] să ei[13] cfintanție şi[14] să o triimată Dipartamentul(u)i acestuia[15].

ANI, Fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, dosar 112/1844, f. f. 44r-v şi primul rând de la f. 38r, orig. (concept), hârtie albastră, c. neagră.

---

[1] Datat după conținutul documentelor nr. 20 şi 22.

[2] Loc lăsat necompletat.

[3] Aşa în text.

[4] Aşa în text pentru «proprietate».

[5] Aşa în text pentru «rea».

[6] Formula «acoperământul la crâ(cimă)» a fost tăiată cu o linie de mâna care a scris textul.

[7] Aşa în text pentru «întâiu».

[8] Omis.

[9] Cuvântul «aco(perământul)» a fost tăiată cu o linie de mâna care a scris textul.

[10] Cuvântul «Vădurili» corectat de mâna care a scris textul din «Văduriri».

[11] Cuvântul «de» a fost scris, de mâna care a conceput textul, în continuarea rândului, după ce a tăiat cuvântul «6-le».

[12] Formula «di la cari» a fost scrisă deasupra rândului, de mâna care a conceput textul, după ce a tăiat formula «egumenul pomenitei monastiri».

[13] Aşa în text pentru «ia».

[14] Cuvântul «şi» a fost scris deasupra rândului, de mâna care a conceput textul, după ce a tăiat formula «pi care».

[15] Formula «Departamentul acestuia» este scrisă la începutul f. 38, care inițial a fost a doua filă, recto, a acestei ciorne.

22. **9 august 1845**

La arhimandritul Nicon,

No. 1.611[1].

1845, av(gu)st 9[3] zile.

Pe lângă raportul revizorului[3] acestui Dip(a)r(tament), primindu-să catagrafia[4] acareturilor di pi moșiea[5] Braniștea și Vădurelile, s-au văzut iscălită de arhimandritul Feodosie[6] şi nu de Pre(a)cuvioşiea Voastre[5], carile sinteți contractieriu[7] şi datori a da asămine(a) acareturi în starea pri[i]mită.

De aceea, vi să face întrebare de să[8] poate pri[i]mi iscălitura arh(imandritul) Theodosie ca a însuț(i) Preosv(inției) Voastri, iar la dinpotrivă, să veniț(i) spri a iscăli catagrafiia.

https://biblioteca-digitala.ro

ANI, Fond Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii Publice, dosar 112/1844, f. 38r-v, orig. (concept), hârtie albastră, c. neagră.

---

[1] Numărul «1.611» a fost scris ulterior, cu altă cerneală neagră, de a doua mână, care a corectat textul.

[2] Data «9» a fost scrisă ulterior, cu altă cerneală neagră, de a doua mână, care a corectat textul.

[3] Cuvântul «revizorului» a fost scris, de mâna care a conceput textul, în continuarea rândului, după ce a tăiat «cinst(itului)».

[4] Formula «primindu-să catagrafia» a fost corectată, cu cerneală maro, de mâna care a conceput textul, din formula «ci au catagrafisât».

[5] Aşa în text.

[6] Varianta rusească a numeului «Theodosie».

[7] Contractieriu = contractant.

[8] Formula «de să» a fost scris, de mâna care a conceput textul, în continuarea rândului, după ce a tăiat cuvântul «dacă».

https://biblioteca-digitala.ro

UN POMELNIC DIN TIMPUL ARHIMANDRITULUI NEONIL BUZILĂ (1846)

Vera STIGLEȚ[1]

Cuvinte-cheie: *Mănăstirea Neamț, Neonil Buzilă, pomelnic, tipografie, stareții, frați morți*

Keywords: *Neamț Monastery, Neonil Buzilă, pomelnic, printing house, abbots, deceased friars*

Istoria Mănăstirii Neamț a fost marcată și de activitatea cărturărească și social-politică a filantropului și arhimandritului Neonil Buzilă (1834-1835[2]; 1838-1839[3]; 1843-1853[4]). Personalitate emblematică a epocii, Neonil Buzilă a reușit să rămână în memoria colectivă ca iluminatul stareț iubitor de cultură și ctitor desăvârșit. Arhimandritul Neonil s-a remarcat și pe plan editorial ca prefațator și sprijinitor al activității tipografice. Cărțile imprimate în tiparnița Mănăstirii Neamț nu au avut strict un caracter religios, ele au cunoscut o varietate de domenii, de la *Bucoavnă* și până la cărți din domeniul dreptului canonic specific veacului al XIX-lea. Demersul nostru din aceste câteva pagini oferă informații variate, necesare atât cercetătorilor, cât și celor interesați de patrimoniul bibliofil al tiparniței de la Neamț.

În Biblioteca Mănăstirii Neamț am cercetat câteva manuscrise, păstrate într-o încăpere specială a bibliotecii, alături de cărți vechi tipărite în vremea starețului Neonil Buzilă. Cu ocazia unei deplasări de documentare, registrul inventar cuprindea următorul manuscris: *„Pomelnicul tuturor părinților și fraților celor adormiți din Soborul acestor Sfinte Monastiri Neamțul și Secul, carele obicinuit să pomenește în toate zilele la Proscomedie”*, apărut sub patronajul starețului și arhimandritului Neonil în anul 1846. Izvorul documentar din colecția bibliotecii Mănăstirii Neamț, cu nr. inventar 11624 și 120, conține 15 file numerotate cu cifre chirilice, format 23,2 × 17 cm. Exemplarele se află în

[1] Universitatea „Ștefan cel Mare”, SUCEAVA; Complexul Muzeal Național Neamț – Muzeul Cetatea Neamț, TÂRGU NEAMȚ.

[2] Ioan Ivan, Scarlat Porcescu, *Mănăstirea Neamț*, Tipografia Centrului Mitropolitan, Iași, 1981, p. 288.

[3] Nicolae Iorga, *Mănăstirea Neamțului. Viața călugărească și muncă pentru cultură*, Tipografia Societății Neamul Românesc, Vălenii de Munte, 1912, p. 68.

[4] Benedict Sauciuc, *Mănăstirea Neamț vatră de spiritualitate și cultură românească*, vol. I, Editura Doxologia, Iași, 2017, p. 51.

https://biblioteca-digitala.ro

bogatul tezaur livresc al ansamblului monastic alături de pomelnicele din anii 1835[5], 1846[6] și 1848[7].

Prin elaborarea studiului de față am urmărit valorificarea științifică al acestui tip de document din fondul de carte veche și rară a bibliotecii. De asemenea, pomelnicul generează un spectru variat de subiecte, care furnizează informații prețioase despre comunitatea monahală din perioada respectivă.

Se cuvine să amintim aici lucrarea semnată de Olimpia Mitric, *Manuscrise românești din Moldova: catalog,* care valorifică o parte din patrimoniul bibliofil nemțean din perioada starețului Neonil Buzilă. Cercetătoarea a realizat o sumară descriere a manuscriselor redactate în obștea starețului Neonil începând cu *Pomelnicul ctitoresc* (1845)[8]; apoi dezvăluie și alte izvoare inedite *Pomennic ctitoresc a bisericii sfântului slăvitului apostol și evanghelistului Ioann Bogoslovul* (1835); *Pomelnic ctitoresc a sfintei și dumnezeeștii monastiri a Pantocratorului* (1846); *Pomennicul părinților sfântului lăcașului acestuia* (1848); *Pomennicul părinților sfântului lăcașului acestuia* (1846).

Aplecându-ne, în acest studiu, exclusiv asupra unui pomelnic al Mănăstirii Neamț, trebuie să precizăm că, prin parcurgerea unui asemenea tip de izvor istoric, cu certitudine intrăm în contact cu cultura materială și culturală specifică epocii. În ceea ce privește pomelnicul prezentat mai jos, primul exemplar (nr. inv. 11624) are coperțile din carton, cu cotorul din piele de culoare maro (**Fig. 1**). Foaia de titlu este încadrată cu elemente florale. Pe *verso*-ul foii de titlu este ilustrată Maica Domnului, care poartă câteva particularități distincte în trăsăturile feței, vestimentație și motivele florale. Izvorul documentar mai conține pe prima filă, nenumerotată, un frontispiciu cu reprezentarea lui Iisus Hristos, în care sunt etalate câteva frunze semipalmate pe fond negru. Schema compozițională ilustrează trăsături anatomice și gesturi mai reținute, fiind o imagine aspră, greoaie și mai puțin animată. Textul este scris în limba română, caractere chirilice, pe o singură coloană cu cerneală tipografică neagră și albastră, adăugată ulterior. Acest înscris prețios și necesar serviciului divin conține un text cu caractere de două mărimi, cu 1 și respectiv 19 de rânduri pe pagină. Din foaia de titlu reiese clar că locul unde a fost redactat și completat până în forma actuală este Mănăstirea Neamț.

Al doilea exemplar (nr. inv. 120) are coperta din carton de culoare policromă (**Fig. 2**). Pe marginile primei pagini, nenumerotate, am identificat o însemnare marginală, care cuprinde următorul text: „Este a bibliotecei chinoviei pări(ntelui) stareț Paisie din Sfânta

---

[5] Olimpia Mitric, *Manuscrise românești din Moldova: catalog,* Editura Junimea, Iași, 2006, p. 263. Ioan Ivan, *Manuscrise din Biblioteca Mănăstirii Neamț, scrise cu caractere chirilice în românește,* Mănăstirea Neamț, vol. IV, manuscris autograf, f. 99-100.

[6] Costin Clit, *Pomelnicul Mănăstirii Neamț,* Iași, Editura PIM, 2020, p. 21.

[7] Vera Stigleț, *Pomelnicul Mănăstirii Neamț din anul 1848,* în „Revista de istorie Liceul ,«Vasile Conta»" – Târgu Neamț", vol. V, nr. 1/2023, p. 195-217.

[8] Olimpia Mitric, *op. cit,* p. 31; 263-264; 272-276; 278; 297-298;

https://biblioteca-digitala.ro

Monastire Neamțu”[9]. O altă însemnare, cu cerneală neagră, ne indică locul unde a fost construit un edificiu medical în incinta mănăstirii. În cuprinsul construcției spitalului se regăsea și un paraclis cu hramul „Sf. Mare Mucenic Ioan cel Nou”, pentru a fi la îndemâna celor ajunși în neputință[10]. Conform însemnării din pomelnic edificiul a fost sfințit la data de 7 decembrie 1846: „Zădire din temelie a bolniți din sus de m(ănăstire) dimpreună și cu paraclisul, adică beserica cu hramul Sf(ântul) Ioan Novie de la Suceavă. S-au început la anul 1845 mai și s-au săvărșit în anul 1846, sfințindu-să întru acest an la Dechemvrie 7 în zioa prăznuirea Sf(ântului) Ierarh Amvrosie. De către sv(inția) sa păr(in)t(ele) d(u)h(o)v(nic) Filip i proci, după înaltă blago(slo)v(enia) dată sv(inții) sale păr(in)t(ele) st(areț) Neonil, care după împreghiurări aducându-să păr(in)t(elui) st(areț) bolnav. Care după săvărșirea prea sf(intei) liturghii sau și împărtășat cu prea curatele ale lui H(risto)s taine. Dusă de la această din nou sfințită bisărică la chilia stăriții afară de către ierom(ona)h(ul) Theofan uchenicul sv(inții) sale starețul, 1846 Dechemvre 7”[11].

Ordinea numelor din izvorul documentar este următoarea: domnii cu soțiilor lor, ieroshimonahii, stareții, ieromonahii, ieroshidiaconii, ierodiaconii, shimonahii, monahii morți, poslușnicii frați mireni, frații morți. Redactorul a împărțit pomelnicul mănăstiresc într-o parte distinctă: „morții”, debutând cu numele și rangurile călugărilor. După domnii răposați, izvorul documentar nominalizează un număr de 13 stareți, 116 ieroshimonahi și 81 ieromonahi morți, dintre care în pomelnicul nr. inv. 11624 au fost înscriși și alte nume de monahi[12]. În pomelnicul nr. inv. 120 urmează două foi albe, apoi au fost înscrise 18 prenume comune ale ieroshidiaconilor decedați: Petru, Sofronie, Stefan, Maxim, Macarie, Vasilie, Daniil, Venedict, Gavril sau Gheorghie[13].

Pomelnicul ierodiaconilor morți este alcătuit dintr-un șir de 22 nume, fără nici un alt indiciu oferit de redactor[14]. Urmează, ordonați tot pe treptele ierarhiei monahale: stareți decedați, shimonahii Vasilie și Chiriac, ierei Ioann, Procopie și Dimitrie, shimonahia Serafima și monahia Iuliania[15].

Urmează 6 file ce conțin numele shimonahilor răposați, înscriși aici la cererea starețului și arhimandritului Neonil Buzilă[16]. Lor le urmează reprezentanții monahilor

---

[9] Biblioteca Mănăstirii Neamț, nr. inv. 120, *Pomelnicul tuturor părinților și fraților celor adormiți.*, f. 1 r-2 v.

[10] Vornicescu Nestor, *Instituții pentru îngrijirea sănătății patronate de Mănăstirea Neamț*, în *MMS*, nr. 5-6, Anul XXXVIII, 1962, p. 444.

[11] Biblioteca Mănăstirii Neamț, nr. inv. 120, coperta a doua.

[12] Idem, nr. inv. 11624, *Pomelnicul tuturor părinților și fraților celor adormiți.*, f. 1 r-3 v.

[13] Idem, nr. inv. 120, f. 4 r.

[14] *Ibidem*, f. 4 v.

[15] *Ibidem*, f. 5 r.

[16] *Ibidem*, 6 r-8 v.

https://biblioteca-digitala.ro

decedați, precum Ieremia Enea, iconomul ansamblului monastic[17]. În anul 1845, monahul Ieremia a contribuit financiar la construcția școlii domnești din Târgu Neamț, a instituției medicale din Casele Invalizilor, a unei bucătării și a unei cișmele din piatră. Cu cheltuiala iconomului Enea s-a amenajat cișmeaua „adusă din părăul Maghernița" ce „să înparte în patru părți, una la velniță, al doilea la tipografie, al treilea la arhondaric și al patrulea la odae"[18].

Punerea în valoare a scrierii *Pomelnicul tuturor părinților și fraților celor adormiți din Soborul acestor Sfinte Monastiri Neamțul și Secul* poate contribui la valorificarea științifică a patrimoniului cultural de acest tip conservat în biblioteca ansamblului monahal dar și la cercetarea istoriei religioase din secolul al XIX-lea. Acesta reprezintă instrumentul de lucru indispensabil oricărui demers de cercetare legat de istoria Mănăstirii Neamț și Secu, furnizând informații pentru activitatea tipografică, pentru istoria bisericii, a literaturii și a desfășurării vieții de obște.

Îndreptăm întreaga noastră gratitudine către Arhimandritul Benedict Sauciuc, starețul Mănăstirii Neamț, care ne-a facilitat accesul la tezaurul bibliofil din instituția mai sus menționată. Nu pot încheia fără un cuvânt de mulțumire adresat ieromonahului Andrei Dima, care în calitate de custode al bibliotecii ne-a pus la dispoziție fondul de carte veche românească și acest izvor documentar.

A POMELNIC FROM THE TIME OF ARCHIMANDRITE NEONIL BUZILĂ (1846)

(Abstract)

The pomelnic [prayer list featuring the founders] of the Neamț Monastery – drafted in 1846 – is included within the comprehensive process of reconstructing the documentary sources of the ecclesiastical buildings in Moldavia, which began during the term of abbot and archimandrite Neonil Buzilă. From a graphic perspective, this asset was drafted in Cyrillic characters in the monastery's printing workshop. The hierarchic levels structure the text: from the departed Moldavian rulers and their wives to the hiero-schemamonks, hierodeacons, schemamonks, monks, and friars. This 19th-century item within the Neamț collection provides data with historical and social value.

[17] *Ibidem*, f. 9 v.

[18] Costin Clit, *op. cit*, p. 13.

https://biblioteca-digitala.ro

ANEXĂ

POMELNICUL

Tuturor părinților și fraților celor adormiți din Soborul acestor Sfinte Monastiri Neamțul și Secul, carele obicinuit să pomenește în toate zilele la Proscomedie. Iară mai cu osebire, acum s-au așezat, ca în toți anii, la pomenirea sfântului marelui mucenic Ioan cel Nou de la Suceavă. Îndată după sfânta Liturghie să se facă Panahidă la biserica cea acum din nou zidită (la bolnița bătrânilor) întru cinstea acestuiaș sfânt. La cartea Panahidă să se pomenească pomealnicul acesta. Pentru cartea pomenire sau făcut și un acaret la Târgul Neamțului cuvenit ca de o mie doao sute de lei pe an, care bani au a să cheltui la această Panahidă. Mai trecându-să întâisu-l și acei părinți și frați care-i și de acum înainte să vor muta din viață fieștecarele la rândul său. Tipărit prin sârguința prea cuviosului arhimandrit și stareț sfintelor Monastiri Neamțul și Secul, chir Neonil în tipografia sfintei Monastirii Neamțul, la anul 1846.

Fericit este pre care l-ai ales și l-ai primit, lăcui-va în curțile tale. Psalm, 64.4.

Sufletele lor întru bunătăți să vor sălășlui, și sămânța lor va moșteni pământul. Psalm, 24. 14.

[**f.1**[r]]

POMEANICUL părinților sfântului lăcașului acestuia.

MORȚII.

Întâi(i) ctitori ai sfântului lăcașul acestuia.

Alexandru Voevod, Anna Doamna și fii lor Bogdan Voevod, Stefan Voevod, Maria Doamna și fii lor. Și ceilalți ctitori și miluitori[19].

Întâi stareți ai sfântului lăcașului acestuia: Ieroshimonah Sofronie: întâiul stareț, Ieroshimonah Gavril, Ieroshimonah Euloghie[20].

---

[19] Pomelnicul „întâi ctitori" ai mănăstirii, dintre care selectăm pe domnul Alexandru cel Bun(1400 -1432); a doua soție Ana, cărei i se mai spunea Neacșa; Bogdan al II-lea (1449 -1451); Ștefan cel Mare(1457-1504); doamna Maria și fii lor. Unele surse indică faptul că așezământul de la Neamț a fost înzestrat de domnul Alexandru cel Bun la data 12 martie 1422 cu satul Budzești și pășunea Nenovici din Topolița. Pentru aceasta călugării să facă slujbe de pomenire pentru „sfânt-răposații părinții domniei mele". Mănăstirea Neamț s-a bucurat de susținerea materială și extinderea domeniului în vremea domniei lui Bogdan al II-lea, cu o parcelă de pământ pe Săcălișești și un obroc de alimente. Voievodul Ștefan cel Mare extinde domeniul mănăstirii cu 19 sate, iezerul prisaca de la Zagorna, balta Strâmba, iezerul de pe Dubrovca, satele Băloșești, Telebecinți, Bașoteni, Fântârele, Băiceni, Mogoșești după cum arată actele de cumpărate la data de 30 septembrie 1500. *Apud.* Nicolae Iorga, *Domnii români după portrete și fresce contemporane,* Editura și Tiparul Krafft & Drotleff pentru arte grafice, Sibiu, 1930, p. 11. Igor Sava, *Domeniul mănăstiresc în Țara Moldovei în a doua jumătate a sec. al XIV-lea,* Editura Pontos, Chișinău, 2012, p. 85; 92; Costin Clit, *op. cit,* p. 8.

[20] Costin Clit, *op. cit,* p. 32.

https://biblioteca-digitala.ro

[**f.1^{v}**]

Părintele nostru Ieroshimonahul și Starețul PAISIE.

Părinții noștri Ieroshimonahi și Stareții: Sofronie, Dorotheiu, Dositheiu, Ioann, Silvestru, Ilarie, Dometian, Neonil, Mardarie, Venedict[21], Nathanail, Gherasim[22].

Episcopii[23]: Iosif, Nictarie, Veniamin, Chesarie, Mardarie, Marchian. Robii lui Dumnezeu: Elenco, Alexandru, Stefan.

IEROSHIMONAHII,

Grigorie, Mihail, Athanasie, Ilie, Agathaghel, Serapion, Silvestru, Theodosie, Savva, Ioann, Constantin, Alexie, Daniil, Ioann, Rafail, Andreiu

[**f. 2^{r}**] **Ieroshim(onahi) morți**

Theodosie, Nazarie, Anastasie, Stefan, Spiridon, Ioann, Theodor, Theodosie, Matheiu, Nicolae, Savva, Varlam, Grigorie, Artemie, Leontie, Mihail, Ignatie, Theodosie, Savva, Ilarion, Polieuct, Antonie, Ioannichie, Mina, Athanasie, Ioann, Daniil, Paisie, Dometie, Pavel, Tarasie, Vasilie, Tihon, Pavel, Isaia, Theoctist, Iustin, Gheorghie, Dimitrie, Isaia, Vasilie, Iacov, Ioann, Gavril, Gherasim, Ioachim, Epifanie, Ioann, Vitalie, Nichifor, Chiriac, Ioannichie, Ioann, Therapont, Misail, Sofronie, Timofteiu, Iosif, Eustathie, Ieremia, Ioanathan, Ioann, Ioannichie, Parthenie, Nicandru, Varlam, Luca, Nictarie, Constantie, Ioannichie, Irinarh, Ioannichie, Vasilie, Gherontie, Theodor, Ironim, Ioann, Nichita, Ieremia.

[**f. 2^{v}**]

Iulian, Andreiu, Theodosie, Dionisie, Galaction, Climent, Platon, Calinic, Vasian, Ghermano, Inochentie, Visarion, Nicanor, Spiridon, Chesarie, Iustin, Nicon, Zaharia, Isaia, Ruvim, Venedict, Ioasaf[24], Iorest, Seleuchie, Aristarh, Irodion, Constantin, Gavril, Calistrat, Ioil, Trifilie, Visarion, Theona, Haralampie, Chesarie, Filip, Samuil, Iona, Avel, Visarion, Ilarion, Gudiil, Anfilohie, Inochentie, Clavdie, Theodosie, Manoil, Ianchith, Andreiu, Damaschin, Isaia, Vasilisc, Ghermano, Ioan, Isaia, Vasilie, Ghenadie, Athanasie, Methodie, Ghenadie, Damian, Teodor, Isaia, Isachie, Grigorie, Petru, Calinic,

---

[21] Biblioteca Mănăstirii Neamț, nr. inv. 11624, *Pomelnicul tuturor părinților și fraților celor adormiți.*, f.1 v. Adăugați ulterior cerneală neagră: *Venedict, Nathanail, Gherasim.*

[22] *Ibidem*, f.1 v. Nume adăugate ulterior cu cerneală albastră: *Temotei, Veniamin, Calistru, Evghenie, Meletie.*

[23] Idem, nr. inv. 11624, *Pomelnicul tuturor părinților.*, f.1 v. Nume adăugate ulterior cerneală neagră: *Iosif, Nictarie, Veniamin, Chesarie, Mardarie, Marchian. Robii lui Dumnezeu: Elenco, Alexandru, Stefan.* Episcopi adăugați ulterior cu cerneală albastră: *Narcis, Antim, Teodosie, Valeriu.* În pomelnicul nr. 120 nu sunt menționați episcopii.

[24] *Ibidem*, f. 2 v. Nume adăugate ulterior cu cerneală neagră. Ieroshimonahi adăugați cu cerneală albastră: *Eustafie, Iosaf, Canon, Iuvenalie.* Arhimandriți și mireni ctitori adăugați anterior cu cerneală albastră.

https://biblioteca-digitala.ro

Savva, Iust, Ghenadie, Ipifanie, Ioc, Galaction, Iustin, Nechifor, Veniamin, Neonil, Sofronie, Varnava, Dionisie, Gheorghie, Dionisie, Ilarion, Isihie, Arsănie, Chiriac, Elefterie, Necolaiu, Isachie, Anthim, Iosaf, Natanail, Calinic, Theofan, Climent, Calistru, Dania.

Arhimandriți

Chiriac, Irimia, Gherasim, Policarp, Pimen, Trifan.

Mireni ctitoti

Elena Ciocoiu din orașu Râșnov, strada Florilor, nr. 2, Regiunea Brașov a dat 3000 lei cu pomelnicu cel are la Biserica Mare și la bolniță, cu chitanța N⁰78/1968.

Vii: Elena

Morți: Ioan și Maria

16 Aprilie 1968, prin părintele Mina Prodan.

[**f. 3^{r}**] **Ieromonahi morți**

Visarion, Sofronie, Athanasie, Savva, Arsenie, Calist, Varnava, Ilarion, Zosima, Paisie, Anastasie, Irinarh, Pamvo, Zinovie, Anthim, Simeon, Theodor, Ghenadie, Gherontie, Isaia, Leuie, Mamant, Chesarie, Mihail, Amvrosie, Irineiu, Alipie, Infont, Veniamin, Gavril, Ioasaf, David, Ignatie, Nicon, Melhisedec, Ioannichie, Zosima, Ioil, Varsanufie, Calinic, Iachinth, Chiriac, Serafim, Tarasie, Ionathan, Dorotheiu, Theofan, Veniamin, Theofan, Theofilact, Iosif, Climent, Gherasim, Iosif, Irinarh, Nestor, Ionathan, Sinesie, Gherasim, Victor, Theodor, Arsenie, Ghenadie, Nazarie, Athanasie, Gherontie, Macarie, Ioannichie, Miron, Ghenadie, Antonie, Irinarh, Iustin, Valerian, Gherontie, Isihie, Vavila,

[**f. 3^{v}**]

Ghelasie, Calimah, Visarion, Inochentie, Ghenadie[25], Ioanathan, Vitalie, Iosif, Ierothei, Alipie, Ieronim, Grigorie, Lazar, Ioannichie, Gheorghie, Porfirie, Iezechil, Nichita, Petru, Stratinic, Varnava, Mitrofan, Pangratie, Conon, Gherasim, Ilarion, Isihie, Inochentie, Ghenadie, Serafim, Pimen, Nicandru, Serafim, Macarie, Ioannichie, Ioannichie, Mathei, Marchian, Nectarie, Vasilie, Calinic, Theofilact, Ghenadie, Epifanie, Iov, Gheorghie, Cozma, Ilarion, Nictarie, Chiril, Sofronie, Ipolit, Mihail, Iacov, Pimen, Theofilact, Varlam, Paisie, Nictarie, Diomid, Ilarion, Varsanufie, Melhisădec, Cleopa, Vlasie, Melhisădec, Meletie, Moisi, Isaia, Iosie, Nicon, Gherasim, Ghervasi, Caliopie, Gherman, Iosif, Ieremia, Galaction, Galaction, Alexie, Ezăil, Caliopie, Gherman, Iustin, Petru, Paisie, Ezăchil[26].

---

[25] Idem, nr. inv. 11624, *Pomelnicul tuturor părinților.*, f. 3 v. Pomelnic completat ulterior cu cerneală neagră.

[26] *Ibidem*, f. 3 v. Adăugat cu creionul ulterior: Valerian, Ilinca, Gavril, etc. Adăugat cu cerneală albastră: *Protosinghili: Nazare, Alexa, Gherasim. Ieromonahi morți: Paise, Axinte, Ieronim, Iana,*

https://biblioteca-digitala.ro

[**f. 4r**] **Ieroshidiaconii morți**

Procopie, Arsenie, Timofteiu, Theofan, Petru, Sofronie, Petru, Parthenie, Stefan, Maxim, Macarie, Vasilie, Claudie, Daniil, Marco, Dositheiu, Ierothei, Venedict, Gavril[27], Eleutherie, Gheorghie, Iov, Nictarie, Samoil, Iosif, Damaschin, Ghelasie, Ioachim, Antipa, Gorgonie, Gorgonie, Ciprian.

[**f. 4v**] **Ierodiaconii morți**

Varsanufie, Vavila, Ioann, Theoctist, Serghie, Sozont, Ieremia, Sofronie, Theoctist, Gherasim, Stefan, Anthim, Mihail, Anastasie, Victor, Ierofteiu, Vartholomeiu, Carion, Constatantie, Andreiu, Eliseiu, Veniamin, Samuil, Macarie[28], Thaddei, Galaction, Chiril, Vichentie, Grigorie, Ghervasie[29], Gavril, Ghedeon, Ippolit, Anastasie, Nazarie, Damaschin, Glicherie, Nill, Ilarie, Ilarie, Damian, Ierotheiu, Climent, Calistrat, Iosif, Gamalil, Ghenadi, Neonil, Marchian, Ghimnasie.

[**f. 5r**] **Morții**

Starețul de la Poiana Mărului.

Schimonahul Vasilie

Schimonahul Chiril.

Aceștia sânt, născătorii părintelui starețului PAISIE: Ierei Ioann, Monahia Iuliania, Ierei Procopie, Ierei Dimitrie și tot neamul lor. Grigorie, Anna, Ioann, Maria, Gavril, Schimonahia Serafima și tot neamul lor.

[**f. 5v**]

Ioann, Iacov, Filaret, Ieronim, Petru, Alexie, Petru, Varsanufie, Platon, Ioann, Petru, Simeon, Daniil, Theofil, Savva, Ignatie, Ioann, Simeon, Vartholomeiu, Vlasie,

---

Chirieac, Doroftei, Ezechil, Gherasim, Dămian, Ghedian, Savastian, Valerian, Cozma, Pangratie, Mihaela, Teodorit, Melhisedec, Ianiche, Pafnutie.

[27] *Ibidem*, f. 4 r. Pomelnic completat ulterior cu cerneală neagră.

[28] *Ibidem*, f. 4 v. Exemplar completat ulterior cu cerneală neagră. Adăugat ulterior cu cerneală albastră și creion: *Ierimia, Arcadie, Irimiea, Antonie, Pantilimon, Varlam.*

[29] Inscripția de pe cișmeua din incinta Mănăstirii Neamț se datorează ierodiaconului Ghervasie. Este cunoscut că Ghervasie a redactat inscripția cu următoarea însemnare: „Această cișmea s-au făcut în zilele prea înălțatului nostru domn Mihail Sturdza voevod și a preasfințitului nostru stăpân chirio chir Veniamin mitropolitul Moldovei, prin osârdia sfinției sale părintelui arhimandrit și starețului sfintelor Mănăstiri Neamțu și Secu, chir Neonil și a părintelui Grigore Radu, la anul 1835. Această osteneală este a părintelui Ghervasie ierodiaconu”. *Apud.* Dionisie I. Udișteanu, *Graiul evlaviei străbune. Inscripții și însemnări de la Secu (Contribuții pentru o monografie istorică),* vol. I, Seminarul monahal Cernica, 1939, p. 17.

https://biblioteca-digitala.ro

Irinarh, Agathon, Onufrie, Petru, Elezar, Gherontie, Grigorie, Onufrie, Efrem, Sofronie, Alexie, Luchian, Gheorghie, Samon, Savva, Nicolae, Iosaf, Ioann, Simeon, Onofrie, Dorotheiu, Dimitrie, Eustathie, Dimitrie, Gherasim, Ghermano, Dimitrie, Iosaf, Dimitrie, Grigorie, Sift, Serghie, Irinarh, Theofan, Ioann, Gurie, Martirie, Ioann, Ghervasie, Sila, Dionisie, Nictarie, Mihail, Ghenadie, Constantin, Grigorie, Theofan, Venedict, Ieremia, Leuie, Ghedeon, Stefan, Chelsie, Andreiu, Samuil, Tarasie, Isihie, Averchie, Savin, Iustin, Ioann, Theofan,

[**f. 6^{r}**] **Shimonahii morți**

Gheorghie, Ioann, Avram, Ioann, Danil, Onufrie, Ioann, Avramie, Chelsie, Daniil, Ioann, Ilarion, Timotheiu, Casian, Vasilie, Cosma, Moisi, Silvestru, Dosifteiu, Nicolae, Porfirie, Isihie, Aretha, Simon, Sila, Filofteiu, Theofan, Dimitrie, Constantin, Nazarie, Theodor, Vasian, Nectarie, Theodor, Alexie, Ilie, Simeon, Ioann, Ghermano, Therapont, Grigorie, Ioann, Timotheiu, Venedict, Timofteiu, Amvrosie, Timotheiu, Mattheiu, Chesarie, Tit, Dionisie, Ilarion, Ioann, Ioachim, Ioannichie, Aron, Zosima, Casian, Vasilie, Hristofor, Vartholomeiu, Stefan, Cuart, Arsenie, Iesei, Gheorghie, Theodor, Chiril, Cleopa, Theodor, Iosie, Theodosie, Onufrie, Iosif, Arcadie, Parmena, Savva, Veniamin, Gheorghie, Stefan, Zinovie, Isaia,

[**f. 6^{v}**]

Irodion, Platon, Manasi, Therapoit, Daniil, Casian, Sofronie, Marchel, Sisoe, Cornilie, Nicolae, Ilarion, Stefan, Ioann, Dalmat, Athanasie, Chelsie, Zosima, Ioann, Nicolae, Ignatie, Isac, Meletie, Leontie, Visarion, Ioann, Varlam, Nichita, Iosif, Neonil, Petru, Varsanufie, Savva, Auxentie, Sosipatru, Iacov, Iason, Petru, Galaction, Alexie, Gurie, Ioannichie, Leon, Athanasie, Galaction, Petru, Ioann, Sila, Mihail, Pavel, Ilie, Theoctist, Ierotheiu, Dionisie, Eliseiu, Mamant, Eliseiu, Avramie, Iust, Dorotheiu, Pambo, Ghedeon, Samon, Aron, Calistru, Mihail, Dimitrie, Vitalie, Neofit, Nichita, Mihail, Grigorie, Nathanail, Ieremia, Climent, Arsenie, Silvestru, Mihail, Dorotheiu,

[**f. 7^{r}**] **Shimonahii morți**

Serghie, Theodosie, Avramie, Gheorghie, Maurichie, Athanasie, Gheorghie, Chiriac, Isac, Ilarion, Isidor, Irineiu, Gavril, Iezechil, Andreiu, Ghermano, Serghie, Antonie, Luca, Ghelasie, Antonie, Darie, Loghin, Ignatie, Isaia, Petru, Serapion, Vasilie, Pahomie, Stefan, Ipolit, Sofronie, Irinarh, Pagcratie, Thadeiu, Anatolie, Pimen, Athanasie, Mihail, Varnava, Ilarie, Visarion, Lazar, Anthim, Ioann, Ioann, Ghervasie, Nichifor, Ghenadie, Patapie, Vonifatie, Savva, Iosif, Loghin, Isaia, Policarp, Iachinth, Procopie, Damian, Dovitheiu, Pahomie, Ghermano, Antonie, Naum, Antipa, Gherasim, Nicolae, Vasilie, Sozont, Sadoth, Inochentie, Mihail, Constantin, Cosma, Iosif, Adam, Antonie, Conon, Cosma, Tihon, Stefan, Nectarie, Savatie,

https://biblioteca-digitala.ro

[**f. 7^{v}**]

Inochentie, Tarasie, Lazar, Calistru, Antonie, Mitrofan, Ioachim, Iezechil, Iosif, Mihail, Protasie, Timotheiu, Eliseiu, Vonfatie, Luchian, Porfirie, Procopie, Tihon, Thalaleu, Noe, Petru, Dimitrie, Savva, Tarasie, Methodie, Ieremia, Anania, Theodosie, Ierotheiu, Chiril, Serafim, Calinic, Platon, Irinarh, Dometie, Ciprian, Mihail, Savva, Mardarie, Neofit, Ilarie, Isaia, Ghedeon, Chiril, Grigorie, Euthimie, Maxim, Theofil, Petru, Isaia, David, Isihie, Mina, Chiril, Spiridon, Pahomie, Vasilie, Ghelasie, Vasilie, Iov, Ioann, Ilarion, Damaschin, Theodosie, Siluan, Thoma, Nifont, Vonifatie, Chiril, Theodor, Trofim, Iulian, Grigorie, Nicon, Andreiu, Ipolit, Ignatie, Siluan, Agapie, Visarion,

[**f. 8^{r}**] **Shimonahii morți**

Vasile, Nathan, Mina, Theodosie, Patanie, Moisi, Gudil, Veniamin, Sisoe, Iacov, Patrichie, Vasilie, Maxim, Vucul, Calistrat, Sava, Ioanichie, Gheorghie, Leontie, Gurie, Ioanichie, Ghenadie, Theodosie, Mathei, Chirian, Iov, Spiridon, Ioanichie, Gurie, Gheorghie, Gherasim, Avramie, Arsenie, Varnava, Vladimir, Paladie, Thoma, Ghenadie, Acachie, Nicanor, Ioasaf, Petronie, Samon, Ioil, Athanasie, Pahomie, Iacov, Ioan, Sevastian, Manuil, Gavril, Vasilie, Filotheiu, Simon, Athanasie, Pimen, Grigorie, Stefan, Panteleimon, Nathanail, Dalmat, Vasilie, Isidor, Ianuarie, Cleonic, Ioil, Arcadie, Serafim, Ilarie, Ioachim, Serghie, Fotie, Sozont, Zacheiu, Martinian, Isaia, Grigorie, Ioan[30], Daniil, Antonie, Zosima,

[**f. 8^{v}**]

Dosiftei, Theodosie, Gavril, Serafim, Theodosie, Varsanufie, Athanasie, Sevastian, Ioan, Ioan, Grigorie, Ioan, Evthimie, Isac, Gheorghie, Simeon, Ioanichie, Nifont, Calinic, Ioil, Avramie, Prohor, David, Ieremia, Theofan, Calistrat, Theodorit, Iosif, Miron, Iacov, Theodot, Ioanichie, Calistrat, Ioanichie, Ioachim, Ianuarie, Nicodim, Varnava, Anania, Maxim, Gherasim, Dimitrie, Iacov, Bonifatie, Nicodim, Gherontie, Mihail, Nicolae, Varsanufie, Nicon, Gavril, Nicanor, Iulian, Tarasie, Vucul, Sevastian, Ilarion, Nifont, Gheorghie, Ioanichie, Iorest, Ionathan, Macarie, Glicherie, Vitalie, Ioil, Ioachim, Theofan, Ioasaf, Evghenie, Iacov, Vasilie, Methodie, Pavel, Isidor, Methodie, Petru, Daniil, Galaction, Athanasie, Theodul, Nichifor, Theoctist, Ioanichie, Mitrofan, Antonie, Vasian, Luchian, Avchentie, Ghenadie, Inochentie, Pamfil, Ghenadie, Ciprian, Varlam, Misail, Ioachim, Narcis, Ghervasie, Calinic, Nicodim, Gavril, Gherman, Iason, Gherasim, Ghedeon, Sevastian, Nectarie, Luca, Ghervasie, Ieronim, Filaret, Pahomie, Nathanail, Veniamin, Aristarh, Lavrentie, Iraclie, Casian, Gavril, Gheorghie, Theofan,

[30] Biblioteca Mănăstirii Neamț, nr. inv. 11624, *Pomelnicul tuturor părinților.*, f. 8 r. Exemplar completat ulterior cu cerneală neagră. Pomelnicul nr. 120, f. 8 v– foaie albă.

https://biblioteca-digitala.ro

Iust, Iona, Antipa, Ieronim, Mardarie, Varnava, Varahil, Valerian, Gheorghie, Thoma, Theodor, Nectarie, Ioachim, Tarasie, Varsanufie, Daniil, Ghedeon, Gamaliil, Gurie, Protirie, Thoma, Ignatie, Calinic, Sofronie, Gherasim, Chesarie, Isihie, Varahiil, Gheorghie, Ioan, Ilie, Nifon, Pavel, Afatasie, Iov, Teodosie, Ilarion, Thadei, Ilie, Thadeiu, Marco, Stefan, Ghedeon, Ioan, Gavril, Mina, Teofan, Ghervasie, Dionisie, Matheiu, Ghenadie, Anania, Grigorie, Savastian, Marco, Stefan, Ghedion, Grigorie, Varsanufie, Savastian, Mina, Casian, Varuh, Narcis, Naum, Varlaam, Ioan, Moisi, Ilarie, Serafim, Stefan, Ion, Ioan, Iezechil, Marco, Iason, Varlaam, Varsanufie, Ilarion, Efrem, Iona, Chiriac, Antonie, Aron, Venedict, Claudie, Chesarie, Serafim, Gheorghie, Trifilie, Avacum, Nichita, Gherman, Vlasie, Savatie, Aftanasie, Athanasie, Thalasie, Iust, Vavila, Iosaf, Casarie, Iust, Leon, Maxim, Mamant, Gherasim, Iona, Melhisedec, Isaria, Iosaf, Lavrentie, Climent, Ilarie, Sofronie, Filimon, Teofil, Tarapont, Dometian, ~~Stefan~~, ~~Moisi~~, ~~Teona~~, ~~Theona~~, ~~Ghenade~~, ~~Teona~~, ~~Aftanasie~~, ~~Ghervasie~~, ~~Ghervasie,~~ Isaia, Sofronie, ~~Filimon~~, ~~Teofil~~, ~~Tarapont~~, ~~Dometian~~, Stefan, Moisi, Theona, Theona, Ghenadie, Teona, Athanasie, Ghervasie, Ghervasie, Vichentie, Ioachim, Gherasim, Ghermano Noe, Ionichie, Iov, Varlaam, Gheorghie, Theodorit, Thadei, Varahiil, Ionichentie, Mihail, Nectare, Ieroftei, Avramie, Naum, Anastasie, Chiril, Nathanail, Savatie, Isidor, Nicodim, Isaia, Samoil, Paisie, Costandi, Theodosie, Gherasim, Antonie, Isidor, Dimitrie, Vlasie, Iason, Rafail, Gheorghie, Maxim, Samoil, Ilarie Silvestru, Calinic, Andrei, Daniil Anatolie, Nictarie, Panteleimon, Chelsie, Claudie, Irineiu, Alexie, David, Visarion, Gherman, Gherasim, Nictarie, Glicherie, Dosofteiu, Sofronie, Nil, Theofan, Naisăiu, Iacov, Alimpie, Galerie, Vlasie, Azaria, Dionisie, Gherman, Neonil, Iona, Nifon, Platon, Gherman, Iosaf, Vasilie, Iosif, Isidor, Iacov, Iorest, Sărafim, Eughenie, Chesarie, Gherontie, Hariton, Iustin, Ivachim, Dionisie, Iosaf, Nazarie, Dosofteiu, Varsanufie, Parthenie, Isaia, Ghelasie, Irodion, Chiril, Gheorghie, Thalaleu, Epirehie, Victor, Sărafim, Ilarion, Isaia, Iosie, Iacov, Ghelasie, Vasian, Ghedeoan, Ghenadi, Gavril, Gherontie, Theodosie, Vitali, Ruvim, Vasian, Chiril, Nathanail, Nicostrat, Sava, Petru, Methodie, Stratonic, Dosofteiu, Gheorghie, Gherasim, Calinic, Theofilact, Varahil, Ghervasie, Iona, Averchie, Ioan, Ioanichie, Ghervasie, Anastasi, Filaret, Varnava, Varlaam, Pamfil, Nestor, Mavrichi, Calistrat, David, Ghervasi, Ilarion, Zosima, Theofan, Ilarion, Siluan, Thalasi, Marin, Prohor, Grigori, Ioanichie, Elefterie, Anatol, Theofan, Ghenadi, Vasian, Manasi, Filaret, Gheorghie, Venedict, Theofilact, Sofronie, Ioanichie, Ilarion, Elisăiu, Ghervasie, Iona, Nicon, Galaction, Ioanichie, Veniamin, Ioan, Iosaf, Veniamin, Methodi, Calinic, Calistrat, Thagmasie, Ioanichie, Dionisie, Avacum, Anastasie, Ghervasi, Alexa, Vavila, Damaschin, Parftenie, Sărafim, Nicandru, Darapont, Nectari, Ilarion, Veniamin, Calistru[31].

[31] Idem, nr. inv. 11624, *Pomelnicul tuturor părinților.*, f. 8 v. Exemplar completat ulterior cu cerneală albastră – Schimonahi morți: *Iulian, Gherasim, Diamid, Galaction, Galaction, Tarasie, Elisei, David, Cozma.*

https://biblioteca-digitala.ro

[**f. 9^{r}**] **Monahii morți**

Amvrosie, Dosifteiu, Macarie, Savva, Filimon, Dosifteiu, Filimon, Macarie, Anthim, Victor, Macarie, Gavril, Anthim, Ghenadie, Gheorghie, Anthim, Ghenadie, Marchel, Ironim, Ghenadie, Theodosie, Ciprian, Gurie, Eusevie, Vartholomeiu, Ignatie, Iason, Varlaam, Grigorie, Daniil, Simion, Antonie, Savatie, Patapie, Samuil, Marco, Chiril, Ghervasie, Nicon, Nathanail, Pahomie, Nicanor, Cornilie, Pahomie, Theoctist, Therapont, Visarion, Iosaf, Theodorit, Gherasim, Constantin, Casian, Gherontie, Filaret, Procopie, Marco, Isidor, Narchis, Pahomie, Gurie, Filaret, Procopie, Misail, Nichifor, Amfilohie, Ignatie, Theodul, Nicolae, Macarie, Parthenie, Ghervasie, Trifon, Varsanufie, Gavril, Cornilie, Iacon, Vartholomeiu, Casian, Silvestru, Andronic,

[**f. 9^{v}**]

Ioanichie, Theofil, Pahomie, Visarion, Victor, Agathaghel, Pavel, Mardarie, Parthenie, Sampson, Simeon, Iason, Isidor, Protasie, Anania, Iov, Gavril, Iosif, Nicodim, Mina, Ghedeon, Isihie, Ghelasie, Porfirie, Theodosie, Veniamin, Theofil, Climent, Marchel, Anthim, Therapont, Simeon, Cornilie, Samuil, Manuil, Ilarion, Daniil, Meletie, Spiridon, Nathan, Ioil, Ilie, Iason, Gherontie, Nichifor, Theofan, Ieremia, Pavel, Iov, Damian, Ioan, Galaction, Patermuthie, Gavril, Theofil, Simeon, Sila, Anania, Ianuarie, Sozont, Onisim, Isidor, Mihail, Pahomie, Leontie, Theodul, Acachie, Sofronie, Simeon, Vortholomeiu, Irineiu, Dosifteiu, Meftodie, Eusevie, Chiril, Nicolae, Iosif, Ioanichie, Inochentie, Anthim,

[**f. 10^{r}**] **Monahii morți**

Ioanathan, Ignatie, Athanasie, Spiridon, Manasi, Gheorghie, Neofit, Dosifteiu, Iosaf, Visarion, Dosifteiu, Visarion, Theodor, Inochentie, Filofteiu, Manuil, Siluan, Palamon, Trifon, Thalasie, Venedict, Nil, Cleopa, Dula, Arefta, Sadoft, Theofil, Thalasie, Dorotheiu, Serafim, Nil, Gordie, Ioanichie, Theona, Porfirie, Iust Arsenie, Galaction, Iov, Agapie, Ironim, Theofil, Diodor, Theodul, Samuil, Methodie, Anempodist, Irineiu, Pafnutie, Galaction, Chiril, Tarasie, Crischentie, Ghedeon, Vasian, Euftimie, Theofil, Eusevie: Marco, Iacov, Orest, Veniamin, Simeon, Gherasim, Thoma, Carp, Gherasim, Ieremia, Ruvim, Ghedeon, Gurie, Ioanichie, Onofrie, Iacov, Iezechil, Vlasie, Nicanor, Ioanichie, Luchian, Isaia, Theodosie, Vavila,

[**f. 10^{v}**]

Anthim, Codrat, Audie, Daniil, Iosaf, Theofilact, Sofronie, Iosaf, Theodot, Vonifatie, Sofronie, Nichita, Timotheiu, Hrisanth, Chesarie, Macarie, Gherasim, Andreiu, Haralampie, Nicolae, Ioanichie, Protasie, Mihail, Ghenadie, Amfilohie, Vavila, Onisim, Avramie, Martirie, Gherasim, Eleazar, Ermoghen, Conon, Modest, Athanasie, Serafim, Iezechil, Maririe, Mamant, Savva, Ruvim, Thoma, Carp, Dorotheiu, Thoma, Ghervasie, Dometie, Savva, Diomid, Sila, Cosma, Vichentie, Orest, Nicodim, Nathanail,

https://biblioteca-digitala.ro

Serapion, Antonie, Onorie, Aron, Miron, Moisi, Theodosie, Dometian, Ierotheiu, Ghedeon, Ghenadie, Petru, Ioil, Gherasim, Gherontie, Savva, Antonie, Maxim, Sozont, Vavila, Theofan, Manasi, Ioanichie, Therapont,

[**f. 11^{r}**] **Monahii morți**

Onisim, Theoclie, Dalmat, Macarie, Naum, Avacum, Dalmat, Nichifor, Theodosie, Galaction, Ignatie, Damaschin, Ciprian, Ioachim, Nazarie, Eusevie, Savva, Glicherie, Ilie, Samuil, Ignatie, Ioan, Proterie, Luchian, Isachie, Aron, Ipatie, Pahomie, Iosif, Zosima, Athanasie, Dometian, Auxentie, Hariton, Gurie, Pafnutie, Glicherie, Theofilact, Vasian, Varlaam, Anthim, Protasie, Euftimie, Narchis, Stahie, Cleonic, Galaction, Israil, Panaret, Galaction, Athanasie, Leon, Theona, Thoma, Nicodim, Sila, Averchie, Vavila, Filaret, Ierofteiu, Pimen, Macarie, Pimen, Ieremia, Chifa, Macarie, Neofit, Pahomie, Onisim, Veniamin, Patrichie, Theodorit, Iason, Irineiu, Proclu, Anatolie, Irineiu, Darie,

[**f. 11^{v}**]

Pantelimon, Dalmat, Orest, Meletie, Iosaf, Iona, Nichifor, Ghelasie, Antonie, Samuil, Ioanichie, Paisie, Ieremia, Calinic, Theoctist, Gherasim, Galaction, Damian, Pamvo, Visarion, Nectarie, Silvestru, Stefan, Ilarion, Ieremia, Patrichie, Stefan, Nifont, Onisifor, Aron, Nathan, Iona, Athanasie, Galaction, Damian, Pamvo, Serafim, Gavril, Aron, Iason, Ieseiu, Iason, Serapion, Acachie, Pavel, Efrem, Pantelimon, Filotheiu, Iulian, Victor, Galaction, Athanasie, Serafim, Ieseiu, Gherasim, Serapion, Spiridon, Laurentie, Mavrichie, Athanasie, Amfilohie, Iason, Arsenie, Gavril, Dosifteiu, Mavrichie, Ioanichie, Grigorie, Ioachim, Simeon, Agathon, Zosima, Iezechil, Gherontie, Dometie, Inochentie, Pafnutie, Gherasim,

[**f. 12^{r}**] **Monahii morți**

Ghelasie, Palamon, Savatie, Galaction, Porfurie, Stefan, Ghedeon, Vavila, Gherontie, Sava, Filaret, Ghenadie, Ghedeon, Antonie, Carp, Nictarie, Grigorie, Prohor, Ciprian, Damaschin, Cleonic, Ilie, Nicodim, Chelsie, Victor, Ignatie, Andronic, Nictarie, Silvestru, Gavril, Anatolie, Pimen, Meletie, Iacov, Casian, Serafim, Macarie, Ieseiu, Isachie, Claudie, Anatolie, Liverie, David, Pagcratie, Dosifteiu, Gavril, Gherasim, Samuil, Ilie, Modest, Manuil, Dionisie, Iulian, Nicon, Nichifor, Thoma, Athanasie, Ilie, Samuil, Mamant, Sisoe, Samuil, Iosie, Mathusal, Samuil, Daniil, Inochentie, Ghedeon, Galaction, Theofilact, Carion, Galaction, Nicodim, Sofronie, Gurie, Simon, Germano, Irodion, Carion, Anthim, Filaret,

[**f. 12^{v}**]

Gherontie, Sisoe, Miron, Iona, Grigorie, Ironim, Simeon, Policarp, Vlasie, Euftimie, Iorest, Nichita, Ioan, Neofit, Patermuthie, Ioan, Chiril, Stefan, Veniamin,

https://biblioteca-digitala.ro

Vavila, Theodor, Gherontie, Ghedeon, Irineiu, Gherontie, Darie, Azaria, Trofim, Dometian, Pafnutie, Serapion, Iacov, Gherasim, Ghervasie, Iraclie, Savatie, Varsanufie, Tarasie, Theofilact, Siluan, Zosima, Leontie, Antonie, Isidor, Nichita, Ghermano, Zosima, Neonil, Gordie, Antonie, Nicodim, Patapie, Ieremia, Iezechil, Theodorit, Iosaf, Nestor, Ghenadie, Chesarie, Varuh, Neofit, Venedict, Victor, Ghedeon, Neofit, Theoclie, Nicandru, Pavel, Ghelasie, Clavdie, Macarie, Nicodim, Zinovie, Grigorie, Isaia, Ghedeon, Maxim, Marchian, Ierotheiu,

[**f. 13^{r}**] **Monahii morți**

Galaction, Rafail, Casian, Zosima, Vlasie, Irodion, Iacov, Luca, Cornilie, Ignatie, Silvetru, Sila, Ghermano, Vasian, Nifont, Nazarie, Amvrosie, Meletie, Samon, Marchel, Dalmat, Gherontie, Casian, Clavdie, Parthenie, Daniil, Nichita, Anthim[32], Efrem, Galaction, Manasi, Vichentie, Therapont, Vitalie, Misail, Athanasie, Ioanichie, Venedict, Ieronim, Ghelasie, Serghie, Manasi, Gherasim, Nestor, Dorothei, Thalasie, Ghedeon, Martirie, Anthim, Casarie, Vonifatie, Paisie, Gherontie, Chelsie, Zosima, Naum, Ioachim, Vichentie, Vonfatie, Ioil, Vlasie, Calistrat, Macarie, Iosif, Varahil, Cornilie, Vasian, Elisei, Ghedeon, Ilarie, Maxim, Achil, Costantandie, Sevastian, Mardarie, Carion, Ioil, Pamvo, Visarion, Arcadie, Ieremia, Chelsie, Simon, Mathei, Ghenadie, Vasilisc, Parthenie, Patrichie, Varlaam, Adam Spiridon, Pafnutie,

[**f. 13^{v}**]

Ioanichie, Varnava, Visarion, Andronic, Chiril, Theofil, Sadoth, Euftimie, Theofan, Carion, Theodor, Ghedeon, Vonifatie, Vavila, Iov, Sava, Irinei, Meletie, Dometian, Therapont, Sosipatru, Avramie, Ioil, Theofil, Gherasim, Vasian, Daniil, Visarion, Ghenadie, Anastasie, Irinarh, Ghedeon, Eughenie, Iulian, Varahil, Varsanufie, Luchian, Silvestru, Ioanichie, Leontie, Gurie, Sava, Vladimir, Ignatie, Dometie, Dosifteiu, Isachie, Sava, Nichifor, Panteleimon, Teopent, Daniil, Mavrichie, Thalasie, Iosaf, Gherasim, Parthenie, Ionathan, Vichentie, Ioachim, Antonie, Ipolit, Pancratie, Galaction, Ionichentie, Galaction, Ieseiu, Iosif, Ioanichie, Chelsie, Irimia, Pamvo, Iov, Irinei, Irinarh, Aristarh, Ghenadie, Teodosie, Ghelasie, Dometian, Tihon, Ionichentie, Ciprian, Teodul, Dalmat, Marchian, Ionathan, Haralampie, Gherasim, Protasie, Iosif, Hariton, Methodie, Pimen, Neonil, Epifanie, Iona, Grigorie, Neofit, Mardarie, Ghermano, Isihie, Nathan, Cornilie, Nicandru, Silevchie, Casian, Ioanichie, Ioachim, Ierothei, Amvrosie, Paisie, Daniil, Galaction, Neftalim, Moisi, Dionisie, Iosaf, Silvestru, Costandie, Victor, Dometian, Ilie, Nifon, Galaction, Tihon, Nifon, Calistrat, Iezechil, Gordie, Calinic,

---

[32] Idem, nr. inv. 11624, *Pomelnicul tuturor părinților*., f. 13 r. Exemplar completat ulterior cu cerneală neagră. Pomelnicul nr. inv. 120 are completat doar câteva nume ale monahilor morți:*Galaction, Rafail, Casian, Zosima, Vlasie, Irodion, Iacov, Luca, Cornilie, Ignatie, Silvetru, Sila, Ghermano, Vasian, Nifont, Nazarie, Amvrosie, Meletie, Samon, Marchel, Dalmat, Gherontie, Casian, Clavdie, Parthenie, Daniil, Nichita*; f. 13 v – foaia albă.

https://biblioteca-digitala.ro

Therapont, Thadei, Gherasim, Cozma, Iezechil, Vlad, Vavila, Darie, Arcadie, Manoil, Teoctist, Silvestru, Dionisie, Gherasim, Valerian, Iezechil, Climent, Policarp, Varsanufie, Iosaf, Iov, Carp, Alexandru, Platon, Iraclie, Ghelasie, Ghemnasie, Iason, Ghenadie, Gherontie, Gherontie, Vartholomei, Thoma, Anatolie, Izechil, Nicandru, Gherman, Casian, Ioil, Hrisanth, Venedict, Isaia, Valerian, Cozma, Visarion, Daniil, Ironim, Samoil Agathanghel, Auxentie, Ghelasie, Dalmat, Ilarion, Theodosie, Vonifatie, Enoh, Vitalie, Codrat, Polieuct, Daniil, Samoil, Pimen, Paisie, Ignatie, Theofil, Pahomie, Panteleimon, Vasilisc, Calinic, Anania, Timothei, Ionichentie, Lavrentie, Veniamin, Vlasie, Alexa, Ruvim, Constandie, Isaia, Narchiz, Mardarie, Paisie, Martirie, Ioil, Dorotheiu, Calinic, Eustratie, Epirehie, Calistrat, Veniamin, Marco, Glicherie, Ioachim, Ioil, Anthim, Isidor, Calinic, Costandie, Gherontie, Grigorie, Misail, Nicon, Anthim, Sărapion, Glicherie, Dionisie, Climent, Sofronie, Nestor, Galaction, Glicherie, Nicandru, Isihie, Avramie, Gherasim, Grigorie, Iachinth, Isac, David, Carion, Sărafim, Cleonic, Sofonie, Isaia, Iulian, Isidor, Athanasie, Eremia, Chiril, Eftimie, Ioil, Cozma, Ghenadi, Eftimie, Ghenadi, Ioanichie, Gala(c)thimon, Arsăni, Gheronti, Ipolit, Iov, Theodosi, Ghedeoan, Ghenadi, Pahomie, Lazar, Leon, Manasi, Pahomie, Nazarie, Gaia, Gordie, Gheronti, Ghenadi, Athanasi, Irinarh, Gavril, Ghervasi, Simon, Nifon, Ermolae, Thalasi, Elarie, Iov, Paisie, Orest, Dorotheiu, Eliseiu, Manuil, Macarie, Gherman, Pahomie, Gherontie, Ghenadi, Erofteiu, Vladimir, Nil, Rafail, Ioanichie, Ilarion, Manoil[33], Arcadi, Neftalim, Theodosie, Theodosie, Ghenadie, Antonie, Dometian, Daniil, Veniamin, Ghenadie, Isac, Calistratru, Gherman, Chesarie, Calistrat, Casian, Isac, Mihail, Diomid, Ilarion, Petroni, Darie, Macarie, Iosaf, Ioanichie, Gherman, Dionisie, Iustin, Tharapont, Doroftei[34], Inochente.

[**f. 14r**] **Morți. Poslușnicii frați mireni.**

Alexandru, Eustathie, Mihail, Nicolae, Theodor, Stefan, Petru, Andronic, Arsenie, Vasilie, Ioan, Dimitrie, Grigorie, Theodor, Antonie, Filip, Cosma, Andreiu, Pavel, Miron, Ioan, Petru, Athanasie, Nicon, Andreiu, Constantin, Vasilie, Iacov, Theodor, Antonie, Daniil, Ioan, Anastasie, Stefan, Constantin, Theodor, Petru, Ilie, Gavril, Nicolae, Filip, Alexie, Constantin, Alexandru, Ioan, Nicolae, Ioan, Pavel, Grigorie, Theodor, Mihail, Nichita, Ilie, Ioan, Vasilie, Luchian, Nicolae, Constantin, Casian,

---

[33] Idem, nr. inv. 11624, *Pomelnicul tuturor părinților.*, f. 13 v. Pomelnic completat ulterior cu cerneală albastră: *Manoil , Arcadi, Neftalim, Theodosie, Theodosie, Ghenadie, Antonie, Dometian, Daniil, Veniamin, Ghenadie, Isac, Calistratru, Gherman, Chesarie, Calistrat, Casian, Isac, Mihail, Diomid, Ilarion, Petroni.* Nume scrise cu cerneală neagră: *Darie , Macarie, Iosaf, Ioanichie, Gherman, Dionisie, Iustin, Tharapont.*

[34] *Ibidem*, f. 13 v. Umează o listă scrisă ulterior cu cerneală albastră: *Monahi morți- Daniil, Chiril, Damaschin, Vlasie, Gavril, Gherasim, Iulian, Gherman, Costandie, Ghelasie, Ilarie, Pahomie, Visarion, Leontie, Ian, Gavril, Aftanasie, Tarasie, Sisoie, Venidict, Galerie, Varlam, Veniamin, Timotei, Ilarion, Damaschin, Varlaam, Teodosie, Visarion, Ermoghen, Mitrofan, Chiriac, Nifon, Nectarie, Teofilact, Istafie, Dionisie, Milchesedec, Milchesidec, Ionathan, Ignate, Paise, Iov, Modest, Chesarie, Sevirian.*

https://biblioteca-digitala.ro

Theodor, Ioan, Rizul, Theodor, Dorotheiu, Ioan, Ignatie, Andronic, Ioan, Gheorghie, Theodor, Constantin, Ioan, Pashal, Constantin, Nichita, Mihail, Ioan,

[**f. 14^{v}**]

Grigorie, Dimitrie, Ioan, Timotheiu, Simeon, Mihail, Theodor, Dimitrie, Simon, Constantin, Nicolae, Ieremia, Gheorghie, Ioan, Gavril, Theodor, Filip, Vasilie, Luca, Pavel, Panaite, Theodor, Solomon, Thoma, Grigorie, Vasilie, Gheorghie, Pavel, Gheorghie, Ioan, Nicolae, Ioan, Constantin, Ioan, Euthimie, Ioan, Andreiu, Dimitrie, Ioan, Theodor, Dimitrie, Ioan, Nichita, Dimitrie, Constantin, Ioan, Stefan, Andreiu, Ioan, Constantin, Gavril, Ioan, Vasilie, Theodor, Stefan, Theodor, Ioan, Auxentie, Ioan, Adam, Vasilie, Sofronie, Gheorghie, Radul, Dimitrie, Lupul, Ioan, Flor, Gheorghie, Ioan, Andreiu, Vasilie, Gavril, Gheorghie, Lupul, Gheorghie, Nicolae, Ioan, Euftimie, Nicolae, Stefan, Theodor, Andreiu,

[**f. 15^{r}**] **Frații morți**

Mihail, Theodor, Grigorie, Gavril, Ieremia, Ioan, Dimitrie, Simeon, Aghel, Lazar, Antonie, Ioan, Ilie, Gheorghie, Ioan, Andreiu, Stefan, Ioan, Stefan[35], Pavel, Vasilie, Gheorghie, Dimitrie, Nichita, Ieremia, Gavril, Zaharia, Nicolae, Ioan, Vasilie, Ioan, Pavel, Ioan, Simeon, Ioan, Simeon, Petru, Athanasie, Euftimie, Ilie, Gheorghie, Ioan, Luca, Ion, Teodor, Constantin, Vasilie, Sava, Theodor, Vasilie, Theodor, Gheorghe[36], Stefan, Valeriu, Ioan, Constantin, Petru, Ion, Gh(eorghie), Gh(eorghie), Valeriu, Ștefan, D(umi)tru, Constantin, Ghiorghi.

Rezumat: Pomelnicul Mănăstirii Neamț, întocmit în anul 1846, se plasează în amplul proces de reconstituire a izvoarelor documentare ale edificiilor eclesiastice din Moldova, începută sub conducerea starețului și arhimandritului Neonil Buzilă. Din punct de vedere grafic, bunul de patrimoniu a fost redactat în grafie chirilică în atelierul tipografic al mănăstirii. Textul este compartimentat pe treptele ierarhice, începând cu domnii Moldovei și soțiile lor, ieroshimonahii, stareții, ieromonahii, ieroshidiaconii, ierodiaconii, shimonahii, monahii și frații morți. Acest exemplar din colecția nemțeană ne oferă informații cu valoare istorico-socială din secolul al XIX-lea.

[35] *Ibidem.*, f. 15 r. Urmează o listă de nume scrise ulterior cu cerneală neagră.

[36] *Ibidem*, f. 15 r. Nume scrise cu creion: *Gheorghe , Stefan, Valeriu, Ioan, Constantin, Petru.* Nume scris cu cerneală albastră: *Ion, Gh(eorghie), Gh(eorghie), Valeriu, Ștefan, D(umi)tru, Constantin, Ghiorghi.* Fila 15 v conține următoarea însemnare: Mireni ctitori. Vii. 1945 Aprilie 29. Smaranda a donat 3 000, Nastasiea a dat 2000 lei, Niculai, Ecaterina Pictor, Eleana 2 000 lei. Morții mireni ctitori: Mihai Pictor a dat 5000 lei, 2 iunie 1943. Andrei Maria, iunie, 5000 lei rest. *Ibidem*, f. 15 v. Nume scrise ulterior cu cerneală neagră si creion.

https://biblioteca-digitala.ro

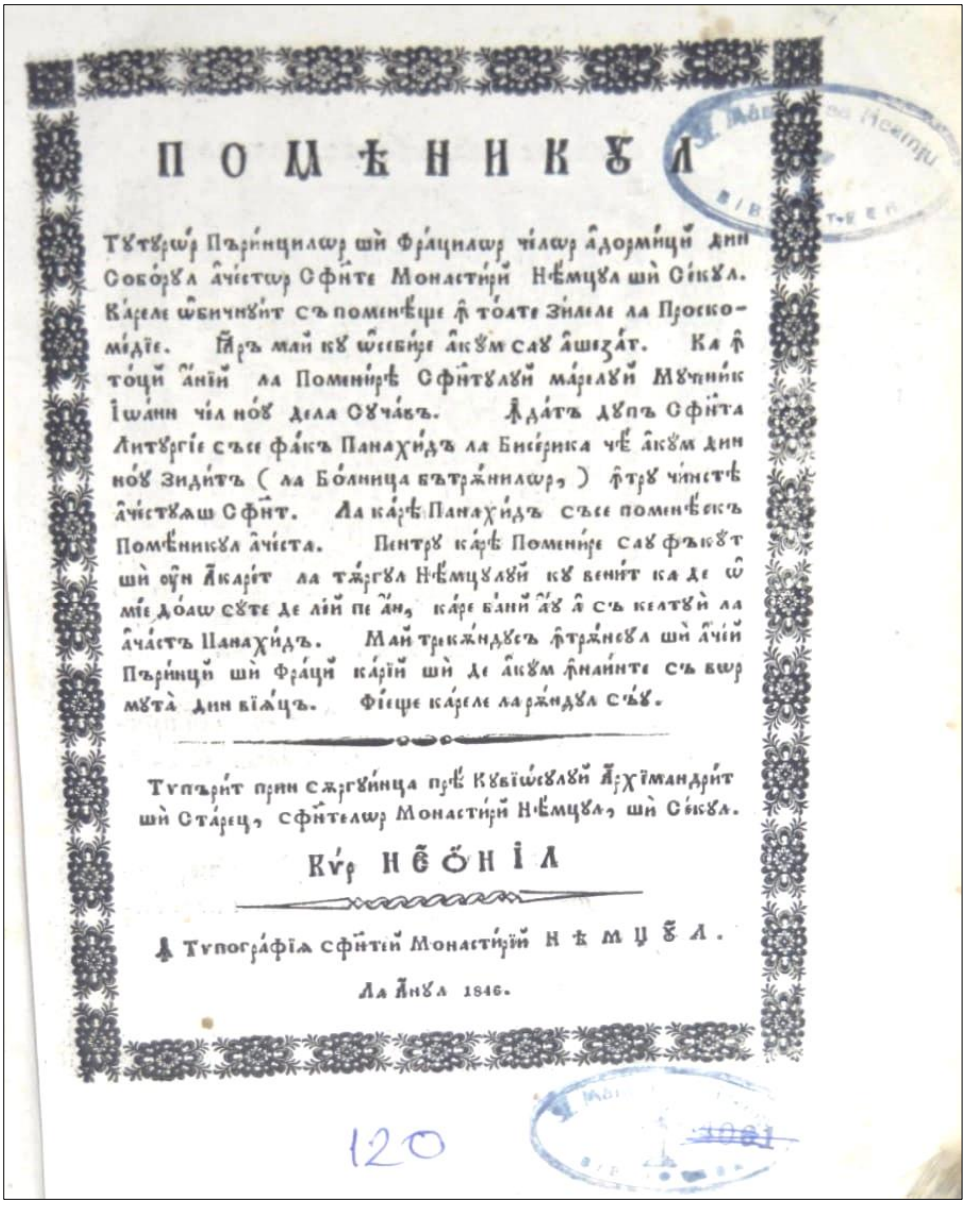

ПОМѢНИКꙊЛ

Тꙋтꙋрѡр Пърѝнцилѡр шѝ Фрацилѡр чѐлѡр а̂дормѝцѝ дин Соборꙋл а̂чѐстѡр Сфнте Монастѝрѝ Нѣмцꙋл шѝ Сѐкꙋл. Кареле ѡ̂бичнꙋѝт съ поменѣще ѫ̂ тоате зѝлеле ла Проскомѐдїе. Ꙗ̂ръ май кꙋ ѡ̂себѝре а̂кꙋм саꙋ а̂шезат. Ка ѫ̂ тоцѝ а̂нїй ла Помѝнѝрѣ Сфнтꙋлꙋй марелꙋй Мꙋченѝк Іѡанн чѐл ноꙋ дела Сꙋчавъ. Ѫдатъ дꙋпъ Сфнта Литꙋргїе съсе факъ Панахѝдъ ла Бисѐрика чѣ а̂кꙋм дин ноꙋ зидѝтъ (ла Болница бътрѫнилѡр,) ѫ̂трꙋ чѝнстѣ а̂чѐстꙋѧш Сфнт. Ла карѣ Панахѝдъ съсе поменѣскъ Помѣникꙋл а̂чѐста. Пентрꙋ карѣ Помѝнѝре саꙋ фъкꙋт шѝ оу̂н а̂карѐт ла тѫргꙋл Нѣмцꙋлꙋй кꙋ венѝт ка де ѡ̂ мїе доаѡ сꙋте де лѐй пе а̂н, каре банѝ а̂ꙋ а̂ съ келтꙋѝ ла а̂частъ Панахѝдъ. Май трекѫндꙋсъ ѫ̂трѫнсꙋл шѝ а̂чѐй Пърѝнцѝ шѝ Фрацѝ карїй шѝ де а̂кꙋм ѫ̂наѝнте съ вѡр мꙋтà дин вїѧцъ. Фїеще кареле ла рѫндꙋл съꙋ.

Тѵпърѝт прин сѫргꙋѝнца прѣ Кꙋвїѡсꙋлꙋй а̂рхїмандрѝт шѝ Старец, сфнтелѡр Монастѝрѝ Нѣмцꙋл, шѝ Сѐкꙋл.

Кѵр НЕ̃ѠНІЛ

Ѫ Тѵпографїѧ сфнтей Монастѝрїй НѢМЦꙊ̃Л.

Ла а̂нꙋл 1846.

120

1001

Fig. 1. Pomelnicul Mănăstirii Neamț și Secu din anul 1846. Biblioteca Mănăstirii Neamț, Nr. inv. 120, *Pomélnicul tuturor părinților și fraților celor adormiți.*, f. coperta-1 r.

https://biblioteca-digitala.ro

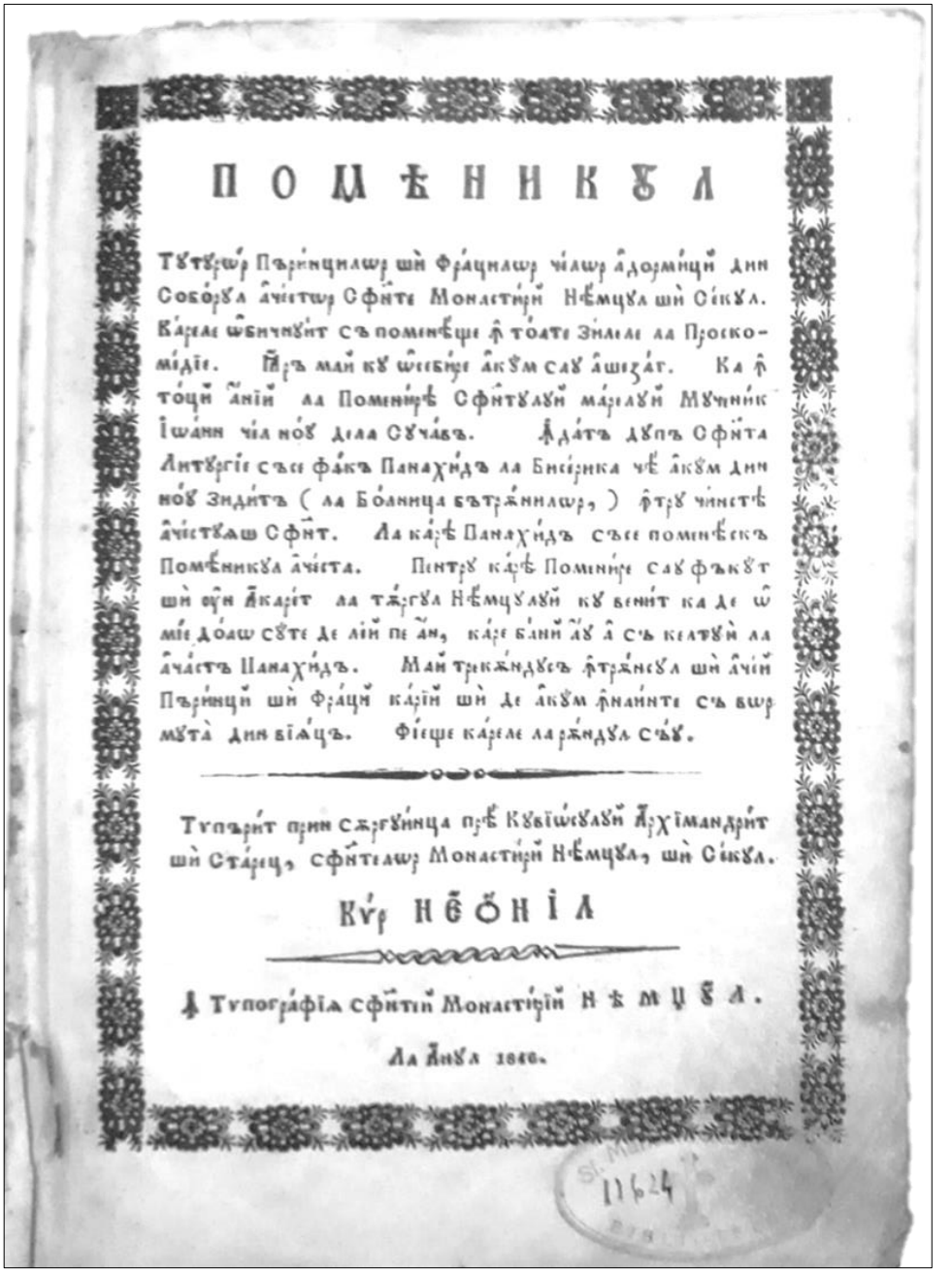

ПОМѢНИКȢЛ

Тȣтȣрѡр Пърінцилѡр шѝ Фрацилѡр чѣлѡр а̂дормицѝ дин Соборȣл а̂честѡр Сфнте Монастирѝ Нѣмцȣл шѝ Сѣкȣл. Кареле ѡбичнȣит съ поменѣще ѧ тоате зилеле ла Проскомідіе. Ѧръ май кȣ ѡсебире а̂кȣм саȣ а̂шезат. Ка ѧ тоцѝ а̂нїй ла Поменирѣ Сфнтȣлȣй марелȣй Мȣченик Іѡанн чѣл нȣ дела Сȣчавъ. Ѧдатъ дȣпъ Сфнта Литȣргіе съсе факъ Панахидъ ла Бисерика чѣ а̂кȣм дин нȣ зидитъ (ла Болница бътрѫнилѡр,) ѧтрȣ чинстѣ а̂честȣѧш Сфнт. Ла карѣ Панахидъ съсе поменѣскъ Помѣникȣл а̂честа. Пентрȣ карѣ Поменире саȣ фъкȣт шѝ оу̂н а̂карет ла тѫргȣл Нѣмцȣлȣй кȣ венит ка де ѡ міе доаѡ сȣте де лѣй пе а̂н, каре банй а̂ȣ а̂ съ келтȣѝ ла а̂частъ Панахидъ. Май трекѫндȣсъ ѧтрѫнсȣл шѝ а̂чѣй Пърінцѝ шѝ Фрацѝ карїй шѝ де а̂кȣм ѧнаинте съ вѡрмȣта дин вїѧцъ. Фіеще кареле ла рѫндȣл съȣ.

Тȣпърит прин сѫргȣинца прѣ Кȣвїѡсȣлȣй А̂рхїмандрит шѝ Старец, Сфнтелѡр Монастирѝ Нѣмцȣл, шѝ Сѣкȣл.

Кȣр НЕѠНІЛ

Ѧ Тȣпографїѧ Сфнтей Монастирїй НѢМЦȢЛ.

Ла А̂нȣл 1846.

11624

Fig. 2. Al doilea exemplar din patrimoniul bibliofil al mănăstirii. Biblioteca Mănăstirii Neamț, Nr. inv. 11624, *Pomélnicul tuturor părinților și fraților celor adormiți.*, foaia de titlu.

https://biblioteca-digitala.ro

O ÎNCERCARE DE SCRIERE A UNEI „ISTORII" PRIVIND SPAȚIUL ROMÂNESC DE CĂTRE STAREȚUL ANDRONIC POPOVICI

Ion GUMENÂI[1]

Cuvinte cheie: *Andronic Popovici, manuscrise, Istoria comorii lui Andronic, Basarabia, Noul Neamț*

Keywords: *Andronic Popovici, manuscripts, History of Andronic's treasure, Bessarabia, Noul Neamt*

Unul dintre reprezentanții de seamă al monahismului basarabean din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, este cu siguranță Andronic Popovici. Nu vom insista amănunțit asupra biografiei acestuia, cunoscută fiind printre istorici grație publicării ulterioare a autobiografiei sale, la peste o sută de ani de la trecerea sa în neființă.

Totuși, se cuvine a aminti câteva aspecte privitoare la viața starețului din însăși autobiografia acestuia: *„Născătorii mei cei trupești au fost amândoi pravoslavnici; și din nepovestită milă și rânduială preabunului Dumnezeu – tatăl meu, Nicolae Nan, a fost hirotonit diacon pentru satul Lungani, ce este la ținutul Cârligăturii, în pământul Moldaviei, unde sânt și născut eu în anul 1820 la patru zile ale lunii lui iulie. Și din dumnezeiescul botez am fost numit Andrei după numele sfântului ierarh Andrei Criteanul și a primitorilor mei din scăldătoarea botezului"*[2].

De asemenea, tot din autobiografie, aflăm și faptul că provine dintr-o fratrie de 6 frați dintre care, trei au decedat în pruncie, rămânând în viață doar fratele lui, Gheorghe și sora sa, Anastasia. La vârsta de 11 ani a rămas orfan și, după o scurtă ședere la fratele tatălui său la Lungani, a fost preluat de către bunicul său, Daniil Badenschie, călugăr la mănăstirea Neamț, fiind primit în rândul începătorilor pentru a învăța viața monahală. La moșia Ocea a mănăstirii pomenite, a fost însărcinat cu diferite ascultări, inclusiv cu citirea pravilei pentru toți călugării[3].

La rândul său, bătrânul Daniil era originar din Basarabia, din satul Plop, de neam răzeșesc, care, după anexarea acesteia de către Rusia în 1812 și stabilirea hotarului pe râul Prut, a trecut cu doi dintre cei trei fii ai săi în Moldova. Dintre copiii pomenitului Daniil se știu: Maria, mama părintelui Andronic, Ioan, preot în Ivănești – ținutul Bârladului, și

[1] Universitatea de Stat din Moldova; Agenția Națională a Arhivelor, CHIȘINĂU

[2] Schiarhimandrit Andronic Duhovnicul (Popovici), *Aduceri aminte...*, Editura Frăției Misionare Ortodoxe „Sf. Ciprian", 2002, p. 4.

[3] *Ibidem*, p. 6.

https://biblioteca-digitala.ro

Mihail, cel care a rămas în Basarabia în casa părintească[4]. Viața monahală nu reprezentă o noutate în familia lui Andronic, bunica sa de pe tată, precum și cei patru frați ai ei, îmbrățișând de asemenea, monahismul.

În 1831, Andronic ajunge la mănăstirea Neamț și Secu unde rămâne timp de 30 de ani, îndeplinind funcții de la cea mai nesemnificativă și până la cele de duhovnic și mare ecleziarh. A învățat astfel foarte bine structura obștii soborului monahal de la Neamț și Secu constituit cu îndrumarea și regulile lui Paisie Velicikovski, primind în același timp o influență majoră spirituală, crescând și evoluând în conformitate cu tradiția paisiană.

Plecând de la Lavra Neamțului, trece Prutul și se stabilește în Basarabia unde va fi duhovnic, stareț și arhimandrit al noului locaș de cult întemeiat pe moșiile Chițcani și Copanca – Noul Neamț. Aici, este necesar a se atrage atenția că unii cercetători au încercat să-l încadreze pe Andronic în rândul filoruşilor. Am analizat deja această polemică în cercetările anterioare[5], dar meriță totuși amintite aici principalele argumente în favoarea pan-ortodoxismului starețului.

Bunăoară, este necesar să se sublinieze faptul că în scrierile sale: (*Cuvântare către frații soborului de la Noul Neamț la confirmarea sa ca staroste (9 iunie 1885); Cuvântare către frații soborului de la Noul Neamț la deschiderea școlii de cântăreți; Voroavă care sau grăit la iubileiu de douăzeci și cinci de ani de la ziua a 13 ghenuarie anul 1864, când înalt au întărit Măriia Sa Binecredinciosul Împărat a toată Rossiia Alexandru Nicolaeviciu prea milostiva învoire spre a să întemeia această Sf(â)ntă Noaă monastire Neamțul; Învățătură pre care am trăit în mijlocul fraților la începerea școalei de cântări bisericești aicia în monastire; Diată în numele Preasf(i)ntei cei de o ființă și făcătoarei de viiiață și nedespărțitei Treimi, Tatălui și Fiului și Sf(â)ntului D(u)h, Amin. 10 septembrie 1887*)[6], nu se regăsește preamărirea Imperiului Rus sau a persoanei autocratorului, excepție făcând doar contextele în care acestea sunt cerute de către formularul diplomatic și de către etichetă, accentul fiind pus însă cu precădere asupra credinței ortodoxe sau asupra unor personalități precum Paisie Velicikovski sau Teofan Cristea. Totodată, un argument incontestabil rezidă din faptul că toate lucrările scrise de către Andronic Popovici la Noul Neamț, concretizate în cele peste 10 000 de file[7] păstrate în fondul Mănăstirii Noul Neamț, sunt redactate în româno-chirilică, (și nu în limba rusă sau slavonă pe care Andronic le cunoștea, utilizându-le în alte lucrări în care acestea se necesitau), lucru firesc

[4] Arhimandrit Andronic Popovici, *Istoria Sfintelor mănăstiri Neamț și Secu*, vol. I, Editor Ion Gumenâi, Chișinău, Lexon – Prim, 2016, p. 11.

[5] Ion Gumenâi, *Despre apartenența politică a lui Andronic Popovici*, în „Buletin informativ al Simpozionului Național Rolul Mănăstirii Secu în viața religioasă a Țării Moldovei", IX, 2023, p. 57-64.

[6] Agenția Națională a Arhivelor (în continuare ANA), F. 2119, inv. III, dos. 87, 96.

[7] Cf. Arhimandrit Andronic Popovici, *Istoria Sfintelor mănăstiri Neamț și Secu*, vol. I, editor Ion Gumenâi, Chișinău, Lexon Prim, 2016.

https://biblioteca-digitala.ro

de-altfel, dacă se ia în considerare că tranziția la grafia latină în statul modern român a debutat la începutul anilor ´60 ai secolului XIX.

Rămânând la opera lui Andronic, trebuie menționat faptul că starețul s-a remarcat prin scrieri din diferite ramuri, de la lucrări muzicale, traduceri și transcrieri a manuscriselor și până la cele de ordin religios sau istorico-religioase. Dintre acestea, cele mai cunoscute sunt „Istoria Sfintelor mănăstiri Neamț și Secu", în patru redactări, ultima având 10 volume, dar și „Istoria Sfintei mănăstiri Noul Neamț" în trei volume.

Preocupările sale pentru istorie sunt confirmate și de corespondența sau încercările acestuia de a intra în posesia celor mai noi lucrări din domeniul istoriei românilor, în acest sens fiind mărturii scrisorile sale către Iosif Naniescu, Conon Avrămescu, Mihail Kogălniceanu și Melchisedec Ștefănescu[8].

Biblioteca mănăstirii Noul Neamț a intrat în fondurile Arhivelor Istorice de Stat de la Chișinău, după închiderea sfântului lăcaș. La Fondul 2119, inventarul III, dosarul 99, în inventarul întocmit în 1983, regăsim *Istoria Basarabiei, Bucovinei și Valahiei* întocmită de către Andronic Popovici. Evident că un asemenea titlu ne-a trezit interesul și, deși dosarul conține doar 10 file, reprezintă totuși un început de istorie. Desigur, ar fi fost interesant să înțelegem mai bine modul de gândire și interpretare a evenimentelor de către reprezentanții tagmei clericale din Basarabia din ultimul sfert al secolului al XIX-lea[9].

Primele rânduri ale manuscrisului consemnează următoarele: *„**A**dunare de științi, cu dovezi adevărate pentru tot fealiul de nații de oameni, carii au vețuit mai înainte în părțile pământului acestuia carele astăzi să numească Bessarabia, Moldaviia, Bucovina și Valahia, și pentru toți Sf(i)nții bărbați și femei, cei ce prin aceste locuri s-au făcut plăcuți lui D(u)mnezeu, prin multe fealiuri de chipuri și de nevoinți, asemenea și pentru cea mai dintâiu înprietenire și cunoștință a Rossiei cu Bessarabia și cu toată România. Căriia Sf(i)nte istorisiri am găsit de cuviință, cu toată dreptatea de a-i da numirea a Sf(â)ntului înger, păzitoriului, celui dat mie de la D(u)mnezeu, pre al căruiia nume din 11 zile martie anul 1839 îl port, adecă, așa să-i fie numirea: Istoria comorii lui Andronic crezând cu ne îndoire cum că ca pre cea mai drăgălașă numire, toți o vor iubi și să vor sârgui a ști ce este într-însa"*[10].

Așadar, în inventarul fondului ar fi fost necesar a se trece *Istoria comorii lui Andronic.* Andronic Popovici nu și-a propus să alcătuiască o istorie politică sau evenimențială a „pământului acestuia carele astăzi să numească Bessarabia, Moldaviia, Bucovina și Valahia", ci una despre viața creștină din acest spațiu, cu principalele evenimente și viețile Sfinților care și-au legat numele de acest teritoriu.

În ceea ce privește datarea acestui început de *Istorie* există indiciul oferit de însuși autor când arată că a fost scrisă „ după ce am adunat și am scris Istoriile pentru Sf(i)ntele noastre monastiri Neamțul și Secul, așijderea și pentru această Sf(â)ntă Noaă monastire

[8] ANA, F. 2119.
[9] Idem, inv. III.
[10] Vezi Anexa.

https://biblioteca-digitala.ro

Neamțul și altele. Apoi, m-am îndemnat de Duhul, ca să mă apuc, și de acest Sf(â)nt și prea mare lucru, adecă, ca să adun la un loc, dupre cât mă va înțelepți bunătatea cea prea înaltă, pre toată această Istorisire, spre folosul sufletesc și binele cel de obște al bisericii pravoslavnice și cinstea neamului și lauda Patriei noastre"[11] (Vezi Anexa). Pasajul conduce la constatarea că lucrarea a fost scrisă ulterior celor două istorii ale mănăstirilor din dreapta și stânga Prutului. Și dacă cea de-a IV-a variantă a *Istoriei mănăstirii Neamț și Secu* a fost scrisă la mijlocul anilor 80 ai secolului al XIX-lea, iar *Istoria Noului Neamț* la începutul anilor 90 ai aceluiași secol XIX, atunci și *Istoria comorii lui Andronic* este alcătuită între anul 1890 și 1893 – anul morții lui Andronic Popovici.

Comparând textul menționat anterior cu textul manuscrisului intitulat *Istorisire pentru începutul creștinătății și a Ierarhiei în pământul Moldaviei,* este firească întrebarea dacă lucrarea a fost alcătuită sau a fost (re-)redactată și completată? Se poate afirma în urma unei analize riguroase că, textul prezentat în anexă și cel din *Istorisire*...sunt identice. Argumentul îl reprezintă chiar fragmentul cu care debutează cea de-a doua lucrare, și anume: „am găsit de cuviință a arăta mai întâiu în scurt şi cuprinzetoriu o mica istorisire şi despre începutul numirii Dachiei, carele pământ astăzi să zice Moldaviia, şi Țara Muntenească, fiindcă mulți din Preasfinții arhiepăstori au a să arăta, prin această istorie, că au fost numiți ai Dachiei, ai Schifiei şi ai Gothiei. Noi, prin şirul istoriei Moldaviei cea scrisă de Miron Costin, logofătul cel mare al Moldaviei, aflăm cum că neamul dachilor, cu multe veacuri mai înainte de întruparea cuvântului lui D(u)mnezeu, când lumea era foarte rară în oameni, au venit din părțile Indiei și s-au așezat pre aceste locuri și încă aceasta-și Dachie prin mai multe istorii să numească și Thrachia"[12].

Restul lucrării, deși nu este o copie fidelă, cel puțin păstrează linia evenimențială și tematica dezvoltată din manuscrisul analizat. Se poate afirma deci că textul intitulat de starețul de la Noul Neamț *Istoria comorii lui Andronic* a fost cel puțin inspirat din *Istorisire pentru începutul creștinătății și a Ierarhiei în pământul Moldaviei.*

De asemenea, dacă se compară între ele operele lui Andronic Popovici, se vor găsi mari similitudini. Cel mai evident exemplu ar fi cunoscuta lucrare *Istoria Sfintelor mănăstiri Neamț și Secu,* re-redactată de patru ori, fiind editată într-un singur volum, excepție făcând cea din urmă, care are zece volume.

O prima variantă a *Istorisirii pentru începutul creștinătății și a Ierarhiei în pământul Moldaviei* se păstrează la Biblioteca Academiei Române și a fost analizată de către Oana-Mădălina Popescu[13]. Datele disponibile în prezent permit datarea acest manuscris aproximativ între anii 1857-1860[14]. Cea de-a doua variantă a lucrării a fost scrisă înainte

[11] ANA, F. 2119, inv. 1, d. 99.

[12] Idem, d. 63, f. 1-1v.

[13] Oana-Mădălina Popescu, *Date despre istoria bisericească a Moldovei într-un manuscris al lui Andronic Popovici,* în *RIM,* Nr. 1, 2016, p. 5-31.

[14] *Ibidem,* p. 6; D. Bădărău, *Introducere,* în Andronic Popovici, *Istoria Sfintelor mănăstiri Neamț și Secu,* vol. I, Editor Ion Gumenâi, Chișinău, Lexon-Prim, 2016, p. 62-63.

https://biblioteca-digitala.ro

ca Andronic Popovici să se retragă în Basarabia, fiind datată de către Valentina Pelin cu anul 1872[15]. A treia variantă, analizată în prezentul articol, a început să fie scrisă la debutul deceniului nouă al secolului al XIX-lea. Este necesar să menționăm faptul că nu știm dacă acest manuscris a fost scris în totalitate, urmând a se continua cercetările privind identificarea altor părți sau a manuscrisului integral, fie în cadrul Bibliotecii mănăstirii Noul Neamț, fie în cadrul Bibliotecii Academiei Române.

Un lucru care însă deosebește fragmentul manuscrisului analizat de celelalte două lucrări anterioare și în general de conceptul scrierilor lui Andronic, este legat de faptul că autorul, spre deosebire de lucrările anterioare, schimbă radical titlul lucrării. Așadar, duhovnicul din primele rânduri precizează că lucrarea se numește *Istoria comorii lui Andronic* și nu *Istorisire pentru începutul creștinătății și a Ierarhiei în pământul Moldaviei.* Acest fapt conduce către întrebarea dacă lucrarea preconizată ar fi cea de-a treia redactare a *Istorisirii,* sau dacă Andronic Popovici gândise scrierea unei lucrări care urma să abordeze o altă problematică.

Există tentația a se accepta cea de-a doua variantă deoarece în fragment autorul consemnează: „... și așa noi nici întru una din cărțile ceale ce au întrat prin mâinele noastre nu am putu a afla în scris, încă vre o adunare de științi la un loc, pentru Viețile Sf(i)nților plăcuților lui D(u)mnezeu carii s-au nevoit pre pământul acesta, afară de acea mică adunare pre care o au făcut Preasf(i)nțitul Dositeiu, Mitropolitul Moldaviei, ce este tipărită la Sf(â)rșitul cărții cu Viețile Sf(i)nților la luna lui dechemvrie, și nici el, și nici nimenea altul, nu spune de au alcătuit și aceștia ceva, sau de au mai fost /f. 1v./ undeva a acestora Istorisirea vieții; însă să veade foarte lămurit, din însemni fapta Mitropolitului Dositeiu acea zisă mai sus, cum că au mai fost scris. Pentru că așa, de unde le-ar fi luat și el pre aceale științi despre Sf(i)nții bărbați carii mai înainte de zilele anilor vieții lui s-au nevoit, decât numai de prin predanii vechi, și de prin altele înscrisuri, de mai înainte, care în scrisuri vechi, să înțeleage, cum că să vor fi prăpădit cu desăvârșire în vreamile întru care s-au întâmplat pe aceste locuri mulțime de bătălii și prădăciuni și robiri de cătră turci și tătari și leși, precum am zis. Iară acea înștiințare a Mitropolitului Dositeiu, fiind tipărită prin prologul cel de el dat în tipariu, s-au putut păzi până în zilele nemerniciei noastre pre acest pământ"(Vezi anexa)[16]. Din acest pasaj rezultă în mod clar că, spre deosebire de *Istorisire,* care avea ca subiect central viața marilor ierarhi a Țării Moldovei, această lucrare urma să treacă în revistă Sfinții Bisericii Ortodoxe care și-au legat activitatea și viața de acest teritoriu.

De asemenea, lucrările diferă și din punct de vedere al surselor și izvoarelor. Este de ajuns a se compara trimiterile făcute. Astfel, în „Istorisirea pentru începutul creștinătății

---

[15] Valentina Pelin, *Un disciple de Paisie: l'historiographe Andronic,* în *RESEE,* XLVI, 2008, nr. 1-4, p. 62.

[16] Andronic Popovici, se referă la *Viața și petriaceria sfinților,* în 4 volume publicată între 1682 și 1686 la Tiparnița Sfintei Mitropolii a Moldovei, sub supravegherea lui Dosoftei, Mitropolitul Țării Moldovei.

https://biblioteca-digitala.ro

şi a Ierarhiei în pământul Moldaviei", Andronic Popovici consemnează în una din primele note: „Cvint Curţius, istornicul de faptele lui Alexandru Makedon, însă nu acea Alexandrie minciunoasă care este şi tipărită pre limba noastră pline de basme"[17], iar în lucrarea analizată de aici, pentru pasajul identic, autorul consemnează: „Aceasta o scrie Cvint Curţius, istornicul „ de faptele lui Alexandru Machedon". Însă, nu întru acea Alexandrie minciunoasă care este şi tipărită pre limba noastră moldovenească, plină de basme, iară Preasf(i)nţitul Porfirie Uspenskii, întemeindu-să, pe arătările unui Sinaxariu scris de mână, anul 1249, zice: cum că lăcuitorii Valahiei, Moldaviei i „Ugorscoi Rusi", „Труды Киевской Духовной Академии".

Cercetătoarea Oana-Mădălina Popescu, analizând izvoarele folosite de către Andronic Popovici, arată că manuscrisul *Istorisirii* păstrat în Biblioteca Academiei Române, ca şi cel de la Agenţia Naţională a Arhivelor, utilizează majoritar surse româneşti la care se adaugă şi lucrările Sfântului Dimitrie al Rostovului, acestea fiind traduse la mănăstirea Neamţ de către ucenicii lui Paisie Velicikovski, fiind ulterior tipărite[18].

În cazul fragmentului supus dezbaterii aici, autorul foloseşte cel puţin cinci izvoare şi lucrări editate în spaţiul rus. Acest lucru nu ar trebui să ne mire, dacă luăm în considerare faptul că Teofan Cristea, în timpul deplasărilor sale în vederea reglării problemei legate de constituirea mănăstirii Noul Neamţ, pe lângă altele, procura sau primea în dar şi o serie de cărţi, transmise ulterior în Basarabia pentru biblioteca mănăstirii, lucru care rezultă foarte clar din corespondenţa avută de acesta cu Andronic Popovici[19]. Faptul că starețul de la Noul Neamţ cunoştea şi utiliza limba rusă, a demonstrat-o foarte bine, mult mai devreme, inclusiv prin scrierea volumului cinci din Istoria Sfintelor mănăstiri Neamţ şi Secu[20].

Aşadar, odată cu plecarea lui Andronic în Basarabia, accesul la lucrările şi sursele istorice a crescut, fapt care i-ar fi permis iniţierea unei lucrări cu caracter hagiografic cu referire la spaţiul românesc. Mai mult, graţie activităţii sale anterioare de traducere şi transcriere a *Vieţilor Sfinţilor* şi *Mineielor* precum şi a altor lucrări cu caracter teologico-istoric, fie din perioada aflării sale la mănăstirile Neamţ şi Secu, fie din perioada ulterioară din timpul aflării în Basarabia, i-ar fi permis crearea unui fundament solid de cunoştinţe pentru această arie de preocupări.

Dorinţa unei astfel de scrieri a Arhimandritului Andronic mai poate fi explicată şi prin faptul că, fiind un urmaş fidel al lui Paisie Velicikovski, cu siguranţă şi-ar fi dorit o istorie care să cuprindă date cu referire la Sfinţii care au activat în acest spaţiu, un loc aparte urmând să-l ocupe Sfântul Paisie de la Neamţ, personalitatea care a avut o înrâurire semnificativă în formarea duhovnicului Andronic. Starețul aşezământului monahal de la

[17] ANA, F. 2119, inv. 1, d. 63, f. 1-1v.

[18] Oana-Mădălina Popescu, *op. cit.*, p. 10.

[19] ANA, F. 2119, inv. 1, d. 27 şi urm.; inv. 3, d. 34, 46.

[20] Cf. Andronic Popovici, *Istoria Sfintelor mănăstiri Neamţ şi Secu*, vol. V, editor Ion Gumenâi, Chişinău, Lexon Prim, 2021.

https://biblioteca-digitala.ro

Chițcani, anterior a și lucrat în această direcție, incluzând viața Sfântului Paisie într-o serie de lucrări alcătuite sau doar transcrise de către el[21].

Cele expuse până acum permit să se admitem că, spre sfârșitul vieții, Andronic Popovici și-ar fi propus să scrie o lucrare cu caracter hagiografic, utilizând în noua lucrare date care au fost utilizate și în *Istorisirea pentru începutul creştinătății şi a Ierarhiei în pământul Moldaviei,* însă mult mai detaliate.

Dacă este să ne aruncăm o privire asupra factologiei și evenimentelor din evoluția istorică în spațiul propus pentru cercetare, se vor observa multe erori, dar ar trebui să se cadă de acord cu cercetătoarea amintită mai sus care, referindu-se la opera lui Andronic Popovici, afirma: „În opinia noastră, autorul nu trebuie condamnat pentru că nu a rezolvat toate erorile surselor, căci se știe că și în prezent neclaritățile veacurilor XIV-XV legate de istoria bisericească a Moldovei nu pot fi rezolvate de istoricii contemporani. Dimpotrivă, considerăm că trebuie evidențiată în mod pozitiv tocmai capacitatea lui Andronic de a sesiza existența unor erori în surse”[22].

În cele din urmă, dacă este să se facă referire la identificarea din punct de vedere al spațiului lui Andronic Popovici, autorul însuși consemnează că face abordează *părțile pământului acestuia, carele, astăzi să numească Bessarabia, Moldaviia, Bucovina și Valahia.* Deci, acesta se regăsește în linii majore în ceea ce a fost cândva teritoriul Țării Moldovei și a Țării Românești. Arhimandritul precizează că va aminti și despre *cea mai dintâiu împreitenire și cunoștință a Rossiei cu Bessarabia și cu toată România.* Acest pasaj ar putea fi justificat astfel: Andronic Popovici cârmuia o obște ce viețuia într-un teritoriu aflat sub stăpânire țaristă. Însuși țarul legitimase înființata m-re de la Noul Neamț iar o conduită care să exprime o anumită recunoștință și obediență, mai ales că arhimandritul avusese de-a face și cu cenzura iar lucrarea ar fi urmat să fie tipărită în Imperiu, se impunea în mod peremptoriu[23].

Exprimarea dihotomică despre spațiul României de atunci a Basarabiei și a Rusiei arată că autorul vedea acest spațiu distinct față de cel al Rusiei. Se pare că acest teritoriu era văzut de către arhimandrit și ca fiind unul singur, având o istorie comună. Nu în zadar, în lucrarea *Istorisire pentru începutul creştinătății şi a Ierarhiei în pământul Moldaviei*, Andronic sublinia că este: „o mica istorisire şi despre începutul numirii Dachiei carele pământ astăzi să zice Moldaviia, şi Țara Muntenească; fiindcă mulți din Preasfinții arhiepăstori au a să arăta prin această istorie, că au fost numiți ai Dachiei, ai Schifiei şi ai Gothiei”[24]. Mai mult decât atât, în imaginarul său, după cum o arată singur, erau unite teritoriile Basarabiei (spațiul integral dintre Prut și Nistru, după cum era deja perceput, și

[21] ANA, F. 2119, inv. 3, d. 58.

[22] Oana-Mădălina Popescu, *op. cit.*, p. 17.

[23] *Cf.* Ion Gumenâi, *Opera istorico – religioasă a arhimandritului Andronic Popovici în raport cu cenzura țaristă,* în „Analele Universității «Dunărea de Jos» din Galați”, seria 19, Istorie, tom. XX, 2021, p. 33-49.

[24] ANA, F. 2119, inv. 3, d. 63, f. 1-1v.

https://biblioteca-digitala.ro

nu doar sudul acestuia), Moldova, Bucovina și Valahia[25]. O astfel de concepție a lui Andronic privind spațiul din care făcea parte, credem că se datora în primul rând informațiilor de care dispunea în acest sens. În al doilea rând, o astfel de viziune se mai poate datora în mare parte și activității desfășurate în perioada anterioară de către Paisie Velicikovski care se suprapunea imaginației lui Andronic Popovici.

În concluzie, se poate afirma că fragmentul manuscrisului descoperit la Agenția Națională a Arhivelor, a constituit începutul unei lucrări cu caracter hagiografic redactată de către arhimandritul Andronic Popovici, spre sfârșitul vieții acestuia, poate între 1890-1894. Ca model de inspirație pentru autor a fost lucrarea Mitropolitului Moldovei Dosoftei care, între 1682-1686, a publicat la Iași, *Viața și petriaceria sfinților* în patru volume, sfârșitul lucrării referindu-se la viața și activitatea unor personalități marcante ale creștinătății, legate de acest spațiu. Starețul de la mănăstirea Noul Neamț a pus la baza acestei lucrări atât datele utilizate ulterior, în lucrarea *Istorisire pentru începutul creștinătății și a Ierarhiei în pământul Moldaviei*, cât și datele culese în urma activității sale de traducător și copist. Tema principală a lucrării pomenite a fost viața și activitatea personalităților marcante din istoria creștinismului de pe teritoriul Basarabiei, Moldovei, Bucovinei și Valahiei, Andronic Popovici dorind astfel să suplinească un gol existent în literatura teologico-istorică a timpului.

AN ATTEMPT TO WRITE A „HISTORY" OF THE ROMANIAN SPACE BY THE ARCHIMANDRITE ANDRONIC POPOVICI

(Abstract)

Archimandrite Andronic Popovici is known to historiography mainly because of his theological and historical works, especially through the writing of the ten volumes of the „History of the Holy Neamț and Secu Monasteries". However, in addition to this, the clergyman also tried to manifest himself as a historian of the Romanian space, fact about which a manuscript from the National Archives Agency, analysed in this article, inform us. The manuscript fragment was the beginning of a hagiographic work. The main theme represented the life and activity of the outstanding personalities of Christianity of Bessarabia, Moldova, Bucovina and Valahia territory.

[25] Chiar dacă colegul și prietenul său apropiat Teofan Cristea era ardelean nu percepea Transilvania ca fiind un teritoriu românesc. Aceasta s-ar datora faptului că acesta se afla sub stăpânirea Imperiului Austro-Ungar, un imperiu ce nu avea între prioritățile sale și protecția Bisericii Ortodoxe.

https://biblioteca-digitala.ro

ANEXA

ISTORIE
sau

Adunare de științi, cu dovezi adevărate pentru tot fealiul de nații de oameni, carii au vețuit mai înainte în părțile pământului acestuia carele, astăzi, să numească Bessarabia, Moldaviia, Bucovina și Valahia, și pentru toți Sf(i)nții bărbați și femei, cei ce prin aceste locuri s-au făcut plăcuți lui D(u)mnezeu, prin multe fealiuri de chipuri și de nevoinți, asemena și pentru cea mai dintâiu înpreitenire și cunoștință a Rossiei cu Bessarabia și cu toată România. Căriia Sf(i)nte istorisiri am găsit de cuviință, cu toată dreptatea, de ai da numirea a Sf(â)ntului înger, păzitoriului, celui dat mie de la D(u)mnezeu pre al căruiia nume din 11 zile martie anul 1839 îl port, adecă, așa să-i fie numirea: „Istoria comorii lui Andronic", crezând cu ne îndoire cum că, ca pre cea mai drăgălașă numire, toți o vor iubi și să vor sârgui a ști, ce este într-însa.

Având noi pildă o preaiubiților miei cetitori pre Sfântul Marele Proroc Moisei, carele între altele au scris și faptele și nevoințele și biruințele celor ce mai înainte de el, de la începutul lumii au fost, nu cu înțelepciunea, care să învăța-să de la eghipteni, ci cu bun darul cel dat din ceriu, din D(u)mnezeescul D(u)h, având, iarăși pildă încă și mai mare pre însuși Sf(i)nții și d(u)mnezeeștei ucenici apostoli și eva(n)gheliști carii au scris pentru D(u)mnezeu cuvântul, cel fără de ani și nezidit, carele mai nainte de toți veacii din Tatăl negrăit s-au născut și carele, prin prorocul zice: „ fără numai, că pre cei ce mă proslăvesc pre mine îi voiu proslăvi"[26]. Îndrăznim și cearem și noi ajutoriu, dintru cel Sf(â)nt, și din Sion ca să ni să dea proslăvirea Preasf(â)ntul numelui său.

Noi, Istorisindu-le pre acestea, nu avem nici o mică îndoire despre aceea, adecă cum că și alții preaiubiți râvnitori de binele și folosul obștesc, mai înainte de vremea aceasta au scris poate câte ceva, tot cu aceastași pornire și socotință precum și noi. Însă Tatăl cel ceresc, ziditoriul nostru, binevoind ai chiema la veacinica odihnă, apoi aceale hârtii scrise de aciia nesăvârșite și nedate încă la lumină, din pricina a multor întâmplări grozave ce au urmat, prin aceste părți de loc, s-au pierdut. Și așa noi, nici întru una din cărțile ceale ce au întrat prin mâinele noastre nu am putut afla în scris încă vre o adunare, de științi la un loc pentru Viețile Sf(i)nților plăcuților lui D(u)mnezeu, carii s-au nevoit pre pământul acesta, afară de acea mică adunare pre care o au făcut Preasf(i)nțitul Dositeiu, Mitropolitul Moldaviei, ce este tipărită la Sf(â)rșitul cărții, cu Viețile Sf(i)nților la luna lui dechemvrie. Și nici el și nici nimenea altul nu spune de au alcătuit și aceștia ceva sau de au mai fost undeva a acestora, Istorisirea vieții; însă să veade foarte lămurit, din însemni fapta Mitropolitului Dositeiu acea zisă mai sus cum că au mai fost scris. Pentru că așa, de unde le-ar fi luat și el pre aceale științi despre Sf(i)nții bărbați carii mai înainte de

[26] Loc gol.

https://biblioteca-digitala.ro

zilele anilor vieții lui s-au nevoit, decât numai de prin predanii vechi și de prin altele înscrisuri, de mai înainte, care înscrisuri vechi, să înțeleage, cum că să vor fi prăpădit cu desăvârșire în vreamile întru care s-au întâmplat pe aceste locuri mulțime de bătălii și prădăciuni și robiri de cătră turci și tătari și leși, precum am zis. Iară acea înștiințare a Mitropolitului Dositeiu, fiind tipărită prin prologul cel de el dat în tipariu, s-au putut păzi până în zilele nemerniciei noastre pre acest pământ.

Deci, cu mila și cu îndurările a întru tot înduratului D(u)mnezeu, celui ce în treimea cea de o ființă și nedespărțită este bine cuvânta în veci; și cu ajutoriul Preasf(i)ntei Stăpânei Noastre, Născătoarei de D(u)mnezeu și pururea Fecioarei Mariei și cu rugăciunile Preafericitului părintelui nostru starețului Paisie, având eu această îndeletnicire mai deasă în chilie, în vremile și ceasurile care î-mi prisosesc de la slujbele bisericești, și de pre la umblările de pe drumuri de ascultare, adecă adunarea și scrierea cărților după ce am adunat și am scris Istoriile pentru Sf(i)ntele noastre monastiri Neamțul și Secul, aşijderea și pentru această Sf(â)ntă Nooaă monastire Neamțul și altele. Apoi, m-am îndemnat de duhul ca să mă apuc și de acest Sf(â)nt și prea mare lucru, adecă ca să adun la un loc, dupre cât mă va înțelepți bunătatea cea prea înaltă, pre toată această Istorisire, spre folosul sufletesc și binele cel de obște al bisericii pravoslavnice și cinstea neamului și lauda Patriei noastre.

Rogu-vă însă pre toți, prea iubiților miei cetitori, ca să luați aminte foarte bine la închiiarea a acestei Sf(i)nte Istorisiri, pentru ca să cunoașteți cu deslușire cum că aicea, precum și întru celelalte cărți ce am adunat și am scris, eu nu mă voiu arăta că părtinesc dezmierdărilor oamenilor, că slujesc mândriei și trufiei lor, nici științei ceii deșarte de adevăr mă voiu măgulitoriu, ci voiu scrie și voiu grăi, numai ceale dreapte și cu dovezi, și numai despre oamenii acei ce au avut viiață cuvioasă, cu adevărat și curată despre toată înșelăciunea, vreadnici de pomenire și plini de adâncată smerenie și de bună cucernicie, de dreptate și de înfrânare și de toate altele fapte bune, cât trebuesc celui iubit de D(u)mnezeu și carele cu adevărat au iubit pre D(u)mnezeu. Pentru că sânt bine încredințat eu despre aceasta, cum că deacă mă voiu nevoi și voiu înlătura lenevirea, apoi multe voiu afla dintru aceale ce să par până acum că nu sânt, măcar deși sânt firul dătătoriului de lumină D(u)mnezeu, toate câte dorim și ne sânt de folos să fac și nu să arată. Căci, că el însuți, o făgăduiaște aceasta zicând: „că tot cela ce ceare ia, și cela ce caută află, și celui ce bate i să deșchide”[27]. Numai să batem noi, cu nelenevire, și să cerem și să căutăm, cu nevoință statornică și îndată ni să descopăr comorile ceale de D(u)mnezeu cu înțelepciune.

O asemena Sf(â)ntă istorisire a acestei porunci apostolești, dupre cum am zis, socotindu-ne noi de a înșira apoi, acum, mai înainte de a întra întru ea, adecă mai întâiu de a pomeni de numele și de viețile a Sf(i)nților plăcuților lui D(u)mnezeu carii în vreamile aceste mai de pre urmă pre aceste locuri prin ajutoriul lui D(u)mnezeu, cu

[27] Loc gol

https://biblioteca-digitala.ro

bărbăție foarte tare, înprotiva poftelor trupești s-au ostășit și a celor ce înbrăcându-să în chipul monahicesc și vitejaște nevoindu-să cu postul, cu priveghiiarea, cu lacrămile și cu rugăciunile bine s-au întrarmat înprotiva nevăzuților vrăjmași și i-au și biruit. Și acelora ce au pătimit nedreapte izgoniri pentru adevăr și acelora ce și sângele ș-au vărsat pentru mărturisirea cea cu mărime de suflet în H(risto)s. Și mai înai nte de a le scrie pre acelea, spre cel de obște folos și a-l da neamului celui mai de pre urmă întru neuitată aducere aminte pentru ca aducerea aminte despre acelea să dea fiecăruia, ca niște aripi, râvnă și sufletească bărbăție spre lucrarea faptelor celor bune, ca aceleași pătimirti, adecă pre care le-au răbdat sf(i)nții plăcuții lui D(u)mnezeu cei mai de demult în trupul lor și noi să le suferim măcar cu mintea, pentru veacinicile cereşti răsplătiri ce vor să fie. Am găsit de cuviință mai înainte de toate acelea, precum am zis, a ne da osteneală mai multă, şi a înşira măcar cât de în scurt, însă o cuprinzătoare ştiință anume: pentru numele ce l-au avut Bessarabia mai înainte şi pentru locul din ea, unde este întemeeată această Sf(â)ntă Nooaă monastire Neamțul, întru care cu bun darul lui D(u)mnezeu sânt învrednicit a aduna şi a scrie pre acestea. Și pentru altele multe numiri de locuri ce să află pre aceste părți de pământ, nu dupre limba firească moldovenească glăsuite şi pentru multe nume de ale Sf(i)nților ce voesc a le arăta că sânt de pe aicea, vețuitori care nu sânt leasne înțelease în ce limbă să numea ei aşa. Şi iarăşi şi pentru cea mai întâiu înprietenire şi cunoştință a Rossiei cu Bessarabiia, fiindcă prin istorisirea cea pentru această Sf(â)ntă Nooaă monastire Neamțul am arătat multe numiri de locuri, nu dupre limba firească moldovenească glăsuire şi iarăşi, nici dupre cea rossieneaască, şi care numiri însă şi prin această Istorie au locul ce nu să pot schimba. Şi pentru aceea trebuiaşte, precum zic a pune aicea față în scurt istorisirea şi pentru pricina numirii a acestor locuri, întru acest chip ca să se ştie din ce vreame şi de care neamuri de oameni s-au lăcuit iale şi s-au numit aşa: pentru ca mai bine să se lămurească preaiubitul cetitoriu.

Noi, prin şirul Istoriei Moldaviei cea adunată şi scrisă de Miron Costin, logofătul cel mare al Moldaviei, aflăm cum că neamul dintru carele au fost Dachii, cu multe veacuri mai înainte de întruparea cuvântului lui Dumnezeu, când lumea era foarte rară în oameni, adecă, foarte puțini oameni să afla în ea, au venit din părțile Indiei şi s-au aşezat pre aceste locuri[28]. Şi aşa, de pe acest neam de oameni ce au lăcuit pe aicea aceste locuri, s-au numit Dachiia. Însă aceasta-şi Dachie, prin mai multe Istorii, să numeaşte şi Thrachiia. Iară Istornicii greceşti, Gherodot şi Iustin, prin Istoriile lor, adeveresc cum că începătorii marelui neam al seminției slaveanilor au fost schifii, carii lăcuia pre malul Mării Neagre, din râul cel mare Dunărea, ce să numiia Istra, până la râul Donu, carele să chiema Tanais. Deci, în anul de la zidirea strămoşului nostru Adam, 4995 adecă, mai înainte de întruparea

[28] Aceasta o scrie Cvint Curțius, istornicul „ de faptele lui Alexandru Machedon". Însă, nu întru acea Alexandrie minciunoasă care este şi tipărită pre limba noastră moldovenească, plină de basme. Iară Preasf(i)nțitul Porfirie Uspenskii, întemeindu-să, pe arătările unui Sinaxariu scris de mână, anul 1249, zice: cum că lăcuitorii Valahiei, Moldaviei i „Ugorscoi Rusi" „Труды Киевской Духовной Академии".

https://biblioteca-digitala.ro

Cuvântului lui D(u)mnezeu cu 513 ani, Darie, inpăratul Persiei, prin războiu, au cunoscut bărbăţiia cea nebiruită a schifilor. Că el, viind prin Trachiia, au întemeiat pre râul Dunărea pod, între târgurile Trozma, carele era în prejma celui de acum, Tulcea, lângă Isaccea. Şi bătându-să puţin cu schifii s-au întors înapoi, foarte cu mare ruşine, căci şi-au prăpădit în jumătate oastea sa de frig şi de mâinile schifilor. Iară grecii, cei ce fusease(ră) ostaşi (lui) Darie, apucând-o o parte din malul Mării Neagre de la Schifia prin puteare, cu ceale mai mari râuri ce curg întru dânsa, s-au sălăşluit acolo. Despre carii, mai ales Gherodot, istornicul, grăiaşte aşa: „Eu cercetând coloniile greceşti ale Mării Neagre, care sânt în partea stângă a Bessarabiei, unde cade râul Tiras, adecă Dneastrul[29] în mare, am aflat de la lăcuitorii din Tirita, cum că în limanul Dneastrului să află târgul Tiras care să zice şi Oxiia [Olbia]. Şi dupre predanii(le) de Plinie s-au numit mai nainte Ofiuz, şi au fost aproape de Akkermanul de acum, carele s-au numit mai înainte Cetatea Albă. Şi, osebit de acesta, între râurile Dneastru şi Dunărea, să mai află încă şi târgurile Cremnescos, Neoptolemon şi Antifili, care s-au întemeiat de Mileteanamii, cei mai întâi lăcuitori ai târgurilor Emporiei care acum să zice Bessarabiia. Apoi, Filipp Makedon trecând Dunărea şi slăbind puterea schifilor şi înfricoşindsu-se, ei s-au depărtat de la Dunărea spre răsărit. Şi Gotfii, s-au sălăşluit în partea dreaptă a malului Dunărea”.

Istoriile ne mai încredinţează încă despre acestea şi prin aceste mărturii, adică cum că rădicându-să după aceasta marele biruitoriu cel prea mult vestit, Alexandru Makedon şi răsipind mândriia lăcuitorilor Trachiei şi trecând printre munţii Balkani, carii pe atuncea să chema Ghemus, au venit preste râul Dunărea, în pustiia Gotfilor care acum să numeaşte Budgeacul, în anul 5174, adecă mai înainte de întruparea Cuvântului lui D(u)mnezeu cu 334 de ani. Şi au sfărâmat târgurile gotfilor şi au făcut capeşte întru cinstea lui Iuoiter Neptun. Şi adunării pre malul acela, unde acum să află cetatea Ahillia, care să zice şi „Chiliia”, ce este în guberniia Bessarabiia. Şi gotfii s-au sălăşluit pe locurile unde au şezut schifii[30] sfărmând desăvârşit stăpânirea lor. Şi, dupre predaniia lui Ptolomeiu, multe locuri de ale pământului dachilor ţin până astăzi numiri dupre limba slavenească. Adecă poleachi, boghemţev, slovean, vengrii şi o parte din rossiiani. Din care pricină să poate bine înţeleage cum că Gotfiia, carii să zic «dachi», sânt cu adevărat rădăcină a seminţiei slavianilor celor noi de acum. Însă să se ştie cum că, în vremea de demult, supt nume de gotfi să înţeleage tot norodul acela ce lăcuia şi prin munţii Balcanii. Iară după ce au trecut gotfii, adecă dachii Dunărea şi s-au sălăşluit prin locurile unde acum să află Moldaviia, Ungrovlahia, Bessarabiia şi parte a Ungariei, apoi atuncea, părţile gotfilor s-au numit Trachiia dunăreană. Şi Avgust, înpăratul Romii, trecând la lăcuinţele gotfilor şi simţind bărbăţiia şi vitejiia lor în armie, singur au fost silit a fugi în Italiia.

---

[29] Carele turceaşte să numeaşte Turla.

[30] Numele Schif la greci să înţeleage om de altă naţie, strein, carii sânt cei vechi şi cei de acum bolgari.

https://biblioteca-digitala.ro

Cătră toate acestea apoi, voind a întra eu încă mai înlăuntru în șirul istoricesc al comorii meale, precum am zis, fac cunoscut aicea cum că dupre cum Sf(â)nta bisearică a lui D(u)mnezeu pre pământ una este de la întemeiarea lumii și până la Sfârșitul veacului, așa și Sf(i)nții, plăcuții Lui, au voit atotputearnicul D(u)mnezeu, cu nemărginita Sa bunătate, de a să afla din început și până la sfârșitul lumii preste toată întinderea pământului spre estimea bisericii sale ceii de pre pământ, carii să urmeaze vieții sale celor din ceriuri deosebindu-se ei de cei protivnici prin buna cinstire a unui singur D(u)mnezeu celui ce este preste toate și cu viețuirea cea cu întreaga înțelepciune înpodobit și dreaptă. Deci, tot ceea ce s-au făcut de Dumnezeu pre pământ pentru Sf(i)nțeniia celor aleși, aceea să și săvârșaște cu bun darul său cel din toate zilele, fiindcă bisearica este supusă milostivirii lui D(u)mnezeu și de la dânsa, ci dintru un izvor d(u)mnezeesc, neîncetat, curge apa cea mântuitoare. Pentru aceasta și totdeauna rămâne ea păzită în lume. Și măcar de să și pare uneori ca cum ar fi ea, părăsită și trecută cu vederea, însă nu pentru alta să face aceasta, fără numai spre mai bine, pentru folosul, curățirea, certarea și ispitirea a tuturor celora ce să supui lui D(u)mnezeu.

Ii(su)s H(risto)s fiiul și cuvântul lui D(u)mnezeu cel început, carele este de o ființă cu Tatăl, după ce din D(u)hul Sf(â)nt și din Preasf(â)nta, Preacurata și pururi fecioara Maria s-au născut cu nestricăciune. El, prin trupeasca sa iconomie, au arătat pre mintea Tatălui ceresc și au descoperit voia lui, care întru alt fealiu era necunoscut nooao, oamenilor. Și săvârșind lucrul său, pentru carele au venit pre pământ spre a noastră mântuire, când au voit a să sui în ceriuri dintru care s-au fost pogorât cu nemăsurată smerenie și cu negrăita bunătate, au poruncit Sf(i)nților săi ucenici și apostoli ca să meargă în toată lumea și să propovăduiască Evanghelia sa la toată zidirea și să învețe pre toate neamurile ca să păzească pre toate câte au poruncit el lor, mai înainte de patima sa cea de bună voe. Când între altele, spre mai buna întărire a propoveduirii ce vor face, le-au fost zis și aceste cuvinte hotărâtoare, cu D(u)mnezeească gura sa, așa: „acela ce ascultă pre voi, pre mine ascultă și acela ce să leapădă de voi, de mine să leapădă”[31]. Carii, făcând dupre porunca învățătoriului lor, au rădicat pre pământ bisearica lui D(u)mnezeu supt Noul Testament, al lui, care va rămânea până la sfârșitul veacurilor. Pentru că Mântuitoriul nostru Ii(su)s H(risto)s, după ce s-au înălțat cu slavă la ceriuri, apoi, în grab, trimițind de la Tatăl ceresc pre Preasf(â)ntul D(u)h în chip de limbă de foc preste Sf(i)nții săi ucenici și apostoli, ei îndată, ca niște cai dupre cum zice Prorocul Avvacum[32], prin toată lumea câtă o veade soarele au alergat și pre neamuri din rătăcirea și de la închinarea de idoli le-au întors și la cunoștința a unuiia adevăratului D(u)mnezeu i-au adus.

Eu, până aicea, dupre cât m-au înțelepțit, Tatăl luminilor prin doveazile ce am putut afla, am arătat istorisire foarte înțeleasă despre neamurile de oameni carii au lăcuit din începutul lumii prin aceste părți de pământ, care astăzi să numesc Bessarabiia,

[31] Luca, 10, 16, 24, 49, 51; Matfeiu: 28, 19, 20.
[32] Cap 3, stih 15.

https://biblioteca-digitala.ro

Moldaviia, Bucovina și Valahiia. Și încă așa de lămurit și cu înțeleagere firească, întrucât este dupre cum face și vreun zugrav iscusit, când voiaște să facă vreo icoană precum trebuiaște. Că deacă însemnă el măsurile dupre cum să cuvine, a tuturor mădulărilor și a părților a chipului aceluiia pre carele voiaște al zugrăvi și așază văpsealele, luminoase și potrivite și, dupre urmarea firii, chibzuiaște chipul feației potrivit. Apoi, atunci când vezi pre acea icoană, cunoști desăvârșit și pre însuși cel închipuit. Întru acestași chip, ce o am ascuns întru această carte, când va ceti cu luarea aminte ceale cuprinse în ea, v-a înțelege foarte cu lămurire pre toate faptele ceale vreadnice de știință ce s-au strecurat prin locurile numite mai sus, din începutul lumii, precum am zis, și până la întruparea cuvântului lui D(u)mnezeu.

Rămâne dar, acum, datoriia de a mai începe noi istorisirea de aicia, încă și pentru începutul creștinătății prin aceste locuri, așijderea și pentru numele a tuturor Sf(i)nților plăcuților lui D(u)mnezeu, carii prin tot chipul, în vremea vieților lor, prin aceste locuri au sămănat sămânța cea bună în țarina această d(u) mnezeească. Asemenea și anume întru care vremi și ani au fost aciia, și încă ale unora și câte ceva din înseși istorisirile vieților lor, fiindcă îndeobște sântem foarte bine încredințați cum că pre fiecarele om ce adease ori are întru pomenire numele și faptele sf(i)nților plăcuților lui D(u)mnezeu, îl preface d(u)mnezeescul daru prin rugăciunile acelora alt fealiu, mai bun. Adică, îi sf(i)nțește sufletul și trupul și mintea îi luminează și îl aduce la acea treaptă și voință spre a petreace și el cu fapte plăcute lui D(u)mnezeu, pentru ca să și viețuiască în veaci cu sf(i)nții și cu însuși D(u)mnezeu. Deci, dupre cum ceale mai adevărate istorisiri, vechi și nooaă, ne încredințează: este bine știut cum că după pogorârea Preasf(â)ntului D(u)h, când s-au adunat Sf(i)nții Apostoli și au aruncat sorți între dânșii ca să știe ce parte de pământ îi vine să o i-a fieștecarele dintru dânșii, întru care să propovăduiască cuvântul lui D(u)mnezeu și să lumineaze pre neamuri cu sf(â)nta credință cea în H(risto)s. Atuncea Sf(â)ntul apostol Andreiu, cel întâiu chiemat, i-au căzut soarta, între altele multe părți de loc și țeri, ca să propoveduiască și la neamurile câte să află între Trachia[33] și între Machedoniia, până la râul cel mare, Istrul, carele acum îndeobște să numeaște „Dunărea". Și cu mare sârguință, purcegând de la Ierusalim au luat cu sineși, și puțini oareșicarii ucenici din cei șaptezeci de apostoli, pre câți au socotit că sânt îndemânatici spre propovăduire. Și așa Preafericitul istornic Ieronim prezviterul, în tratatul său cel despre scriitorii bisericești, mărturiseaște, cum că, tot atunci, Sf(â)ntul Apostol Andreiu, între altele multe părți de loc, au propovăduit d(u)mnezeeasca Evanghelie a D(o)mnului nostru Ii(su)s H(risto)s și schifilor celor din Schifia mică, care să afla așezată la gurile râului Dunărea zicând așa: „Гунны изучаютъ псалтыръ, хлодная Скифия согревается огнемъ вяры истиной, войска рыжихъ и бялокурыхъ гетов или даковъ, носятъ съ собою походные храмы"[34].

[33] Dachia, până pe la începutul a dooa sută de ani după întruparea lui D(u)mnezeu cuvântului, să numea și Trachie de istornici greci.

[34] Acestea le-au scris Ieronim, în anul 392 de la Hristos și el s-au săvârșit în Vifleem, în vârstă de 91 de ani.

https://biblioteca-digitala.ro

Și dintru aceste cuvinte să poate judeca cum că supt numele de „холодной Скифии” trebuiaște a înțeleage pre aceste părți de pământ care să întind de la malul stâng al râului Dunărea și până la Don. Adică, unde este astăzi Valahia, Moldaviia, Bucovina, Bessarabiia și Gubernia Hersonului. Unde, dupre mărturiile ceale mai vechi, încă de prin aceste vremi să afla lăcuitori și slaveanii[35]. Deci, Sf(â)ntul Apostol Andreiu, precum să scrie despre dânsul mai pre larg în cartea cu viețile Sf(i)nților, la 30 de zile ale lunii lui noemvrie, în Istorisirea vieții lui, după multele dureri și osteneli ce au răbdat întru bună vestirea Evangheliei lui H(risto)s, s-au săvârșit pre cruce, în vârstă ca de 80 de ani, în anii de la H(risto)s 62.

Osebit de toate acestea apoi, în cărticica ce să numeaște: „Curs metodic de Istorie”, pe fața a 194, să mai istoriseaște încă și aceasta, adică cum că Sf(â)ntul Apostol Andreiu, între alții apostoli ce au luat la propovedire cu sineși atunci, dintre cei șaptezeci de apostoli au fost luat și pre Sf(â)ntul Apostol Andronic și l-au pus episcop în Pannoniia întâiu[36], care Pannonie acum îndeobște să zice numai Ungaria, de unde și prin țerile aceste de pre lângă Dunărea, propovăduind cuvântul lui D(u)mnezeu, pre mulți din oameniînchinători de idoli i-au făcut închinători adevăratului D(u)mnezeu. Iară scaunul episcopiei sale îi era statornicit în târgul Sirmiia, aproape de Mitrovița de acum în Slavoniia. Și tot pentru acestași Sf(â)nt apostol Andronic, Dimitrie Fotino în Istoriiia sa despre Dachiia Veache, zice cum că Anselm Bandurin pomeneaște în meditațiile sale că i s-ar fi întâmplat să cetească întru o hronică scrisă de mână următoarele: „ în Rossia de 5 ori au fost propoveduită Evangheliia lui H(risto)s: întâiu, de Apostolul Andreiu și în urmă de apostol Pavel, cest din urmă trimisă pe Andronic, unul din cei șaptezeci de apostoli, carele creștină națiunile slave din Iliriia, Missia, Bosnia, Moravia, Dachiia, și fundă o episcopie în Pannonia sau Ungaria[37]. Și așa și Sf(â)ntul apostol Andronic, după multe osteneli și necazuri ce au suferit întru propoveduirea Evangheliei lui H(risto), s-au plătit datoriia cea de obște a firii ca un om, precum scrie în istorisirea vieții lui[38], mutându-să la veacnica odihnă în anul 70 după întruparea lui D(u)mnezeu.

Să mai află în cartea cu Viețile Sf(i)nților, la 20 de zile ale lunii lui iannuarie, între alți sf(i)nți însemnați și Sf(i)nții mucenici Inna, Pinna și Remma, carii dintru lăcoitorii de pe aici, din neamul schifilor, ei au fost cei mai întâiu creștini, din neamul oamenilor lăcuitori prin aceste părți de pământ și totodată și cei mai întâiu mucenici ai Moldovlahiei, fiind aduși la cunoștința a adevăratului D(u)mnezeu și botezați prin Sf(â)ntul Apostol Andreiu, cel întâiu chemat. Căci că pentru mărturisirea credinței ceii în H(risto)s au fost prinși ei de cătră varvarii cei ce cinstiia idolii și ighemonul locurilor acestora, în vremea de iarnă, ger fiind foarte mare, i-au legat de niște stâlpi drepți carii era înfipți în mijlocul unui

[35] Iornand și istoricii Vizantiei.

[36] Așa să numeaște Moldaviia, Valahiia, Bessarabiia, Bucovina și Transilvania în novela a II-a a lui Iustinian înpărat.

[37] Să înțeleage, că aceasta să va fi urmat după pătimirea Sfântului Apostol Andreiu.

[38] La 17 zile ale lunii lui maiu.

https://biblioteca-digitala.ro

râu unde, îngheţând de ger, şi-au dat sf(i)ntele sale suflete în mâinile lui H(risto)s D(u)mnezeu pentru a căruia dragoste aşa au pătimit şi au luat cununa muceniciei. Iară în tomul 2 Полный мясяцеслов Василия: «Востока», tipărită la anul 1876 în Moscva, la 20 de zile lunii lui iannuarie, să arată că chiiar au fost şi ucenici ai Sf(â)ntului Apostol Andreiu aceşti Sf(i)nţi mucenici. Şi că la 20 de zile ale lunii, pentru că să zice cum că, trecând şapte ani după sfârşitul muceniei lor, s-au arătat aceşti Sf(i)nţi episcopului carele se numea Goddoiu (Сн. Прологъ, 1345, Софийской библиотеки). Şi i-au poruncit ca să aducă trupurile lor în locul carele să chiamă Аликеб, въ сухое пристанище, şi acolo le-au şi adus şi le-au aşezat în местечко – у Филарета, въ святыхъ южн ыхъ из клядования о Малой Скифии – отечества ихъ 20 января стр.29 и 253. По мнению его объ нихъ же говорит Иеронимов мартиролог 20 янв. въ ниведуня Тирса, Кириака, Геллинника - Христианския имена мучеников сихъ въ Новом Дунайця пострадавших.

Hronografurile ceale mai lămurite şi mai vreadnice de crezut ni mai dau încă şi pre aceste ştiinţi pentru vreo câţiva sf(i)nţi mucenici, carii cu sângele lor, au pecetluit credinţa cea în H(risto)s de pre aceste locuri. Adecă, Sf(â)ntul marele mucenic Mercurie, carele au fost fiul lui Gordian Schiful şi au pătimit în anul 250 şi să prăznuiaşte la 24 de zile ale lunii lui noiemvrie. Şi cel întru Sf(i)nţi părintele nostru, Theofil episcopul Gotfilor, carele în anul 325 au fost la Soborul cel întâiu a toată lumea, în Nikeea, şi la toată lucrările a acelui Sf(â)nt Sobor s-au iscălit, precum să scrie în Viiaţa Sf(â)ntului Marelui Mucenic Nichita, la 15 zile ale lunii lui septemvrie. Şi Sf(â)ntul Marele Mucenic Nichita, carele în anii 372, în părţile Moldaviei au fost muncit pentru H(risto)s foarte cumplit! Şi la sfârşit aruncat în foc întru carele s-au şi săvârşit. Însă focul nu s-au atins de Sf(i)ntele lui moaşte, şi să prăznuiaşte la 15 zile ale lunii lui septemvrie. Şi Sf(â)ntul mucenic Savva Stratilat, carele înpreună cu şaptezeci de ostaşi au pătimit pentru H(risto)s în anii 372. Şi pre ostaşi i-au tăiat cu sabiia păgânii, iară pre Sf(â)ntul Savva, după multe şi înfricoşate munci, l-au aruncat noaptea în râul Dunărea şi l-au înecat. El era de neam gotf şi să prăznuiaşte la 24 de zile ale lunii lui aprilie. Şi alt Sf(â)nt mucenic, Savva Gotful, carele tot în anul 372 au pătimit pentru H(risto)s în Gotfia, în vârstă de 38 de ani. Şi după multe munci au fost înecat în râul Muzea [Buzău], de Atanarih, craiul gotfilor, la 12 zile ale lunii lui aprilie. Iară, moaştele lui cu minune au fost scoase din apă şi duse la Capadochiia[39]. Şi iarăşi, tot în anul 372, au pătimit pentru credinţa în H(risto)s Sf(i)nţii 26 de mucenici Gotfi, şi anume doi preoţi: Vathusie şi Vercu, cu doi fii şi dooaă fiice, şi Arpil monahul, şi mirenii Avip, Agn, Rias, Gathraz, Iscoi, Sila, Sighiţ, Soniril, Suimva, Therm şi Fil şi femeile Anna, Alla, Larisa, Moico, Mamuca, Virco şi Animais, preste carii păgânii au ars sf(â)nta biserică întru care era adunaţi la rugăciune, în târgul Constantiolea Dafna, carele era la gura râului Argeşului, în Valahia. Şi sf(i)ntele lor moaşte au fost adunate de Sf(â)nta înpărătească a gotfilor, văduva Gaafa şi de fiica sa, Duclida şi duse în Chizic. Şi apoi ea, lăsând acolo pre fiica sa cu moaştele, s-au înapoiat singură în Gotfiia, patriia sa, unde au fost ucisă cu pietri de cei

[39] Să prăznuiaşte aprilie în 15.

https://biblioteca-digitala.ro

necredincioși. Iar fiica eii, în Chizic cu pace s-au săvârșit. Și pătimirea a acestor Sf(i)nți să prăznuiaște la 26 de zile ale lunii lui martie.

Istoriile ceale mai lămurite și vreadnice de crezut ni mai dau încă între altele și pre aceste științi, cum că ierarhul, capul cel d(u)hovnicesc al tuturor pravoslavnicilor creștini carii lăcuiesc până astăzi pre pământul Moldaviei, și-au avut scaunul arhiepăstoriei lor dintru început și până astăzi în deosebite locuri. Adecă, mai întîiu în Vidiopoli, apoi în Tomi, care să zicea și Babadag. După aceea la gura râului Sireatiului, în cetatea care să numea „capul boului" și după aceasta întru Suceava și mai pre urmă, până astăzi în capitaliia Iașii.

Mutându-să cătră d(o)mnul, cel întru Sf(i)nți părintele nostru Theofil, episcopul Gotfiei, s-au pus după dânsul Preasf(i)nțitul Urfil, în anul 376, carele era bărbat cu bună înțeleagere și blagocestiv. Acela au tălmăcit Sf(â)nta Scriptură în limba gotfilor și era hirotonit el arhiereu încă din anii 323. Și după dânsul au fost episcop Gotfiei Sf(â)ntul Ashalie, și Sf(â)ntul Bretonie, episcop orașului Tomii, mărturisitorul carele avea viiață sf(â)ntă și era foarte râvnitoriu și apărătoriu pravoslavnicii credință înprotiva arianilor[40]. Și în locul Sf(â)ntului Bretonie s-au pus păstoriu gotfilor și episcop Tomii Preasf(i)nțitul Gherontie. Pre carele, înpăratul Theodosie cel Mare, în ordonanța sa cătră ispravnicul din Assiia, îl numeaște Terentie. Și carele, în anul 381, au fost și el față și înpreună lucrătoriu cu ceealalți Sf(i)nți părinți în Sf(â)ntul Sobor al doilea a toată lumea, cel adunat în Constantinopol[41]. Iar în anul 384 s-au aflat amăgind norodul pre aicea și un episcop arian, anume Selin[42]. Deci, Sf(â)ntul Ioann Gură de Aur, Patriarhul Țarigradului, în anii 398, ca un cap al bisericii răsăritului, pre toată sârguința sa o au pus ca să dea ajutoriu să-și ție Gotfia pravoslavnica credință. Dupre cum să veade din scrisoarea lui, cea cătră monahii din Gotfiia, care s-au trimis de dânsul la Dunărea prin ierodiaconul Theodul din monastirea Promotul, care să afla a Gotfilor în Constantinopoli. Și tot odată, Sf(â)ntul Ioann Gură de Aur, dupre Preasf(i)nțitul Terentie, au hirotonit episcop bisericii gotfilor pre Preasf(â)nțitul Unill, prin carele s-au dezrădăcinat ariianiia dintre gotfii de la Dunărea[43].

Osebit de aceasta apoi, Sf(â)ntul Ioann Gură de Aur, știind cum că oareșicarii Schifi, carii să zicea guni, să află lângă râul Dunărea, au cercat și pre un alt bărbat nevoitoriu și cu râvnă apostolească, pre Sf(â)ntul Theotim făcătoriul de minuni și filosoful și propoveduitoriul și înpreună cu dânsul ...

ANA, F. 2119, inv. 1, d. 99.

---

[40] Sozomen, 6, 21, Theodorit 4, 35.

[41] Orosie, cartea 7, cap. 34. Baronie, la anul 380. Sozomen 6, 37, 7, 9. Nichifor 12, 13.

[42] Socrat 5,23. Sozomen 7, 25.

[43] Scrisoarea 14, a Sf(â)ntului Ioann Gură de Aur cătră Olibiada.

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

O PRIMBLARE PRIN MUNȚI

Vasile ALECSANDRI[1]

De mult doream a vedea portretul lui Alexandru vodă Lăpuşneanul[2] şi, aflând că se găsea la mănăstirea Pângărați[3], mă hotărâi a face o primblare pân-acolo. Mă pornii deci într-o amiază de la Piatra[4], întovărăşit de doi tineri poeți şi de un tânăr judecător care, având norocire de a nu fi cât de puțin poet, se îngriji de viitor şi luă cu el doi harbuji[5] groşi ca cei de Bender şi o pungă mare plină de tutun. Aceste provizii ne părură cam deşănțate pentru o primblare de două ceasuri, însă urma ne încredință că, în privirea mulțumirilor trupeşti, e mult mai priitor de a fi cineva judecător decât amorezul muzelor.

Ne pornirăm pe la sfințitul soarelui, plini de veselie şi de sperare şi, grămădiți ca vai de noi într-o brişcă de Braşov care, urmând obiceiului surorilor sale numite braşovence, ne scutura ca pe nişte saci de nuci; dar ce ne păsa nouă! Lumea întreagă atunci era a noastră! cerul era atât de limpede şi de albastru, priveliştea în toate părțile se arăta atât de veselă şi măreață, toată firea[6] ne zâmbea cu un farmec atât de dulce! Ce ne păsa nouă!... În ceasul acela nimeni dintre noi nu şi-ar fi dat locul său nici măcar pe un tron, pentru că, deşi zdruncinăturile briştii se înmulțeau cu cât ea se înainta pe pietrişul drumului de pe malul Bistriței, cu atât creştea şi mulțumirea noastră.

Convorbirea noastră se putea asemăna fără greşeală cu un sabaş jidovesc: toți vorbeam deodată fără a mai aştepta răspuns şi toți ne porneam delaolaltă la râs ca nişte

---

[1] Textul redat aici a fost preluat din Vasile Alecsandri, *Proză. Amintiri, povestiri romantice*, ediție comentată de Alexandru Marcu, Editura Scrisul Românesc S.A., Craiova, 1939, p. 5-28. Notele redate în continuare sunt cele care întregesc ediția din anul 1939.

Prima dată a fost publicat în revista „Propăşirea" de la Iaşi (1844), spre a fi retipărit mai târziu (1857) cu intercalarea a două episoade romanțioase (*O intrigă la bal maschè* şi *Toader şi Mărinda*, care – desfigurând unitatea de ton şi inspirație a povestirii – au fost omise din prezenta ediție), această *Primblare* prin munții Moldovei, mai precis la poalele Ceahlăului, face parte din ciclul de impresii autobiografice ale poetului şi, în afara văditelor calități literare, ne oferă prilejul de a cunoaşte împrejurările în care a cules poeziile populare, de care şi-a legat definitiv numele în istoria folclorului românesc.

[2] Domnul Moldovei (1552-1561; 1564-1568)

[3] Mănăstire (azi penitenciar) din regiunea Ceahlăului.

[4] Piatra Neamț.

[5] Mold. pepeni verzi.

[6] Natura.

https://biblioteca-digitala.ro

nebuni, unul într-o notă scârțâitoare, altul cu un ton de *bas-taille*[7], un al treilea imitând ruladele oarecărei demoazele vădane ce are obicei a cânta prin adunări. Românii ce întâlneam stau în drum şi se uitau la noi făcându-şi cruce, iar unii, luând pildă fără voie, trânteau nişte hohote de se răsuna câmpul. Acest lucru îmi aduse aminte de un provincial cu frica lui Dumnezeu care, fiind întrebat la teatru de ce râdea mai tare decât toți de vreme ce nu înțelegea nimic, el răspunse cu nevinovăție că râdea de râsul celorlalți şi – mai ales – pentru că plătise zece lei.

Cu toate acestea, fiindcă tot lucrul în lume trebuie să aibă un sfârşit, convorbirea noastră atât de fierbinte începu a slăbi şi se prefăcu, încet-încet, într-un quatuor[8] muzical, vrednic de a încânta urechile îngereşti, dacă nu ar fi avut o deplină asemănare cu un concert drăcesc. Unul din noi suspina cu duioşie o bucată dintr-o simfonie a lui Mozart[9]; altul, mai tare la suflet, îi răspundea prin vestitul şi voinicescul cântec al lui Bujor: *frunză verde de năgară*; al treilea şuiera ca o mierlă un valț şfăbesc şi al patrulea striga în gura mare corul dracilor din opera *Robert diavolul*[10]. Această armonie, alcătuită din atâte armonii deosebite, înforma[11] un soi de dihanie muzicală, vrednică de însemnat în analele cacofoniei.

Din vorbă în vorbă, din hohot în hohot şi din cântec în cântec, ne trezirăm deodată în mijlocul Bistriței. Atunci, ca şi când o putere nevăzută ne-ar fi strâns de gât, glasurile noastre se stinseră şi se făcu între noi o adâncă tăcere. Câteva fețe schimbau fețe, căci Bistrița clocotea împrejurul nostru, pare că ar fi dorit a ne trimite în fundul ei ca să ne sfârşim concertul; valurile se izbeau cu repejune turbată asupra roților şi clătinau trăsura ca cu o mână de uriaş; fieştecare dintre noi se cumpănea în toate chipurile pentru ca să nu se prăvale brişca, mai ales că malul era cam departe şi bolovanii din fundul apei cam mari. Cu cât însă ne înaintam, valurile clocoteau, roțile lunecau pe pietre, caii se speriau, vizitiul îndesa cu țipetele şi cu biciul şi Bistrița se suia mereu! Iară noi... noi nici cântam, nici râdeam. Ştiu însă că atunci am fi schimbat cu bucurie locurile noastre pe tronuri.

Iată-ne pe mal dincolo; slavă Domnului! am scăpat; pare că ne răsuflăm mai lesne. Ne oprim puțin ca să se răsufle şi caii şi să ne aprindem țigările. Următoarea convorbire naşte între noi:

– Măi, măi, grozavă-i Bistrița!

– Repede apă!

– Frică v-a fost?

– Frică? Nicidecum.

– Dar pare că erați schimbați la față.

---

[7] Fr. Basse-taille = voce între bariton şi bas.

[8] Compoziție muzicală pentru patru părți.

[9] Compozitor austriac (1756-1791), cunoscut mai ales pentru operele sale: „Nunta lui Figaro", „Don Juan" şi un apreciat „Requiem".

[10] „Robert de Diable", opera compozitorului german G. Meyerber (1791-1864), autorul „Hughenoților". Contemporan cu V. Alecsandri, era celebru pe vremea sa ca şi italianul Rossini.

[11] Alcătuia.

https://biblioteca-digitala.ro

– N-ai văzut bine.

Pas de nu te încrede după aceasta că graiul a fost dat omului ca să-şi răstălmăcească gândul!

Ne pornirăm peste un sfert [de ceas], aruncând câte o căutătură posomorâtă locului pe unde trecusem, şi ajunserăm în curând la alt vad, mai mic; însă în tot drumul acesta, ce se întinde pe malul drept al Bistriţei şi care trece prin satul numit Vaduri, ne-am arătat mult mai cumineți în faptă şi în vorbă. Fieştecare vorbea pe rând, povestind câte o întâmplare tristă sau grozavă, în care apa giuca[12] rolul cel mai însemnat. Câte înecări am ştiut, toate s-au istorisit cu un talent deosebit, mai ales că suvenirul Bistriţei era încă viu.

Acel al doilea vad l-am trecut cu o nepăsare eroică, fiindcă acum ne deprinseserăm cu primejdiile. Omul se deprinde cu toate lucrurile în lume. Cei mai vestiți eroi au simțit un ce care semăna cu frica la cele întâi bătălii; în urmare, ni se poate ierta neliniştirea care ne-a cuprins la cea întâi luptă a noastră cu o apă atât de înşelătoare ca Bistrița, mai ales că acea mică tulburare nu ne-a oprit nicidecum de a admira mai târziu frumosul şi măreţul apus al soarelui. Un entuziasm poetic ne-a pătruns pe toți, până şi pe judecător; căci priveliştea era vrednică de a încânta sufletele cele mai adormite şi vrăjmaşii cei mai aprigi ai naturii. În dreapta noastră un lanț de munți, printre care Scăricica se înălța cu mândrie; în stânga alt lanț de dealuri îmbrăcate cu tufari sălbatici; în urmă-ne, ca o strajă depărtată, *Pietricica*, ce pare că păzeşte târgul Pietrei, culcat la picioarele ei; în fața noastră, un amfiteatru de alți munți acoperiți cu brazi nalți, care se zugrăveau ca o armie[13] întreagă pe cerul înflăcărat de razele cele de pe urmă ale soarelui. Din toate părțile tot înălțimi, şi înălțimi adevărate, care te fac şi mai mic decât eşti şi la care trebuie să te uiți cu capul gol, pentru că-ți cade căciula de la sineşi. Cum să nu se mire cineva! Cum să nu i se aprindă închipuirea!

Noi, în ciuda celor ce se fac că nimic în lume nu poate fi destul de frumos pentru ei, noi, zic, am găsit o mare mulțumire la privirea acelor locuri mărețe şi negreşit am strigat: *mari sunt minunile tale, Doamne!* dacă nu ne-am fi adus aminte tocmai atunci de un străin care, văzând şlicul[14] unui logofăt mare[15], a zis tot acele cuvinte.

Acum amurgise mai de tot, caii obosiseră, şi noi începuserăm a simți oarecare dureri prin şolduri, când sosirăm la Pângărați[16]. Preacuviosul egumen [al] acestei vechi mănăstiri, om verde de trup şi de suflet, ne primi cu o bucurie şi cu o bunătate ce îi câştigară îndată dragostea şi respectul nostru. De-abia ne aşezaserăm în casă pe un pat lung, şi îndată ni se

---

[12] Mold. juca.

[13] Oştire.

[14] Işlicul, tichie, făcând parte din costumul boieresc.

[15] Marele logofăt era sfetnicul de căpetenie al domnului.

[16] „Această monastire a fost zidită de domnul Alecsandru Lăpuşneanul spre prăznuirea hramului Sf. mare mucenic Dimitrie izvorâtorul de mir (Anul 1564-1569). Se zice că pe locul acela trăia un pustnic cuvios și că după sfătuirea lui ar fi zidit Lăpuşneanul monastirea Pângărați, pe care totdeodată a și înzestrat-o cu multa avere și moşii; iar pe pustnic l-a făcut egumen, acolo pe toată viața”. (Nota lui V. Alecsandri).

https://biblioteca-digitala.ro

înfățișă un frate[17] purtând o tabla[18] încărcată de chisele cu dulcețuri şi de pahare cu apă rece. Atunci, tuspatru am zis într-un glas: binecuvântat să fie în toate veacurile acel om înțelept care a introdus în țara noastră un obicei atât de dulce şi răcoritor! Dulcețurile, cafeaua (în felegene[19]) şi ciubucul turcesc alcătuiesc o treime nedespărțită, care în toate întâmplările vieții aduce mulțumire trupului şi mângâiere sufletului!

După ce sfârşirăm cu toată pompa cuvenită ceremonia numitei treimi, ne aduserăm aminte de țelul primblării noastre şi îndată am rugat pe sf.-sa egumenul să ne arate portretul lui Alexandru vodă Lăpuşneanul.

– Acea icoană – ne răspunse Sfinția Sa – a fost ridicată de-aici şi dusă la mănăstirea Slatina[20], ce este zidită tot de acel domn.

Cuvintele aceste îmi pricinuiră o tulburare întocmai ca şi când mi-ar fi picat pe cap vreun fes din cele patru care împodobesc turnurile Mitropoliei![21] Vrui să vorbesc, în zadar!... glasul mi se tăiase. După atâte osteneli şi primejdii, să-mi văd deodată toată dorința nimicită! Nu, nu-mi rămânea altă de făcut decât să... ies în cerdac, ca să mă răcoresc.

Cerul era senin; câteva stele luceau deasupra bisericii şi unele se iveau printre copacii ce acopereau vârful munților. O tăcere înfricoşată domnea în toată mănăstirea şi numai din vreme în vreme se auzea în vale urletul unui câine din sat sau țipete sperioase ale unei bufnițe ascunse în râsipuri. Mă pusei pe gânduri. Câte idei triste şi vesele trecură în câteva minute prin minte-mi! câte năluci se arătară ochilor mei şi se pierdură în întunericul depărtării!...

Tovarăşii mei veniră după mine în cerdac; visul ce mă îngâna se şterse şi ne duserăm cu toții să vizităm chiliile călugărilor.

Ne îndreptarăm prin întuneric spre o ferestruică de-abia luminată ce se zărea în şirul chiliilor de lemn; cu cât însă ne apropiam de ea, ni se părea că auzeam un soi de geamăt slab, care se prefăcu la urmă într-o psalmodie tristă şi monotonă. Aprinşi de curiozitate, ne agățarăm ca mâțele pe o scară ce se îndoia scârțâind sub picioarele noastre şi ne găsirăm deodată cu toții înşirați pe un dulap[22] îngust ce slujea de cerdac pe dinaintea acelor chilii. Poziția noastră era cu atât mai ciudată că trebuia să călcăm prin întuneric, lipindu-ne cu mâinile şi cu trupul de zid, fără a şti unde punem piciorul; şi dacă pierdeam cât de puțin cumpăneala, negreşit că am fi făcut până jos un *salto mortale*[23] foarte vătămător capetelor

---

[17] Călugăr.

[18] Mold. tavă.

[19] Ceşcuță fără toartă.

[20] Mănăstire moldovenească, în părțile Fălticenilor, înălțată în 1559 de Alexandru Lăpuşneanu care, mustrat de cugetul crimelor săvârşite, se călugări sub numele de Pahomie şi, murind, fu îngropat acolo, alături de fiica sa, Teofana.

[21] Mitropolia de la Iaşi, începută prin stăruința mitropolitului V. Costachi şi restaurată, în forma-i actuală, între 1880-1887, pe ruinele vechii Mitropolii.

[22] O scândură groasă.

[23] Alecsandri, care se socotea de origine venețiană şi avusese prilejul să călătorească de timpuriu în Italia, ținea adesea să intercaleze astfel de expresii italiene în opera sa.

https://biblioteca-digitala.ro

noastre; în sfârşit, găsind o uşă deschisă lângă noi, am dat năvală înlăuntru, făr-a mai zice după obicei: *blagosloveşte, părinte.*

Călugărul ce şedea în acea chilie era un om ca de şaizeci de ani, cu barba albă şi lungă până la brâu; el ţinea într-o mână o *psaltichie*[24] veche şi afumată, şi în cealaltă, o pereche de metanii de lână neagră. Faţa lui brăzduită de vreme şi de patimi[25] vădea în el un suflet ce a fost tulburat de dureri; însă în toată persoana lui era zugrăvită o sfinţenie măreaţă ce îi da un aer de profet.

Un pat de scânduri acoperit cu o cergă roasă, un scaun cu trei picioare şi o masă pe care se vedea o cruce săpată de lemn, două prescuri şi un ceaslov alcătuiau tot mobilierul acelei chilii luminate de razele unui mic jăratic şi ale unei mici lumânări de ceară galbenă. Însă lucrul cel mai curios de însemnat în acel simplu locaş era un pistol vechi şi ruginit ce sta spânzurat la perete, deasupra patului. Îl luai în mână, mă uitai la el cu mirare şi nu mă putui opri de a râde, întrebând pe călugăr dacă ţinea acea armă pentru tâlhari? Călugărul se posomorî şi îmi răspunse cu glasul schimbat:

– Ba nu, fiule, nu-l ţin pentru tâlhari, pentru că tâlharii n-au ce căuta la mine; dar îl păstrez ca un lucru ce a pricinuit toată nenorocirea vieţii mele!

Auzind aceste cuvinte, ne-am apropiat toţi de călugăr. El îşi lăsase capul pe piept şi două lacrimi îi curgeau pe obraz. L-am rugat să ne tălmăcească vorbele lui şi el, după o scurtă tăcere, îşi scutură capul ca să alunge ideile triste şi zise:

– Acum or fi mai douăzeci şi doi de ani, pe vremea când au intrat turcii în Moldova ca să dea goană volintirilor[26], eu eram vânător de munte şi pot zice, fără fală, că în tot ocolul Bistriţei nu se găsea alt român mai verde şi alt chitaş[27] mai sigur decât mine. Atunci să mă fi văzut când mă iveam pe vârful unui munte cu pletele-n vânt, cu pieptul gol, cu faţa rumenă şi cu durda[28] pe umeri! Toţi care mă cunoşteau nu mă chemau altfel decât Păunaşul codrilor, Voinicul voinicilor. Atunci să mă fi văzut când dam de urma unui cerb sau a unui urs, cum săream din stâncă în stâncă, pe la guri de prăpăstii adânci; cum intram singur fără frică în vizunia fiarelor sălbatice. Acum însă nu sunt de nimică; capul mi s-a făcut alb, puterile mi-au slăbit şi aştept moartea din zi în zi, din ceas în ceas. Facă-se-n voia Domnului! Călugărul îşi făcu cruce. La 1821 eu mă însurasem şi trăiam mulţumit de soarta mea. Nevasta-mi era cea mai frumoasă femeie de la munte; pare că o văd încă, după atâţia amari de ani, cu părul ei negru ca pana corbului şi lung pân' la călcâie, cu ochii săi muri şi veseli, cu faţa ei albă, cu trupul său nalt şi mlădios. Sărmana Elenuţă, sărmana Elenuţă!... cum îi râdeau ochii când mă zărea pe deal, întorcându-mă acasă cu vânatul de-a umeri! cum alerga ea degrabă înainte-mi ca o pasăre voioasă! cât îmi creştea mie inima-n piept auzind glasul ei! Dumnezeu s-o ierte, căci bune zile am petrecut cât am trăit cu dânsa.

---

[24] Psaltire, cu indicaţia cântărilor.

[25] Suferinţe.

[26] Voluntarii revoluţionarului eterist [Alexandru] Ipsilanti (1821).

[27] Mold. ţintaş.

[28] Puşcă scurtă.

https://biblioteca-digitala.ro

Călugărul, zicând aceste, ţinti ochii în jos şi stătu puţin afundat în gânduri; tot trupul lui părea împietrit; numai buzele i se mişcau şi, din vreme în vreme, pronunţa cu un glas slab: „bune zile, bune zile". În sfârşit, el se trezi şi sări deodată pe picioare, tulburat, aprins; părul i se zburlise pe cap, mâinile-i tremurau, muşchii obrazului i se încordaseră.

– Într-o zi, răcni călugărul, iată că mă întorc acasă de la vânat şi găsesc casa pustie; caut, strig nevasta... nimeni; ies afară, mă duc la vecini să-i întreb; casele lor, ca şi a mea, erau părăsite. Alerg ca un nebun în toate părţile, chiui prin munte... muntele singur îmi răspunde. În sfârşit, dau peste un biet cioban care îmi spune că pe la amiază au trecut prin sat o mână de turci. Atunci, inima m-a povăţuit, mă arunc turbat pe urmele cailor, ajung într-o dumbravă pe malul Bistriţei şi, deodată, aud răcnetele nevestei mele. Sărmana se zbătea cu desperare în braţele unui turc nelegiuit!... Într-o clipă, făr-a şti ce fac, slobod puşca şi văd păgânul zvârcolindu-se în sânge. Ceilalţi trei tovarăşi ai lui sar la iatagane, dar nu le dau vreme, ci mă izbesc între ei ca un leu turbat şi fac proaşcă cu stratul puştii. Pe care-l ajungeam, era mort! Pare că-i văd tuspatru lungiţi la pământ, unul cu fălcile strămutate, altul cu capul sfărâmat! Priveam la ei cu o mulţumire crudă, râdeam ca un nebun şi strigam în gura mare: am ucis păgânii!... dar mă înşelam; toţi nu muriseră; unul din ei era numai ameţit.

Trei zile după acea întâmplare mă găseam cu nevasta în căsuţa mea. Afară era un întuneric de nu-ţi puteai zări mâna; nici o stea nu strălucea pe cer şi bătea un vânt rece care şuiera printre crăpăturile uşii. Elenuţa era îngrijită şi din vreme în vreme îşi făcea cruce. Eu însumi mă simţeam neliniştit, căci o presimţire urâcioasă mă tulbura. Deodată, auzii în depărtare urletul unui lup şi nechezarea speriată a unui cal. Luai degrabă puşca şi vrui să ies însă Elenuţa mă opri zicându-mi: nu te duce, bărbate, nu te duce că-mi vesteşte inima a rău; nu mă lăsa singură. Dar eu n-am ascultat-o şi am ieşit. Ah! Blestemat să fie ceasul în care am trecut pragul uşii! Căci de şedeam acasă nu mi s-ar fi întâmplat ceea ce vă povestesc eu acum.

Două ceasuri am alergat pe câmpi după glasul lupului cu dorinţă de a-l găsi; dar cu cât mergeam spre dânsul, el se depărta; în sfârşit, negăsindu-l, m-am întors spre casă. Uşa era deschisă şi înlăuntru se auzea un vaiet slab ca de om care moare. Intru şi văd pe biata nevastă lungită jos la pământ, plină de sânge şi dându-şi duhul.

Atunci durerea m-a turbat, desperarea m-a făcut nebun şi nu-mi aduc altă aminte din ceasul acela decât cuvintele cele de pe urmă ale Elenuţei: De ce nu ai şezut cu mine, Gheorghe? îmi zicea sărmana, că poate acum eu n-aş muri. Bine îţi spuneam că inima-mi prevestea de rău!... Cum te-ai dus, peste puţin a intrat aici unul din acei patru turci [pe] care ai ucis când m-ai scăpat, s-a uitat la mine cu ochi de fiară şi fără milă, a tras cu pistolul în mine. Ah! Gheorghe, de ce nu m-ai ascultat? Acum vezi că-mi dau sufletul. Rămâi sănătos, dragul meu; nu uita pe Elenuţa.

Călugărul plângea şi se bocea ca un copil, povestindu-ne moartea femeii lui; iar după ce se linişti puţin, el luă în mână pistolul ce ne mirase atât de mult şi urmă aşa:

– Lângă trupul Elenuţei am găsit pistolul acesta; el a răpit viaţa nevestei mele, el mi-a răpit şi norocirea mea! Iată de ce îl păstrez, iar nu pentru tâlhari!

https://biblioteca-digitala.ro

Sfârşind, bătrânul ieşi iute din chilie; pasurile lui se auziră sunând pe lespezile din ogradă şi se pierdură în depărtare. Am aflat a doua zi că el a petrecut noaptea rătăcind ca o nălucă pe malurile Bistriţei.

Ne întoarserăm mâhniţi şi pe gânduri la arhondaric[29], unde ne aştepta o masă vrednică de a îndestula nişte stomacuri de poeţi şi de judecători care, de când e lumea, sunt cunoscute de flămânde şi lacome; şi, fiindcă din nenorocire, materialismul înăduşă foarte ades idealismul, priveliştea acelei mese ne-a împrăştiat îndată ideile triste şi a trezit în noi oarecare gâdilire stomahică ce avea multă asemănare cu foamea. Ne-am pus deci boiereşte împrejur, am ospătat frumos şi, fără a mai prelungi cu vorba, ne-am dus la culcat ca nişte creştini ce aveam de gând a ne scula dimineaţă spre a ne întoarce la Piatra. Somnul însă nu vine lesne la patru tineri când ei sunt culcaţi într-o singură cameră; căci afară de glumele vesele şi de nebuniile ce au de făcut între ei până a nu stinge lumânarea, adeseori ceasurile lor trec repede în povestiri de întâmplări interesante.

Boieri d-voastră, zise judecătorul, de vreme ce ne-am pus pe povestit, am să vă spun și eu o anecdotă judecătorească foarte curioasă: Logofeția Dreptății[30] în pricina Căminariului[31].

Destul, destul! strigarăm cu toții; și lumânarea se stinse în ciuda judecătorului.

De abia puseserăm capetele pe perne, de abia începuse somnul a ne fura și iată că unul din noi se scoală iute, strigă cât poate să ne trezim, aleargă prin cameră, aprinde lumânările, face în sfârșit o zvoană atât de mare încât cu toții sărim din paturi, socotind că s-a aprins monastirea sau că ne calcă tâlharii.

Ce este? îl întrebăm.

El însă, cu o față liniștită, ne poftește foarte serios să ne aprindem ciubucele și să ne așezăm grecește pe divan. Fieștecare din noi, jumătate speriat, jumătate râzând, urmează după poftirea lui; toți ne punem în rând ca niște boieri divaniști și tulburătorul atunci, luând un aer de Mirabeau[32], ne zice:

– Boieri dumneavoastră, trebuie să vă mărturisesc că orice întreprindere neîmplinită din partea unui om, mi s-a părut cea mai vie dovadă de slăbiciune a caracterului său; în urmare, noi patru, care ne-am pus viața în primejdie pentru ca să vedem portretul Domnului Alecsandru Lăpușneanul, suntem amenințați de a fi cuprinși în categoria mai sus pomenitului, adică a omului fără caracter, de vreme ce proiectul nostru a picat în apă sau, mai bine zicând, au rămas baltă. De datoria noastră este dar a face toate chipurile spre a scăpa de o astfel de rușine; și eu vă propun, cinstiți boieri, să întreprindem o faptă mult mai îndrazneață decât cea dintâi, adică să ne hotărâm a merge la Ceahlău spre a ne acăța de vârful lui. Acolo, fiecare va fi liber a improviza fel de fel de ode, elegii, sau alte asemine parascovenii și bocituri poetice și pe urmă va putea întrebuința tot acea libertate spre a se da de-a

[29] Locul unde sunt găzduiți oaspeții la mănăstire.
[30] Suprema instanță judecătorească.
[31] Cel însărcinat cu dajdia băuturilor.
[32] Honore-Gabriel Mirabeau (1749-1791), cel mai iscusit orator al Revoluției Franceze.

https://biblioteca-digitala.ro

rostogulul până în vale, pentru deplina sa încredințare că pământul are o mare atragere asupra atomelor și că e mult mai lesne a cădea decât a se înălța... Cine din d-voastră primește propunerea mea, să ridice mâna”.

Opt mâni de-odată s-au ridicat în aer și o salvă de bateri în palme au adeverit primirea noastră. După aceasta seanță[33] parlamentară, toți ne-am dus la culcat și pân-a doua zi ne-am îngănat cu o mulțime de visuri ciudate. Lucru de însemnat. Toți am visat apa Bistriții!

Când se revarsă zorile, noi ne și luaserăm ziua-bună de la Sf[inția]. Sa egumenul ce ne ospătase atât de bine și ne acățam voioși pe cărarea îngustă care suie dealul Grohotișului. Trăsura noastră se auzea duruind în fundul valei, pe pietrișul pâraelor, și pocnitele biciului vezeteului răsuna din stâncă în stâncă, din deal în deal, din codru în codru, ca niște împușcături de pistoale. Noi însă, ne suiam mereu cu ciubucele de-a umere, strigând, râzând, chiuind prin codru, pocnind în frunze, plecând crengile alunișilor, făcând toate nebuniile ce ne trecea prin cap, fără a ne îngriji de prăpăstiile grozave pe lângă care șerpuia cărărușa. Trebuie însă să mărturisesc că negura ce acoperea muntele ca un văl vânăt, ne oprea de a vedea cu ochii primejdia acelui drum. Cu cât lumina se ivea pe cer, aburii de prin fundul văilor se ridica în văzduh și da lucrurilor o privire fantastică. Când și când un stejar înalt, răzbătând pâcla[34], ni se arăta ca o nălucă din altă lume, cu brațele întinse, cu trupul învăluit de un giulgiu alb; și, din vreme în vreme, câte un vultur speriat bătea din aripi și se izbea în sus, umplând codrul de țipete fioroase.

Demult mergeam iar vârful Grohotișului nici că se mai zărea.

– Măi fraților, zise unul din noi: cine din voi are arme cu el?

– Eu, răspunse altul; am un pistol mic.

– Și ce ai face cu pistolul dacă ne-ar ieși un urs înainte?

– Auzi întrebare! Ași trage în el.

Cel dintâi clătină din cap, zicând:

– Să deie Dumnezeu! dar pare că n-ași crede. Mulți voinici se arată după bătălie, da și mai mulți se arată înainte. Nu râdeți și ascultați mai bine cele ce mi-au povestit un moșneag de la Vrancea; pe urmă vă veți încredința dacă îi vine cuiva în gând să tragă cu pistolul sau cu pușca când i se întâmplă să se găsească bot la bot cu un urs care nu înțelege de *diha Catrino*! Nevasta unui pădurar se dusese într-o zi prin codru să culeagă fragi; cum culegea biata femeie, aude mormăind la spatele ei, se întoarce iute și ce să vadă? Coș-coge dihanie, un urs strașnic de mare ce se ridicase pe două picioare și da din cele de-nainte ca și când i-ar fi făcând semn să vie ca să-l sărute. Femeia nu-și pierdu cumpătul ci, răcnind odată din toată puterea, îi aruncă coșul cu fragi în cap. Ursul meu, rușinat se vede, de o primire atât de rea din partea sexului frumos, se duse fugind să-și ascundă rușinea în fundul codrilor și pădurărița, pe de altă parte, își luă iute talpășița, după cum zice vorba; și pân-acasă ținu numai o fugă; însă cum a ajuns a și picat la pat bolnavă de friguri. Câte babe din sat, toate au descântat-o, au căutat-

[33] Fr. séance = ședință.

[34] Mold. ceață.

https://biblioteca-digitala.ro

o, dar degeaba; căci mergea din zi în zi mai rău; în sfârșit o cloanță bătrână o sfătui să se afume cu păr de urs, zicând că nu era alt chip de scăpat. A doua zi de cu noapte pădurarul, luând pușca pe spate, se porni în codru ca să-i aducă păr de urs; el se suia pe o cărărușă îngustă, ca aceasta a noastră, și gândea întocmai ceea ce gândim noi acum, adică: cum să facă și ce să facă dacă s-ar întâlni cu o jiganie mârâitoare. Tot mergând și gândind, iată că ajunge la vârful dealului, ce era foarte greu de suit, de pildă ca piscul pe care ne acăță̂m noi acum; și cum se urca pe brânci, de-odată se lovește cap în cap cu un urs.

Ursu, ursu!, a strigat deodată cel ce mergea înaintea noastră pe cărare; și s-a oprit tremurând ca o vargă. Acest țipet ne-a înfipt pe loc și ochii noștri s-au țintit înainte asupra unei matahale negre ce se zărea de abia prin pâclă. Cel ce avea pistolul îl uită frumos în buzunar și nimănui nu-i veni în gând ca să-l îndemne a se înarma cu el. Din norocire acea grozavă matahală a început a șuiera peste puțin, căci nu era altă decât un român care sta lungit pe iarbă. Mare rușine ne-a cuprins atunci pe toți, aflând că ne spărieserăm degeaba și mărturisesc cu umilință că din galbini la față ce eram, ne-am înroșit ca niște demozele de pension.

– Iată, domnilor, ne-au zis atunci povestitorul, iată cum se face că-și uită cineva armele-n brâu la vreme de nevoie. Nu mai am trebuință dar a urma istoria pădurarului.

Acolo era tocmai vârful Grohotișului. Ne-am pus jos să ne odihnim și – în vreme de – jumătate de ceas am stat față la una din cele mai frumoase privelişti. Razele soarelui începeau a răzbate printre copacii de pe creștetul munților și[-i] da negurei ce-i cuprindea o văpsală roșietică; iar în fundul văilor, unde pâcla era încă deasă, abia se zărea, ca printr-un vis, apa Bistriții ce părea ca o dungă albă. Acea dungă se făcea din minut în minut mai lată și mai limpede; și, deodată, când soarele s-a ivit pe cer umplând toată întinderea de lumină, deodată frumoasa vale a Bistriții a steclit ca o panoramă, cu râul său repede pe care se coborau vreo câteva plute, cu munți înalți și tufoși ce o împrejură, cu satele sale, semănate pe costișe ca niște jucării; într-un cuvânt, cu tot farmecul care împodobește natura sa mândră și sălbatică. Nu voi uita niciodată impresia ce am primit la acea minunată privelişte! Admirarea noastră negăsind cuvinte ca să se tălmăcească, s-au răsuflat prin vreo două duzini de A! și de O!, carele s-au ridicat spre ceruri ca niște imne de laude.

Multe soiuri de peisagiuri am văzut prin deosebite țări, dar rare ori am întâlnit acea frumusețe măreață și sălbatică, prin care se deosebesc munții Moldovei. Acolo pământul, codrii, stâncile, pâraele, sunt încă în starea primitivă a firei și nicăieri nu se vădește mâna omului cu prefacerile ei uricioase și prozaice. La munte omul este mai simplu, viața lui este mai în linişte, năravurile sunt mai nevinovate. Munteanu-i curat la suflet, liber la gând și la vorbă și verde de trup ca brazii subt care trăiește. Munteanca-i înaltă de boiu[35], albă, veselă, sprintenă, isteață și frumoasă. Cum să nu-ți bată inima de bucurie și de mulțumire în sânul unor locuri atât de mărețe și de poetice, locuite de un neam de oameni a căror înfățișare îți

[35] Mijloc, statură.

https://biblioteca-digitala.ro

umple ochii și sufletul! Locuri pline de aducere aminte a strămoșilor noștri, de povești fantastice și mai ales de doine armonioase!

Multe mici întâmplări am avut până a nu ajunge la Ceahlău; dar cadrul acestui articol nu mă iartă a le povesti pe toate. Voi trece dar subt tăcere întâlnirea noastră cu o tânără și frumoasă româncă ce se suia călare la munte care, auzindu-ne cântând un cântec vechi:

Ia-mă, leliță, călare
Că nu mai pot de picioare
Și nu pot merge pe jos,
Că mi-i drumul grunzuros.
ne răspunse râzând și, totodată, cântând:
Eu, puiule, te-oi lua
Când o face plopul pere
Și răchita micșunele.

Asemine nu voi pomeni nimic despre nedelicatețea unui cârd de boi de frunte care, întâlnindu-se cu noi pe podul de la Răpciuni, vroia numai decât să ne arunce cu coarnele în Bistrița, sub cuvânt că boii trebuie să aibă pasul asupra boierilor și feciorilor de boieri, fiindcă și ei au fost feciori de *boi eri* și ca astăzi sunt boi întregi.

Tot asemine voi păstra cea mai adâncă taină asupra unui război [h]omeric ce am avut cu niște amazoane în catrințe, care culegeau poame într-o livadă [și] care, văzându-ne că sărim peste gard și că ne înaintăm spre ele ca niște zmei spre a le lua câteva poame, au început a ne împroșca cu coarne[36], râzând și strigându-ne: „Nu șuguiți[37], domnilor, cu coarnele că vi se pot prinde de frunte". Noi am răspuns cu mărinimie că nu suntem însurați și am dat înainte întocmai ca un zid de aramă, fără a ne îngriji de glonțurile și ghiulelele ce ploua asupra noastră; zic ghiulele, pentru că fetele, văzând eroica noastră îndrăzneală, începură a adaogi și mere pe lângă celelalte mai mici împroșcături de care se slujeau în sistemul lor de bătălie. Atacul nostru a fost vrednic de toata lauda, dar și apărarea fetelor merită nu mai puține urări de slavă; și găsesc de datoria mea a mărturisi că dacă amazoanele noastre nu și-ar fi mântuit proviziile de război, biruința ar fi plecat în partea lor.

Lupta se sfârși în favorul nostru. Noi însă, ca niște biruitori cu inima măreață, departe de a pune subt robie pe frumoasele dușmance, le-am lăudat, le-am mângâiat, le-am dat câte o frățească sărutare și pe urmă ne-am urmat drumul nostru, fără a fi mai fuduli decât înainte, dar mult mai voioși la suflet, pentru că fetițele:

Erau mândre, mândruliițe,
Cu flori galbine-n cosițe,
Cu flori roșii pe gurițe;
Ș-aveau glas de păsărică,
Ș-aveau ochi de porumbică,
Ș-aveau suflet de voinică.

[36] Aici, poame sălbatice.
[37] Mold. a glumi.

https://biblioteca-digitala.ro

Mă voi grăbi a ajunge la schitul Hangului, pentru două pricini de căpetenie, foamea și osteneala. De două ceasuri de când ne primblam apostolicește prin dealuri și prin văi, nu ne hrănisem decât cu priveliști poetice și cu aer curat; aveam deci toată dreptatea de a dori o gazdă bună și o masă creștinească, precum le-am și găsit la maica M. Ce folos însă! căci în ziua aceea eram goniți de o soartă poznașă, care avea de gând să ne prefacă în antropofagi.

De abia începuserăm a ne odihni puțin pregătindu-ne fălcile cu sperarea unui borș călugăresc când iată, nu știu cine se apucă de pomenit de schitul Durău, zicând că se găsea cale de jumătate ceas numai de locul unde ne aflam; și noi îndată, ca niște nebuni, uitând și foamea și masa ce se gătea, fără a ne îngriji nici de cum că amurgise, îndată zic, ne și pornirăm spre Durău, cu hotărârea să ne întoarcem mai târziu la Hangu. Judecătorul însă, mai cuminte decât toți, rămase și ne dovedi încă odată prin aceasta faptă înțeleaptă că, în privința știinților mulțămirilor trupești, superioritatea spiritului judecătoresc asupra celui poetic este netăgăduită și că deosebirea între amândouă este ca de la pământ la cer.

În vreme de jumătate de ceas voiajul a fost destul de vesel, mai ales că Ceahlăul ni se arăta în toată mărirea lui, ca un uriaș ce și-ar fi întins capul pe de-asupra munților ca să privească apusul soarelui. Umbrele se suiseră treptat, ascunzând în întuneric stâncile mari și codrii sălbatici de pe coastele lui; și numai Panaghia, stânca cea piramidală de pe creștetul său, era încă luminată de razele aurite ale soarelui. Unul din noi, privind Ceahlăul în minutul acela, îl aseamănă cu un urs negru, purtând pe cap un coif de aur; altul iar, țintindu-și ochii asupra Panaghiei, ne ținu un cuvânt foarte tainic în întelesul lui, vroind a găsi oarecare asemănare între ea și între legea creștinească care au ieșit din întunecimea păgânismului plină de lumina adevărului... Stânca se pierdu în umbră foarte aproape pentru orator. Noi însă începeam a ne căi că ne porniserăm de la Hangu, fiind că noaptea se îndesa la tot pasul și că de abia mai puteam cunoaște drumul și bolovanii ce slujea de punți firești pentru trecerea pâraelor.

Nu am trebuință să mai adaug că ne-am rătăcit. Lucrul acesta, deși cu adevărat nu ni s-ar fi întâmplat, totuși l-ași iscodi din capul meu pentru interesul acestei povestiri; căci în ziua de astăzi o primblare la munți fără cea mai mică rătăcire pare ca o călătorie pe mare fără furtună, sau ca o nuntă fără lăutari. Poftesc dar pe onorații cetitori, iubitori de adevăr, să binevoiască a-și închipui trei tineri zdrobiți de osteneală, șovăind pe la guri de prăpăstii adânci, ca niște umbre rătăcite pe malul Aheronului și neavând altă nădejde înaintea ochilor decât de a petrece o noapte flămândă în adunarea urșilor și a mâților sălbatice.

Poziția noastră era cât se poate de uricioasă; însă Providența, care se îngrijește de soarta celor buni și nevinovați, binevoi a ne socoti și pe noi din numărul acestora și ne trimise întru ajutor un cioban tânăr și voinic, care ne sluji de călăuză până la Durău. Ajungând însă acolo, soarta ne dete cea de pe urmă și mai grozavă lovitură. Egumenul se dusese la târg luând și cheile de la cămară! Am rămas trăsniți pe loc când am aflat această veste înfricoșată; și unul din noi s-a culcat cu fața în sus zicând că a și murit. Dacă ceream ceva, călugării ne răspundeau:

– N-avem nimic, fiilor; noi suntem niște sărmani ce ne ținem numai cu Domnul.

https://biblioteca-digitala.ro

– N-aveți măcar o picătură de vin?

– Nu, fiilor, nici vin, nici mângâiere! ...

Prin mângâiere călugării înțeleg rachiul.

– Și cu ce vă hrăniți, părinte?

– Cu Domnul.

Îmi venea să-l strâng de gât în numele Domnului. Am stat puțin să mai prindem la putere și, vizitând din fugă mănăstirea, ne-am pornit înapoi spre Hangu, întovărășiți de un călugăr ce-l luasem ca să ne arate drumul și care ducea în mână un fanar[38] aprins. Tovarășii mei, fiind mai buni de picior decât mine, mergeau pe jos înainte cântând *Marseillaise: Allons enfants de la patrie*; iar eu îi urmăream de departe pe un cal fără șea ce găsisem la poarta schitului și care, nesuferind frâul căci era sălbatic și iubitor de libertate, se lăsa să-l cârmuiesc de o funie sadea ce-i legasem de gât mai mult spre podoaba lui.

Nu voi uita cât oi trăi acea plimbare fantastică prin întunericul codrului; toate lucrurile ce ne înconjurau luau o privire sperioasă sub razele luminii fânarului; iar mai ales umbrele noastre, prin mișcările lor deosebite, producea o fantasmagorie cumplită. Ori încotro ne uitam, părea că se ridica înaintea noastră tot uriași; mii de arătări treceau iute aproape de noi, fugeau de se ascundeau în fundul codrului și apoi iar se iveau și iar piereau în văzduh. Freamătul frunzelor avea un suflet misterios care da fiori și mă făcea să-mi închipuiesc că auzeam șoapte jalnice din altă lume. Mai cu seamă când țipa în depărtare vreo bufniță speriată, atunci simțirile mi se exaltau atât de mult, că mă credeam alungat de duhuri adevărate; părea că le vedeam cum mă îngâna și cum căuta să mă rătăcească în sânul codrului. Se vede că foamea are multă înrâurire asupra închipuirei; sfătuiesc dar pe poeții noștri să facă dietă douăzeci și patru de ceasuri când or vrea a se apuca de vreo compunere.

Cum mergeam cu toții pe lângă călugăr ascultând cu luare aminte o istorie de hoți ce ne povestea și pe care, cu ajutorul lui Dumnezeu, o voi povesti-o și eu altă dată cititorilor mei, deodată zărirăm înaintea noastră un foc mic care se legăna în văzduh cu o mișcare regulată, ca o limbă de clopot. Am întrebat pe călugăr ce putea să fie dar până nu apucă el a ne răspunde, ne trezirăm față-n față cu un român ce ținea un lemn aprins în mână, pe care-l clătina necontenit dinaintea lui, pentru ca să cunoască drumul.

– De unde vii, Gheorghi? il întrebă călugărul.

– De la hora din sat, părinte; am cântat din cimpoi pân' ce-a înnoptat bine; și acu mă duc la stână în deal.

Auzind vorba de cimpoi și de horă, m-am apropiat de cioban și l-am îndemnat să ne cânte o doină; îndată el și-a scos cimpoiul din dăsagă, l-a umflat, l-a pregătit și, rezemându-se de un brad, a început să sune cântecul cel mai frumos, cel mai jalnic, cel mai cu suflet ce-am auzit eu pe lume: doina de la munte, acea melodie curat românească, în care toata inima omului se tălmăcește prin suspinuri puternice și prin note dulci și duioase; doina jalnică care face pe român să ofteze fără voie și care cuprinde în sânul ei un dor tainic după o fericire

[38] Mold. felinar.

https://biblioteca-digitala.ro

pierdută. Eu, de câte ori aud doina, îmi pare că aud Moldova plângând după slava sa cea veche.

După ce sfârși, îl rugai pe cioban să cânte și din gură; și el, împreunându-se cu cimpoiul, începu cu un glas limpede puternic a cânta următoarele versuri pe muzica doinei:

Frunză verde de alună,
Trece voinicul pe lună
Și codrul voios răsună.

Trece hoțul șuerând,
Pe cărare coborând
Și din frunze împușcând.

Măi voinice, voinicele,
Ie-ți tăișul de plăsele
Și cea durdă de oțele,

Ca să prindă gios, în vale,
Trii dăsagi plini de parale
Și nu le stă nime'n cale.

Frunzuliță de brad mică,
Ese hoțul din potică,
Fără grije, fără frică.

Și le zice: „Cale bună!
Unde mergeți împreună,
Dragii mei, noaptea pe lună?

Decât în curtea domnească,
Sau în punga ciocoească,
Mai bine-n cea voinicească.

Frunză verde stejar tare;
Hoțul intră-n codrul mare,
Cu dăsagii de-a spinare...

Nu am trebuință să mai descriu mulțumirea ce ne-a pricinuit acest concert original la miezul nopții, în mijlocul unui codru. Tot acela ce simte în pieptul său o inimă de român mă va înțelege de la sineși.

Puțin mai târziu ne găseam împrejurul unei mese mult dorite, în schitul Hangului, mâncând întocmai ca lupul din Valahia, binecuvântând ospățul creștinesc a maicei M. A doua zi de dimineață eram pe drum, întorcându-ne la Piatra, fiindcă judecătorul ce era cu noi trebuia să se afle numai decât seara pe scaunul judecătoriei, pentru ca să hotărască soarta unui împricinat. Ne întoarserăm deci la Piatra în brișca numitului Temiso-fiu, precum ar zice oare cine, trudiți ca vai de noi și făcând o mie de meditări asupra deșărtăciunei omenești asupra soartelor rele care se mestecă în planurile oamenilor, le încurcă, le împiedică și le prefac după capriciile lor.

Noi ne-am pornit de la Piatra ca să vedem portretul Domnului Alecsandru Lăpușneanul; ne-am pornit de la Pângărați cu gând să ne suim pe Ceahlău și nici un proiect nici celălalt nu l-am putut împlini. Așa sunt mai toate proiectele omenești, mai ales acele ce se ating de voiajuri. Le faci iarna și, cum răsare soarele de primăvară, se topesc ca omătul.

https://biblioteca-digitala.ro

Mănăstirea Pângărați – 1893
(Sursa: Alexandru Antoniu, *Album general al României, judeţul Neamţu,* 1893)

https://biblioteca-digitala.ro

Alex Drace-Francis, ***Istoria mămăligii***, Editura Humanitas, București, 2023, 291 p.

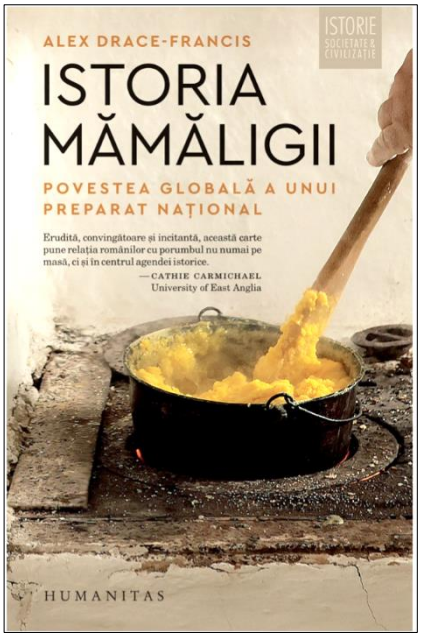

În lucrarea *Istoria mămăligii,* având subtitlul *Povestea globală a unui preparat național,* autorul, specializat în istoria culturală și socială a țării noastre și a Europei de sud-est – și cunoscut publicului autohton prin volumul *Geneza culturii române moderne: Instituțiile scrisului și dezvoltarea identității naționale, 1700-1900,* apărut în ediție românească la editura Polirom în anul 2016, încearcă să găsească răspuns la mai multe întrebări, precum: când a apărut porumbul în spațiul românesc și care a fost povestea prin care exoticul „grâu turcesc" – cum îl denumeau o parte din documentele debutului de secol XVIII – a devenit o prezență nelipsită în peisajul locuit de români, atât prin extinderea în planul culturii agricole cât și prin răspândirea principalului derivat gastronomic al acestuia, mămăliga, acești itemi ajungând în timp sa ne fie asociați identitar.

Structurată în opt capitole, încadrate de o *Introducere* și o *Concluzie,* precum si de o *Anexă,* o *Mămăligaddenda - câteva rețete adăugate ediției românești,* precum și un consistent corpus final alcătuit din *Note, Glosar, Mămăligografie, Creditele ilustrațiilor, Mulțumiri* și *Indice de nume selectiv,* cartea ne introduce prin primul capitol în aventurile timpurii ale cerealei *Zea mays* pe continentul european, a cărei răspândire „s-a produs treptat" (p. 24). Despre primele contacte ale cerealei americane cu zona Balcanilor autorul, bazându-se pe ... lipsa informațiilor (certe) o etichetează ca fiind „o problemă deschisă". Interesant este termenul inițial pe care vestul Europei l-a alocat pentru porumb, anume cel de grâu turcesc/grâne turcești, putându-se astfel subînțelege o răspândire pe filieră otomană, pe care autorul o respinge însă, explicând această terminologie prin echivalarea în mentalul epocii al adjectivului „turcesc" cu „exotic" (p. 25). La rândul ei, turca modernă folosește pentru porumb termenul de „misir", adică în traducere „egiptean", având ca sprijin faptul că orașul Cairo a fost „încă din antichitate" un faimos „antrepozit de cereale în bazinul estic al Mediteranei" (p. 26). Dincolo de nuanțele lingvisticii, mărturiile candidate la posibile primele atestări ale plantei în spațiul sud-est european sunt relativ confuze, neputând fi identificate cu precizie ceea ce se referă la

https://biblioteca-digitala.ro

porumb sau la o altă cereală cultivată în epocă (sorg, mei, s.a), textul arătând în acest sens mai multe ipoteze, analizate pe rând. O altă teorie (de sens geografic contrar) leagă răspândirea porumbului în Balcani de acțiunile economice ale împăratului Rudolf II (1576-1712), teorie expusă însă de autor ca fiind o „mențiune [...] compilată în a doua jumătate a secolului al XIX-lea", când „atribuirea de fapte binevoitoare împăraților de mult decedați era un act de pietate" (p. 29). În Transilvania, porumbul apare atestat în Cetatea Chioarului într-un inventar din 1639, precum și într-un lexicon român-latin alcătuit la Caransebeș în jurul anului 1650. Se pare că destinul inițial al porumbului transilvan a fost unul subversiv, fiind cultivat de români pentru a evita dijma (taxă aplicată grâului) (p. 34). În Țara Românească este atestat toponimul *Mămăliga* în anii 1520 - aceasta nefiind totuși o dovadă a prezenței porumbului, iar în Moldova termenul *Mălai* apare într-un act de vânzare din satul Șoldești din 1646, dar nici în acest caz nu se poate susține că este vorba de atestarea certă a lui *Zea mays*, pentru Moldova aceasta fiind identificată într-o declarație din 1692 în care un ins Nacșu cere să fie îngăduit până la toamnă, întrucât acesta afirmă că „am sămănat păpușoi și de alte legumi" (p. 39). Pentru Țara Românească avem o însemnare marginală mai târzie pe pagina unei *Evanghelii* publicată în 1693 în care se spune că „în zilele lui Constantin voievod au ieșit porumbul în Țara Românească". Cea mai timpurie atestare certă pentru acest spațiu datează din anii 1716-1717 în care cătanelor de la Urez (mănăstirea Horez n.s.) – trupele austriece încartiruite în mânăstire – „li s-a dat grâu și porumb".

În capitolul al doilea sunt prezentate, pe baza surselor documentare, diversele „lentile" ale epocii prin care era privită cultura porumbului precum și consumul mămăligii în regiune. În principiu, atât habsburgii cât și aparatul militaro-administrativ țarist nu priveau cultura porumbului ca pe una care să merite prea mare consideraţie, imaginea acestuia fiind asociată cu sărăcia, iar turtele pe bază de porumb fiind văzute de trupele ruseşti ca fiind foarte rele. La finalul secolului XVIII, habsburgii au încurajat „cultivarea cartofului în defavoarea porumbului." (p. 57). În schimb, în Moldova, trupele ruseşti de ocupaţie au permis exportul porumbului până înspre 1830.

Capitolul al treilea se ocupă de ascensiunea porumbului, având drept cadru temporal anii 1774-1812. Odată cu diminuarea tributului către Curtea otomană, stabilită prin tratatul de la Kuciuk-Kainargi, comerțul cu produse din Țările române a intrat într-o etapă de dezvoltare. Acum, porumbul este bine reprezentat în diversele documente ale epocii, ocupând un loc important în profilul cerealier local. O utilizare frecventă a acestuia a fost și pentru distilarea de alcool. Autorul afirmă că acest factor a condus la „dezvoltarea cultivării pe o scară mai largă a porumbului și grâului, mai ales în Moldova", unde „exista o tradiție a distilării" (p. 65). Evoluția culturilor agricole pentru spațiul românesc a fost determinată într-o buna măsură de politicile pe care cele trei imperii vecine le-au avut în această zonă de confluență. În secțiunea capitolului trei, intitulată „Porumb fără granițe", sunt prezentate efectele conflictului inter-imperial izbucnit în 1787, unul dintre ele fiind o cerere crescută de porumb, atât din partea habsburgilor cât și a otomanilor. Pentru

https://biblioteca-digitala.ro

susținerea armatelor aflate în conflict, domnii Țărilor Române au mobilizat resurse importante; astfel, din porunca domnului Țării Românești, Nicolae Mavrogheni, în octombrie 1787 recolta a fost rechiziționată cu forța, „din colibă în colibă", de către ispravnici (p. 70).

În capitolul patru, intitulat *Libertate, mămăligă, rachiu sau moarte: Revoluția de la 1821 regândită* sunt analizate succint realitățile epocii în care a izbucnit mișcarea Eteriei în Țările Române. Ajunul acestei perioade a însemnat pentru părți extinse din Europa o criză severă de subzistență, pe alocuri chiar foamete, acestea coincizând cu izbucnirea în Țara Românească a epidemiei de ciumă din anul 1813, sub domnia lui Ioan Caragea. În atare condiții, reprezentanții habsburgilor au făcut presiuni asupra Principatelor pentru a spori exporturile cerealiere către imperiu; firește că acestea s-au făcut în funcție de interesele oficialilor, fără a se ține cont de nevoile populației autohtone. După 1817 însă, recoltele au fost mult mai bune; pe seama succesului în afacerile cu porumb este pusă și ascensiunea lui Tudor Vladimirescu, care, în calitate de vătaf al boierului Nicolae Glogoveanu, a desfășurat acest gen de tranzacții, ceea ce i-a permis în anii 1810-1811 cumpărarea unei mori și a mai multor terenuri în județul Mehedinți. Comerțul desfășurat peste Dunăre s-a dovedit propice pentru ridicarea pe scara socială a mai multor oameni trăitori la graniță, printre care se număra și liderul român al revoluției din 1821. Începând cu anul 1819, s-a acceptat de către Poarta otomană plata tributului în porumb, lucru valabil atât pentru Valahia cât și pentru Moldova, unde domnul Mihai Suțu a livrat către Istambul „dar a și păstrat cereale și vite pentru insurecția iminentă a grecilor" (p. 89). Revolta a izbucnit fiind prilej pentru jaf, atât din partea trupelor lui Ipsilanti cât și a celor din partea lui Vladimirescu, „ce lua vitele cu cârdul și osebit oi, vaci și porumburi boierești și negețătorești și mănăstirești". La rândul ei, represiunea otomană a condus și la rechiziția unei mari cantități, turcii dispunând construirea la Craiova a unui depozit cu capacitatea de 700.000 de ocale. De asemenea, în Moldova cantitățile rechiziționate au fost enorme. Un raport de la finalul lui 1821 consemnează o cantitate de 75.000 chile. În vara anului următor, caimacamii Moldovei au poruncit ca toate rezervele provinciei sa fie adunate la Iași, fenomen care a condus la numeroase abuzuri: „nu mai era rânduială, era pradă și potop / cu zapcii prin rotale, unde găsea lua tot".

Următoarea perioadă, analizată în capitolul al cincilea, este cea a anilor 1829-1856, în care cele două Principate au intrat sub protectoratul Rusiei. Printre altele, acest lucru a însemnat și deschiderea Mării Negre către comerțul internațional, aducând în spațiul românesc transformări economice importante (p. 98). O serie de ani cu recolte slabe în vestul Europei, culminând cu foametea din Irlanda a condus Imperiul Britanic către importuri, cele de pe piața americană dovedindu-se în timp insuficiente, astfel că, privirea agenților britanici s-a îndreptat către estul continentului. În 1847, prețurile au crescut în porturile dunărene Brăila și Galați, fiind totodată anul în care suprafața cerealieră cultivată a atins în Moldova cea mai mare extindere. Acest lucru a condus la o dezvoltare masivă a comerțului în zona gurilor Dunării, Anglia cumpărând aproape 70% din porumbul

https://biblioteca-digitala.ro

exportat de la Galați și aproape 43% din cel încărcat la Brăila. Amploarea acestor legături cu Regatul Unit, precum și peripețiile porumbului pe tărâmul cartofului s-au reflectat și în literatură - Gheorghe Asachi scriind piesa „Înturnarea plăieșului din Anglia", reprezentată la Iași în martie 1851. Personajul principal, Cordat, povestește logodnicei sale, Irina, cum i-a învățat pe irlandezi să prepare și să mănânce mămăligă, ceea ce i-a făcut pe aceștia să strige plini de entuziasm „bravo puding" (p. 105).

Capitolul șase (*Independență sau dependență, boală sau răscoală; sau de ce a explodat mămăliga, 1856-1907*) explorează perioada de la încheierea războiului Crimeii la răscoala țărănească din 1907, perioadă cu transformări majore în cursul căreia s-a constituit România modernă. Pe lângă toate bornele marilor realizări ale intervalului, se remarcase constanța subdezvoltării și a ținerii într-o formă de neo-iobăgie a țărănimii, adică a majorității populației țării. Acest fenomen este corelat cu mai mulți factori, printre care și cel al creșterii demografice masive, al persistenței tehnicilor rudimentare în domeniul agriculturii precum și a stării de dependență a ruralului față de marii latifundiari. Ca și în alte epoci, predominanța exportului de materii prime nu s-a dovedit o soluție de creștere economică care să reflecte o îmbunătățire a calității vieții pentru larga categorie a agricultorilor. Aceste realități locale nu au fost o excepție în peisajul global contemporan; conform autorului, în 1888, starea de nemulțumire răspândită printre „populațiile agricole și pastorale ale lumii" a condus la izbucnirea unei serii „de revolte în mai multe locuri de pe glob" (p. 112). Nici România nu a făcut excepție; în primăvara acelui an au fost înregistrate mai multe tulburări, în special în Muntenia. În aprilie, o delegație a țăranilor a prezentat la ministerul de interne patru puncte asupra cărora se cerea intervenția statului: teren, reforma legii contractelor de muncă în agricultură, revenirea la vechile unități de măsură și... porumb. Acest prim episod de revoltă s-a încheiat cu aproximativ 1000 de victime, afirmă autorul. Focul răscoalei va izbucni mai puternic în februarie 1907, scoțând la iveală probleme structurale majore ale statului, dincolo de lipsurile și frustrările momentului. Corelația răscoalei cu porumbul este dată de introducerea unei taxe menite restabilirii rezervelor de porumb, taxă care urma să fie plătită de către țărani. O soluție sub forma reformei agrare pentru problemele țărănimii nu a fost „pusă pe masă" decât mult mai târziu, în anii primului război mondial și în cei imediat următori, motivația fiind, conform autorului, teama de răspândire a revoluției precum și „scăderea drastică a profiturilor din exporturile de cereale." (p.121).

Capitolul șapte, *Manna valachorum: Rețete de nevoie*, se concentrează pe relatările legate de mămăligă și a altor variante culinare pe bază de mălai, așa cum au fost consemnate în diverse texte cu referire la spațiul românesc. O amplă parte din capitol se ocupă de primele cărți de bucate românești, concentrarea fiind firească, pe prezenta (firavă) a mămăligii în rețetele autohtone. Tot aici, aflăm despre existenta unor „cruciați anti-mămăligă" a căror demers lega masiva prezență a acestui aliment de situația medicală proastă a celor care îl consumau. Nici acest fenomen nu a fost specific doar meleagurilor românești, fiind în concordanță cu abordări similare de pe alte meridiane. Disprețul

https://biblioteca-digitala.ro

implicit pentru mămăligă și alte derivate este de altfel explicația pentru prezența (de fapt, mai bine zis pentru absența) foarte diluată a acestora în cărțile de specialitate. O excepție remarcabilă este articolul din 1898 „Bucătăria Țăranului", publicat în revista „Șezătoarea" de profesorul și folcloristul Mihai Lupescu. Ediția completă, apărută abia în anul 2000, prezintă în detaliu diverse practici de preparare a mămăligii pe cuprinsul Moldovei (în sectorul vestic, regățean al provinciei). Autorul nu se rezumă la literatura de specialitate autohtonă, ci trece în revistă și publicații apărute în străinătate pe subiectul bucătăriei românești. În contrast cu cărțile din țară, cele destinate publicului străin ridică mămăliga la un loc de cinste, fiind evocată ca „felul național, pâinea țăranului român". Din punct de vedere cronologic, ultima lucrare discutată este cea a lui Radu Anton Roman, „Bucate, vinuri și obiceiuri românești" din anul 1998, în care autorul găsește o explicație pentru lipsa de prestigiu al mămăligii în cărțile românești ce abordează acest subiect. Conform lui Radu Anton Roman, sacralitatea cu care este investit grâul în cultura populară îl includ pe acesta în „majoritatea mâncărurilor tradiționale românești". Așadar, putem orienta concluzia în direcția că, în imaginarul național, porumbului – și respectiv mămăligii – îi revine un loc secund, aparținând zonei cotidianului profan, binomul grâu/porumb și dublul său culinar pâine/mămăligă fiind situate în același raport al straielor de sărbătoare *versus* cele de lucru, purtate („consumate") mai frecvent, dar lipsite de prestigiul și valențele simbolice ale celor dintâi.

Capitolul opt, ultimul, face o trecere în revistă a Mămăligii imaginare, altfel spus, reflectarea acesteia în literatură și artă. Aici, porumbul, mălaiul și mămăliga nu sunt decât prezențe incidentale, reduse ca amploare, fiind însă compensate cantitativ în lumea proverbelor, unde mămăliga este mult mai des întâlnită. În povești, ne spune autorul, „mămăliga este codificată ca particularitate a romilor" (p. 151). Un sens similar este identificat într-un roman contemporan (De ce fierbe copilul în mămăligă, 1999) aparținând unei autoare elvețiene de origine română.

La finalul celor opt capitole, Alex Drace-Francis inserează o concluzie cu titlul *Geneza mămăligii și sensul (agri)culturii* prin care sintetizează direcțiile urmărite în textul cărții, subliniind importanța porumbului în istoria națională și felul în care s-a intricat în devenirea socială și economică a românilor. Aici, autorul schițează și unele elemente istorice ale acestei relații desfășurate ulterior anului 1907, întrucât analiza celor opt capitole ale volumului se oprește la această dată, pentru a pune în context contemporan materialul studiului. După *Concluzie*, anexa *Cuvinte și lucruri* se ocupă de câmpul lexical ce definește aria semantică a subiectului: mămăligă, porumb, popușoi, cucuruz, mălai, tenchi (termen folosit în Crișana) – semnalând primele atestări, variate, arealul de răspândire geografic. Anexa se încheie cu un tabel de indicații ale variantelor fiecărui termen, data atestării și sursa istoriografică. Anterior consistentului corpus de note, întins pe 46 de pagini, găsim și o *Mămăligaddenda, sau ceva rețete în plus la ediția românească*, în care sunt inserate și discutate patru relatări ale unor rețete istorice. Sectorul dintre note și coperta patru a volumului este completat cu un *Glosar*, o *Mămăligografie* (remarcăm,

https://biblioteca-digitala.ro

inevitabil, genul de abordare ludică, juvenilă, probabil motivată de marketing a diverselor părți ale volumului; bibliografia este *Mămăligografie*, addenda e *Mămăligaddenda* și tot așa), urmat de *Creditele ilustrațiilor*, *Mulțumiri* și *Indicele de nume selectiv*.

După cum se întreabă pe coperta patru Constanța Vintilă, coordonatoarea seriei Societate & Civilizație în care a apărut și prezentul volum: „Cine s-ar fi gândit că mămăliga ar putea să aibă o istorie?", am putea crede că acest gen de temă nu ar putea sta „la masă" cu subiecte mai „serioase", cu temele mari ale acestei discipline. Volumul publicat de Alex Drace-Francis ne demonstrează că, pentru studiul istoriei și al culturii naționale, subiectul este de o relevanță mai amplă decât am putea bănui, iar felul accesibil și sintetic în care este scris ne ajută să înțelegem și să integrăm un subiect amplu, universal și totodată atât de românesc.

Daniel ȘUVĂIALĂ

Radu Petre Mureșan, ***Istoria stilismului în România (1924-2022)***, Editura Doxologia, Iași, 2023, 291p.

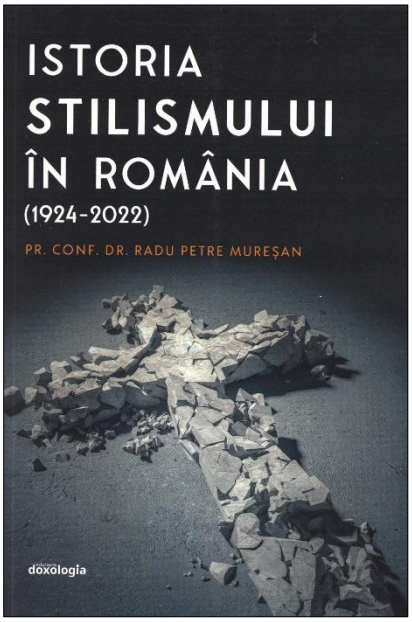

Religia, cu toate valențele sale consemnate prin sacralitate, s-a structurat de-a lungul timpului prin diferite polemici ce au ajutat la sedimentarea sa în istorie. Veriga ortodoxă din enumerația laturilor religioase au fost consacrate de evenimente politico-sociale ce au condus la modificări care nu au alterat principiile esențiale de organizare, respectiv ansamblul de idei, sentimente, codul comportamental. Elementul promotor al acestor manifestări care a antrenat traiectoria religiozității spre diferite direcții este chiar *homo sapiens*, precum susținea Ludwig Feuerbach: *Omul este începutul religiei, omul este miezul religiei, omul este sfârșitul religiei.*

Filele volumului *Istoria stilismului în România (1924-2022)* pune în valoare un impresionant tezaur documentar, tranșat în patru capitole ce îndreaptă și menține vectorul atenției prin miezul problematicii stilismului religios românesc. Primul capitol deschide frontul lecturii, intitulându-se *Calendarul îndreptat în Biserica Ortodoxă Română. Premise și evoluții*, și oferă note de ansamblu asupra acestei problematici mult controversate. Cum se știe, *kalendae (termenul din limba latină pentru calendar)* a fost convertit de la cel iulian (45 î. Hr.), la cel gregorian

https://biblioteca-digitala.ro

(1582) ca urmare a sesizării imperfecțiunilor primului amintit; de exemplu, nesincronizarea cu procesele astronomice (rămânea în urmă cu 11 minute și 14 secunde la fiecare an). Astfel, soluționarea a fost săvârșită prin transferul echinocțiului de primăvară de la 24 la 21 martie, respectiv prin scăderea a trei zile la fiecare 400 de ani. În Biserica Ortodoxă Română, această reformă calendaristică a fost percepută inițial ca fiind revoltătoare și echivalată cu un procedeu de propagandă catolică. Conferința panortodoxă de la Constantinopol (1923) și cea de la Moscova (1948) au semnalat discordanțele dintre realitățile astronomice și necesitățile cultului, implementând reforme de îndreptare a calendarului iulian, urmărindu-se deplina concordanță a anului bisericesc cu cel tropic.

Stilismul în perioada interbelică, capitol secund, reflectă simbolistica și sorgintea stilismului, cauza înfățișându-se prin opunerea adoptării calendarului îndreptat, fapt ce a generat agitări de regulă în lanț, suprimate de autorități. Nu s-a conștientizat relevanța sintagmei: *calendarul nu este un pas pe care îl faci, ci un drum pe care îl străbați. Și încă și acest drum nu îl străbați tu, ci pământul în jurul soarelui* (Arhimandritul Iuliu Scriban). Un imbold al stiliștilor a fost, în perioada interbelică, politica oportunistă, urmat de promisiunile personajelor politice și ecleziastice. Susținătorii stilismului au reușit să se afirme nu doar în presă, ci și construirea în mod abuziv și complet ilegal a unor biserici, coagulându-se în diferite comunități religioase vizibile social și prin sonoritatea faptelor. Ulterior, manifestările fanatice au traversat bariera moralității, sfârșind prin incidente abundente soldate cu persoane rănite și chiar ucise provenind din ambele tabere, de stiliști și de autorități. Documentele aferente arată afilierea Bisericii ortodoxe din Basarabia la stiliști, îndeosebi datorită caracterului rusofil (pravoslavnic), respectiv susținerea în timpului regimului Ion Antonescu (1940-1944) a cultelor pe stil vechi, ce au fost unite, în ideea de sprijin reciproc.

Stilismul în perioada comunistă dezvăluie amploarea pe care a luat-o acest cult religios între 1945 și 1954, care a acționat sub diferite titulaturi (*Cultul Creștin Tradiționalist* sau *Asociația Religioasă a creștinilor tradiționaliști de Răsărit*) fiind vădit perceptibil în raport cu autoritățile comuniste. Odată cu expansiunea stiliștilor, în Ardeal s-a valorificat prin intermediul starețului Evloghie Oța de la Mănăstirea Râmeț. Aderarea consistentă a unor avocați, persoane juridice de impact, a ajutat la penetrarea socială a stiliștilor, într-un document reliefându-se chiar susținerea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, ce promitea să acorde eliberarea din închisori a persoanelor susținătoare. Stilismul a fructificat aceste conexiuni și atitudini de toleranță, integrându-se în regimul comunist, în vederea vizibilității.

Finalul lecturii este încununat de capitolul *Dezvoltarea stilismului după 1990* ce creionează explicații legate de grupările stilistice care activează pe teritoriul țării și anume Biserica ortodoxă de Stil Vechi organizată într-o piramidă de conducere: Sfântul Sinod, Adunarea Națională Bisericească, Administrarea Centrală, Consiliul Central Bisericesc. În ultimele decenii această structură religioasă a cerut statut de cult recunoscut, în vederea

https://biblioteca-digitala.ro

obținerii ajutoarelor financiare din partea statului român. Mai mult de atât, anumiți deputați din Republica Moldova au înaintat în Parlamentul European o multitudine de solicitări cu caracter benefic pentru cultul stiliștilor. Biserica Ortodoxă pe Stil Vechi îi consideră schismatici pe ortodocșii care au adoptat reforma calendarului, manifestând o continuă și consistentă intoleranță, deși stiliștii, la rândul lor, au unele practici care îi apropie de cultele protestante. De-a lungul timpului au existat încercări de ameliorare a conflictelor, subliniindu-se faptul că diferențele de calendar dintre vechi și nou nu constituie o piedică în calea stabilirii unității administrative a bisericii, însă dialogul dintre cele două tabere nu a găsit calea spre armonie.

Întocmită pe baza unei cercetări laborioase, lucrarea prezentă a fost întocmită cu intenții reale investigative și în scopul de a demonta unele polemici înrădăcinate în istorie dar slujește și unor scopuri misionare. Este o lectură ce poate fi utilă atât ariei istorice cât și celei teologice.

Marcela IFRIM

Hieroteos Vlachos, ***Psihoterapia ortodoxă. Calea tămăduirii după Sfinții Părinți***, București, Editura Sophia, 2021, 341 p.

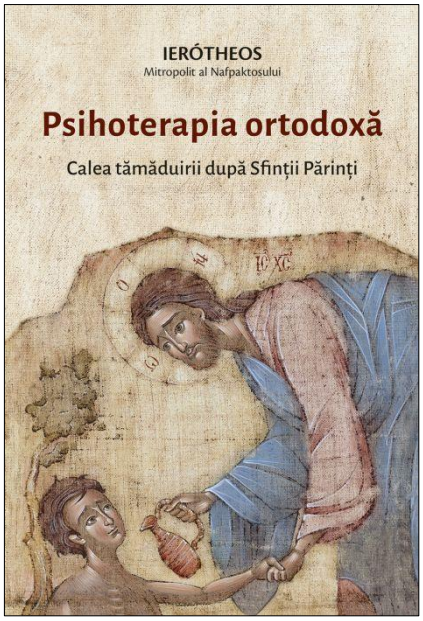

Lucrarea *Psihoterapia ortodoxă* a prolificului scriitor, I.P.S. Hierotheos Vlachos, înfățișează cu succes o suită de învățături sistematizate ale Sfinților Părinți cu privire la conceptul de *tămăduire* a sufletului, expunând într-o manieră riguroasă etapele procesului de *readucere la viață a sufletului omorât prin păcat.*

Încă din *Introducere,* autorul subliniază importanța înțelegerii corecte de către cititori a termenilor *psihoterapie, terapeut, patologie, gnoseologie,* în contextul în care, respectivele concepte sunt moderne, fiind folosite cu precădere în știința psihologiei clinice. Nu este de mirare deci, faptul că autorul a adăugat fiecărui termen mai sus menționat adjectivul *ortodox/ortodoxă,* cu atât mai mult cu cât procesul de *tămăduire duhovnică* se sprijină pe o *metoda ascetică,* și nu pe una medicamentoasă sau pe tehnicile terapeutice din psihoterapia clinică. Se trasează astfel limite clare între psihoterapia științifică și cea creștină, prima urmărind analiza proceselor senzoriale,

https://biblioteca-digitala.ro

cognitive și afective de către psihologi, psihoterapeuți și psihiatri iar cea din urmă, axându-se pe trăirile spirituale ale individului, fiind analizată prin prisma teoriilor Sfinților Părinți. Autorul lucrării abordează așa-numitele probleme psihologice ca fiind, mai degrabă legate de *întunecarea minții* și de *necurăția inimii*, putând fi tămăduite cu ajutorul Ortodoxiei, privită ca practică fundamentală.

Volumul de față este structurat în 6 capitole, fiecare capitol abordând câte un termen cheie din cele enumerate mai sus. Astfel, primul capitol, cu titlul *Ortodoxia – știința tămăduirii*, oferă cititorilor o analiză asupra creștinismului, teologiei, tămăduirii, precum și asupra metodelor prin care aceasta din urmă se poate realiza. Autorul surprinde și comentează riguros interpretările și teoriile cu privire la definirea creștinismului, subliniind faptul că *acesta nu este nici filosofie, nici religie, ci cu precădere tămăduire, terapie*. În ceea ce privește teologia, este abordată în lucrarea de față din perspectiva învățăturilor Sfinților Părinți, fiecare dintre aceștia împărtășind o viziune comună asupra faptului că teologia *este mai presus de rațiune, este descoperirea lui Dumnezeu către om* (...) *este contemplație*. Subcapitolul despre tămăduire ne îndreaptă atenția spre păcatul strămoșesc privit ca boală transmisă urmașilor prin care *omul s-a îndepărtat de Dumnezeu*, și care duce la *întunecarea minții*. Desigur, procesul de tămăduire duhovnicească implică metode terapeutice prin care individul poate ajunge la *curățirea inimii*. Ultimul subcapitol prezintă într-o ordine firească, putem spune, condițiile necesare pentru parcurgerea procesului de tămăduire: existența unei *drepte credințe, simțirea* (conștientizarea) bolii, *osândirea de sine* și alegerea unui *părinte duhovnicesc* (teolog). Autorul atrage atenția și asupra păzirii poruncilor Mântuitorului Hristos pentru tămăduirea duhovnicească și anume: *postul, privigherea* și *rugăciunea*.

Lucrarea continuă în al doilea capitol cu o amplă analiză a ceea ce înseamnă și ce presupune a fi un *terapeut ortodox* sau, mai bine spus, un *preot terapeut*, privit ca un „medic" care își desăvârșește lucrarea în Biserică, asemănată *bolniței*. Astfel, în primul subcapitol sunt trasate criteriile în alegerea preoților terapeuți: *valoarea preoției, chemarea și hirotonia*, precum și parcurgerea *celor trei trepte ale preoției* (curățirea, luminarea și îndumnezeirea), acestea fiind în concordanță cu cele trei trepte ale preoției: diacon, preot, episcop. Următorul subcapitol este de mare importanță deoarece pune în lumină însușirile preoților terapeuți prezentate prin intermediul unei abordări patristice. Potrivit Sfinților Părinți, este necesar ca preotul să fie condus de *curățire, pocăință, trezvie* (luare aminte, păzirea minții) dar mai presus de toate, să fie înzestrat cu toate virtuțile. Se remarcă astfel, complexitatea vredniciei preoților despre care Sfântul Ioan Gură de Aur menționează: *Nu cred că există mulți preoți care se mântuiesc, ci mai mulți sunt aceia care pier; pentru că lucrul acesta cere un suflet de-a dreptul măreț.*

Prima parte a capitolului 3 este dedicată unei minuțioase analize a termenilor *suflet, minte, inimă, rațiune, gânduri*, apoi a legăturilor dar și a deosebirilor dintre aceste concepte, urmărindu-se pe tot parcursul definirea fiecărui termen în parte, urmată de expunerea factorilor care le *îmbolnăvesc/înrobesc* și, desigur, finalizându-se cu punerea în valoare a

https://biblioteca-digitala.ro

metodelor de tămăduire a acestora. Referindu-se la termenul de *suflet*, autorul reușește să sintetizeze amplele și diversele valențe ale acestuia din cuprinsul Sfintei Scripturi și din scrierile Sfinților Părinți. Sufletul este înfățișat ca fiind *suflare de viață, omul întreg, elementul spiritual al existenței*, având trei importante însușiri: înțelegător, cuvântător și duhovnicesc, fiind zidit de Dumnezeu odată cu trupul. Îmbolnăvirea și moartea sufletului survin din cauza patimilor și păcatelor, acestea conducând la *necurățirea* lui. Autorul continuă cu prezentarea mijloacelor de tămăduire a sufletului, înfățișate în învățăturile patristice: întristarea (pocăința), păzirea minții, ascultarea legii lui Dumnezeu, rugăciunea, înfrânarea, dragostea. În ceea ce privește termenul *minte*, volumul de față face referire la conceptul de *minte-nous*, privită ca fiind ochiul sufletului. La fel ca sufletul, mintea, lucrând prin simțuri, pătimește și se întunecă, îmbolnăvindu-se prin *orbire, învârtoșare, tocire, nesimțire, întinare*. Vindecarea minții presupune, conform terapiei ortodoxe, păzirea acesteia, înfrânarea, dobândirea virtuților, liniștirea simțurilor, rugăciunea. Abordând termenul *inimă*, autorul realizează pentru început distincția dintre *inima duhovnicească* și cea *trupească*, având ca reper atât abordarea patristică cât și însemnări din Sfânta Scriptură. Analizând boala inimii, sunt conturate câteva dintre manifestările inimii înrobite: *neștiința, uitarea, împietrirea, necurățirea, înăsprirea, nechibzuința, nedreptatea, hedonismul*. Tămăduirea inimii se realizează prin *zdrobirea și durerea inimii, vărsarea de lacrimi, pocăință* și *rugăciune*, metode amănunțit prezentate în lucrare. Despre conceptul *rațiune*, autorul menționează faptul că reprezintă experiența și viața minții. Pare surprinzătoare la prima vedere abordarea rațiunii ca fenomen ce trebuie îngrădit dar se cuvine ca cititorul să examineze cu atenție rândurile expuse în lucrare pe marginea acestui paradox pentru a înțelege temeinicia abordării.

Capitolul 4 tratează subiectul *patologiei*, ramură care, în sens larg, analizează cauzele, simptomatologia și evoluția bolilor precum și tratamentele necesare vindecării. În demersul său, autorul ne îndreaptă atenția către conceptul de *patimă*, urmărind să-l definească, să-l clasifice și să realizeze o ierarhie a patimilor dar și să ofere, totodată, metode pentru tămăduirea acestora. Din învățăturile Sfinților Părinți, autorul extrage o serie de tipuri de patimi, principalele fiind cele trupești, sufletești, călugărești și cele mirenești, fiecare dintre acestea având la rândul lor subclasificări. De asemenea, sunt atent analizate și manifestările fiecărui tip de patimă, spre o înțelegere practică dinspre cititori a modului în care acestea lucrează pentru fiecare dintre noi. Capitolul încheie în mod vrednic subiectul *patologiei* prin expunerea metodelor terapeutice potrivite pentru anumite patimi, printre care enumeră: *înfrânarea, păzirea inimii, iertarea, întristarea, rugăciunea, smerenia*, însoțite de trimiteri atât la învățătura patristică cât și la Sfânta Scriptură.

Autorul reușește să pună în valoare cu succes, în capitolul 5 al lucrării o metodă terapeutică care aduce o însemnată contribuție la nivel de comuniune a omului cu Dumnezeu, și anume *isihia*, termen tradus de către Tradiția Ortodoxă cu *liniștire*. Cuviosul Talasie afirmă că *isihia și rugăciunea sunt cele mai mari arme ale virtuții, căci*

https://biblioteca-digitala.ro

acestea, curățind mintea, o fac străvăzătoare. Capitolul oferă o amplă analiză a celor două laturi ale liniștirii (cea trupească și cea sufletească) atrăgând atenția asupra faptului că *toți oamenii avem trebuință de această îndeletnicire,* nu numai clericii, pentru a putea ajunge la curățirea inimii și sufletului. Autorul a rezervat un subcapitol pentru conceptul de *isihasm,* examinat deopotrivă ca mișcare teologică apărută încă din primele veacuri ale vieții Bisericii și ca proces terapeutic practic, folosit în tămăduirea sufletului și a minții.

Volumul supus prezentării de față se încheie printr-un succint capitol intitulat *Gnoseologia ortodoxă,* abordându-se tematica *Cunoașterii lui Dumnezeu,* cunoaștere la care se poate ajunge în urma curățirii minții, sufletului și inimii. După o clasificare atentă a tipurilor de cunoaștere din perspectiva Sfinților Părinți, lucrarea prezintă separat viziunea Sfântului Grigorie Palama.

Lucrarea de față reprezintă cu siguranță o importantă sursă de documentare pentru cei interesați de tămăduirea sufletului și de metodele terapeutice prin care se poate ajunge la această vindecare, cu atât mai mult cu cât autorul oferă cititorului o riguroasă și bogată argumentare patristică a conceptelor analizate.

Alexandra NIȚĂ-VUZA

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

ISSN: 2972 - 192X

https://biblioteca-digitala.ro